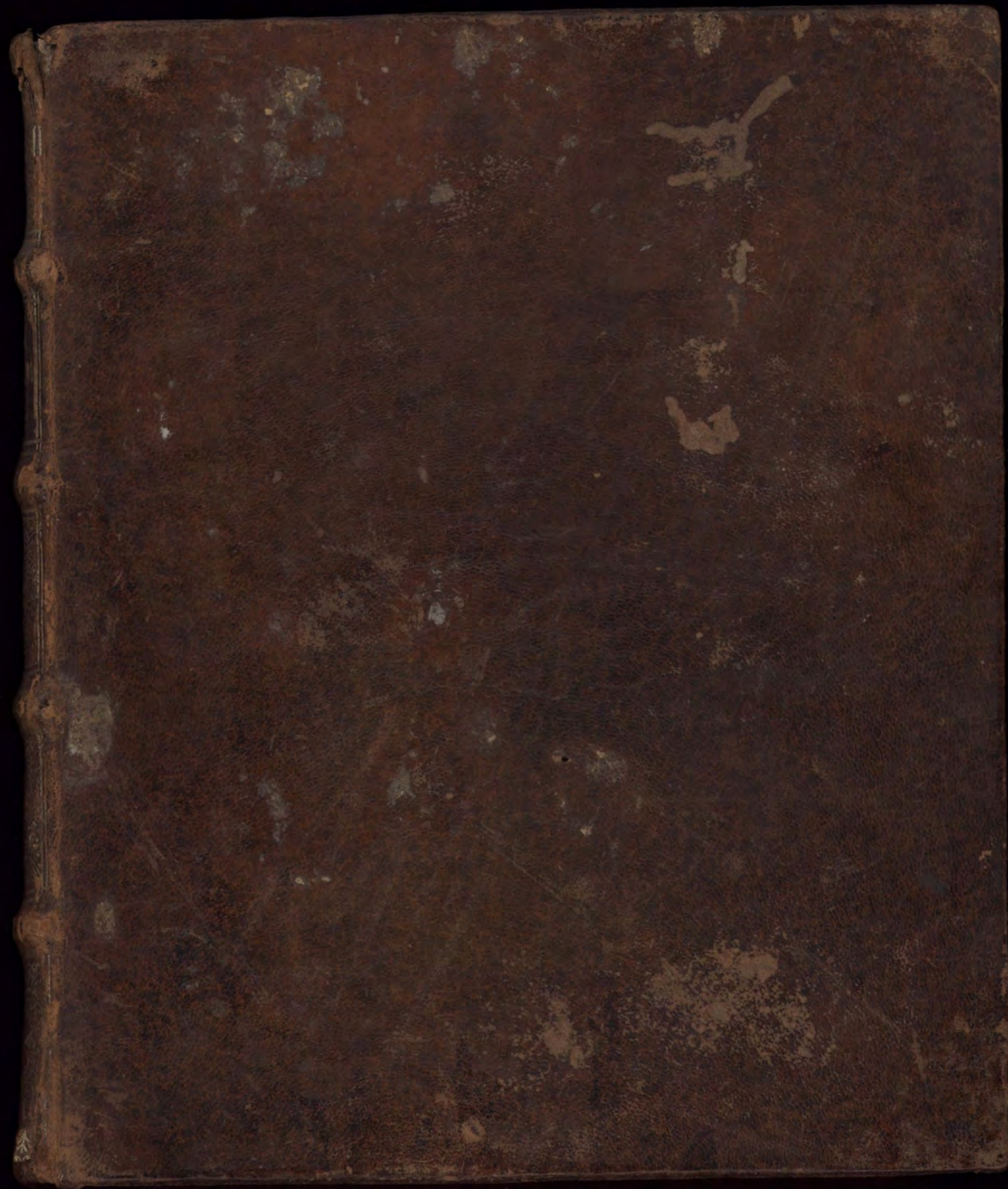

WIMBP
Opole

16 st.

11

Akc VI 311
24/62/C

ACTA
ERVDITORVM

ANNO

MDCXCV

publicata.

*Cum S. Cæsareæ Majestatis & Potentissimi
Electoris Saxonie privilegiis.*

LIPSIÆ.

Prostant apud JOH. GROSSII Hæredes
& JOH. THOM. FRITSCHIUM.

Typis JOHANNIS GEORGI.
A. M. DC. XCV.

I.
A C T A
ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Januarii , Anno M DC XCV.

*FUNDAMENTUM THEOLOGIÆ MORALIS , HOC EST,
Tractatus Theologicus de recto usu opinionum probabilium.*

*Authore P. Thyrso Gonzalez , Theologiæ Professore Salmanti-
censi , nunc Præposito Generali Societatis JESU.*

Juxta exemplar Romanum, Antverpiæ. Prostat in ty-
pographia Knobbariana, apud Franciscum Muller, A. 1694. in 4.
2. Alfab. plag. 7½.

NOta admodum est ac frequentata in scholis Romanensium
sententia, quod licitum sit cuilibet, sequi sententiam proba-
bilem, affirmantem aliquam actionem esse honestam, vel saltem
licitam, quamvis ipse agnoscat, quod opposita istud negans,
& talem actionem in se intrinsece malam ac prohibitam esse
docens, adhuc sit probabilior. Noster certe Auctor celeberrimus
eam sub finem seculi superioris jam tum traditam fuisse, in Lectoris In-
troductione ad suas hæc Dissertationes profitetur, variisque librorum
tunc editorum testimoniis id comprobat, prout & mirum plurimorum
assensum, quem ea subsequenter temporibus obtinuerit, haudqua-
quam reticet. Falso autem hanc doctrinam benigniorem, de usu
licito opinionis minus probabilis ac minus tutæ, in occurfu probabili-
oris & tutioris, appellari refert sententiam Jesuitarum & Casuistarum,
quasi hi solum eandem amplecti soleant; cum ex omni religiosa familia &
totius Christiani orbis universitate auctores gravissimi suum ei calcu-
lum adjecerint, tantumque absit, ut e Societate Jesu primum prodierit,
ut potius ex ea primos illius impugnatores nominare liceat. Quam in
rem allegat effata *Ferdinandi Rebelli* A. 1608, *Pauli Comitoli* A. 1609.
adversus istam edita. Imprimis vero notat, quomodo *Bellarminus* e-

am

ant impugnaverit in admonitione ad Episcopum Theanensem, nepotem suum, quæ ipso quidem incio Parisiis A. 1618. edita, sed post ad ejus revisionem & locupletationem Veneriis A. 1622. recusa fuerit; quomodo item e *Ludovici Molina* scriptis intelligatur, hanc ipsi mentem placuisse, quod nemo queat sequi sententiâ faventem libertati adversus legem, quin prius de ipsius veritate moraliter reddatur certus. Primam interim illam communiter obtinuisse ait usque ad tempora Alexandri VII. Pontificis, ad annum nempe 1655 & 1656, ubi ille quinque supra quadraginta opiniones tanquam scandalosas & in praxi perniciosas, interque ceteras & hanc, proscripserit. Mox enim temperatum tunc fuisse probabilitatis usum asserit, tamen non omnes una eademque via incessisse deprehendantur. Quosdam videlicet adversus istam sententiam adeo exarsisse, ut absolute, universim, atque indistincte docuerint, nemini licere sequi sententiam probabilem minus tutam, probabiliori ac tutiori temere posthabita: id quod familia Prædicatorum maxime præstiterit, e qua *Julium Mercorum*, *Joh. Martinez de Prado*, *Jo. Baptistam Gonet*, ac *Vincentium Contenson* nominat, Jurisperitos item, *Antonium Merendam*, *Prosperum Fagnanum*, & e Societate JESU *P. Ludovicum de Scildere* iis adstipulari memorat. Quosdam vicissim intra certos terminos ac limites principium supra dictum coercuisse, quemadmodum *Jo. Pollenter*, e Sociis JESU, satis id evicerit in opere, quo sexaginta quinque propositiones, ab Innocentio XI. proscriptas, a Societatis suæ Theologis diu ante istud decretum communissimo consensu rejectas fuisse demonstravit; quæ enim in prima illa, secunda, & tertia propositione adversus laxiorem probabilitatis usum afferantur in medium, jampridem a Jesuitis reprobata ostendi, & alias manifesto satis posse colligi, eos Societatis Doctores, qui amplexi fuerint sententiâ benignam sub his terminis conceptam, quod per se loquendo licitum sit opinionem probabilem sequi, relictâ probabiliori, nihilominus constanter asseruisse, illam doctrinam non habere locum in Judicæ, qui rem debeat adjudicare parti habenti pro se opinionem probabiliorē, nec in Medico, qui in applicandis medicinis partem probabiliorē sequi omnino debeat, solumque illam admisisse in materia conscientiæ, quando disputetur, an aliqua actio sit honesta licitaque, vel minus? ubi doctrinam illam restringerint ad opinionem certo probabilem. Quinimo post Alexan-

drum

drum VII. ad usum opinionis minus tutæ præcipuos sententiæ communis defensores in Societate requisivisse, ut ea fundamento æquali aut fere æquali cum fundamento tutioris sententiæ niteretur; sed non paucos e recentioribus limites istos iterum amplificasse Auctor insimul conqueritur. Se autem diligenter pensitatis omnibus, quæ circa sententiam benigniorem afferri soleant, ita tandem secum statuisse asserit: ad usum licitum opinionis minus tutæ omnino requiri, ut omnibus inspectis illa appareat operanti simpliciter & absolute verosimilior opposita, & ab ipso judicetur absolute vera, imo requiri, ut sit notabiliter & clare verosimilior, quandoquidem exiguus verisimilitudinis excessus æquales illas efficiat, unde quanam licita sit, prudenter judicari non possit. Hæc jam A. 1670. in peculiari tractatu, *R. P. Jo. Paulo Olive*, Præposito tunc generali, dicendo a se uberius declarata, sed postmodum Salmanticæ multis accessionibus aucta, & tandem, postquam A. 1687. in Generalem electus esset, in hanc ipsam formam redacta fuisse innuit, cum perpauca in sua Societate Theologos receptum iri censeat, qui distinctius interrogati: num licitum sit in praxi sequi opinionem probabilem minus tutam, quam quis falsam esse judiceret, vel falsam esse prudenter judicare possit? affirmando respondere audeant. Neminem tamen e suis subditis ad ea, quæ heic doceat, amplectenda severius adstringere, sed cunctis potius plenam libertatem, ut in hac controversia eam partem defendant, quam post accuratum studium, ex sincero desiderio inveniendi veritatem conceptum, solidioribus innixam fundamentis deprehenderint, relinquere, imprimis autem judicio summi Pontificis hæc cuncta libentem, submittere se velle profitetur. Ipse de cætero hic liber adeo avide exceptus est, ut post primam exscriptionem Romæ, adjectis omnino faventibus censorum suffragiis, superiore anno publicatam, mox etiam Veneriis, ac iterum Antverpiæ sub prælum missus fuerit. Nos uti de proposito Auctoris gravissimi generatim hucusque disseruimus, ita universam tractandi rationem paulo indicare amplius haud inconsultum arbitramur.

Quatuordecim Tractatus integer Dissertationibus absolvitur, quarum *prima* veluti procemialis est, in notionem vocabuli opinionis probabilis ante omnia inquirens; ubi post diversas aliorum definitiones latius examinatas, tandem asserit, eam ita vocari debere, quæ

A 2

con-

concipiatur ob rationes talem præ se ferentes apparentiam veritatis, ut ob illas vir prudens, sine ulla præcipitatione & passione judicet, rem esse veram, licet agnoscat, non repugnare, quod sit falsa, quia videlicet medium assentiendi non sit demonstrativum. Format deinceps hunc statum controversiæ: an ex duabus opinionibus practicis probabilibus, quarum una affirmet, actionem esse malam in se & lege divina prohibitam, ac isto pacto stet pro lege, (quia ad illius observationem moveat,) alia vero id ipsum neget, atque hac ratione fa-veat libertati adversus legem, (quatenus non imponat homini obligationem abstinendi ab illa actione, sed liberum ipsi relinquat, ut sine peccato eam possit exercere,) postremam isthanc amplecti liceat, quamvis sit minus probabilis quam opposita? Et heic quidem ab iis Theologis se recedere haud dissimulat, qui negativam penitus amplectentes, omnimodam certitudinem ad licite operandum requirant, ac sufficere existimat probabilitatem seu verisimilitudinem adeo conspicuam, ut manifeste præmineat verisimilitudini partis oppositæ, ita, ut operans sine præcipitatione & inculpate possit iudicio opinatio prudenti sibi persuadere, rem esse licitam. Cum autem opinio aliqua probabilis esse queat vel subjective & physice existens in mente ipsius operantis, vel objective saltem, quatenus operans cognoscat, dari opinionem talem, quæ ipsi videatur minus verisimilis, in mente aliorum; ideo in Dissertatione *secunda* probat, plerosque Scriptores huius seculi, dum absolute dicant, licitum esse sequi opinionem practice probabilem, id est, affirmantem non temere, sed prudenter & cum gravi fundamento; aliquid esse approbandum, non loqui de opinione objective sumpta, sed in priore sensu de opinione existente formaliter apud ipsum operantem, ita, ut secure & absque læsione conscientiæ possit deducere in actum id, quod ipse probabiliter iudicet esse licitum, quamvis sciat, oppositum docere graves Doctores, quorum sententia ut plurimum magis probabilis censeatur. Recentiores vero Probabilistas ab hac opinione ipsius operantis transiitum fecisse ad opinionem minus tutam aliam, existentem in mente suorum Doctorum, & hanc sequendam pronunciasse: quod tamen minus recte sese habeat, quandoquidem secundum istiusmodi opinionem Doctores tantum ejus, atque illi, apud quos fundamenta eorum superent rationes oppositæ sententiæ, tuto operari possint, non autem

autem æque alii, quibus fundamenta illa levia appareant, & qui contrarias rationes urgentiores esse existiment. Indeque in Dissertatione *tertia* ostendit, non licere cuiquam sequi opinionem minus tutam in occurſu tutioris, quando hæc vel ab auctoritate vel ratione appareat operanti ut manifeste probabilior seu verisimilior. Quod assertum ita stabilire nititur, ut ante omnia apud secus operantem, non modo minorem seu exiguam prudentiam, sed positivam quoque imprudentiam ac temeritatem occurrere demonstret, ac postea implicare doceat, ut duæ opiniones, si e diametro sibi sint oppositæ, ita comparentur ad eundem intellectum, ut una sit respectu illius clare & manifeste probabilior seu verisimilior altera, & tamen altera hæc maneat absolute & simpliciter probabilis respectu ejusdem; quia hoc ipso, quod intellectus unam partem contradictionis prudenter approbet ut veram, alteram vicissim reprobet ut falsam. Illum insuper, qui habeat longe verisimiliora & graviora fundamenta, aliquem v.g. contractum esse a Deo prohibitum, & nihilominus eundem ineat, legem Dei contemnere, ac ejus parvi pendere amicitiam, cum sciens se ac volens periculo agendi id, quod graviter a Deo est prohibitum, exponat. Imo esse hanc prudentiam carnis inimicam Deo, quæ non intendat æternam salutem, aut finem alium virtutis, dum istud eligat, de quo agnoscat, esse multo verisimilius, quod finis consecutionem impediturum quam quod promoturum sit. Et heic simul iis respondet, qui hoc pacto jugum Christi nimis asperum & grave reddi asserunt, si pro regula nostrarum actionum non possemus sententias minus probabiles in occurſu probabiliorum & tutiorum eligere. Quin potius hac ratione jugum plurimorum præceptorum confringi & ab hominum cervice excuti respondet, ac jugum Christi leve dici ideo tantum observat, quod sit lex amoris, & quia Christus gratia sua vires superaddat, quibus suave omnino ac leve id reddatur. Ulterius sententiam recentiorum supra memoratam ex eo impugnat, quod, si cuilibet opinionem minus tutam posthabita probabiliori amplecti concessum sit, Theologiæ tunc moralis finis exulet, qui actuum humanorum certitudinem respiciat. Non enim amplius requiri scientiam moralem seu cognitionem directam, concludentem e principiis morum, sed sufficere cognitionem pure historicam, quæ testificetur, quod

certa quædam opinio ab aliquibus defendi soleat. Ne plura nunc dicamus de rationibus, quas urget, aliis, ut puta, quando viam inde sterni ait ad asserendum, non obligare legem, dum non fuerit certa ejus & evidens existentia, quod tamen esse manifeste absurdum, adversus *Caramuelem* disputat; quando prohiberi dicit studium a Deo petendi genuinam veritatis notitiam: quod si enim ad securitatem, conscientia quælibet probabilitas, etiam concurrens cum probabilitate longe majori, sufficiat, frustra flagitari illam notitiam, cum & sine ea bene agendi securitas obtineri possit &c. Amplius in *quarta* Dissertatione hoc evincendum suscipit, nemini licere sequi sententiam faventem libertati adversus legem, quando omnibus hinc inde consideratis habeat majus simpliciter fundamentum ad judicandum, esse falsam & legi divinæ contrariam, quam ad judicandum, esse veram & legi divinæ conformem. Quod si enim licitum non sit, sequi sententiam minus tutam, quando manifeste & evidenter minus est probabilis sententia tutiore, minus etiam fore licitum, quando simpliciter & absolute minus sit probabilis, cum inter probabilitatem simpliciter & absolute minorem, & inter probabilitatem manifeste atque evidenter minorem, difficile admodum sit discernere. Adjungit rationes alias, v.g. quod, ubi sententia tutior, seu stans pro lege adversus libertatem appareat operanti simpliciter & absolute verisimilior, ipse tum formaliter vel æquivalenter judicet, rem esse illicitam, suppositoque hoc judicio haud citra peccatum eam exequatur; quod nemo possit licite in operando sequi sententiam minus tutam, quando judicet esse falsam, posset autem istud facere, si Probabilistarum benigniorum sententia procederet; quod uti e confessione gravissimorum Theologorum Judex in conscientia judicare teneatur juxta probabiliorem sententiam, similiterque Medicus in applicanda medicina, ita multo magis homo in suis actionibus propriis eam debeat attendere. Verum quia multi, ut suam hanc causam juvarent, asseruerunt, Judicem sequi omnino posse sententiam minus probabilem, relicta probabiliore circa jus, ideo in iis refellendis occupatus est, ac tandem prolixè defendit, quod, ubi operanti sententia tutior appareat absolute probabilior, is nequeat formare dictamen prudens conscientia, licere sibi operari, cum tamen Theologi communiter dictamen ultimum consci-

entia

entia moraliter certum atque evidens de actionis alicujus licentia, ad juste operandum postulent. *Quinta* eam quæstionem examinat: an liceat viro docto operari contra sententiam propriam magis tutam, sequendo sententiam aliorum, quam ipse minus censeat probabilem? Et circa hanc rursus negativam Auctor amplectitur, eamque contra varias objectiones vindicat. In *sexta* removet diversas, quæ hæc a P. *Terillo* obvertantur, excusationes ejus, qui opinionem minus tutam sibi quæ minus probabilem insequatur, speciatim possessionem libertatis propriæ, cum axioma illud: in dubiis melior est conditio possidentis, solummodo locum habeat in materia justitiæ, quando duæ partes litigantes de jure & justo titulo ad dominium alicujus rei allegent rationes præscindendo a possessione, & aliunde una ex illis ultra has rationes producat pro se possessionem continuatam illius rei, quo ipso faciat, ut jus ejus melioris fiat conditionis. At quando dubitetur, an contractus aliquis sit in se intrinsece malus ac prohibitus, nullam supponi libertatem ad illum sine peccato in eundum, sed nunquam posse in favorem libertatis proferri sententiam, nisi per argumenta urgentiora partis contrariæ probetur, illam rem non esse prohibitam in se. Nec sufficere reflexionem, ut vocat, supra non-promulgationem legis, cum aperte falsum sit, non sufficenter promulgatam fuisse legem prohibentem illi, qui post idoneam veritatis inquisitionem majus inveniat fundamentum auctoritatis atque rationis judicandi, dari legem talem, quam oppositam. Nec posse hominem recurrere ad legis ignorantiam, siquidem sufficiat, quod prudenter judicare possit ex majori auctoritatis & rationis fundamento, talem legem omnino reperiri. Fallax autem *Terilli* fundamentum & radicem æquivocationum omnium dum aperit, eum præter rem finxisse dicit, opinionem practice probabilem, esse regulam quandam absolutam non solum respectu ejus, in quo subjective existat, sed respectu aliorum omnium, in quorum intellectu saltim objective reperiatur; non solum respectu ejus, cui fundamenta illius appareant valde urgentia & prævalentia oppositis, sed hujus etiam, cui eadem parum urgentia & minus clare verisimilia oppositis videantur. Postquam autem in Dissertatione *septima* per rationes plurimas probavit, & illum intellectum, apud quem

quem concurrant fundamenta duarum opinionum oppositarum, cum æquali vi & pondere movendi, neutri eorum posse assensum præstare, sed necessario manere ancipitem, suspendendo alterutrius partis firmum & determinatum iudicium; e quo dubio speculativo postea utique dubium oriatur practicum circa operationem hic & nunc exercendam; in *octava* scopum antecedentium omnium declarat, non licere scilicet sequi sententiam faventem libertati adversus legem, quin post diligentem veritatis explorationem citra passionem & culpam appareat operanti in actu primo vel unice verisimilis vel clare & sensibilibiter verosimilior opposita, & ab illo iudicetur vera iudicio absoluto, non fluctuante. Quod ut obtineat, duo pro sua assertione principia allegat. Primum est, quod nemo possit licite sequi sententiam minus tutam faventem suæ libertati adversus legem, nisi prius sibi inculcate persuadeat, illam esse veram & legi divinæ conformem, oppositam vero stantem pro lege adversus libertatem esse falsam, & imponere homini onus, quod Deus illi non imposuit. Secundum, quod nemo possit prudenter sibi persuadere, sententiam faventem suæ libertati esse veram, seu illi ut veræ assentiri prudenter, quin post sufficientem veritatis indagationem inveniat majus simpliciter fundamentum ad hoc judicandum, quam ad judicandum oppositum. Quæ principia paulo post latius deducit, & fundamentum benigniorum Probabilistarum, vitiose argumentantium a fundamento gravi & prudenti respectu aliquorum, ad fundamentum prudens & grave respectu omnium, denuo enervat. Dissertatio *nona* circa istud unice occupata est, ut edoceat, modum dirigendi conscientias & resolvendi casus per probabilitatem opinionum, præscindendo ab ipsarum veritate, seu non curando, an sint veræ, esse contra doctrinam, quam semper tradiderit D. Thomas, utpote qui ad usum licitæ opinionis minus tutæ maximopere requirat, ut prius operans sine dubitatione iudicet, eam esse veram & legi æternæ conformem. Sed id nos minime moratur, quin statim pergamus ad *decimam*, in qua ad licitum opinionis probabilis pro modo hætenus delineato conceptæ exercitium haud necessario requiri ostendit, ut operans omnimodam de veritate sententiæ minus tutæ, quam sequitur, certitudinem possideat, nec opus esse, ut assensum illi præstet adeo firmum certumque, ut ex se omnem falsitatis formidinem penitus excludat.

cludat. Quamvis enim *Libertus Fromondus*, *Jo. Sinnichius* & *Guil. Wendrokius*, nunquam probabili opinione uti licere existiment, communi tamen inter Theologos hujus seculi pariter & antiquos sententiæ id repugnare asserit, & *Cajetani*, Auctoris armillæ, *Almaini*, *Adriani* ac D. *Thomæ*, qui abire a cæteris in quibusdam locis videntur, effata commodius exponere satagit, loqui eosdem innuens de tali certitudinis gradu, qui tot signis & conjecturis nitatur, ut securum reddat hominem & anxietatem excludat, non omni tamen sublata ideo formidine. Et uti reliquos Auctores benigniores hujus seculi pariter ad eum modum sensisse arbitratur, ita istud amplius per plura testimonia, exempla, diversasque rationes alias corroborat. Sed cum ex decreto *Alexandri VIII* Pontificis, A. 1690. triginta ac unam propositiones condemnante, tertio loco & hæc rejecta fuerit, quæ asserat: non licere sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam; & id attingere videatur Auctoris certitudinem, quam ab opinione probabili haud removendam statuit, idcirco eam latus cum sua mente conciliare studet, ac simul, quid scire sit? quid opinari? quid resultans ex opinione formido? ostendit. Scire accipit de iis, quæ nec aliter se habere possint, nec aliter se habere scienti videntur. In opinione autem considerari cupit aliquid, quod aliter se utique habere possit, vel sane opinanti ita videatur; unde duo hic concurrant, assensus circa actum & cognitionem, atque insuper assensus circa non-repugnantiam ad oppositum. Hanc igitur conditionem non-repugnantiam & fallibilitatis mediorum, quibus ad opinandum moveatur aliquis, formidinem appellari, quia intellectus rem, quam opinetur & per opinionem determinate iudicet ac enunciet ita esse, posse tamen se habere aliter existimet. Quæ tamen formido unius partis non excludat assensum determinatum alterius, sed rationes saltem illius, cui quis assensum præbeat, non evidentes verum tantummodo probabiles constituat. Unde porro concludatur, bene omnino consistere cum essentia opinionis moralem certitudinem, quæ saltim alias opponatur certitudini omnimodæ, qualis in actibus divinæ fidei occurrat, & evidentiæ, qualis in assensu primorum principiorum & conclusionis scientificæ reperiatur. Alexandrum autem Pontificem in ista propositione non ivisse impugnatum asserit sententiam, quæ moralem illam certitudinem præscribat, sed taxatæ potius rigorem *Sinnichii* & aliorum, qui certitudinem

dine omnimodam formidinemque omnem, etiam quæ sit exigua, excludentem postulent, quos & ipse solutis, quæ urgeri possint in contrarium, argumentationibus, redarguit. In Dissertatione *undecima* affirmat, neminem sequi posse etiam circa Jus naturale opinionem minus tutam probabilem, re ipsa falsam, & cum in finem contendit, posse dari ignorantiam invincibilem juris naturalis, quoad conclusiones remotas & valde distantes a primis principiis, de quarum veritate extent sententiæ probabiles oppositæ inter Doctores sapientissimos & pientissimos. Si enim ea non daretur, fieri haud posse, quin homo post diligentem ac justam inquisitionem semper assequeretur veritatem. Sed cum Doctores sancti in docendo errare potuerint circa J. N. quoad illas conclusiones remotas, qui tamen diligenter in veritatem inquisiverint, & lumen necessarium a Deo flagitaverint; omnino etiam alios operari posse contra J. N., ita tamen, ut ille error eis non imputeretur ad culpam, cum opinionem suam probabilem fundaverint in ignorantia Juris Naturæ invincibili. Deum namque homini facienti, quod in se est, non denegare quidem suam gratiam in iis, quæ ad salutem necessaria sint, id autem non esse extendendum ad eorum cognitionem, quæ disputentur inter Theologos. Unde omnino liceat sequi sententiam, quæ in se repugnet remotis J. N. principiis, si quis post impensam debita ratione diligentiam, non invenerit grave fundamentum, rem esse malam, sed e rationibus potius idoneis judicaverit, quod eam in actum deducere concessum sit. Tandem in residuis tribus Dissertationibus, quibus operam hanc universam absolvit Auctor, ad varias recentiorum Probabilistarum sibi adversantium objectiones respondet, ac imprimis in *duodecima* rem habet cum Terillo, qui doceat, universaliter tam in materia fidei, quam morum, unicuique licitum esse sequi quamcunque opinionem directe minus probabilem minusque tutam, etiam si opposita sit & credatur ei probabilior. Illum namque adversus hanc, quam defendit Noster, sententiam ita inter alia insurgere ipsemet affirmat, ut sequi exin velit, Deum per integrum fere seculum Ecclesiam deseruisse, ut doctrinam falsam suis inculcaverit. At enim vero istud dubium ita dissolvit Auctor, ut ante omnia hanc a Terillo propugnatam sententiam non esse omnium hujus seculi Theologorum respondeat, ac postmodum argumentum retorqueat, asserens,

e sen-

e sententia Terilli unumquemvis posse concludere, omnes antiquos Theologos, qui ante seculum præteritum sententiam contrariam, fuerint amplexi, graviter errasse, quod tamen multo absurdius crediturque difficilius appareat. Mox in subsequente Dissertatione *decima* amolitur a sententia abs se propugnata defectum autoritatis idoneæ, quæ ipsi a quibusdam recentioribus objiciatur. Eam, quippe roborari ait insignibus Patrum testimoniis, *Clementis* puta, *Cypriani*, *Chrysostomi*, *Basilii*, *Nazianzeni*, *Lactantii*, & imprimis *Augustini*, Theologorum item omnium, qui post Magistrum Sententiarum floruerint; ubi maxime *Bonaventuram*, *Bernardinum*, & *Antonium* allegat, quibus adjungit *Thomam* & *Scotum*, & utriusque discipulos, imo & Scholasticos antiquos reliquos, Auctoresque Summarum qui ante A. 1577. scripta sua propalarunt. Multum quoque assensui præstantissimorum Cardinalium, *Cajetani*, *Bellarmini*, *Pallavicini*, *Laureæ*, & de *Aguirre* tribuit. Ac tandem in *decima quarta*, quæ est ultima, exceptiones adversariorum ceteras prolixè discutit, dum v.g. conscientias per sententiam hætenus traditam torqueri negat; dum Breve *Urbani VIII*, e quo *Terillus* contendat probare benignam suam opinionem, nihil huc omnino facere respondet; dum obedientiam debitam superiori præcipienti, per contrariam potius doctrinam, quam per suam, labefactari asserit, & quæ similia sunt ejus generis, a nobis fusius haud indicanda, ne limites alias observari solitos nimio opere transiliamus.

HISTOIRE GENERALE DES DROGUES.

i. e.

Historia generalis Simplicium, tractans de Vegetabilibus, Animalibus & Mineralibus; Opus Figuris æneis plusquam 400 exornatum:

Autore Petro Pomet Mercatore Drogista.

Parisiis, apud J. B. Loyson & Aug. Pillon, 1694. in Fol. Alph. 6. plag. 7.

TRia Naturæ Regna, quatenus copiosissimam Mercantibus Materiam largiuntur, totidem hic partibus Auctor noster pertractans, primam Vegetabilibus ita vendicat, ut Semina, Radices, Ligna, Cortices, Folia, Flores, Fructus, Gummata atque Succos, una cum iis,

B 2

quæ

quæ inde parata in Drogistarum, quos vocant, officinis, sua cumprimis prostant, *Libris novem* sistat explanata. In altera vero parte *Animalia* nunc integra, nunc quæ ab iis desumuntur partes, perlustrat, subdivisione omni, aliis solenni, prorsus neglecta. *Tertiam* denique partem Regno *Minerali* consecrat, diversitatemque Fossilium sive Metallorum, Mineralium stricte sic dictorum, Bituminum, Lapidum atque Terrarum, additis etiam absque omni parandi tamen modo, quæ Salia inde, Croci, Tincturæ, ac Magisteria confici soleant, *quing.* *Libris* absolvit, tali ubique fere procedens methodo. Primo nempe in prioribus duabus partibus effigie Simplicis haud invenusta. Lectoris alit memoriam; deinde nominis rationem, ejus vim & originem tribus verbis attingit; postea Simplicis cujusvis descriptionem communicat; tandem vero, quod est optimum, Notas bonitatis, & quomodo ab adulteratis quævis materia simplex sit discernenda summo studio indagat atque inculcat. Et hac quidem ratione cum pleræque in ipsorum Drogistarum officinis prostantia simplicia, non vulgaria tamen & ubivis obvia tantum, sed & rariora nonnulla enucleet, pauca ex hisce curiosi in Lectoris gratiam annotare operæ erit pretium.

46.

In fronte Radicum Radicem *Ipecacuanha* (in Ephemer. German. Decur. 2. A. 10. nomine Hipepocannæ indigitatam) in scenam producit, in insulis Peruvianis non nisi supra mineras auri reperiundam, ideoque Mine d' Or etiam salutatam, tanto pretiosiore, quod nec fossorum robustissimus integrum per annum plures ejus quam quoddecim libras valeat eruere. Folia emittere dicitur, a Parietariæ foliis vix abludentia, e quorum medio flores albi pentapetali enascantur, a parvis suffulti capitulis, abeuntibus in baccas primum fuscas, sed colorem cum maturitate in alium ex rubro & fusco mixtum mutant, atque sub magnitudine cerasi sylvestris intra pulpam interiorem albam succulentam duo grana dura, flavescentia & lenticularia recondentes. Ex communicatione autem Domini de Tournefort, tres Radicis istius notat species, colore oppido inter se distinctas. Prima subflava, ceu potius Peruviana, ab Hispanis Bexugillo & Gallis Becougille denominata, ubi crassissima, tres circiter lineas adæquat, contorta est, & rugis annularibus pariter instructa, atque nervo pallidiori per longitudinem ejus transcurrente, quem cortex lineam crassus cingat, fragilis ubi exsiccatus fuerit, amarus itidem, re

sino-

sinosus maximisque viribus præditus. Radicis quippe drachma dimidia vel integra, in vino, jusculo, aliove liquore convenienti propinata, dysenteriae cuicunque, etiam inveteratæ, & ubi intestinum repletum ob materiæ stagnationem jamjam exulceratum, medetur optime; modo vomitu peracto, quem ordinario concitat, mixtura quædam ventriculorum ac intestinum corroborans, interdum laudanum quoque opiatum vel syrupus papaveris albi, exhibeatur. Ægrorum interim eos, qui ad vomendum alias minus dispositi, post nauseam insignem graviter ex eadem purgatos, nullos vero, qui nauseam haud persenserint, restitutos Dom. de Tournefort observavit, argumento sibi manifesto, a medicamine isto, quo bis vel ter etiam, si opus, repetito promtius & securius non habeatur, materiam non solummodo ventriculi alienam, sed salia quoque heterogenea tanquam morbi causam, e massa sanguinea per glandulas primarum viarum eliminari. Nigricans autem & alba Radix, secundam & tertiam quæ constituunt speciem, Pisoni non incognitæ, licet loco natali, quem Brasilia concedit, convenient, structura nihilominus & virtute multum inter se discrepare innuuntur. Prior namque antecedanea subflava tenuior & rugosior, dentata quasi, itemque magis amara & violentior, adeoque non æque tuto assumenda, describitur; posterior vero amaroris omnis omniumque rugarum annularium expers, alvum tamen satis commodè evacuans, & in Dysenteriae cura unice hætenus Dn. de Tournefort usitata, traditur.

In Lignorum classe inter alia mentio fit duorum lignorum ex Insulis Americanis, quibus Ventus nomen dedit, (Iles du Vent) apportari solitorum. Eorum alterum uti nunc ab odore Lignum Citri (Bois de Citron), nunc ab usu, quem incolis in locis obscuris illuminandis vice candelæ præstat, Lignum lucens sive candelæ (de la Chandelie) nunc a floribus jasmini Lignum appellatur; ita alterum a colore solum rubicundo Lignum Corallinum (Bois du Corail) audit. Arbor, quæ Lignum Citri suppeditat, ramosa fertur, prægrandis, foliis dotata ad Lauri folia accedentibus, nisi quod majora sint & viriditatis lucidioris, floribusque instar Aurantiorum, odore tamen flores jasmini æmulantibus, quos fructus nigri & parvi, magnitudine piperis, excipiant. Merito autem Drogistarum Rothomagensium nonnulli una cum Patre du Tertre culpantur, quod lignum hoc pro

p. 108.

B 3

vero

Append.

vero Santalo citrino habuerint ac divenderint; cum fraus exercitato-
rum naturalium magistro e pondere, odore ac sapore detectu sit
facillima. Lignum enim Citri ob texturam compaciorem oleumq;
copiosius longe ponderosius santalo existere citrino, odoremque spi-
rare fortem, citrum quodammodo referentem, Santalo contra sa-
porem & odorem dulcem esse atque suavem. Nec aliud circa lignum
p. 109. traditur Corallinum, quam quod varia nunc ex eo, æque ac e ligno
Citri parentur utensilia, antehac vero in locum pariter Santali rubri
surrogatum fuerit, ab hoc tamen, quod obscure rubet magisque
ponderat, levitate ac rubore flammeo promte dignoscendum.

p. 152.

Libro quinto occasione Herbae Anil dictæ modum Indigo pa-
randi Autor edocens, differentiam ante omnia constituit pigmenta
inter, quæ Gallis vocantur l' Inde, & Indigo, quorum illud ex solis
foliis, hoc ex foliis & caulibus, ope aquæ & olei olivarum conficiatur.
Indicum (Inde) nempe paraturi, herbam Anil, ubi attacta folia de-
cidunt, rescant, foliaque a caulibus liberata in vas, cui ab infusione
nomen de la Trempoire, quasi infundibulum diceret, notabili aquæ
quantitate repletum immittunt, infusione per triginta & ultra ho-
ras peracta epistomium vasis aperiunt, & aquam e viridi cæruleam in-
de in aliud vasa conquassando la Batterie denominatum, effundunt.
Effusam porro tundunt concutiuntque per horam unam & dimidi-
am, instrumento ligneo octodecim vel viginti pedes longo & coch-
learis figuram referente. Ut autem conquassatio hæc aquæ facilite-
tur, & a paucioribus hominibus peragatur, aliud excogitarunt instru-
mentum. Imponunt vasi magnum cylindrum ligneum hexagonum
ferreo utrinque bacillo instructum, duobusque ejus lateribus e diame-
tro oppositis sex situlas pyramidales in fundo perforatas appen-
dunt, quo cylindro per operarium unum rotato, situla alterius late-
ris aquam in vase contentam excipiant, alterius vero lateris ascenden-
tes eandem modo exceptam per fundos patulos rursus transmittant.
Atque continua hac effusione aquam conquassare pergunt, usq; dum
in spumam abeat, qua apparente successive tantillum olei olivarum,
i. e. unam tantum libram in vas, e quo septuaginta Indici acquiruntur
librae, penna instillant; oleo enim accedente spuma in duas mox par-
tes secedit, grumulique, æque ac in lacte contuso, transparent, qui ubi
aqua quieti relicta in morem fecularum fundum petierint, aquam de-
mum

num claram educunt, feculam illam instar fecum vini e fundo colli-
gunt, per manicam Hippocratis a residua aqua liberant, exsiccant,
& nomine Indici, quia ab Indis conficitur, servant. Eodem plane mo-
do ex tota planta in usum vocata Indigo præparari, quin ex Isatide
quoque simile pigmenti genus ratione dicta separari posse adstrui-
tur.

Libro septimo dum Fructuum Vaniglia denominatorum inji-
citur mentio, Hispani ex eorum pulpa Balsamum colligere colle-
ctumque sibi servare notantur.

Libro octavo, qui errore Typographi septimus etiam inscribitur,
Balsamus quidam, quem Americani ex Gummi Carannæ conficiant,
in vulneribus ac hæmorrhoidibus multum effertur, ejusque descri-
ptio talis annectitur: R. *Terebinth. opt. ℥℥. Liquidambr. ℥ij. Bal-
sam. Copayb. Gummi. Tacamahac. Carann. aa. ℥ij. Mastich. Myrrb. Alo-
es, Thur. Sang. Dracon. Sarcocoll. aa. ℥ij.* Liquefactis gummatibus
& resinis reliquorum admisceantur pulveres mallaque ad usum serve-
tur. Balsamus Peruvianus venditur triplex: albus per incisionem
trunci exstillans falsoq; pro vero nonnunquam Opobalsamo venalis,
cum Opobalsamum Citri odorem referre debeat; niger sive lotus, vel-
uti pinguedo ipsa aquæ innatans, postquam arbusculi cortex, rami &
folia sufficienter huic incocta & ab igne remota fuerint; & siccus de-
nique, Baume en coque, qui ex recisis ramis albicanti stillet colore,
vase vero quodam collectus & in Sole exsiccatus in rubedinem abeat.
His namque, qui ex Benzoe, Storace & Balsamo Peruviano siccum hunc
autumant compositum, fides adhibetur minime; artificialis autem
Balsami, qui vulgo juxta nonnullos pro Balsamo Peruviano nigro
vendatur, sequens communicatur compositio. R. *Terebinth. opt. Re-
sin. Pini ana ℥℥. Ol. Been, Oliban. Ladan. Elem. ana ℥vj. Flor. Laven-
dal. Nuc. Mosch. ana ℥iv. Spic. Nard. Lign. Aloes ana ℥ij. Myrrb. Alo-
es, Sang. Dracon. ana ℥ij. Valerian. min. Irid. Junc. odor. Acor. ver.
Asar. Mac. Benz. Storac. ana ℥j. Zedoar. Galang. min. Caryophyll. Ci-
namom. Castor. Mastich. ana ℥vj. Terebinthina, Resina Pine, Gum-
mi Elemi & Oleo Been super carbones liquatis reliquorum ingredi-
um addantur pulveres, hinc omnis massa retorta immittatur tertiam
ejus partem relinquendo vacuum, juncturisque optime lutatis destille-
tur ex arena, ubi oleum coloris primum aurei ex rubedine demum ni-
grican-*

p. 154.

p. 155.

p. 208.

p. 265.

p. 277.

p. 278.

gricantis prodit. Porro & Opii tres species observantur: prima a Turcis Amphium nuncupatur, estque liquor lacteus ex capitibus papaveris nigri per incisionem vulneratis stillans, colorem temporis tractu cum fusco commutans; altera per se absque incisione ex eorundem capitum papaverinorum poris transsudat, opeque caloris solaris inspissatur, omnium præstantissima; tertia e capitibus papaveris albi vulneratis provenit & a Turcis Meslac dicitur. Nullam tamen harum specierum in nostras pervenire manus, sed crassum potius quoddam per expressionem ex tota planta prolectum, & ignis adjumento inspissatum Opium nobis concedi, sæpiusque a Turcis quoque succum Glaucii, Papaveri corniculato non absimilis, exprimi atque cum succo papaveris permisceri juxtim annotatur. Plura non addimus, quia hæc, quid Lector ab Autore sibi polliceri debeat, jamdum docere queunt.

PETRI LE CERF PHIL. ET MED. D. SERENISSIMI HASÆ Principis Archiatri & Physici Darmstadini Tractatus de Febri Gallica.

Francofurti apud Martin. Hermstorff 1694. in 4. plag. 5.

Occupatis hodie sedulo in febrium natura inquirenda medicis, Nobiliss. Autor jussus de morbis populariter grassantibus h. t. scribere, malignam, a bello adhuc durante & occasione Gallicam, nominatam, sibi eruendam sumpsit. Præmissio hinc discursu de sanitatis & morbi essentia, febrem in genere motui lymphæ, sanguinis & spirituum præternaturali, actiones lædenti, seu effervescentiæ h. l. alcali Gallorum cum acido sanguinis Germanici, adscribit, (fermentationi naturali ipsi habitæ, contrariæ,) ei quæ in glandulis potissimum, lymphæ quidem, frigus, sanguinis vero calorem causanti indeque subitam actionum læsionem. Hinc miasmaturum, & Gallici hujus naturam investigat, impeditam spirituum transpirationem seorsim laudans, & causas e rebus naturalibus corporis constitutionem, dispositionem spirituum & partium, aeris, ciborum & reliquorum nonnaturalium, ex præternaturalibus vermium rationem subjungit. Porro Ideam febris hujus sistit e signis eruendam, præsertationem, diætam, quam in sequentibus pertexit, additis remediis, illis titulis con-

gruis.

gruis. Inde prognosin, hinc curationem methodo dogmatica prosequitur, ubivis interspersis observationibus & cautelis practicis; ubi & de emeticis, venæ sectione, usu volatiliū & bezoardicorum aliorum, denique & de symptomatibus quibusdam consequentibus, petechiis, angina, linguæ paralyfi, veterno, agit.

ANDRÆ MULLERI, GREIFFENHAGII, OPIUSCULA nonnulla Orientalia uno Volumine comprehensa.

Francofurti ad Oderam, apud Joann. Völcker, A. 1694. in 4. Alfab. 3. plag. 3.

TAmetsi singula, quæ heic a nobis exhibentur, opuscula, si annos, quibus eorum editiones se invicem exceperere, consideres, Actorum nostrorum periodum utique anteverterunt; eorundem tamen non possumus non nunc demum mentionem injicere, postquam, novissime a bibliopola in unum volumen redacta fuere, instituto haud quaquam supervacaneo, cum, quæ passim olim non sine studio conquirenda veniebant, junctim hoc pacto facilius haberi possint. Auctorem vero agnoscunt Virum plurimum reverendum, atque celeberrimum, *Andream Mullerum*, Greiffenhagium, resque potissimum concernunt Sinicas, quarum ille notitiam adeo egregiam est assecutus, ut in ea superiorem habeat ex Europæis plane neminem, ac desiderio adeo majori *Clavem* ejus *Sinicam*, quam dudum, promissit, eruditi expectent. Ea interim dum adhuc carent, non sine usu atque delectatione fruuntur reliquis operibus ab illius industria profectis, & inter hæc etiam præsentibus, quorum seriem huc apponere non pigrabimur.

Primum nempe locum occupat *Historia Chataica*, per *Abdallam*, patriam *Beidavaum*, qui seculo decimotertio post C. N. vixit, consignata. Hunc variarum in Oriente Dynastiarum compendia historica scripsisse, & iis lineæ historiarum margaritariæ in sua lingua, fecisse titulum observat; prout etiam ex illis priora quatuor una cum octavo, quod hanc ipsam complectatur Chataicam historiam, nonique parte se possidere asserit. Omissis autem cæteris compendiis, quæ agant de Prophetis, Patriarchis, & Sapientibus ab Adamo usque ad Noachum; de Regibus Persiæ usque ad Duhhacum Ulwanæum, Ephra-

Ephrafiabum Turanæum, Alexandrum Græcum, & Augustum Romanum; de Califis Mohammedicis; deque Regibus Iranæis: octavum solum istud (in quo a primo Sinatum, quem vocat, Rège Pûen - cū exorsus, usque ad postremum, quem Altunchan nuncupant, Abdalla progreditur,) Persice non modo, sed Latine etiam ex sua interpretatione Noster exhibuit, ac notas ubiq; eruditissima subjecit. Ei mox adjungitur celebratissimum istud *monumentum* maritimum, quod anno Domini 780 exaratum, & A. 1625 in provincia Xensy ad ejus metropolim Siganfu repertum fuisse ait, ut scriptura ex parte Sinica, ex parte Syriaca, historiam Evangelii inter Sinas prædicati sistat. Hujus ante omnia lectionem seu phrasin cum versione & metaphrasi paraphrasique copulatam communicat. Cum enim Athanasius Kircherus in China sua illustrata id produceret, novumque Theologiæ nostræ ex illius contentis faceretur negotium, ejus in se recipere examen Noster minime detrectavit, ac istud adeo non correctius modo edidit, verum tonos quoque vocibus adjunxit, defectus apud Kircherum occurrentes supplēvit, errataque sustulit, integrā simul illius historiam enarrans, & commentario id novensili illustrans, quorum primus Criticus est, & ipsam tabulæ editionem concernit: secundus Grammaticus, qui circa voces, & notas, notarumque lectionem & interpretationem, accentus item, occupatur: tertius Philologicus, qui idiotismos Sinicos indicat: quartus Chronologicus, tempora ibi designata ad epochæ Dionysianæ modum determinans: quintus Prosopographicus, personarum in eo commemoratarum nomina, & quæ de iis alias innotuere; sextus officia; septimus locorum appellationes; octavus res naturales ibi obvias examinans. Nonus denique dogmata & ritus Christianorum in Sina tunc degentium ita explanat, ut obscuriora ubivis illustret, controversa autem, & ea præcipue, quæ Protestantibus cum Romanensibus intercedant, ecclesiastica illorum temporum antiquitatis monumentis, sicubi opus est, declaret; quæ tamen partem solum, ut ait, sui examinis constituent: reliqua enim ob ferrea hæc tempora vix iri editum, in quadam ad Illustrissimum Dominum Laurentium Christophorum de Somnitz epistola *hebdomadi observationum Sinicarum* præmissa indicat. Et ipsa hæc Hebdomas in hoc Volumen ne nunc sequitur, quæ *Historiæ Sinicæ*, antiquissimæ juxta ac re-

centissimæ, synopsis; notitiam Evangelii in Sinis per singula N. T. secula deductam; Regum Sinicorum, quotquot hodie, Sinensum annalibus nondum integre vulgatis, de nomine innotuerunt, elencum, ubi Mendoza & Martini circa eos discrepantiam manifeste, omnibus ob oculos proposuit, temporumque synchronismos, ubi ubi licuit, adjecit; herbæ laudatissimæ, Ginseng dictæ, iconismum; memorabilem planetarum synodum a Sinis observatam; specimen commentarii Geographici circa Marci Poli Veneti Historiam Orientalem; ac brevem denique commentationem de hebdomadica dierum distributione earumque planetaria denominatione Sinis quoque olim usitata complectitur. Ulterius succedunt de *Sinarum magnæq; Tartariæ rebus commentatio alphabetica*, quam e suis Commentariis supra Poli Historiam modo memoratam, & Mstis aliis excerpere saltim ac delibare voluit; *Geographicus Imperii Sinenfis nomenclator*, ubi simul de mappis illius Imperii Geographicis, & speciatim de nova illa, quam post A. C. 1644 editam existimat, sibi ab amplissimo viro, Nicolao Witsen, Amstelodamensis Reipublicæ Senatore, transmissam refert, in Præfatione multa disserit; *Basilicon Sinense*, primorum hominum, Regum, & Imperatorum Sinensum, seriem, nomina, cognomina, ætatem, res gestas, & alia quædam ab exordio regni ad nostra usque tempora studiose colligens. Cum autem in Bibliotheca Potentissimi Electoris Brandenburgici, quæ est Colonia ad Spream, asservari vidisset nonnullas *Mosis Mardeni*, Syri, qui ex Mesopotamia superiori seculo in Europam venit, & *Andree Mafii* Cliviaci Ducis Consilarii, *epistolas amabæas*, unam ex istis alteramque Syriaco charactere impressam & Latine abs se versam edidit. Ac prior quidem a Mose A. 1553. d. 18. Junii scripta, posterior autem Mafii responsoria die ejusdem mensis 22. concepta est. In illa Mardenus multum queritur de Proceribus Romanis, quod non satis digne ipsum tractaverint; in secunda Mafius eum bono animo, interque alia de favore Fuggeri, cui eum commendavit, certissimum esse jubet. Utrique notas quasdam philologicas pariter ac theologicas subjunxit Mullerus, qui & postea dedit duas dissertationes sub finem hujus voluminis comparentes, in quarum una, de Mose illo *Mardeno* agit prolixius, in altera de *Syriacis utriusque*,

Et novi maxime Testamenti versionibus, deque editione Novi Testamenti Syriaci A. 1555 Viennæ Casareis typis expressa, cui suam quoque operam Mardenus impendit, plura commentatur.

MOSES VINDICATUS;

sive

Afferta historiæ creationis mundi aliarumque, quales a Mose narrantur, veritas &c.

Amstelodami apud Georg. Gallet, 1694. in 12. plag. 10.

UT oppositum hoc scriptum est *Archæologiis Philosophicis*, quas Doctor Anglus, Thomas Burnetius, in lucem protulit, quarumve argumentū recensent *Acta A. 1693* publicata, p. 270. & 291: sic in eo imprimis id agit Autor Theologus, ut ostendat Burnetianam opinionem de creatione mundi, de protoplastorum tentatione, & diluvio, dictis in *Archæologiis* disseminatam, rectæ adversari fidei, quam ab initio sancta Dei Ecclesia tenuit. Cum autem tria potissimum occurrant, in quibus examinandis Theologi hujus opera versatur; ipsa videlicet operis materia, argumenta dein, quibus hypothesin suam adversarius nunc communire, nunc illustrare studuit, & *παραρρη* nonnulla, ferente occasione, ab eodem velut aliud agente, vel judicia hominum experturo, interspersa: ultima sub censuram primo loco eo fine vocavit, ut profligatis iis ac everfis, ipsam causæ arcem tanto felicius invadere & expugnare posset. Monet vero, errores in *Archæologiis* obvios, duorum esse generum, & nonnullos disertis quidem auctoris verbis absque diverticulo: alios non ita perspicue proponi, sed quodam quasi integumento obvolutos.

In nominatis itaque parergis, sive Burnetii singularibus, eminent: quod is locum aliquem & jumentis dare in futuro seculo, iisque tribuere felicitatem & immunitatem a labore videatur: quod animam Messia, & oeconomiae Christianae mysterium, praeextitisse mundi periodis & foundationi asserat: quod naturam hominis imperio privet in creaturas reliquas, iis quæ a Mose memorantur, meram in allegoriam, contra manifestam octavi Psalmi sententiam, convertis: quod neger, Adamum, violatione mandati a Deo accepti, suis nocuisse posteris: quod viribus & ductui naturæ non vereatur adscribere

scribere, quæ sacrae literæ non nisi ad potentem sapientemque Dei providentiam referunt: quod materiam chaos ante mundi Mosaici principium velit extitisse, & qui ejus generis sunt flosculi, cum honore literis sacris, Deique Spiritui debito pugnantes alii. Et quamvis antiquissimum Judaicæ reipublicæ conditorem a se pro viro *Ἰεσοῦ* *πνεύματι* haberi Burnetius falsus sit, in singulari quadam *Epistola*; aliter tamen eundem sensisse docet Autor, *Archæologiis* scribendis intentum, neque se scriptoris jam, sed scripti examen suscepisse.

Ut clarius igitur appareat, scatere *Archæologias* stupendis, & Christiana in ecclesia nullo modo ferendis erroribus, negari in iis probat creatam ex nihilo compagem mundi, materiamque ex qua constat, affirmari æternam; idque his cum primis argumentis: quod multis in locis istarum architectus supponat naturam rerum omnium effectricem: quod priora Geneseos capita meram in Allegoriam, ad captum populi confictam transferat: quod ex materia antecedente, de cujus tamen creatione constare nobis ex nulla Scripturæ parte queat, terram eductam fingat: quod omnia Scripturæ loca, in quibus terræ colorumque productionis gloria in Deum tota refunditur, perquam dubia reddat, eoque natas inde laudes in poetica schemata & blanditias aulicas convertat, istaque temeritate sua efficiat, ut diræ, quibus deo ventur idolâ, quorum opus non sunt, in fumum & favillam abeant: quod vim rationis denique oraculorum cœlestium exæquet auctoritati, quando diluvium non alio evenire modo potuisse, asserit, quam quem ipse est commentus. Vel solius ergo Burnetii exemplo intelligi, ubi timoris pudorisque limites semel audacia humana transfiliit, excusis eam quasi frænis quaqua versum vagari, nec ullis amplius patilimitibus sese coerceri. Septem primi Geneseos capitibus versus conciliare principiis suis cum non posset pseudophilosophus (hujus enim personam non sine offendiculo Burnetium induisse); non dubitavit asserere, satius fuisse futurum, si illos omnino prateriisset *ὁ νομοθέτης*. Plures itaque hujus generis Zoili si ex Evangelicorum Ecclesiis exirent, nihil causæ impofterum Vindex fore censet, cur Romanæ invisam Expurgatorum audaciam adeo exprobrent.

Neque contentus fuit Noster communibus argumentis remagere; machinis etiam ex ipsius adversarii armamentario depromtis

79. fundamentum ejus diruit. Si enim *primus* (ut Burnetius posuit,) *ad veritatem gradus est, præcavere errores: si ad eos evitandos, in sapientia studio legis vim semper habet, nulli auctoritati nisi divina, nulli rationi nisi clara & distincta, penitus adhibendam esse fidem; causam huic fuisse minime, cur ullam ulli de divina Moſis auctoritate moveret litem. Rursus, si ex ipsa sepe aviditate augenda scientia in errores dilabimur, vel ob præcipitem animi assensum ante examen peractum: vel istarum rerum cognitioni inhiando, in quibus nullum examen locum habere potest, nempe quæ viribus nostris attingi nequeunt, neque ullo lumine, vel a natura nobis dato, vel calitus admisso; neminem inficari posse, quod omnipotentia divina opera, eorumque modus, & ordo omnino sint ex eorum numero, quæ aciem perspicacissimi cujusque ingenii fugiant. Tertium, quo se jugulet adversarius, gladium his in verbis recondi: *Uti divina sapientia, ita humana stultitia est imperſcrutabilis. Neg. ideo neganda sunt res certa & constanti fide tradita, quod rationi non consentiant, aut aliæ aliis opponantur.* Quæ si vera sint, nec fas esse Moſaicam negare historiam, qua nihil unquam firmitus, nihil magis extra omnem erroris aut dubitationis aleam positum, nihil denique constanti magis fide traditum reperiatur: multo minus incertas, dubias, longeque petitas conjecturas eidem opponendas. De jure Dei in creaturas multum quoque deteri observat, si quis creationis gloria defraudare divinam omnipotentiam sustineat, vel ipsis suffragantibus Socinianorum magistris.*

84. Quibus ita discussis, minus tutum esse demonstrat, ex veterum Philosophorum, aliorumve Ethnicorum commentis Scripturæ sensum definire: idque non ob errores solum, quos illi circa res divinas foveant turpissimos & prorsus exitiosos fidei; verum & propter pugnam, quæ varias inter Philosophorum sectas quovis tempore invaluit, nec non ob incertitudinem originis Philosophiæ, nunc Ægyptiis, nunc Chaldeis, Indis, Judæis, Græcis, aliisve populis, inventionis gloriam sibi vindicantibus. Rectius philosophiam pro studii & experientiaæ fortu haberi, cum quod nemo philosophorum, communem scientiæ philosophicæ parentem agnoverit, ad cujus sententiam exigere placita sua teneretur; tum quod disciplinæ non nisi tractu temporis illustratæ, exornatæ, & aliquem ad perfectionis gra-

gradum fuerint perductæ. Porro quanta animi levitate erga Platonem Burnetius se gesserit, ostenditur. Cujus de mundi ortu, & quiete telluris sententiam utut improbet, mox tamen eum in præcipuum causæ decus, & præsidium advocet. Tum Burnetii placitum suum de duplici tellure, & systemate oviformico inventum a Noacho & ab ipso Adamo derivantis, multis modis exagitat, & argumenta, quibus illæ Abrahamum Ægyptiacæ sapientiæ magistrum impugnat, ipsis Archæologi deliciis, tellurisque oviformitati obvertit, totumque adeo systema multo concludit facilius dissolvi, quam ovum aviculæ conteratur digitis.

Quam caute in sacras literas inducendæ allegoriæ sint, quamque immerito in sensum allegoricum priora Geneseos capita torqueantur, ubi evincit, non falso de adversarii sui eruditione censet affirmari, quod Tullius olim judicarat de eloquentia, *bonine animi plus attulerit hominibus & civitatibus, esse dubium: cautelam ejus, nullibi a litera absque necessitate recedere se protestantis, tantum ad conciliandum paradoxo fidem, esse confictam: suis ex præjudiciis magis, quam ex rei veritate judicare* Burnetium de Scripturarum sensu, suæque causæ, non aliqua necessitate ad vim narrationi Moſaicæ inferendam compulsam videri.

Quo loco & is ingenii morbus notatur, qui in rebus planis amat *μετεωρολογίαν*, rimarique mysteria, ubi nulla sint. Ad eum modum Eclogas Virgilio in allegorias transformatas olim fuisse a Ludovico Vive: Passerem Catulli *μυστικὸν πόνον* designasse Politiano, & Turnebo: Homerici carminis mysteria Jesuitarum aliquem revelasse: hos & similes dum suum frustra torserint, aliorum depravando ingenio improbe operam navasse. Neque in solis Ethnicorum scriptis substituisse audacem illam curiositatem; in literas etiam, ex Dei ipsius ore profectas grassatam fuisse, quod Essenorum, Monachorum, Weigeli, Stifeli, Behmii, Doctorum Judæorum, Gnosticorum, Origenis, aliorumque infelici exemplo comprobatum dedit: nec posse Burnetium figmentis horum ullo argumento occurrere, quod non adversus eum labore minimo retorqueant. Si creationis, tentationis, & diluvii historias, quæ perspicue admodum recensentur in Genesi, pro ingenii libidine in allegoriam convertere fas sit, nihil obſtare, quo minus & redemptionis mysteria, & facta in Ægypto miracu-

95

104

106

109

p. 110

112

122

miracula in allegoriam permutentur ab eo, qui suas forte ideas philosophicas conciliare cum aperta narratione Evangelica nesciat, brevique inde futurum, ut totum Christi Evangelium male sanis allegoriis incrusteretur, corrumpatur, deleatur. Inauditum prorsus esse, veritatis omnium sanctissimæ fundamentum temere statui mendacium ἀτέχως καὶ ἀσεμνῶς consutum: neminem laturum, divini verbi, quo ad omnem veritatem via nobis aperitur, initium accenferi mythologiis ethnicis. Nullatenus id dignitatem Mosis permittere. Meras enim ad ignavam plebem irretiendam fabulas si proponit, nullo jure, nec ulla veri specie fidissimum Dei servum, nuncium, legatum, interpretem, sanctissimum legislatorem, & prophetam cum posse nominari: nec ullum vestigium hujus opinionis in sacris voluminibus occurrere; ex adverso potius I. Tim. II, 12, 13. aliisve in locis tanquam vera supponi, quæ a Mose traduntur in primis Geneseos capitibus. Septiduum authentice ab ipso Deo confirmari, mandatum suffulciente legis suæ de sanctificando sabbatho, Exod. XX, 8, 11: illudque testimonium vel unicum, in apparatu omnium splendidissimo veritati historiæ a Deo exhibitum, tantæ auctoritatis esse & fidei, ut adversus illud vel hincere nemo audeat, nisi qui una cum Genesi Exodum, totumque adeo Mosis Pentateuchum in parabolam velit convertere.

Quod vero & tentationis historia sensum allegoricum respuat, satis evinci declaratione Paulina, quæ narrationis Mosaiicæ suam complexa, & serpentem, & serpentis *παρεστῆσαν*, & personam seductam, omni remota allegoria, 2. Cor. XI, 3. I. Tim. II, 14. nobis memoret. Multo minus in Diluvii historia methodum parabolicam fuisse adhibitam, quod non generatim solum terram diluvio universali obrutam fuisse divinus Vir exponat; sed modum quoque stupendi eventus designet, dies, quibus aquas suas cælum & terra evomuerint, numeret, altitudinem & tempus indiget, quo terræ ferales aquæ incubuerint: e quibus non obscure appareat, Historicum sanctissimum nihil magis in animo habuisse, quam candide, nude, & ingenue rem, qualis accidisset, lectorum oculis objicere. Novum vero si audiamus interpretem, una cum mundi machina totam Mosis historiam dissolvi oportere. Eum quippe, ubi terram suam vi causarum naturalium contractam comminiscitur, non aquas in terram

ram devchere, sed terram immani strepitu in aquas detrudere: eundem nihilominus, hypotheseos suæ male forte memorem, fragmenta ista casu collapsa in repagula convertere, quæ Deus mari opposuerit, ne terra novo diluvio operiretur.

Ipsam præterea conditionem parabolæ pseudophilosophi hujus instituto adversari maxime. Omnem parabolam in toto utriusque Testamenti volumine, vel ad singularem quendam hominem, vel ad turbam hominum adstantem fuisse directam: Parabolas quodam quasi *ἱερὸν* claudi, vel dubia etiam nonnulla, aut quæstiones apud illos movere, qui eas audiunt: duci parabolas ex rebus tritis & obviis: quæ materiam parabolis præbeant, exiguo tempore supponi, antequam narrentur, evenisse: omnes peti a rebus humanis, quod ad hominum institutionem unice pertineant: nullas Deo partes in parabolis assignari, quod sint res ex arbitrio confictæ. In Mosis historia contraria deprehendi omnia. Quod si vero annumeranda parabolis veniant, quæ supra captum sint, vel extra usum nostrum consuetudinemque posita, non defuturos, qui Bileami, Iosua, Samsonis, Eliæ, Pauli, aliorum historias, jure non minori, quam Burnetius duas tresve narrationes Geneseos, in parabolas convertant.

Ubi quæstio discutitur, num in omnibus ad captum vulgi demiserint se Scriptores sacri, & si hoc factum quandoque concedatur, num inde præsidii quicquam accedat causæ adversarii? Burnetio, impolitum, rude & semibarbarum Judæorum ingenium urgenti, locum opponit Deut. I, 12. seqq. qui plane contrarium suadeat: opponit Græcorum testimonium de sapientia Judæorum, ex Eusebio. Quatuor nihilominus putat sacris in scriptis occurrere, quæ sanctos viros nonnisi ad populorum institutionem salutemque labores suos direxisse, solamque adeo veritatem religionis præ oculis habuisse confirmant. Primo quidem proverbia non pauca e medio ducta: 2. innumeras anomalias grammaticas: 3. dialectices contemptum; quem ipsum duobus Apostolorum Coryphæis D. Paulo, ac Petro Rom. III, 6; Gal. II, 17, 18; Eph. IV, 9; II, Petr. II, 4. seqq. sed præter meritum, ut alio loco ostendemus, tribuit: & 4. neglectum illius Philosophiæ partis, quam Physicam appellant; quem Ex. XI, 7. (X, 21.) Apoc.

21) Apoc. I, 12; Es. XIII, 5; XL, 28; XLI, 9; Psal. XLIX, 2, & Marc. XIII, 27, notabilem esse existimat; alibi tamen: *Quis in orbe dialecticus, quærit, Apostolicarum ratiocinationum vim exequavit unquam, vel etiam attigit?* Iis in locis interim, ubi religionis primaria capita tractentur, cum a verborum nativa significatione non discedant auctores sacri; non esse verosimile, creationem mundi, peccati originem, gravissimumque justitiæ divinæ documentum anilibus eos fabulis incrustasse. Respiciendam quoque declarationem sententiæ, quam aliis in locis viri sancti proposuerint: per sedecim seculorum decursum si mundus caruerit montibus, nulla ratione potuisse Mo- sen montes terræ coævus, diluvioque anteriores facere, Psalm. XC, 1, 2; Gen. VII, 19, 20; usum item montium commendari frustra Psal. CIV, 6. seqq. & 18. Sanctum vero Dei Spiritum errori, oblivioni, aut contradictioni ulli obnoxium cogitare, nefas esse. Animum, ergo suum si adhuc aliquo Dei timoris sensu percelli patiatur, satis argumentorum Burnetio subministratum esse concludit, quibus ad seriem errorum, in quos lapsus sit, poenitentiam recantationemque perducatur: præsertim cum locutiones is vulgares, quæ in religionis forte mysteriis, præceptisque legantur adhibitæ, cum integra narratione turpiter confuderit. Læsa potius divinæ providentiæ reum, ipsum semet peregrisse, una illa & eadem opera, quam eidem promo- vendæ insuntam gloriatur, dumque pietatem tutari se & promo- vere audacter deprædicet, verius pietati bellum intulisse. Proditu- ros, ait, rumori fides si habenda, qui Burnetii hypothesin cum ipsis mathematicis principiis pugnare demonstrent: adeo a ratione disce- dere pseudophilosophos, qui Deo rationem suam subicere dedi- gnentur.

Postremo tandem capite ostendit, quomodo primam sæpius dictarum Archæologiarum partem ex Philosophorum veterum pla- citis totam conflare: secundam vero, quanta sit, Peirerii, Adamo antiquiores homines fingentis, & Spinosæ rivulis irrigari ad versa- rius. Circa methodum sacrorum virorum, quibus rerum ab ini- tio gestarum historiam scribendam commisit Spiritus S. duo obser- vanda monet: 1. cum id unum spectarint, ut docerent homines, quo pacto Ecclesiam Deus constituerit, illiusque vel servandæ, vel ubi

necessè

necessè fuit, corripiendæ curam gesserit, multa eos prætermisisse, quæ dictum ad scopum non pertineant. Compendii causa, intervalla rerum & actionum designare nihil habuisse pensi: eoq; minus mi- rum posse videri, si res subinde occurrant, quæ superiora nobis ob oculos ponant. Imo ex ipsa sæpe narrationis serie patere, omissa nonnulla in narratione fuisse; id quod locorum ex Veteri partim, par- tim ex Novo Testamento adductorum numero non exiguo confir- mat & illustrat. Ecclesiæ Patres si non agnoscat Burnetius fidei suæ duces ac magistros, per ipsum & nobis integrum relinqui, autorita- tem eorum detrectare: sin dissentire ab illis nefas putet, parum con- venire, duos (Augustinum modo & Origenem adduxerat) sexcentis antepone; imo qui Archæologi Systemati non adversetur, ex Pa- trum ordine nominari posse prorsus neminem. Sub finem habe- tur capitulum, in quæ totus liber dividitur, indiculus.

RECUEIL D' OBSERVATIONS FAITES EN PLU- sieurs Voyages par ordre de Sa Majesté, pour perfectionner l' Astro- nomie, & la Geographie, avec divers Traitez Astronomiques, par Messieurs de l' Academie Royale des Sciences,

h. e.

Collectio Observationum factarum in multis peregrinationibus jussu Regis Galliæ, ad Astronomiam & Geographiam reddendam perfectiorem, cum diver- sis tractatibus Astronomicis, editis ab Academiæ Regiæ Scientiarum Sociis.

Parisi. ex typographia Regia A. 1693, fol. plag. 150, cum duabus tabulis aeneis.

Comprehendit hoc Volumen, ut vel ex titulo patet, varios libros partim nunc in lucem emissos, partim superioribus annis editos. Ac primo quidem loco Illustr. Casini extat *Dissertatio* doctissima, in qua Originem Astronomiæ, Geographiæ artisque Navigandi, ab ultimis accessit temporibus, accurateque designat, quorum cura- sensim fuerint promotæ illæ disciplinæ, ut jam in eo, quem obtinent, perfectionis gradu consistant. Inprimis vero commemorat, quænam Academiæ Regiæ Gallicæ solertia ad augendas illas scientias

contulerit. Neque enim, ut *Caspiniana* sequamur vestigia, multa solum invenit, quæ ad observationes accuratius instituendas conducunt, qualia sunt exacta mensura temporis mediante *pendulo Cycloidal*, modus *lentes telescopicas* æque prompte atque accurate elaborandi, *ratio adhibendi lentes*, quarum Radius 200 a 300 ped., *sine tubo* ad observationes, dum machinæ adplicantur, quæ ex sphaeræ circulis composita, & ab automato in motum concitata efficit, ut vitrum eadem ratione moveatur, qua astrum, ipsiq; semper directe maneat expositum; *pinnacidia telescopica*; *Machinula Micrometra* &c. Sed etiam præclara multa investigavit, quæ ad ipsam scientiâ siderum pertinent. Ex repetitis enim quam plurimis observationibus, easdem esse Fixarum & Solis *refractiones*, diurnas nocturnis esse æquales, sensibiles quoque esse ultra gradum 45, & in Zenith tantum evanescere cognovit, accurateque ipsas refractiones determinavit. Accessit, porro ad parallaxes Solis & *Obliquitatem Eclipticæ* indagandas, quam $2\frac{1}{2}$ minutis deprehendit minorem illa, quæ vulgo assumitur. *Eccentricitatem* quoque Solis Keplerianam decima octava sui parte minuendam esse, & *Æquinoctium* Vernum 3 hor. tardius, autumnale 3. h. celerius quam par est, a tabulis recentibus, designari, ex Observationibus accuratis comprobavit. Ad *Lunam* quod attinet, animadvertit, ejus diametrum augeri, quo magis ab Horizonte versus Zenith remouetur; eandem minui a Conjunctionibus usque ad quadraturas, quando est circa Perigæum, non vero quando est circa apogæum, ejusque variationis causam ex certo Æquilibrio, quod Luna cum terra servare debet in revolutione annua, explicavit. Nova quoque methodo *Lunæ parallaxes* inquisivit in diversis ab Apogæo distantis, & ex apparente variatione motus diurni Lunæ versus occasum ejus distantiam a terra definivit. Reperit etiam, proportionem diametri apparentis Lunæ ad parallaxin ejus horizontalem esse ut 15 ad 56, ut jam ex observata Lunæ diametro certo ejus parallaxis possit colligi, locusque apparens ad verum reduci. Ad eclipses Lunares accuratius observandas *maculas Lunares* adhibuit, sollicitèque omnes describi fecit, ut successu temporis constare possit, num aliqua in illis contingat mutatio, quæ huc usque nulla animadverta fuit. *Librationem Lunæ* nova explicuit methodo, ex compilatione duplicis motus, quorum uno $27\frac{1}{3}$ diebus Luna appareat.

can

converti ab Oriente versus Occidentem circa axem parallelum axi suæ Orbitæ; alter vero realiter fiat ab Occidente versus Orientem, circa axem, cujus poli sint remoti a polis Orbitæ Lunæ translatis in globum ejus $7\frac{1}{2}$ grad. & a polis Eclipticæ $2\frac{1}{2}$ gr., habeatque pro Culo seu primo Meridiano circulum maximæ latitudinis Lunaris in Lunæ quoque globum translatus. *Reliquorum Planetarum* varias observavit *phases*, quæ parum tamen sunt sensibiles in superioribus, novoque modo ipsorum Eccentricitates, Apogæa, & epochas mediorum motuum, determinavit. *Novam* quoque *Curvam Orbitis Planetariis* assignavit, certam nimirum ellipsis speciem, in qua re-ctangula linearum, quæ ex quovis circumferentiæ puncto versus utrumque focum ducuntur, semper sunt æqualia. *Maculas* quæ in *Jove* comparent accurate notavit, animadvertitq; eas converti in orbem 9 hor. 56 min. & modo augeri modo minui durantes unum duosve annos, donec tandem dispareant, in conspectum denuo venturæ elapsis 2. aut 3 annis, in eodem loco, ubi antea extiterant. In-

Marte quoque & *Venere* detexit *maculas*, quarum illæ 24 h. 40, hæ 23 hor. periodum suam absolvunt. *Saturnum* annulo cinctum, & *quinque Comitibus* stipatum invenit. Jovis Satellitum motus eorumque eclipses cum cura determinavit, *novamque eclipsis speciem* in *Jovis* corpore deprehendit, cum inter Solem & Jovem transeuntes *Comites* efficiunt, ut parvæ umbræ discum Jovis percurrant. Sed cum Illustri huic Academia præcipuus observationum Astronomicarum finis fuerit, ut ad Geographiam & Navigationem perficiendam illas referret, primo *Magnitudinem gradus circuli magni terræ* indagavit, mensuratoque spatio 68430 hexapod. comperit, gradum circuli esse 57060. hexapod. Verum quoniam in instrumento cujus radius 10. ped. quale adhibitum fuit ad elevationes poli indagandas, vix tamen 5 aut 6 secundorum error, caveri potest, cui 95 hexap. respondent, continuandam utrinque censuit hanc lineam usque ad extremas Galliæ oras, seu ad longitudinem 8 graduum, dimidiumq; fere hujus spatii est dimensâ. Emisit quoq; viros, arte observandi instructos, in varias regiones, ad *longitudines locorum* perquirendas, *novamque* ex observationibus illis terræ habitabilis Chartam con-

D3

fruxit,

struxit, idemque jussu Regis sui, imprimis quoque quoad Gallia regnum præstitit.

Excipiunt hanc Dissertationem *Observationes Astronomicae & Physicae in insula Cayenne habitæ a Dn. Richer*, impressæ jam antea Parisi. 1679: in quibus præter illa, quæ Cassinus ad elementa Astronomica comprobanda adhibet, id quoque memorabile occurrit, quod ibi *longitudo penduli* minuta secunda monstrantis *minor* fuit $1\frac{1}{4}$ lin. quam Parisiis, ubi est 3 ped. $8\frac{3}{4}$ lin. & manifeste constitit Richerio, *acum Magneticam* non inclinari in proportionem elevationum Poli, & *refractiones* luminis Solaris æquales esse illis, quæ in Gallia contingunt.

Tertio loco sequitur *Dn. Piccarti Iter Uraniburgicum*, editum alias A. 1680. Missus ille fuerat ab Academia Regia in Huenam insulam, ubi Uraniburgum in Uraniburgo quæsit, nec sine indignatione deprehendit, locum omnium seculorum memoria dignissimum cadaveribus repletum. Observavit autem *altitudinem*

Poli Uraniburgi esse 55. 54. 15, quam Tycho 55. 54. 45 ultimis temporibus definiverat. *Differentiam* quoque *longitudinis* Uraniburgi & Lu-

tetia constituit 42. 10. Inter præcipuos itineris sui fructus commemorat, quod procurante Erasmo Bartholino a Rege Daniæ *genuina Tychonis Manuscripta*, in quibus multæ habentur observationes ineditæ, obtinuit secumque in Galliam asportavit. Junguntur huic libro observationes partim a Dn. Piccarto, partim a Dno. de la Hire in variis Gallia locis, præcipue maritimis, habitæ, ut longitudes eorum Geographicæ innotescerent. Ex quibus collectis *Charta* concinnata fuit *Gallia*, quæ hic quoque habetur comparata cum Saxoniana.

Succedunt his *Observationes Caspinianæ* A. 1672 institutæ, ex quarum nonnullis *Martis parallaxin* non majorem esse ejusdem diametro apparenti astruitur, nec improbabile censetur, ipsum atmospheram quadam circumdari. Conjectura quoque affertur, non omnem illum ærem, qui liquores premit, esse *causam refractionis* luminis, sed aliam quandam substantiam fluidam inferiori aeris parti admistam, & superficie terræ concentrica terminatam. Satis enim bene refractiones representari, si ponatur altitudo ejus 2000 hexap. & ra-

& ratio densitatis ætheris ad fluidi refractivi densitatem, ut 1000, 600 ad 1000, 184.

Quartum occupant locum *elementa Astronomica comprobata per Dn. Cassini*, qui cum suis tabulis Observationes a Dn. Richer in insula Cayenna habitas comparavit. Quæ licet edita jam fuerint Parisiis A. 1684, non pigebit tamen brevem eorum summam afferre. Quandoquidem secundum Cassinianas Observationes *Rudolphina tabula* Solares ita aberrant a cælo, ut 3 hor. anticipent Equinoctia verna, postponant autumnalia, atque æstatis adeo tempus augeant horis sex, deminuant totidem horis tempus hyemis; hic vero error tabularum Solarium irrepit quoque in tabulas Planetarum reliquorum, præcipuam hujus *defectus causam* Cassinus censet fuisse refractiones radiorum luminis parum ante hæc tempora exploratas, quasque

Solis respectu Tycho in altitudine 45° nullas fieri perperam putavit. Id quod non potuit non magnorum errorum esse origo. Nam variantur hinc altitudines poli, quibus utimur in plerisque observationibus supputandis, mutantur altitudines meridianæ, quæ inserviunt theoriæ Solis stabilienæ, & imprimis altitudines solstitiales, ex quibus obliquitas Eclipticæ deduci solet, cujus cognitio maximi in Astronomia est momenti. Quamvis autem ex genuinis Dioptricæ principiis pariter atque experimentis variis certior fuisset facta Academia Regia, non definire refractiones nisi in Zenith, atque secundum hypotheses suas Obliquitatem Eclipticæ $2\frac{1}{2}$ minut. Tycho-nica minorem esse definiisset, placuit tamen hanc sententiam examini subicere in loco Zonæ torridæ, cui bis in anno Sol verticalis fit, nulliquè refractioni obnoxium est ejus lumen. Accessit cupiditas explorandi, utrum Solis parallaxis horizontalis sit insensibilis, vel saltem minor 12 secundis, an vero unius minuti, uti Keplerus censuit. Electa ergo fuit Cayenna insula, 5 grad. ab Equatore versus polum septentrionalem remota, variæque observationes ibi fuere institutæ, ex quibus sequentia colligit Cassinus. (1) *Obliquitatem Eclipticæ* veram esse $23. 28. 54\frac{1}{2}$ vel rotundo numero 23. 29. (2) *Intervallum inter*

equinoctium autumnale & vernale sequens esse 178 D. 17 Hor. 43, *inter vernum vero & autumnale* sequens 186 D. 12 Hor. 6. (3) *Observatio*

variationes Solis conspirare cum ephemeridibus Solaribus secundum principia Cassiniana supputatis, nec in secundis nimiam subtilitatem quaerendam, cum pili, ex quo plumbum dependet, crassities decem secunda in limbo instrumenti, cujus radius 6 pedum, tegat, ita ut requiratur machina, cujus radius 6 pedū, si secunda minuta in limbo æquare debeant pili diametrum. (4) Ad observationes Solares rite per tabulas representandas, diminuendam esse *Eccentricitatem* ejus, ut fiat $\frac{1000}{1007}$ mediæ inter Solem & terram distantiam. (5) *Semidiametros Solis* in Cayenna observatas easdem fere cum illis fuisse, quæ habentur in Cassiniana tabula. (6) *Parallaxin Martis* horizontalem fuisse $25\frac{1}{2}$ secund. (7) *Parallaxin Solis* semidiametro terræ respondentem, esse $9\frac{1}{2}$ secund. (8) *Martis*, tempore observationis, *distantiam a terra* fuisse 8100 semid. terræ. *Solis* vero *distantiam* 21600 semidiam. terræ, suppositis parallaxibus dictis; alias enim trium secundorum variatio in Marte 1000 semid. terræ, in Sole 3000 semid. terræ distantiam immutat. (9) *Solis diametrum* esse *ad diametrum terre*, ut 100 ad 1, adeoque *globum Solis ad globum terre*, ut 1000, 000 ad 1. Appendix hujus libri complectitur tum *Instructionem*, quæ data fuit iter facientibus ad legitime peragendas observationes, tum ipsas quoque *observationes habitas a Dn. Varin, des Hayes & de Clos in Africa & America*, nimirum in Insula Goree prope promontorium viride, ubi *longit. penduli* inventa fuit 3 ped. $6\frac{1}{2}$ lin. breviorque adhuc illa, quæ in insula Cayenna obtinet; in Martinique & Guadaloupe, ubi *longitudo penduli* reperta 3 ped. $6\frac{1}{2}$ lin. ut adeo inter tropicos longitudo penduli admodum sit diversa in diversis locis, quamvis in

Europa inter parallelos 43 & 56 nulla sensibilis differentia observari potuerit. Observationes autem prædictæ inter se comparatæ præluxerunt Academiæ Regiæ in nova Charta Geographica describenda, in qua differentiarum longitudinum longe sunt breviores, quam in chartis vulgaribus notantur. *Sextus* hoc volumine comprehensus liber est *Detectio luminis cælestis quod in Zodiaco apparet, auctore Dn. Casini*; qui imprimi cœptus jam A. 1685, continet tum Commentarium quasi in recensionem hujus phænomeni, quæ extat in Diario eruditorum Parisiensi, & in Act. Erud. Lips. A. 1683. p. 274. Tum etiam ob-

serva-

tiones usque ad Ann. 1693 partim a Cassino partim ab aliis factas. In

quibus id quoque singulare occurrit, quod A. 1686 d. 28 Aug. 4 h. 15, cum inspiceret Cassinus Venerem tubo 34 ped. *lumen* quoddam informe ipsi adparuit *Veneris phasin æmulans*, cujus rotunditas imminuta erat ex parte occidentis, distansque a Venere $\frac{2}{3}$ ejus diametri. Diameter phænomeni æqualis erat ferme $\frac{1}{4}$ diametri Veneris, illudque obverfabatur oculis Cassini spatio quadrantis horæ, sed cum ad omissam observationem post 4 aut 5 minuta rediret, non comparebat amplius, quia multa jam lux erat. Simile phænomenon quoque

vidit d. 25 Jan. 1692, mane ab hor. 6. 52. usque ad hor. 7. 2 cum ob claritatem crepusculi evanuit. Veneris quoque referebat formam, & quartam Veneris diametri partem æquans, a cornu australi Veneris versus occidentem diametro Veneris erat remotum. Unde suspicio orta fuit Cassino, *Satellitum* fortassis esse *Veneris*, ex materia constantem non admodum idonea ad lumen Solare reflectendum, necquidquam tamen eum aliis temporibus inquisivit. Illud quoque non omittendum, Lumen de quo agitur, A. 1688 apparuisse solito debilius, veroque esse simile, fore ut aliquando evanescat, ac denuo post aliquod intervallum fiat conspicuum, quemadmodum antea quoque visum fuit, ut manifeste constat ex Domini Childrey historia naturali Angliæ scripta circa A. 1659.

Septimo loco occurrunt regulæ Astronomiæ Indiæ, ad supputandos motus Solis & Lunæ, explicatæ & examinatæ a Dn. Cassini, de quibus cum jam alibi dictum a nobis fuerit in Actis Eruditorum, nihil in præsentī addimus.

Agmen claudunt *hypotheses & tabula Satellitum Jovis reformatæ secundum novas observationes a Dn. Casini*. Ediderat enim ille jam A. 1668 tabulas Comitum Jovialium, postquam Marii & Hodiernæ calculos manifeste a cælo dissentire deprehenderat, sed nec dum satis instructus ab observationibus, quot requiruntur ad accurate determinandos situs orbium, loca nodorum, latitudinesque veras & apparentes, in quibus definiendis celeberrimi Astronomi, Marius, Galilæus, Gassendus, Hodierna, Ricciolus, Hevelius non fuere satis felices. Postquam vero per 40 annos observationes ipse instituit horum siderum, sub incudem omnia revocavit, atque novam

E

theo-

theoriam Satellitum Jovialium construxit. Verbi gratia: *Orbitas Satellitum* in eodem circiter esse plano, quod *inclinatum* ad orbitam Jo-

vis 2. 55; *Nodos* satellitum in orbita Jovis esse in 14 Aquarii & Leonis, neque ullo præditos motu, ex Sole autem visos apparenter 12 annis revolvi in orbita Jovis, representata Soli in orbibus Satellitum instar lineæ rectæ per centrum Jovis transeuntis; ex terra quoque spectatos 12 annis apparentem conficere periodum in ellipsi variabili, quæ representat terræ orbitam Jovis in orbibus Satellitum: *Digressionem maximam* primi Satellitis esse $5\frac{2}{3}$ Semidiam. Jovialium; secundi 9 Semid. tertii $14\frac{1}{3}$ Semid.; quarti $25\frac{1}{3}$ Semid. *Medium motum horarium* Satellitis,

I.	8.	28.	43
II.	4.	13.	26
III.	2.	5.	48
IV.	0.	53.	56.

Fateretur tamen summus ille Vir, pro ea qua est ingenuitate, non in omnibus se sibi satisfecisse, & superesse adhuc inæqualitates sibi animadversas, quas possit tot annorum vigilias non potuerit certis constringere legibus. In tabulis construendis id egit, ut satellitis primi eclipses præcipue magna facilitate possent supputari; reliquis aliam formam accommodavit, quæ præsidio aliarum tabularum Astronomicarum magis indiget, monens hac in re Danicas, Philolaias & Ricciolanas, Rudolphinis & Landsbergianis, ad hoc & sequens seculum, esse præferendas.

PHTHISIOLOGIA LANCASTRIENSIS, CUM TENTAMINE philosophico de mineralibus aquis in eodem Comitatu observatis, Autore CAROLO LEIGH, M. D.

Londini impensis Sam. Smith & Benj. Walford, 1694 in 8. plag. 10.

Præfatus Autor, diversam methodum vivendi & temperamenta coeli diversum morbum & methodum medendi requirere, inter reliquas phthises, strumosas, chylosas; aliosque morbos sequentes, agmen ducere ait scorbuticas. Deberi has particulis vitriolaceis & sulphureo-salinis, per inspirationem cum massa sanguinea communicatis, conferen-

ferentibus non parum locis paludosis, sulphure & sale impureis foetis; deberi item hæreditariæ dispositioni, inferenti temperiem salinam, huic morbo debitam, semine virili ab uteri vasis extimis absorpto, hinc per circuitum sanguinis ova fecundante.

Symptomatum seriem & causas exponit in morbi initio, quoad appetitum, vires, respirationem, tussim, sputa, sudorem & alia, quæ præcipue obstructioni glandularum conglobatarum & lymphæ ductuum, indeque oriundis viscosis humoribus, bili regurgitanti, & chyli per particulas salinas præcipitationi adscribit, ut odorem violaceum urinæ particulis saturatis sulphureis oleosis, a salinis divortium meditantibus; speciatim in phthisi Lancastriensi nec hæcticæ febris symptoma apparere, in initio & augmento, nec pulmones ulceratos.

Symptomata in statu confirmato arcescit ex vitriolata magis massa sanguinea profapia, infarctis magis glandulis, magisque nutritio succo præcipitato; unde sputum copiosum, & sapore & odore, foetidum, sudores, appetitus nihilominus sæpe laudabilis, tabes aucta, febris intermittens anomala, ira facilis, quam a succis acescentibus percitis spiritibus animalibus derivat.

Canones generales circa hunc morbum proponit, partim prognosin respicientes, partim remedia; Lacticiniis & martialibus in statu confirmato cum febre, dyspnœa urgente ab opiatibus abstinendum. Indicationes contrarias phænomenis dictis in principio morbi eruit, emetica ipsa ex melle squillitico, lenia cathartica, & venæ sectionem in adultis, semper proficuum a se deprehensam, commendans, subjunctis formulis variis, & laudatis inter alia anima martis, sirupo balsamico Tolutan., pulvere millepedum, cinnabari antimoni, balsamo de Peru, scorsim vero fonticulis & vesicatoriis, non autem opiatibus.

In statu confirmato inprimis calori febrili temperando tum alia pectoralia, aperientia, antiscorbutica, tum electuarius ex cortice Peruviano, modo absit ulcus pulmonum, dilaudat; alvum simul subinde subducendam monens, in diarrhœa infusionem rhabarbari cum sale tartari & aquis appropriatis suadens. In statu deplorato palliativa, & symptomatibus urgentibus debita, lac tamen asinum, cum olei

olei tartari per deliquium aliquot guttis, proponit; subjunctis observationibus cuilibet statui morbi congruis.

p. 61. Tractatu secundo de phthisi ab hæmoptysi, a vomitu sanguinis, ab hæmorrhagia uterina, impetigine, rheumatismo scorbutico, a rachitide, fluore albo, chlorosi agit, & cum phthisi chylosa hæc ob-
signat.

Cap. 1. p. 96. In Tentamine addito fontis vitriolati meminit, omnibus experientis pure talis, contra Listerum principia acidularum vitriolum, ochram & sulphur statuminans. Acidulas patriæ suæ naturales particulares refert. De acidulis artificialibus, quas vocat, tractat, & hy-
Cap. 3. 102. pothesin suam experientis probare satagit. Fontium etiam salino-
Cap. 4. 113. rum mentionem facit, & sulphureo-salinorum, sulphureorum nitro-
p. 122. 126. 128. sorum, natro, ut scribit, antiquorum imprægnatorum, lapidescenti-
130. 136. 139. um, perfecte acidorum, & appendice de balneis frigidis concludens,
140. de thermis tractatum promittit.

M. ABRAHAM FRÉNCÉLII DE ORIGINIBUS

Lingua Sorabica Libri secundi Caput primum.

Sittaviæ Lufatorum, apud Jo. Willisch, 1694. in 4. pl. 12.

Qui in Actis hisce nostris anno 1693, pag. 304, 307 institutum Cl. Auctoris generatim indicavimus, Libri simul primi contenta, paucis referentes; nunc etiam continuationem operis cum L. B. communicare haud pigrabimur, postquam Libri secundi initium haud ita pridem evulgatum est. Quemadmodum autem ibi diximus, quod in hoc ipso libro ea Auctor indicare constituerit vocabula Sorabica, quæ per figuras Grammaticas ad Ebræam linguam queant referri, ita in capite illius primo, quod solum hac vice prodiit, unice versatur circa *metathesin*, & secundum alphabeti seriem vocabula introducit Sorabica, quæ cum Ebræis formaliter quidem convenire, quoad materiam tamen, hoc est, per literarum trajectionem ab iis discrepare existimat. Dabimus in specimen exempla quædam, unde facilius de reliquis judicare liceat. Vocem *Ehudy* (pauper, afflictus) derivat ex Ebræo *עָדָה*, quod sit per metathesin *דָּעָה*. *Ejelo* (vitulus) ab Ebr. *עֵלֶה*, ubi tamen cum metathesi conjungi quoque; vult antistœchon, literis c; pro i positis. *Drjman* (dormitare) a *דָּרְמָן*, *fabat* (thorax, tunica pectoralis,) a *בָּבָר* vestimentum, ubi præter metathesin simul synecdo-

necdochen speciei pro genere observandam notat. *Lischka* & Polon. *Liska* (vulpes) ex Ebr. *לִשְׁכָּה*, e quo per metathesin evadat *lasch*, actandem *lis*. Cum enim radix *לש* Arabibus significet idem ac tussire, unde *לשש* Rabb. tussis, eique admodum obnoxia sit vulpes, nominis inde rationem satis sese indicasse opinatur. *Nos* (canis) per metathesin, antistœchon, & synecdochen simul ex Ebr. *נֹס* lupus, quia canis quasi lupus quidam domesticus nuncupari mereatur. *Sejpe* (egenus, miser,) a *שָׁפָה*. *Stowo* (verbum) a *שָׁוָה*, rogavit, interrogavit, consuluit, item petiit, postulavit, quod utrumque verbis fieri soleat. *Stwa* (hypocaustum) per metathesin & synecdochen a *שָׁבָה*, habitatio. Caterum ubi hæc vocabula simplicia commemorat, compositorum etiam adjungit expositionem, ac primitivis derivata eundem in modum associat, unde non mediocris Sorabicarum vocum numerus in caput hoc relatus est, quarum itidem occasione varias iterum admiscet excursiones, prolixiusque agit v.g. de privilegiis *Pastorum sive Ministrorum Ecclesie*, ad vocem *Duſ* *thoun*, clericus, p. 272. de loco Glossarii Isidori: *Dufius*, *Demon*, p. 277. de *tunica Christi inconsutili*, p. 301. de *osculis* p. 310. de *prodigiis sanguineis*, p. 313. de *vaccis*, p. 321. de *canibus* p. 357. de voce *לֹגֶן*, p. 401. &c.

VINDICIÆ NOMINIS GERMANICI, CONTRA quosdam obrectatores Gallos.

Berolini, apud Jo. Mich. Rudigerum in fol. pl. 10. & Amstelodami, apud Henr. Wetstenium in 8. pl. 4¹/₂. 1694.

Gentium ingenia moresque inter se contendere, & varios genios impetusque animorum, qui singulis regionibus proprii, nascentibus patriæ habitum & cupiditates ingenerant, curiosa diligentia investigare, utile non minus quam jucundum est. Hæret enim in omni gente quædam vis inconcussa, quam hominibus pro conditione terrarum, in quibus nasci illis contigerit, sua fata diviserunt, totus habitus, mentiumque variarum impetus, una membrorum similitudine obtegentia. Hos annotasse, ut ex communi hominum indole privatam in singulis deprehendere liceat, operæ est pretium: sed facessere debet gentis suæ favor præceps, simulque cæterarum aversatrix invidia, cum mutua illa gentium obrectatio, magis a ma-

lignitate quam ex vero profecta, nemini non jure exosa sit. Hujus autem culpæ affines esse Gallos, ut plerisque aliis nationibus infestos, sic Germanis cumprimis obliquos, eorumque ingeniorum ac studiorum obrectatores, plurimis experimentis constat, & nunc doctissimus Auctor hac Epistola ostendit. Cui tanto majores debentur pro officio hoc patriæ præstito gratiæ, quo cultiori stilo istud executus est; cujus nitorem in tersissima interpretatione *Pufendorfiana Introductionis ad Historiam Europæam*, quam e Germanica Latinam venustissime reddidit, jam antehac sumus exosculati. Aciem vindicis stilisui stringit potissimum in Presbyterum Societatis Jesu *Dominicum Buhursium*, qui in Dialogis Gallica lingua anno 1671 editis, sub fictis Aristæi & Eugenii nominibus, Dial. IV. p. 223. Germanorum ingenia, ab omni subtilitate, elegantia ac venustate remota, Moscoviticis ingeniis associarat; neque propter crassam nimis corporis habitudinem ullo modo animi has dotes convenire iis posse, asseruerat; satis vero mentis eos habere ad comparandam illam, quam tantopere in Gallis suis prædicat, politulam elegantiam (*la delicateffe*) præfracte negaverat; integramq; adeo Germanorum gentem, ne verbulo quidem ab ea violatus, ultro & contumeliose læcesiverat: a cive suo, qui *Cleanthis* nomen sibi sumsit, monitus, protervitatis hujus suæ poenas ipsum Germanis daturum; ab Antonio etiam Baillæto, doctissimo & candidiore Gallo, confutatus, qui sanam mentem, vera sapientia subnixam, Germanis competere non negat, & pro ingenuitate sua, volubilitati animi & urbanitati complurium Gallorum, qui politi vulgo censentur, eam anteponebat. Buhursii autem & nonnullorum aliorum Gallorum, e quibus Card. *Perronius* (ab ipso Jesuita in testimonium vocatus) *Perraultus* (quem configendum doctissimi Jac. Perizonii stilo promittitur) & Anonymi quidam proferuntur, criminationes ita refundit Auctor, ut gentes alias, interque eas Germanos, non modo ingenii & elegantiae laude nil concedere Gallis, asserat, sed vel antestare demonstrat. Cœli quidem temperiem, modo recta institutio & cultus liberalis adsint, ingeniis parum obesse, exemplo Anacharsis Scythia oriundi, & Æsopi Phrygis, Sarbievii Poloni, ac Christinae Reginae Suecæ, probat. Quam Serenissimam Virginem, Arctoi orbis fidus, dum laudat, simul foeminei sexus causam agit, quem in societatem laudis ingenii admittere urbanus Sacerdos detre-

detrectaverat; & exemplis Elisabethæ, Ludovicæ, Sophiæ, filiarum Friderici V Electoris Palatini & Bohemiæ Regis, ejusque neptis Sophiæ Carolæ, quæ in potentissimi Electoris Brandenburgici nunc matrimonio agit, item Annæ Mariæ Delphino quæ nupta fuerat, elegantium & acutorum ingeniorum e censu venustissimum sexum excludi haud debere, docet. Elusa dein ebrietas, quam Germanis Jesuita exprobrat, infamia; eos rerum præstantissimarum & utilissimarum, typographica, & pyrobolica artis, inventione ingenii laudem sibi peperisse & exteris exhibuisse declarat; exemplisque commonstrat, quid in musica pingendique arte, oratoria item & poeti, præstiterint unquam Germani. Miratur autem, quid in mentem venerit auctori commentatori anonymo Gallo, qui historiam poeticam belli nuper inter recentiores & antiquos scriptores exorti anno 1688 vulgavit, ut Germaniæ Poetas omnes, non solum quia Germani sunt, sed quoniam Græca & Latina carmina complures ex iis scripserunt, omni aditu Parnassi ausus fuerit prohibere; in suâ non minus gentis clarissimos viros, qui Latinorum & Græcorum carminum venustate laudem sunt adepti, quam Germanos, inepte iniurius. Quo loco Auctor evincit, non solum Germanos carminum Latinorum gloria nulli genti concedere, quod Hælli, Sabini, Lotichii, Fürstenbergii, Torckii, Dufæ, Heinsiorum, Grotii, Baudii, Secundi, Kinsehoti, Sidronii, Wallii, Francii & Broukhufii documentis clarum sit; sed cunctarum fere gentium politiorum vernaculam poesin satis jam esse excultam: & inter Anglos quidem eminere Sidneium, Spencerrum, Shakesparium, Minceum, teste Equite de Temple; inter Belgas Catsum, Heinsium, Hugenum, Vondeliium, Hoofdium, Baakium, Brantium, Vollenhovium; Germanicæ linguæ facultate potissimum polluisse Lutherum (cujus Bibliorum interpretationem magni propterea fecerit Jos. Scaliger) poetica autem carminum vi præstitisse Opitium, Flemmingium, Tzscherningium, Gryphios, Lohensteinium, Hofmannum; qui postremus incredibili felicitate Guarini Itali Pastorem fidum, drama, ex Hetrusco idiomate in nostrum transtulit, inque amatoria poeti, quæ omni urbanæ elegantiae numero absoluta est, parem habuit neminem, ad summum sane elegantiae decus Germanicam poesin felici ingenio evehit. Quæ omnia invidos Gallos ignorare, nec delicias nostras ac copias nosse, non mirum esse ait, quod

quod linguæ Germanicæ eximias dotes prorsus ignorent, minusque linguam ipsam cognitam habeant: quum ex adverso Germanorum plurimi in politioris literaturæ partem semper cognitionem Gallicæ linguæ vocarint, indeque quidam tanta felicitate eam excoluerint, ut pro popularibus eos haberent ipsi Galli invidiæ veneno non suffusi. Exemplum affert Frid. Spanhemii patris, qui patria Palatina pulsus calamitate bellica, cum in Galliis ageret, *Militis Sueci* (*Le Soldat Suédois*) sub titulo res Gustavi Magni eâ elegantia & cultu sermonis Gallici, suppresso nomine edidit, ut Balsacio regnum eloquentiæ eo tempore tenenti tribueretur, isq; sibi gloriæ hoc scriptum futurum esse significaret. Quam in laudis, ut ceterarum etiam virtutum partem veniunt celeberrimi filii, *Ezechiel* & *Fridericus* Spanhemii, Gallicæ eloquentiæ laude ipsis ambiguum Gallis palmam qui reddunt. Lud. etiam Wolzogenium Amstelodami, & Ge. Guilielmum Leibnitium in aula Hanoverana, sermonis huius probe exculti gratia polle re asserit. Gallos vero nostræ linguæ ignaros, turpissime ignoratione ejus, quam fastidiunt, labi, erubescendo exemplo interpretis Epistolarum Bongarsianarum, in usum Delphini e Latinis Gallice redditarum, ostendit; siquidem is Altorffium, Noribergensium civitatem, & academiam, pro viro aut homine aliquot in locis habuerit, subinde *Monsieur Altorffius* eam vocitans. Proinde nec magnifice adeo de veterum scriptorum Latinorum Græcorumque interpretationibus Gallicis sentiendum putat; queis pessimo more ipsos auctores, ceu fontes fastidiosos, juventutis manibus excuti, turbatos dum ea sectatur rivulos, graviter conqueritur. Quo loco novam Jo. Harduini sententiam exagitat, qua in libro de Nummis Herodiadum, veteres auctores ad summas redigit angustias, dum præter Plinium, Georgica Virgilii, & Epistolas Horatii, omnes reliquos scriptores *voies* suspectos habet, nec pro germanis antiquitatis monumentis agnoscit, a certa eruditorum cohorte eosdem confictos esse contendens; quorum tamen aut imitari industriam, aut assequi eloquentiam nemo potest. Quod manifestum reddit exemplo *mustei* fartoris Petroniani, Franc. Nodotii, qui Petronium integrum, restitutus e manubiis, ut præfert, Albæ Græcæ locis, obtrudere litterato orbi sategit, tam infelicitè, ut nemini non fraus suboleat. Hujusmodi fraudes, interpretationes, opiniones & criminationes Gallorum quo-

quorundam dum exagitat Auctor, rem sibi cum reliquis doctis in Gallia viris plane non esse profitetur, nec æternis istis nominis Gallici luminibus laudes se detrahare, quorum plura a morte oppressa & extincta sunt, quædam tamen adhuc effulgent, bonisque litteris cum immortalis sua gloria lucem affundunt, Bossuetus, Huetius, Baluzius, Mabillonus, Dacerius cum conjuge Anna Fabra & aliis non paucis iisq; doctissimis in ea gente hominibus, quorum præclara in rem litterariam merita nulla ætas unquam reticebit. Quinimo fatetur, ingenii & eloquentiæ laude illos florere præ aliis gentibus posse, multis subsidiis & adjumentis seu a natura, seu ab instituto vitæ & educatione, instructos; felicitate etiam temporum gaudentes, dum præmia amplissima industriæ & bonis artibus Rex proposuit: quæ tamen nec in Germania desint, sed præstentur maximorum. Principum benignitate excellentibus ingenii & sapientiæ laude viris. Quod illustri Serenissimi Electoris Brandenburgici FRIDERICI III. exemplo manifestum esse declarat, qui nihil ad summam benignitatem in fovendis & ornandis illustribus ingeniis reliquum, faciat: unde & virorum, omni politioris elegantiae usu præstantium, multitudo aula ejus affluat. Equibus postquam duos illustri dignatione non magis quam eruditione consummata conspicuos, *Ezechielem Spanhemium* & *Samuelem Pufendorfum* nominasset; ad auctorem poematis venustissimi, quo illustrissimi Eberhardi Danckelmanni, primarii Status Ministri, qui gratia & auctoritate ac meritis plurimum apud Principem suum valet, imaginem vivis coloribus expresfit, Jo. Besslerum (quid enim prohibet indicare tam egregii foetus parentem?) delatus, istius dotes commendat, & ut numeris omnibus, quod inventionem, dispositionem & elocutionem spectat, absolutum sit, exponit, arbitratus Gallos, si nostræ linguæ rationem, perspectam & cognitam haberent, hoc perlecto poemate, rectius & benignius de lingua, ingeniis & studiis Germanorum esse judicatu-
turos.

OBSERVATIONS SUR LA GROSSESSE ET L'AC-
couchement des femmes, & sur leurs maladies & celles des Enfans
nouveau nez &c.

Observationes circa graviditatem & partum mulierum, nec non ipsarum & infantium recens natorum morbos; auctore Francisco Mauriceau, Magistro artium & Seniore Præposito Collegii Chirurgorum juratorum Parisiensium.

Parisiis apud Auctorem A. 1695. in 4. plag. 52.

Quarta, quam molitur, editioni tractatus sui *de Morbis gravidarum & puerperarum* multis locupletati præceptis notatu dignis, figurisque illustrati, Auctor suæ artis callentissimus observationes has septingentas præmisit, ex plus quam ter mille aliis 25 posteriorum annorum (trigesimus enim quintus jam agitur, ex quo parientibus opem ferre cœpit) selectas, tanquam inprimis memorabiles & summa cum fide & cura designatas. Eum vero in finem id fecit, ut totidem quasi existerent argumenta, artis obstetriciæ Regulas ab auctore in libro commemorato traditas confirmantia. Ex his paucas easque non adeo obvias speciminis loco recensēbimus. Refert enim Auctor solertissimus *Obs. 2 & 195.* in muliere dilatatum orificium, uteri longe ante, quam partus instaret; *Obs. 40. & 115.* foeminas pessarium gerentes concepisse; *Obs. 71.* foeminam menses duos cum dimidio gestantem uterum, a morbo Venereo liberatam; *Obs. 105 & 110.* mulierem ventos ex utero cum strepitu emisisse; *Obs. 120.* mulierem, elapso 10 mense peperisse; *Obs. 172, 231. 495.* imperforatas feliciter curatas; *Obs. 174.* mulieri ambas nymphas nimium longas sine noxa resectas fuisse; *Obs. 181. 245.* foeminas mortuum foetum diu satis sine corruptione in utero gestasse; *Obs. 185.* puellas 6 & 9 annorum gonorrhœa laborasse virulenta; *Obs. 242. 345.* infantes vegetos sanosque octavo mense fuisse editos; *Obs. 242.* mulierem, cum septem menses grvida fuisset, ex alto prolapsam, feliciter enixam partum, mense nono; *Obs. 263.* infantem, quia pulre nutritus primis statim post natiuitatem diebus, obiisse. *Obs. 272.* gravidas cortice Chinæ a febre liberatas; *Obs. 313.* carunculam myrtiformem prælongam ope ligaturæ resectam; *Obs. 327.* butyrum glacie refrigeratum, & ab obstetricante adhibiturum, noxium fuisse; *Obs. 393.* mulierem gravidam factam, antequam passa fluxum menstruum. *Obs. 401. 640.* funiculi cu-

li cuiusdam umbilicalis longitudinem fuisse $1\frac{1}{2}$ ulnæ Parisiensis, alius contra vix pedis dimidii. *Obs. 422.* asperisionem aquæ baptismatis nimium frigida mortem attulisse infanti; *Obs. 426.* mulierem 46 annorum, post triennem emanationem menstruum, de novo concepisse, cum paulo ante rediissent. *Obs. 489. 583.* concepisse mulieres sine insertione membri virilis in vaginam uteri. *Obs. 133. 567.* infantes feliciter natos cum funiculis umbilicalibus in nodum contortis; *Obs. 568.* foeminam post partum amisisse visum per duos dies. *Obs. 676.* mulierem menstruo laborantem fluxu concepisse, partumque masculum integræ valetudine peperisse.

Cæterum in animadversione & præfatione libro præmissa, acriter perstringit Auctor librum sub titulo *Pratique des accouchemens*, non ita pridem editum, tanquam relationes continentem vel ab aliis mutuatas, vel fictas, vel adulteratas, notasque errores illius libri ostendentes se propediem editurum pollicetur.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΛΟΓΓΙΝΟΥ ΠΕΡΙ

ὑψους, καὶ τὰλλα εὐρισκόμενα.

Dionysii Longini de sublimitate commentarius, ceteraque quæ reperiri potuerunt; edente

Jacobo Tollio.

Trajecti ad Rhenum, ex officina Franc. Halma 1694. in 4.

2 alph. 10. plag.

Quemadmodum non eadem omnibus honesta sunt & turpia in vita civili, vestitus etiam alius militem, alius mercatorem, agricolam aut philosophum decet, & ornatus alius Principi, alius privato convenit; ita nec omne eodem modo tractandum esse in dicendo argumentum, sed pro hujus diversitate istum etiam diversimode constituendum, constat. Hujusmodi autem characteres, qui ex varia compositionis ac dignitatis facie in oratione resultant, seu *ιδέας*, formasque, personis ac rebus in ea aptas, tres esse tradunt, qui artes rhetoricas explicarunt, Hermogenes, Cicero, Cornificius, Quintilianus: Aufonius etiam in Grypho ternarii numeri eas complexus,

Trinum (ait) dicendi genus est: sublime, modestum,

Et tenui filo.

Cicero ab hoc triplici characterē eloquentem describit, 'qui

subtilia humiliter, & magna graviter, & mediocria temperate possit dicere: id quod in Oratore cap. 5. pluribus exsequitur. Demosthenem autem omnibus tribus his dicendi generibus excelluisse, cap. 31. observat. Græci ea appellant, τὸ ἰσχνὸν sive λιτὸν, ὀδύ & μέσον. Cornificius Lib. 4. ad Herenn. cap. 9. *extenuatam, gravem & mediocrem* orationem vocat, & cuiusque exempla profert. Tribus vero his dicendi formis totidem opposita in oratione dari vitia, Gellius Lib. 7. c. 14. annotat; de utrisque autem, virtutibus æque ac vitiis horum characterum, copiose agunt dicendi magistri. Inter veteres de sublimi, ubere & magnifico, ampla & sententiarum gravitate & majestate verborum instructo, vehementi, vario, copioso & gravi, ad permovendos & convertendos animos comparato (quæ descriptio ejus apud Ciceronem c. 5. Oratoris extat) genere, duo cum primis Græci scriptores insigniter commentati fuerunt, Hermogenes περὶ μέθης δυνάμειος, & Dionysius Longinus περὶ ὕψους, diversa tamen prorsus ratione: adeo ut diversum argumentum pertractasse utrumque, nec τὸ μέγαν & ἰσχυρὸν Hermogenianum idem cū τῷ ὕψει Longini esse multi existimaverint, *magnitudinemq;* in dicendo a *sublimitate* multum differre docuerint. Longini tamen liber majori felicitate gaudet, quam Hermogenis: hic enim unicum nactus Jo. Sturmium est interpretem & commentatorem; ille plures, qui in explicando & poliendo eo studium haud inutile ponerent, adeptus fuit. Ut enim priscas illas Græcas, Aldinam & Basileensem, editiones, quibus Hermogenes quoque prostat, (utrumque etiam e pluribus manuscriptis exemplaribus collatis emendatum a Francisco Porto dedit Genevensis Crispinus 1569) taceamus, Genevæ eum anno 1612, cum interpretatione & notis dedit *Gabriel de Petra*: recusum cum accessione novarum notarum in Angliâ studio *Gerardi Langbainii* 1638, in Gallia emendatiorem nitidioremque eum protulit *Tanaquil Faber*, excusum Salmurii 1663. cum elegantibus notis; quæ uberes tamen & copiosiores, nec non novam versionem, largiri huic Rhetori promiserat idem, quam vero, ut plura alia doctissimi hujus viri ab ingenio promissa fatum intercepit. Præstitit id autem, & elegantissimam interpretationem, vel potius paraphrasin Gallicam anno 1675 cum annotationibus edidit cultissimus Gallorum, *Boilavii* nomine vulgo cognitus, *Despreaux*: quem secutus, *Andr. Dacierius*, & in

& in eodem auctore, verum ipsius sensum indagando, industriam suam elegantem exercuit. Quas doctorum virorum dispersas eruditæ in Longini libellum curas, clarissimus vir *Jacobus Tollius* uno volumine collegit, omnesque eorum interpretationes & notas, textui emendatori substravit. Nam aliquot codices in Italico suo itinere e Veneta & Romana seu Vaticana bibliotheca nactus, antea etiam a Vossio Parisini codicis lectiones adeptus, ipsum Longini libellum correctiorem quam antea legebatur, exhibuit; suasq; plurimas & uberes notas Petre, Fabri, Langbainii, Robortelli, Gallicis etiam Boilavii & Dacerii annotationibus inseruit. Animadversioni autem criticarum ad scriptorem hunc gustum, quem anno 1677 Lugduni excusum jam dederat, & e Fortuitis, anno eodem Amstelodami evulgatis, caput 3. 13. & 14. subjecit p. 345. seqq. variantes item lectiones e tribus Vaticanis codicibus excerptas studio Laur. de Zaccagnis, p. 382. seqq. & Petre ac Fabri præfationes suarum editionum p. 383. appendicula loco attexit, ut ad conciliandam elegantiam & intelligentiam huic scriptori nihil omisisse præstantissimus Editor merito existimari debeat. Rogandus præterea, ut *avénoira* ejus quædam, quæ in *Itineris Italici* sui enarratione se exhibiturum promisit, publico impertiri velit in commentatione ista insigni, quam expectamus.

INTEGRI PROCESSUS IN MORBIS FERE OMNIBUS curandis a Thoma Sydenham M. D. conscripti, quibus accessit graphica symptomatum delineatio.

Londini apud S. Smith. & B. Walford, 1693. 12. pl. 5.

Amstelodami apud Henr. Wetstenium 1684 in 8. plag. 7.

Videtur Editor specimen vel compendium quoddam praxeos Sydenhamianæ, ab ipso autore conscriptum, exhibens favere empiriæ, sufficere præfatus nosse situm partium, morborum phenomena, & genuinam medendi methodum, citra scrupulosam causarum inquisitionem; cujus rei exemplum variolas proponit, inprimis prout a Cl. Sydenham curari jubentur, largiori potu cerevisiæ tenuis, vitato calore nimio, citra expulsiva cardiaca, laudato paregoricorum usu.

Hinc sine singulari ordine præmittit quasdam formulas, sub-

jungit affectus particulares, utrique sexui communes & particulares, quosdam etiam puerorum.

Et hanc methodum passim tenet, (subinde tamen alicubi causas morborum tangens,) ut symptomatibus potioribus recensitis remedia tradat, in aliis strictiori, in aliis completa magis curatione, ut gonorrhoeæ virulentæ, variolarum, luis Venereæ &c.

Una quoque Venæsectionem magni æstimat & commendat, etiam in febre pestilenti, pleuritide (ubi sanguinem eductum refrigeratumque seviliquati speciem præ se ferre ait,) in diarrhoea ipsa post morbillos, variolis, etiam repetitam a die undecimo, dysenteria, ophthalmia, iliaca passione, fluore albo, tussi a pleuritide oriunda, asthma & aliis.

Vomitoria in variolis post venæsectionem, die decimo tertio catharsin blandam laudat. Paregorica, ut vocat, seu anodyna liquida magni facit passim, in ophthalmia præsertim, dysenteria, ileo, suppressione lochiorum, febribus intermittentibus; balsamum de Peru in colica scorbutica interne. Euporista item varia alia describit & recenset egregia, electuarius febrifugum, unguentum mercuriale, liquorem stypticum, diascordium in diarrhoea infantum. Maxime omnium vero equitationem in phthisi pro adultis extollit, & cautelas practicas passim immiscet.

GEORGII WOLFFGANGI WEDELII M. D. COM.

Palat. Caf. Theoret. Profess. Ord. Consilarii & Archiatri Ducalis Saxonici, Aphorismi Aphorismorum.

id est,

Aphorismi Hippocratis in porismata resoluti, ut & mens textus & usus facile patere queat.

Jenæ sumptibus Joh. Bielkii 1695 in 12. plag. 17.

PLacuit illustri Autori, inter varios Aphorismos Hippocratis eruendi & tractandi modos, novus & optimus, genio scriptoris divini accommodatus; hæc quippe scribendi ratio antiquissima, in sacris & profanis obvia, per aphorismos, paucis multa dicens, talis ipsi visa est.

Methodum ergo hanc tenet, ut aphorismos instar textus aliqujus authenticici in suo genere habens, libros ipsos aphorismo-

rismorum, seu sectiones, quas, citra textum quidem ipsum aliunde satis notum, & *moda* sequitur, (1) partiatur in certas classes quoad contenta, de quibus agunt; (2) ex textu hinc quovis, pro re nata iterum specialius dirimendo, propositionem, velut ejusdem animam, exhibeat; & (3) quæ latius dici possent, in porismata resolvat alia, partim explicantia textum ipsum, partim usum monstrantia amplissimum, partim causas suggerentia, stabilientia vero universa assertum, limitantia casus, &c., quod præcipuum est, confirmata experientia.

Et hinc dicti sunt aphorismi aphorismorum, tanquam novus factus ubere proventu inde geniti. Sin concisus illos spectemus, duorum fere generum sunt: quidam rationem; quidam, experientiam, duo crura medicinae, suggerunt; ita ut ex observationibus, tanquam collectis culmis producti messem divitem sistant. Sicque multiformem usum velut statim sui offerunt, citra ulla ambages, secus ac in vastis quoque operibus commentatorum observatum videas; saltim non excerpta hinc inde & congesta, sed ex praxi longa plurimum annorum nata.

Videas hic cautelas non paucas practicas, methodum medendi variis morbis concisam, & lemmata ex universæ artis loculis deprompta, vel ad eos potius referenda, & quæ dubia vel incerta videbantur prius, discussa, vel ad meliorem sensum tracta.

LIBRI NOVI.

Bibliotheca Magnæ Rabbiniæ pars quarta, auctore D. Julio Bartolocio de Celleno. Post ejus obitum absoluta, aucta & edita a D. Carolo Joseph Imbonato. Romæ 1693 fol.

Bibliotheca Latino-Hebraica, sive de Scriptoribus Latinis, qui contra Judæos vel de re Hebraica scripserunt; auctore D. Carolo Joseph Imbonato. Romæ 1694. fol.

Septem Asiæ Ecclesiarum & Constantinopoleos Notitia. Auctore Thoma Smitho. Editio nova. Trajecti ad Rhenum, 1694. 8.

Examen de la Theologie de Mr. Jurieu, par Elie Saurin. A la Haye 1694. 8.
Francisci Turretini Compendium Theologiae Didactico Elenctica. Editio posterior. Amstelod. 1695, 4.

Oeuvres

- Oeuvres de Mr. Capiſtron. Nouvelle edition. A Amſterdam 1695. 12.*
Voyage ou Relation de l' Etat preſent du Royaume de Perſe, par Mr. Sanſon. A Paris 1695, 12.
Recueil des plus beaux ſecrets de Medecine. A Paris 1695, 12.
La Vie du Taſſe, Prince des Poëtes Italiens. Nouvelle edit. A Par 1695, 12.
Friderici Spanhemii Elenchus controverſiarum de Religionc. Editio nova. Amſtel. 1695. 8.
Traité des Interets des Princes & Souverains de l' Europe. A Anvers, 1695, 12.
Voyages Hiſtoriques de l' Europe. Tom IV. qui comprend tout ce qu'il y a de plus curieux dans les Royaumes d' Angleterre, d' Irlande & d' Ecoſſe. A Paris 1694, 12.
Lettres du Cardinal Duc de Richelieu. A Paris 1695, 12.
Gerhardi Joh. Voſſii Etymologicum Linguae Latinae. Amſtelod. 1695. fol.
Hiſtoria Colloquii Emmendingenſis, ex genuinis documentis adornata a D. Jo. Fechtio. Roſtochii 1694. in 4.
Auguſtana Confeſſio XX Diſſertationibus publicis in Academia Rintbelienſi propoſita a D. Jo. Kahler. Rintbelii 1694, in 4.
Reflexions ſur les Defauts d' autrui. A Berlin 1695, 12.
La Retraite des dix mille de Xenophon, ou L' Expedition de Cyrus contre Artaxerxes. De la traduction de Nicolas Perrot, Sieur d' Ablancourt. A Paris 1695, 12.
Hermanni Wiſſii Exercitationes Hiſtorico Critico Theologicae. Ultrajecti 1694, in 8.

TAB. I.

In gratiam eorum, qui Antiquitatis & Literaturæ Hieroglyphicæ ſtudio ducuntur, laminam auream hic exhibemus, in qua explicanda vires ingenii experiri poterunt. Reperta ea, & capſula quidem itidem aureæ incluſa, non ita pridem fuit in ſepulchro quodam ſubterraneo prope urbem Melitam, & ſub initium ſuperioris anni a doctiſſimo Canonico Dn. Ignatio di Coſtanzo Neapolin ad Eminentiſſimum Dn. Archiepiſcopum & Cardinalem CANTELMUM tranſmiſſa, in cujus cimeliarchio hodie aſſervatur. Permiſſu ejus in æs incidi monumentum hoc antiquitatis non ignobile curavit, ac nobiſcum communicavit, quem alias laudavimus, Dn. *Antonius Buliſon*, Bibliopola Neapolitanus rerum talium curioſiſſimus.

* * *

TAB. I. ad A. 1695. pag. 48.

Oeuvres de Mr. Capistran. Nouvelle édition. A Amsterdam 1695. 12.

Voyage ou Relation de l'Etat present du Royaume de Perse, par Mr. Sanson. A Paris 1695, 12.

Recueil des plus beaux secrets de Medecine. A Paris 1695, 12.

La Vie du Tasse, Prince des Poëtes Italiens. Nouvelle edit. A Par 1695, 12.

Friderici Spanhemii Elenchus controversiarum de Religionc. Editio nova. Amstel. 1695. 8.

Traité des Interets des Princes & Souverains de l'Europe. A Anvers, 1695, 12.

Voyages Historiques de l'Europe. Tom IV. qui comprend tout ce qu'il y a de plus curieux dans les Royaumes d'Angleterre, d'Irlande & d'Ecosse. A Paris 1694, 12.

Lettres du Cardinal Duc de Richelieu. A Paris 1694, 12.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsie

Calendis Februarii, Anno M DC XCV.

THESAURUS ANTIQUITATUM ROMANARUM; in quo continentur lectissimi quique scriptores, qui superiori aut nostro seculo Romana reipublica rationem, disciplinam, leges, instituta, sacra, artesque togatas ac sagatas explicarunt & illustrarunt; congestus a Joanne Georgio Graevio.

Trajecti ad Rhenum, apud Franc. Halmam, & Lugd. Batavorum, apud Petrum van der Aa, 1694. fol.

Tom. I. & II. constant alph. 14. plag. 7. & sex æneis tabulis.

Inter imperia, quæ a condito orbe extiterunt, eminere & primas ferre Romanum, sive potentia & opum rerumque gestarum, magnitudine, sive finium amplitudine, sive populi virtute ac fortitudine, sive legum æquitate, sive sacrorum cura, ea censenda existimemus, vix dubium relinquitur iis, qui res ejus contemplantur, non unius gentis, sed generis humani facta (dicente Floro) intuentes. Inde Romam caput mundi, reginam ac dominam orbis, ejusdemque miraculum & compendium, imperii virtutumque omnium larem, terrarum deam gentiumque, cui par sit nihil & nihil secundum, dixere veteres. E quibus eleganter laudes ejus his versibus complexus est Claudianus in II. Conf. Stilic. vers. 137. seqq.

*Qua nihil in terris complectitur altius ather,
Cujus nec spatium visus, nec corda decorem,
Nec laudem vox ulla capit: quæ luce metalli
Æmula vicinis fastigia conserit astris.
Armorum legumque parens, quæ fundit in omnes
Imperium, primique dedit cunabula juris.*

*Hæc est, exiguis quæ finibus orta, tetendit
In geminos axes, parvaque a sede profecta
Disperfit cum Sole manus. Hæc obvia Fatis,
Innumeras uno gereret cum tempore pugnas,
Hispanas caperet, Siculas obsideret urbes,
Et Gallum terris prosterneret, æquore Pænum,
Nunquam succubuit damnis, & territa nullo
Vulnere, post Cannas major Trebiamque fremebat.*

Merito proinde ritus ejus & instituta omnisque disciplinæ ordinem scrutati fuerunt, & à scriptoribus priscis Romanis Græcisque collectas antiquitates studiose consignarunt, tum qui eruditionis interioris & litterarum gesserunt curam, tum qui civilis prudentiæ se addixerunt studio. Nam cum *nulla unquam Respublica nec major, nec sanctior, nec bonis exemplis diutior* fuerit, (juxta Livium) Romana; tota autem perierit, inque ruinis suis condita, veterem sui speciem amplius nullam præbeat; utile omnino est, non modo formam tanti imperii, sed omnes ejus etiam ritus cognitos habere & perspectos, ut inde sibi quisque suæque reipublicæ, quod imitetur, capiat. Ea etiam quæ imitanda non sunt, (ut plurima occurrunt a nostris moribus, qui Christianam religionem professi ad sanctius vitæ morumque institutum adigimur, prorsus aliena) nosse tamen juvat, & perspicere, quæ ratio fuerit armorum non magis peritia quam litteris & moribus excultæ Romanæ gentis, in urbibus condendis, finibus præferendis tuendisque, magistratibus constituendis, juribus dandis, bellis gerendis, classibus apparandis, castris metandis, firmanda pace, ordinandis sacris religionibusque, tributis & vectigalibus imponendis, coloniis deducendis, nummis signandis, comitiis, censibus, dilectibus agendis, ludis edendis, donis erogandis, ædificiis publicis privatisque exstruendis, foris, theatris, aquæductibus, & aliis operibus moliendis, denique illo, qui Reipublicæ huic fuit impositus, statu condendo. Ad has igitur Romanorum res observandas, & ex omnibus antiquorum monumentis omni studio colligendas enisi sunt, qui præterlapso & hoc nostro, post inflauratas litteras, seculo non dictionis modo cultum, sed rerum quoque momenta, in Historiarum

ricorum & reliquorum auctorum veterum libris investigarunt. Quorum industriæ monumenta, dispersa & vix amplius obvia, ne intercidant & incuriosorum socordia dispalescant, provida cautio est solertissimi inque omni studiorum prisci ævi ac elegantiorum litterarum genere versatissimi viri, Joannis Georgii Graevii. Qui cum in optimis vetustis Auctoribus expoliendis, iisque nitidioribus & emendatioribus proferendis, industriam hætenus suam exercuerit, & in Cicerone (omnium Scriptorum extra controversiam præstantissimo) excolendo in hunc usque diem insigne ponat studium; eorum quoque salutem consulendum arbitratus, qui ævo nostro propiores, e veteribus auctoribus omnem rem Romanam collectam per partes tradiderunt; uno opere, pluribus tomis distincto, omnes hujus superiorisque seculi Scriptores, qui istam pertractarunt, completi constituit, eos qui in eodem argumento versati sunt conjungens; ut universæ Romanæ antiquitatis thesaurum vere possidere, & operi huic inclusum servare possint, qui studio veteris ævi capiuntur. Operis hujus duos tomos præterlapso anno evulgavit, e quibus præter elenchum librorum & commentariorum, quos volumina isthæc bina complectuntur, quidquam recensere arctati nostri instituti modus prohibet.

Primus tomus præfixum ostentat Octaviani Ferrarii *de origine Romanorum* librum anno 1607 editum, quem serius, & cum jam plerique libri, quos in tomum primum conclusit, essent editi, ad se perlaturum Grævius memorat. Secundo loco Pauli Manutii *de civitate Romana* extat commentarius, qui anno 1585 lucem primum adspexerat, p. 1. Hunc excipiunt (3) Caroli Sigonii *de antiquo jure civium Romanorum* libri duo, anno 1560 primum editi, p. 39. Sequitur (4) Onuphrii Panvini *Civitas Romana*, anno 1558 evulgata, pag. 193. (5) ejusdem *Imperium Romanorum*, anno eodem publici juris factum, p. 343. (6) Pauli Manutii *de comitiis Romanorum* liber an. 1585 evulgatus, p. 477. (7) Nicolai Gruchii ejusdem argumenti libri tres anno 1558 emissi, (8) ejusdemque *Responsio ad binas Car. Sigonii reprehensiones*, de binis magistratuum comitiis, & lege curiata, anno 1565 data, pag. 709. (9) objecta isti Caroli Sigonii *disputatio posterior*, super isto argumento, anno 1566 prodita, p. 731. (10) Nic. Gruchii

ad posteriorem istam Sigonii disputationem anno 1567 data responsio seu *Refutatio*, p. 755. (11) Car. Sigonii *de Lege Curiata Magistratum, & Imperatorum, & jure eorum*, ad Nic. Gruchium scriptus anno 1569 liber, p. 841. (12) Paulli Manutii *de Senatu Romano* commentatio, anno 1580 ab Aldo filio in lucem prolata, p. 894. (13) Jo. Sarii Zamoscii de eodem argumento libri duo, anno 1563 editi, pag. 951. Cum vero postrema a Wecheliani anno 1609 adornata Sigonii *de antiquo jure civium Romanorum* commentarii editio, Venetam, potius quam (quod par fuerat) Parisinam anni 1573, quæ ab auctore ipso multis in locis aucta prodierat, expressisset; & cum Tomus hic excuderetur, Wecheliana typographo proposita esset imitanda, postea autem absolutiorem & locupletiore deprehendisset Gallicam doctissimus Editor; sollicite loca, quibus auctior hæc erat, excerpanda idem censuit, & p. 1021. seqq. sub finem operis collocanda. Quia autem in his doctorum virorum commentationibus eruditis licet, tamen quædam occurrunt, quæ rectius dici potuissent, illa in Præfatione monuit & modeste notavit. Adversus eos igitur docuit, Thesalia ortum debere Argos, & unicum fuisse Pelasgum, nempe Thesalicum, a quo derivati Pelasgi: *notas* apud Paullum in Pandectis significare siglas *ταχυγράφοις* usitatas, seu vocum compendia: curias nequaquam divisas fuisse in decurias, & qui hoc tradidit, Dionysium Halicarnasense aliquid humani esse passum: patricios nunquam de plebe fuisse: equites Senatui adscriptos equum publicum amplius non retinuisse, sed equestrem ordinem amisisse: senatoriam dignitatem non nobilitasse: trabeam non fuisse togam pictam: prædia possidentes & rura in tribum rusticam propterea neutiquam relatos fuisse: inter cives Romanos & *populum Romanum* nullum fuisse discrimen, nec plebem intra urbem *populum Romanum*, extra urbem quæ ageret *tribus* dictam: municipēs æque ac colonos potuisse in legione merere: in centuria sua quemvis fuisse censum: duplicem censum, alium civium, alium municipum, non fuisse: censum vicatim agi per dominos infularum agi non potuisse: *celeres* nec a celeritate, nec duce Romuli Celere dictos, sed a Græco *κέλης*: *equum publicum* eum fuisse, qui dabatur a censore ei qui esset equestri loco natus, quique censum

sum haberet equestrem, si censoribus placeret ut mereret in turmis legionariis Romanorum equitum, cuique ad alendum illum equum erat assignatum stipendium: conventus civium Romanorum, e quibus iudices a pratoribus in provinciis lecti sint, fuisse nullos: legitimum ad iudicis personam Romæ sustinendam tempus fuisse vigesimum quintum (non trigesimum quintum) annum: *derestationem sacrorum* fuisse, cum denuntiaretur heredi aut legatario calatis comitiis, ut ea susciperet sacra, quæ testamenta & hereditatem sequebantur: Floram, a qua Floralia sive ludi Florales, non fuisse meretricem, quod vulgo existimant, sed Deam Sabinorum, cujus cultum Titus Tati- us Romam attulerit: Saliis mansiones, magistros, præfules sive præfultores, ac vates suos fuisse: *trabem* nec prætextam nec vestem consularem extitisse: inter Consules collégas secures & virgas non divisas fuisse, ut alter fasces securium, alter virgarum cum lic- toribus habuerit: Prætores nullos *Cereales* sed Ædiles extitisse: pro- consules & prætores tributis comitiis in provincias non missos: populos fundos nullos in civitatem exteris ex gentibus admissos: be- neficiarios milites etiam alios, non cives solos, fieri potuisse: turmas fuisse triginta virorum: *alas* pedestres æque ac equestres olim ante Cæ- sarum tempora dictas fuisse copias ex sociis Romanis collectas, quæ in prælio collocabantur ad utrumque aciei, quæ erat legionum, hoc est civium Romanorum, latus: legionem & aciem nun- quam *quadratam* dici, agmen autem ea appellatione veni- re: *pilanos* non juniores aut tenuioris fortunæ homines, sed vetera- nos dictos, alio nomine *triarios*: cohortes diu ante Marium extitis- se: nec confundendas esse cohortes veteris Reip. legionarias cum his quæ sub Imperatoribus separatim sub vexillo nonnunquam ha- bebantur: manipulum duas confecisse centurias, in legione fuisse sexaginta centurias, triginta manipulos, decem cohortes: sub libera Rep. nullos fuisse legatos legionum sed proconsulum & prætorum; sub Imperatoribus fuisse legatos consulares & prætorios: *du- cenarios* ignorari in antiqua militia: *manipularios* dictos gregarios mi- lites, non, qui manipulo præessent: imagines Imperatorum hastis si- gnorum annexas, non *signa* ipsa fuisse: præfectos castrorum in veteri mi- litia non extitisse: nec *dendrophoros* in castris fuisse, sed ad urbana mu- nera

nera & collegia eos pertinere: in Sardinia nullam urbem esse Vestipolin, sed Ufellin: nullas fuisse colonias Solvensem, Perendanesiorum, Orestiam, Marcilaidam, Epiropiam, Capitulum, Naconensem, Paranisensem, Abilin, Tubil, Gunugi, Igilgi, Simitu, Culli, Cui-na, Ocea, Admedera, Tiba, Tuburbis, Utina; quæ nomina aliter legenda esse ostendit. Præfationem Lat. Latini animadversionibus in Sigonii & Gruchii libros concludit.

Tomus secundus doctorum virorum *de legibus & judiciis*, insigni antiquitatum Romanarum parte, quam nisi probe & exacte cognoverimus, plurima veterum scriptorum (cum primis Ciceronis) loca obscura nobis manebunt & minus intellecta, commentarios exhibet. Primo loco comparat Paulli Manutii liber *de legibus Romanis*, anno 1571 editus, p. 1022. (2) Antonii Augustini Archiepiscopi Tarraconensis *de Legibus & Senatusconsultis* liber, qui cum Fulvii Ursini notis anno 1584 Parisiis prodiit, p. 1140. (3) Caroli Sigonii *de antiquo jure Italie* libri tres, Venetiis A. 1560 in publicum emissi, p. 1374. (4) ejusdem *de antiquo jure provinciarum* libri totidem, anno eodem publici juris facti, p. 1528. (5) ejusdem *de judiciis* libri totidem, eodem anno evulgati, p. 1684. (6) Sibrandi Tetardi Siccamæ *de judicio centumviri* libri duo, anno 1595 editi, p. 1824. (7) Franc. Hottomanni *de magistratibus Romanorum eorumque institutione, Senatu & insignibus aliquot Senatusconsultis, denique formulis antiquis* libri tres, qui in operum Hottomanni anno 1600 editorum tomo tertio, partem secundam, tertiam & quintam libri primi Antiquit. Rom. constituunt, p. 1863. (8) Nicolai Rigaltii, Ismaelis Bullialdi, & Henrici Valefii observationes *de Populis Fundis*, juxta Parisinam anni 1651 editionem, p. 1925. (9) Caroli Sigonii *de Nominibus Romanorum* liber, anno 1559 evulgatus, p. 1951. (10) Onuphrii Panyinii ejusdem argumenti commentarius anno 1558 editus, p. 1989. (11) Josephi Castalionis *adversus seminarum prænominum assertores* Disputatio, nec non *de antiquis puerorum prænominibus* Disquisitio, anno 1594 prodita, p. 2050. & 2062. (12) Petri Servii, Medici Romani, *de mulierum Romanarum nominibus, prænominibus & cognominibus* Disputatio, e *Miscellaneorum* ejus Romæ anno 1640 editorum capitibus 5, 6, 7, & 8, deprompta: quæ tamen, quia ad manus non erant hæc *Miscellanea* Editori, cum absolveretur hic tomus, ejus Præfationi

intexta

intexta sunt. In qua etiam nonnulla notat, quæ sibi non satis in enumeratis libris constare visa fuerunt. *Actio* sane *prescriptis verbis* clarius, quam a Sigonio explicata est, describitur: cum petitor, ex innominato contractu urget, ut is, cum quo contraxit, fidem liberet, prout verba postulant quibus pepigerat. *Actio fiducia* eadem esse ostenditur quæ *hypothecaria* posteris dicta est, & ab Imperatore quasi *Serviana*. Porro docetur, *assiduum* male exponi divitem, ab assibus dandis, rectius eum qui semper præsto sit; & *assiduos cives* dictos honestiores, qui quotidie versarentur in foro, & aliis civibus præstarent officia & operam in rebus civilibus, oppositos *proletariis & capite censis*, qui opera mercenaria victum quærentes raro in foro conspiciantur, cum iis nullus esset locus in comitiis & concionibus. *Vadimonium* non esse icionem in jus pro altero, sed promissionem dato vade, se sistendi in judicio, quod faciebat is qui vocatus erat in jus. Prætozem in consilium adhibuisse decemviros, & cum iis præfuisse centumviralibus judiciis, aliter ac censet Sigonius. Omnes judices, tam qui dabantur a prætore, quam quos fortiebatur prætor in judiciis publicis, & decemviros ac centumviros, fuisse privatos, hoc est, nullos magistratus, sine imperio & potestate; secus quam existimat Siccama. *Hastæ sacre, cruenta & pratorie* quæ ratio fuerit, breviter indicatur. *Judicia extraordinaria cognitiones*, publica *questiones* dicta fuisse; in utrisque quæ causæ actæ, qui judices fuerint, & an jurisdictionem prætores seu quæstores, qui publica exercebant, habuerint, disquiritur; eaque occasione Taciti in Agricola cap. 6. locus explicatur. Horatii etiam versus 51. Lib. I. epist. 6. de nomenclatore, aliter quam a Sigonio factum, exponitur, & ex Suetonii Aug. cap. 32. loco emendato, vigesimum quintum annum legitimum fuisse, quo in judicium decurias Romani potuerint adscribi, sed ut vigesimo cives Romani possent judices legi, ab Augusto sancitum, ostenditur.

Utrique autem tomo accuratissimi indices & locupletissimi subiecti sunt; ac ne ornamento operis quidquam desit, venustissima tabulæ ei insertæ, quæ Italiam veterem, & Latium universasque Romani Imperii provincias exhibent, tum & Romam veterem ejusque ædificia, per quatuordecim regiones divisa a Pyrrho Ligorio descripta, Cæsarum item imagines, a Julio Cæsare ad Constantinum

num usque Porphyrogenitum, in nummis expressas, elegantiarum, harum sectatoribus insigni cum jucunditate spectandas proponunt, ac his velut illecebris captos avidiores reddunt ad sequentium tomorum intelligenda argumenta, eosque absolutos quamprimum conspiciendos.

ILLUSTRIS MARCHIONIS HOSPITALII SOLUTIO Problematis Physico-Mathematici ab erudito quodam Geometra propositi.

TAB. II. **P**robl. Sit pons sublicius AB (vid. fig. 1, 2, 3,) convertibilis circa axem A , sitque trochlea C circumductus funis BCM , cujus una extremitas sustinet pontem, altera pondus vel sacoma M . Queritur qualis debeat esse curva CMN aut LMN , sic ut ubicunque existens pondus M in curva, semper æquilibrium faciat cum ponte AB .

Sol. Supponendo gravitatem pontis AB quam considero collectam in puncto B , exprimi per verticalem AC , tres habentur differentes casus: primus cum linea exprimens pondus M æquatur longitudini funis BCM , secundus cum superat, tertius cum superatur.

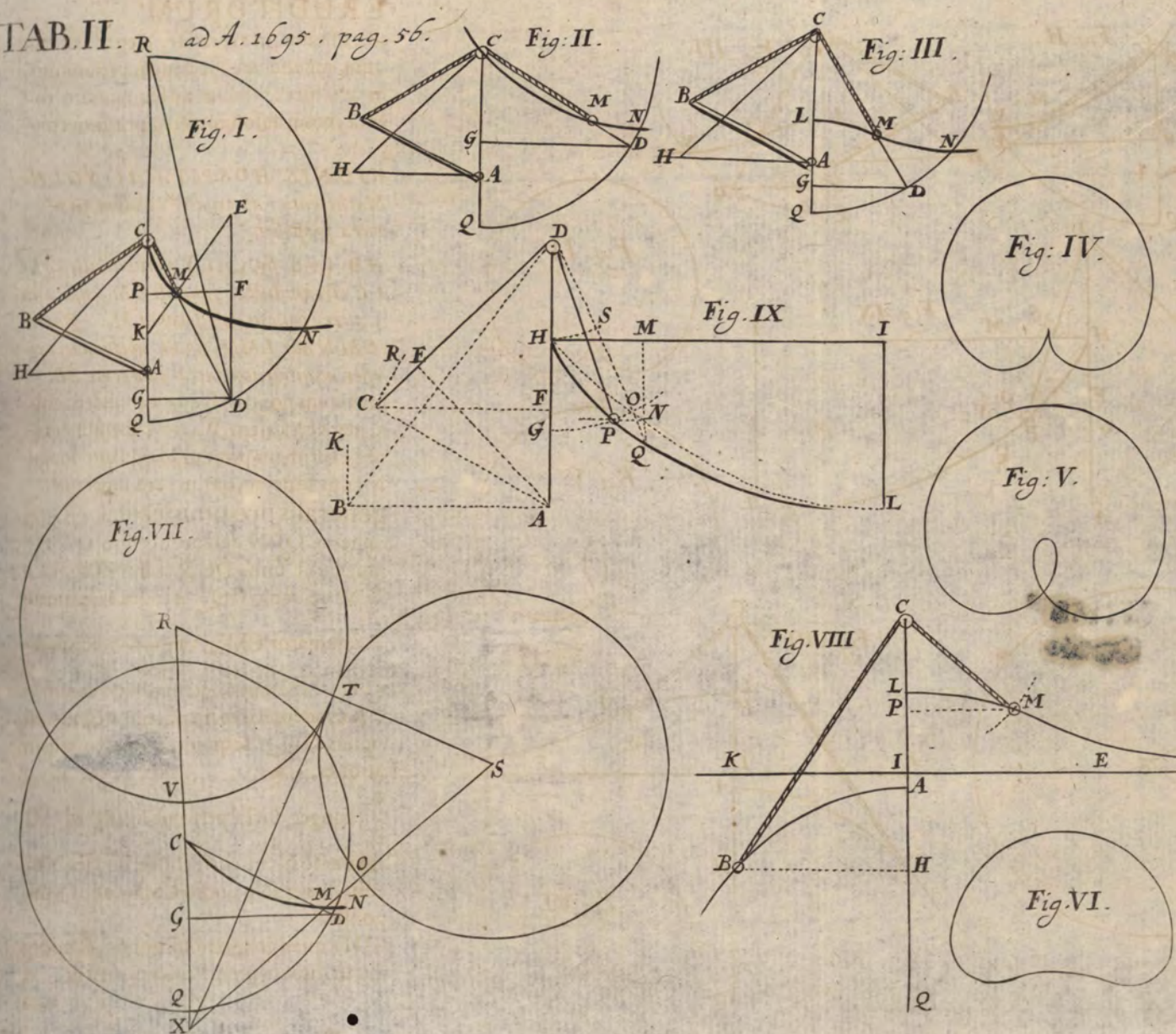
Constructio generalis pro omni casu.

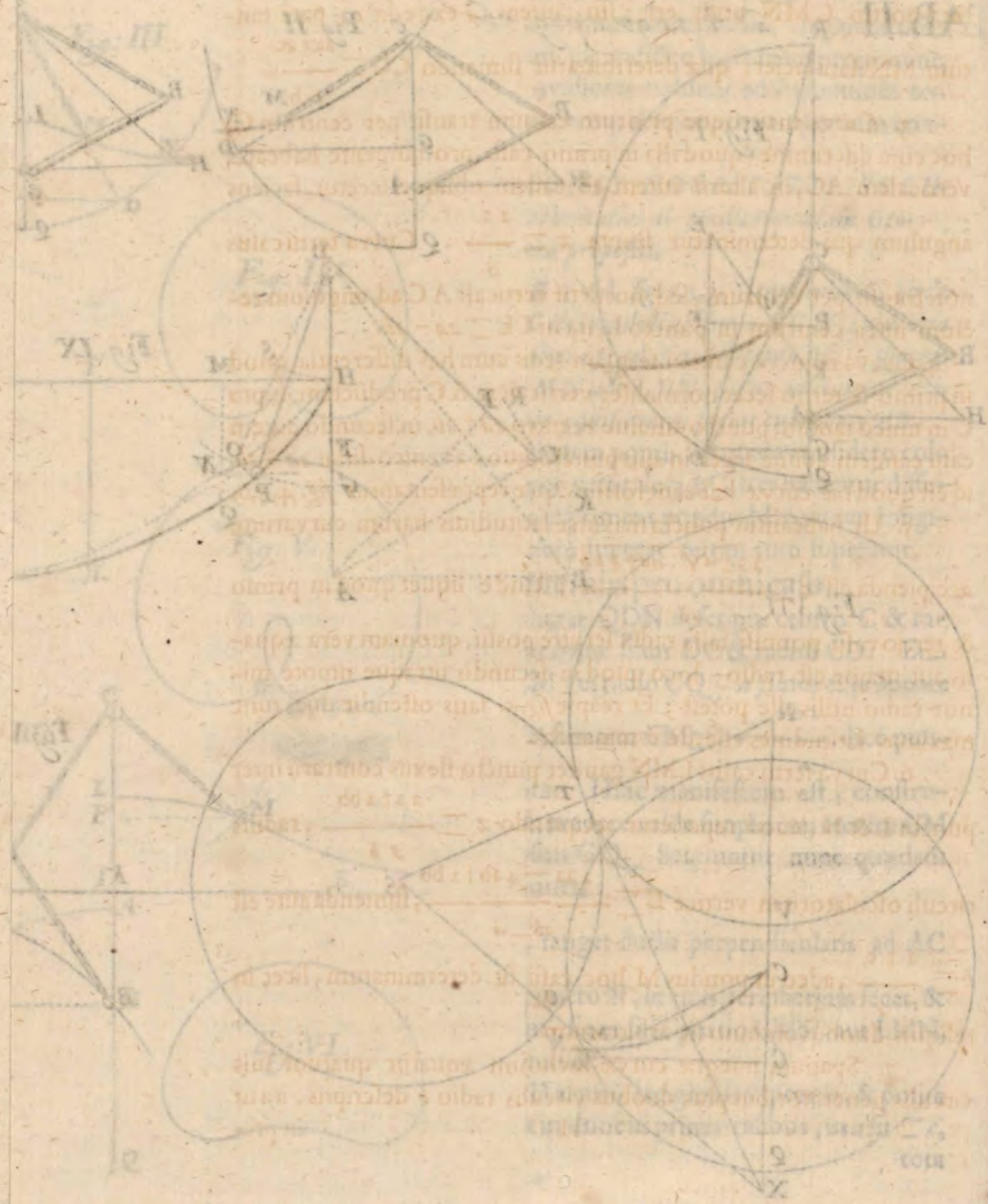
A quolibet puncto D peripheriæ QDN descriptæ centro C & radio CQ æquali funi BCM , ducantur sinus DG & radius CD . Et positis, longitudine funis BCM vel radio $CQ = a$; linea exprimente pondus $M = b$; abscissa $CG = z$; sumatur $CM = 2a - \frac{2bz}{a}$: dico punctum M fore in curva quæ sita. Hinc manifestum est, constructionem primi casus ubi $a = b$, evadere valde simplicem; etenim CM tantum sumenda est dupla ipsius GQ . Sequuntur nunc quædam harum curvarum determinationes.

1. Accepta $z = \frac{aa}{2b}$, tanget ducta perpendicularis ad AC curvam CMN aut LMN in puncto N , in quo peripheriam secat, & quod est horisonti proximum, sic ut sola portio CMN , aut LMN , serviat pro effectu qui proponitur.

2. Ducta horizontali AH æquali longitudini pontis, & posita hypotenusa $CH = c$, si accidit in duobus primis casibus, ut a sit $< c$, tota

TAB. II. R ad A. 1695. pag. 56.

tota portio CMN utilis erit: sin autem a excedit c , pars tantum MN satisfaciet, quæ determinatur sumendo $CG = \frac{aa + ac}{2b}$.

3. Curva in utroque priorum casuum transit per centrum C, hoc cum discrimine, quod illa in primo casu pro tangente habeat, verticalem AC, in altero autem ab eadem oblique secetur, faciens angulum qui determinatur sumpta $z = \frac{aa}{b}$. Curva tertii casus

non transit per centrum, sed occurrit verticali AC ad angulum rectum infra centrum in puncto L, ita ut $CL = 2a - 2b$.

4. Curva cujusvis casus in se ipsam redit cum hac differentia, quod in primo & tertio secet normaliter verticalem AC productam supra C in unico tantum puncto distante a centro $2a + 2b$, in secundo autem casu eandem adhuc secet in alio puncto, quod a centro distat $2a - 2b$: id est quod hæ curvæ habeant formas quæ representantur fig. 4, 5, 6.

5. Ut habeantur puncta maximæ latitudinis harum curvarum, accipienda est $z = \frac{aa + a\sqrt{aa + 8bb}}{4b}$; Unde liquet quod in primo

& tertio casu nonnisi falsa radix servire possit, quoniam vera æqualis aut major est radio: loco quod in secundo utraque utpote minor radio utilis esse potest; Et reapse fig. 5. satis ostendit duas tunc maximas latitudines esse determinandas.

6. Curva tertii casus LMN gaudet puncto flexus contrarii inter puncta L & N, quod reperietur accipiendo $z = \frac{aa + 2bb}{3b}$, radius circuli osculatoris in vertice L $= \frac{2aa - 4ab + 2bb}{2b - a}$; sumenda autem est

$b = \frac{a + c}{2}$, adeo ut pondus M hoc casu sit determinatum, licet in reliquis duobus omnino sit arbitrium.

7. Spatium integræ curvæ inclusum æquatur quatuor suis circulis generatoribus plus duobus circulis radio b descriptis, ita ut
H in pri-

in primo casu ubi $a = b$ hoc spatium contineat sexies circulum suum generatorem.

8. In primo casu curva integra est æqualis sexdecuplo radio circuli generatoris, & generatim quælibet portio CM æquatur quatuor diametris RQ, minus quatuor subtenfis DR.

Caterum hoc problema suam applicationem & usum obtinere potest in architectura militari. Mihi propositum fuit a Geometra quodam in analysi *Cartesiana* exercitissimo, qui asseveravit se quidem reperisse tandem viam perveniendi ad solutionem, sed opus habere ut 27 analogias differentes institueret, priusquam detegeret naturam curvæ, adeoque cum ob nimiam prolixitatem valde operosi calculi solutionem imperfectam reliquisset, contentum, fuisse determinatione approximantem punctorum in curva, id quod ad praxin sufficere credebat. Interim ex constructione præcedente satis colligere est; curvam hanc descriptu non minus facilem esse quam quamlibet sectionum conicarum. Methodum qua usus sum, quæq; eadem est cum *Leibnitiana*, nunc apponam, ut inde pateat quantum erudito ejus *Auctori* debeatur pro publicatione inventi adeo utilis, cujus beneficio fores ex mathesi in physicam tam feliciter effregit.

Ante omnia auferri debet, quod mechanicum est in quaestione, ut pure Geometrica reddatur, quod ita facio: Considero gravitatem pontis AB tanquam pondus affixum in B & mobile juxta quadrantem peripheriæ centrum habentis in A, & radium lineam AB. Supposito autem gravitatem hujus ponderis exprimi per verticalem AC, ex Staticæ regulis certum est, lineam BC exprimere pondus quod requireretur ad sustinendum pontem in hoc statu: si itaque curva CMN aut LMN habeat proprietatem requisitam; & si pondus quod cum ponte æquilibratur sit in M, oportet ut ducta MK perpendiculari ad curvam in puncto M, & facto ut CK ad CM, ita pondus M, quod ex primo per rectam b, ad quartam quandam proportionalem, hæc quarta linea sit æqualis ipsi BC. Quocirca descripto circulo centro C & radio CQ æquali longitudini funis BCM, secante CM in D, & ducta DE parallela AC & æquali b, recta EM debet normaliter insistere curvæ CMN in puncto M: aut, quod eodem recidit, perpendicularis KM producta secabit parallelam DE in puncto E, tali ut inter-

intercepta DE sit semper æqualis eidem lineæ b; nam ob similia tri- angula CMK, DME, erit CK, CM :: DE, DM; & ob radium CD æ- qualem BCM, quarta hæc proportionalis DM, quæ exprimit poten- tiam, qua pondus M trahit pontem AB, erit æqualis lineæ BC, quæ exprimit potentiam qua pons AB resistit ponderi M: a- deo ut in hoc rerum statu semper æquilibrium fiat inter pon- tem AB & pondus M. Hoc igitur unicum in quaestione est, ut in- veniatur curva, cujus perpendiculares dictam habeant propieta- tem. In hunc finem

Ducta PMF normali ad AC, & positis indeterminatis CP = x PM = y, & cognitis CQ vel BCM = a, DE = b, habebitur ob trian- gulum rectangulum CPM, CM = $\sqrt{xx + yy}$, & ob sim. triangul.

$$\text{CMP, CDG; DG vel PF} = \frac{ay}{\sqrt{xx + yy}}, \text{ \& CG} = \frac{ax}{\sqrt{xx + yy}}, \text{ ergo}$$

$$\text{PF} - \text{PM vel MF} = \frac{ay}{\sqrt{xx + yy}} - y \text{ \& DE + CP} - \text{CG vel FE} = b + x$$

$$- \frac{x}{\sqrt{xx + yy}}, \text{ verum ob sim. triangu} \text{MPK, MFE, MF} \left(\frac{ay}{\sqrt{xx + yy}} - y \right)$$

$$\text{FE} \left(b + x - \frac{ax}{\sqrt{xx + yy}} \right) :: \text{MP. PK} :: dx. dy \text{ siquidem recta KE debe-}$$

at secare perpendiculariter curvam in puncto M. Ideoq; $b dx + x dx$

$$= \frac{ax dx}{\sqrt{xx + yy}} - \frac{ay dy}{\sqrt{xx + yy}} - y dy, \text{ quæ æquatio si integretur dabit}$$

hanc alteram $a\sqrt{xx + yy} = bx + \frac{1}{2}xx + \frac{1}{2}yy \text{ vel } bx + \frac{1}{2}xx + \frac{1}{2}yy + ff$, quæ est propria æquatio pro natura curvæ quaesitæ, ex qua nempe constructio & determinationes præcedentes sunt deductæ.

JOH. BERNOULLI ANIMADVERSIO IN PRÆCE-
dentem solutionem Illustris D. Marchionis Hospitalii. Demonstratio
identitatis curvæ æquilibrationis cum cycloide descripta ex circumvolu-
tione rotæ super rotâ æquali. Constructio generalis ejusdem curvæ inven-
ta per communem Geometriam. Solutio problematis fraterni
anno 1694 mens. Octobr. propositi &c.

Præstantiam alicujus problematis non tam æstimandam esse a difficultate, quam ab utilitate, satis ostendit præsens; cujus succinctam pariter & ingeniosam nobis tradit solutionem. Illustris *Hospitalius*; Et quod practicum suum usum non solum in architectura militari, ut ipse solutionis Author animadvertit, sed etiam in civili eumque amplissimum habere potest. Quanta e.g.r. molestia nonnunquam superanda est in aperiendis valvis cavarum, in attollendis alis officinarum, inque deducendis omnivarii generis portis. Quantacunque autem illa sit, ita tamen temperari potest per sacomata contraponderantia & laminas adaptatas, eam quam *Illustris Author* ipsis assignat habentes curvaturam, ut vel ab infante hujusmodi machinæ sine periculo possint regi. Quot alii quotidiani usus exinde emergant, quilibet secum reputet.

Cum autem in resolutione problematum id præcipue intendamus, ut peractis quæ ad theoriam spectant, via inveniatur facilis, quæ nos ad constructionem simplicissimam deducat: eum construendi modum in praxi commodissimum censeo, qui peragitur vel per fluxionem puncti, vel per tractionem *Leibnitianam*: descriptio, quippe per inventionem punctorum in curva non tam practica quam theoretica dicenda est; Ex hac tamen tanquam ex regula conditiones motus continui eliciuntur. Sic ex æquatione algebraica quam *Dn. Marchio* pro determinatione suæ curvæ, quam æquilibrationis appellare liceat, exhibuit, reperio ipsam hanc curvam, quod sane notatu dignum est, esse ex *cycloidalium* genere; & proinde motu perquam simplici & ad praxin aptissimo describi posse.

TAB. II.
Fig. 7.

Rotetur enim (vid. fig. 7.) circulus SOT super circulo æquali RVT, sitque initium rotationis V, & punctum describens M sumtum vel in ipsa peripheria TO, vel extra vel intra eandem; dico cycloidem CMN hoc modo descriptam fore curvam æquilibrationis, quod sic demonstratur: connexis centris R, S, producaturs SM, donec concurrat cum producta RV, in X, sumtaque RC æquali PM, describatur circulus CQD radio CQ, æquali radio genitoris, ex centro C per punctum M ducatur radius CMD, & ex D agatur perpendicularis DG. Quoniam nunc ex natura cycloidis arcus TV est æqualis arcui TO, erit angulus XRS = angulo XSR, ergo XR = XS, proindeque ducta per-

cta perpendicularis XT transibit per punctum contactus T, & ob RC = SM erit CM parallela RS, ideoque ang. GCD = ang. XRT, hinc triangula CGD, RTX, itemque triangula XRS, XCM sunt similia. Esto nunc RT vel ST vel CD = a, SM vel RC = b, CG = z, erit CG(z) CD(a) :: RT(a) RX = $\frac{a^2}{z}$, ergo RX - RC id est

XC = $\frac{a^2}{z}$ - b, & quoniam XR.RS :: XC.CM, inveniatur CM = $\frac{2bz}{a}$; quæ cum sit eadem quantitas quam *Dn. Hospitalius* invenit, sequitur & ipsam cycloidalem CMN esse curvam æquilibrationis *Hospitalianam*: ubi oppido patet, quod si punctum describens M sumatur in peripheria circuli genitoris TO, satisfacet cyclois primo; si extra peripheriam, secundo; si intra eandem, tertio casui: hinc præcipuæ proprietates in præcedenti solutione recensitæ, quæ alias absque prolixiori calculo non inveniuntur, ex sola generatione cycloidis sponte fluunt.

Placet nunc adnectere solutionem ejusdem problematis, sed generaliter propositi, nempe sic: *Data in plano verticali curva quavis AB TAB. II. (vid. fig. 8.) queritur in eodem plano altera curva LM, ita ut duo pondera data B, M communi funiculo BCM, trochleam positione datam C ambienti, alligata & curvis ubicunque imposita, semper sibi mutuo æquilibrentur; vel quod tantundem est, minima vi moveri possint.* Fig. 8.

Difficilius primo intuitu videtur hoc problema quam quod per communem Geometriam solvi possit, partim ex eo quod in specialissimo casu, cum sc. curva data AB est peripheria circuli, solutio *Hospitaliana* involvit tangentium determinationem, partim etiam quod *celebris* ille, quisquis sit, *Analysta Cartesianus* post 27 institutas analogias labore calculandi omnino fessus ab ulteriori disquisitione abstinuit. Verumenimvero si rite tractetur, tanta cum simplicitate expeditur, ut satis mirari nequeam, *Geometram* istum per vigesimam septimam analogiam nondum eo pervenisse, quo tamen & quidem longe ulterius per unicum solam pervenitur, ceu ex jam dicendis patebit. Pro principio assumo notissimum illud axioma staticum:

H. 3,

In omni

In omni motu gravium aequilibratorum commune centrum gravitatis neque ascendit neque descendit, sed perpetuo manet in eadem altitudine horizontali. Ut hoc ad præsens negotium applicetur, curva quæ sita debet habere proprietatem talem, ut duo pondera M, B habeant in quovis situ semper eundem horizontalem axem æquilibræ. Per ductam itaque verticalem CQ agatur utcumque horizontalis KIE (quæ constantem axem æquilibræ denotet) fiatque ut pondus datum M ad pondus datum B , ita distantia brevissima IH (quæ data est ob curvam datam AB) ad quartam IP , quæ ad partem contrariam sumenda est, & ducenda parallela PM , quæ secabit arcum centro C & radio CM (differentia funiculi totius & partis datæ CB) descriptum in puncto M , quod erit ad curvam optatam LM . Hoc enim modo fit, ut centrum gravitatis commune ponderum B, M semper existat in linea horizontali KIE , quæ cum sit ad arbitrium ducta, ita duci potest, ut curva optata transeat per quodlibet punctum datum.

Ad uberiolem confirmationem sumatur pro curva data AB , circuli peripheria, quæratque ex generali nostra solutione æquatio analytica pro curva LM ; quæ reperietur quam apprimè conspire illi quam *Illustris Marchio* exhibuit, quæ tamen viis & principiis diversissimis inventa sunt, adeo ut vel maxime exinde conspici liceat, *Naturam* ceu immutabilem suarum legum perpetuo memorem, sibi nunquam non constare.

Quod si principium supra allatum ad alia huiusmodi problemata applicare lubeat, videbitur fecundissimum illud esse; ut si e. gr. funiculus non unam solam sed plures alias trochleas ambit (quod in praxi ita fieri nonnunquam necessitas urget, quando nempe ob certas circumstantias loci vel alia impedimenta, curva æquilibrationis ponti subicio non immediate adaptanda, ubi obstaculo foret, sed ab eodem longius removenda & in locum commodiorem quemcunque libuerit transferenda est), vel si plures dantur curvæ, in quibus plura pondera data uni vel pluribus funiculis in diversis distantis alligata, per unum vel plura sacomata sint æquilibranda; vel si loco trochlearum sunt vectes in quorum extremitatibus funiculi cum ponderibus, curvis datis incumbentibus adnectuntur: vel qualiscunque demum machinatio & quantacunque composita ab Architecto excogitetur, curvæ

curvæ æquilibrationis semper pari facilitate & quasi ludendo construuntur, cum alias in prolixitatem calculi insuperabilem incidere-mus; si ad imitationem solutionis præcedentis, auferendo quod mechanicum est, hæc quæstiones in pure geometricas mutare vellemus.

Hic itaque penitioris Geometriæ peritissimum *Leibnitium* consultum velim, an non certæ regulæ inveniri possint pro illis problematis, quæ in abstracto proposita communem Geometriam quidem respuunt, in concreto autem eandem admittunt, ita ut non opus sit recurrere ad differentialium integraliumque calculum, cuius evidens exemplum habemus in curvis nostris æquilibrationis: quod quodammodo confirmare potest, quod *Frater* in nupero *Actorum*, *Octob.* asserit, problema nimirum implicans curvam quæ necessario sit algebraica, etiam necessario resolvi posse per vulgares algebrae regulas; cui generaliter dicto ego non assentior: si enim verbi gr. aliqujus figuræ quadratura, vel ex tangentium subtangentiumve conditione aliqua curva (quam licet necessario algebraicam esse aliunde constaret) determinanda esset, id aliam per methodum quam differentialium huicve analogam effici posse vix putem. Equidem acutissimus *Craigius* in novi sui tractatus de quadraturis anno 1693 impressi prima parte proponit methodum pro dimetiendis figuris algebraicis, quarum quadratrices sunt algebraicæ, quæ methodus beneficio æquationum quas *eminenter continent*, appellat per communem Geometriam, nempe per comparisonem terminorum more *Cartesiano* institutam peragitur: tantum autem abest ut illa sit generalis, ut infinita dentur exempla, ad quæ se non extendit; ratio est quia tacite supponit, quamlibet quantitatem differentialem affectam quantitate quadam irrationali habere (si quod habeat) pro integrali vel summatorio quantitatem aliam quæ necessario affecta sit eadem quantitate irrationali; ex quo ingeniosus *Author* in subsequen-tibus figurarum quadrabilitatis condiciones deducere vult. In eundem adeo impingit errorem, quem in alio redarguit, quod (ut propriis verbis utar) ex sua methodo figuram aliquam, quadraturam indefinitam recusare conclusit, priusquam demonstrasset methodum suam ad omnes figuras indefinite quadrabiles extendere.

Subtilem etiam sed pariter non generalem modum in *posteriore parte* sui tractatus tradit investigandi quadratrices transcendentes, vel quod eodem recidit, reducendi quadraturas spatiorum ad extensiones curvarum: sed quam ingens supputandi labor requiratur etiam pro levisimis exemplis, qualia sunt circuli & hyperbolæ, ex ipso *Authoris* calculo, quem tamen non integrum apposuit, videre licet; adeo ut hæc methodus in speculatione quidem pereximia sed ad praxin parum sit idonea: ob hanc rationem opinor *Authorem* post adductum quartum exemplum quadrandæ figuræ cujus natura $z = \sqrt{y^4 + a^4}$ substituisse, quia haud dubie jam præviderat, quod in exemplis paulo difficilioribus calculus foret immensæ prolixitatis, cui absolvendo non una vel altera tantum hora sufficeret.

Commodiorem ego puto viam, qua usus sum in constructione curvæ paracentricæ, per extensionem curvæ algebraicæ, quæ via consistit in divisione quadrati differentialis propositæ in duo alia quadrata quorum latera sint integrabilia; sic absque omni calculo statim apparet, quadraturam dictæ figuræ $z = \sqrt{y^4 + a^4}$, haberi per extensionem curvæ parabolæ cubicalis primæ; quadratum enim elementi vel differentialis hujus figuræ $y^4 dy^2 + a^4 dy^2$ dividitur in hæc duo quadrata $y^4 dy^2$ & $a^4 dy^2$, quorum latera $yy dy$ & $aady$ sunt integrabilia; constructa ergo curva cujus coordinatæ sint ut integrabilia horum laterum, nempe ut $\frac{1}{3}y^3$ & aay (quæ utique est parabola cubicalis prima) & multiplicata per constantem dimetietur figuram propositam $z = \sqrt{y^4 + a^4}$.

Scio quidem celeberrimum *Dn. Leibnitium* in sua solutione Isochronæ paracentricæ (*Act. m. Aug. 1694, pag. 370*) eandem hanc quadraturam reducere ad extensionem curvæ hyperbolicæ, cum ita loquitur: *sane si quadranda esset figura ordinarum $\sqrt{a^4 + x^4}$ per extensionem curvæ hyperbolicæ res prestaretur.* Verum *Vir Celeb.* demonstrationem hujus publicare haud gravabitur: ostenderetur enim curvas parabolæ cubicalis primæ, & hyperbolæ ab invicem dependere, & unam alteram mensurare, id quod nobile prorsus & omnino novum esset inventum in Geometria.

Quantum ad ipsam paracentricæ solutionem *Leibnitianam*, multum gaudeo quod tam apte cum mea conveniat. Video exinde

celeber-

celeberrimum ejus *Authorem* uno tempore similes fere meis hac super re habuisse cogitationes. Infinitas esse paracentricas respectu unius puncti vel centri post descensum ex data altitudine, neminem vel tantillum in calculo differentialium versatum latere potest, si modo consideret (quod in *Actis* jam passim innui) quamlibet quantitatem differentialem infinita habere integralia, sed non reciproce: quod tamen unicæ mentionem fecerim, id ideo factum, quia hæc omnium simplicissima est, quam in praxi præ cæteris adhiberi præstat. Siquidem omnes isochronarum paracentricarum species sub una generali solutione comprehenduntur, facile ex constructione mea demonstrare possem, nullas dari sub forma spiraliū, quas *Nob. Dn. Hugenius* (*Act. Mens. Septemb. 1694*) determinandas proposuit. Coronidis loco adjiciam solutionem problematis a *Fratre* propositi in nupero *Actorum Octobri*. Quia curvæ *H, I* (vid. *fig. ibid.*) datæ sunt, erunt earum curvæ datæ; sunt ergo radius circuli osculantis in $H = r$, radius circuli osculantis in $I = s$, $HK = m$, $IK = n$, $GH = p$, $GI = q$, $HI = (q - p) = t$. Abscindatur ex HG si opus pro-

ducta, quædam HL , quæ sit $\frac{r^3 p m^3}{r q n^3 - s p m^3}$, dico ductam lineam LK contingere curvam K in eodem puncto K . Quod erat faciendum.

SOLUTIONES SUPERIORIS PROBLEMATIS, AUCTORE
Jac. Bernoullio.

Probl. AB vel AC est pons arrectarius versatilis circa $A:BDH$ vel CDP funis extremo pontis alligatus, ambiens trochleam D , P pondus annexum funi & æquilibrium ubique cum ponte constituens, ut pons minima superaccedente vi attolli demittique possit.

Quæritur, qua curva hoc liceat consequi?

1. *Sol.* Ductæ intelligantur BK , CR , CF , AE , perpendiculares ipsis AB , AC , AD , & CD ; & vocentur AB vel AC a , AD b , BD c , DH f ; nec non applicata quæsitæ curvæ QM , & portio funis SQ ; item P pondus p , & pondus pontis q : quo facto erit per princ. Staticæ vulgo nota, Potentia sustinens pontem in K . Potent. sust. in R : $AB(AC).CF$: & Pot. in R . Pot. obliq. in D : $AE.AC$; quare ex æqual. perturb. Pot. in K ($\frac{1}{2}q$) Pot. in D : $AE.CF$: (ob $\triangle$ la similia AED & CFD) AD

CD :

TAB. II.
Fig. 9.

CD :: $b.c - z$: unde Potentia sustinens pontem AC in D = $\frac{cq - qz}{zb}$.

Ex altera parte, dum grave P conatur descendere per Elem. curvæ PQ, velocitas ejus in perpendicularo est QN seu dy , & velocitas potentie sustinentis grave QO seu dz ; ideoque, $dz, dy :: p. \frac{pdy}{dz}$.

= Pot. sust. grave P = (per hyp.) Pot. sust. pontem AC = $\frac{cq - qz}{zb}$,

hoc est, $zbpdy = cqdz - qzdz$, integrataque æquatione, $4bpy = zcqz - qzz$.

2. Aliter, sine differentialium calculo: ACq + ADq - CDq = zDAF, id est, $aa + bb - cc +zcz - zz = zb$ in AF, id est (ob $cc = aa + bb$) AF = $\frac{zcz - zz}{zb}$. Ergo pondus pontis q in $\frac{1}{2}$ AF, sive quan-

titas ascensus perpendicularis centri gravit. ejus = $\frac{zcz - qzz}{4b}$. Quan-

titas vero descensus isochroni appositi gravis P est py ; quare $py = \frac{zcz - qzz}{4b}$, seu $4bpy = zcqz - qzz$: ut antea.

Constr. Factis angulis rectis AHI & HIL, sic ut HI æquetur ipsi BD, IL vero sit longitudinis arbitraria, modo non excedat alterius semissem, describatur per puncta L & H Parabola LNH, cujus vertex L & axis IL. In hac sumptum sit quodvis punctum N, per quod transeant rectæ NM, NP, parallelæ ipsis HA, HI; factaque HG = HM, centro D radio DG arcus describatur GPO secans NP rectam in P. Erit punctum hoc in optata curva HQ. Grave P ei imponendum ad pontis pondus habet rationem compositam ex ratione DB ad duplam AD, & ejusdem DB duplam IL. Hinc grave P semper excedere debet semissem ponderis ipsius pontis. Dimidio vero potest minui, si in extremitate pontis C alia intelligatur trochlea, quam funis CD amplectatur.

HER-

Ultrajecti, apud Guil. vande Wäter, A. 1694. in 8. Constat alphab. 2. plag. 2.

EXercitationem de efficacia & utilitate Baptismi in electis federatorum parentum infantibus, quam doctissimus Witsius A. 1693. evulgavit, in Actis nostris A. 1694. p. 90--92. late recensuimus. Eam vero nunc iterum offerri Eruditis indicamus, postquam aliarum simul Exercitationum fasciculum, in quo nonum ea locum occupat, Auctori placuit colligere. Et in eo quidem jucundam materiarum elegantium varietatem Lector deprehendet, cui jam brevissima earum enarratione ut inserviamus, nostrum institutum postulat. Primo videlicet omnium vexata illa quaestio duabus Dissertationibus excutitur: Utrum Jesu Christi Evangelium per Apostolos Apostolicosq; Viros primo nascentis Christianismi seculo ita in toto terrarum orbe prædicatum fuerit, ut nullæ gentes remanserint, ad quas non illius saltem fama penetrarit, ne Americanis quidem nationibus exceptis, & ignotis adhuc nobis, si qui sint, australis terræ incolis? Quam causam ita agit Noster, ut in Exercitatione prima singulas rationes, quas ab aliis ei confirmandæ adductas esse cognovit, studiose referat, & arte, quanta potuit, exornet; at in secunda tamen fateatur, tanti istas haud videri, ut ab animo paulo difficiliori assensum impetrare queant: quapropter discursum illum priorem integrum ad calculos heic revocat, & argumentorum ibi allatorum examen accuratius instituit. In Exercitatione tertia uxorem Loti considerat, ejusque imprimis metamorphosin in salis statuum pro vera amplectendam probat, sententiam illam gravibus enervans rationibus, quam Jo. Clericus in dissertatione de statua salis Commentariis suis in Genesin subnexa defendere conatus est; dum nempe sceminam illam metu diriguisse, aut vapore sulphuris aut bituminis suffocatâ in agro Sodomitico concidisse, persuasum sibi habuit. Exercitatione quarta $\pi\epsilon\lambda\iota\varsigma \text{ } \& \text{ } \lambda\omicron\gamma\omicron\varsigma$ Noster differit, quo nomine cum Joannes Apostolus Filium Dei aliquoties designet, ante omnia in fontem inquirat, undenam ille id depromserit? Ac ne utiquam certe aut a Zoroastre, Pythagora, Platone, aut a Paraphrasis Chaldaicis, sed a Spiritu S. scriptisque Prophetis, sigillatim e Pf. XXXIII, 6

2. Sam. VII, 21. & Hagg. II, 5. 6. eum istud habuisse contendit; locum dehinc i. Ioh. V, 7. tanquam genuinum prolixè vindicat; amplius idcirco Filium Dei *λόγον* appellari vult, quod, ut se habet sermo ad eum, qui loquitur, sic etiam is ad Deum sese habeat. Lucam denique & in Evangelio, cap. I. 2. & in Actis, cap. XX, 32. vocem hanc non alio sensu ac Johannem usurpasse, & utrobique Christum intellexisse statuit, sed a Paulo Hebr. IV, 12. per *λόγον* nonnisi Evangelii sermonem innui existimat. Exercitatione quinta, quæ de Michaelis Archangeli nomine in sacris denotetur, an semper Dei filius, Jesus Christus, Angelus fœderis? an semper creatus aliquis angelus, princeps reliquorum? an denique in quibusdam locis Christus, in aliis creatus angelus? Ubi post uniuscujusque sententiæ latiore deductionem, primæ tandem, ut quæ sibi verò simillima videatur, subscribit. Exercitatione sexta: quinam *Assyriorum* nomine in S. literis veniant? anquiri, & post alia in hunc modum concludit: quando in vaticiniis, quibus N. T. tempora describuntur, Assyriorum fiat mentio, eas gentes intelligi, quæ terræ olim ab Assyriis possessæ imperent, ac uti ob eam rationem & Babylonios, & Persas, & Seleucidas Græcos Assyrios nuncupari ostendit, ita isthoc nomine pariter Saracenos & Turcas, qui iis successerint, venire posse superaddit. Ex elegantissima illa Salomonis pericopa, quæ Eccles. XII, 1--7. habetur, officium pariter *juventutis* & *incommoda senectutis* in Exercitatione septima latius delineat, locutionesque sacri Scriptoris methaphoricas declarat. Inter cætera autem hæc verba: *dum non procul amovatur funis argenteus*, de nervorum contractione, quam senes patiuntur; quasationem lenticulæ aureæ, de imbecillitate cerebri exponit. Per urcæum ad fontem notari refert venas, quæ a jecore ceu fonte sanguinem hauriant; per fractionem autem urcæi, cessantem usum venarum mesaraicarum; per puteum, cor; per rotam, venam cavam, quæ in dextrum cordis ventriculum sanguinem leniter immittat, & arteriam magnam, quæ ex sinistro cordis ventriculo emittat, unde continua oriatur circulatio, cui significandæ idoneum admodum emblema rotæ sit, cujus fractio cessationem *συστολῆς καὶ διαστολῆς* insinuet. Exercitatio octava vitam sistit *Timothei*, qui se Pauli frequentem in itinere comitem & diligentissimum

num in Evangelio *συνεργόν* exhibuit, quem uti accurato per omnia studio depingit, ita præcipue e numero Episcoporum Ecclesiæ Ephesi-næ excludit, & per illum Ecclesiæ Ephesi-næ Angelum, cui Epistolarum Apocalypticarum prima inscripta sit, signari penitus inficiatur. De nona dicere nunc quicquam amplius haud attinet. Residua tres prolixæ satis sunt, ac plus quam tertiam, hujus voluminis partem solæ conficiunt. Singulæ autem in texenda *Hierosolima Historia* occupantur, quam ita pertractavit Auctor noster, ut in Exercitatione decima ab urbe Hierosolymorum condita usque ad excidium Babylonicum, in undecima ab urbe restituta ad excidium Romanum, in duodecima ab ipso hoc excidio ad nostra usque tempora progrediatur, ac denique sub finem e Jo. Cotovici, Icti Ultrajectini, qui sub labentis hujus seculi primordia curiosus Hierosolymam oculis lustravit, Itinerario A. 1619. edito accuratam urbis, uti nunc est, delineationem exhibeat.

HISTORIA COLLOQUII EMMENDINGENSIS
ex genuinis documentis adornata a D. JO. FECHTIO.

Rostochii, typis & impensis Jac. Richelii, A. 1694. in 8.

Constat alphab. 2. plag. 13½.

DE Colloquio, quod A. 1590 Emmendingæ, in oppido Brisgojæ, religionis causa instituit Serenissimus Marchio Badensis Jacobus, Caroli filius secundogenitus, Lutheranis atque Pontificiis a die Junii tertio usque ad septimum septenis vicibus inter se congressis, eo quidem eventu, ut ad Pontificiam Ecclesiam Princeps transierit, pauca utique consignata habentur in literarum monumentis, adeo, ut nonnullos etiam eorum, qui res illius seculi ecclesiasticas data opera enarrandas susceperunt, profundo id silentio præterisse animadvertamus. Solus Jo. Pistorius conscripta in laudem defuncti Principis oratione duplici, epistolis item de hoc Colloquio ad D. Pappum editis, res ejusdem, cui ipse tamen non interfuit, ita descripsit, ut magna inde in Jo. Pappum ac Lutheranos redundaret infamia, si vera essent, quæ is virulento calamo in chartam conjecit. Quod ipsum uti in Præfatione hujus, quod nobis jam sub manibus est, Operis observat Maxime Reverendus D. Fechtius, celebris hodie in Academia Rostochiensis Professor Theologus, Consistorii Ser. Duc. Megapolitanorum Assessor,

Ecclesiarumque in districtu Rostochienſi Superintendens; ita inſimul miratur, cur projectam illam impudentiam nemo haecenus e Noſtris ultus fuerit. Præterquam enim quod in Parallelorum dedicatione D. Pappus colloquii ex parte Lutheranorum innocentiam pauciſſimis verbis tueatur, nihil ſuis oculis oblatum aſſerit, quod vel opponeretur Georgio Hænſlino & Joh. Piſtorio, (quorum ille in ſuorum Parallelorum evulgatione, hic autem in poſteriori ad Pappum epiſtola, quicquid ab hoc dictum habeamus, refellere conatus ſit,) vel ipſius etiam colloquii ordinem & hiftoriam quomodocunque panderet. Sibi proin eo magis incumbere exiſtimavit, ut omne hoc negotium diligenter excuteret, reique non ſolum literariæ, ſed & Eccleſiæ commodum hoc pacto promoveret. Multum autem ideo conqueritur, quod, cum ex archivo Durlacenſi ea congerere præſidia allaboraret, quibus publicorum ſcriptorum vel ſuppleret vel ſolaretur defectum, belli expertus injuriam, theſaurum illum inæſtimabilem flammis abſumi viderit, ſuoque huic inſtituto non parvum poni obicem cognoverit. Diſperſas tamen rates colligens, ſupellectile olim conquiſita Lectori nihil oſecius inſervire voluit; nec eſt, cur ambigamus, gratiſſimam eidem fore iſtanc operam, cum de ſingulis, quæ ad colloquii hiftoriam percipiendam quis deſideret, apta certe teſtimonia inibi reperiantur.

Telam etenim narrationis inchoatam vides ab inſtituti colloquii autore, Jacobo Marchione Badenſi, cujus vita, eruditio, virtutes, in capite ſtatim primo fuſius celebrantur, & mox in Cap. II. diſquiritur de eo, qui Principis animum ad religionem mutandam ſolicitaverit; ubi longius recedit Autor a Joh. Piſtorio Niddano, Jacobi conſiliario, qui eum divina gratiâ illuminatum Lutheranæ ſectæ dolos perſenſicere cœpiſſe adſtruat. Potius namq; Piſtorium ad mutandam religionem Principi facem primum prætuliffe, Lutheranos ei reddidiſſe ſuſpectos & exoſos, ac tamdiu auribus ejus, donec obſequioſus eſſet, importunum moleſtumque aſſediſſe, ſatis manifeſto comprobatur; ipſum deinceps hunc Piſtorium in Cap. III. prolixius delineans, cujus ſane virtutes non reticet, at e contrario taxat pudendam in religione levitatem, juxta quam a Lutheranis ad Calvinianos, ab his deinceps ad Pontificios ſeſe contulerit; nec arrogantiam illius convitian-

tiandique libidinem, ac odium in Lutheranos Vatinianum diſſimulat, ut adeo cuilibet religionis a Principe mutandæ ducem atque impulſorem eo melius pernoſcere conſeſſum ſit. Cum autem jam A. 1589. inſtitutum fuerit ad conſiliū Piſtorii Badenſe colloquium, advocatis ex Lutheranorū parte Tubinga D. Jac. Andrea & D. Jac. Heerbrando, hinc Autor noſter ejus mentionem in c. IV. injicit, utq; illud quatuor Seſſionibus conſiſterit, ſed antequā attingeretur principalis quæſtio, abruptū fuerit, commemorat, ac de cætero id nonniſi ad qualemcunq; prætextum religioni mutandæ obducendum feciſſe, latius demonſtrat. Culpam interim præcipuam, quæ Jac. Andrea objecta tunc ſit a Piſtorio & aſſecſis, in eo quæſitam ſuperaddit, quod rationem diſputandi dialectice parum ubivis attendere voluerit; unde & colloquii illius finiendi novique inchoandi occaſionem ſumtam, in capite V. teſtatur. Huic habendo deſtinatam refert Emmendingam, quæ Marchionatus Hochburgici eſt metropolis, & eam dum in cap. VI. nominat, Eccleſiarum ad eundem diſtrictum pertinentium una meminit, ac poſtea in cap. VII. eos recensere incipit, qui ipſi colloquio ſeu auſcultantes ſeu ſermonizantes interfuerint, Jac. Varnbühlerum, Conſiliarium Principis, & ſupremum totius Marchionatus Præfectum; Georgium Hænſlinum, Theologiæ Pontificiæ Doctorem, ejusdemque in Friburgenſi Academia tunc Profeſſorem publicum; Laur. Schyrium, Erneſti Friederici Marchionis Badenſis Concionatorem aulicum & Gymnaſii Durlacenſis Rectorem; Jo. Niſſum, Paſtorem & Superintendentem Emmendingenſem; Hochbergicos denique Paſtores junctim exhibens: Johannē vero Pappum, Theologum Argentoratensem Lutheranum, integrō Cap. VIII. & Io. Zehenderum, Concionatorem Marchionis Jacobi aulicum, Lutheranum primum, ſed poſt colloquium ad Pontificias partes ſimiliter digreſſum, cap. IX. delineat. In cap. X. progreditur ad colloquii argumentum, quæſtionem nempe de Eccleſia, ejusque perpetua in N. T. duratione, (unde ad Lutheranam facta ſubinde fuit excuſſio,) & heic, qua via Princeps ad hanc materiam proponendam fuerit inductus, uberius declarat. E Protocollis durante colloquio conſignatis, quorum mentio in cap. XI. injicitur, iſtud imprimis celebrat, quod Schyrii manu exaratum, & in curia Durlacenſi ab ſe receptum

pertum ait, quodque integrum post historicam tractationem inserit. Hanc autem dum continuat, in cap. XII. formam & processum colloquii ita describit, ut totam illam disceptationem tumultuariam omnino, nec ad solidæ disputationis legem exactam, insuper in Lutheranos Principi oppositos multis modis iniquam, præcipitem denique ac inconsideratam fuisse, argumentis pluribus evincat. Non mirum proin videri asserit, quod ea eventum adeo adversum ex Lutheranorum parte nacta fuerit, quem una cum litis decisione a Zehendero prælecta memorat, deque horrenda cœli tempestate interim exorta iudicium maxime moderatum ac prudens subnectit. Confecto igitur ad istum modum negotio, Pistorium existimasse ait, collecturum ita Principem: merito fugiendam esse ecclesiam, quæ similem ante se non habuerit; quæcunque vero ab Apostolis orta ad hæc usque tempora perpetuo duraverit, eam venire sequendam. Prius de Lutherana, posterius de Romana in colloquio ipsi fuisse persuasum. Sed noluisse tamen Principem heic acquiescere, quin potius ut omnem abs se removeret suspensionem levitatis, alios adhuc audivisse: quamobrem colloquiis finito Emmendingano a Principe quæsitis caput XIV. Auctor destinavit. Et quidem D. Pappum ante omnia excusat, quod rebus ita se habentibus novum suscipere colloquium abnuerit. Egidii deinceps Hunnii confutationem thesium Pistorianarum Principi transmissam vindicat, tandemque Nisæum merito recusasse concertationem coram Pistorio vel Zehendero instituendam probat. In cap. XV. ipsum Principis ad Ecclesiam Pontificiorum transitum denuo considerat, causisque ejus genuinis enumeratis, spurias a Pistorio & asseclis defensas removet, sicuti & antea priorum pondus solide enervaverat; unde satis ait posse colligi, quam immerito hoc Principis institutum immensis pene laudibus prosequi Pistorius sustinuerit. Non sufficit interim solius Principis ad Romanenses accessus, sed Ecclesiæ etiam Marchionatus Hochbergenensis eidem mox consecrata sunt; quod ipsum quo pacto successerit, Auctor in Cap. XVI. enarrat, negotiumque universum ex obitu Principis interveniente abruptum, & nusquam Ecclesias Hochbergenenses penitus sub jugum Pontificium missas, statim vero a Jacobi morte libertati plenissimæ redditas ostendit. Obitum denique ipsum in cap. XVII. & ultimo considerat, qui

ei post paucorum dierum decubitus d. 17. Augusti A. 1590. obtigerit, cum ante duos menses diesque duodecim vigesimum octavum ætatis annum superasset. Uti autem eos, qui iniquum quid in mortem Principis dixerunt, reprehensione dignos Auctor omnino judicat: ita nondum satis probasse affirmat Pistorium, quod e veneno dato ipsi eadem obveniret, productaq; illius de inspectis post mortem intestinis narratione, iudicium, quod ex ea formavit D. Jo. Ernestus Schaperus, Medicinæ apud Rostochiensis Professor, adjungit, e quo Lector intelligat, aliis longe causis adscribendam venire eam corporis conditionem, nec veneni accepti manifestum tunc apparuisse indicium. Appendicis in locum epistolas nonnullas, quæ susceptam a Principe religionis mutationem attingunt, tres videlicet Nysæi unamque M. Balth. Hochwarthi ad D. Pappum exaratas, & hætenus ineditas, unam item ipsiusmet Pappi ad Ernestum Fridericum, Marchionem Badensem, Cal. Martii A. 1591. scriptam, & suis Parallelis quondam in dedicationis vicem præmissam, exhibet.

Atque his ita percensitis, Protocollum, quod supra nominavimus, producit Auctor, & illud quidem notis suis hinc inde illustratum: prout & accuratissimam doctrinæ orthodoxæ de perseverantia Ecclesiæ deductionem (quæ & quæstionem de Ecclesia ante Lutherum complectitur,) Germanico idiomate abs se conceptam interfert; habiti deinceps illius colloquii imaginem a Jo. Zehendero adumbratam solide redarguit, ac sub finem non literas modo Jacobi ad Argentoratenses pro adventu Pappi directas, sed Pappi etiam relationem sub ipsa colloquii initia Argentoratum Emmendinga missam, iterumque aliam post reditum coram Senatu expositam, cum Lectore curioso communicat.

*CORPUS JURIS CANONICI, GREGORII XIII. P. M.
jussu editum, a Petro Pitheo & Francisco fratre, Jurisconsultis,
ad veteres codices manuscriptos restitutum &
notis illustratum.*

Lipsiæ, sumptibus Jo. Fr. Gleditschii, 1695. fol.
Constat 14 alph. 3 plag.

Constitutionum ecclesiasticarum systema *Juris Canonici* nomine venire, quod & *Pontificium* dicitur, & ex Scripturis sacris, ac sententiis priscorum Patrum, Conciliorumque decretis, & Pontificum sanctionibus conflatum, ab iisdem constitutum vel approbatum fuit, nemini ignotum est. Nec partes, quibus constat, sunt incognitae: nempe Gratiani *Decretum*, Gregorii IX auctoritate quinque libris editae *Decretales*, sextus earum liber Bonifacii IX jussu collectus, *Clementina* a Clemente V congesta, a Johanne XXII auctoritate publica donata, *Extravagantes* ejusdem Johannis opera promulgata, & *Communes* a diversis Pontificibus post sextum Decretalium editae; quae partes in unum corpus collectae *Canonici Juris* titulo veniunt, saepius hoc & superiori saeculo divulgati. Obsolescentias ejus editiones praestat commemorare quam evolvere, deformibus litteris & ab usu hodierno remotis ingratis; quales sunt Moguntina, quae anno 1472 prima post inventam typographicam artem publicam lucem adspexit; quam Veneti typi eodem saeculo decimo quinto labente tribus diversis vicibus expresserunt, annis 1474, 1479, 1493. Imitari hos sunt Parisienses anno 1508 & iterum 1522, qui Antonii etiam Democharis, Theologi Sorbonici, & Antonii Contii studio concinnatas postea tres diversis formis dederunt editiones, annis 1550, 1552, 1561. Totidem Lugdunenses dederunt: unam minorem septem voluminibus inclusam A. 1555, duas majores cum glossis A. 1559. Antverpiae Plantiniani typi unam A. 1570 in lucem emiserunt. Post quae tempora Gregorius XIII sedi Romanae impositus, emendatius & ex cultum magis extare Corpus hoc cupiens, ante Pontificatum Bononiae jus istud professus publice, deinde Cardinalis factus cum aliis correctoribus, a Pio IV & V selectis, plurima in eo postquam ipse emendasset, tandem axioma Pontificum adeptus, Gratiani decreto ad ipsos fontes exacto, & correctoribus ad universum Corpus lustrandum constitutis, (qua de re legenda doctissima Ant. Augustini *de emendatione Gratiani* commentatio, a celeberrimo Baluzio anno 1672 cum notis divulgata) Romae anno 1582 quatuor tomis Corpus hoc excudi iussit. Quod deinceps diversis voluminum generibus, cum glossis & absque iisdem, Lugdunenses & Parisini typi (nam Gallia potissimum in eo excudendo se se-

se sedulam probavit) expresserunt, in Germania etiam recusum aliquoties.

Nitori tamen & cultui ejus cum deesse nonnulla animadvertent in Gallia viri docti, & in exemplaribus, quibus usi fuerant doctissimi Pithoeani fratres, Antverpiano anni 1570, & Parisiensi anni 1587, multa eorum manu annotata, emendata & variis lectionibus distincta observassent; delata ea ad illustrem virum Claudium Peleterium, qui Petrum Pithoeum proavum agnoscit, postquam ab ipso impetraverant Jo. Doujatius, Franc. Maresius ac Antonius Brosius, publicae luci & utilitati exponendas existimarunt, quibus exemplaria ista gaudebant, dotes. Quas accurate exposuit, & quae monitu ductuque ipsius editioni huic accesserint, indicavit Jo. Doujatius Lib. V. Praenotionum *Juris Canonici* cap. XXIII. p. 724. seq. Pulcherrima haec & numeris omnibus absoluta editio, quae Parisiis A. 1687 prodit, memorata a nobis in *Supplementorum Sect. I. p. 23. seqq.* in Germania cum non prostaret, nec e Gallia accersere eam liceret; Bibliopola hujus urbis solertissimus consulendum iis ratus, qui desiderio ejus tenerentur, non minori venustate quam qua Parisinum exemplar gaudet, eam hic recudi fecit, ut in Germania non minus quam Gallia cupidus Canonici *Juris* satisfaceret. Quia autem aliae editiones *septimum* Decretalium epistolarum a Petro Matthaeo congestum & anno 1590 divulgatum, nec non Jo. Pauli Lancelotti *Institutiones juris canonici*, anno 1563. quae prodierunt, annexas Corpori habebant; nec has ejus particulas, etsi auctoritate pontificia, non suffultas, negligendas duxit, sed operi subjecit; ut non modo editio haec venustate cum Gallica certare, sed & integritate vincere eam dici possit.

RELATION DE L'EMPIRE DE MAROC.
h. e.

Relatio de Imperio Maroccano, Autore Dno. de S. Olon, Regis Gallici ad aulam Maroccanam Legato.

Parisiis apud viduam Mabre Cramoisy, 1695. in 12. Constat plag. 11. & figur. aeneis 8.

Lectu tam jucundus hic libellus est, ut itinerariorū scriptoribus non minus, quam eorundem lectoribus commendari mereatur. Ita enim styli concinnitate & rerum varietate oblectat legentem, ut instar esse possit iis, qui peregrinationum suarum memorabilia prolixo plerumque & fastidioso scribendi genere cum aliis communicant. Cæterum ipsa contenta ad duo capita reduci possunt, quorum prius præsentem Imperii Maroccani statum; posterius Gallicæ Legationis eventum exponit. Sub initium in compendio exhibet recentissimam Barbari hujus Imperii Historiam; quæ cum exacte conveniat cum iis, quæ Muetius anno 1683 tradidit, quæque copiose fatis in ipsis his Actis anno 1684, p. 155 a nobis excerpta sunt, eo remittere curiosos lectores libitum est.

p. 2.

In sequentibus quatuor illa regna, ex quibus vastum hoc Imperium constat, ita describit, ut recentioris Geographiæ cultoribus omnino satisfaciatur: quorum in gratiam sequentia, Autoris fide nixi, referre operæ pretium duximus.

p. 18.

MAROCCANUM regnum subditorum, a decimo quinto ætatis anno tributa solventium, centum circiter millia, per vicos ambulatorios (non enim fixas ædes, sed vagabunda tentoria inhabitant) dispersa continet. *Maroc*, quæ urbium princeps est, ita a prisco splendore decrevit, indiesque decrescit magis, ut vix viginti quinque incolarum millia complectatur hodiernum. Aurea illa poma, quæ Almanzor Hispaniæ domitoris uxor primario hujus urbis templo, ostentandæ opulentia causa imposuisse, adhibitisque artibus magicis, certis Dæmonibus custodienda commisisse narratur, a moderno Rege absque sacrilegii metu ac pœna destructa sunt. *Mazagan* ad oram maritimam, Baudrando oppidulum, Autori vero magna & splendida civitas dicta, Portugallis subest, qui copiosum ibi militem alere consueverunt.

p. 18. confer

p. 136.

p. 21. 25.

p. 25.

p. 26.

p. 28.

FESSANUM regnum longe fertilius atque cultius, ter centena incolarum tributarium millia laute satis sustentat. *Fez* non tantum regni cognominis, sed totius Imperii civitas primaria habetur. *Miquenez* urbecula duodecim milliaribus a metropoli remota, moderno Regi olim nativitatis, hætenus vero Imperatoriæ sedis locum præbuit. *Salé* piratarum latibulum, mediocrem portum, ædes vero rui-

ruinosas habet. *Alcassar* Sebastiani Portugalliæ Regis clade notabilis fere in ruinis jacet. *Arzille* portum habet, sed levis momenti, qui defectus totius imperii littoribus communis est. *Ceuta*, *Melilla*, & castrum invictum *Pennon de los Velez* Hispanorum dominio adhuc subijciuntur: *Larache* vero & *Mamorre* iisdem iterum extortæ sunt a Barbaris, prima quidem A. 1681, altera A. 1689. *Tanger* Portugallis primum, deinde Anglis concessa, sponte derelicta destructis munitis, ad Mauros rediit. *Tetouan* Baudrando urbs munita, S. Olenio vero vicus audit.

SUSANUM regnum satis quidem exiguum, incolas tamen habet in rebellionem proclives, qua ingeniorum ferocitate effecerunt, ut laxioribus, quam reliqui habenis regantur. *Illec* & *Tarudante* principales & satis copiosæ civitates sunt. Huc pertinet *S. Croix* celebre emporium ad litus maris Atlantici.

TAFFILETANUM regnum itidem angustis finibus continetur, nec nisi unicam eamque cognominem civitatem habet. Quia vero Taffiletani omnium Maurorum primi leges Alcorani recepisse creduntur, magni imprimis æstimantur a Rege, neque alium, quam Regis filium, qui hoc tempore *Moulla Bensar* est, gubernatorem patiuntur.

A descriptione Regionis Autor progreditur ad *Religionem*. Profitentur autem Mahometis errores, & in specie ad eam sectam accedunt, quam *Melich*, famosus Alcorani interpret condidit. Supremam rerum sacrarum curam gerit Muphty aliquis, qui tanta pollet autoritate, ut ne quidem a Rege, qui alia potest omnia, ab officio removeri possit. Deum credunt; sed trinum in personis esse negant. Christum magnum Prophetam fuisse asserunt, non tamen crucifixum, sed substituto alio in cœlum elatum, rediturum aliquando in terram, & per spatium quadraginta annorum victurum. Paradisum post hanc vitam expectant, in quo rivos melle, lacte & aqua rosacea fluentes, odores suavissimos ex ipsis etiam excrementis exhalaturos, domos ex gemmis ac margaritis constructas, imprimis septuagenas virgines aeterno amore amplectendas singuli sibi promittunt. Præter Alcoranum, libros Moysi, Psalmorum, & Evangeliorum ex mente Sergii intellectorum, pro divinis agnoscunt. Templâ religiosissime

p. 29.

p. 13.

p. 31.

p. 11.

p. 11.

p. 11.

p. 11.

p. 31.

p. 32.

p. 32.

p. 33.

p. 33.

p. 35.

p. 33.

p. 40.

p. 109.

p. 40.

p. 41.

p. 42.

p. 42.

p. 48.

me

finie colunt, adeo ut nec marito, qui paulo ante rem cum uxore sua habuit, ingredi in ea concessum sit, nisi antea aut totum corpus abluerit, aut sequentia saltem verba pronuntiaverit: *non est Deus nisi unus, & Mahomet est nuncius ejus.* Infantes omnes, cujuscunque etiam religionis parentes habeant, si ante quintum ætatis annum moriantur, salvos fieri putant: si vero quinquennium illud excedant, non alia quam Mahometana fide, salvari eos posse statuunt: exceptis tamen virginibus incorruptis, quibus, etiam si Christianæ sint, locum in Paradiso concessum iri sperant, ut scilicet numerus septuagenarius supra commemoratus, tanto facilius adimpleatur: uxoribus autem nullam plane Paradisi spem faciunt, utpote quas generationis tantum gratia creatas existimant. Christianos tanto odio prosequuntur, ut idem ipsis, quod canibus, nomen imponant. Equos ex peregrinatione Meccana reduces sanctos esse opinantur; e quibus unus a moderno Rege tanti habetur, ut quoties incedit, pedisequum habeat mancipium Christianum, quod caudam, quam ipse Rex interdum osculatur, devote attollit, & stercora equina summa cum cura colligit.

De moribus & consuetudinibus Maurorum nuptialibus, exequialibus, conjugalibus, civilibus, multa quidem passim immiscet Autor, etiam alicubi figuris æneis illustrat: quæ tamen cum aut nota satis sint aliunde, aut non adeo magni momenti esse videantur, pauca notasse sufficit. Testium loco neminem admittunt, quem erecto corpore mingentem conspexerunt; jubentibus Maurorum legibus, ut hoc naturæ opus incurvato corpore, fœminatum more fiat. Pluviarum injurias ridiculo modo evitare solent: cum enim libero in campo tecta subire nequeunt, vestimenta omnia, etiam indusium, deponunt, iisque, ne madefiant, tamdiu incumbunt, donec transierit tempestas. Regnum Fessanum camelos producit, quorum quisque singulis diebus toties decem milliaria absolvit, quot dies post partum dormivit, ita ut si sexto demum die evigilaverit, sexaginta milliaria indies emetiri valeat.

Notatu digniora sunt, quæ in sequentibus de hodierno Maurorum Imperatore traduntur. Nomen ipsi est *Monlla Ismael*, annumque ætatis agit quinquagesimum. Præter quatuor ejus uxores (plu-

(plures enim ducere vetant leges) quadringentas fere habet concubinas, quibus quingentæ aliæ famulantur; ex quibus pater partus est centum & octodecim masculorum, & ducentarum feminarum. Cujus matrem Rex omnium amavit intensissime, quique spem successionis præ reliquis habere videtur, vocatur *Mouley Zidan*, viginti duos annos natus, & e tribus uxoribus jam octo liberorum pater. Cæterum Rex animo tam est crudeli, ut intra viginti quos regnavit annos, propemodum viginti hominum milliapro- prio gladio interemisse censeatur: sane Autor noster, qui tamen ultra tres septimanas in aula ejus non est commoratus, septem & quadraginta Regis manu caesos numeravit. Prælagium talis lanienæ vestis crocea est, qua Rex haud facile induitur, nisi cum sanguinem effundere decrevit. Interim tantum abest ut hac tyrannide subditorum animos reddat alienos, ut potius de simili morte sibi gratulentur plerique, cum animas Regis manu expulsi, citra oranes ambages recta via in Paradisum tendere persuasi sint. Thesaurum Regis, jam quinquaginta millionibus constantem, inutilem dicit Autor, imo plane invisibilem: non enim in cistis repositus, sed in terram defossus est, & ne quis subterraneum hoc gazophylacium prodat, eose medio Rex tollit, quorum opera auri & argenti illa vis terræ demandata est unde etiam mortuo Rege, is plerumque ex filiis rerum potitur, qui absconditas hæc divitias primus expiscari potest. De viribus bellicis hujus Imperii ita judicat Autor, ut in casu necessitatis centum hominum millia in aciem educi posse credat: classem vero nihil quicquam valere iterum iterumque asserit.

Altera libelli pars ipsius Legationis Historiam breviter exponit. Indigno autem plane modo hac in aula habentur Europæorum Legati, quod sub hoc Rege expertus est Angliæ Legatus, quem non nisi nudis pedibus incedentem ad se admisit; cujus injuriæ vindicandæ causa, ante hos duodecim annos, Legatus Maroccanus *Mehemet Adou Ben Atar* isdem & non aliis conditionibus in aulam Anglicanam receptus est. Sibi vero nihil tale evenisse jactitat S. Orlomus, postquam demonstrata Regis Christianissimi præ reliquis Europæ Regibus prærogativa, edocuisse Barbarum, quantum scilicet distent ara lupinis. Prima vice ad audientiam admissus est die 11. Jun.

- p. 153. 11. Jun. 1693 hora 11. antem. ubi quæ in mandatis habuit, nitidissima oratione p. 160. expressa exposuit. Aliam eamque valedictoriam, habuit die 19. Jun. quæ p. 180. exhibetur. Subjiciuntur Epistolæ aliquot, binæ Regis Maroccani ad Regem Galliarum; alia ejusdem ad S. Olonium; alia S. Olonii ad Regem Maroccanum; alia Ministri Maroccani ad S. Olonium, & ultima ab eodem ad Pontchartrainium data. p. 195. Hujus Legationis causa, si quidem vera sunt quæ Autor tradit, non p. 199. alia fuit, quam ut marcipia quædam Christiana in libertatem restituerentur; quod cum renueret Barbarus, nec majoris momenti negotia commissa fuisse indignaretur, nullum Legationis suæ fructum fuisse sub finem libelli conqueritur. p. 208. p. 213.

RELATION VERITABLE DE LA GUERISON MIRACULEUSE de Marie Maillard.

i. e.

Relatio vera curationis miraculosæ Mariæ Maillard, quæ fuerat clauda fere a nativitate sua, factæ die 26. Nov. A. 1693 styl. vet.

Amstelod. apud Paulum Marelt, 1694 in 12. Plag. 3.

DUO hocce libello exacta videas, historiam mirabilem curatæ miraculose puellæ XIII annorum, claudæ a nativitate fere, & judicium super hunc casum, quo asseritur, quod fuerit miraculose curata. Historia hæc est:

Maria Maillard, filia Johannis Maillard, politoris armorum, & Charlottæ Dognon, nata Conaci in Engolismensi ditione A. 1680, d. 15 Septembr. vix annum habens, observata a parentibus claudicare, cum cavitare circa coxendicem sinistram, ubi os femoris coxæ inarticulatur. Frustra consulto chirurgo, & morbo incurabili habito, non cogitatum amplius de quærendo remedio; unde crescente ætate, increvit quoque malum, adeo, ut ingens tumor oriretur supra cavitatem ischii. Inter hæc crus decurtari ultra quatuor uncias, inflari genu, intorqueri pes, ut tali malleolus interior fere plantæ pedis locum obtineret. Urgente persecutione Protestantium, parentes fugam capessentes cum hac sua filia primum Lausannam, hinc

hinc in Germaniam, tandem in Angliam venire, ante quatuor circiter & dimidium annos. His itineribus deterioratus morbus, ut indies magis claudicaret, & inter eundum corpus ab uno latere in alterum vacillaret; quodque pessimum erat, vehementissimos sentiebat dolores, ob gressum tam deformem in ludibrium cedens publicum puerorum.

Ante duos annos chirurgus miserorum exulum *Debat* vocatus, ut malum inviseret, judicavit incurabile, matri solum suadens inunctionem quorundam oleorum, ad demulcendos dolores, citra tamen effectum ullum, ut desperarent parentes de humana ope. Et hic status fuit fere ad diem 26 Nov. A. 1693. Hoc ipso die a meridie templum Gallicanæ Ecclesiæ petit, unde redux solitos experitur malitiosæ juventutis sarcasmos, prosecutiones, cœnique injectus, donec ad heram suam *De Laulan*, apud quam interpretem agebat, rediret in fletus effusa, ab eadem vero solatio erecta.

Post horam septimam vespertinam arripit Nov. Testamentum, in quo legens Marci caput secundum, mirata incredulitatem Judæorum, si idem hodie contingeret, inquit ad heram (loquens de sanato paralytico) ego illuc advolavero, idemque credidero. Vix effata hæc, facibus dolorum accensis, cogitur crus extendere, & cum censuram incurreret heræ, esse id contra bonos mores, retractura pedem sentit crepitare os, crus sponte extendi, situm pedis & genu reddi naturalem, cessare dolorem, unaque audire sibi videtur vocem: *sanata es*. Hinc progredi facile novit, pede sinistro non minus quam dextro rite conformato, ut ut aliqua adhuc cum debilitate.

Judicium tum Auctoris in ipsa relatione, tum in epistola annexa D. *Werwood*, illuc tendit, non curatam nisi per miraculum, & immediate per virtutem divinam, quia clauda prius, mille testibus, curata simul & semel, dictum factum, citra ullam deligationem, citra quietem ac decubitum, (alias in curatione ordinaria, & ipsa tamen difficillima, ad duas tresve hebdomadas necessaria) sublato malo in veterato, incurabili & desperato, quod XII integros annos duraverat, sine ullo humano præsidio. Diluuntur etiam objectiones; quibus addi potest, an non obortus dolor urgens extensionem, necessariam ad restitutionem

tionem articuli in suum acetabulum, facilitaverit reditum in suum locum: sed num illa quicquam in contrarium probet, ob moram tam longam, ob diducta ligamenta, atque alia, Lectorum esto iudicium. Annectuntur sub finem testimonia jurata, singula hæc plenius & uberius conceptis verbis confirmantia.

INSTITUTIONUM THEOLOGICARUM LIBRI DUO.

Priore Credenda seu actiones fidei, posteriore Agenda seu moralia, una cum usu practico atq; experimentalis, e S. Scriptura demonstrantur, notisque illustrantur a JOACH. BREITHAUPT, S. Th.D.

P. P. Smin. Theolog. Direct. Consil. Consist. Ducat.

Magdeb.

Halæ sumtibus Joh. Frid. Zeitleri, 1695 in 8. Constat duobus propemodum Alphab.

Cum Autor libri venerandus ex Erfurtensi Academia, ubi S. Theologiae Professore & Ministerii Ecclesiastici A. Confessione ad dicti Seniore & Inspectorem fidelissimum egerat, ante hos tres annos in novam Academiam Fridericam seu Halensem evocatus esset; præter cetera id sibi negotii datum intellexit, ut juvenus studiosa ad omne officii ecclesiastici genus instrueretur. Quapropter doctrinam Christianam ex verbo Dei in Analogicam Epitomen redigere instituit: ut qui ad ministerium ecclesiasticum aliquando suscipiendum, in Academia præparandi essent juvenes, haberent quandam *ὑποπόπιν τῶν ὑγιαίνοντων λόγων*, adeoque mature recte de rebus divinis sentire & loqui adfuerent. Duces, quos hac in parte secutus est exercitatissimos, nominat Lutherum, Melancthonem & Martinum Chemnitium, adhibitis subinde librorum Ecclesiae Lutheranae symbolicorum testimoniis, quibus assertiones suas vel illustrat, vel confirmat. Sed cum Theologia Christiana sit practica, vel ut B. Chemnitius loquitur, magis in effectu, quam in cognitione consistat, operis Johannis Arndii de vero Christianismo usum in praxi Christiana simul ostendit. In primo ergo Institutionum laudatarum libro credenda, seu articulos fidei plana & perspicua methodo proponit & adstruit: in secundo agenda, hoc est, Theologiam moralem, seu officia & virtutes Christianas tra-

ctat

ctat. His subjungit velut appendicis loco tertium librum complectentem Theologiam hermeneuticam - homileticam, seu præcepta interpretandi, ex D. Augustini de Doctrina Christiana libris IV conquista, quos illustrat atque ad usum ecclesiasticum accommodat; ut nihil adeo desit studioso Theologiae, quo se Ecclesiae ministerio præparare queat.

BARTHOLOMÆI LEONHARDI SVENDENDÖRFFERI,
Antecessoris Lipsiensis, Tractatio Theoretico - Practica
de ACTIONIBUS SUCCESSORIIS.

Lipsiæ apud viduam Georgii Henrici Frommanni, 1695, in 4to.

Constat 2. Alphab. & 8. plag.

IN concinnando absoluto actionum forensium Systemate, cujus duæ priores partes in Actis 1683 pag. 129 & 1688 pag. 83 recensitæ prostant, strenue pergit Autor Magnus, ac tertiam partem publici juris facit. Substitit ille hætenus circa actiones Confessorias & Negatorias, quæ ex servitutibus aliisque juribus, secundum fori moderni usum ad hanc sectam pertinentibus promanant; justo nunc ordine sequuntur Actiones Successoriae æmula cum prioribus methodo, ejusdemque ubertate ac perspicuitate tali successu elaboratæ, ut casus successioneis jus sive directe sive indirecte respiciens dari vix ullus queat, cujus scaturigines ac fontes hoc in tractatu, doctrinae causa in duas partes dispartito, non limpidissime aperiantur.

PRIOR PARS generalia primum & ambitum hujus argumenti amplissimum per definitiones, divisiones & universam causarum seriem scite delineat. Accingit se deinde Consultissimus Autor, ad ea, quæ compendiarie & in nuce quasi exhibuerat, separatim demonstranda; membraque singula speciali interpretatione tam theoretica quam practica per libellorum sententiarumque formulas accuratissimas exornat. Et in solidum quidem priori huic parti dehinc cedunt Actiones successoriae REALES, quarum explanatio tribus membris distinguitur. Primum ex his Actionibus Successoriae Reales momenta generalia methodo consueta exponit; duo reliqua membra ad primariam actionum istarum divisionem semet referunt, prout vel Possessoria sunt, vel Petitoria. Hac igitur ratione secundum mem-

L 2

brum

brum seorsim recenset Actiones Successorias Reales Possessorias, ubi præmissa expositione theoretica generali, quinque articuli subsequuntur totidem species Actionum Possessoriarum distincte exhibentes, quales sunt Actio ex L. f. C. de Edicto D. Hadr. toll. Actio Quorum Bonorum, Actio quod Legatorum, Actio Salviana & Actio ne vis fiat ei, qui in possessionem missi. (in quantum videlicet hæ duæ posteriores actiones juri hæreditario subserviunt.) Tertium membrum, quod Actiones Successoriæ Reales Petitoria constituant, prioribus multo robustius deprehendimus. Circa illud etenim, præter interpretationem theoreticam generalem, septem sectiones conspicuæ sunt. Singulæ harum sectionum singulare Actionis Petitoria genus exhibent, quod ubi rursus per certa capita secundum theoreticas visiones plene excussum est, subiiciuntur protinus exempla seu actiones speciales in distinctis articulis more solito declaratæ.

Sub hoc ordine in Sectione I. sistitur Hæreditatis Petitio, integra decade actionum specialium stipata; pertinent quippe ad eandem Hæreditatis petitio testamentaria directa, Fideicommissaria hæreditatis petitio, Hæreditatis legitimæ petitio, Querela inofficiosi testamenti, Querela nullitatis, Querela falsi testamenti, Querela rupti testamenti, Querela testamenti deserti, coacti, revocati. Sectio II. exhibet Possessoriam Hæreditatis Petitionem ex jure prætorio promanantem, circa quam illæ tantummodo adnotantur actiones, quæ post insignem juris hujus successorii mutationem in foro nostro adhuc usum sibi vindicant. Seliguntur hanc ob causam quatuor actiones seu petitiones, quæ ad Bonorum Possessiones contra tabulas, secundum tabulas, ex Edicto unde liberi & ex Edicto unde vir & uxor, semet referunt. Sectio III. explanat octo actiones, quæ sub Hæreditatis Petitionis utilis genere collocantur, & ex causa hæreditario titulo admodum conformi, jure Communi æque ac Particulari seu Saxonico obsterficante, natales suos deducunt. His Petitionibus Hæreditatem emtam, Hæreditatem ab extraneo de facto venditam, bona absentis præsumptive viventis, Hæreditatem absenti delatam, Heergewettam, Geradam persequi solemus. Cum his ipsis actionibus intuitu originis ac indolis affinitatem quandam contrahere videntur, quæ in subsequenti Sectione IV. sub genere

genere Hereditatis Petitionis Irregularis itidem sub numero octonario proponuntur actiones, ut sunt Petitio hæreditatis maritalis, hæreditatis uxoria (ex jure Saxonico promanans) Petitio hæreditatis Illustrium (ex pacto Confraternitatis) Petitio hæreditatis Ganerbica, Petitio hæreditatis militaris (ex l. 19. C. de Pactis) Petitio hæreditatis conjugalis (ex pactis dotalibus) Petitio hæreditatis ex unione prolium, Petitio fiscalis hæreditatis.

Et sic tantisper transmissæ sunt illæ Actiones Successoriæ Reales Petitoria, quæ juri universali hæreditatio aut conformi quantenus juri ceu fundamento innituntur, quæque adeo intuitu objecti, aut juris aut ad minimum rerum universitatem concernunt. Quæ supersunt Sectiones disparis generis actiones sub se continent. Quamvis enim & istæ occasione successione semet exferant; loco tamen objecti res singulares afficiunt, & pro fundamento non jus quoddam universale agnoscunt, sed jus singulare, ut dominium, servitutem aut pignus; quamobrem sub Actione Successoria Reali Petitoria Speciali ceu genere stare tenentur. Postquam ergo in Sectione V. momenta communia, quæ circa hocce Actionis genus observare ordo & methodus jubet, curate explanata sunt; subiiciuntur illico actiones ex Domini jure successione negotium instruentes, ut sunt Vindicatio Falcidia, Vindicatio Trebellianica, Vindicatio Legati, Fideicommissi, Donati mortis causa, Actio Successoria Publiciana. Sectio VI. duabus actionibus contenta est ex Servitutis jure oriundis, Actione videlicet Confessoria Successoria (quando in testamento servitus est constituta) & Actione Negatoria Successoria (si tali modo remissa est servitus antehac valide constituta.) Pignoratitia Actiones, in quantum hæredibus aliisque successoribus opitulantur, postremam Sectionem VII. occupant, post theoreticam interpretationem, in sex articulis sub his nominibus propositæ, Actio hypothecaria testamentaria (si quando expressa hypotheca in testamento constituta est) Actio hypothecaria pro Legitima (si certum legitimæ quantum liberi ex conventionē speciali obtinuerunt) Actio hypothecaria pro Trebellianica, pro Legato, pro Fideicommissio, pro Donatione mortis causa. Et hæc de priorē parte hujus tractatus.

POSTERIOR PARS in tria iterum membra divisa Actiones Successorias PERSONALES exhibet, eodem quo REALES ordine ac methodo elaboratas. Primum etenim membrum, perinde ut in anteriore parte, momenta communia actionis hujus personalis explanat. Duo reliqua membra species divisionis illius facile primaria, secundum quam actiones vel Possessoria vel Petitoria esse perhibentur, identidem inter se partiuntur; ut adeo Membro Secundo Actiones Successoriae Personales Possessoria; Petitoria vero Membro Tertio cedant. Quo tenuior autem Actionum possessoriarum numerus compareret; siquidem tres tantummodo actiones hujus generis edere licet, ut Actionem de tabulis exhibendis, Condictioem possessionis rei successoriae indebite soluta, Postulationem immissionis in possessionem legatorum servandorum causa; eo locupletiores censum Actiones Petitoria peragunt, dum per quatuordecim titulos late sese extendunt. Quas actiones ex tot titulis viritim evocare cum prolixum nimis foret, hinc easdem catervatim perlustrare juvabit. In fronte collocatae conspiciuntur Actiones Preparatoriae & quae singularis indolis ac roboris esse videntur, ut Actio successoria exhibitoria, Postulatio aditionis hereditatis fideicommissariae, Querela inofficiosa divisionis, Querela inofficiosa donationis, dotationis, dotis, donationis propter nuptias, Actio Expletoria, cujus postremae actionis natales & qualitates singulari cum cura exequuntur. Medio in agmine incedunt Actio Legati & dandi & faciendi, Actio fideicommissi epistolaris, Actio fideicommissi conventionalis, Actio Falcidia, Trebellianica &c. Has sequuntur Actiones Familiae eriscundae & Communi diuidendo tam directae, quam utiles, quibus dehinc se proxime jungunt Petitiones Cautionum ex variis causarum figuris resultantes, v. gr. Petitio cautionis fideicommissariae, Petitio cautionis ob substitutionem praestandam, Petitio cautionis usufructuariae, Petitio cautionis ob Falcidiam, & quae adhuc sunt aliae. In titulis postremis locum sortiuntur Actiones poenales jure successionis respicientes, ut sunt Actio injuriarum aestimatoria (ob injuriam defuncto illatam) Actio legati ad pias causas mixta, Actio expilatae hereditatis, Actio sepulchri violati. His succedunt Actiones successoriae apparentes, quae successoribus non directo ex jure

jure successionis, sed ex alia causa competunt. Ex istarum numero bis septenario nominalle sufficiet Actionem stipulationis fideicommissariae, Actionem stipulationis Mutianae, Condictioem ex L. ad inaequalem divisionem reformandam, Condictioem ex L. ad Collationem, Condictioem non retentae Falcidia, aut Trebellianica non retentae. Ultimo prorsus loco seu titulo commemorantur Actiones ad interesse ob interversam successionem competentes, & ad triplicem casum specialius directae. Talis etenim laesio infligitur, si quis vel alterum testari prohibuerit, vel factum testamentum mutare impediverit, aut alio modo structurae testamenti dolose obstitit.

Et haec adeo fuerunt, quae de Actionibus Successoriis tam REALIBUS, quam PERSONALIBUS, ex utraque parte accuratissimi hujus tractatus in medium proferre visum nobis fuit. Id tamen adhuc advertere par est, locupletissimum istum actionum successoriarum censum multo amoeniorem reddere Quaestiones controversas locis competentibus motas ac perspicue & nervose decisas. Numerus earundem ex utraque parte contractus ad octo supra centum excrevit; ex qua uberrima messe decem tantisper controversias seu decimas vindicare nobis integrum erit. Utque constet insimul, quam sententiam Celeberrimus Autor voto suo condecoraverit, circa singulas quaestiones eandem simplicis verbi nota adjiciemus. Sic quaritur, an relicto Petitorio possit institui Possessorium, & vice versa? Aff. p. 14. An in heredem transmittatur actio propter turbatam possessionem? Aff. p. 32. An legatario competat actio ex L. fin. C. de Edict. D. Hadr. Toll.? Neg. p. 39. An emptori hereditatis competat jus accrescendi? Neg. p. 138. An fisco ratione geradae obstat praescriptio annalis? Aff. p. 155. An geradae relictio in ultima voluntate facta valeat respectu fisci? Aff. p. 155. An vi unionis prolium hereditas liberorum pertineat ad parentes unientes? Neg. p. 176. An pro parentum legitima detur hypotheca tacita? Neg. p. 214. An actio personalis recte dicatur petitoria? Aff. p. 246. An Actio expletoria sit species quarelae inofficiosa? Neg. p. 273.

*EXERCITATIONES DE LINGUA PRIMÆVÆ
ejusq; appendicibus, Auctore STEPHANO MORINO S. Theol. D. Ling.
Orient. Professore & Ecclesiæ Gallo-Belgicæ Pastore
Amstel.*

Ultrajecti apud Guilielmum Brodelet, 1694, in 4. Constat 2 Alph.
& 13 plagulis.

Cum sacer codex Hebræus scripta quavis alia tanto post se relinquat spatio, quanto solent divina humana; majorem quoque iis semper philologorum curam ac studium merito est expertus, qui, si sub antiquitatum involucribus quicquam ad intimiorem ejus crisin faciens latuerit, id diu noctuque egerunt, ut suis erutum sedibus luci sisteretur publicæ. Quod tamen licet ab omnibus conatu pari, dispari tamen factum est sine. Siquidem multis ideo maxime hac in re operosiores esse placuit, ut hodiernas, quibus Biblia imprimuntur literas, non Hebraicas sed Chaldaicas esse demonstrent; contra alii diversum tenentes, nullam Hebraicarum cum Chaldaicis literis accidisse permutationem, omnibus modis ostendunt. Puncta pariter & accentus quod attinet, de iis non minus ὀρθοῖς τοῖς ὀρεγοῖς καὶ κεκλιμένοις hætenus fuit dimicatum: his recentia ea esse novaque Masoretharum Tiberiensium inventa, acriter defendentibus; iis pro punctorum autoritate tanquam pro aris & focis mascule pugnantibus. In hac eadem arena lacertos movere placuit Cl. Authori, cujus ut docte elaboratum scriptum nunc recensamus, nos accingimus: hunc enim unicum sibi in eo scopum præfixit, ut ostendat, quid de punctis juxta ac literis Hebræorum statui optime posse autumet. Et quia generalia ad accuratiorem specialium notitiam plurimum conducunt, ante omnia ea præmittit, quæ ratione naturæ & bonæ methodi necessario præmittendæ raturus est, toto opere in tres partes diviso.

In parte prima linguas in genere tractans, enarratis quibus dignum habuit loquelæ organum encomiis, disquirat an sermo brutis sit attribuendus? Hanc quæstionem ut eo commodius solvat, varia prius, quæ irrationalium evincere videntur potentiam fermocinandi, enodanda sumit. Constat enim extitisse qui animalium rationis

tionis usu carentium colloquia intellexerint, Tiresiam & Apollonium Tyanæum, ac psittacos aliaque animantia homines loquendo imitari. Postea negative sententiam fert, non brutis, quia ratione sunt destituta, sed soli homini sermonem ceu proprium aliquod competere. Ast cum hic, eximium licet Dei donum, impar tamen rebus humanis ab oblivione vindicandis sit, cum ex ore emissus per auram volitet, ne vestigium quidem sui relinquens: proinde scribendi artificium, quo curiose inventa sua cum posteris communicare possent, homines excogitasse. Scripturæ porro diversas species omnes generali divisione, ut vel literis, vel figuris hieroglyphicis ad sacras res consignandas a variis populis adhibitæ fiant, Author complectitur. Initio ab Ægyptiis facta totam percurrit antiquitatem, ostendens quibus potissimum gentibus usus scripturæ hieroglyphicæ familiaris fuerit: memorando Scythas veteres ac Indos, Mexicanos item, & in Europa Scotos. Sic & diversos nationum modos in adornandis literis non hieroglyphicis recenset, Sinensium scilicet & Tartarorum ab apice chartæ ad imum, (qui mos scribendi a Græcis *tapocom* dictus apud incolas Tapobranæ insulæ quoque vigerit,) Mexiquensium adversa serie ab imis ad summa literas ducentium, Ebræorumque qui cum maxima Orientis parte a dextra ad sinistram scribunt, eo superaddito qui a cypselæ nomen accepit. Nec reticet, quem ob scribendi characteres alteri præferendum esse populum putet. Mexiquensium literas omnium dicit ineptissimas, meliores Sinensium, Japonensium & Tartarorum habet, quamvis in his quoque multa desiderari autumat. Inter Orientales in genere & Occidentales si de arte literas formandi disputetur, non dubitat Orientalibus palmam tradere; quippe quibus tota semper charta ad scribendum pateat, secus ac Occidentalibus, quorum manus inepte retrogrediatur, calamus vero locum, ubi litera est collocanda, occultet. Præ hieroglyphicis demum cæteras literas eligit, iis clariores, faciliores & expeditiores. His ita ventilatis quæstio annectitur, an homini aliqua sit naturalis lingua? Quod negat, probatque omnes vel extraordinario Dei dono oriri, ut Hebræam, vel consuetudine & labore addisci: proinde non insita quadam ratione vocabula esse significantia, sed solius institutionis beneficio, adeoque

nec infausta debere existimari nec fausta, cum nullam ad ullos reales effectus producendos vim habeant. Inter tot tamen linguarum genera quoniam primum aliquod reliquorum principium est agnoscendum, meretur disquiri, an illud adhuc superstes manserit? Author monens, linguam vel in quotidiano usu superesse, vel in libris & monumentis, priori quidem modo linguam primam cessasse respondet, sed non posteriori. Cui sententiæ cum Hugo Grotius imprimis & P.D. Huetius adversentur, placita sua non minus docte probat, quam adversus contrarias objectiones defendit, ad ipsam Eberi linguam transitionem faciens. Eam statuit Hebraicam fuisse, non tantum ideo quod ab ipso Ebero denominationem acceperit, sed & quia in ejus familia semper floruit, ejusque & filiorum Hebraica sunt nomina. Ebræam a Chananæa diversam esse linguam asserit. Phœnices vero quod attinet, qui in subsidium vocantur, quando Cappelus, Bochartus &c. Ebraicam cum Chananæa eandem fuisse probare volunt, non tantum sex validis rationibus Chananæos a Phœnicibus diversum esse populum evincit, sed & contraria argumenta quævis refellit. Ultimo primam hanc partem enarratione insigniorum prerogativarum, quibus Hebræa præ aliis linguis superbit, concludit.

In parte secunda de Literis acturus, monet ordine retrogrado in primos quarumvis authores inquirendum esse, experimento in Gothis Ulphilam, Germanis ac Gallis Latinos, Latinis Græcos, Græcisque ipsis Cadmum Phœnicem scripturæ suæ inventorem, agnoscentibus, facto. Inficias quidem iri non potest, ab aliis alias de literatura Græca foveri sententias. Tacitus enim refert, quosdam Cecropi Atheniensi, nonnullos Lino Thebano, aut Palamedi Argivo priores sedecim tribuere, Simonidiq; reliquas. Sed luculenter satis Morinus monstrat, Palamedem æque ac Linum Thebanum Græcis literis ætate recentiorum esse; Cecropem vero Atheniensem, utur Cadmo cœvum, rem tamen tanti momenti excogitasse non debere prædicari, cum Ægyptus ipsa, e qua Cecrops fuerit oriundus, artium & literarum primatum lubenter Phœniciæ cedat. Hinc difficultatibus, quæ de superadditis Cadmeo alphabeto literis moventur, superatis, Phœnicum discunt literaturam, ostendens eos a Chananæis (quibus Hebræa ceu

materna

materna lingua non competit) diversum esse populum. Samaritanos vero, origine Cuthæos, Ebræorum genuinos characteres usurpasse & cum cura conservasse, cum moribus victorum non convenire putat; quippe qui victis potius dant leges & vivendi rationes præscribunt, quam ut superatorum sese genio accommodent; ingenue tamen confitetur, nihil certi de vera literarum Phœnicicarum figura statui posse. Ita in Samaritanas literas inquirendi occasionem nactus Author, Cuthæorum, Israelitarum in regione Samariæ successorum historiam succincte contexit, affirmans eos mores, ritus, ac suos scribendi characteres retinuisse, nec ut illos mutarent, ulla ratione adduci potuisse. Insuper literas Cuthæorum a priscis Chaldaicis formatas sentit, & quis olim Chaldaicarum conspectus fuerit, a Samaritanis disci debere; idque confirmari, si diversa Chaldaeorum dicta alphabeta conferantur, præsertim Estrangelum proprius reliquis ad typos Samaritanorum accedens. Ad Hieronymi Eusebiique auctoritatem, quæ pluris in hac controversia æstimari solet, respondet, neutrum linguam Samaritanam calluisse, fraudes simul detegens Judæi istius, a quo quartus Esdræ liber compilatus est, quæ res multis errandi occasionem præbuerit. Hanc de literis Samaritanis, eas non genuinas Hebraicas esse, prolatam sententiam porro ipsomet Pentateucho Samaritano stabilit, qui a textu Hebræo descriptus ab eo tamen in multis differt, ita ratiocinatus: *Si maxima pars illarum diversitatum orta perhibeatur a Samaritanarum literarum similitudine, constabit a Samaritano exemplari literisque Samaritanis exarato ab initio, produsse hodiernos Samaritanorum Pentateuchos; sed si contra a similitudine hodiernarum literarum orta sit, adhuc clarius constare debet, ab exemplari literis illis exarato suum ortum duxisse Pentateuchos Samaritanos.* Ante vero quam hoc applicet argumentum, dignitatem Hebræi codicis firmat, imprimis inde, quod is integritatem suam incolumem per tot seculorum decursus servaverit, secus ac Samaritanus; ne dicam Judæos in codicibus suis exarandis incomparabilem diligentiam adhibuisse, quod de Samaritanis non constat. Tunc satis perspicue monstrat, in alphabeto Samaritano quamvis simillima sint כ & ך, י & ם &c. nullas tamen ideo inter describendum varias lectiones subortas esse;

M 2

aliud

aliud vero apparebit, si Hebraeus curatius pensitetur codex, cuius si-
bi similes literæ ferme innumeram variarum lectionum copiam,
sint enixæ, signo infallibili, non Samaritanum exemplar Hebraum,
sed hoc illud antecessisse. Quibus in sequentibus, ubi versionis Græ-
cæ, vulgatæ, Latinæ, & Chaldaicarum paraphrasium discrepantiæ an-
notantur, deductis, Achilleum tandem adversus literas Hebraicas
visum argumentum, quod a nummis pro Samaritanæ literaturæ an-
tiquitate peti solet, in aciem producit & refutat. Monet enim, maxi-
me peccari, si quis eo seductus recentiores esse credat Hebræorum
literas; cum multi ex his nummis ita sint comparati, ut nihil ad præsen-
tem statum faciens inde colligi possit, idque ideo, quod nullam tempo-
ris aut loci circumstantiam annotatam habeant. Liberalius vero a-
gens utur concedat, memorata numismata initio captivitatis Baby-
lonicæ formata fuisse, sine detrimento tamen literarum Hebraicarum
id fore, cum Cuthæos habeant authores, qui non ejectionum Israelita-
rum lingua, sed suorum nummos cudi fecerint. Ad præcipuum, quod
jam dictis maxime obstare videtur, inscriptionem habere, *Siclus*
Israelis, non Cuthæorum, respondet a victoribus in debellatas re-
giones missas colonias non semper ita prævaluisse, ut nomen victæ
gentis continuo abolerent; quin potius gavisos fuisse plerumque
in bello superiores, celeberrima olim nomina in victoriæ impetratæ
monumentum conservare, quod plurima a Romanis occupata lo-
ca probent, quæ nihilominus sua nomina retinuerint. Ulterius
cum obicitur, Hierosolymam sanctam huic monetae insculpi ta-
men non potuisse, si alia quam Hebræa fuisset, reponit dispersas hinc
inde Israelitarum reliquias, quarum erat siclos in animarum redemptio-
nem solvere & varia oblationum genera Hierosolymam deferre, hos
habuisse siclos, Judaicis quidem figura pariter ac pretio similes, lite-
rarum vero genere dissimiles. Ad manna urnam & Aronis virgā pri-
stina tempora referentes regerit, a posteris primum in præteritorum
memoriam insculpi potuisse; insuper nec opus esse, ut ante capti-
vitatem Babylonicam hæc moneta formata dicatur. Siclos, post-
quam de modo pristino monetas cudendi disseruit, non habet du-
plicis generis, sancti & profani, sed unius: verbaque Exod. 30. v. 13
שקל בשקל הקדש de pretio, quod ju-
stum

stum esse debuerit, explicat: ut adeo totum pro duplici charactere
Hebræo, sancto & civili, fundamentum corruat. Tandem varias
nummorum inscriptiones ex Vilalpando, Wasero & aliis adductas
evoluit, monstrans ad rejiciendam adversariorum sententiam vel
hoc sufficere, quod horum numismatum literæ prima quidem
fronte aliquam Samaritanarum præ se ferre videantur similitudi-
nem, ita tamen a se invicem & iis differant, ut plura fingere al-
phabeta, Vaticanum, R. Azariæ, numismaticum &c. interpretes co-
acti fuerint: cui maxime accedit, quod innumeri Hebraicis literis cusi
nummi exstent, qui Samaritanis opponi possunt. Ita Samarita-
nis de throno deturbatis literis, jus principatus Hebraicis competit,
ceteras omnium gentium literas innata etiam dignitate & præstan-
tia vincentibus. Probat id Autor celeberrimus, quia nomina lite-
rarum Ebræarum quoque Ebræa sunt: quia earum forma sim-
plicissima est & quadrata. Idem ex ipso literarum Ebræarum or-
dine, & ex sublimibus mysteriis, quæ in iis constituunt Cabalistæ,
ostendit. Provocat denique ad inscriptiones quasdam antiquissimas
Hebraicas, ipsiusque Salvatoris effatum, cælum potius & terram
quam unum legis jota periturum.

Quantam vero Author noster pro defendendis literis Hebraicis
hactenus navavit operam, tantam e contrario, si non maiorem, in par-
te tertia, ut puncta non coæva literis, sed recens Judæorum inven-
tum esse obtineat, impendit. Initio statim alphabetum Hebraicum,
non secus ac aliarum linguarum insertas consonantibus habuisse,
vocales asserit, illudque ipsum ad dignitatem ejus plurimum fecisse
censet, cum alias ceteris multo fuisset imperfectius. Postea ad idem
probandum experientiam in subsidium vocat, literas Hebraicas, eas-
que solas sine punctorum subsidio ad exprimenda cujusvis linguae
vocabula sufficere. Quibus præter argumenta e Josepho, Tremel-
lio, Elia Levita &c. petita, ex antiquitate jungit, Samaritanos Pentateu-
chum suum omnibus punctis destitutum servare & promptissime le-
gere, Origenemque textum Hebraicum primo Ebraicis, deinde Græ-
cis literis, insertis ubique vocalibus scripsisse, in certissimum argu-
mentum, codicem Hebræum adjunctas quidem suas vocales, sed
non subsignata puncta habuisse. Facile vero prævidit, desiderari ad-
huc

huc, ut determinetur, quas putet in alphabeto Hebraico literas olim vocales fuisse. Quamobrem et tota serie א, ב, ג, ד, ה, ו, ז, ח, ט, י, ק, ל, מ, נ, ס, ע, פ, צ, ת, eligi. Primum locum occupat א, quia omnium primo ab infante, simul ac in hunc mundum ingreditur, editur. א dicit referre Græcorum Ε, nec figura ab eo multum differre, si a dextra parte in sinistram mutatis mutandis scribatur; vero Græcum ε ψιλόν ad calcem alphabeti, ne receptus ordo turbaretur, rejectum. א esse ητα, & Α Græcum ἠτα; Ε Αἴν τω ο respondere. Ad dubium, figuram τξ Αἴν superne apertam esse & in caudam abire, τξ ο vero rotundam; præterea non dici oīn sed aīn, propius ad sonum τξ α, quam τξ ο: respondet rectius pronunciari oīn quam aīn, sono ex ο & α misto; figuram vero quod concernit, commodius ab Ω vel ω deduci eam, quam ex ο.

Assignat porro jam memoratis vocalibus, quem statuit ipsis competere, genuinum sonum. א vult efferri per a, v. gr. אב Ab pater; א idem nomen & eundem sonum cum E tribuit, modo aspiratio, quæ ex abusu orta sit, rejiciatur. א cum ו coincidere ait, א cum η esseque ε longum, א cum jota, ו cum o, ut supra visum. In sequentibus operosus est, ut, quomodo vocales Ebrææ hactenus assertæ inter se unitæ diversa vocabula componant, & inde, quod literæ ad exprimendas omnes aliarum linguarum voces secundum hodiernum Judæorum usum idoneæ sint, confirmetur jam recensitas veras vocales esse, monstret. Verum cum toti asserto maxime obstat, puncta cum literis vocalibus, quibus subscripta sunt, sæpe nullam habere convenientiam, (v. g. in vocula אב vapor א signatur .., quod cum sono Aleph tributo non congruit) omnem cessare difficultatem sperat, si dicat, *puncta quidem non semper antiquis & genuinis vocalibus perfecte respondere, attamen non propterea legitimo suo officio abdicandas esse illas vocales, quoniam puncta non semper sunt regularia, & lectionem intolerabilem neminquam reddunt.* Unde punctuationem ex Pentateucho Samaritano, versione Græca, Latina, & paraphrasibus Chaldaicis, inconstantia arguit. Movet postea quæstionem illam, an Judæi quidem habuerint puncta, quæ tamen S. Hieronymo manifestare noluerint? statuens negari non posse, Judæos suarum rerum dominos aditum ad mysteria

stera aliis gentibus non permisisse; hanc vero cessasse invidiam, iis in Christianorum potestatem redactis: ut adeo non potuerint non puncta Hieronymo nota esse, si tunc temporis extitissent.

Solicitus deinde, ut objectiones suæ opinioni contrarias removeat, ostendit, puncta quamvis recentia, nihilominus insignem, eumque quadruplicem præcipue habere usum. Nec obesse suis placitis vult, quod vocales in consonantes, a quibus sunt diversissimæ, mutari non possint; constet autem, vocales Ebræorum hactenus stabilitas passim in consonantes transire, & consonantium instar vocales admittere; & punctorum, duntaxat beneficio sonare: nam inauditum non esse, unius Linguae vocabula in aliam transeundo novas accipere consonantes aut proprias omittere. Puncta igitur cum recentia esse oporteat, quando coperint, quærere liceat? Hæc res utut dictu difficilis sit & impossibilis ferme, ita tamen expeditur, ut nec Mosis, nec Esdræ, nec Christi Salvatoris ætate puncta adfuisse sentiat, quin nec quartum post Christum natum seculum attigisse, sed circa sextum post approbata solennibus Judæorum suffragiis Mischnæ & Talmudis opera, ab Arabibus demum orta esse, assermet. Quod varie probat, præsertim silentio Talmudis, & quod recentiores Judæi puncta inter traditiones orales habeant; quem quoque in finem locus aliquis, qui in ארון הכבוד seu *Arca aromatica* R. Mose Aben Ezræ existet, allegatur. Satis vero constitit Cl. Authorem, si hæc de punctorum recenti ætate sententia persistat, tantum non de tota Scriptura Vet. Test. actum fore; ideo hactenus dicta ita emolliat, ut licet puncta humanum inventum dicantur, aliquo tamen modo authentica ea pronunciet; idque eam ob causam, quod antiquum legendi morem fideliter exprimant, & monstrent qua ratione Prophetæ sancti voces pronunciaverint. Ita verò hoc suum attemptat iudicium, ut velit homines fuisse punctorum inventores, adeoque ab omni errore immunia ea non prædicanda esse, eodem illo argumento per totum caput ultimum prolixius deducto.

Roterodami, apud Petrum van der Slaart, 1694. 8. Alph. I. pl. 13.
 Opuscula, quæ primo Fasciculo continentur, in Actis Eruditorum
 A. 1691, p. 335. quæ secundo & tertio, A. 1693, p. 544. indicavimus.
 Nunc cum institutum suum, de quo jam tum a nobis dictum est,
 profecturus Bibliopola Roterodamensis, quantum non ita pridem
 Fasciculum publici juris fecerit, nec eorum, quæ is complectitur,
 ignarum Lectorem benevolum esse volumus. Sunt vero opuscu-
 la sequentia, olim jam diversis locis ac temporibus edita, nunc jun-
 ctim recusa: Jacobi Windeti liber de vita functorum statu, ex
 Hebræorum & Græcorum comparatis sententiis concinnatus: Joh.
 Vorstii Dissertationes de Sceptro ac Magistratu non recessuro a
 Juda, antequam venisset Messias; de quatuor vulgo sic dictis Mo-
 narchiis, & de Paradiso: Ejusdem de Synedriis Hebræorum Disser-
 tatio: Tredecim modorum, quibus explicari potest Sacra Scri-
 ptura, Explanatio latior & faciliior, ex variis Rabbiorum libris:
 Antonii Thyssii Jcti Exercitationes Miscellaneæ. Subjicitur, quod
 in prioribus quoque fasciculis factum fuerat, rerum & verborum
 index.

ERRATA.

In Actis A. 1693, p. 154. lin. 5. & 23. pro *Bernhardi* lege *Bernhardini*. lin.
 22. pro *Et iste Octavius patruus fuit* &c. lege: *Et hujus Octavii patruus*
fuit hic, quem nunc sistimus, Bernhardinus Ferrarius, Theologiae &c.
Doctor. Mense Octob. A. 1694, p. 395. l. 24. 27. 28. pro *Bb* leg. *Bß*. l. 26. pro
EP leg. *AP*. p. 397. pro *AM* leg. *AMq*. p. 398. l. 12. pro *TZ* leg. *TQ*, pro
AZ leg. *AQ*. Mense Novembr. p. 436. l. 6. pro *utiq;* leg. *ubiq;*. p. 437.
 l. penult. leg. *revocetur*. p. 438. l. 4. præponatur signum -. ibid. l. penult.
 denominatores *r, r, r*, *r³, r⁴*, afficiendi sunt numeris 1, 2, 3, 4. p. 439. l. 4.
 pro *ddn* leg. *ddd*. pag. 440, pro *5* leg. *est*. p. 439. l. antepen. in deno-
 minatoribus tertii & quarti termini deleantur 3 & 5. ibid. l. ult.

in serie numeratoris pro *a³* & *a⁵* ponatur

aa & *a⁴*.

* * *

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Martii, Anno M DC XCV.

Georg Lohmeiers Historische und Genealogi-
 sche Erläuterung der Europäischen Reiche und
 Fürstenthümer &c.

Georgii Lohmeieri Tabulæ Historico - Genealogicæ
 Regnorum & Principatum Europæ, auctæ
 per A. N. P. I.

Luneburgi apud Jo. Georg. Lipperum, A. 1695 in fol.
 Alph. 2, plag. 3.

Quæ ante hos quatuor, vel quod excedit, annos, primum aspe-
 xere lucem, Tabulæ Lohmeierianæ, a nobis in Actis A. 1690, p.
 152 indicatæ, longe nunc auctiores prodeunt, atque accuratiores.
 Cum enim tot avidos nacta esset emtores prima editio, ut brevi
 tempore vix unicum bibliopolis superesset exemplar, intermittere
 haud potuit Vir illustris *Jacobus Wilhelmus Imhoff*, Lohmeiero,
 dum viveret, amicissimus, quin novam operis hujus longe utilissi-
 mi adornaret editionem, ejus in fronte literis ipse indicatur A. N.
 P. I. i. e. Auctor Notitiæ Procerum Imperii. Præterquam vero,
 quod, qui in priorem irreperant, in hac editione emendati sunt
 errores, additiones historicæ & multorum Principum nomina ante-
 hac omissa singulis tabulis accessere, totumq; opus plus quinquagin-
 ta novis tabulis auctum est; quas inter lubuit referre celeberrimo
 Imhofio Caroli Magni prosapiam, Regum item Siciliæ, Hie-
 rusalem & Cypri, Byzantinorum Christianorum æque ac Turci-
 corum Imperatorum, supremorum Moscoviæ Principum, Marchi-

N

onum

onum atque Ducum Austriae, veterum Sleswici & Holsatiae Ducum Comitumque, ac aliorum compitum Italiae maxime Principum, & ipsius Pontificis moderni familias. Ex quo apparet, novam penè faciem induisse has Lohmeieri Tabulas, cum & supra quartam partem accreverint, & Principum in iis posteritas ad praesens usque tempus fuerit producta.

S. EUSEBII HIERONYMI STRIDONENSIS PRESBYTERI Operum tomus I. seu Divina Bibliotheca antehac inedita, complectens translationes Latinas V. ac N. Testamenti, cum ex Hebraeis, tum e Graecis fontibus derivatas, innumera quoque scholia marginalia antiquissimi Hebraei cujusdam scriptoris anonymi, Hebraeas voces pressius exprimentis. Prodit e vetustissimis MSC. codicibus Gallicanis, Vaticanis &c. Studio & labore Monachorum Ordinis S. Benedicti e Congregatione S. Mauri.

Parisiis, apud Ludov. Roulland, 1693, in fol. Constat 180 alphab.

DOCTISSIMOS Ordinis Benedictini e Congregatione S. Mauri Monachos de S. Patrum scriptis praclare haecenus mereri, novaeque egregiae Ambrosii, Augustini, Hilarii, Hieronymi, & Bernhardi editiones, Parisiis illorum studio procuratae, abundè testantur. Et Bernhardi quidem opera Mabillonius sibi vindicavit. Reliqui, quos nominavimus, Patres sub communi totius Congregationis nomine prodierunt; etsi Augustinum imprimis *Thomae Blampino*, Hilarium *Petro Coutant*, & Hieronymum *Johanni Martianay* debeamus, qui jam A. 1690 *Divi Hieronymi prodromum* duodecim plagulis constantem publicavit, de quo nonnulla prius afferre lubet, quam primum Hieronymi tomum recensamus.

Primam igitur illius prodromi partem constituit praedicti *Johannis Martianay* adviros doctos & studiosos epistola, in qua, quam necessaria sit nova operum Hieronymi editio, ostendit, & eruditos ubique gentium degentes humaniter invitavit, ut si quid Hieronymi ineditum in bibliothecarum forulis delitescere novèrint, indicent, aut si quid in privatis commentariis schedisque suis habeant singulare, quod ad exornanda & illustranda Hieronymi opera faciat, in publi-

in publicam ecclesiae ac studiosorum utilitatem illud conferant, epistolasque suas, si rescribere dignentur, vel sibi, vel socio suo *Antonio Pouget* in coenobio S. Germani a Pratis, quod Parisiis est, inscribant. Accuratam enim operum Hieronymi editionem magnae molis opus esse agnoscit, tantisque difficultatibus obseptum & intricatum, ut totius Reipublicae literariae studia mereri videatur. Quamobrem etiam Regiae bibliothecae Praepositos dignis laudibus celebrat, quod facilem MSCorum copiam sibi quotidie faciant. Nec minus doctissimum *Baluzium* commendat, quem Colbertinam bibliothecam sibi sociisque suis velut communem domum aperire, utroque ad eam invitare, & MSC. copiam, quotiescunque opus habeant, liberaliter impertire, gratus deprædicat. Nec immemor est beneficii a Dn. de *Tilmon* accepti, a quo se commodatam habere dicit vitam Hieronymi, quam ipse ex variis autoribus, maximeque ex ipso Hieronymo, magna cum diligentia nec minori cum judicio digestam, Gallico idiomate conscripsit, & haecenus nondum edidit, qua ad multa obscuriora Hieronymi loca illustranda, & imprimis chronologiam operum ejus facilius assequendam, aditum sibi apertum non dissimulat. Necesse autem novae editionis operum Hieronymi probaturus, etiam post Herculeos Erasmi Roterodami & Mariani Victorii Reatini labores, magnam adhuc errorum sylvam in his operibus relictam esse, exemplis nonnullis probare satagit, & imprimis eo nomine in Erasmus & Victorium invehitur, quod Hebraicis vocibus & textibus ab Hieronymo allegatis subinde puncta apposuerint, & hoc facto Hieronymi sensum & interpretationem saepe plane subverterint, effecerintque, quod in editis Hieronymi libris, quoad res Hebraicas, nihil prorsus sinceri occurrat, sed totum sit vel Masoretharum, quos saepe ex praedictio erroris Judaici textui Hebraico puncta vocalia apposuisse statuit, vel Grammaticorum Hebraeorum hodiernorum, quorum tricas, ut vocat, & interpunctiones Hieronymi aëvo inauditas fuisse praesupponit.

Altera prodromi pars exhibet *S. Hieronymi epistolam ad Sunnam & Fretellam*, ad MSC. codices optimae notae castigatam, cui in altera paginarum columna oppositae sunt vitiosae lectiones in Erasmi & Mariani editionibus occurrentes, quarum tantus appa-

ratus est, ut vix tertia epistolæ hujus satis licet proluxa pars cum MSC. codicibus conveniat. Cujus diversitatis hanc esse causam prodromi autor pronunciat, quod Marianus Victorius & Erasmus Hieronymum non ex Hieronymo, sed ex hodierno Masoretharum Hebraico textu, & e Seniorum LXX editione Sixtina emendare præsumpserint, non intelligentes, longe diversam fuisse Hebraicam veterem lectionem ab ea, quæ nunc Masoretharum punctis circumscripta est, & Græcarum interpretationum exemplaria, quibus Hieronymus usus est, multum ab iis diversa fuisse, quæ Romæ cum notis Nobilii edita hodie leguntur. Subjiciuntur autem huic epistolæ notæ in epistolæ titulum & inscriptionem, in tempus hujus epistolæ, in difficiliora & celebriora ejus loca, in variantes lectiones Græcas, nec nō in Hebraica verba hujus epistolæ, quibus notis subjungitur index codicum MSC. ad quos epistola hæc nunc recognita & castigata prodiit.

Tertia denique & ultima pars hujus prodromi continet *epistolam Gallico idiomate ad fratres Coveros ab eodem prodromi Autore scriptam, & Michaeli Lequienio oppositam*. Etsi enim ille Lequienius perinde ac Martianay noster Pauli Pezronii antiquitatem temporum restitutam peculiari tractatu confutaverit, nonnulla tamen, etiam in nostri Martianay tractatu reprehendit, militum instar, ut Autoris nostri simili utamur, qui cum tela in hostes dirigunt, improvide socios suos lædunt. Duo autem imprimis in Autore nostro Lequienius desideraverat, unum quod de versione Græca quæ *notæ* appellata fuit, non recte judicasset; alterum quod de Sunnia & Fretela tanquam de viris locutus fuisset. Ad utrumque Martianay noster breviter respondet, qui etiam in notis ad titulum & inscriptionem hujus epistolæ, quarum supra mentionem fecimus, Sunniam & Fretelam viris, non foeminis accensendos, hoc argumento probat, quod in MSC. codicibus inscriptio hujus epistolæ ita se habeat: *dilectissimis fratribus Sunnia & Fretela &c.* Confirmat hanc sententiam ex ipso contextu; siquidem Hieronymus de iis dicit, *quod callosa tenendo capulum manus & digiti tractandis sagittis aptiores ad stylum calamusque mollescant, & bellicosa pectora in mansuetudinem Christianam vertantur*, quod elogium viris potius quam foeminis competere animadvertit. Denique observat, quod virilia nomina

sint

sint apud Gothos, Attila, Totila, Agila & similia. Verum hæc de prodromo D. Hieronymi, qui ante quinquennium in quarta, ut loqui amant, forma seorsim prodiit, dicta sufficiant.

Quantum autem ad primum operum Hieronymi totum attinet, *divinam* ille S. Hieronymi Bibliothecam, seu translationes Latinas Veteris ac Novi Testamenti ex Hebræis & Græcis fontibus derivatas complectitur. Quæ divina Bibliotheca in tres partes dispescitur. Prima exhibet Canonem Hebraicæ veritatis, seu libros canonicos V. T. ex Hebraicis fontibus expressos ac annotationibus marginalibus Hebræi cujusdam, qui tempore Rabani Mauri in scientia legis claruit, illustratos, & triplici ordine distinctos. Primus enim ordo libros legis seu Pentateuchum; secundus libros Prophetarum, nempe Josuæ, Judicum, Ruth, Samuelis, Regum, Jesaiæ, Jeremiæ cum Threnis, Ezechielis & duodecim Prophetarum qui minores appellari solent; tertius hagiographa seu libros Jobi, Psalmorum, Proverbiorum, Ecclesiastæ, Cantici Canticorum, Danielis, Paralipomenon, Esdræ, Nehemiæ & Esther complectitur. Altera Bibliotheca divinæ pars continet libros quosdam V. T. partim ex Chaldaico partim ex Græco sermone translatos, in quibus primum locum tenent liber Tobiae & liber Judith, e Chaldaico sermone per Hieronymum in Latinum translati & sæpius editi. Hos excipiunt libri quidam biblici, quos Hieronymus e Græcis LXX Interpretum exemplaribus Latine vertit: nempe liber Jobi cum asteriscis & obelis hætenus ineditus, & nunc demum ex tenebris, in quibus per multa retro seculorum spatia jacuit, protractus, & ex majori monasterio a Claudio Martino ad Hieronymi editores transmissus; & duplex Psalterii editio, quorum unum Romanum audire solet, quod eo Romana Ecclesia antiquitus uteretur, ejusque usus etiam ad huc in Ecclesia Vaticana perseveret, alterum quod obelis & asteriscis signatum est, Gallicanum dictum, quod Galli primi inter omnes ad usum ecclesiasticos illud adhibuerint. Etsi autem duplex hoc Psalterium jam olim a Josepho Caro editum fuerit, Benedictini tamen nostri conquistis plurimis MSC. codicibus, ut ea, quæ cum in textu, tum in obelis & asteriscis deesse videbantur, supplerent, operam navarunt. Duplici autem huic Psalterio subjece-

N 3

runt

runt duas Hieronymi præfationes, unam in libros Paralipomenon, & alteram ad libros Salomonis, & dolent, quod ipsa illorum librorum versio ab Hieronymo ad Græcam LXX Interpretum versionem conformata non amplius supersit, & reliqui etiam libri sacri omnes, exceptis Jobi & Psalterii voluminibus, ex illa Hieronymi versione, quam juxta 70 Interpretes additis præterea obelis & asteriscis diligenter emendavit, pridem perierint, vel forte adhuc in tenebris delitescant: unde omnes S. Scripturæ studiosos hortantur, ut manuscriptos codices sacros cum editis diligenter conferant. Hac enim ratione fieri posse sperant, ut aliorum quoque librorum biblicorum versiones, ab Hieronymo juxta Græcos codices adornatæ, indagari possint. Caterum secundæ huic divinæ Bibliothecæ parti appendicem aliquam addere constituerant Benedictini nostri, nempe libros Tobie, Judith, Esther & Psalmorum cum canticis quibusdam Scripturæ S. ante Hieronymum ad Græcorum codices latinitate donatos, & nunc ad plurimorum MSCtorum codicum fidem edendos, quæ appendix proxime ante p. 1157, promittitur. Verum pag. 1419. hanc appendixem propterea a se omissam dicunt, quod ob magnam MSCtorum differentiam, & variarum lectionum copiam, res illa majori otio reservanda videretur. Tertiâ denique Bibliothecæ hujus divinæ pars libros Novi Testamenti continet. Ad calcem paginarum pasim in hac Bibliotheca divinæ variæ lectiones aliæque notæ conspiciuntur, quibus Hieronymi in libros sacros præfationes & ipsæ librorum sacrorum textus illustrantur, ex quibus nonnulla delibabimus. Ad dictum Gen. III. *ipse conteret caput tuum*, adnotatur, in multis MSC. codicibus legi *ipsa*, sed Hieronymum in quæstionibus Hebraicis legisse *ipse*, & in codice perantiquo bibliothecæ S. Germani a Pratis primâ manu scriptum superesse *ipse*, etsi recentior manus hanc vocem in *ipsa* mutare conata fuerit. Observant præterea Benedictini, quod olim veteres pronomina & adverbia in e terminata per diphthongum scripserint, ut est illud: *Ipsa dixit, & facta sunt superba loqueris, stulta egisti*; ex quo scribendi modo facile contingere potuisse dicunt, ut pro ipsa ipsa scriberetur. Ad verba Exod. 34. v. 6. annotatur, hætenus illum locum a Latinis ita intellectum, quasi Moses Domino transeunte clamaverit:

Domi-

Dominator Domine Deus misericors &c. sed ex canonē Hebraicæ veritatis apparere, quod non Moysi sed Dei sint illa verba. Ne quis tamen vulgatam lectionem ob discrepantiam ab Hebraica veritate reprehendat, ei Targum Hierosolymitanum adstipulari observant Benedictini nostri, quod ita legit: *Et cum transiret gloria Majestatis Domini coram eo, oravit Moyses, & dixit: Domine Domine Deus &c.* Ad Deut. I. notatur, Christianorum feces Hobbesum, Spinosam & similes ex his verbis perperam concludere, quod Moyses totius Pentateuchi auctor non fuerit, cum hoc argumentum præstigeatur scholio marginali ad canonem veritatis Hebraicæ appposito, quo verba *trans Jordanem* ita explicantur: *in transitu Jordanis*. Unde gratulantur sibi Benedictini nostri, quod divina Hieronymi Bibliotheca, cum appositis a docto quodam Hebræo scholiis marginalibus, palmarium eorum scriptorum argumentum evertat, quo Moysen totius Pentateuchi autorem extitisse negant. Ad c. 21 Josuæ observatur, exemplaria Hebraica Hieronymi quadam sui parte mutila fuisse, nec verus omnes bibliorū habuisse, cum versus 36 hujus capituli de 4 urbibus Rubenitarum ab Hieronymo omissus deprehendatur. In præfatione ad libros Samuëlis & Regum asserit Hieronymus, Sapientiam, quæ vulgo Salomonis inscribitur, & librum Jesu filii Sirach, & Judith, & Tobiam, & Maccabæorum libros non esse in canone. Illa verba *Martianus Victorius, Richardus Simonius* plurimiq; alii ita interpretantur, quasi Hieronymus de Hebræorum, non de ecclesiæ canone locutus fuisset. Verum Benedictini ex præfatione Hieronymi in libros Salomonis demonstrant, Autores illos procul a vero recedere, & propriam potius quam Hieronymianam opinionem lectoribus obtrudere. Quæ in re candor Benedictinorum nostrorum, & imprimis Martianay noster laudandus est, qui in prolegomenis ad primum hunc Hieronymi tomum, a sui ordinis socio, quam a veritate discere maluit. Cum enim *Petrus Contant* in suo Hilario, ejus exemplar propediem ad nos allatum iri speramus, dixerit, ab Hilario librorum sacrorum canonem recensitum fuisse juxta Hebræorum, non juxta ecclesiæ usum, non dissimulat sibi id displicere Martianay noster, cum ad Hilarii usque ætatem non plures a Christianis quam a Judæis libri in canonem V. Test. recepti fuerint, quam

in rem

in rem Melitonis Sardenfis, Origenis, Synodi Laodicenæ, Athanasii, Cyrilli Hierosolymitani, Gregorii Nazianzeni, Amphiloohii aliorumque testimonia allegat. In notis ad libros Regum p. 421. perstringitur nuperus quidam Chronologus (*Paulus Pezronius*) qui Iosepho adhaerens, Regem Salomonem per 80 annos regnasse, contra Scripturæ textum & unanimem Græcorum & Latinorum Patrum consensum audacter asseruerit. Scribit Hieronymus in præfatione ad Jobum, apud Latinos ante suam translationem, quam sub asteriscis & obelis edidit, septingentos fere vel octingentos versus defuisse. Quem locum *Simonius* in Critica V.T. emendandum, & pro 700 vel 800, septuaginta vel octoginta versus in verbis Hieronymi reponendos esse censet. Verum Benedictini nostri in loco illo Hieronymi nihil mutandum esse putant. In notis ad Psalmum 45 indicatur, totum hunc psalmum cum bona parte psalmi 2. Hebraice, sed Latinis literis in antiquo codice MSC. monasterii Carnutensis legi. Ut autem omnibus constet, quantum hodierna lectio Hebraica ab antiqua discrepet, in appendicula ad canonem Hebraicæ veritatis, totus hic psalmus cum bona parte secundi psalmi ex codice illo MSC. exscriptus exhibetur. In annotationibus ad prologum, Hieronymi in epistolas catholicas, Benedictini nostri contra *Simonium* prolixè disputant, ac primum fidem ejus vacillare, vel nonnihil diligentiae in eodem desiderari judicant, cum asserit, prologum illum in illis tantum exemplaribus reperiri, quæ proximis sexcentis annis descripta sunt, in antiquioribus raro inveniri; cum tamen certum sit, longe rariores esse antiquiores codices, in quibus prologus ille abest, quam eos, in quibus legitur. Quod ne gratis dixisse videantur, memorant, duos in Regia, duos item in Colbertina bibliotheca vetustissimos codices reperiri, quos ante Caroli Calvi ætatem, vel circa illius Imperatoris tempora scriptos esse nemo refragetur, & in his præstantissimis & optimæ notæ codicibus unum tantum esse, in quo prologus ille ante epistolas catholicas omisus deprehendatur; quatuor item codices octingentis annis antiquiores in Sancti Germanensi bibliotheca haberi, & ex his unum tantum illo prologo carere. Contra negant, in recentioribus MSC. hunc prologum constanter legi, cum meminerint, se in plurimis codicibus ante quadringentis

gentos annos scriptis eundem minime invenire potuisse. Ulterius notant, nonnullas præfationes Hieronymi, quæ ab omnibus pro genuinis agnoscuntur, in antiquissimis codicibus deesse, quod exemplis quibusdam demonstrant; unde inferunt, ex eo, quod Hieronymi prologum in epistolas catholicas nonnulli antiqui codices adscriptum non habent, colligi non posse, quod Hieronymi nomen mentiatur. Infirmum quoque ipsorum iudicio est Simonii argumentum inde depromptum, quod ille prologus in multis exemplaribus Hieronymi nomen adscriptum non habeat; cum etiam illas Hieronymi præfationes, quas genuinas esse Simonius neque negat neque negare potest, in plurimis exemplaribus nomen Hieronymi appositum non habere, demonstrari possit. Porro falsum esse observant, quod Simonius asseruit, in bibliotheca S. Germani a Pratis duos esse MSC. codices, in quibus prologus ille non legitur; cum ex omnibus hujus monasterii codicibus unus tantum illo prologo carere deprehendatur. Non minus in eo hallucinatum Simonium animadvertunt, quod auctorem, qui libros Vulgatæ Latinæ uno volumine complexus est, prologum in fronte epistolarum catholicarum positum edidisse probaturus, pro certo asserat, præfatiunculam in exemplari Caroli Calvi Actis Apostolicis præfixam ex Hieronymi prologo galeato excerptam esse; cum tamen in prologo Hieronymi galeato altum sit de libris novi testamenti silentium, & locus, quem Simonius intendit, non in prologo galeato, sed in epistola Hieronymi ad Paulinum reperiatur. Concludunt ergo infirmas esse rationes, quibus Simonius suppositionem illius prologi probare voluit: in re ipsa tamen Simonio consentiunt, quod prologus ille alium quam Hieronymum habeat autorem; quod tribus argumentis demonstrant. Primum inde petitum est, quod Hieronymus epistolas catholicas nunquam canonicas appellare soleat; ut catalogus scriptorum ecclesiasticorum ab ipso concinnatus in illis capitibus, quæ de Petro, Jacobo & Juda agunt, testari potest. Autor autem prologi has epistolas non aliter quam canonicas appellat, quo nomine etiam a Cassiodoro c. 8. de Instit. divin. literarum & a Synodo Laodicensi illas epistolas appellatas deprehendimus. Alterum argumentum hoc est, quod prologi autor se rem maximi momenti

& ecclesiæ utilisimam procurasse gloriatur, dum septem has epistolas proprio ordini restituerit, quarum series hactenus apud Græcos orthodoxos a Latinis exemplaribus diversa fuerit. Benedictini enim observant falsum esse, quod apud Græcos orthodoxos alia epistolarum illarum series fuerit, quam est illa quæ in Latinis exemplaribus reperitur. Contrarium probant ex canone 59. vel 60. synodi Laodicensæ, Athanasii epistola festiva, synopsi librorum Scripturæ Athanasio tributa, Gregorio Nazianzeno, Johanne Damasceno & aliis. Deinde se non videre dicunt, quid ad utilitatem ecclesiæ magnopere faciat, quacunque serie illæ epistolæ locentur. Præterea ordinem illum, quem falsus Hieronymus tanti fecit, a vero Hieronymo non observatum animadvertunt. Nam in divisione Scripturæ apud Casiodorum, qui eam secundum Hieronymum factam esse dicit, alia epistolarum illarum series deprehenditur; quemadmodum etiam apud Augustinum libr. 2. de doctr. Christ. c. 8. alia occurrat. Tertium denique argumentum e stylo Benedictini depromunt. Etsi enim autor prologi Hieronymi in 12. Prophetas prologum imitari anisus fuerit, infeliciter tamen hoc ipsi cessit, cum præter vocem infimæ latinitatis *quodquia* aliæ quoque phrasæ Hieronymi styli minus sapientes ipsi exciderint. Cum autem hic prologus imprimis occasione verborum Johannis, quæ v. 7. capitis 5. in prima ejus epistola occurrunt, scriptus videatur, de illo etiam testimonio nonnulla Benedictini nostri subnectunt. Observant igitur, testimonium illud Johannis de tribus in cælo testibus in plurimis vetustissimis exemplaribus desiderari, nec in paucis ejusdem ætatis ad marginem suppleri; in recentioribus autem semper adesse, etsi non in omnibus eodem ordine legatur, sed in quibusdam exemplaribus versus octavus septimum præcedat. Omisionis vitium inde natum non dubitant, quod nonnulla versus 7. verba in octavo repetantur; quemadmodum ob similem eorundem verborum recurrentium causam, in c. 30. Jeremiæ verba quædam a 70. interpretibus omissa, Hieronymus ad v. 14. & 15 illius capitis observavit. Commodiorem locum & exemplum probandæ hujus omisionis efficacius Josuæ c. XXI, v. 36 occurrere observant. Nam cum tribus vicibus v. 35, 36, 37. legantur illa verba *civitates quatuor cum suburbanis ejus*, librariorum

riorum incuria factum est, ut in multis exemplaribus, & in illo quoque quo Hieronymus usus est, versus 36 omitteretur. Postremo non sine animi mœrore se videre posse testantur, quod autor communionis catholicæ, qualis Simonius esse velit, probare contendat, hoc Johannis testimonium librariorum veterum temeritate additum fuisse. Neque in eo se acquiescere posse testantur, quod dicat, ecclesiæ auctoritatem hodie hoc testimonium nobis tanquam authenticam scripturam ingerere. Nullam enim ecclesiæ auctoritatem tantam esse agnoscunt, ut corruptelas, interpolationes aliaque librariorum vitia in verbum Dei & canonicam Scripturam commutare possit; quo nihil obtusius & divinarum Scripturarum fidei magis exitiale dici posse arbitrantur.

Supereft ut de prolegomenis hujus tomi aliquid dicamus, in quorum primo de nomine Bibliothecæ divinæ, & de modo, quo edita est, disseritur. Narrant igitur Benedictini nostri, Hieronymum primum ea, quæ librariorum incuria, vel temporum injuria, vel imperitia interpretum in exemplaria Latina e Græcis derivata irreperant, diligenter emendasse; postea vero, ne Judæi amplius Christianis Græcæ versionis errores exprobrarent, novam ex Hebraico textu versionem adornasse, ac ut ea tanto felicius progredi posset, addiscendæ linguæ Hebræicæ maximos labores nec minores sumtus impendisse. Referunt quoque, quorum precibus & hortatu Hieronymus varios libros Biblicos in Latinum sermonem transtulerit, & quales calumnias a Rufino aliisque æmulis ob novas suas versiones passus fuerit, animadvertentes, ita eum in versionibus suis fuisse versatum, ut ea imprimis, quæ sensum pervertebant, mutaret, & simplicitati potius verborum, quam styli elegantiae studeret, etiam vitiis quibusdam sermonis admissis, sicubi intelligentiæ facilitas & vulgi consuetudo id postulare videretur. In prolegomeno secundo de tempore translationum Hieronymi earumque in ecclesia usu agitur; ubi inter alia disquiritur, num omnes libros veteris instrumenti juxta 70. interpretes emendaverit? & collatis utrinque rationibus concluditur, etsi paucissimæ ex illis versionibus Hieronymi ad nos pervenerint, universa tamen Græcæ editionis volumina ab eo Latine versa, seu potius juxta hexaplorum fidem emen-

data fuisse. Hinc exponitur, quo ordine canonem Hebraicæ veritatis interpretatus fuerit, & ostenditur Hieronymianas utriusque generis versiones statim apud Græcos & Latinos in magno pretio habitas fuisse. Quod ut probetur, inter alia ex nonnullis Hieronymi locis adducitur, quod Latine ejus versiones a Græcis in Græcum sermonem translatae fuerint. Quæ Hieronymi loca celeberrimus *Huetius* in tractatu de claris interpretibus ita accepit, ac si prior Hieronymi editio eLXX seniorum interpretatione expressa Græce iterum versa, & a Græcis suscepta fuerit. Verum Benedictini in hoc a Viro eruditissimo dissentiunt, cum necesse non fuerit, ea quæ in Hexaplis Græce extabant, e Latino Hieronymi sermone denuo Græce vertere & actum agere; unde probabilius ipsis videtur, posteriorem Hieronymi translationem ex Hebraicis fontibus derivatam, & imprimis versionem psalterii & duodecim prophetarum a Sophronio Græce redditam & a Græcis susceptam fuisse. Confirmatur hæc sententia de translationibus Hieronymi apud Græcos susceptis exemplo Hesychii, qui in commentariis in Leviticum nonnulla loca juxta editionem Hieronymianam ex Hebraicis fontibus derivatam explicavit. E Latinis patribus, qui Hieronymi translationes in pretio habuerunt, adducitur præter alios Philippus, qui in suis ad Jobum commentariis Hieronymi versione, & quidem illa, quam ex Hebraico textu reddidit, usus est, & ipse Augustinus, qui etsi primum novas Hieronymi translationes, confusionem aliquam ecclesiasticarum metuens, improbaverit, postea tamen quam insignem translationum illarum utilitatem perspexit, non raro easdem laudavit, & in scriptis suis usurpavit; quod multis Augustini locis adductis demonstratur. Tandem post Gregorii M. & aliorum quorundam de translationibus Hieronymi testimonia additur, quod ecclesia Romana Hieronymianam biblicorum versionem authenticam declaraverit: ubi tamen notatur, aliquos in vulgata libros contineri ab Hieronymo non translatos, ac propterea in hac Bibliotheca divina Hieronymi omisos, nempe librorum Baruch, Sapientiae, Ecclesiastici, & duos Maccabæorum; præterea Psalterium, quod in vulgata extat, esse non illud quod Hieronymus ex Hebraico textu expressit, sed illud, quod secundis curis juxta Græcam editionem emendavit, in reliquis

liquis autem veteris testamenti libris, ac imprimis in libris Regum ac Proverbiorum, Hieronymianæ versioni nonnullas sententias ac integros versus ex antiqua seu Itala versione admistos deprehendi, qui in hac Hieronymi Bibliotheca admisi non fuerunt. In prolegomeno III Hebraica veritas commendatur, & ostenditur, Græcos & Latinos Patres, quanto fuere ceteris doctiores, tanto plus eos Hebraicæ veritati studuisse. In eodem prolegomeno de divisione Scripturæ V. T. in Legem, Prophetas & Hagiographa agitur, & nuperus quidam Scriptor perstringitur, qui asseruit, ecclesiam Christi Hieronymi translationem castigasse, & eas Danielis partes in canone restituisse, quas sensu Judaico & Rabbinico spiritu Hieronymus absciderit; cum tamen Hieronymus illa Danielis additamenta non omiserit, etsi ea, quia in Hebraico textu non inveniuntur, obelis signaverit: qua occasione etiam de signis illis differitur, quibus apocryphas illas Scripturæ partes Hieronymus signavit. Postremo loco in autorem scholiorum marginalium inquiritur, quibus in hac divina Hieronymi bibliotheca libri V. T. ac imprimis tres posteriores Pentateuchi libri, nec non Josuæ liber, Regum volumina, Jobus, Psalterium & quidam alii illustrantur. Observat autem doctissimus Martianay, quem horum prolegomenorum autorem esse nulli dubitamus, scholiasten hunc, etsi doctus, & Hebraicæ linguæ peritus agnoscat, & ad stylum Hieronymi quodammodo accedat, ab Hieronymo tamen diversum esse, sed eundem cum autore questionum in libros Regum & Paralipomenon, quæ inter Hieronymi opera habentur. Notat insuper Autorem hunc seculo IX floruisse, & a Rabano Mauro Hebræum in scientia legis non mediocriter celebrem appellari, eidemque ex opusculis inter Hieronymi opera editis tribui debere librum de temptationibus & epistolam ad Dardanum, quin etiam extare nondum hactenus editam ejusdem autoris lucubrationem in canticum Deborah & commentarium in primam lamentationem Jeremiæ, etsi de posteriori tractatu nondum asseverare audeat, quod Hebræum illum scholiasten autorem habeat. In quarto denique eodemq; ultimo prolegomeno de variis librorum biblicorum in Capitula, Titulos & Breves divisionibus, deque illorum autoribus agitur, nec non distinctionibus versuum antiqui-

antiquitus usurpatis, item de metris in codice sacro ac imprimis in Psalmis occurrentibus. Verum cum ista sine prolixitate quadam recenseri non possint, pedem hic figere quam relatione nimis longa lectorem fatigare malumus. Illud tamen celare lectores nostros nolumus, esse penes doctissimos hos Monachos, quibus divinam Hieronymi bibliothecam debemus, etiam libros quosdam Biblicos ex antiqua versione Latina, Italica vulgo dicta, quos suo tempore se publici juris facturos pollicentur, initium a Matthæo facturi, propter ferventem controversiam duorum hujus temporis Scriptorum (*Simonii & Arnaldi*) qui occasione manuscripti Cantabrigienfis de antiqua versione Evangeliorum Latina, quæ in ecclesia occidentali ante Hieronymianam castigationem obtinuit, multa disputarunt. Utriusque causæ potissimum MSC. codices faveant, post ipsorum codicum impressionem plenius cognitum iri dicunt; interim indicant, multa in suis exemplaribus manuscriptis legi, quæ ab utriusque conjecturis longe absint, nonnulla vero, quibus nunc hujus nunc illius dicta vera esse comprobentur.

AD VIRUM MAGNIFICUM, D. JO. GEORGIUM

Bærnerum, Jct. Sc. Epistola Christofridi Wachterii, D.

Dresdæ 1694, plag. 3. Prostat Lipsiæ apud F. Groschuff.

Consultissimus Author (cujus epistolas quasdam alias, quibus perinde ac in hac Jo. Spenceri de origine legum ac rituum Moisaicorum doctrina examinatur, in Actis A. 1690 p. 182, A. 1692 p. 124, A. 1693 p. 35 & 519 recensuimus) cum vidisset Spencerum se passim locis e Chrysostomo petitis tueri velle, atque incautis tanti præsulis auctoritatem objicere, argumentum præsentis epistolæ non aliud statuit, quam ut extantiora illa loca omnia aut plurima saltem excuteret. Monens igitur primum quædam circa Henrici Savillii præfationem a Jacobo Gothofredo ad L. I. C. Theod. de Respons. Prud. laudatam, adducit locum omnium difficillimum ex Homilia VI in Matthæum, καὶ ὅτι ἐξ Ἑλληνικῆς ταῦτα παχύτητι ἐλάβε την ἀρχήν, ostenditque ex continua oratione Chrysostomi eum sensum emergere, qui Spenceri parum placeat; etsi is verba hæc veluti pomum

um aureum arripuerit, & Dissertationes aliquot integras, Commentariorum instar, in hanc illius Homiliæ partem elaboraverit. Alter locus est ex Homilia XV. ad Ebræos, πάντα ταῦτα σεμνὰ ἦν καὶ λαμπρὰ τῆς Ἰσραὴλῆς ἀγνωμοσύνης ὑπομνήματα; ubi iterum mens auctoris ita exponitur, ut divinum illud assertum de depositis in arcam tabulis testamenti aliisque ingratitude & ferocia Judicæ monumentis, non tam Chrysostomo, quam Mosi Exod. XVI, 33. vindicetur, & a trophæis ignorantie multum differat. Post hæc textus alius Chrysostomi in Psalmum CXXI illustratur ex ejusdem dictis ad Psalm. XLIX, atque iterum locus ex Oratione secunda adversus Judæos ex Oratione adversus eosdem tertia lumen suum accipit. Rursus Oratio prima ex Homilia de S. Acacio, iterumque ex Hom. XIII, XXXII & XXXV in Johannem Hom. VIII ad Romanos, ac præsertim ex Hom. XVI in Matthæum ita conciliatur, ut appareat Chrysostomum tantum non ipsam Spenceri hypothesein tetigisse, *Si Christus implevit legem, tantummodo studio attrahendi ad se Judæos, (quæ illius perpetua chorda est,) cur non etiam Gentilium ritus & consuetudines servavit, ut per hoc quoque, Gentiles possent attrahere?* Jam ne ex Homilia de S. Acacio quidquam prodesse videatur Spenceri, quam pro sua sententia allegavit, integra verba afferuntur in medium, ex quibus pateat, Spencerum illa aut non legisse, aut dissimulasse. Equidem in Homil. XII ad Pop. Antioch. consentientem videri habere Chrysostomum; Homiliam autem XXII. ad Hebræos docere plane alia. Ac ne suspicetur quisquam, eum vel ex Pythagoræ, vel Platonis schola attulisse quædam secus dicta in Ecclesiam, recitantur judicia Chrysostomi de iisdem ex Hom. LXV in Johann. & Hom. IV. in Acta Apost. Imo in Hom. LXV. in Johann. Porphyrii etiam mentionem sequiorem admodum encomio fieri, ex conjectura Savillii: quod cum Spenceri studiis, subinde laudantis Porphyrii placita, omnino pugnet. Additur huic conjecturæ locus alius ex Homil. VIII in Johann. ex Hom. VI in I. ad Cor. & Hom. IV. in Acta. Quæ omnia ab interpretibus Latinis passim depravata, non pauca etiam omissa, aut diverso sensu & ordine collocata innuit Auctor & subinde emendat. Atque ex his adeo judicandum esse, an Chrysostomus locutus alicubi sit imprudentiuscule, & num

& num ei aliud agenti & in fervore orationis quædam elapsa sint, quod Cl. Wayeno Diss. de Hirco Azaz, §. 220. & 403. fuerit visum. Nuper etiam Jo. Meyerum, Academiae Hardervicianæ Professore, de Orig. & Causis Festorum Cap. 1. §. 14. dicere, *Chrysostomum ritus & antiquitates Hebræorum haud satis penetrasse*. Nihil allatum tamen, quod imperitum quomodocunque arguat. Deterfisse sane Meyerum loca nonnulla Rabbiorum; Synagogam autem Buxtorfii toties ab eo laudatam, legendam potius cum observatione Cl. Dassio-vii, *eum intendisse præcipue describere vivendi rationes Judæorum hodiernorum Germanorum, qui ad faciem gentis Judaicæ referri debent: a quibus ad florentem Dei populum concludere velle fore absurdissimum*. Atq; ea occasione stimulum addi Cl. Viro optat ab illustri Dn. Bœrnero, ut Spenceri & Grotii Mornæique allegationes Rabbiorum, quod auditoribus ille suis pridem obtulerit, excutiat. Ita enim fore, ut non una aquila facile deplumetur. Inde ad Criticum sacrum Riveti respiciens Autor dubitat, an apud Chrysostomum repererit notabilem illam confessionem, *se sepe declamatorie loqui, non vere*. Sane Sixtum Senensem vocari in partes probationis hic non posse, qui Chrysostomum Ambrosio & Hieronymo atque Tertulliano diserte anteponat. Vossium etiam in Historia Pelagianismi omnia a Chrysostomo dicta excusare potius quam reprehendere. Joannem Dallæum, si in confessionem istam incidisset, tum vero Petrum Martyrem perpetuum nostri censorem, utique eam non fuisse dissimulatos. Mirumque, ne ab Hottingero quidem rem istam accuratius indagatam & dilutam Georgium Hornium autem in Historia Philosophica vix meminisse Chrysostomi, eo etiam loco, quo id fieri commode potuerit. Colbergium tamen fundum hunc, circa dogmata priscorum eorumque successionem, colendi spem aliquam fecisse, primis erroribus hæresiarcharum ex Platonis schola arcessitis. Nisi quod Chrysostomum Hom. XVI & XVII in Matthæum, ab ista labe plane excuset. Sed & de eo dubitari posse, an Simon Magus, & Cerinthus, atque E-bio, ac Cerdo, Marcioque occasionem errorum suorum vere a Platone acceperint, num vero indocte & ingrate titulo Platonis fuerint abusi? Quod posterius a Clemente Alexandrino summo

jure

jure assertum ex Thomæ Stanleji Historia Philosophiæ Orientalis ita illustrat Autor, ut in locum Platonis rectius Zoroastrem, eumque non Chaldæum sed Persam substituendum, atq; adeo brevi manu monstrandum hunc potius, circa principia duo cœva, errantium, ducem, conveniens videatur. Genuinam autem originem dogmatis Simonis illius Samaritani, quod Lex & Prophetæ non sint a bono Deo, in medium productam jam pridem esse ab Irenæo, Platonica Theologiæ parum consonam. Et Platonis mentem in diversa omnia flectere Petr. Dan. Huetium in Quæstionibus Alnetanis. Spencero etiam an faveat Huetius L. II. cap. 20, lectori arbitrandum fore. Quæ enim ibi dicantur de sacramentis, adeo non jugulare Gentiles, vel Spencerum ipsum, ut consentanea queant apparere. Deniq; discrimen aliquod, ut pro Spencero non minus dicatur, constituitur, quo ejus tradita a Spinozæ hypothesebus distinguantur. Illum enim origines legum Dei adhuc sacras ponere, hunc plane profanas, atq; in quendam Machiavellissimum sacrum incidisse, neque hos invicem Scriptores facile miscendos.

M. VELLEII PATERCULI QUÆ SUPER-
sunt.

Oxoniz, e Theatro Sheldoniano. A. 1693, in 8, chart. aug.
Constant plagulis dimidiatis 36.

Nitidissimo huic Scriptori, quem sub Tiberio floruisse constat, exornando plures jam olim suam commodarunt operam. Postquam enim sæculi superioris anno vigesimo *Beatus Rhenanus* ad fidem codicis MSti Morbacensis Basileæ ipsum edidisset, ibidem postea A. 1546 *Frobenius* eum evulgavit, repertique sunt ex illo tempore multi alii, quos inter *Justus Lipsius* qui A. 1607, *Antonius Thysius* qui A. 1668, *Robertus Rigueus* e Soc. Jesu qui A. 1675. in usum Delphini, Historiam hanc non sine notis atque observationibus legendam orbi erudito exhibuerunt. Ut nihil nunc dicamus de *Aldo Manutio*, *Henr. Stephano*, *Jano Grutero*, *Jo. Ger. Vossio*, *Nic. Heinsio*, quin & aliis idem cum recensitis negotium accurate prosecutis. Sed *Jo. Henr. Bæclerum* reticere nefas esset, qui in Characteribus præcipue Vellejanis, A. 1642. primum impressis, optime omnino de eodem me-

ruit. Horum itaque vestigia secuturus noster Editor, Autorem, hunc una cum integris insignium criticorum notis sistere constituerat, sed alii reservare tempori industriae hujus publicationem coactus, id solum egit hac vice, ut textum, quoad fieri potuit, sanum atq; integrum exhiberet, & ad impressorum exemplarium indicium (MSta enim omnia, Morbacensem quoque codicem, qui unicus Vellejum conservavit, injuria temporum erepta queritur) variantes lectiones exciperet, easque ad imam paginam subjiciendas curaret. Indicem praeterea novum & uberrimum rerum & verborum, seu potius, ut ait, locutionum Vellejanarum subjunxit; quemadmodum, praemisit communicatos secum ab eruditissimo *Dodwello* Annales Vellejanos, seu Vitam Velleji Paterculi pro temporum ordine dispositam; ubi, id quod nemo fecit haecenus, natales ejus ad annum Urbis Varronianum 735 referuntur, & alia jucunda pariter ac utilia, quae ad Velleji conditionem plenius noscendam faciunt, copiose deducuntur. Ex accurata enim, quam *Dodwellus* in eo genere exercitissimus instituere voluit, computatione temporis, & annorum, quibus diversos honores Vellejus adierit, strictiori denominatione id patere affirmat, quod anno Urbis Varron. 749, aetatisque Velleji decimo-quarto finiente, togam is virilem induerit, ac indeturocinium ejus in militia equestri deducendum veniat, cujus primum gradum Praefecturam cohortis hoc anno susceptam constituit. Anno 752 ad secundum equestris militiae gradum, Tribunatum scilicet, eundem, adscendisse, cumque isto laticlavium etiam cepisse; anno 754 ad gradum militiae equestris tertium, castrorum nempe Tribunatum, hunc fuisse evectum, & ab anno 757 continuo novennio Tiberio in Germania bellanti se adsocialle perhibet. A. 765 triumphasse refert Tiberium, quodq; illum triumphantem secutus sit Vellejus, donis militaribus tunc insignitus, superaddit. Ejusdem anni die decimo Decembris hunc inivisse plebis Tribunatum, A. 767 Praetorem designatum, istamque dignitatem A. 768. eum tenuisse docet. A Pratura autem hac nullum reperiri notat honorem Velleji alium, ne provinciam quidem Pratoriam, multo minus Consulatum. Nec satis patere arbitratur, utrum studiis ille an deliciis Tiberii annos secutos impenderit; fieri tamen posse, ut ab utrisque se non alienum gesserit.

rit. Ingenii interim sui primitias in gratiam Vinicii consulis, ipso ejus consulatu, annoque adeo Varroniano 783, illum emisisse, ac tandem A. 784, Christi, pro ara recepta, A. 31, aetatis vero suae vel 49 ad finem exeunte, vel 50 fortasse coepto, casum videri propter Sejanii amicitiam, concludit.

LEXICON PHILOSOPHIAE MORALIS, AUTORE
M. DANIELE RINGMACHERO, in Gymnasio Ulmenfi Moralium
Professore Publico.

Ulmae, literis & impensis Kühnianis, A. 1694 in 8.

Constat 2. alph. 2½ plag.

Lexici *Philosophia Moralis* titulum libro huic indere Cl. Autori eam ob rationem placuit, quod necessarias plerasque & praecipuas in Ethicis Politicisque occurrentes definitiones & divisiones, non paucis exemplis monitisq; illustratas, in eodem exhibuit. Eo namq; tendunt partes singulae, ex quibus opus hoc componitur, & quarum cognitio ex ipsa libri inscriptione prolixiori haurienda conceditur. Primo nimirum loco *Theatrum sive Catalogum virtutum & vitiorum* cernas, ubi utrinque brevi ac perspicua methodo natura uniuscujusq; exponitur; prout & antehac virtutum heic occurrentium & uno perpetuoq; benevolentiae vinculo connexorum fontes atque rationes, quatuor Dissertationibus de benevolentia universali omnibus erga omnes sincere colenda ostenderat, easque sub titulo *Cumberlandii illustrati* separatim ediderat. Istum deinde Catalogum excipit *Tabula Tabularum Ethico-Politicarum a B. Jac. Thomasio adornatarum*, quam Noster geminam effecit, & observationibus quibusdam auxit atque illustravit. Sed cum nondum explicari singula, quae ad hoc negotium requiruntur, in his duobus opusculis potuerint, tertio loco *Manuductionem ad B. Dürrii Institutiones Ethicas* addidit, singulorum capitum summaria, Auctoris ipsius, si forte recudantur, Institutionibus commode praefigenda condens, & axiomata quaedam practica, itemq; exempla non ex Ethica solum paradigmatica B. Dürrii, sed lectione quoq; propria, adjungens. Quemadmodum vero doctrinam de mediis & adminiculis virtutum, deque affectuum & vitiorum remediis, uberiori excursionem prosequi constituit, ita

nunc prodromi velut cujusdam vice, ea in compendium redegit, quæ de remediis modo memoratis a Cl. Omeisio in arte regendorum, affectuum, Ethicæ suæ Pythagoricæ addita, congesta sunt, atque his excerptis monita, axiomata, & exempla nonnulla politica, juxta seriem Tabularum Politicarum J. Thomasi disposita, in locum appendicis subjecit, ac denique sufficientem horum omnium *indicem* studiose construxit, explicatis in eo simul terminis, qui superius omissi fuerant. De cætero in exemplis monitisque hætenus commemoratis sacra subinde profanis, sed salvis tamen Philosophiæ ac Theologiæ discriminibus, jungere Autori libuit, ut isto pacto naturæ, quatenus ea recti quid in sese adhuc continet, cum Scriptura, & hujus cum illa, in moralibus harmoniam eo felicius ostenderet.

AUGUSTANA CONFESSIO XX. DISSERTATIONIBUS PROPOSITA A JOH. KAHLER, S. Theol. D. ejusdemq; ac Mathematicæ, & Metaphys. Prof. Ordin. in Academ. Rintbeliens.

Rinthelii, typis Godofredi Caspari Wachter, A. 1694, in 4.

Constat 1. alph. 8 $\frac{1}{2}$ plag.

EXemplum eorum, qui in Augustanam Confessionem, librum inter Ecclesiæ nostræ Symbolicos primarium, justa divulgaverunt commentaria, nuper etiam celeberrimus Kahlerus sequi voluit, dum in Academia Rintbeliensi, ubi jam Doctoris fungitur officio, has ipsas, quas nunc exhibemus, Dissertationes publice proposuit. In iis enim sibi hunc scopum præfixit, ut sensum ante omnia articulorum ibi occurrentium dilucidet, doctrinam quoque invariata dictis Scripturæ potioribus corroboret, controversias, sicubi obveniunt, illustriores explanet, adversariorum argumenta in contrarium urgeri solita passim enervet, factamque a Confessoribus antithesin subinde prolixius deducat, studiose interim Lectorem ad probatos Auctores, qui cuncta pertractaverint uberius, remittens. Dabimus in specimen vel unicum exemplum, summam nempe Dissertationis *tertiæ*, quæ spectat ad articulum de *peccato originis*, cujus causam statim ab initio investigat, videlicet lapsum Adamiticum, verbaque A.C. *post lapsum Adæ* non tempus solum, quo esse P. O. ince-

inceperit, sed causam præterea qua posita in actu effectus eodem momento fuerit secutus, denotare asserit. Postea P. O. non meram esse privationem ostendit, & quo sensu Apologia A.C. id vocarit concupiscentiam, declarat. Dissidentes autem ex suis hypotheseis corruptionem humanæ naturæ non recte explicare posse superaddit, nec privativum cum positivo heic concurrens pugnam aliquam involvere largitur. Ulterius de P. O. una cum natura in posteros propagatione agit, controversiæ de immaculata B. Virginis conceptione agitata historiam recenset, propagationem animæ rationalis commodissimam esse viam statuit transfusionem hujus peccati in posteros vindicandi; quoddam etiam Curcellæi argumentum, adversus doctrinam de inordinata concupiscentia per generationem ab Adamo in nos transmissa, ferente ita occasione elidens. Denique nonnihil differit de reatu P. O. & ejus robore ad condemnationem, ac sententiam, quæ istud pro causa sufficiente, non adæquata, damnationis habet, examinat, locoq; ultimo de infantium non baptizatorum salute bene omnino sperandum esse contendit. Ad modum ergo hætenus recensitum cum & in cæteris ubiq; processerit, dubium haud est, quin valde commendari mereatur hæc Max. Rev. Auctoris industria, pariaq; sibi Lector pollicebitur de iis dissertationibus, in quibus abusu Confessionis subjectorum delinationem ab eo institutam propediem conspiciet.

IL FUOCO RISTRETTO ET UNITO &c.

h. e.

Ignis coarctatus & unitus, sive novus modus ignem alendi, conjunctus singulari cum munditie, commo-
ditate & utilitate, editus a Laurentio Maria Pagliarini, & illustriss. ac reverendiss. Dn. Ciampino
dedicatus.

Romæ apud Franc. Leonem, 1694. 8. plag. 2. tab. æn. 3.

NOva, quam Pagliarinus a se inventam describit, ratio ignem alendi modico cum sumtu, tripodis requirit fabricam fasciis ferreis cincti, & muniti operculo, quique fornaculæ instar chymicæ calorem, ne dispergatur, cohibet. Is foco imponitur crassis lami-

nis ferreis aut lapidibus constrato, quibus insunt foramina hemisphaerica, in quæ inferuntur globi ferrei aut aenei 25 circiter librarum, annulis, quibus apprehendi rursusque eximi possint, instructi. Quo fit, ut dum calor ascendens res tripodi impositas excoquit, ille qui deorsum fertur, ita globos ferreos calidos reddat, ut, si ollæ aquæ plenæ ipsis adponantur, non secus ac validus ignis eam bullientem reddant. Accedit hæc utilitas, quod globi probe igniti, si aquæ frigida immittantur, eam statim ferventem reddunt, possuntque illis, qui hyeme iter faciunt, inservire ad frigus arcendum, vel alias etiam ad lectos calefaciendos, quia metalla, inprimis pannis involuta, conceptum calorem diu retinent. Quos aliosque usus laudatus Auctor pluribus exponit, adjectisque schematibus ostendit, quomodo tripodis constructio variari possit. Non ingratum vero Lectori benevolo fore putamus, si commemoremus, ferramenta tum oblonga tum rotunda candefacta, ad usus quoque chymicos adhibere docuisse Adamum Bruxium Sprotta Silesium, Medicinæ Doctorem & Medicum Halensem apud Saxones, qui in epistola, qua Simonidem redivivum, editum Lipsiæ A. 1610, dedicavit illustrissimo Hassiæ Landgravio Wauritio, fornaculæ descripsit constructionem, quam in museo mensaq; spiritus vini destillari, olea rectificari, & extracta, salia, aliaque id genus calorem mediocre oculumque diligentem desiderantia, sine flammæ aut carbonum ope preparari possunt.

LE SECRET DES COURS.

i. e.

Arcana Aulica, sive Diarium Walsinghami, Reginae Elisabethæ quondam Secretarii Status, cum notis Roberti Nantonii.

Coloniæ, 1695, in 12. Plag. 16.

HAud ignobilem esse eam civilis doctrinæ partem, quæ aulicum instruit formatque, omnes quidem, ut puto, concedent, nemo autem æque intelligit, ac qui experiundo didicit, quam sit variâ vitæ aulicæ commutabilisq; ratio, quam vaga volubilisq; aulicorum fortuna. Vix equidem fieri posse arbitror, ut certis præceptionibus, regulisq; quantumvis præclaris & exquisitis, tradi & explicari queat, quo

quo pacto ubique munere suo rite fungi aulicus possit. Prudentum tamen non spernenda sunt monita, præsertim eorum, qui non umbraticam vitam sectati sunt, sed usu & experientia didicerunt, quid fœdum inceptu exituque sit. Rem itaque prudentiæ civilis cultoribus longe gratissimam eum fecisse arbitramur, qui huncce Walsinghami libellum publicæ exposuit luci. Fuit sane Walsinghamus inter proceres prudentissimosq; viros, quibus Elisabethæ Angliæ Reginae aula superbiebat, non infimus. Camdenus hujus rei testis locuples est: sed & Jacobi Melvilli hoc nos edocent Commentarii p. 460. Gravissimis insuper negotiis admovebatur, ut si quis alius, Walsinghamus certe, & aulæ & fortunæ aulicæ, ipsorum quoque Principum genium, perspectum plane exploratumque habuerit, aliisq; adeo viam, quam calcaverat ipse, monstrare potuerit.

Ast eundo per capita rerum, summam operis designabimus. Non omnibus aulicis unum eundemque constitutum esse finem, nec eandem omnes, ut voti damnentur, ingredi viam, asserit *Capite I.* Ad Principis favorem comparandum, aditum munit *Cap. II. & III.* Principis illorumque, quos favore suo complectitur, genium explorare accuratius docet *Cap. IV.* aulici quoque esse contendens, Principis cupiditatibus suas attemperare. Bonos vero cordatosq; viros in aulis infrequentes esse, improbis contra, scelerumq; & flagitiorum architectis aulas omnes affluere: quia in hos, quam illos, propensiores ut plurimum esse Principes, conqueritur *Cap. VI.* Sed & assentatorum non minor adest copia. Non tamen nefas est assentari & adulari quandoq; Principi, modo honestatis & prudentiæ limites, ab Auctore hic constitutos, non transgrediatur adulatio, *Cap. VII.* Consilium si ab aulico exigit Princeps, ut caute in eo suppeditando & modeste se gerere debeat, Autor docet *Cap. VIII.* Si aulicum ea exequi Princeps jubeat, quæ fieri secus non possunt, quam, ut & se & Principem det præcipitem, muneri imposito ita se subducatur, ne tamen Principis a se alienetur animus, *Cap. IX.* Principes, æque ac ceteros homines, vel ad amorem rapit sanguinis vis, vel ad iram bilis: ad atatem quoque, vel præsentis negotii rationem, consuetudinem itidem, atque morbos, aliam indolem & mens & corpus induunt; accedit vanissimorum hominum turba, fumum Principi

cipi venditantium: alios itaq; aliosque subinde Principum esse mores, mirum non est. Aulici vero est, polypodis instar semper ad genium Principis se componere: atq; hæc inculcat sedulo *Cap. X, XI, XII*. Eos quorum consuetudine Princeps delectatur, quiq; illi a servitiis primariis sunt, novus aulae hospes præcipue sibi conciliet. Vi- am rationemq; monstrat Auctor *Cap. XIII*. Aulicorum quatuor sunt genera. Quosdam natalium commendat claritas, utut Principis destituantur favore. Aliis Principis frui favore contingit, qui nullis tamen ceteroquin honoribus sunt insignes. Sunt, quos munerum & dignitatum splendor in sublimiori collocat gradu, ast minus propenso in eos est animo Princeps. Aliqui utroque fortunæ munere gaudent. Omnes quidem, si eos irritaveris, æque nocere, ast non omnes æque prodesse possunt. Quo pacto igitur aulicus erga singulos sese gerere debeat, edisserit *Cap. XIV. XV*. Vix tamen fieri potest, ut quis omnibus placeat. Sæpius etiam contingit, ut quis vel ideo displiceat, quia aliis est addictus. Interdum penes ipsum stetit, ut alieno ab eo sint animo. Hæc ergo tela rite excipere, artibusque malevolorum, quæcunq; demum eos in nos armaverit, causa, prudentia munitum opponere pectus docet *Cap. XVI & XVII*. Quandoque latet odium, quandoque erumpit. Sæpius nec ab injuriis sibi temperant. Hæc quandoque ferendæ, interdum vindicandæ. Vindictæ tamen non nimis quis indulgeat, aut potentioribus se opponendo, iræ suæ prodat vanitatem. Nec tamen lenem nimis facilemque se præbeat, aliosque, impune sibi insultari posse, doceat, ne omnium exponatur contemptui, *Cap. XVIII*. Ad pugnam cum invidia prompte feliciterque ineundam aulicum, præparat *Cap. XIX*. Æmulos vincere docet *Cap. XX*. Fortunæ varietati & inconstantiae obviam ire monstrat *Cap. XXI*. Nimirum prudentis est, imminentem fortunæ adversæ ictum aut declinare, aut ipsa quoque adversa ad gloriam suam commodaque flectere. Hæc omnia exemplis virorum illustrium comprobatur dicto capite, præcipue illorum quos perfidia præcipites in casum dedit. Sejanus hic primum tenet locum, cujus fata accuratius expendit. Perit autem aulicus vel per sua vitia, vel per inimicorum artes, vel per genium aut mortem Principis. Ut suis sibi quis vitiis perniciem attrahat,

hat, multiplici iterum contingit ratione. Multos sane aut jactantia, aut arrogantia, aut nimia cum Principibus familiaritas & consuetudo pessum dedit. Hoc demonstrat *Cap. XXII*. Fastus præcipue, Procerum & illorum, qui gratia Principis florent, animos ab aulico alienat: hunc ergo, ut procul facessere jubeat, denuo monet *Cap. XXIII & XXIV*. Secretorum proditores sistit ibidem; ubi addit, felices esse eos, quibuscum arcana sua non communicant Principes. Est & alia aulicis ad perniciem via, multorum signata vestigiis, fœdera nimirum cum hostibus inita & scelestissimæ conspirationes. Documenta huc spectantia *Cap. XXV*. sistit, causasq; & varios conspirationum modos expendit. Consilia quoque parum oportuna auctoribus sæpius pernitiōsa fuisse, experientia docuit. Quare ut nunquam suadeat aulicus, quæ suasisse eum poenitere possit, inculcat *Cap. XXVI*. Jam & aliorum fraudibus multos succumbere, in sequentibus ostendit. Enimvero perquam solenne est, illos quibus male cupiunt rerum domini, sub honoris ac dignitatis specie ab aula amovere, ut absentes facilius perdant; aut contra, alios quos munerum auctoritas, resque feliciter gestæ, extra fortunæ ictum, collocaverant, in aulam arcessere; aliis denique alia ratione infidias struere, *Cap. XXVII*. Quin ad calumnias se recipere, fictos testes dare, literas comminisci, sumere amicitiam obtentui, genioque Principis fraudes suas attemperare, quotidianæ sunt aularum artes. Hæc ergo evitare docet Noster *Cap. XXVIII* usque ad *XXXI*. Addit quædam de laudibus, quibus eum ornare callidi homines solent, quem dare præcipitem decreverunt, *Cap. XXXII*. Tandem & nonnulli per pravam Principum indolem salvi incolumesq; esse nequeunt. Tantum enim abest, ut merita ministrorum semper Principis amorem illis concilient, ut sæpius attrahant odium. Principibus quippe & id obtingit, ut tantum de sua detrahi gloria existiment, quantum accedit alienæ. Hic ergo, quodnam prudentis viri sit officium, edisserit *Cap. XXXIII*. Sed &, cum per mortem Principis aliam aula induat faciem, plerumq; perdifficile est, in eodem fortunæ gradu, in quo quis positus est, se tueri. Prudentiæ tamen omnia, cedere, evincit Auctor *Cap. XXXIV*. Subnectit monitum saluberrimum, ne unquam se ostendet aulicus, quantoq; ipsum Princeps prosequatur affectu, quanto polleat auctoritate, gloriatur, *Cap. XXXV*. Nec

abutatur favore Principis: adversa autem æquo animo ferat, *Cap. XXXVI.* Sitne stabilis ac constans Principis favor, exploret, *Cap. XXXVII.* Obsequium suum semper quidem Principi probet, ast non tamen in iis, quæ sine turpitudine fieri nequeunt. Nimirum Principes libidinum turpiumque cupiditatum ministros, utut initio pluris facere eos videantur, tandem tamen execrari & averfari, observat. Reliqua capita varia monita, utique non contemnenda, promiscue exhibent.

Ceterum præcepta sua exemplis illustribus ex historiarum monumentis depromptis, Walsinghamus roborat. Cum primis vero C. Cornelius Tacitus, utramque hic facit paginam. Uno alteroque hoc demonstrare documentis, ut genius libri eo rectius omnibus innotescat, non abs refortasse erit. Nimirum, postquam *Cap. II.* asseruerat, alios eundo per gradus variaque munera ac dignitates, quosdam Principi semper adhærendo, utut muneribus non sint admoti, favorem Principis sibi comparare, Sallustium atque Mellam, ad fidem huic asserto faciendam, in subsidium vocat. Et ille quidem, *quam prompto ad capeffendos honores aditu, Maecenatem æmulatus, sine dignitate senatoria, multos triumphalium consulariumque potentia antecit. Diversus a veterum instituto, per cultum & munditias; copiaque, & affluentia luxu proprior. Suberat tamen vigor animi ingentibus negotiis par; eo acrior, quo somnum & inertiam magis ostentabat,* teste Tacito *Annal. lib. III.* Hic autem iisdem quibus Gallio & Seneca parentibus natus, petitione honorum abstinuerat, per ambitionem præposteram, ut eques Romanus consularibus potentia æquaretur. Simul acquirendæ pecuniæ brevius iter credebat, per procuraciones administrandis Principis negotiis. *Annal. lib. XVI.* Sic de adulatione præcipiens *Cap. VII,* servilem illam atque absurdam, ne ipsis quidem probari Principibus, observat. Tiberius sane, teste Tacito, sordidam talem Senatorum adulationem detestatus est. *Memoria proditur,* inquit, *Tiberium quotiens curia egrederetur, Græcis verbis in hunc modum eloqui solitum: O homines ad servitutem paratos!* *Annal. lib. III.* Contra ea demum adulatio Principibus non displicet, quæ laudibus, quas se promeruisse putant, cumulantur, quæve adeo nihila veritate aut ratione alienum illis tribuit, atque ingenuæ cujusdam libertatis sese commendat specie. Hoc postquam exemplo Croesi & Cam-

& Cambyfis comprobavit, Valerium Messalam etiam prodire jubet, cujus adulatio in exemplum, apud posteros etiam, merito abiit. Cum enim dixisset, renovandum per annos sacramentum in nomen Tiberii, interrogatus a Tiberio, num se mandante eam sententiam promississet, sponte dixisse respondit, neque in iis quæ ad rempublicam pertinerent, consilio nisi suo usurum, vel cum periculo offensionis. *Vid. Tacitus Annal. lib. I.* Huc & illud refert, quod apud eundem de Atejo Capitone legitur *Annal. lib. III.*

In Observationibus Roberti Nantoni, tum Elisabethæ Reginae Anglicanae, tum aulicorum ejus mores & fata referuntur & examini subjiuntur. Hic ergo, quæ præceperat Walsinghamus, exemplis, quæ aula longe celeberrima florentissimaque suppeditavit, comprobantur. Præter ipsam vero Elisabetham in hac scena comparent Leicestræ Comes, Suffexiæ Comes, Guilielmus Cecilius, Philippus Sidney, Franciscus Walsingham, ceterique qui Elisabethæ aut a consiliis, aut a ministeriis aulicis, quamdiu rerum summam tenuit, fuerunt. Quantam vero lucem hæc observationes, elegantissimæ profecto, & non quotidianæ, præceptis Walsinghami afferant, vel unico comprobandum est documento. Nimirum, ut aulicus dignitati quem occupavit, gradum, cum per mortem Principis aulæ mutatur facies, retineat, raræ cujusdam felicitatis esse, consummataque prudentiæ virum arguere, Walsinghamus *Cap. XXXIV.* docuit. Apprime huc facit, quod Robertus Nantonus, de Winchestriæ Marchione & magno Thesaurario refert. Huic enim tam felici esse licuit, ut sub quatuor, qui se invicem ordine exceperunt, Principibus, faventem sibi semper propitiamque fortunam, & propensum Principum in se animum fuerit expertus. Interrogatus itaque, qua ratione tamdiu, in tanto fortunæ fastigio, inter tot illustrium virorum casus, & aulæ crebras mutationes, se tueri potuerit, sapientissime respondit: *Ortus sum ex salice, non ex quercu,* p. 266. Sed hæc delibasse sufficiat.

JO. HELVICI SINOLDI DICTI VON SCHUZ AD
Jus publicum & Feudalia placita Praelectiones academicæ.

Francofurti & Wezlariae, sumptibus Christophori Olfen, 1694, in 4.
Constant alph. 6. plag. 12.

Quia in examinandis & decidendis controversiis Rerum publicarum, juris civilis usus non adeo est frequens & magnus, non minori studio jus publicum excolendum est quam privatum. Quo enim magis quisquam in illo profecerit, hoc ad publicas causas judicandas erit aptior, & negotiis publicis admoventi poterit rectius. Hinc factum, ut seculo hoc multi Scriptores in publico jure tradendo, inque artis formam redigendo, utilem operam posuerint. Quibus merito annuerendus illustris & in magna dignatione constitutus, dum viveret, aulae Brunsvico Cellensis Cancellarius *Jo. Helveticus Simoldus Schüzzius*, qui artem quam magna cum laude & provinciarum potentissimi Heri sui utilitate aulae admotus exercuit, cum in Academia Giesiensi aetate viridiori juvenum studia regeret & jura doceret, dexterrime commonstravit. Quod cum compertum haberet bibliopola, & publici juris scientiam a pluribus hodie expectari, illustrem autem hunc Virum in eo tam praecclare versatum intelligeret, ut istius cognitio & usus ad ingens dignitatis & splendidissimi muneris decus ipsum evexerit; non religioni duxit, Systemati juris publici & feudalis, quod alius composuerat, excelsum Viri nomen praefigere, lucrum tanto certius sibi pollicitus, quo majori fama iste pollet. Non inquiramus in libri indolem, nec quo loco habendus sit definiemus, quod arbitrium instituti etiam nostri prohibet ratio. Id modo indicandum fuit, quod illustris Viri Haeredes summo loco constituti nobis suggererunt, ab ipso librum hunc conscriptum non esse, nec Praelectiones ad jus publicum, quas ante hos triginta & amplius annos ab eo expositas in privatis scholis, & a jurisprudentiae hujus cultoribus calamo exceptas fuisse Bibliopola memorat, eum agnoscere auctorem quem titulus praefert, solaque adeo lucelli spe adductum librarium hederam tam splendidam libro suo suspendisse. Caeterum cum opus ipsum, quisquis ejus auctor fuerit, ante complures annos fuerit elaboratum, ex eo autem tempore mutationes insignes aliaque observatu digna in Imperio Romano Germanico contigerint; non dissimulamus, adjectum illi esse a Viro quodam negotiorum publicorum curioso Spicilegium, quo & recentiores indicantur scriptores, ex quibus Praelectiones illae suppleri possint, & Acta quaedam publica exhibentur non ubivis obvia.

IN

IN HIPPOCRATIS APHORISMOS AD CHIRURGIAM spectantes commentaria, edita a BERNARDINO GENGA de Mundulpho Staius Urbini, Phil. ac Med. Doctore, in venerabili Archio-spitali S. S. Chirurgo, Primario Decano, ac Chirurgia & Anatomes Professore, Latino ac Italico idiomate ad communioem intelligentiam exarata.

Romae typis Rev. Cam. Apost. 1694. in 8. Constant alph.
1. plag. 10.

UT in genere, qui inexhausti quasi sunt textus, diversimode tractati visuntur in omni genere literaturae; ita idem & circa Aphorismos Hippocratis factum videas. Hinc & non universi aequi & conjunctim a commentatoribus illustrati saepe, sed hi illi solum, pro autorum placito. Inter hos nobilissimus hic noster quinquaginta sibi e reliquorum numero selegit, eosque ad Chirurgiam spectantes solum.

Explicat ergo eosdem in hunc scopum & applicat. V. gr. in carbunculis necessariam scarificationem commendans, senes cautius heroicis operationibus subjiciendos monet, imprimis hyeme, ubi senes bis senes, sicut aestate semisenes vocat. Consultationes plurimum chirurgorum & medicorum damnosas saepe scribit, non aliter, ac si vitrum mundandum pluribus committatur. Tumores circa anum & in canto interno oculi quam citissime aperiendos memorat, ne in fistulosa ulcera abeant.

Materiam puris cum Anglis a succo nutritio, non a sanguine derivat, secretionem partium albarum & lactearum, in ipsomet sanguine contentarum, facta, conferente acido. Nervos & tendines vulneratos confutos fuisse & ad perfectam sanitatem perductos, nugae censet & ridiculas jactationes. A contusione capitis sanguinem extravasatum post aliquod tempus, tum per alias partes, tum per oculos extrudi, apparentibus ecchymomatibus; ubi cavendum monet a repellentibus. Non promiscue ad trepanationem vel paracentesin thoracis vel abdominis deveniendum esse, sed solum quando ipsa natura repurgandi modum non assequitur.

Per cancerum occultum intelligit non tantum non exulceratum, vel in recondita aliqua parte, sed in sanguine latentem cum suo inquinamento, unde etiam curatos per duos plus minus annos

Q 30

visos

visos, redundante tandem ad lienem malo, ibique cancro contracto, mortuos refert; in quibusdam etiam symptomata canceri, modo in mamma, modo in toto se exerentia reciprocasse, historia monialis confirmat.

Ossium separationem in ulceribus, non tam siccantibus & ratione, quam facilius longe humidis & pinguibus praestari asserit. Ossium glutinationem interdum difficillimam, quin impossibilem esse, peculiari naturae vitio, & non artis defectu, exemplis comprobatur. Observavit etiam ligamenti rotundi femoris defectum, uestionem ischiadicam cum successu, dolore statim sedato factam, & modum hepatis inurendi docet.

Hinc inde quoque quaestiones dilucidat & problemata, ut de medico sene, chirurgo juvene, de usu albuminis ovi in recentibus vulneribus &c. Addit animadversiones, interspergit exempla & observationes, ut abscessus circa umbilicum aliaque, quae partim directe & speciatim spectant ad Chirurgiam, partim communia sunt, & illuc applicari queunt, ex veterum & recentiorum hypothese.

DIVERS OUVRAGES DE MATHEMATIQUE ET de Physique par, Messieurs de L'Academie Royale des Sciences.

h. e.

Varia Opera Mathematica & Physica ab Academicis Regiis Scientiarum elaborata.

Parisiis ex typographia Regia, 1693. fol. plag. 108.

Maximam hujus operis partem constituunt *Dn. Frenicle*, & *Dn. Roberval* Opera posthuma, quorum editioni praefuit *Dn. de la Hire*, adjutus a *Dn. Sedileau* & *Dn. Pothenor*. Quandoquidem autem opera *Dn. Frenicle* junctim edita sola spissum volumen completerent, ex omnibus quaedam selegit, primoque loco posuit *Tractatum de Exclusionibus*, quoniam methodus illo comprehensa peculiaris fuit *Freniclio*, & sollicite ab ipso celata, quum ea usus fuerit ad difficillima problemata Arithmetica solvenda. Summa hujus methodi sequentibus ab ipso traditur regulis, quas ipsas deinde pluribus exemplis illustrat. (1) Si id quod propositum est, generaliter quidem cognitum fuerit, non vero particulare quod proponitur, inve-

inveniendum, oportet ope plurium particularium cognitionum invenire aliquam regulam omnibus convenientem, & hujus adminiculo indagare quaesitum. (2) Si id quod propositum est, nec in genere nec in specie cognitum fuerit, proprietates ejus per id, quod cognitum est, sunt inquirendae. Et hunc in finem construendi & efficiendi sunt numeri similes illi, qui quaeritur, omnibus modis possibilibus, ita ut nullus omittatur incipiendo a minimo & continuando, donec numerus sufficiens eorum habeatur, ex quibus comparatis proprietates elici possint. (3) Ne omittatur aliquis ex illis numeris, qui construendi sunt, ordo aliquis stabiliendus est, ne in hac perquisitione aberremus. Et hic ordo debet esse maxime simplex & minime omnium perplexus, talisque, ut eo mediante possimus continuare numerorum constructionem, quantum lubet, sine ulla confusione. Oportet etiam, ut haec disquisitio sit maxime brevis & facilis, ad eamque obtinendam duobus uti possimus mediis principalibus. Brevis enim erit, si tam paucos consideremus numeros, quam admittit natura quaestionis; facilis vero, si utamur numeris omnium possibilium minimis. (4) Ad prius obtinendum servit *Exclusio*. Per hanc nimirum omittuntur numeri, quos inutiles cognovimus, quique nihil ad quaestionem faciunt, quosque adeo possumus omittere; quales sunt plerumque multipli, qui tamen duobus praecipue in casibus sunt considerandi, quando scilicet nullam adhuc scientes proprietatem numeri quaesiti, omne id quaerimus quod eidem competit, sive primitivus sive multiplus fuerit, ac deinde quando accidit, ut non repugnet quod quaeritur factum esse, partim per primitivos, partim etiam simul per multiplos. (5) *Exclusio* haec quoque fit considerando characteres finales numerorum. Accidit enim saepe, ut ex his intelligamus, plurimos numeros non posse habere qualitatem requisitam. (6) Possumus etiam considerare qualitates particulares quasdam rei quaesitae, ad exclusionem illam faciendam. (7) Facilis redditur disquisitio diminutione, ad quam pluribus viis pervenitur. Nimirum quaerendo aut eligendo aliquam proprietatem, quae efficiat, ut id quod quaeritur, possit per minores obtineri numeros quam sunt illi, quos invenimus per aliam proprietatem. (8) Quandoque postquam via inventa est, qua possumus invenire numerum quaesitum, determinatumque fuit, quod alius quaerendus sit numerus, ut habeatur

retur quæsitus, secundus hic invenietur adhuc per tertium, & hic tertius per quartum, id quod in problematis impossibilibus inservit quandoque ad eorum impossibilitatem demonstrandam. (9) Si quæstio plures numeros inveniendos proponat, quærenda sunt media, ut singuli seorsim construantur. Deinceps conferendæ sunt proprietates singulorum numerorum inventorum, notandumque est, utrum unius proprietates simul stare possint cum proprietatibus alterius. Si enim se invicem destruerent, quæstio foret impossibilis. (10) Si in disquisitione inventi fuere plures tales numeri, quales quærebantur, notandæ sunt particulares illorum qualitates, quibus ab aliis numeris distinguuntur, quæq; communes sunt omnibus ejusdem speciei numeris, considerando num omnis qui hanc habet proprietatem, habeat quoque alteram, quæ quærebatur. Nonnunquam etiam certæ exceptiones inveniuntur ad quas respiciendum est, & considerandum omne, id quod his exceptionibus comprehenditur, annotando earum originem & unde proveniant.

Sequitur *Freniclii Compendium Combinationum*. Quatuor autem facit Auctor Combinationis species. Primam vocat combinationem *ordinis*, quando scilicet quæritur, quot modis diversis aliquot res disponi possint. Secundam combinationem *variationis* aut electionis dicit, quando quæritur, quot modis diversis aggregata ejusdem magnitudinis ex quantitate proposita desumi possint, nullo ad ordinem respectu habito. Tertia *mixta & generalis* appellatur, quia tam ordinem quam variationem respicit: quarta tandem *multiplex*, quando combinatio ordinis aut variationis multiplicatur. Pro singulis autem speciebus regulas tradit perspicuis exemplis declaratas. Ad calcem voluminis rejectus est ejusdem auctoris tractatus de *Quadratis* aut tabulis *Magicis*, ubi regulas communes paribus & imparibus, tum cuilibet speciei proprias tradit, erudite ostendens variationem quadratorum, cujus specimen exhibet in variatione quadrati paris sedecim cellularum, quod 880 vicibus transmutavit.

Inter *Robervallii Opera* comparent (1) *Observationes super compositionem motuum*, quam ad doctrinam de tangentibus ex generis curvarum per motuum compositionem facta inveniendis ad-

plicat

plicat, & exemplis tangentium Sectionum Conicarum, Conchoidum, Spiralis, Quadratricis, Cissoïdis, Trochoidis, Sociæ Trochoidis & Parabolæ Cartesii illustrat. (2) *Delineatio libri Mechanici* de Motu composito agentis. (3) *De Recognitione Aëquationum* liber, in quo etiam de Geometrica planarum & cubicarum Aëquationum Resolutione agit, & locorum doctrinam explicans Dioptricas curvas seu ovals considerat, locos in diversos gradus dividit, eosque ad Aëquationem analyticam revocare, & conjungendo duos locos problema solida docet construere. (4) *Tractatus de indivisibilibus*, in quo linea quidem in infinitas lineolas, superficies in superficieculas, & corpus in corpuscula dividi posse concipitur. Sed quia lineæ punctis, superficies lineis, corpora superficiebus terminantur, loco quantitatum, ex quibus magnitudines componuntur, ipsarum termini assumuntur, ut hinc deducantur superficiecularum corporum dimensiones illa ratione, quæ ex Cavalierio & Wallisio passim jam nota est. (5) *Liber de Trochoide* ejusque spatio, in quo ostenditur, rationem Solidi Trochoidis, quam habet ad suum Cylindrum secundum Evangelistæ Torricellii opinionem ut 11 ad 18, vera esse minorem. (6) *Epistola ad Mercennium* de Torricellii quibusdam propositionibus. (7) *Torricellii Litera* ad Robervallium missæ, occasione præcedentis epistolæ. (8) *Robervallii Epistola*, qua sua sibi inventa contra Torricellium Italosque alios vindicat.

Post Robervalliana sequuntur Illustris *Hugenii* opuscula nonnulla, quorum primum de causa gravitatis typis exscriptum in Actis Eruditorum Anno 1690, p. 481, indicavimus; reliqua in eo versantur, ut (1) *Aëquilibrii* in libra adferatur *demonstratio* Archimedæa validior; (2) *Potentiarum filæ funesque, trahentium vires* determinentur; (3) *Nova vis movens* ope pulveris pyrii & aeris describatur; (4) *Constructio ingeniosa loci ad hyperbolam per asymptotos* explicetur; (5) *Regula Fermatii de maximis & minimis* demonstretur, & ad mirabilem brevitate perducatur; (6) tandemque Problema Opticum sive 39 Prop. I. V. Alhazeni, sed 22. lib. VI. Vitellionis erudite construat.

Inter Opuscula *Picardi* occurrit (1) *Praxis magnorum Scia- tericorum* per calculum absolvenda. Quandoquidem enim vulgares Gnomonica regulæ admodum difficulter in magno aliquo

R

mure

muro exerceri possunt, optimum censetur, linearum mensuras ad numeros revocare, atque hunc in finem certas instituere observationes umbræ apicis styli, ut ex illis linea substylaris, altitudo poli super planum datum, plani declinatio, lineaque meridiana determinetur, secundum regulas ab Auctore propositas, & a Dn. de la Hire notis illustratas. (2) Schediasma de mensuris, ubi longitudo penduli, cujus vibrationes singulis temporis medii secundis absolvuntur, 36⁷⁰⁸/₁₀₀₀ poll. pedis Parisini, sed ped. Rihnl. 37⁹⁷⁴/₁₀₀₀ poll. esse dicitur. (3) Mensura ab originalibus desumpta & cum pede castri (Chastelet) Parisiensis comparata a Dn. Auzout. (4) De mensura liquidorum & aridorum. (5) De proportionibus aquarum effluentium. (6) Experimenta circa aquas effluentes. (7) Fragmenta dioptrica, quæ maximam partem in vitrorum focus determinandis versantur. (8) Dn. Auzout Tractatus de Micrometro, ad quem Picardus suam quoque symbolam contulit.

Ultimo loco posita sunt Mariotti Regulæ de aqua jactibus, Romeri vero de crassitie & viribus tuborum in aquæductibus secundum diversas fontium altitudines diversasque tuborum diametros, nec non ipsius experimenta circa altitudines & amplitudines projectionis corporum gravium, instituta cum argento vivo.

LOGICA PRACTICA, QUÆ USUM IN THEOLOGIA, JURISPRUDENTIA, MEDICINA, PHILOSOPHIA, HISTORIA, ORATORIA, & IN VITA CIVILI CLARE AC PERSPICUE COMMONSTRAT, ADORNATA A M. EBERHARDO RUDOLPHO ROTHIO, Rectore, Logicæ atq; Historiarum

Prof. Publ.

Ulmæ, apud Christ. Balthasaris Kühnii heredes, 1694, in 8.

plagul. 47.

Propositum clarissimo Autori fuit, non solum præcepta artis hoc scripto comprehendere, verum & utilitatem, quæ ex sedula ejus cultura ad quodvis studiorum & facultatum, quas vocant, genus, vitamque universam redundat, breviter ostendere. In præceptis servatam methodum quod attinet, probatissimi artificis, D. Bechmanni vestigiis ita inhæret, ut ab evolutione simplicium terminorum exorsus, ad enunciationis theoriam, & hinc ad structuram syllogismi progrediatur: cui usitato receptoque ordine apodicticam & topicam sub-

jun-

jungit. Prædicationis indolem quando evoluit, personales in Theologia revelata annumerare extraessentialibus non dubitat, quod hominem esse extra primum Dei conceptum sit, & vicissim; usitatas tamen dicere veretur, quod singularis unio modum quoque prædicandi singularem pariat. Prædicationem, quæ omnipotentem humanam Christi naturam asserit, de intrinsecarum numero esse, adversus Molanum tuetur.

Ad substantiæ categoriam analogice & morales, quas vocant, substantias relatas voluit, usumque multiplicem, ex moralium entium contemplatione in judicia & contractus, in status omnes & ordines promanantem, cum Pufendorffio, Schiltero, Hartungio, Weissio, studium Logicæ professis admodum commendat: neque contemnenda sunt, quæ de usu ex accurata relationum noticia: quæque in genere de usu Logicæ in oratoria, ex terminorum simplicium, & enuntiationum doctrina sperando monuit.

Dilucidandis consequentiæ syllogisticæ regulis ubi dat operam, inter alia: Quis ἀσχυριστὸν, quærit, & regularum logicarum contemptum Salvatore nostro tribuat, aut Spiritui S. in sacris literis loquenti? Et alibi: Omnes, inquit, Epistola Pauline arte syllogistica conscripta sunt, ut Johannes Cluverus in Orthotomia Apostolica ostendit. Qua in parte rectius, quam Scriptor anonymus sentit, qui in Mose vindicato suo p. 178 aliquem se dialectices contemptum in virorum sanctorum scriptis reperisse putat. Paulum videmus, ait, Rom. III, 6. secuturo ex proposita sibi objectione incommode illam solvere, quod per Gal. II, 17, 18. leges artis illius non licere, vel ipsis tyronibus exploratum est. Cum ex eo quod ad cælos Christus ascendisse dicitur, Apostolus infert, illum prius debuisse eis τὰ κατωτέρα μέν τῆς γῆς descendere, quis non exclamet, illud non sequi? Nonne enim & Enochus & Elias ad cælos evecti Eph. IV, 9. sunt? Nonne eo bonorum anime, nonne angeli quotidie ascendunt; licet ad infimas terre partes non devolvantur, neque vero unquam descenderint? Et quis non miretur, Petrum posito adstructoque antecedente, deducendum ab eo consequens omittere? Indicare scilicet mentem suam sat habebant viri sancti, legibus ferendis magis quam sequendis intenti, Logicesque minus, quam fidei ac Theologiae principiis addicti. Hactenus anonymus ille. Verum quis primo loco proprius inspecto non animadvertit, longe aliud esse, incommode ali-

p. 24.

p. 27.

83.

p. 121. 259.

p. 303.

p. 269.

II Petr. II, 4, 5, 6, 7, 8, 9.

R 2

quo

quò ex objectione secuturo, motam objectionem solvere; & aliud incommodo isto datam solutionem confirmare. Non prius a D. Apostolo, sed posterius factum, idque Logica non invita, legimus. Negationem quippe, qua latens in objectione vitium, detexerat, ratione ab incommodo & impossibili petita, statim roborat hoc sensu: absit ut hæc cogitatio, injustum Deum esse, pio homini in mentem unquam veniat. Quo enim pacto, injustitia posita, judicare is mundum posset? Nec aliud Gal. II, 17, 18, divinus facit Autor, quam quod solutionem, diserta negatione peractam, simili ex architectura desumpto illustret: quod Logica opinor, legibus nusquam facere prohibemur. Tertio autem loco, qui ex IV. ad Ephes. cap. 1. vers. 9. adducitur, non enunciatur universale, sed singulare prorsus, ad Enochum, Eliam, Sanctorum animas, & Angelos nullatenus extendendum continetur. Mirum scilicet, ob identitatem personæ, quam vers. 10. maxime & undecimo divinus Scriptor urget, nemini debet videri, ascendiisse Christum, donaque promissa sua distribuisse, cum idem e coelo antea descenderit. Aut cur non ipsius Christi effato, quod Joh. III, 13. legitur: *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, filius hominis qui est in cælo*; allata instantiæ, si locum inveniunt, & Paulinam labefactare sententiam ullo modo possunt, opponuntur? D. Petrus denique citato loco non omisit consequens, sed ex antecedentibus, quin & consequentibus attento lectori subaudiendum reliquit, sensu admodum plano, perfecto & perspicuo: Si angelis peccantibus, si originali mundo, si Sodomorum & Gomorrhæorum civitatibus non pepercit Deus, quanto minus Evangelicæ doctrinæ corruptoribus parcendum statuet? imo & hi in corruptione sua peribunt certo certius, suæque injustitiæ mercedem, a justissimo iudice accipient, v. 12, 13. Aut edisserat nobis anonymus, quonam in loco enthymematice concludere, oratori unquam prohibuerit Dialectica? Ut adeo certum nimis & evidens esse videatur, dictis & locis plenius inspectis, neglectum Dialecticæ ne minimum quidem exculpi aut extorqueri posse.

Cæterum, ut in viam redeamus, ratio, quam Julius Pacius adhibet in explicando eo argumenti genere, quod Syllogismum ex hypothesi appellat Philosophus, ipsius est Aristotelis. In omnibus, ait, (quoties puta sensu Aristotelico probatur quidquam ex hypo-

thesi

thesi) *Syllogismus fit de eo quod transsumtum est: quod vero propositum ab initio fuit* (κύριον ἔτημα) *per confessionem probatur, aut aliam aliquam hypothesin.* Et rursus objicienti forte: *atqui necesse est hoc fateri; verum*, respondet, *non ex syllogismo, sed ex hypothesi, seu conventionem inita.* Vid. I. Prior. XXIII, 12. XLIV, 1, 2, 3. II. Top. III, 4. & III, Top. VI, 11. Quam Philosophi sententiam cum ipsius rei conditio & veritas satis approbet, non erat, nostro quidem iudicio, cur interpretum optimus hoc nomine a quoquam reprehenderetur, p. 314. Calculum interim non denegamus iis, quæ de syllogisticæ doctrinæ usu in Oratoria, nec non de Politico, ut vocant, dilemmate, allatis eam in rem clarissimis ex historia exemplis, traduntur. Ad quam forte dilemmatum classem nec immerito duplicatum illud, imo triplicatum dilemma Ciceronis referas, ex secunda libri sexti ad familiares epistola: *Necesse est, inquit Politicorum disertissimus, aut armis urgeri rempublica sempiternis, aut his positis recreari aliquando, aut funditus interire. Si arma valebunt, nec eos a quibus recesseris, vereri debes, nec eos quos adjuvisti. Si armis aut conditione positis, aut defatigatione abjectis, aut victoria detractis, civitas respiraverit, & dignitate tua frui tibi, & fortunis licebit. Sin omnino interierint omnia, fueritque is exitus, quem vir prudentissimus M. Antonius jam tum timebat, cum tantum instare malorum suspicabatur, misera est illa quidem consolatio, tali præsertim civi & viro, sed tamen necessaria: nihil esse præcipue cuiquam dolendum in eo, quod accadat universis.* Quo quidem in exemplo membrorum numerum, solito majorem, nemo facile mirabitur, qui subdivisione alterius membri, ex dichotomia reliqui, eundem contigisse meminerit.

Demonstrationis principia dum examinat Autor, Cartesianos equidem Dogmaticorum maluit, quam Scepticorum senatui adungere; hypothesin tamen eorum, quæ fidem omnem sensibus adimit, cum injuria in sapientissimum Creatorem asserit esse conjunctam, utpote qui animal non nisi cognitionis causa sensibus instruxerit. Credere jam si nemo his tuto posset, frustra a Deo datos videri. Quætionem, num ex falsis legitima nasci demonstratio queat? sic negat, ut diversi generis rationes, quæ opposita pro sententia ab aliis consueverunt urgeri, eadem opera diluat & retundat. Primum Peripateticorum principium cum Cartesii primo cognito con-

R 30

ten-

p. 357.

p. 363.

p. 375.

p. 389. 199.

- P. 407. tendere mavult ex Dn. Rotenbeccii sententia, quam cum quibusdam aliis prorsus explodere. Quo autem præclarus usus artes apodicticæ illustrior redderetur, non exiguum Demonstrationum cumulum ex probatissimis scriptoribus adjecit, & Theologicarum quidem P. 427. 437. ex gravissimi quondam Theologi D. Joh. Musæi scriptis: Juridicarum P. 449. seqq. ex D. Joh. Schilteri & Joh. Neldelii monumentis: Medicarum ex P. 458. D. Vito Riedlino, Augustanorum Medico: Practicarum denique ex P. 465. Herm. Conringio, & Sam. Pufendorffio. Definiendi & dividendi P. 477. artificium annexit analytica: disponendi vero rationem, seu methodum, expositis demum topicorum locis, sophistarumq; strophis P. 481. detectis, subjecit per modum appendicis.

**Herrn Veit Ludwigs von Seckendorf / Chur-
Brandenburgischen geheimen Raths / und Canslers der
Universität zu Halle in Sachsen / Politische und Moral
Discurse über M. Annæi Lucani dreyhundert auser-
lesene Lehrsprüche / und dessen Heroische Gedichte / ge-
nannt Pharsalia / auff eine sonderbare neue Ma-
nier ins Teutsche gebracht.**

hoc est,

Dn. Viti Ludovici a Seckendorf, Consilarii Bran-
denburgici intimi & Cancellarii Academiae Hallensis
in Saxonia, *Meditationes* in trecentas M. Annæi Lucani
sententias selectas, ejusq; POEMATATA HEROICA, quæ
PHARSALIA dicuntur, nova eaq; singulari ratione in
idioma Germanicum translata, & notis
illustrata.

Lipsiæ, sumptibus Jo. Ludovici Gleditschii, 1695, in octavo. Constant
Alphab. 3 & plag. 10.

Ultimum hoc opus est, quod Vir ob illustra in rempublicam li-
terariam merita memorie immortalis, VITUS LUDOVICUS a
SECKENDORF, post tot alia celeberrima ingenii monumenta, quæ
sæpe in Actis nostris & recensuimus, & prout par est, laudavimus,
elabo-

elaboravit, elaboratumque, cum beatissima morte absolveretur, suis
reliquit hæredibus, typis publicis exscribendum. Quæ vero ad eum
laborem subeundū ipsi oblata occasio fuerit, in luculenta Præfatione
prolixius edisserit Vir Perillustris. Cum enim ipsi annis abhinc circiter
viginti a viro quodā nobili ex peregrinatione Gallica reduce, Poeta
iste veste Gallica indutus offerretur, adderetq; qui munus illud attu-
lerat, versionem istam magni adeo in Gallia fieri ab eruditis, ut & ipsi
archetypo præferatur, reposuisse se ait, nullam versionem, qualiscun-
que sit, elegantias emphaticumq; scribendi genus, quo Auctor usus
est, assequi simpliciter & accurate satis posse; esse etiam Gallicam, uti
& reliquarum linguarum poesin, ex rhythmis consistentem, ad La-
tinorum versiones Poetarum penitus ineptam, utpote qui Veneres
suas ex metro & grandi illo ac sublimi dicendi charactere arcessant:
in quarendis vero rhythmis sæpe propter unicum, ut æqualiter ver-
sus cum altero cadat, verbum, longe a proposito recedendum esse.
Quod ipsum ut manifestū fieret, collationem se inter aliquot plagulas
tum versionis illius, tum ipsius operis Lucani instituisse subjungit;
ubi quidem patuerit, interpretem Gallicum eleganter satis & erudite
scripsisse, sed ut tamen sensum Auctoris non recte semper expresse-
rit, nec ingeniosam Viri grandiloquentiam adæquare potuerit. Un-
de in eas se cogitationes devenisse ait, numquid non satius esset, La-
tinam & Græcam poesin, sine rhythmis, & servatis tamen certo syl-
labarum numero, & quæ plura ad poeseos constitutionem perti-
nent, in lingua Germanica imitari, hoc etiam inter alia fine, ut oc-
casio pulchriores provocandi inventiones ingeniis non servilibus
subministraretur. Tentasse ergo se rem ipsam, & cum tum tempo-
ris itinerum faciendorum sæpe necessitatem habuisset, in via cum
versaretur, vel in diversoriis, ut otium suum oblectaret, & remissi-
one honesta animum pasceret reficeretque, nonnulla ex Lucano
juxta institutum hoc suum se ait vertisse, idque dum egerit, & lu-
sibus istis veluti indulserit, majorem Lucani partem Germanicis
verbis loqui docuisse, usque dum plenum nactus orium jam per-
fecta cursum retractaverit, & quæ restabant, eadem ratione translata
addiderit. Nec tamen hæc, uti erant, destinasse se prælo, quam cum
& a viris doctissimis id ut faceret instigatus fuerit, & ipse cum Viro
harum rerum callentissimo Dan. Georgio Morhofio per literas de
hoc

hoc negotio communicaverit, transmissis insuper ad legendum & arbitrandum operis sui aliquot plagulis: ubi ille, tametsi alias scribendi hoc genus sine rhythmis in lingua Germanica non æque probaverit, perlectis istis veluti speciminibus, mutata jam sententia priori, assensum *Seckendorffo* præbuisse, auctorque exitisset, ut novam hanc poetandi rationem exire in orbem eruditum pateretur. Quæ res ipsum commoverit, ut allubescere magis tempore, ad *Lucretium* suum denique absolvendum & typis exscribendum, animum adjece- rit. Et hac occasione inceptum hoc opus & perfectum in publico nunc apparet.

Ut vero labor iste tanto esset commendatior, selegit trecentas ex Poeta sententias, in quas ex prudentia politica pariter & ethica utiliter, pro admiranda, quam tot gravissimis officiis per tot annorum spatium sibi comparaverat, experientia commentaretur; nam non sine fructu meletemata hæc fore, bona spe sustentatus *Auctor* illustris affirmat. Primum enim ex meditationibus his politicis, Lectorem bonæ & sinceræ mentis rectas de justis & bonis actionibus, quæ in omni vitæ genere ex fundamentis pietatis & prudentiæ exiguntur, haurire opiniones; contra vero a pernicialibus & periculosis consiliis, ad utilitatem propriam consecrandam tantum spectantibus, quomodo ipse abstinere debeat, doceri cum fructu posse. Maxime vero id exempli loco fore, quemadmodum Ethnicorum etiam aliorum scripta, non ob linguæ tantum nitorem & elegantias, sed & ob utilitatem & profectum in bono legere aliquis debeat, observaturus etiam, quousque lumen naturæ pertingat, & quomodo ad divinius & altius homines invitet. Posse etiam adolescentes, in quorum gratiam omnis ista suscepta sit opera, observationes hæc in linguæ exercitium Latino idiomate donare, ulteriusque ex *Horatio* aliisque bonæ notæ Auctoribus petitis sententiis illustrare, atque adeo instar Locorum communium, quos vocant, iisdem uti.

Heinrich Anshelms von Ziegler und Klipphausen/
Churf. Sächsischen Raths und Assessors des hohen
Stifts Meissen zu Wurzen / Täglicher Schau-
Platz der Zeit.

hoc

hoc est,

Henrici Anshelmi a Ziegler & Klipphausen, Consiliarii Electoris Saxonici & Ingenui Præfulatus Misnensis Assessoris Wurzenæ, QUOTIDIANUM TEMPORIS THEATRUM, in quo uniuscujusque per totum annum diei gesta memorabilia a mundi usque origine ad nostra tempora sistuntur.

Lipsiæ apud Jo. Frider. Gleditschium, 1695, in Fol. chartæ augustæ.
Constat Alphab. 17.

HAud uno specimine, eoque luculento atque pulchro, de lingua vernacula bene meritis est splendidi hujus operis generosissimus Auctor: id quod ex *Banise Asiatica*, quo libro res Asiæ, in regno potissimum Pegu, superiori & hoc nostro seculo peractæ, sub fabulæ Romanensis imagine representantur; & ex *Epistolis Heroicis*, quibus ad exemplum incomparabilis Christiani ab Hofmanswaldau, amore Patriarcharum, & aliarum in sacris literis occurrentium personarum, versibus amoenissimis describit, satis patescere potest: quippe in quibus lucubrationibus id studiose sibi proposuit, ut præter argumenti, quæ præstant, dignitatem, linguæ Teutonicæ & magnificentiam, & venustissimas, quibus alias linguas vel adæquat, vel superat, Veneres eximio nitore explicaret. Sed vincit sane sine dubio hæc omnia præfens hoc, quod nunc exire in lucem publicam patitur, *Theatrum Temporis Historicum*.

Senferat Vir elegantissimus jam a primis adolescentiæ annis, ad historias penitus scrutandas pariter & cognoscendas jucundo impetu se trahi, qui & augebatur plurimum, cum ipsas scientiarum, solidiorum disciplinas huic veluti fundamento inniti conspiceret. Hinc cum tam vasto pelago se credidisset, in eam devenit opinionem, annon tota historia, quam late patet, juxta ordinem dierum, quibus res quæque peracta fuit, tradi possit; præsertim cum ab Ebero aliisque ejusmodi aliquid tentatum magis, quam perfectum esse, observasset. Admovit ergo ipse operi manum, & duces secutus in Chronologicis *Calvisium*, in Genealogicis *Rittershusium* atque *Imhofium*, in Geographia *Baudrandum*, in Topographia denique

So

Me-

Merianum, universam pene historiam, intra octo annorum spatium, operi huic sane laboriosissimo inclusit. Certe mille quadringentis & ultra relationibus, omnium Imperatorum, & Pontificum, plerorumque Regum, Electorum, Cardinalium, belli Ducum, Eruditorum, & quicumque modo nomen sibi eminentiori aliquo facto comparavit, originem, nativitatem, educationem, res gestas, virtutes, vitia & finem denique delineavit; non minus tamen & nobiliora urbium obsidia atque occupationes, incendia, terræ motus, eluviones, cædes, atque parricidia hic repræsentat; ut adeo nucleum historiarum ex corticibus suis singulari cura & dexteritate evolutum ex probatissimis auctoribus, qui semper laudantur, interdum & ex codicibus nondum impressis, sed manu adhuc scriptis, lectoribus exhibere censendus sit.

Adjunxit vero & historię poesin, ut eximia ipse scribendorum Germanice carminum facultate pollet, hanc quidem secutus rationem, ut fere mille & ducenta *Epitaphia* historiis de mortibus Virorum illustrium subjecerit, in quibus paucis lineis relationis ipsius veluti compendium continetur; quæ poemata ut acumine egregio plerumque atque amœno sese commendant, ita lectorum studium non possunt non excitare, ut ad reliqua pergere, quam deponere ex manibus librum malit.

Non est vero, quod *Theatrum hoc Historicum* nostris verbis commendemus prolixius, cum per se ipsum apertas jam omnibus lautitias suas atque opes ostentare abunde possit. Id vero dicere liceat, præter quamplurimas omnis generis historias, (quarum recensione cujuscunque demum animus non libenter ducitur?) linguæ patriæ singularem hic explendescere nitorem & puritatem, cum verba ubique propria & ad rem exprimendam, oculisque veluti subjiciendam imprimis accommodata, atque ab usu hominum politiorum probata, periodi ipsæ suavi quodam decursu sponte fluentes ubique usurpatæ deprehendantur, adeo quidem, ut linguæ studiosus vel electione hujus Auctoris ad quamcunque scribendi promtitudinem a que elegantiam proficere, ceterum unusquisque hoc veluti laxamento curas severiores interstinguere, animumque laboribus defatigatum reficere possit: quæ omnia ipsius libri lectio melius docebit.

CASPARIS SAGITTARII D. HISTORICI SAX. ET
Historiarum P.P. Introductio in Historiam Ecclesiasticam
& singulas ejus partes.

Jenæ, sumptibus Henr. Christoph. Crökeri, 1694. in 4.
Constat 7 alphab.

Decem priora hujus Introductionis capita Auctores illos enumerant, qui a primis Ecclesiæ incunabulis, usque ad reformationis tempora, historiam ecclesiasticam vel universalem literis tradiderunt. Sequitur capite 11 & 12 commemoratio præcipuorum chronographorum & scriptorum historię universalis, qui superiori & præsentem seculo claruerunt. Centuriarum autem Magdeburgensium recensione Autor celeberrimus caput 13 impendit, in quo de centuriarum illarum collectoribus ipsoque opere nunquam satis deprædicando prolixè agit, & imprimis etiam de Marco Wagnero, qui ad conquirenda antiquitatis monumenta operi huic necessaria, in varias urbes & regiones missus est, ex ejusdem libello Germanico de regno Thuringiæ in pagos diviso, qui A. 1593. Jenæ prodiit, multa notatu non indigna refert. Accedit capite proxime sequenti ad celebratissimos Baronii annales, & de illorum autore, epitomatoribus, continuatoribus, adversariis & patronis erudite disserit. Sequentia capita in recensendis variis historię ecclesiasticæ universalis auctoribus occupantur, sive Lutheranæ ecclesiæ addictis, quibus caput 15. destinavit, sive Reformatis, ut vulgo audiunt, quos capite 16 commemorat, sive Pontificiis, qui c. 17 enumerantur, sive Neoplatonicis, e quorum numero Sandius nucleum historię ecclesiasticæ, qui capitis 18 argumentum est, publici juris fecit. Capite 19 & sequentibus ad scriptores historię ecclesiasticæ particularis pergit, qui vel singulorum regnorum, rerumpublicarum & provinciarum, vel certarum urbium historiam ecclesiasticam condiderunt, item eorum qui Patriarcharum, Episcoporum, Abbatum & Superintendentium, vel Monasteriorum, vel Imperatorum & Regum Romanorum, vel Pontificum & Cardinalium Romanorum historiam literis consignarunt, nec non eorum qui Pontificum Romanæ ecclesiæ primatum vel propugnarunt vel impugnarunt. Ultimis denique capitibus Autores hæresiologiæ universalis & particularis exhibentur.

Propositum fuerat Viro celeberrimo, si fata dedissent, non solum ad calcem primi hujus tomi errata quædam, quæ partim suis, partim amicorum oculis animadverterat, indicare & omiſſa quædā ſupplere, ſed etiam alterum tomū addere, in quo apparatus conciliorum & ritū colligere, Boſianam ſcriptorum eccleſiaſticorum Notitiam notis ſuis illuſtrare, aliaque ad hanc rei literariæ partem non ignobilem ſpectantia, hiſtoriæ eccleſiaſticæ ſtudioſis communicare decreverat. Verum dum adhuc in ſcriptoribus hæreſiologiæ particularis enarrandis verſaretur, cum magno rei literariæ, quam indefeſſo ſtudio hactenus ſtrenue adjuverat ornaveraturque, detrimento ſupremum diem obiit, ultimosque primi hujus tomi quaterniones Amico & Collegæ ſuo, Jo. Andrea Schmidio, Profeſſori Jenenſis Academiæ celeberrimo perficiendos reliquit; a quo etiam alterum Introductionis hujus tomi aliaque clariffimi Sagittarii ſcripta expectamus, ſiquidem jam omnia beati Viri ſcripta ſive edita ſive manuſcripta, eaque partim inchoata & affecta, partim prælo parata peculiari catalogo complexus eſt, eaque ſe obſtetricante in lucem edenda intimavit. Nec dubitamus, quin omnes, quibus hiſtoriæ ſtudium aliæque bonæ literæ curæ cordique ſunt, promptam ejus in amici ſcriptis perficiendis & publicandis voluntatem grato animo agnitori, illique otium & vires, ad hæc aliaque in publicum emolumentum peragenda, nobiscum ſint animitus apprecaturi.

AMOENITATUM HISTORICO-PHILOLOGICARUM quinq; Decades. Quibus acceſſerunt Orationes & Epistolæ ſelectiores, elucubrata ſtudio M. JUSTI GODOFREDI RABENERI in illuſtri Gymnaſio Miſenenſi Reſtoris.

Lipſiæ, ſumptibus Joh. Chriſtiani Wohlfarti, A. 1695 in 8.

Constant alphab. 1. plag. 19 $\frac{1}{2}$.

Quod de programmatibus orationibusque publicis, quæ in Aca-
demiis exponi ac haberi conſueverunt, merito pronuntiavit B.
Scherzerus noſter, cum ſua is programmata ac orationes nonnul-
las A. 1679. junctim ederet, ſcripta nempe talia, quamprimum vel
valvas, quibus affiguntur, vel cathedras cum Oratore reliquerint,
præſentium memoriæ & cæterorum notiæ ſe conſeſtim ſubductura,
inſtar-

inſtarque ephemeris ipſo ortus ſui die intermoritura, hiſi ea quis
ſolicite in juſtos colligare faſciçulos ſuſtineat; idem quoque dicen-
dum venit de illo fato, quod premere ut plurimum videmus indu-
ſtriam eorum, qui Gymnaſia illuſtiora moderantur, ac ſchedia e-
juſmodi in ſtudioſæ juventutis commodum ſimiliter aut typis com-
mittunt, aut viva ſaltim voce recitant. Id ergo cum ſecum Cl. Ra-
benerus perpenderet, laudabili ſane inſtituto eo ſibi annitendum
ratus eſt, ut foetibus hiſce ſuis, qui ad genus modo memoratum re-
ferri poſtulant, vitam paulo prolixiorẽ conciliaret, eaque de re
quingenta programmata, diverſis olim vicibus ab ſe evulgata, in
unum corpus voluit redigere. Amœnitatum vero Hiſtorico-phi-
lologicarum titulum haud præter rem iſdem indidit, quandoqui-
dem hiſtoriæ pariter ac philologiæ ſtudioſis in amœnum veluti cam-
pū heic exſpatiari, ſoſculosque licet decerpere pulcherrimos, qui-
bus & oblectare ſuum animum, & elegantiorẽ imprimis eruditio-
nem adaugerẽ valeant. Et ad hiſtoricam quidẽ claſſẽ ea ſpe-
ctant, quæ v. g. de quæſtione: *an Oracula nato Chriſto deſierint?*
(progr. 2.) *an Pythagoras proſelytus?* (progr. 16.) *de ruina Babylonis;*
(pr. 10.) *de Juliani apoſtata & Arii morte;* (pr. 12. & 19.) *de Ovidii ex-
ilio & ſepulchro, itemque ſepulchro Cyri;* (pr. 20. & 21.) *de ſeptem Sa-
pientibus;* (pr. 22.) *de hominibus a beſtiis enutritis;* (pr. 32.) *de Hie-
roſolymorum conditore;* (p. 39.) *de Chriſti forma & ſtatura* (pr. 45.)
diſſerit. Philologiam viciffim excolentibus imprimis ſeſe commen-
dabunt, quæ ſtudioſe congeſſit Auctor de *Athenis utrum ſuperſtiti-
bus?* (pr. 3.) *de ſeptem mundi miraculis, quò ea pervenerint?* (pr. 4.)
de monſtris Herodoti; (pr. 7.) *de reliquiis navis Noachicæ;* (pr. 8.)
de turris Babylonice, (pr. 11.) *Trojæ,* (pr. 14.) *ſepulchri Chriſti* (pr. 13.)
reliquiis; *de geniis domeſticis;* (pr. 18.) *de inventore carminis hero-
ici,* (pr. 23.) *& literarum;* (pr. 24.) *de fabis Pythagoræ;* (pr. 26.) *de
palladio;* (pr. 30.) *de aureo ſeculo;* (pr. 35.) *de redituris in vitam;*
(pr. 37.) *de loco exilii Adamitici;* (pr. 42.) *de mari Caſpio* (pr. 47.) &c.
Sed præterea orationes etiam ac epistolæ aliquot adjunxit, & hæ
quidẽ aut conſolatoriæ ſunt in exequias, aut gratulatoriæ in nu-
ptias diverſorum, quos vel patronos veneratus fuit, vel ut amicos
coluit, exarata. Inter orationes autem alia maximi Theologi,
Martini Geieri, laudes perſequitur; alia *obſidionem Freibergæ urbis po-*

freemam commemorat; alia in dedicationem renovati auditorii Freibergensis habita est, & quaestionem: *an & cur hodie quam olim moribus corruptioribus vivatur?* pertractat; alia denique, cum Auctor ad Rectoris partes in illustri Gymnasio Misnenfi imposterum obeundas evocaretur, ultimum Freibergensibus vale accinit, ac potissimas, quæ *Rectorem* deceant, virtutes breviter enumerat.

JOH. WEISSENBORNS, S.S. THEOL. D. ECCLESIAE
Prædic. Evangelic. Erfurt. Pastoris Primarii & Gymnasii Ephori,
Delineatio Atheismi & Enthufiasmi.

Jenæ, sumptibus Joh. Bielkii, 1694 in 4. Constat plag. II.

Natus est hic eruditissimus Tractatus ex Oratione inaugurali quam Jenæ habuerat maxime Reverendus Autor, cum A. 1693 Doctor Theologiæ solenniter renunciaretur. Enimvero depinxerat jam tum has pestes ad vivum, sed ὡς ἐν τύπῳ & Oratorum in morem, qui sua voce rem, quam describunt, decenter eloquuntur. Postquam autem, ad nutum Fautorem & Amicorum suorum, publicam in lucem emittenda erant hæc elegantissima turpissimorum monstorum lineamenta, jusque fasque erat plenius exprimere singula, indicareque fontes illos, ex quibus pleraque sint hausta & ubi plura possint reperiri. Factum hinc est, ut integra quidem Oratio typis impressa sit, non mutata facie, quam secundum regulas artis induerat antea illi Autor; notæ tamen subjunctæ sint singulis paginis numero non minus quam pondere suo graves commendabilesque, adeo ut in cursu Orationis *θεσιν*, ἐκ *θεσιν* vero in Notis simul ante oculos habere possis. Hæc vero cum selectæ sint ex apparatu librorum haud exiguo; eminent tamen inter omnes, reliquisque frequentius comparent, quæ ex ipso Luthero depromi potuerunt, maxime, ut Enthufiastæ ne habeant, quod ex eo, more suo, pro suis somniis allegent, sed tanto potius magistro recte sapere, discant ipsi. Adjectus etiam est index rerum potiorum, haud inutilis hoc in utilissimo libello finis.

COMPENDIUM THEOLOGIAE ELENCTICÆ
FRANCISCI TURETINI.

Amstec-

Amstelodami, apud Georgium Gallet, A. 1695 in 4, chartæ augustæ.

Constat alphab. I. plag. 17.

Franciscus Turretinus, Theologiæ Doctor & Pastor in Ecclesia atque Academia Genevensi, A. 1688. denatus, inter alia *Theologiæ* quoque *Elenctica* Institutionem edidit, cujus seriem in Actis hisce nostris A. 1682. p. 207. late indicavimus, ut adeo plura jam de eadem dicere supervacaneum merito existimemus. Repetita tamen ejus mentio heic facienda venit, posteaquam operis inter Reformatos non parum probati compendium hoc nuperrime in lucem emissum est. Ubi quidem sequi placuit Editori *Summam Theologiæ seu Methodum Didactico-Elencticam a Leonardo Riissenio*, Theol. D. & verbi divini Ministro Daventriensi, conscriptam. Locorum etenim ac capitum, quem ille ibi designavit, ordo & heic servatur, & quaestiones ejusdem verbis proponuntur, at argumenta una cum suo robore e Turretino decerpuntur, loca Scripturæ, ubi flagitat necessitas, exscribuntur, *πρωτων ψευδων* ubique detegitur, status controversiæ breviter ac perspicue formatur, exceptiones dissentientium potissimæ excutuntur, ac tandem calumniæ, ut audiunt, adversariorum solícite absterguntur. Atque isthac ratione non modo ad διδασκαλίαν veri falsique *ἐλεγχον* lectores commode manuduci, sed tria quoque haud parva Turretini volumina in succum atque sanguinem optime converti posse, Typographus in sua, qua hoc institutum commendat, præfatione perhibet, & quod in tollendis, quæ priorem Riissenii editionem foedaverant, erratis chalcographicis quamplurimis, debita nequaquam fuerit omissa diligentia, in ipso libri frontispicio testatur.

LA VIE DU CARDINAL JEAN FRANÇOIS
COMMENDON.

I. e.

Vita Cardinalis Joannis Francisci Commendoni, e
Latino in Gallicum sermonem translata a Dn.
Flecherio, Episcopo Nemausensi.

Parisiis, apud viduam Seb. Mabre-Cramoisi, 1695. 12.

Alph. I.

Vigin *

Viginti & sex anni lapsi sunt, ex quo Commendoni Cardinalis, cujus illustre fuit superiore seculo nomen, Vita ab *Antonio Maria Gratiano*, Episcopo Amerino, Latino sermone composita, in manibus eruditorum versari coepit. Etsi enim diu ante elaboratum, ab auctore suo opus hoc esset (siquidem constat, Gratianum hunc jam A. 1611 Amerinæ diem obiisse) typis tamen nonnisi A. 1669 Lutetiæ Parisiorum fuit exscriptum, sed magno statim omnium exceptum applausu. Commendabat enim librum tum styli, quo usus Auctor est, nitor ac elegantia, qualem & alia ejus opera, *Libri* nimirum, *quinque de Bello Cyprio* Romæ A. 1624 editi & Norinbergæ A. 1661, forte & alibi, recusati, & *Traктatus de Casibus virorum illustrium* Parisiis demum A. 1680 luci publicæ expositus, spirant; tum mira rerum varietas, quæ non potuit non se offerre vitam describenti Viri, maximis, dum viveret, negotiis adhibiti, & octo nobilissimis legationibus defuncti; tum maxime, quod auctor Gratianus perpetuus Commendoni comes, omniumque ejus consiliorum particeps, censendus esset accuratissime & debita fide posteritati ea tradidisse, quorum ipse quondam pars magna, conscius certe & subinde arbitrat fuerat. Quapropter non multo post, quam in lucem liber utilissimus prodiret, bene se de civibus suis, Latini forsan idiomatis non satis peritis meritum existimavit Dn. Flecherius, Gallorum disertissimus, si Vitam illam Commendoni in patriam linguam transferret, omnibusque adeo cum fructu legendam exhiberet. Id quod ea felicitate præstitit, ut Gallica veste indutus liber, atque prima, ut putamus, vice Parisiis A. 1672 excusus, postea semel iterumq; & de novo nuperrime recudi meruerit. Quam editionem novam, in Hollandia, ut apparet, adornatam (etsi Lutetiam Parisiorum titulus libri præ se ferat) dignam censuimus, quam Lectoribus nostris indicamus: ut ex Opere ipso, quod tanto jam tempore publici juris ac usus fuit, quædam huc transcriberentur, supervacaneum arbitrati.

LA VIE DU TASSE. i. e.

Vita Torquati Tassi, Poetarum Italorum principis.

Parisiis, apud viduam Mabre - Cramoisi, 1695. in 12 plag. 12.

EX hoc opusculo, eleganti utiq; & lectu dignissimo, Excerpta satis luculenta Tomo II Supplementorum, Sectione II. pag. 17, 199. dedimus. Unde & hujus novam tantum editionem, in Hollandia, itidem ut censemus, curatam, hic indicasse suffecerit.

* * *

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Aprilis, Anno M DC XCV.

*SPECIMEN DYNAMICUM, PRO ADMIRANDIS
Naturæ legibus circa Corporum vires & mutuas actiones detegen-
dis, & ad suas causas revocandis,
Autore G. G. L.*

EX quo *Novæ Scientiæ Dynamica* condendæ mentionem injecimus, multi Viri egregii variis in locis uberiores hujus doctrinæ explicationem postularunt. Quando igitur librum componere nondum vacat, dabimus hoc loco, quæ lucem aliquam accendere possint, fortasse etiam ad nos cum scœnore redituram, si quidem sententias eorum eliciamus, qui vim cogitandi cum eloquendi humanitate conjunxerint, quorum judicia etiam grata nobis fore profitemur, & ad perfectionem operis profutura speramus. In rebus corporeis esse aliquid præter extensionem, imo extensione prius, alibi admonuimus, nempe ipsam vim naturæ ubique ab Autore inditam, quæ non in simplici facultate consistit, qua scholæ contentæ fuisse videntur, sed præterea conatu sive nisu instruitur, effectum plenum habituro, nisi contrario conatu impediatur. Hic nifus passim sensibus occurrit & meo judicio ubique in materia ratione intelligitur, etiam ubi sensui non patet. Quod si jam Deo per miraculum transcribi non debet, certe oportet, ut vis illa in ipsis corporibus ab ipso producat, imo ut intimam corporum naturam constituat, quando agere est character substantiarum, extensioque nil aliud, quam jam præsuppositæ nitentis renitentisque id est resistentis substantiæ continuationem sive diffusionem, dicit; tantum abest, ut ipsamet substantiam facere possit. Nec refert, quod omnis corporea actio a motu est, motusque ipse non est nisi a motu sive in corpore jam ante existente sive aliunde impresso. Nam motus (per-
inde

inde ac tempus) nunquam existit, si rem ad ἀκριβοῦς revoces, quia nunquam totus existit, quando partes coëxistentes non habet. Nihilque adeo in ipso reale est, quam momentaneum illud, quod in vi ad mutationem nitente constitui debet. Huc igitur redit quicquid est in natura corporea præter Geometriæ objectum seu extensionem. Eaque demum ratione simul & veritati & doctrinæ veterum consulitur. Et quemadmodum jam Democriti corpuscula, & Platonis ideas, & Stoicorum in optimo rerum nexu tranquillitatem, nostra ætas a contemptu absolvit; ita nunc Peripateticorum tradita de Formis sive Entelechiis (quæ merito ænigmatica visa sunt, vixque ipsis Autoribus recte percepta) ad notiones intelligibiles revocabuntur; ut adeo receptam a tot sæculis Philosophiam explicare potius, ita ut constare sibi possit, (ubi hoc patitur) atque illustrare porro, novisque veritatibus augere, quam abolere necessarium putemus.

Atque hæc studiorum ratio mihi & prudentiæ docentis, & utilitati discipulorum maxime accommodata videtur, ne destruendi quam ædificandi cupidores videamur, neve inter perpetuas doctrinæ mutationes, audacium ingeniorum flatibus quotidie incerti jactemur; sed tandem aliquando humanum genus, refrenata sectarum libidine, (quam inanis novandi gloria stimulat) constitutis certis dogmatibus, inoffenso pede non in Philosophia minus quam in Mathesi ad ulteriora progrediatur. Cum in scriptis præstantium Virorum veterum & recentiorum (si ea fere adimas quibus in alios durius dicunt,) plurimum esse soleat veri & boni; quod erui & in publicos thesauros digeri meretur. Idque utinam facere mallerent homines, quam censuris tempus prodigere, quibus tantum vanitati suæ litant. Nobis certe, quibus in novis & nostris quibusdam ita favit fortuna, ut de his solis cogitare nos passim juberent amici, nescio quomodo tamen pleraque etiam aliena non displicent, & suo quodque pretio, etsi diverso censetur; cuius rei fortasse causa est, quod plura agitando nihil spernere didicimus. Sed nunc in viam redeamus.

Duplex autem est *vis Activa* (quam cum nonnullis non male *Virtutem* appelles) nempe aut *primitiva*, quæ in omni substantia corporea per se inest, (cum corpus omnimode quiescens a rerum natura abhorre arbitrer) aut *derivativa*, quæ primitivæ velut limitatione, per corporum inter se conflictus resultans, varie exercetur. Et pri-

mitiva

mitiva quidem (quæ nihil aliud est quam ἐντελέχεια ἢ πρῶτη) anima vel forma substantiæ respondet; sed vel ideo non nisi ad generales causas pertinet, quæ phænomenis explicandis sufficere non possunt. Itaque illis assentimur, qui formas in rerum sensibilibus causis propriis specialibusque tradendis adhibendas negant: quod monere operæ pretium est, ne, dum eas velut postliminio ad fontes rerum aperiendos reducimus, simul ad vulgaris scholæ battologias redire velle videamur. Interim necessaria earum notitia est ad recte philosophandum, nec quisquam se corporis naturam tenere satis putet, nisi animum talibus adverterit; intellexeritque imperfectam, ne dicam falsam esse notionem illam substantiæ corporeæ crassam & ab imaginatione sola pendentem, ac philosophiæ corpuscularis (per se egregiæ verissimæque) abusu ab aliquot annis incaute introductam. Quemadmodum vel hoc argumento constat, quod omnimodam cessationem ac quietem a materia non excludit, nec legum naturæ vim derivativam moderantium, rationes asferre potest. Similiter vis quoque passiva duplex est, vel primitiva, vel derivativa. Et quidem *vis primitiva patiendi* seu *resistendi* id ipsum constituit, quod *materia prima*, si recte interpreteris, in scholis appellatur, qua scilicet fit, ut corpus a corpore non penetretur, sed eidem obstaculum faciat, & simul ignavia quadam, ut sic dicam, id est ad motum repugnatione sit præditum, neque adeo nisi fracta nonnihil vi agentis impelli se patiatur. Unde postea *vis derivativa patiendi* varie in *materia secunda* sese ostendit. Sed nostrum est generalibus illis ac primitivis sepositis suppositisque, quibus ob formam corpus omne semper agere, & ob materiam corpus omne semper pati ac resistere docemur, nunc quidem pergere ulterius, & in hac doctrina de *virtutibus & resistentiis derivativis* tractare, quatenus variis modis pollent corpora, aut rursus varie renituntur; his enim accommodantur leges actionum, quæ non ratione tantum intelliguntur, sed & sensu ipso per phænomena comprobantur.

Vim ergo derivativam, qua scilicet corpora actu in se invicem agunt, aut a se invicem patiuntur, hoc loco non aliam intelligimus, quam quæ motui (locali scilicet) coheret, & vicissim ad motum localem porro producendum tendit. Nam per motum localem cetera phænomena materialia explicari posse agnoscimus. Motus est continua

tinua loci mutatio, itaque tempore indiget. Mobile tamen in motu existens, ut in tempore habet motum, ita in quovis momento habet *velocitatem*, quæ tanto major est, quanto plus spatii percurritur, minusque impenditur tempus. Velocitas sumta cum directione *Conatus* appellatur; *Impetus* autem est factum ex mole corporis in velocitatem, ejusque adeo quantitas est, quod *Cartesiani* appellare solent quantitatem motus; scilicet momentaneam, tametsi accuratius loquendo ipsius motus, quippe in tempore existentis, quantitas ex aggregato impetuum durante tempore in mobili existentium (æqualium inæqualiumve) in tempus ordinatim ductorum, nascatur. Nos tamen cum ipsis disputantes, ipforum loquendi morem secuti sumus. Quin etiam quemadmodum (non incommode ad usum loquendi doctrinalem) ab accessu jam facto faciendove distinguere possumus accessionem quæ nunc fit; tanquam incrementum accessus vel elementum; aut quemadmodum descensionem præsentem a facto jam descensu, quem auget, distinguere licet: ita possemus præsentaneum seu instantaneum motus elementum ab ipso motu per temporis tractum diffuso discernere, & appellare Motionem; atque ita *quantitas motionis* dicetur, quæ vulgo motui tribuitur. Et quanquam in verbis faciles simus post interpretationem habitam, antea tamen nos in iis curiosos esse oportet, ne ambiguitate decipiamur.

Porro ut æstimatio motus per temporis tractum fit ex infinitis impetibus, ita vicissim impetus ipse, (etsi res momentanea) fit ex infinitis gradibus successive eidem mobili impressis; habetque elementum quoddam, quo non nisi infinities replicato nasci potest. Finge tubum A C in plano horizontali hujus paginæ certa quadam uniformi celeritate rotari circa centrum C immotum, & globum B in tubi cavitæ existentem liberari vinculo vel impedimento, atque incipere moveri vi centrifuga; manifestum est, initio conatum a centro recedendi, quo scilicet globus B in tubo tendet versus ejus extremitatem A, esse infinite parvum, respectu impetus quem jam tum habet a rotatione, seu quo cum tubo ipso globus B, a loco D tendit versus (D) retenta a centro distantia. Sed continuata aliquandiu impressione centrifuga a rotatione procedente, progressu ipso oportet nasci in globo impetum quendam centrifugum, completum (D) (B) comparabilem cum impetu rationis D (D) Hinc patet duplicem esse *Nisum*, nempe ele-

elementarem seu infinite parvum, quem & *solicitationem* appello, & formatum continuatione seu repetitione Nisuum elementarium, id est imperum ipsum. Quanquam non ideo velim hæc Entia Mathematica reapse sic reperiri in natura, sed tantum ad accuratas æstimationes abstractione animi faciendas prodesse.

Hinc *Vis* quoque duplex: alia elementaris, quam & *mortuam* appello, quia in ea nondum existit motus, sed tantum sollicitatio ad motum, qualis est globi in tubo, aut lapidis in funda, etiam dum adhuc vinculo tenetur; alia vero vis ordinaria est, cum motu actuali conjuncta, quam voco *vivam*. Et vis mortuæ quidem exemplum est ipsa vis centrifuga, itemque vis gravitatis seu centripeta; vis etiam qua Elastum tensum se restituere incipit. Sed in percussione, quæ nascitur a gravi jam aliquandiu cadente, aut ab arcu se aliquandiu restituente, aut a simili causa, vis est viva, ex infinitis vis mortuæ impressionibus continuatis nata. Et hoc est quod *Galileus* voluit, cum ænigmatica loquendi ratione percussione vim infinitam dixit, scilicet, si cum simplice gravitatis nisu comparetur. Etsi autem impetus cum vi viva semper sit conjunctus, differre tamen hæc duo, infra ostendetur.

Vis viva in aliquo corporum aggregato rursus duplex intelligi potest, *totalis* scilicet, vel partialis; & *partialis* iterum vel respectiva vel directiva, id est vel propria partibus vel communis. *Respectiva* sive *propria* est, qua corpora aggregato comprehensa possunt agere in se invicem; *directiva* seu *communis* est, qua præterea ipsum aggregatum extra se agere potest. Voco autem directivam, quia directionis totalis vis integra in hac vi partiali conservatur. Ea autem sola superesset, si subito aggregatum congelascere fingeretur motu partium inter se intercepto. Unde ex vi respectiva & directiva simul sumtis componitur *vis totalis absoluta*. Sed hæc melius ex tradendis infra regulis intelligentur.

Veteres, quantum constat, solius vis mortuæ scientiam habuerunt, eaque est, quæ vulgo dicitur Mechanica, agens de vecte, trochlea, plano inclinato, (quo cuneus & cochlea pertinent) æquilibrio liquorum & similibus; ubi nonnisi de conatu primo corporum in se invicem tractatur, antequam impetum agendo conceperunt. Et licet leges vis mortuæ ad vivam transferri aliquo modo possint, magna

tamen cautione opus est; ut vel hinc decepti sint, qui vim in universum, cum quantitate ex ductu molis in velocitatem facta confuderunt, quod vim mortuam in ratione horum composita esse deprehendissent. Nam ea res ibi speciali ratione contingit, ut jam olim admonuimus, quoniam (exempli gratia) gravibus diversis descendentes, in ipso initio motus, utique ipsi descensus seu ipsæ quantitates spatiorum descensu percursorum, nempe adhuc infinite parvæ, seu elementares, sunt celeritatibus seu conatibus descendendi proportionales. Sed progressu facto, & vi viva nata, celeritates acquisite non amplius proportionales sunt spatiis descensu jam percurfis, quibus tamen vim æstimandam olim ostendimus, ampliusque ostendemus, sed tantum earum elementis. *Galileus* de vi viva (alio licet nomine, imo conceptu) agere coepit, primusque explicuit, quomodo acceleratione gravium descendens motus nascatur. *Cartesius* recte discrevit velocitatem a directione, & vidit etiam in conflictu corporum id sequi, quo minime mutantur priora. Sed minimam mutationem non recte æstimavit, dum solam directionem, vel solam velocitatem mutat; cum contemperata ex ambobus instituenda esset mutatio: quod quomodo fieri deberet, ipsum fugit; quia res tam heterogeneæ comparari ac contemperari posse, ipsi, modalibus potius tunc, quam realibus intento, non videbantur. Ut alios ejus in hac doctrina lapsus taceamus.

Honoratus Fabri, *Marcus Marci*, *Joh. Alph. Borellus*, *Ignatius Baptista Pardies*, & *Claudius Dles Chales*, alique acutissimi viri in doctrina de motu non contemnenda dedere, sed errores tamen eosque capitales non vitavere. Primus, quod sciam, *Hugenius* qui ætatem nostram præclaris inventis illustravit, in hoc quoque argumento ad puram & liquidam veritatem pervenisse mihi videtur, & doctrinam hanc a parallogismis liberasse, regulis quibusdam olim publicatis. Easdem fere regulas *Wrennus* quoque, *Wallisus*, & *Mariottus*, viri in his studiis diversa licet ratione excellentes, obtinuerunt. Sed de causis tamen non eadem sententia est; unde neque easdem conclusiones egregii in his studiis viri semper admittunt. Atque adeo veri fontes hujus scientiæ, nondum, quod constat, fuere reclusi. Nec sane ab omnibus agnoscitur, quod mihi certum videtur: repercussionem sive reflexionem non nisi a vi elastica, id est intestini motus

tus renisu proficisci. Nec notionem ipsam virium quisquam ante nos explicavit; quæ res hætenus turbavit *Cartesianos* aliosque, qui motus vel impetus summam (quam pro virium quantitate habent) post concursum a priore diversam prodire posse, vel ideo capere non potuerunt, quod eo ipso etiam virium quantitatem mutari crediderunt.

Mihi adhuc juveni, & corporis naturam cum *Democrito* & hujus ea in re sectatoribus *Gassendo* & *Cartesio*, in sola massa inerte tunc constituenti, excidit libellus *Hypothesos physica* titulo, quo Theoriam motus pariter a systemate abstractam, & systemati concretam exposui: quem ultra mediocritatis suæ meritum, multis præclaris viris video placuisse. Ibi statui, supposita tali corporis notionem, omne incurrens suum conatum dare excipienti, seu directe obstanti quæ tali. Nam cum in momento incursum pergere conetur, adeoque seculum abripere excipiens; conatusque ille (ob corporis ad motum quietemve creditam mihi tunc indifferentiam) suum effectum omnino habere debeat in excipiente, nisi contrario conatu impediatur; imo etiam si eo impediatur; quando tantum diversos illos conatus inter se componi oportet: manifestum erat, nullam causam reddi posse, cur non incurrens effectum ad quem tendit, consequatur, seu cur non excipiens recipiat conatum omnem incurrentis; adeoque motum excipientis ex pristino suo & recepto novo seu alieno conatu compositum esse. Ex quo porro ostendebam: si solæ mathematicæ notiones, magnitudo, figura, locus, horumque mutatio, aut in ipso concursus momento mutandi conatus, in corpore intelligerentur; nulla habita ratione notionum metaphysicarum, potentiæ scilicet actricis in forma, & ignaviæ seu ad motum resistentiæ in materia; atque adeo si necesse esset concursus eventum sola compositione conatum Geometrica, ut explicuimus, determinari: tunc sequi debere, ut incurrentis, etiam minimi, conatus toti excipienti, licet maximo, imprimatur; atque adeo maximum quiescens a quantulocunque incurrente sine ulla hujus retardatione abripiatur: quandoquidem tali materiæ notionem nulla ejus ad motum repugnatio, sed indifferentia potius continetur. Unde non magis difficile foret impellere magnum quiescens, quam parvum, essetque adeo actio sine reactione, nullaque fieri posset potentiæ æstimatio, cum quidvis a quovis præ-

præstari posset. Quæ aliaque id genus multa, cum sint ordini rerum adversa, & cum principiis veræ Metaphysicæ pugnent; ideo tunc quidem putavi (& vere quidem) sapientissimum rerum Automata structura systematis vitasse, quæ per se ex nudis motus legibus a pura Geometria repetitis consequerentur.

Sed postea omnia altius scrutatus, vidi in quo consisteret systematica rerum explicatio, animadvertique hypothesin illam priorem notionis corporeæ, non esse completam; & cum aliis argumentis, tum etiam hoc ipso comprobari, quod in corpore præter magnitudinem & impenetrabilitatem poni debeat aliquid, unde virium consideratio oriatur; cujus leges metaphysicas extensionis legibus addendo, nascantur eæ ipsæ regulæ motus, quas systematicas appellaram; nempe ut omnis mutatio fiat per gradus, & omnis actio sit cum reactione, & nova vis non prodeat sine detrimento prioris, adeoque semper abripiens retardetur ab abrepto, nec plus minusve potentia in effectu quam in causa contineatur. Quæ lex cum non derivetur ex notione molis, necesse est consequi eam ex alia re, quæ corporibus insit, nempe ex ipsa vi, quæ scilicet eandem semper quantitatem sui tuetur, licet a diversis corporibus exerceatur. Hinc igitur, præter pure mathematica & imaginationi subiecta, collegi quædam metaphysica, solaque mente perceptibilia, esse admittenda & massæ materiali principium quoddam superius, & ut sic dicam formale, addendum; quandoquidem omnes veritates rerum corporearum ex solis axiomatibus logisticis & geometricis, nempe de magno & parvo, toto & parte, figura & situ, colligi non possint; sed alia, de causa & effectu, actioneque & passione, accedere debeant, quibus ordinis rerum rationes salventur. Id principium Formam, an *ἐντελέχειαν*, an Vim appellemus, non refert, modo meminerimus per solam virium notionem intelligibiliter explicari.

Quod vero hodie egregii quidam viri, hoc ipsum videntes, vulgarem nempe materiæ notionem non sufficere, Deum accersunt *ὁπο μηχανῆς*, vimque omnem agendi auferunt rebus, quasi Moisaica quadam Philosophia (ut *Fluddus* olim vocabat) assentiri non possum. Tametsi enim præclare ab ipsis animadversum concedam, substantiæ unius creatæ in aliam influxum proprium nullum esse, si res ad metaphysicum rigorem exigatur; fatearque etiam libenter,

om-

omnes res continua semper creatione a Deo proficisci; nullam tamen veritatem naturalem in rebus esse puto, cujus ratio immediate petenda sit ex divina actione vel voluntate, sed semper rebus ipsis aliqua a Deo esse indita, unde omnia earum prædicata explicentur. Certe non corpora tantum Deum creasse constat, sed & animas, quibus entelechiæ primitivæ respondent. Verum hæc alias suis propriis rationibus profundius eductis demonstrabuntur.

Interim etsi principium activum materialibus notionibus superius, & ut sic dicam vitale, ubique in corporibus admittam; non ideo tamen *Henrico Moro* aliisque viris pietate & ingenio insignibus hic assentior, qui Archæo nescio quo aut hylarchico principio etiam ad phænomena procuranda sic utuntur; quasi scilicet non omnia mechanice explicari possint in natura, & quasi qui hoc conentur, incorporea tollere videantur, non sine suspitione impietatis; aut quasi cum *Aristotele* Intelligentias orbibus rotandis affigere necesse sit, aut elementa dicendum sit sursum vel deorsum a forma sua agi; compendiosa sed inutili docendi ratione: His inquam non assentior, nec magis ista mihi Philosophia, quam illa quorundam placuit Theologia, qui Jovem tonare aut ningere sic credebant, ut causarum propriorum inquisitores etiam Atheismi crimine infamarent. Optimum meo iudicio temperamentum est, quo pietati pariter & scientiæ satisfiat, ut omnia quidem phænomena corporea a causis efficientibus mechanicis peti posse agnoscamus; sed ipsas leges mechanicas in universum a superioribus rationibus derivari intelligamus; atque ita causa efficiente altiore tantum in generalibus & remotis constituendis utamur. His vero semel stabilitis, quoties postea de rerum naturalium causis efficientibus propinquis & specialibus tractatur, animabus aut Entelechiis locum non demus, non magis quam otiosis facultatibus aut inexplicabilibus sympathiis. Cum nec ipsa causa efficiens prima atque universalissima specialibus tractationibus intervenire debeat, nisi quatenus fines spectantur, quos divina sapientia habuit in rebus sic ordinandis, ne quam laudis ejus & hymnorum pulcherriorum canendorum occasionem negligamus.

Sane & finales causæ (ut singulari plane exemplo optici principii, celeberrimo *Molineusio* in Dioptriciis suis valde probante, ostendi) subinde magno cum fructu etiam in physicis specialibus adhiben-

V

tur,

tur, non tantum ut supremi Autoris pulcherrima opera magis admireremur, sed etiam ut divinemus interdum hac via, quæ per illam efficientium non æque aut non nisi hypothetice patent. Quem usum hactenus fortasse Philosophi nondum satis observarunt. Et in universum tenendum est, omnia in rebus dupliciter explicari posse: per *regnum potentia* seu causas *efficientes*, & per *regnum sapientia* seu per *finales*; Deum corpora ut machinas more architecti secundum *leges magnitudinis* vel *mathematicas*, & quidem in usum animarum; animas vero, sapientia capaces, ut cives suos & societatis cujusdam cum ipso participes, more Principis, imo patris secundum *leges bonitatis* vel *morales* ad suam gloriam moderante; permeantibus sese ubique ambobus regnis, inconfusis tamen & imperturbatis legibus utriusque; ita ut simul & regno potentia maximum, & regno sapientia optimum obtineatur. Sed nobis hoc loco regulas generales virium effectricium constituere propositum est, quibus in causis specialibus efficientibus explicandis uti deinde possimus.

Porro ad veram virium æstimationem, & quidem prorsus eandem, diversissimis itineribus perveni: uno quidem a priori, ex simplicissima consideratione spatii, temporis & actionis (quod alias exponam) altero a posteriori, vim scilicet æstimando ab effectu quem producit se consumendo. Nam *effectum* hic intelligo non quemlibet, sed cui vis impendi, seu in quo consumi debet, quem ideo *violentum* appellare possis, qualis non est ille, quem corpus grave in plano perfecte horizontali procurrendo exercet, quia tali effectu utcunque producto eandem semper vim retinet; quanquam & hoc ipso effectu, ut ita dicam, *innocuo* recte adhibito, hanc nostram æstimandi rationem consecuti sumus; sed nunc a nobis seponetur. Elegi autem effectum ex violentis illum, qui maxime capax est homogenei seu divisionis in partes similes & æquales, qualis est in ascensu corporis gravitate præditi: nam elevatio gravis ad duos vel tres pedes, præcise dupla vel tripla est elevationis gravis ejusdem ad pedem unum; & elevatio gravis dupli ad pedem unum facta, præcise dupla est elevationis gravis simpli ad altitudinem pedis unius; unde elevatio gravis dupli ad tres pedes præcise sextupla est elevationis gravis simpli ad pedem unum. Supposito scilicet (saltem docendi causa, etsi aliter fortasse in veritate se res habeat, sed insensibili tamen hic errore)

rore) gravia æque gravitare in majore aut minore ab horizonte distantia. Nam in elastro non æque facile locum homogeneitas habet. Cum igitur comparare vellem corpora diversa aut diversis celeritatibus prædita, equidem facile vidi, si corpus A sit simplum, & B sit duplum, utriusque autem celeritas æqualis; illius quoque vim esse simplam, hujus duplam, cum præcise quicquid in illo ponitur semel, in hoc ponatur bis. Nam in B est bis corpus ipsi A æquale & æquivelox, nec quicquam ultra. Sed si corpora A & B sint æqualia, celeritas autem in A sit simpla & in C dupla, videbam, non præcise quod in A est, duplicari in C, cum dupletur quidem celeritas, non tamen & corpus. Et peccatum hic fuisse vidi ab iis, qui sola ista reduplicatione modalitatis vim ipsam duplicari credidere; quemadmodum jam olim observavi, admonuique, veram neque hactenus (post tot licet *Elementa Mathematicos universalis* scripta) traditam æstimandi artem in eo consistere, ut denique ad homogeneum aliquid, id est accuratam & omnimodam non modorum tantum, sed & rerum reduplicationem perveniat. Cujus methodi non aliud melius illustriusque specimen dari potuit, quam quod exhibetur in hoc ipso argumento.

Hæc ergo ut obtinerem, consideravi an duo ista corpora A & C magnitudine æqualia, sed celeritate diversa, effectus aliquos producere possint causis suis æquipollentes, & inter se homogeneos. Ita enim quæ per se non facile poterant, saltem per effectus suos accurate compararentur. Effectum autem causæ suæ æqualem esse debere sumsi, si totius virtutis impendio seu consumptione producat: ubi non refert, quanto tempore producat. Ponantur ergo corpora A & C esse gravia, & vim suam convertere in ascensum, quod fiet, si eo momento quo celeritates suas dictas habent, A simplam, B duplam in extremis pendulorum verticalium P, A, E, C existere intelligantur. Constat autem e *Galilei* aliorumque demonstratis, corpore A celeritate ut 1 ad summum ascendente super horizontem HR ad altitudinem 2 A, H, pedis unius; utique corpus C, celeritate ut 2, ascendere (ad summum) posse ad altitudinem 4 C, R, pedum quatuor. Unde jam consequens est, grave habens celeritatem ut 2, potentia quadruplum esse habentis gradum celeritatis ut 1. Cum totius suæ virtutis impendio præcise quadruplum efficere possit. Nam libram (id est se ipsum)

attollens ad pedes quatuor, præcise quater attollit unam libram, ad unum pedem. Eodemque modo generaliter colligitur, vires æqualium corporum esse ut quadrata celeritatum, & proinde vires corporum in universum esse in ratione composita ex corporum simplicee, & celeritatum duplicata.

Eadem confirmavi, ad absurdum (nempe ad motum perpetuum) redigendo contrariam sententiam, vulgo, præsertim apud *Cartesianos*, receptam, qua vires creduntur esse in ratione composita corporum & celeritatum: qua etiam methodo usus sum subinde, ut duos *status virtute inæquales* definirem a posteriori, & majorem simul a minori certa nota distinguerem. Nam cum alterutrum alteri substituendo motus oritur perpetuus mechanicus, seu effectus potior causa, status illi sibi minime æquipollent, sed ille qui substitutus est alteri, potior fuit, quia majus aliquid præstari effecit. Pro certo autem assumo, naturam nunquam sibi viribus inæqualia substituere, sed effectum integrum semper causæ plenæ æqualem esse; & vicissim quæ viribus æqualia sunt, tuto ratiocinio sibi substitui a nobis posse, liberrima suppositione, quasi substitutionem illam actu effecissemus, nulloque adeo perpetui motus mechanici metu. Quod si ergo verum esset, quod vulgo sibi persuadent, æquipollere inter se grave A, ut 2 (sic enim nunc sumamus) præditum celeritate ut 1, & grave C ut 1, præditum celeritate ut 2; debet alterutrum alteri impune substitui posse. Sed hoc verum non est. Nam ponamus A ut 2 celeritatem ut 1 acquisivisse descensu 2 A 1 A, ex altitudine 2 A. H unius pedis; jamque ipso in 1 A seu in horizonte existente, substituamus pro ipso æquipollens (ut volunt) pondus C ut 1, celeritate ut 2, quod ascendat usque ad C, seu ad altitudinem 4 pedum. Itaque solo descensu ponderis A duarum librarum, ex altitudine unius pedis 2 A. H, substitutoque æquipollente, effecimus ascensum libræ unius ad pedes quatuor, quod est duplum prioris. Ergo tantundem virium lucrati sumus, seu motum mechanicum perpetuum effecimus, quod utique absurdum est. Nec refert, an per motuum leges actu efficere possimus hanc substitutionem; nam inter æquipollentia etiam mente tuto fieri substitutio potest. Quanquam etiam varias rationes excogitaverimus, quibus actu tam prope quam velis efficeretur, ut vis tota corporis A transferretur in corpus C, antea quiescens, sed quod nunc (ipso A ad quietem

tem redacto) sit solum in motu positum. Unde fieret, ut pro pondere bilibri celeritatis ut 1, successura esset libra una celeritatis ut 2, si hæc æquipollerent; unde absurdum oriri ostendimus. Neque ista sane inania sunt aut in logomachiis consistunt, sed in machinis & motibus comparandis maximum usum habent. Nam si quis vim habeat ab aqua vel animalibus, vel alia causa, per quam corpus grave centum librarum in motu constanti conservetur, quo intra minuti temporis quartam partem absolvere possit circulum horizontalem diametri triginta pedum; alius vero ejus loco eodem tempore duplum pondus nonnisi dimidium circulum constanter absolvere præstet, minore impensa, idque tibi velut in lucrum imputet; deceptum te ac dimidia virium parte frustratum scito. Sed nunc fugatis erroribus, veras & sane admirandas Naturæ Leges paulo distinctius in Schediasmatis hujus parte secunda proponemus, mense Majo exhibenda.

VITA DI D. ANDREA CANTELMO, SCRITTA DA
LIONARDO DI CAPOA.

i.e.

Vita Dn. Andreae Cantelmi, auctore Leonardo Capuano.

Neapoli typis Jac. Raillardi, 1693, 4. Alph. 1. pl. 20.

Postquam clarissimi hujus Auctoris *Lectiones naturam Mephitium concernentes* in Actis Eruditorum A. 1686 p. 367, & *varia Cogitata originem ac progressus Medicina enarrantia* Tomo I. Supplementorum p. 615 memoravimus, nihil amplius, quod ab eo fuerit profectum, ad nos quidem pervenit. Nuper vero cum præsens hoc novumque ejus opus, curante illustri Magliabechio, nacti fuerimus, quod vitam magni quondam Ducis bellici Andreae Cantelmi complectitur, occasio nobis nata est, honorificam denuo Leonardi nostri mentionem faciendi.

Fuit vero *Andreas* ille ex Illustrissima, imo Regia stirpe Cantelmiana, quæ ex antiquissimis Scotia Regibus originem traxit; ipso Carolo II Magnæ Britanniae nuper Rege abunde id attestato, cujus authenticum eam in rem instrumentum, Edinburgi die 10 Sept. anni 1683 scriptum, quo & *consanguineos* suos salutare Cantelmos non dubitavit, post operis præsentis clausulam a pag. 227 ad 238 producit.

Ex Scotia in Galliam celsissima gens jam olim migravit, comparatisque, in Provincia imprimis, non contemnendis possessionibus, militari arte diu multumque claruit, donec seculo post Christum natum decimo tertio, cum Carolo Andegavensi Sicilia Regnum invasuro in Italiam delata, & ab eodem ob egregiam adversus Manfredum operam navatam, *Populo* (oppidi nomen est) aliisque in Aprutio bonis donata, fixam ibidem sedem constituit. Nobis seu diversa familia hujus fata, seu eorum, qui orti ex ea fuere, præclara facta recensere uberius haud vacat. Id saltem addimus, a Philippo II Hispaniarum Rege Joannem Josephum Bonaventuram *Ducis Populi* axiome, quo posterius hodieque gaudent, condecoratum fuisse, cum majores *Domini* primum, post *Comites Populi* dicti fuissent. Cæterum caput Familia hæc Regia venerata hætenus fuit Celsissimum Populi Ducem *Josephum* anno 1693 defunctum, qui cum mascula prole destitueretur, filiam Beatricem, ex singulari dispensatione Alexandri VIII Pontificis, fratri suo Restaino, qui ante annos aliquot Tribuni militum ac Magistri campi munus in Flandria sustinuerat, in matrimonium concessit. Is hodie *Ducis Populi & Principis Pectorani* gerit titulum, fratremque agnoscit Eminentissimum ac Reverendissimum Dn. *Jacobum Cantelmum*, qui postquam varias legationes a Curia Romana ipsi demandatas, & inter hanc postremam Germanicam, ubi Augustissimi Imperatoris nostri Serenissimum filium *Josephum* Regem Romanorum electum vidit, maxima cum laude obivisset, & ubique insignia prudentiæ documenta edidisset, ab Alexandro VIII A. 1689 Cardinalis, posteaque Legatus Urbini & Archiepiscopus Capuanus, ac anno tandem 1691 ab immediato suo in isto munere antecessore Innocentio XII Pontifice hodierno Archiepiscopus Neapolitanus creari meruit.

Sed ut ad *Andream* nostrum, cuius vitam Leonardus Capuanus luculento hoc opere eleganter politeque descripsit, revertamur, ea est rerum ab eo gestarum magnitudo ac varietas, ut earum historiam hoc loco repetere prolixum nimis foret. Suffecerit pro instituti nostri ratione indicasse, natum Cantelmum fuisse Pectorani A. 1599, Fabricio Cantelmo Duce Populi & Laura d'Evoli foemina illustrissima parentibus: ab ætatis anno vigesimo ad vitæ usque finem bellicam operam Austriae Domui in Italia, Germania, Hungaria, Bel-

Belgio, Catalaunia, summa cum dexteritate præstitisse, variis arduisque casibus exercitatum: per diversos militiæ gradus ad supremi Imperatoris bellici munus, quod cum Proregia dignitate in Catalaunia non multo ante obitum gessit, ascendisse, tandemque cum Proregimen Navarrae decretum ipsi esset, in oppidulo sex milliaribus Cæsaraugusta distante, A. 1643 diem supremum obiisse. Singula uberius Auctor noster persequitur: summam autem in *Elogiis Illustrum belli Ducum* Venetiis A. 1683 editis & a nobis in Actis Eruditorum A. 1684 pag. 432 recensitis, *Laurentius Crassus* pag. 211 sqq. enarrat, quem in eo tamen abire a Capuano nostro deprehendimus, quod cum hic anno seculi nostri quadragesimo quinto, ætatis vero ipsius quadragesimo sexto obiisse Cantelmum tradat, Crassus eum defunctum memoret anno 1646, & quidem cum quinquagesimum primum ætatis annum ageret. Labet vero, ut cuique constet, quanto in pretio habitus etiam ab eruditis Cantelmus fuerit, Inscriptionem hic exhibere, quæ in Catalaunia agenti librum suum, *Bivium virtutum & vitiorum* dictum, Erycius Puteanus dedicavit, a Laurentio etiam Crasso Elogio Cantelmiano insertam.

ILLUSTRISSIMO ET EXCELLENTISSIMO DOMINO

D. ANDRÆ CANTELMO

E Regibus Scotia,
 Ducibus Populi,
 Magno e Magnis,
 Catalaunia Proregi,
 Militia ibidem Regis
 Summo Præfecto,
 Bellis Germanicis Belgicisque
 Et nunc Hispanicis inclyto,
 Armorum Gloria,
 Litterarum Tutela,
 Virtutum Vindici,
 Vitiorum Hosti,
 Vero Heroi, & Herculi,
 Virtutum & Vitiorum
 Bivium

*Er. Putcanus Bamelrodius,
Officiose tanquam Patrono,
Humiliter tanquam Amico,
Scribens Pugnanti,
Dedicat.*

Unicum superest, quod ignorare Lectorem Benevolum nolumus, Vita nempe Andrea Cantelmi subjunctam esse tum Consiliorum, quæ super diversis ille status ac belli negotiis consignavit, tum Epistolarum, quas ad præcipuos quosdam Magnates exaravit, faraginem, a Leonardo Capuano magno studio collectam: instituto omnibus laudando, qui norunt, quantum ex his talibus virorum, quorum fuit in Republica auctoritas, monumentis Historiæ affundi lucis queat.

EDUARDI STILLINGFLEETI, EPISCOPI VIGORNIENSIS
Angli, Epistola ad DEISTAM,

Pro adserenda S. Literarum autoritate & Religionis Christianæ veritate.

Andreas Adamus Hochstetterus, V. D. M. in Ecclesia Tubingensi, ex Anglico Latinum fecit lucique publicæ exponi curavit. Ulmæ apud G. G. Kühnium, 1695. in 8.

Constat plag. 10.

Nemo eruditorum est, cui ignotum esse queat illustre Eduardi Stillingfleeti nomen, quod editis haud paucis limatissimi ingenii monumentis posteritati dudum commendavit. Ut enim cætera taceamus, quæ de Britannorum origine in historicis, in polemica theologia adversus Jo. Crellium, itemque in nuperis sub Jacobo R. motibus contra Romanenses felicissimo successu scripsit: vel solum de origine ac veritate religionis Christianæ opus præstantissimum de incomparabili ejus eruditione singularique pietate testari abunde potest, quod ipsum, patrio conscriptum sermone, tanto mox in pretio habitum fuit, ut brevi temporis spatio, quidquid a typographi manu prodierat, consumptum quasi fuerit & a Lectoribus devoratum. Neque sane inferiorem, apud suos æque ac externos, laudem nacta est elegantissima ad DEISTAM epistola, in Latinum nuper sermonem ad complurium desideria ab *Andrea Adamo Hochstettero*, viro clarissimo & majora cum tempore daturo, translata.

Quan-

Quamquam autem ipsa lectu dignissima utilisimæque est, breves tamen ejusdem pro more nostro lineas dabimus. Primum itaque monet Auctor Reverendissimus, nihil uspiam adeo clarum esse, ubi non inveniatur quod scrupuletur ingenium sophisticum; id quod vel solo veterum quorundam exemplo pateat, qui probare conati fuerint, nihil uspiam in rerum natura existere, & si quid existat, non tamen intelligi a quoquam posse, aut si ab uno intelligi queat, exprimi tamen aliis haud posse. Pariter non paucos olim fuisse repositos, qui subtilibus admodum argumentis omnem in universum certitudinis gradum ausi fuerint subvertere: at inde tamen non sequi, deponendum omnem certitudinis prætextum, quia responderi forsitan ad singulas Scepticorum argutias haud possit: displicereque adeo sibi hunc arguendi modum, quo Deista responderi prius ad particulares quascunque difficultates postulet, quam principales Christianæ fidei evidentia considerentur. Nonne enim, inquit, satis rationum suppetere existimas, ut credam, dari extensam in mundo materiam, etsi non facile solvantur difficultates, quæ de extensione aut divisibilitate moventur? aut ut firmiter quis persuasus sit, se habere animam, tametsi declarare haud possit, quomodo unita esse queat substantia immaterialis cum materiali? aut Solem splendere, utur demonstrare non possit, Solne aut Terra moveatur? Quibus ita præmissis latiusque expensis, principalem hæc quæstionem esse dicit, an religio Christiana sit a Deo. Probato enim eam a Deo esse, frustra fore argumenta contra ejus auctoritatem producta. Generalia tamen Deistæ dubia mox proponit, qualia sint: nullam ejus rei certitudinem esse, quæ tanto abhinc tempore contigerit, cum tot fabellas in orbe fuisse constet: probabile videri, res istas tum fuisse consignatas, cum nemo esset, qui earum falsitatem detegeret: et id quidem facile fieri potuisse ante inventam artem typographicam: neque quenquam esse, qui pias primorum Christianorum fraudes Legendasque Papistarum ignoret: forsitan plures imposturas fuisse in propagandis confictis revelationibus miraculisque, quam quidem detegere nunc possumus: neque hic Scripturæ aut Christianorum testimonia amplectenda esse, quia suspecta ob partium studium, ipsumque Josephi testimonium fraudulenter a Christianis suppositum fuisse plures Viri docti existiment: sufficientia ejus rei fundamenta esse in ipsa histo-

P. 13

P. 16

P. 17

V. 25.

P. 24

X

ria,

ria, quæ inter se non cohæreat, obscura sit, aliaque contineat haud facile excusanda: unde merito de auctoritate illius dubitare quis possit, & suspicari, primos ejus præcones nonnisi novæ cujusdam sectæ antesignanos fieri voluisse. Quæ omnia ut solide convellat, primo probat, materias facti, etsi longa adeo a nobis ætate contigerint, eam tamen evidentiam habere posse, ut obligare nos queat ad credendum, illas esse veras. Alias enim nullum unquam competens testimonium fore admittendum: quod si enim res historicæ sint descriptæ ab hostibus aut peregrinis, causam fore dubitandi de cognitione ipsorum aut integritate; si ab amicis, dubiam eo magis fidem esse posse, quia forsan laborarint partium studio. Equidem decipere homines posse ac decipi, sed ita ut neutrum necessario fiat: esse enim adhuc in mundo illud quod *Veritatem* vocamus: & *quanquam omnes* homines decipere possint, *non tamen semper* illos decipere: posse denique quemvis cognoscere se non esse deceptum; hoc enim ni esset, nihil tale, quod societatem adpellamus, obtinere inter homines posse. Mox egregie exemplo a Thucydide petito ostendit, unde *γνησιότης* auctorum cognosci queat, constanti nimirum omnium eruditorum a tot retro seculis consensu, comparatione testimoniorum inde citatorum, styli cum caractere, quem auctor a doctis obtinuit, consideratione. Extare equidem plurima scripta spuria, at inde non sequi, quod genuinum nihil extet. Neminem de genuinis Ciceronis operibus dubitare ideo, quod Italus quidam libellum de consolatione supposuerit; quod omne prolixius ibi explicat, additis duabus ad Deistam quæstionibus, quarum una est, an isti, conceptui, quem de Deo habeat, plane repugnet DEUM ad manifestandam voluntatem suam adhibere homines per se fallibiles? ut ad silentium redigat hominem.

Secundo probat, nullam esse rationem suspicandi de veritate rerum facti in N. T. commemoratarum. Quod ut luculentius demonstret, quinque primum justæ suspicionis causas recenset, singulasque cum veritate Historiæ N. T. comparat: uti sunt v. c. personæ decipientes, quæ artem decipiendi experiundo didicerunt, jamque utilitatem e suis fraudibus perceperunt: quod sane de Apostolis dici non possit, hominibus piscatoribus atque ita rudibus, ut vix cum plebe Hierosolymitana norint conversari, qui tamen contemta

temta omni arte, malitia, eruditione ac numero adversariorum, pertinaciam Judæorum sapientiamque Græcorum superaverint. Neque illos existimationem sui pro scopo doctrinæ habuisse exinde docet, quod Paulus v. c. in magna Synedrii gratia constitutus, & ad altiora mox promovendus, quidquid tamen prærogativæ in his habuit, deseruerit, despiciatæque Christianorum societati se addixerit, cum amicorum non solum, sed & fortunarum omnium dispendio. Inauditam hanc fore insaniam, si quis præsentem certamque honoris facile obtinendi spem desereret, & cum inevitabili suo periculo, vitæque perpetuis cruciatibus exponenda, in aliorum delusione delicias quæreret. Quo ipso ne vestigium quidem reservationum, quas vocant, mentalium aut æquivocationum in Apostolis deprehendi demonstrat. Porro, si naturam doctrinæ quam prædicarint, consideraremus, neminem imposturæ aut doli ex hoc capite illos accusaturos: neque enim voluptuosorum suasisse libidines, nec ambiciosorum pompam aut avaritiam; quin potius severissime impotentes istos affectus prohibuisse, id quod utique neglexerit Muhammedes. Neque etiam eos vel Judæorum vel Gentilium genio se accommodasse, aut Jesuitarum more egisse, qui apud Sineses religioni suæ ab artibus mathematicis & doctrina astronomica auctoritatem concilient. Rursus, qui fallâ religione orbem deceperint, illos longam fabularum suarum ætatem finxisse: at Christianos potissimum religionis suæ demonstrationem ab illo petisse, quod nuperrime contigerat, & in cujus circumstantias inquiri a quovis facile poterat, *resurrectionem* nimirum *Christi a mortuis*. Observat consensum præstantissimorum ejus ætatis scriptorum, etiam hostium: atque etsi Josephi de Christo urgere testimonium opus non sit, id tamen asserit, quod si illi, qui de ejus *γνησιότητι* dubitant, pari rigore cum aliis aliorum auctorum locis agerent, tum istos quoque vocari in dubium posse; quandoquidem negari a nemine possit, illud in omnibus antiquis MSS. deprehendi, neque pro impossibili habendum sit, Josephum aliquando non cohærenter scripsisse.

Tertio demonstrat, nihil in Christiana Religione esse, quod aut majestati sanctitative, aut veritati revelationis divinæ repugnet; simulque objectiones a deliquis Apostolorum hoc ipso elidit, quod ipsimet hæc talia memoriæ prodiderint, adeo-

- 76 adeoque semetipfos aut gloriam suam non quæsierint. Subjungit
79 deinceps regulas, e quibus veritas humani testimonii cognosci tu-
to queat, easque ad testimonium Apostolorum egregie applicat,
Hunc, inquietum, Jesum suscitavit Deus, cui nos omnes testimo-
nium perhibemus. Erant autem & 500 numero discipuli, qui resu-
scitatum viderant.
- 85 Quarto ad ipsas e Scriptura petitas objectiones progressurus,
duo præliminaria expendit, & quærenti, cur miracula cessarint,
hoc idem esse respondet, atque quærere, cur non novum Solem
creet Deus, ut satisfiat Atheistis, veterem ab ipso creatum credere
nolentibus? Objicienti, quod Apostolus ipse fateatur, se dicere non-
nulla quæ non sint a Domino, regerit, hoc nempe candoris argu-
mentum esse, quod divinam prætereundam revelationem noluit, quan-
do nullam habuit. Objecerat autem Deista, contradictiones in Scri-
ptura occurrere, v.c. Gen. XV. 13-16. coll. Exod. XII. Cui dubio,
quod interpretes vehementer torfit, ut satisfaciatur, scopum primo pro-
phetiæ ostendit, quod sc. non restringi solum ad servitutem Ægyptia-
cam debeat: mox de ipsis cccc annis respondet, omnem de illis
difficultatem evitari, si admittamus lectionem optimorum codicum
τῶν LXX. ἐν γὰρ Αἰγύπτῳ καὶ ἐν γὰρ Χαναὰν - - ἐν τετρακώ-
σια τετρακόντα. Hanc enim lectionem esse vetustissimi codicis
98. Alexandrini (quem ex Henr. Justelli indulgentia haud raro evolvit In-
terpres noster Hochstetterus) & Complutensis, itemque Eusebii, Hie-
ronymi, codicis Samaritani, quin & ipsorum Judæorum. Objicienti
hoc ipsum codici Hebræo ipsique S. Scripturæ derogare, respondet
101 hoc non pro additione ad Scripturas facta habendum, sed authentici
solum exemplaris genuinæque lectionis productionem esse. Post
105 quatuor, de Chronologicis in S.S. occurrentibus dubiis, regulas pro-
ponit lectu prorsus dignas. E locis cum sapientia DEI non facile
1110. conciliandis Deista objecerat Exod. XXI. de parente filiam vendente,
1511. quam provisionalem solum legem fuisse, neque consuetudini gen-
tium repugnare, neque rationibus destitui acute probat. Pariter lo-
cum Deut. xxii. 13. de exploratione virginitatis, c. xxiii. 19. de prohi-
bitione usurarum, Exod. xxxiii. 33. de libro vitæ (quem de catalogo il-
216 lorum, quos ad possidendum terram Chananaeam DEUS elegerat, ex-
128 ponit) Ruth. II. 20. III. 9. de relationibus quæ immodestæ videban-
tur Deistæ, 1. Sa. XII. 8. de diserta adulterii descriptione (ubi מִשְׁכָּבִים de
gynæ-

gynæceo Regis aulico explicat) de schemate Hoseæ prophetico, alia-
que ita pulchre graviterque vindicat, ut dignissima omnino a nobis
habeantur, quæ a quovis Scripturarum amante diligenter atque avi-
dee g antur.

ELLÆ CAMERARII MED. D. ET PROFESSORIS TUBINGENSIS
Dissertationes III. De Spiritibus animalibus; Spiritu

fumante Boyliano; Potu Thee & Coffe.

Tubingæ apud Philib. Brunn 1694, in 8. plag. 12.

Elegans Mercurium in exilissima sanguiveha æque ac lymph-
tica viscerum vascula injiciendi artificium, ut desiderio aliquot
Virorum eruditorum satisfaceret, præfationi materiam dedit; utpo-
te quod a multo tempore studio indefesso tum a Cl. Authore suo
occultatum, tum quæsitus ab aliis fuit. Proferetur scilicet Author no-
ster, se ab aliquot jam retro annis persuasum habuisse, non dari
promptiorem ad perficiendas injectiones methodum, quam petito
ab aëre antliaque pneumatica auxilio, siphonibus ordinariis ne-
gotio isti imparibus; eaque in sententia planè se confirmatum fuisse
visis celeberrimi Nuckii præparatis anatomicis atque inservientib9 illi
scopo instrumentis; ut nullus dubitet asserere, aëreo opus esse em-
bolo, remque in eo totam consistere, ut viscus, cujus vasculum tu-
bulo alligatum est, in recipiente suspendatur, ita ut in apertum aë-
rem hiet tubulus incurvus, cui applicari Majæ filius, & recipiente
evacuato in quosvis canalium capillarium Mæandros, aere externo
gravitante & premente, intrudi potenter queat. Quamvis haud infi-
cietur, se non nisi generalia hic tradidisse, sique ad Nuckii, Ruy-
schiique in visceribus præparandis aspires elegantiam, dexteritatem
haud levem, attentamque circumstantiarum considerationem re-
quiri, cum & hic usus faciat artificem. Prima vero dissertatione in-
tricatam spirituum animalium indolem clarissimus Author illustrat,
occasionem præbente experimento, a Cel. primum Bellino instituto,
atque ab Excell. nostro Bohnio eruditis publico programme com-
municato, quo nempe diaphragma animalis a motu jam cessans pri-
stinas molitur systoles, compressiva digitorum nervo phrenico ad-
motorum versus diaphragma tendentia accedente. Istud scil. ex-
perimen-

perimentum in detegenda spirituum natura quibuscunque aliis longe antecellere iudicat, cumque id communiter pro adstruenda palpabili eorum consistentia adhiberi cerneret, dissertatione ista contrarium, impalpabilem nempe eorundem tenuitatem modeste evincit. Postquam enim eos, qui Chymicis spiritibus animales similes dicunt, quique eos ex materia quavis posse generari asserunt, perstrinxisset, suam explicans sententiam requirit in spiritibus tum tenuitatem atque mobilitatem insignem, tum notabile robur, unde eos non impalpabiles solum, sed & elasticos, actu compressos, nisuque se restituendi gaudentes, paucis, aëreos fratur, aërisque, qui nos ambit, portionem, quam in corpore plane necessariam dicit; non aërem mediæ naturæ, quem non magis quam aquam, terramve mediam videtur admittere; quarenti per quas vias subeat aër sanguinem, in pulmonibus id fieri negat, viamque ipsi cum alimentis eandem assignat. Ostendit dehinc, egregie experimenti, circa quod versatur, circumstantias cum spiritibus elasticis concordare, faciliusque ab istis, quam palpabili fluido, solutionem admittere; istas vero aëris spirulas sanguini adhuc mixtas vitales vocat spiritus. At a spiritibus his elasticis lymphæ permixtis nullam, nisi quam aër impertiri potest, peculiarem efficaciam ipsi imprimi contendit, eorumque circulationem etiam si ab ipso non negatam minus censet necessariam, modumque quo spiritus hi secernantur, attentius considerat. Subjungit his motus sensuumque phænomena, elasticis potius quam palpabilibus spiritibus adscribenda, interque hæc tensionem ordinariam partium musculosarum, ipsumque motum clarius ab illis deducit, ut & phænomenon illud solutu haud facile, contractionem scilicet cordis jam a motu cessantis calidæ aquæ applicatione iteratam. Idem postea agit circa sensus, monstratque, qui supposita spirituum elasticitate, ab iisdem spiritibus in eodem canali fluentibus eodem prorsus momento partis sensus perfici queat & motus. Admirandam porro objectorum quæ sensus feriunt subtilitatem elatorem spirituum confirmare, sensumque auditus hac ratione aëri penitus adscribendum censet; visus dehinc lucisque & colorum phænomena hypothese suæ faventia in medium profert, inquirique, cur res duplici oculo visa non appareat gemina. Subjungit his pathologicam spirituum considerationem, motusque & sensuum depravatorum

torum symptomata spiritibus, quos supponit, elasticis adscribenda fufius probat; omnia spirituum depravatorum vitia, oriundos hinc affectus, horumque terminationes, unde sententiæ suæ non parum roboris conciliat, altius perpendens.

Dissertationem alteram nobilissimus Auctor ab eneomio illustris Boylii orditur; ejusque postea spiritum fumantem ex calce viva, sulphure, & sale armoniaco vi ignis extortum, considerat, modum parandi, rubicundum colorem, exhalantem continuo in libero aëre fumum, huncque in vacuo recipiente cessantem, vim penetrandi, qua pollet fumus, summam membranas arctissimas permeantem, concretam temporis tractu in liquoris superficie crustam salino-sulphuream, sublimatosque in phiala flores; tandemque medicam ejus in pectoris affectibus vim, cæteraque phænomena exhibens. Dilucide dehinc horum rationes adducit, penitusque scrutatur volatilem hanc sulphuris tincturam, tinctumve sulphure spiritum salis armoniaci, a sulphureis lamellis & moleculis tum rubedinem liquoris, tum fumos conspicuos derivans; aëris elastici pressionem atque agitationem, non peculiari in eo latitanti menstruo originem fumi adscribens, idque experimentis in recipiente vacuo institutis confirmans. Ubi vero fumos adeo prompte poros membranarum permeantes perpendit, notat analogum, quo contagium propagari queat, modum, heterogeneis exhalationibus & moleculis in aëre natantibus, eo licet excluso, poros cutis humanæ permeantibus.

In *Dissertatione tertia*, cujus quoque aliquos tangemus apices, calidos Theæ & fabarum Caffee potus eorumque indolem scrutatur, non in genere equidem, quod crebro passim factum novimus, sed qua regionem quam incolit ordinario vini potu gaudentem, usum eorum & abusum contemplatur. Cumque id non Medicis solum scribat, sed Theophilis omnibus, generalem claramque partium corporis fluidarum atque solidarum, tam in naturali quam p.n. statu constitutarum conformationis Ideam præmittit, juxta quam potuum effectus eo ordine expendit, ut primo loco ostendat, quantum efficaciam ab istis potibus sperare liceat, utpote quos tanquam nov-antiquos omnino servandos, utilesque, tum in conservanda conformatione partium legitima, tum in restituenda iudicat; eam una controversiam tangens, an aquæ calori, an Theæ fabisque effectus

fectus, quos infusa hæc edere valent, adscribendi sint: censet vero specificam illis virtutem minime denegandam, multum tamen, quin plurimum actuanti illam aquæ calidæ tribuendum esse. Monet dehinc, nimium istis passim infusis, a nonnullis vi quasi orbi obtrusis, deferri, quod minime queant præstare; devolviturque dehinc ad abusus, quos indies magno numero committi probat, tum omnibus promiscue potibus istis inhiantibus, cujus effectus funestos specialius exponit, tum iis calidius quam par est, nimiaque quantitate, & ordine nullo observato haustis. Demonstratque, ut mittamus alia, metuumdum hinc esse, ne sanguis nimio humore aqueo diluatur, aqueusque minus elasticus, & iners fiat; probat enim hunc in finem, humidam sanguinis intemperiem non explodendam, sed revera & crebro obviam esse, quod dilucide & prolixè exponit; eos dein perstringens, qui fervidis istis potibus salia volatilia jungere audent, eaque occasione contra illos disputans, qui sanguinem non posse nimis fluidum fieri contendunt. Subjungit tandem digressionem de cœnopotis & zythopotis, magnamque horum, qua temperamenta differentiam, praxi quoque confirmatam probe examinat, censet tamen eam non potui solum, sed & aëri, cibo, vitæque generi adscribendam.

DE CRUCE STATIONALI INVESTIGATIO HISTORICA

Joannis Ciampini, dicata R. P. Henrico Noris.

Romæ, ex officina Jo. Francisci Buagni, A. 1694, in 4.

Constat plag. 3½ & tab. æn. 5.

Qui de cyclo paschali in verusto marmore Ravennate sculpto dissertationem, a nobis A. 1692. p. 189. recensitam, Illustrissimo Ciampino dedicaverat, celeb. Henr. Norisius, Bibliothecæ Vaticanæ Præfectus, in grati animi tesseram ab isto præfens opusculum nunc recipit, in quo materiam de crucibus stationalibus ad suum R. P. D. Josephi Mariæ Thomassii Auctor excutere annisus est, paucisque adeo de cruce a Constantino M. visa, deque insignibus ornamentis, quibus plurimi, Constantini fortassis exemplo inducti, signum hocce decoraverint, (qua occasione simul fictilis alicujus lucernæ cruce gemmata conspicuæ, & e bibliotheca Eminentissimi Cardinalis Othoni secum communicatæ ideam exhibet.) præmissis, sub crucis stationalis

tionalis nomine nihil aliud indigitari notat, quam eam crucem, quæ in Lætanis sive Litanis, quas hodie processiones seu publicas supplicationes appellant, tanquam Christianæ religionis vexillum palam deferri sueverit. Cum enim Litanæ ante celebrationem indicerentur, ut populus ad statutam diem statutumque locum conveniret, ipsum hunc populi actum standi sive permanendi in designato loco stationem, & crucem quoque inde stationalem dictam asserit. Ejusmodi crucem gemmis copiose instructam a Carolo M. in basilica, quæ audiat Constantiniana oblatam, istique usui destinatam, mox vero, cum ablata fuisset a latronibus, jussu Leonis IV. Pontificis aliam haud absimilem in ejus locum restitutam meminit, ac cæteroquin suam de crucis stationalis appellatione sententiam pluribus aliorum testimoniis confirmat. Porro inter cruces stationales, & eas, quæ in mortuorum usum deferantur, id discriminis constituit, ut istas veluti præ cæteris magnas & sumtuosas, has autem tanquam parvas ut plurimum describat. Reliqua dehinc, quæ ad prioris moduli cruces referri mereantur, verbis ex Augustini Fivizanii tractatu de ritu sanctissimæ crucis Pontifici Romano præferendæ decerptis exponit. Ut autem suo munere eo adhuc melius defungeretur, nonnullas cruces, quas pro stationalibus agnoscit, æneis tabulis exprimi curavit, pauloque latius de iis impræsentiarum disserit. Duas præcipue argenteas, quæ a Capitulo Ecclesiæ Lateranensis in solennibus deferantur processionibus, commendat, & earum unicuique duas destinavit tabulas, ut gemina illarum facies a quovis possit inspicere. Variis quoque figuris anaglyphico opere elaboratis cum eæ refertæ sint, inde harum explicationem subjungit, in prima mundi hominumque creationem, protoplastorum lapsum & ejectionem e paradiso, homicidium a Caino perpetratum, Abrahamum de filio immolando cogitantem, historiam Jacobi & Josephi, aliaque e SS. literis petita monumenta iis innui in Tab. I. & II. observans. In Tabula III & IV. secundam ostendit, quæ annum 1451 adscriptum quidem habeat, sed antiquiora tamen redolere tempora videatur. Cæterum in ejus parte anteriori Dominicæ resurrectionis, pelecani avis, Joannis & Mariæ prope crucem consistentium, ac tandem sepulturæ Christi figuram; in posteriori autem Dominum dextra sua benedicentem, ac sinistra librum apertum tenentem, quatuor item Evangelistas

conspici demonstrat. In Tab. V. & ejus num. 1. aliam crutem stationalem exhibet, Ravennae in Ecclesia metropolitana asservari & populo in solennibus diebus monstrari solitam, quamque ab Archiepiscopo S. Agnello, qui post medium sexti seculi floruerit, constructam perhiberi, & quadraginta exornatam dicit argenteis orbiculis, in quorum singulis caput viri diadematum pectoretenus expressum sit, quibus Ravennates denotari Episcopos arbitratur. Tandem in eadem tabula sub num. 2. & 3. crucem superaddit, quae, si non stationalis, satis tamen antiqua sit, & in sacrario collegiatae Ecclesiae S. Martini Gangalandi, Florentinae dioecesis, recondatur. Sed cum haec praeter notissimas Christi crucifixi, Joannis item, Mariae, & quatuor Evangelistarum imagines, nihil notatu dignum contineat, diu ei non immoratur, ac mox totius Dissertationis filum abrumpt.

A DISCOURSE CONCERNING THE DIVINE Providence. i. e.

DISCURSUS DE PROVIDENTIA DIVINA Wilhelmi Sberlok, S. Th. D. Decani ad D. Pauli, Templi Magistri nec non S. R. Majestati a Sacris.

Londini apud Wilhelm. Rogers 1694. in 4. Alph. 2. pl. 4.

Post *Discursum de Judicio extremo*, quem exhibuimus in *Actis Er. A.* 1693. pag. 262. hunc de *Providentia* subnectit Auctor reverendissimus. Nam cum ibi docuisset, *Providentia* mundum regi, hic ejus explicat naturam; eum in finem, ut homines illam ipsam & credant & revereantur. Rem omnem novem capitibus includit, quae iis referta sunt meditationibus, ut nobis amplissimam non minus quam gratissimam excerpti dederint materiam.

Cap. 1. Ostendit, necessario connecti fidem in DEUM cum fide, qua ejus *Providentiam* credimus. Nam 1.) aequum absurdum esse, asserere mundum casu gubernari, ac casu formatum esse; imo absurdius esse, statuere, casum posse conservare & sustentare res, quas effecit; quod possit in natura restituere, quae perierant; quod possit non semel tantum ac iterum, sed infinities novas sistere productiones; quod possit naturae leges praescribere & necessitatem, hoc est, quod possit finem casui imponere, fatumque ac necessitatem introducere. 2.) Non nisi sapientiam creatricem posse regere orbem,

utpote

utpote quae optime rerum omnium intelligat naturam. 3.) Si infinitum datur ens, quale Deus esse creditur, dari etiam *Providentiam*. Haec namque nihil aliud est, quam infiniti entis omniscientia & summa potestas. 4.) Extra quaestionem videtur esse Auctori, quod qui creavit mundum, etiam illum gubernet; quandoquidem quam creaturis ipse implantaverit sollicitudinem, ea necessario etiam in ipso esse intelligatur; ne arguatur ejusdem cum struthione stultitiae. Job. XXXIX. 17.

Deinde tradit, Philosophos omnes, praeter Epicureos, asservisse *Providentiam*, additque hoc hominum genus, quod atheorum venit nomine, frustra hoc in capite rationem praetexere; cum atheismi robur in eo consistat, ut omnium hominum contradicant rationi, ac audaci tantum negatione vel affirmatione suam fulciant opinionem. Impudenter etiam & absque ratione ab istis asseri, posse absque sapiente Creatore produci mundum; ex mortuis, stupidis, inanimatisque atomis educi vitam, sensum, & rationem; & hujus rei si rationem exigas, non aliud eos nisi suum posse opponere, tam larga assertione, ut omnia fieri posse ex omnibus credant; cum tamen ipsi definire haudquaquam possint, quid fieri non possit. Certe enim seipsum renuntiaturum esse spondet Auctor sensui & rationi in perpetuum, si invenire possint magis absurdum & contradictorium in eo, quod fieri non possit, quam in eo quod fieri possit.

Cap. II. generalem Providentiam exponit *rationem*, quae est conservare res creatas in essentia & natura sua, nec non gubernare, prout elegans mundi ordo & hominis beatitudo requirit. Unde duo intelliguntur esse *Providentia actus*, conservatio & gubernatio. Illam cum Schola dispescit in *Conservationem essentiae* & *Cooperationem* cum creaturis. *Priorem* necessario in creatura supponi, atque cum ex Suarezio annihilationem rei creatae descripsisset, quod non sit actus potentiae, quae aliquid producat sistat effectum realem, sed negatio aut subtractio illius potentiae, qua sustententur singula; concludit, non dari posse creaturam a Creatore minime dependentem. Porro, dimissis quaestionibus aliis censet, conservationem rerum creatarum inniti perpetuo & immutabili decreto, nullamque materiam neque spiritum in nihilum redactum iri, & mundum, quales quales etiam subiturus sit mutationes, tamdiu exiturum, quamdiu ejus supererunt incolae; nec enim velle DEUM annihilare illum, sed destruere, quod

Y 2

est

est relinquere materiam, & mutare formam. Circa *cooperationem* agnoscit Sherlock, quam difficile sit ejus exponere rationem; illud tamen tuto asseri posse, quod naturali DEUS cooperetur potentia, hoc est, adjuvet eam & adjuet, ut juxta facultates innatas possit operari creatura; omnes autem alias DEI actiones circa creaturas, quales sunt immutare voluntatem, illuminare mentem, referri ad gubernationem. Quod ipsum suppeditat Auctori responsum ad objectiones adversus Providentiam divinam circa peccatores occupatam, nec non ad quaestionem, cur peccata aeterna plebantur poena, licet nulla sit inter peccatum momentaneum & poenam aeternam proportio. Nam peccatorem dicit, immortalis cum sit, non posse non esse miserum sine fine. Quaestionem enim ait non esse de peccato, sed peccatore, quamdiu puniri debeat, & responsum esse, quamdiu peccator est, neque a peccatis cessare velit, cujusmodi status sit Diabolorum damnatorumque spirituum. Et ne mirum id alicui videatur, jubet considerare unicum peccatum, quod, licet mox transeat, possit tamen non solum perpetuam peccanti asserere ignominiam, verum & omnem auferre corporis valetudinem. Talisque perpetuo miserrimus fuisset lapsi hominis status, si post lapsum hic mansisset immortalis, sine omni justitiae divinae labe: causam enim aeternam tum miseriae, tum ignominiae, in ipso quaerendam peccatore; non justitiam divinam accusandam, quod aeternas irroget poenas. Nullam vero dari posse rationem, cur DEUS debeat annihilare peccatores; vel quorum omnia redeunt, cur creare non debuerit?

Cap. III. Providentiam *Gubernatricem* explicaturus dicit, tollere eandem, qui, quae fiunt, in nudam permissionem referunt, quam a Providentia ordinante & disponente separant, ideoque nec aliud quicquam dicunt, quam DEUM id non impedire; qua ratione & homines possent dici gubernare mundum, hoc saltem discrimine, quod DEUS non impediat, cum possit, homines non impediant, cum non possint. Ne tamen quis impingat, distinguendam esse docet gubernationem DEI circa causas, ab illa, quae versatur circa eventus. *Causae* autem cum sint tum naturales, tum fortuitae seu accidentales, tum denique morales, agnoscere tamen omnes DEUM non solum creatorem, verum & gubernatorem. Videmus aërem pro arbitrio DEI infici, terram ampla beari messe, cito tardeve vere promo-

veri

veri aut reprimi actiones hominum, exercituum, imperatorum. Verum ut hinc elucet, Deum gubernare naturales causas; ita, quoniam Deus his sapissime utitur, concludunt insipientes, omnia per naturam fieri, absque Deo. Ast adverso naturales causae eruditam exigunt manum, a qua gubernentur: nam mechanica arte, quae vel eundem semper, aut regularem, vel uniformem producit effectum, eum regi nequeant, certe prudentissimus creditur esse, qui easdem unicuique actioni attemperat finique sapientissimo accommodat. Fortuitos casus a Deo regi, probat Sherlockius ex occiso per securim, Achabi nece, Exod. XXI, 13. Deut. XIX, 5. 1. Reg. ult. in quibus aequae sapientia Dei, bonitas & justitia observandae ac in aliis Providentiae actionibus. Porro moralis causae directionem divinam latius explicat, ostendendo ex historia Jacobi, quomodo Deus tum Labani, tum Esavi immutaverit mentem; & cum nemo neget, pios homines esse Providentiae divinae ministros, de improbis etiam asserit, idem contingere, cum Deus subito metu vel spe immutat eorum mentem, aliisque modis plurimis a proposito eos abducit; id quod de eorum etiam perversis actionibus tenendum, quas tamen non suggerat, sed aut impediat, aut si permittat, vel frustretur ipsum in eis conatum, vel in bonum dirigat finem.

De *Eventuum* gubernatione observat 1.) se per illos intelligere insignes illas actiones, quae in Scriptura sacra *opera Dei* dicuntur, & sunt omne bonum vel malum poenae privatis publicisve rebus a Deo immissum. 2.) Per eventuum gubernationem non solum se intelligere permissionem, sed voluntatem, ordinationem, constitutionem & praefinitionem, nimirum, qua fiat, ut nulli possit bonum vel malum accidere, nisi cum ipse voluerit Deus: ideoque actiones istas Dei proprias dici, quoniam homines in illis occupati aliud plane intendunt, ut in exemplo Josephi a fratribus venditi, observatu facile sit. 3.) Gubernationem hanc distinguendam esse a fato. Nam licet aliquis nulla ratione meliorem possit facere conditionem suam, quam Deus constituit, aut decrevit; attamen agnoscit Auctor, immutabile fatum conciliari non posse cum humanarum actionum libertate, nec non boni malive naturae, praemiis & poenis; & si admittatur, omnem id labefactare religionem, virtutem, magnos generososque conatus, irritasque reddere ad Deum preces &c. Ideoque o-

3

missis

missis Philosophorum de fato placitis, quos nunquam adeo horrendum somniasse existimat, quam Christianos quosdam; ejusmodi scilicet, quod non solum hunc comprehendat orbem, sed ad omnem pertingat aeternitatem. Statuit igitur primo, Deum regendo actiones hominum, nullam iis imponere necessitatem; nam cum ipse liberrime omnia permittat, impedire eundem solum, quod fini per sapientiam suam praestituto videat haud congruere. Secundo quicquid mali bonive hominibus eveniat, non aliud esse, quam quod quisque factis suis commertus sit; itaque neminem alii subesse fato, quam quod malis bonisque actionibus sibi accersit. Quod DEUS omnes eventus sua in manu habeat, non eam esse causam, quod absolute omnium hominum determinaverit fata, sed ut sapienter & iuste gubernet mundum; & hoc sensu statuisse adjicit Philosophos quosdam, fatum seu irrevocabile Dei decretum esse, ut nimirum puniantur reprobi, praemia consequantur pii, & hujusdem ministrum solummodo esse seu executricem providentiam divinam, quae vel ideo omnes rerum eventus in sua teneat manu. Porro, exercitium providentiae particularis in gubernatione omnium eventuum consistere; qua occasione elidit objectiones illorum, qui negant, vel terram a Deo regi, ac si ista minus Providentia egeret quam coelum; cum tamen sit confusio, mutationis & corruptionis omnis theatri: vel qui omnia individua gubernari a Deo inficiantur, ac si minus laboris vel gloriae esset infinito & omnipotenti Deo, creare quam gubernare, siye, ac si possit absque singularum partium cura regi totum; & ingens creaturarum numerus mereatur Dei providam sollicitudinem, non vero unica; cum *ecce gentes sint quasi stilliculus, & quasi momentum statera*: ac negatio denique Providentiae circa individua tollat primarios cultus religiosi actus, qui non solummodo respicit Deum tanquam causam universalem, sed & ut specialem nostrum Patronum, Protectorem, Conservatorem.

Quum hoc modo definivisset divinam Providentiam, pergit *Capite IV.* ad ejusdem *Affectiones*; & inter has primo est illa, quod sit summa, id est, supremum & absolutum in omnes creaturas exerceat regimen. Id probat ex summa Dei potestate in res omnes, & imperscrutabili ejus sapientia; quicquid ogganniant athei, metuentes, ne absolutissima potestas, pro arbitrio faciens ea quae vult, sibi nocent:

ceat: quicquid obvertant & alii, qui aegre ferunt, quod Deus agat quodlibet, nec ullam ipsis actionum suarum reddat rationem, quasi, qui volunt, nihil prudenter sapienterque factum esse, quod comprehendere ipsi nequeunt.

Ut igitur fundamentum ponat absolutissimae Providentiae, ait, non posse eam injuste agere, Gen. XII, 25. Nam justitia in supremo iudice supponitur, ad quem omnes appellant ob injurias ab inferioribus potestatibus acceptas. A priori etiam illud ipsum demonstrans Auctor, dicit, & omnes perfectiones infinitas, utut videantur esse divise nostro concipiendi modo, unum tamen constituere ens infinitum, illudque absolutissime perfectum, in quo nulla perfectio possit separari ab alia: si enim abesset aliqua, ens illud perfectissimum minime esset. (β) Deum summe potentem neque velle neque posse injuste agere: nam injustitiam involvere primo impotentiam efficiendi aliquid absque alterius laesione; secundo affectuum seu passionum fervorem, quo ferimur ad perficiendum, quod fieri non decebat. γ.) Summam potentiam esse generosam, nec laedere, cum laedi nequeat. δ.) Decus potentiae esse bene facere, non vero male facere. De justitia deinde & bonitate adjicit, easdem non ex voluntate divina vel potestate dependere, ut aequum bonumque sit, quod DEUS vult aut efficit, sed humano concipiendi modo bonitatem & aequitatem praecedere. Nam hac solummodo ratione dici justitiae naturam esse aeternam; cum ex contrario sequatur, posse naturam boni & aequi mutari cum voluntate divina, si scilicet ista mutetur: hanc vero mutabilem non esse, non aliunde docetur, quam ex aeterna aequi bonique indole. Hoc probe observare jubet contra absolutum decretum, quod damnationem reprobos facit ex sola DEI voluntate.

Dum in eo est, ut ex imperscrutabili DEI sapientia absolutam ejus providentiam deducat, advocat Dei cum Jobo colloquium, in quo Deus non respondet Jobo de justitia facti, quam iste inique criminatus fuerat; sed exponit varia naturae opera, docetque, Jobum ista nequam intelligere, tantum abesse, ut audere debeat suam accusare providentiam. Nam 1.) infinita sapientia non potest errare, neque injuriam facere. Si enim errat injuriamque facit, imprudenter aut eligit aut judicat, 2.) Non magis possumus scire, quomodo

modo Deus gubernet mundum, quam quomodo creaverit. 3.) Sapiens Dei gubernatio amat secretam providentiæ rationem: ad minimum præsumptio omnia sciendi in hac vita neminem decet, Prov. XXV, 2, ut vel ex pœnis impiorum, piorumque præmiis pateat; quæ cum Deus differt, athei quidem inde providentiam negant, sed qui tamen suam produnt insimul causam, firmissimumque nobis suppeditant adversus semet argumentum, eo ipso dum probare nequeunt, contrarium, quod divinæ obijciunt providentiæ, fore melius. Nam si ex continenti Deus pœnam irrogaret, nullus amplius superfuturus erit homo; quoniam peccatores sumus singuli, nec ullus erit pœnitentiæ locus. Nobis interea sufficiat, quod a) res sit admiratione dignissima, cum videmus, quomodo ex longo & versatili labyrintho res Deus educat gloriosas, timores piorum in triumphos convertat, impios consiliis suis tanquam casibus irretiat, eorumque maledictiones in benedictiones convertat. Quod b) negari nequeat, aliquos pios præmia hic consequi, id quod erigat spem reliquorum; aliquos ex adverso puniri impios, quod cedat in terrorem aliorum: quod vero non omnes puniantur, id malos invitare ad pœnitentiam; & quod neque omnes pii præmia consequantur, illud exercere liberam in ipsis voluntatem, quæ, si pœnæ omnes impios, bona solos mernerent probos, indifferentia tam eleganti non emineret, sed ad virtutem morbis, paupertate aliisque malis compelleretur. Insuper præmia hic in bonos semper collata, & pœnæ in malos, infererent nobis opinionem, summam felicitatem in rerum harum vanissimarum usu sitam esse; nec non alterius seculi contemptum. γ) Quod promoveatur ita pietas atque virtutis studium. Nam Jobi spes etiam in præsentissima morte, & Habacuci lætitia III. 17. 18. tantam non mererentur laudem, si præscivissent, quis tandem futurus sibi esset finis? 4.) Ignoramus res plurimas, sine quarum cognitione impossibile est indagare providentiæ vias. Nam primo ignoramus plurimas hominum actiones, consilia, cogitationes omnes, ideoque impossibile est, ut intelligamus Dei circa ipsos providentiam. Secundo ignoramus consilia Providentiæ, & quid intendat. Iosephi venditio, nec non incarceratio, possent argumentum dare contra Dei justitiam; sed dum audimus, hanc fuisse viam, qua proximus fieret a Pharaone, nemo videtur non contentus fore, si ipsemet Iosephus fuisset.

Tertio

Ignoramus statum futuri seculi. Qui adversus Providentiam disputant, etiam adversus alteram vitam & Dei existentiam arguantur, coacervantes difficultates innumeras, quas dari nemo negat; sed quæ tamen eo tandem reducuntur, ut fatendum sit, eas esse ejusmodi, ut ipsas solvere possit infinita sapientia, ipsi non possimus. Neque sufficit, si quis dicere velit insolubiles esse objectiones illas, si alia non datur vita, cum hoc *αἰώνιον* sit, utrum insolubiles sint, etiam alterius vitæ intuitu? Hoc enim omnino rationi congruum, si alia adhuc speranda vita, hanc præsentem unam tantum esse scenam, & omnia, quæ hic aguntur, fieri in ordine ad illam futuram; adeoque generalem ad objectiones istas responsionem esse expectandam in futuro ævo, ubi emendabuntur, quæ hic videntur irregulariter facta esse. Mirum itaque, & Christianos quosdam circa Providentiam hædere, quandoquidem nulla potest esse difficultas, ad quam non abunde respondere queat æterna felicitas, æternumque tormentum. Vexatam denique illam quæstionem omnes alias circa temporariam felicitatem vel miseriam longe excedentem, cur Deus multis seculis omnes gentes, Judæis exceptis, siverit idololatrias esse? cur Christum tam sero in mundum miserit, & cur nunc orbis maximam partem paganismo & Muhametanismo addictus sit, paucissimi denique ex Christianis veram servant fidem & cultum? existimat Auctor solutu fore facilem, si sciremus, quæ hominum hic in invincibili ignorantia viventium postmodum sit futura conditio; subjungit etiam, ineptum esse, controversiam movere Deo, de re quam ipsi non intelligunt, & frustra nodosnectere, qui volunt gentes de Christo nihil audientes eandem subire pœnam cum illis, qui audientes evangelium, impie vixerunt. Tutius enim esse nobis, Deoque majorem afferre gloriam, nostram agnoscere ignorantiam, omnia referre ad Dei sapientiam, justitiam & bonitatem, quam præsumere horum notitiam & inde movere dubia, ad quæ respondere ipsi nequeamus.

5.) Sed ne imperscrutabilitas actionum Divinarum januam aperiat imputandi Deo, quæ iniqua sunt, prout ea etiam asyllum esse solet absoluti decreti aliorumque ex eo fluentium dogmatum, esse ait ea contra omnes justæ bonique notiones, contra Ezech. XIX, & ipsam imperscrutabilitatis notionem, Nam si imperscrutabi-

les sunt Dei actiones, agnoscimus Deum summa cum æquitate & iustitia omnia gubernare, quam æquitatem & iustitiam nos quidem non cernamus. Patet igitur, imperferutabilitatem sufficientem præbere responsionem *a)* in actionibus intrinsece non malis, *β)* in actionibus, quæ ad prærogativam Majestatis Divinæ pertinent, intra iusti tamen bonique decurrunt limites, nec a sapientia sunt alienæ, ut sunt, redemptio nostra per Christum, regeneratio, effusio Spiritus S. in Apostolos &c. *γ)* in rebus, quæ nostrum superant intellectum. Quæ supersunt in libro doctissimo, ea proximo mense subjuncturi sumus.

PETRI BURMANNI DE VECTIGALIBUS

Populi Romani Dissertatio.

Trajecti ad Rhenum, apud Guil. vande Water,
1694. in 12. Constat plagulis 19.

cap. I. Quomodo in antiquis Romæ institutis accurate pervestigandis multum se industriæ collocasse eruditissimus Auctor proficitur; ita sibi præ cæteris arrisisse ait nobilem de vectigalibus (quæ fulcra velut nobilissimi illius Imperii nominare liceat,) materiam, eamque adeo in hoc tractatu ulterius excutere, & vectigalium historiam per omnia Imperii tempora contexere, ac eorundem non solum originem, sed augmenta quoque, abolitiones, & restitutiones proponere in animum induxit, duodecim capitibus negotium istud universum absolvens, quorum summam B. L. breviter nunc exhibebimus. Generatim nimirum id observat, datam esse vectigalibus a publica necessitate originem, remississe eadem factiosorum civium in populum studia, auxisse vero pertinaciter ærarium tuentium optimatum constantiam; postea imperantium avaritiam pro lubitu ea varie exercuisse, ita ut nullo Reipublicæ tempore certa fuerint vectigalia, sed subinde vel imposita, vel abolita, vel vetera restituta, prout factiones, quæ rempublicam diviserint, populari auræ vel publicæ utilitati consuluisse deprehendantur. Hinc Romanos, cum bello aliquem populum vicissent, duabus quam plurimum rationibus eum eo egisse refert, ut videlicet aut populos liberos suis legibus reliquerint, imposito saltim annuo stipendio in victoriæ præmium & belli pœnam, quod propriè tributum vel stipendium audire soleat; vel

vel devictos exuerint agris, civitatibus, & omnibus bonis, ipsorum agros vel in publicum redigentes patrimonium, vel in eos colonos ex urbe deducentes, qui deinceps ex proventu illorum partem aliquam Reipublicæ tribuerint. Missis itaque stipendiis illis, ad vectigalia solum hæc se confert, & exponit ante omnia diversas agrorum, qui aliquando sub publicorum, aliquando sub vectigalium nomine veniant, conditiones: aliorum nempe proprietatem penes Rempublicam permansisse, alios colonis divisos & assignatos, alios denique devictis gentibus ad colendum relictos asserens. Inde etiam vectigal varium ac dissimile evasisse notat. Ex agris enim, qui patrimonium erant Reipublicæ, omnes redditus pertinuisse ad ærarium. Illorum autem, qui secundi erant generis, fructus ad colonos redundasse, qui vel pro jure & legibus, quibus deductio coloniarum facta fuerat, vel pro terræ ubertate aut sterilitate majus vel minus vectigal solverint, maximo tunc omnium existente quinta parte fructuum: quæ cum, tradente Appiano, ex *Φυττομέveis* derivata fuerit, & ista vox generalis sit, omnia quæ plantantur significans, hinc num de silva cædua, num vero ex pomo, vino, nuce, ficu, & reliquis arborum fructibus collectum sit vectigal, disquirat, & de postremo affirmativam tuetur, arbores fuisse vectigales adversus Bulengerum negans. Pinguissimum vero ex subjectorum & provinciarum agris, quos ultimo loco nominaverat, commodum Romanis enatum superaddit, cum aratores eorum magnam iis frumenti & frugum partem pendere obstricti fuerint, quam sub decumarum nomine considerat; circa quarum exactionem multa erudite disserit, tandemque ad locum aliquem Suetonii in Caligula satis hætenus vexatum conjecturam suam exponit. Cum enim inibi legatur: *Scenicis ludis inter plebem & equitem causam discordiarum ferens decumas maturius dabat*, loco vocabuli *decumas* legendum venire *Mimos* reputat, cum facile librarii ex M literas DEC formare potuerint. Uti autem hanc fuisse dicit agrorum & vectigalium ex iis rationem, stante adhuc republica, ita multum eandem mutatam testatur imminuta libertate & everfa republica. Non enim subjectos populos decumarum amplius præbitione defunctos legi, sed unicuique pro modo atque ubertate agrorum certam fixamque imperatam quantitatem, quam Imperatori quotannis transmitteret, ut inde Domus Augusta, milites, & plebs

c. II

c. III

c. IV. inops aleretur, unde in hunc finem ab Imperatoribus, & fortassis ab ipso jam Augusto, confectum ait quendam Canonem, frumentarium nuncupatum, quo quicquid quæque provincia quotannis præstare deberet, comprehensum fuerit. Inter alia autem olei quoque & vini exactionem eo relata perhibet, deque provinciis ea pendentibus prolixè differt. A fructibus ad pecora progreditur, & vectigalia e pascuis, saltibus, & silvis publicis pro gregum pastione soluta examinat, locataque refert pascua publicanis, qui a pascere volentibus certum æs acceperint, vectigalis nomine, quod dici consueverit scriptura, eo quod pastores apud publicanum numerum pecudum, quas in pascua publica immittere vellent, designare necessum habuerint, quem publicanus in suis tabulis scripserit; unde pecudes profiteri omissæ a Varrone dicantur inscriptæ, quam vocem multi viri docti de iis pecudibus interpretentur, quæ in tabulas publicanorum relata fuerint, cum potius contrarium hoc loco agnoscendum sit. Exolevisse autem hanc consuetudinem sub Imperatoribus, qui pascua occupaverint, eorumque redditus in fiscum contulerint. Tertium vectigal id constituit, quod ex portubus Italiæ & provinciarum pro invehendis & evehendis mercibus exactum portorium ab Auctoribus appellari notat. Ac tempus sane, quo portoria primum exerceri cœperint, non accurate definitum reperiri; sub Regibus tamen portoria jam invaluisse colligit, & Siciliam quoque, Asiam, Britanniam id vectigal exsolvisse, omnia vero Italiæ portoria lege perniciosissima Cæcilius Metellum Prætorem sustulisse docet, quæ tamen postmodum a Cæsare & Imperatoribus subsequenter restituta sint. Solutum vero dicit in portubus, quos Romani vel in Italia vel in reliquis provinciis habuerint, (quin imò nonnunquam etiam in pontibus & in itinere,) pro mercibus omnibus, quæ ad negotiandum portubus inferrentur, ubi tamen res a portorio hoc immunes simul enumerat. De quantitate ejus dum quæritur, ordinariè quadragesimam mercium partem exactam observat, locoque ultimo agit de vectigali rerum venalium, quod exigebatur pro rebus, quæ venalia erant in foro, vel quæ sub hasta licitantibus addicebantur. Id plerumque cum portorio, a quo tamen quam maxime diversum fuerit, confundi ait, & ejus de cætero quantitatem resque illi obnoxias commemorat. Mox ad metalla & ad salern properat, auri & argenti fodinas, lapidicinas item & salinas

nas, cum vectigalibus considerans, & in his quatuor vectigalium generibus, quæ ex agris, pascuis, portubus, & metallis capiebantur, acquiescens, de jure vectigalia constituendi dispicit. Id prima ætate apud Reges viguisse, sed forma Reipublicæ mutata inter Senatum, Magistratus, & Populum, quanquam diversimodè, divisum; civitates quoque & municipia novi alicujus vectigalis instituendi jus non habuisse, sed illud a Senatu vel postea ab Imperatoribus obtinere debuisse contendit. Exercitium vectigalium, quod in locando, vendendo, & pecuniam ex illis contractam in ærarium importando constitit, Senatum permisisse Magistratibus, curamque hanc olim Censoribus incubuisse; quæ occasione illam aliquorum sententiam, quæ & Consulibus locandi provincia tribuatur, latius excutere voluit. Successu autem temporis ab Imperatoribus vectigalium curam in provinciis ad Procuratores delatam; deinde, incertum quo ævo, institutos Comites sacrarum largitionum, qui per singulas provincias sub sua dispositione habuerint minores Magistratus: unde quinam Rationales, qui thesaurorum Præpositi, qui Comites commerciorum fuerint, explanat. Sigillatim vectigalis, quod in frumento consistebat, curam ad annonæ Præfectum; alterius e pascuis petiti ad Censores; portorii præcipue ad Comites commerciorum; metallorum denique vectigal & salinarum ad Comitem sacrarum largitionum ordinariè spectasse innuit. Nec publicanos vectigalibus conducendis operam impendentes præterit, variaque circa eorundem personas, annotat, & illos, qui decumas ab aratoribus exigendas conduxerant, decumanos; qui e pascuis publicis conquisiverint, pecuarios & scripturarios; qui e portubus, portitores nuncupatos, metallorum vero conductores sub generali publicanorum nomine venisse dicit. Introductas vero sub Imperatoribus frumentariorum, pecuariorum vel suariorum, susceptorum, annotatorumque sive tabulariorum, & compulsorum appellationes paucis allegat, ac institutas classes navium, quibus species exactæ & in provinciarum horrea conditæ Romam transvehebantur, adjunctos item publicanis milites stationarios & urbanos, & tandem mancipēs salinarum, qui earum conductores fuerint, considerat. Cuncta autem isthæc vectigalia cum nondum quotidianis Reipublicæ sumtibus suffecerint, excogitatum inter alia dicit nobile illud & pingue vectigal, quod ex servorum manumission

c. VII

c. VIII

c. IX

c. X

c. XI.

numissione solutum fuerit. Primum enim Cn. Manlius Consulern A. U. C. 396. de vicesima eorum, qui manumitterentur, legem dedisse, & hanc postmodum ad ultima usque Reipublicæ tempora exactam, non a domino sed servo solutam; interim ab iis qui manumissi justam & omnibus numeris perfectam libertatem haud consequerentur, ab iis etiam, qui a peregrino manumittebantur, minime postulatam; ei vero colligendæ Vicenarium præfectum inveniri. Huic manumissionum vigesimæ associat vigesimam hæreditatum, quam Augustus A. U. C. 759. invenerit, quæque respexerit hæreditates ac donationes, quas morientes quibusdam, exceptis proxime agnatis & pauperibus, reliquissent; ubi per proxime agnatos intelligit illos, qui ab intestato ad hæreditatem pervenire possent. Peregrinos tamen, & qui cives Romani non fuerint, ab hoc etiam immunes facit, ac varias diversorum Imperatorum circa hoc vectigal constitutiones recenset; imprimis autem sollicitè anquirat, quisnam eorum non sine insigni vectigalis huius incremento omnes, in orbe Romano qui fuerint, cives Romanos effecerit? & munus istud Antonino Caracallæ, non obstantibus secus arbitrantium testimoniis, transcribit. Gratianum hoc vectigal sustulisse, contra Alciatum ejusque sequaces pernegat, sibiq; verisimilem videri affirmat opinionem illorum, qui Justiniano id attribuant. Legibus interim, ad hoc vectigal quæ spectent, summatim indicatis, illud similem in modum ac cætera a publicantis redempta, curam dehinc speciali quoque magistratui, qui procurator audierit, commissam, omne autem argentum exinde paratum in ærarium militare recidisse monet. Quod superest, reliqua populi Romani vectigalia, quæ neque pinguia neque etiam diuturna satis fuere, ad finem usque servavit, illa nempe, quæ pro aquæductibus, pro cloacis, pro viis publicis, pro solo, pro columnis & ostiis ædium, pro libero artium exercitio, e diurnis gerulorum quæstibus, pro aëre, pro fumo reddenda venerunt. Cujacium quidem & Bulengerum vectigal etiam pro umbra nominare, sed perperam, ostendit, ac præter rem quoque speciale aliquod macelli vectigal hunc statuminare asserit, cum tamen illud sub portorio comprehendere certum sit: prout & vectigal, quod Bulengerus aliique vocent, ædilitium ex hoc catalogo eradi debeat; quandoquidem ædiles honorem auspicaturi ludosque solennes edituri ab amicis, imo & a civitatibus sociis & subjectis populis, hospitibusque & clientibus mutuo solum accipere consueverint, quæ ad magnificentiam & pompam quid conferrent. Licet postmodum, avaritia invalescente, provinciales coacti fuerint ædilibus in ludos & ornatum fori non commodare, sed plane donare res, ac bestias venari ad spectacula. Id onus vocari a Cicerone vectigal ædilitiorum, eodem modo, uti ille alias pecuniam, quam provinciales solebant Prætoribus dare, ne milites in hiberna reciperent, vectigal prætorium nuncupare voluerit.

c. XII.

spitibusque & clientibus mutuo solum accipere consueverint, quæ ad magnificentiam & pompam quid conferrent. Licet postmodum, avaritia invalescente, provinciales coacti fuerint ædilibus in ludos & ornatum fori non commodare, sed plane donare res, ac bestias venari ad spectacula. Id onus vocari a Cicerone vectigal ædilitiorum, eodem modo, uti ille alias pecuniam, quam provinciales solebant Prætoribus dare, ne milites in hiberna reciperent, vectigal prætorium nuncupare voluerit.

IOHANNIS MURALTI, CHIR. ET MED. D. PHYS. PROFESS.

Scientiæ naturalis seu Physicæ compendium.

Tiguri, typis Joh. Rodolphi Simleri, 1694. in 8.

Constat. plag. 14.

PRæmiserat nobilissimus & aliis quoque scriptis Anatomicis ac Chirurgicis cum applausu exceptis notissimus Autor A. 1693 naturalis scientiæ Prodromum, sive Compendium Physicum in tabulas X digestum, quibus uno obtutu totius operis contenta accurate & summatim exhibet: unde specialius recensere singula, ne actum videamur agere, non attinet. Cæterum tractatu ipso hypothèses Cartesianas fere sequitur, experimentis & observationibus chirurgicis & anatomicis intermixtis, per paragraphos seu theses singula capita absolvens. Physicam generalem de principiis & affectionibus corporis naturalis brevius, specialem vero, in certas partes divisam de cælo & elementis, meteoris, anthropologiam, zoologiam, phytologiam, mineralogiam, latius pertractat, nihil omittens eorum, quæ ad exponenda & illustranda singula pertinent. Revera enim hic habetur lexicon velut universale physicum, omnium v.g. partium corporis, animalium, plantarum, mineralium. Subinde etiam singularia offendas, nec alibi æque tacta, ut anastomosin inter venas & venas, inter arterias & arterias manifeste conspici; chorion, membranam foetus extimam, nihil nisi umbilicum expansum esse; cor e septem musculis conflatum; semen ipsissimam esse plantulam suis jam donatam partibus apte complicatis &c. In fine index accuratus subiungitur contentorum, ut tantò rectius omnia inveniri & evolvi queant.

G.G.L.

G.G.L. Notatiuncula ad Constructiones Lineae in qua Sacoma, aequilibrium cum pondere moto faciens incidere debet, Februario proximo datas. Et quadam de Quadraturis.

Jucundissimum fuit solutionem Dn. Marchionis Hospitalii egregiam problematis elegantis & utilis, tum Additiones ingeniosissimi Dn. Joh. Bernoullii videre, quibus solutionem universaliorem & constructionem faciliorem reddit, meritoque rem notatu dignam censet, quod idem hic & per differentiales & per methodum Geometriae communis obtinetur. Cujus rei complura exempla & mihi occurrerunt. Et sane in concreto saepe ostenduntur rerum origines connexionesque, in abstractis terminis non aequè apparentes. Consideratio autem centri gravitatis jam ipsa per se compendium differentialium seu summationem involvit, unde mirum non est, si per eam differentiales resuantur. Quod ut clarius appareat, ostendam, quomodo brevissima illa constructio etiam ex differentialibus statim & recta via sine interventu centri gravitatis nascatur. Nempe ex natura aequilibrui, quod semper manere supponitur, patet debere (Fig. 8. Tab. II. Febr. proximi,) pondus M ductum in elementum ipsius IP, aequari ponderi B ducto in elementum ipsius IH: ita enim non plus descendetur quam ascendetur, seu erunt elementa descensuum vel ascensuum reciproce ut pondera. Quia ergo M in d. IP aequal. B in d. IH erit summando M in IP aequal. B in IH, seu M ad B ut IH ad IP, prorsus ut Bernoulliana constructio habet. Si intelligatur ipsa trochlea C non fixa manere, sed lineam durante motu ponderum & sacomatum, (nam vicissim sibi sunt pondus vel sacoma) describere, eadem tamen methodus locum habebit. Quemadmodum & in aliis similibus. Pulcherrimum autem est, quod notat, lineam a Dn. Marchione Hospitalio praescriptam ex genere Epicycloidum esse.

Quod vero observat summationem ordinarum, quae sunt ut $\sqrt{a^4 + x^4}$ pendere ex dimensione curvae parabolae cubicae, etiam Dn. Marchio me monuerat. Visus autem mihi sum, cum ista sub

mani-

manibus haberem, connexionem videre cum dimensione curvae Hyperbolicae, sed talia nunc resumere non licet, quae aliquando curatius tractare spero.

De caetero video doctissimum Dn. Joh. Bernoullium non probare, quod Dn. Craigius tacite supposuit in tr. de Quadraturis, quantitatem irrationalem habere summaticem etiam irrationalem similem. Et fateor hoc sine demonstratione illic fuisse possum, sed quoniam mihi methodo simili nonnihil, universaliore tamen ni fallor & brevior, talia tractanti, principium innotuit, nondum quod sciam, in hoc argumento consideratum, unde demonstratio ad rem pertinens haberi potest, proponere hoc loco placet. Dico igitur terminum summandum & terminum summatorum, vel quod eodem redit, differentiam & terminum differentandum (Dni Bernoullii integram vocant) habere easdem ambiguitates seu radicem varietates, cum quaevis radix termini det propriam seriem, suas quoque proprias differentias habentem. Et proinde si sit y, differentia vel summandus, & v summa vel differentandus, seu, si sit $y dx = v$; sequitur in aequatione quae exprimit relationem inter y & x, & in aequatione quae exprimit eam inter v & x, ipsas y & v ascendere ad easdem dimensiones. Sequitur etiam irrationalitates se simili modo habere, quippe quibus itidem varietas radicum indicatur. Certe Cl. Craigius non pauca attulit egregia, quae faciunt, ut incrementa adhuc majora his scientiis ab eo sperem. Multumque ejus ingenuitati debeo, quod meis meditationibus aliquid debere voluit. Si consilium ejus scivissem, potuissem fortasse aliqua ad methodi incrementum suppeditare. Utinam tantum illis abstinisset, quae acerbè in Virum excellentis ingenii & doctrinae dixit, cui, quae ipse innuit, imputare, mihi nunquam in mentem venit.

*NUMISMATA IMPERATORUM ROMANORUM
praestantiora a Julio Caesare ad Postumum & Tyrannos,
per Johannem Vaillant. Tomi II.*

Lutetiae Paris. apud Joannem Jombert. 1694. in 4. Alph. 3. pl. 19.

REi Nummariae studium nulli propemodum, quam Medici, avidius sunt amplexi. Quandoquidem praeter Occonem, Medicum Augustanum, Patinum, Medicum Parisiensem posteaque Pata-

A a

vinum,

vinum, & Sponium, Lugdunensem Medicum, unus maxime in illo genere *Johannes Valens* (Vaillant) eminet, Medicinæ Doctor & Serenissimi Ducis Cenomanensium Antiquarius. Is enim, ut famam studiis elegantissimis partam immortalitati consecraret, nulli labori, nec tempori, nullis denique sumptibus pepercit. Italiam peragravit duodecies: ipsam Siciliam Græciamque adivit, incredibili genuina conquirendi numismata ardore incitatus. Cumque tot hactenus eruditissimis libris in vulgus editis Orbis Eruditi plausus obtinuisset, permoveri haud difficulter potuit, ut, quem frustra hactenus in librorum officinis justis rerum aestimatores quasiverunt, de *præstantioribus Imperatorum Romanorum Numismatibus* librum nova editione locupletaret.

Huic ut multa insperet alia, quæ in prioribus (est enim editio tertia,) non comparent, ita dedicationem quoque ac præfationem novam præmisit, ut causas hujus editionis & illorum, quæ in illa vel omissa, vel jam demum sunt adjecta, Lectori curioso aperiret. Et quamvis illa editio, quæ Parisiis A. 1674. prodierit, ea in re præferri huic posse videatur, quod in ea, quo loco & apud quos asserventur, singulis fere nummis sit adscriptum; fuere tamen Auctori rationes, cur omitti hæc mallet in recenti editione. Neque enim ignorabat, intra hos viginti annos plurimos cimeliorum dominos e vivis exiisse, simulque in alienas manus egregios nummorum transiisse thesauros. Præterea & nummos non paucos, quos multa experientia confirmatus spurios tandem cognovit, sciens in hac editione prætermisit, indignatus iis, qui suspectos etiam & fictitios admiscunt genuinis; quare tyrones imprimis decipi, eruditos autem admodum offendi arbitratur. Subjicit tandem Auctor in præfatione nonnulla circa maximi moduli nummos monita, quæ cum vix quemquam hactenus dedisse certum sit, ex ipso fonte haurire præstabit lectores.

Quod vero in specie ad primum tomum attinet, is quidem Romanos areos seu Senatus-Consulto cufos exhibet quibus in Apppendice accessit Series numismatum maximi moduli nondum observata. Insertæ sunt etiam passim notulae, ad genuinos a spuris separandi artificium apprimè facientes. Quæ cum in priori editione non reperiantur, neque etiam ab auctore in titulo aut præfatione promittantur, paginas

ginas hic illis observationibus conspicuas Lectori lubet indicare. Sunt vero pag. 13. 18. 21. 52. 55. 71. 94. 103. 119. 153. 155. 187. 188.

Alter tomus aureorum pariter & argenteorum a Julio Cæsare ad Tyrannos usque seriem delineat. Præterquam autem quod his quoque, sicut æreis, quos modo nominavimus, ingens nummorum accessit augmentum, singuli etiam nummi peculiari & erudita interpretatione illustrantur, qua prior editio prorsus destituitur.

Utinam vero & tertius elegantissimi operis tomus, quo ad Heraclium usque (nam duo priores in Postumo definunt) seriem nummorum ex omni metallo, ita ut aurei, argentei & ærei jungantur, Auctor producturus est, lucem jam adspexisset. Sed cum is nondum, quantum quidem nobis constat, prodierit, rogandus publico nomine vir doctus est, ut illud operis complementum Orbis Erudito diutius non invideat.

SELECTIONA NUMISMATA IN ÆRE MAXIMI MODULI e museo Illustrissimi D. D. Francisci de Camps, illustrata per D. Vaillant.

Parisiis, apud Antonium Dezallier A. 1695. in 4.

Constat 18. pl. & tab. æn. 15.

NOVUM Tibi hic, Lector Benevole, nummorum maximi moduli ex ære sistimus catalogum. Etsi enim ex iis, quos hoc libro celeberrimus Autor est complexus, aliquos etiam tomus I. libri modo dicti Appendix contineat, hic tamen in eo maxime versatur, ut, quod unus singulari industria collegit Abbas Illustrissimus Franciscus de Camps, museum illustraret. Is uti boni litterarii oppido studiosus est, ita Vaillantio suo facile, ut nummos hosce publicaret & haud perfunctorie explicaret, concessit. Cecidit vero tam feliciter Vaillantio, quod moliebatur, opus, ut vix quicquam ea in re vel accuratius hactenus prodierit, vel nitidius. Prior enim Series supra citata etsi nummis magis abundet, & a Julii Cæsaris ad Constantii usque Junioris tempora pertingat, prorsus tamen & figuris ipsis & omni caret explicatione. Præterea Græci omnes, quorum hoc in libro ingens occurrit numerus, in illa Serie prorsus desin-

derantur. Ab Augusto autem in novo hoc opere continuam nummorum seriem, si paucissimos excipias, ad Magnentii usque Decentique fratrum tempora produxit, admiscens nonnunquam, ubi exstare eos deprehendit, Augustarum quoque nummos in ære maximo.

- p. 3. Ut autem quædam hic loci ex Auctore degustemus, Livie is observat nomen nunquam Romanorum, haud raro tamen Coloniæ nummos præferre maximos, quod illi juris sui, hæ Cæsarium essent magis studiosæ. Rarus Auctori dicitur Agrippinæ nummus, in cuius alteram aream (prima enim vultum ipsius refert atque nomen,) imprudentia seu errore potius monetarii pro carpenti typo, qui in aliis occurrit, Caligulæ corona quercea cum inscriptione S. P. Q. R. P. P. OB CIVES SERVATOS, irrepsit. Nec p. 56. sicco prætereundum est pede, quod in Laodicensium quodam nummo sub Commodi imperio conflato observatum legimus. In hoc enim, quo fœdus Laodicensis inter & Ephesios initum describitur, vocabulum OMONOIA legitur, quod ipsum in contracta urbium societate admodum solenne fuit. Cumque in ejusmodi nummis Numina quoque tutelaria consignare ac nomina sua apponere consueverint urbes in societatem coeuntes, hoc quidem discrimine, ut quæque urbs in suis nummis nomen suum præponat, Numenque suum a laterè dextro collocet; a Laodicensibus nummum hunc esse cufum, certo certius concludit Auctor, quod & nomen ipsorum præponatur, & quod Laodicensium Numen est, Jupiter dextrum, finistrum latus Diana Polymamma, quæ Ephesiorum, occupet. Unde vero factum sit, ut tot numismatibus filii Imperatorum ad Imperium destinati titulo PRINCIPIS JUVENTUTIS vocentur, ab Augusti temporibus petendum esse Auctor existimat. Siquidem is fertur Cajo & Lucio a se adoptatis, cum Cæsarium appellatione, id nominis contulisse, ut illos pro designatis Imperio hæredibus assereret. Appellabatur autem proprie Princeps Juventutis, qui his præerat pueris, quibus Trojæ ludos in memoriam Ascanii edere volupe erat. Denique non tacemus, quod tyrōnes Auctor monet, Diocletianum nummos ex ære medios reddidisse frequentiores, & argenteos tot sæculis corruptos ex argento puro cudi curasse, & ne quis monetam adulteraret, gravi poena interdixisse, unde & *sacra* in ejus nummis appellata fuerit.

Cæ-

Cæterum e rarioribus atque elegantioribus, quos existimavimus, saltim ut specimen hic exstaret nitidissimi operis, paucos æri incisos hic exhibemus. Figura I. Neronis nummus delineatur, cuius altera area portum refert Ostiensem, cum statua Imperatoris super columnam in mari erectam posita, altera imaginem Cereris sedentis adstantisque Abundantiæ Lustratorum Lucillæ puerorum elegantissimū monumentum figura II. depictum videas, unde Auctori omnia picturæ momenta perlustrandi nata est occasio. Sed raritate sua omnes facile nummos, quotquot opus hoc complectitur, ille P. Helvii Pertinacis figura III. propositus superat. Is enim, ut Auctor quidem suspicatur, Æniorum Thraciæ gentium est, Pertinaci sacer, in quo præter vocis A NION mutilationem nihil quicquam exedit antiquitas. Eo autem inprimis nomine rarus censetur, quod nullus hætenus Græcus ex ære maximo, Pertinaci dicatus, nec quisquam Thraciæ ex ære magno vel maximo nummus cum Imperatoris cuiusdam effigie ad antiquiorum manus pervenit. Quandoquidem & Pertinax tres tantum menses Imperio præfuit, & nummi A NION semper Numinis cuiusdam figura, nunquam Imperatoris capite ornantur. Sequitur figura IV. Juliæ Domnæ nummus. Huic enim eum consecraverant Cæsarienses, urbis suæ Genium sub mulieris turræ rupi insidentis imagine, & Cerealium simul morem satis exprimentes, modo quid ille in manu teneat, certo nobis constaret. Figura V. nummus Macrino a Miletopolitis sub Claudio prætore dicatus repræsentatur. Mercurius hic rupibus insidet, quibus sinistra insistit, ad indicandum ipsius cultum in urbe, quæ supra montem exstructa. Tandem ob elegantiam insignem figura VI. addimus Sardoniorum nummum, Tranquillinæ sacrum, qui Jovem refert inter Zodiaci signa tanquam inter Deos primarium sedentem.

EXCERPTUM EX DN. BASNAGII HISTORIA OPERUM
Eruditorum (*Histoire des Ouvrages des Sçavans*) mensis
Novembr. A. 1694. p. 141, celeberrimi Jansenistæ Antonii
Arnaldi vitam & obitum concernens.

DN. ARNALDUS die 6. Febr. A. 1612. natus, e vivis die 8. Aug. A. 1694, atque adeo ætatis suæ anno octogesimo tertio excessit. Vig-

Tab. III.

p. 9.

p. 41.

p. 57.

p. 64.

p. 76.

p. 94.

simus fuit liberorum Antonii Arnaldi, famosi quondam in Curia summa Parisiensi Advocati. Calvinianis aliquando addictum eum fuisse, nullo fundamento *Dupleix* prodidit, agnovitque postea errorem. Canonicatum obtinuit in Ecclesia cathedrali Virodunensi, sed mox eodem cessit. Post obitum demum Cardinalis Richelii, quem ob arctam nimis cum Abbate Cyrano conjunctionem, adversantem habuerat, A. 1643. in Sorbonam receptus est, eodemque anno librum *de Frequenti Communione* edidit. Scripsit postea & alia, interque ea duas ad Dn. Liancurtium Epistolas, in quibus ea continebatur propositio, quæ tantarum illi persecutionum causa extitit. E Sorbona A. 1656. ejectus, in Arvernia apud Dn. Pascalium, & dein Parisios redux in ædibus Ducissæ Longavillanæ latuit, donec anno demum 1669. in publicum prodeundi impetravit facultatem; tumque libros, quorum alteri *Perpetuitas Fidei*, alteri *Moralis Calvinianorum Doctrina eversa* titulus est, publici juris fecit. A. 1679. ex Gallia abiit, nunquam postea in eam reversus. Dn. Cardinalis Estreensis testatus dicitur, oblatam illi ab Alexandro IIX. Pontifice Cardinalitiam dignitatem fuisse, si Cleri Gallicani Propositiones publice notas refutare sustineret: sed id eum abnuisse. Accuratum operum ejus catalogum difficile foret conficere: qualem tamen ipsemet reliquisse dicitur, causa etiam, qua compulsus quodque adornaverit, adscripta. Duodecim ante obitum diebus octavum de Morali Jesuitarum Disciplina tomum absolverat, immortuus tandem Vitæ S. Augustini, quam componere erat aggressus.

LIBRI NOVI.

Medicina Mentis, sive Artis inveniendi præcepta generalia. Medicina Corporis, seu Cogitationes admodum probabiles de conservanda sanitate. Editio nova cum Præfatione Autoris. Lipsiæ 1695. 4.
Abrahami Gorlæi Dactyliotheca, sive de Annulis sigillaribus, quorum apud priscos tam Græcos quam Romanos usus, cum explicat. Iac. Gronovii. Leidæ 1695. 4.
 Sebast. Schmidii Senarius Angelicus. Helmstadii 1695. 8.

Numis.

Numismata ærea Imperatorum, Augustarum, & Cæsarum, in Colonia, Municipiis & Urbibus jure Latii donatis ex omni ære percussa: auctore Jo. Foy-Vaillant. Editio nova. Parisiis 1695. fol.
 Commentarius de Sacris Ecclesiæ Ordinationibus, auctore Joanne Morino. Editio nova. Antverpiæ 1695. fol.
 Ferrandi Imperati Historiæ Naturalis libri XXIIIX. Ex Italica in linguam Latinam conversa. Colonia 1695. 4.
 Joh. Jacobi Waldschmid Opera Medico-Practica. Francof. ad Mœnum 1695. 4.
 Guntheri Christophori Schelhammeri de humani corporis Tumoris eorumque legitima curatione Liber. Jenæ 1695. 4.
 Thomæ Sydenham Praxis Medica Experimentalis, seu Opuscula universa. Lipsiæ 1695. 8.
 Orthodoxa Confessio Catholica atque Apostolica Ecclesiæ Orientalis, Græce cum interpretatione Latina edita a Laurentio Normanno. Lipsiæ 1695. 8.
 T. Pfanneri Observationum Ecclesiasticarum pars altera. Vinariæ 1695. 12.
 Georgii Paschii Schediasma de curiosis hujus seculi inventis, quorum accuratori cultui facem prætulit antiquitas. Kiloni 1695. 8.
 Nicolai Benedicti Paschæ Ontologia Thetico-Axiomatica. Francof. & Lipsiæ 1695. 8.
 Juris Publici Prudentia compendio exhibita, auctore Henrico Coccejo. Francofurti ad Viadrum, 1695. 8.
 Joannis Faes de Hebdomade magna libri III. Bremæ 1695. 8.
 Casparis Buschingii de Situ Telluris Paradisiaco & Chiliafco Burnetiano ad Eclipticam recto Dissertatio Mathematica. Hamburgi 1695. 4.
 Sebastiani Schmidii Dissertationes Academicæ. Hamburgi 1695. 4.
 Bern. Nieuwentied Considerationes circa principia Analyseos. Amstel. 1695. 8.
 Joh. Baptistæ Santolii Victorini Opera Poëtica. Parisiis 1695. 12.
 Gedeonis Harvei Ars curandi morbos expectatione. Amstelodami 1695. 12.

Des

- Des Devoirs des Pasteurs & des Peuples pour Rapport à la Persecution & au Martyre. A Rotterdam 1695. 8.
- Recueil des Figures, Groupes, Thermes, Fontaines, Vases & autres Ornemens de Versailles. A Amsterdam 1695. 4.
- Dictionnaire Italien & François, par le Sr. Veneroni. Nouvelle édition. A Paris 1695. 4.
- Les Oeuvres de Mr. Palaprat. A La Haye 1695. 12.
- Le Theatre Italien, ou le Recueil de toutes les Comedies qui ont été jouées sur le Theatre Italien. A Amsterdam 1695. 12.
- Les Oeuvres de Mr. Scarron. A Amsterdam 1695. 12.
- Les Oeuvres diverses du P. Rapin: L'Esprit du Christianisme; la Perfection du Christianisme; l'Importance du Salut; la Foy des derniers Siecles. A Amsterdam 1695. 12.
- Histoire des Anabatistes. A Paris 1695. 12.
- Testament ou Conseil d'un Pere à ses Enfans, sur la Maniere dont il faut se conduire dans le Monde, par Mr. de la Hogue. A Paris 1695. 12.
- Les Satyres de Perse & de Juvenal, traduites en François par le P. Tartaron. A Paris 1695. 12.
- Scaligeriana: avec des Notes de Mr. Le Fevre & de Mr. de Colomies. A Cologne 1695. 12.
- La Communion devote, ou la Maniere de participer saintement à l'Eucharistie: par Jean la Placette. A Amsterd. 1695. 12.
- La Vie de Jean Baptiste Colbert Ministre d'Etat sous Louis XIV. A Cologne 1695. 12.
- Histoire du Gouvernement de Venise, par le Sr. Amelot de la Houfflaie. Dernière édition augmentée, avec figures. A Amsterdam 1695. 12.
- Nouvelle Relation, contenant les Voyages de Thomas Gage dans la Nouvelle Espagne. A Amsterdam 1695. 12.

*Prodibit intra biduum Sectio VI. Tomi II.
Supplementorum.*

* * *

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsia

Calendis Maji, Anno M DC XCV.

EXAMEN DE LA THEOLOGIE DE MR. JURIEU

par Elie Saurin &c. i. e.

Examen Theologiæ Dn. Jurii, auctore Elia Saurino.

Hagæ Com. apud Lud. & Henr. van Dole, 1694. 8.

Alph. 2. plag. II.

Cum multæ, eæque gravissimæ Viro celeberrimo Petro Jurio, tum cum aliis, tum præcipue cum Theologis quibusdam Reformatæ Ecclesiæ sacris addictis, intercedant lites, nemini, ut puto, mirum videbitur, Eliam Saurinum quoque, Virum clarissimum, cum eo descendere in arenam. Prius vero quam ipsa quæstionum, quæ inter eos agitantur, delibemus capita, causam seriemque contentionis hujus paucis enarrare juvabit.

Docuerat Jurius hætenus varia, quæ cum receptis Ecclesiæ Reformatæ sententiis pugnare videbantur. Hac de re Synodum Lugdunensem nonnulli, indicatis hisce erroribus, certiores fecerunt, non alio tamen eventu, quam ut literæ denunciante novæ Jurii sententias discernerentur. Gliscere nihilo fecius indies magis magisque istæ lites cœperunt: hinc ne scinderentur in partes Theologi, gravissimisque periculis, nunquam fere non ex funestis ejusmodi contentionibus oriri solitis, Ecclesia Reformata exponeretur, Synodus Nardensis motibus hisce obviam itura jussit, ut Pastores & Ecclesiæ, quibus placita quædam Jurii a veritate aliena esse viderentur, id significarent Synodo Dordracenæ mox congregandæ, erroresque ejus, si quos deprehendissent, designarent. Mandato Synodi Consistorium Amstelodamense, ut & Flortemanvillæus Zutphanienfis Pastor, pariter ac Elias Saurinus noster morem gerunt, & ex scriptis Jurii, videlicet

Bb

Præju-

Præjudiciis adversus Papismum, Novo Systemate de Ecclesia & Analyfi fidei, Vindiciis doctrinæ moralis Reformatorem ab accusationibus Arnaldi, Tractatu de Natura & Gratia adversus novas hypothefes Pajonii & ejus discipulorum, aliisque a nobis subinde memoratis ea colligunt, quæ ab Ecclesiæ Reformatæ decretis aliena esse existimabant. Jurius interim literis errores ejus Synodo Lugdunensi denuntiantibus Apologiam opponit, in qua etiam Saurini observationes refellit atque perstringit. Sed præterea & alio scripto ex instituto Consistorii Amstelodamensis, Flottemanvillæi, & Saurini observationes convellendas sibi sumit. Et hæc quidem Consist. Amstelod. Flottemanvillæi, ac Saurini observationes, una cum responso Jurii, jussu Synodi Ziriczeensis A. 1692. mense Majo congregatæ, fuere typis commissa, ut eo facilius in Synodo Bredana mense Septembri ejusdem anni convocata, sub examen revocari possent. Cæterum Bredana ista Synodus nihil magis in votis habens, quam ut contentiones istæ confopirentur, non tantum mitiorem de doctrina Jurii sententiam tulit, renitente licet Saurino, reclamantibus, si Saurino credendum, cordatioribus, verum etiam ut Saurinus Juriusque positus iris, harum contentionum non amplius facerent mentionem, jussit. Displicere admodum Saurino Synodi hujus decreta, hinc & ea rationibus quam pluribus impugnat, Synodumque insuper habita veritate, & cœlestis doctrinæ puritate, favisse Jurio, ultra quam decebat, probare annititur, sibi que vitio verti non posse, quod decretis hujus Synodi stare recuset, contendit. Atque ipse quidem vel invita ista Synodo defendere doctrinam cœlestem secum constituerat; sed auctoritate & ope Synodi Dordracenæ A. 1693. congregatæ, rationibusque aliis iisque gravissimis adductus, cum Jurio in gratiam rediit. Pacem istam & concordiam subsecuta Synodus Neomagensis firmavit quidem ulterius stabilivitque: quo minus tamen diuturna nedum perpetua esset, utique per se non stetisse diserte profitetur; quin se fecisse nihil reliqui, quo minus in amicitiam nunquam intermori-turam feroces animi coalescere potuerint. Ast ea lege concordiam cum Jurio iniverat, siquidem prodere cœlestem veritatem, & venena sua latius spargere desineret. Ex quo vero & Jurius insuper primus pacis conditiones migraverit, calamumque strinxerit in Saurinum, rupti foederis reum se peragi posse negat. Nimirum post pacem istam

Dor-

Dordraci initam & Neomagi firmatam, libellum edidit Jurius, cujus titulus est: *Animadversiones in librum, cujus titulus: Nova hæresis in doctrina morali de odio proximi disseminata a Jurio, & omnibus Ecclesiis Reformatis denunciata.* Accessit mox alius, cujus titulus: *Defensio Synodi aliorumque Virorum proborum contra calumnias Satyra Domini de Beurval, cujus titulus: Considerationes in duos sermones &c.* In utroque haud obscure Saurinum perstringit, litesque, quæ jam consopitæ videbantur, in scenam prodire jubet. Saurinus itaque gravissimas sibi jam præsto esse causas, ut tandem silentium rumpe-ret, videns, doctrinam Jurii sub examen paulo accuratius revocare, & orbis eruditi oculis subicere secum constituit. Absolvitur itaque præsens liber tribus partibus: quarum prima continet Observationes Saurini, jussu Synodi Nardensis conscriptas: altera refutat Apologiam, quam literis, quibus errores ejus denunciaverat Synodo Lugdunensi, opposuit Jurius: tertia denique responderet illis, quæ contra ipsas Autoris observationes ex instituto regesserat Jurius.

Primæ itaque partis observationes docent, Jurium non recte sentire de Ecclesia, de salute eorum qui cœtui hæretico & idololatrico adherent, de necessitate reformationis, de efficacia baptismi, de principio fidei, de Prophetis & prophetiis, de Θεοπνευστα scriptorum sacrorum, de propagatione Evangelii, de doctrina Ecclesiæ primitivæ ratione articulorum fundamentalium, de adoratione Christi Servatoris, de polygamia, de officio Christiani in bello. Præterea conatus Jurii in Theologia Mystica, itemque certas loquendi formulas, sub examen revocat.

In parte secunda prolixius disserit de principio fidei, tum Reformatæ Ecclesiæ sententiam explicando, tum placita Jurii refellendo: de quibusdam loquendi formulis, de providentia Numinis ratione peccatorum, de regno millenario, de idea Ecclesiæ, de immutabilitate Dei, de propagatione Evangelii, de explicatione Epistolæ ad Romanos, de justificatione, itemque de efficacia Baptismi, eadem ratione agit.

Tertia denique pars prolixè discutit, quæ ad objectiones de salute illorum qui cœtui hæretico vel idololatrico addicti sunt, de necessitate reformationis, de doctrina Ecclesiæ primitivæ ratione articulorum fundamentalium, de adoratione Christi, de polygamia,

BB 2

de offi-

de officio Christiani in bello, de odio proximi, de conatibus Jurii in Theologia Mystica, Jurius responderat.

De hisce quæstionibus quid in utramque differatur partem, referre prolixum nimis foret, legibusque adeo instituti nostri repugnaret: ne tamen omnia prætermisisse videamur, quid de efficacia baptismi & principio fidei (istæ enim principes fere sunt, de quibus controvertitur, quæstiones) asserant, speciminis loco, paucis indicare li-

Part. I. p. 13. bet. Nimirum gaudere sacramentum baptismi efficacia, ab actione
seqq. ejus, cui confertur, non dependente, adeoque & sanctificare & justificare homines, qui eo initiantur, non semel docuit, sed subinde inculcavit Jurius in Vindiciis Doctrinæ Moralis Reformat. *Lib. V. c. III. p. 24. 25. 26. 33. 36. 38.* & alibi. Hanc opinionem rejicit Saurinus (1) quia divinarum literarum auctoritate non possit firmari. Non enim liberos fidelium fieri liberos DEI, & in fœdus ejus recipi vi baptismi; sed ideo eos baptizari, quia jam sint filii DEI, & in fœdere jure natiuitatis suæ. Baptismum illis conferri ad firmandam fidem parentum, siquidem infantes præmatura morte eripiantur; ad ipsorum autem infantium fidem confirmandam, siquidem ad adultam ætatem pervenerint. (2) Repugnare ait hanc opinionem communi Theologorum sententiæ, & etiam ritibus Ecclesiæ Reformatae, non permittentis, ut quocunque tempore & loco baptismus peragatur; quod permillum utique fuisset, si esset medium sanctificationis & justificationis. (3) Hanc sententiam ab errore Romanensium tantum gradu differre. (4) Eandem excruciare fere ac ad desperationem adigere parentes, quorum sine baptismo moriuntur liberi. Enimvero sequi inde, neminem sine baptismo nisi per miraculum servari, idque eo magis, quia Jurius asserat, ut cibo & potu homines aluntur, ita & baptismo eadem ratione eos justificari & adeo salvos fieri.

Part. II. Art. X. Hæc omnia vero ulterius deducit in *Part. II. Art. X.* ubi initio Reformatae Ecclesiæ sententiam hunc in modum exponit: Efficaciam baptismi esse dijudicandam ex efficacia circumcisionis, in cujus locum successit, adeoque duos potissimum ejus esse effectus: primo quidem repræsentare eundem gratiam, quæ nobis promissa est, & officia, ad quæ per fœdus quod cum Numine inimus, obstringimur: secundo, eandem obsignare, h. e. confirmare promissiones, tum DEI, tum nostras. Deus quidem nobis remissionem peccatorum & regenerationem

nem promisit, ideo quod mortis & resurrectionis Christi participes reddimur: nos vero obligamur ad gratiam Numinis fide vera & poenitentia recipiendam. Hinc resultat tertius effectus, quod videlicet baptismus gratiam certa ratione nobis exhibeat. Exhibet eam, dum imaginem efficaciorum, si ita loquimur, nobis sistit & imprimit, & ita fidem nostram roborat, qua gratiam recipimus, quæ etiam certo modo est pars gratiæ. Paucis: Baptismum eodem modo ac verbum agere, per modum, ut in scholis loqui amant, *objecti*. Si vero in genere baptismus, ut bonum aliquod opus spectetur; cum omnia bona opera pensare Numen soleat, ita & baptismum novam gratiam atque benedictionem nobis conciliare, extra dubium Autori esse videtur.

De Baptismo vero Infantum ejusque efficacia ut mentem suam exponat eo rectius, supponit, omnes infantes, quicunque nascuntur, infectos esse labe originali, eoque ipso æternam mortem cruciatusque infernales promereri. Supponit porro, fœdus quod Deus cum hominibus init, etiam ad posteros pertinere, ut fœdus quod cum Abrahamo ejusque posteris percussit: Unde sequi, Deo peculiari ratione posteros illorum, qui sunt in fœdere, curæ esse; itemque infantes fidelium vi natiuitatis jure quodam gaudere in bona, quæ fœdus gratiæ secum conjuncta habet; adeoque si prius moriantur quam ad adultam ætatem perveniant, eos sine dubio in sedes beatorum transferri propter fidem parentum, ceu eorundem partes: Si vero ad adultam ætatem perveniant, eos fieri sui juris, ita quidem ut nunc penes illos stet, velintne media gratiæ accipere an respuere. Supponit probatque, infantes fidelium esse baptizandos. De sanctificatione autem infantum res non adeo liquida est. Illud constat, si infantes in tenera adhuc ætate moriantur, eos eo momento quo anima discedit a corpore, esse plane sanctificatos, ut beatitudinis participes fieri possint: an autem ante hoc momentum sanctificati sint, non liquere, nec temere hic quicquam esse definiendum. Hæc autem sanctificatio triplici modo potest concipi: aut quod Deus *ideam*, ut vocat, *actua-*lem animæ infantis imprimat earum rerum, quæ sunt objectum fidei, & quod excitet in anima ejus motus, qui actu ad summum Bonum h. e. DEUM eam vertant; aut quod Deus immediate in anima infantis producat certas modificationes, quæ nec cognitionis nec volitionis, accurate loquendo promereantur nomen, sed quæ disponant ani-

mam ad objectum fidei facilius recipiendum, & ad producendum actum fidei, (vocari ejusmodi dispositiones solent semina fidei;) aut denique hæc sanctificatio consistit in temperamenti quadam correctione, ut motus infantis magis ordinati sint & ad legem compositi per Spiritus S. operationem, quam sine ea futuri fuissent. Quod ad primum modum attinet, fieri equidem illud posse concedit; quod autem fiat, a vero abhorre, cum simul concedendum foret, infantes non sine summo miraculo & Theologos & Philosophos fieri. Alterum modum a se non capi posse profitetur. Tertium haud difficulter posse concipi, nec se prorsus inficiari, Deum infantum, quamprimum vitam accipiunt, temperamentum emendare: sed vero cum isti motus a corpore proveniant, hic autem de re spirituali sermo sit, hanc temperamenti emendationem, sanctificationem vocari posse, abnuat. Non tamen cum Theologis Salmuriensibus asserere audeat, infantes fidelium neque sanctificari, neque capaces esse sanctificationis: nec illis suffragatur, qui plane necessarium esse asserunt, ut infantes fidelium pro sanctificatis habeamus: sed tutius esse putat, iudicium hic suspendere, quandoquidem ipsæ divinæ literæ nihil certi hac in re definiant. Multo minus itaque cum illis facit, qui credunt, etiam ante nativitatem infantes fidelium actu sanctificari. Effectus igitur baptismi, qui confertur infantibus, ex mente ejus non in eo consistit, quod infantes per baptismum recipiantur in foedus gratiæ, sed quod, cum jam sint per nativitatem in foedere & liberi DEI, nisi gratiam ipsis oblatam deinceps respuant, hoc ipsum baptismus confirmet. Triplex autem effectus baptismi ante memoratus, significatio, obsignatio, & exhibitio objectiva, tum demum sese exerit, cum incipit homo ratione uti, adeoque & actus fidei ac poenitentiae edere potest. Si autem moriantur infantes, Deum eos eo ipso momento, quo solvitur vinculum animæ & corporis, regenerare, jam dictum est. Paucis: Baptismus etiam infantum, non est causa, sed signum & sigillum gratiæ. Quæcunque itaque de sanctificatione infantum hypothesis assumatur, non tamen necesse est, ut asseramus infantes per Baptismum sanctificari, vel, quod perinde est, Baptismum esse causam hujus sanctificationis. Quod vero de Baptismo in genere dictum, illum, si ceu bonum spectetur opus, favorem Numinis & beneficia baptizatis attrahere, id nunc præsertim de Baptismo infantum Autor repetit.

Huic

Huic itaque doctrinæ de efficacia Baptismi, quam Ecclesiæ Reformatæ propriam esse autumat, opponit sententiam Jurii, quæ sequentibus propositionibus absolvitur. (1) Præter efficaciam, quæ dependet ab actione & operatione ejus, qui recipit sacramentum, aliam insuper esse agnoscendam. (2) Plerosque Protestantium agnoscere, infantes posse regenerari, & in baptismo accipere semina fidei & sanctificationis: adeoque agnoscere aliam Sacramentorum operationem, præter illam, quæ vocatur objectiva: agnoscere videlicet talem, qualis cum signis miraculorum divinorum fuit conjuncta. (3) Quemadmodum enim infanti, dum coronatur, licet ignoranti quid fiat, nihilo secius dignitas regia actu confertur; ita etiam per baptismum qualitatem illam dignitatemque, ut sint filii DEI, efficacia non silem objectiva, ut vocant, sed maxime reali conferri. (4) Sæpe equidem Deus contulit gratiam ante baptismum: ast hoc fecit ob baptismum futurum. Cæteroquin autem, Deum eo ipso tempore quo baptizantur infantes, illis conferre gratiam, ut credamus par est. (5) Infantes non baptizati sunt filii iræ, quippe qui morti sunt obnoxii, donec baptizentur, nec prius cum Deo plene reconciliantur, quam dum in foedus gratiæ per baptismum recipiuntur. (6) Mors in infantibus fidelium supplet vicem baptismi, adeoque de salute infantum, qui sine baptismo moriuntur, non est dubitandum. (7) Ex Baptismo infantum in tenera ætate morientium, eos electos esse, certissime colligitur. (8) Baptismus est medium ordinarium, quo justificantur Christiani: adeoque necessarius est ad salutem æternam consequendam, sicut ad vitam conservandam necessarius est cibus & potus &c.

Ne vero Saurinus suam sententiam frustra pro sententia Ecclesiæ Reformatæ venditare videatur, præstantissimos Ecclesiæ hujus Doctores non aliter aut sensisse aut docuisse, evincere annuitur. Hunc in finem satis prolixè sententiam Johannis Calvini, tum de efficacia Sacramentorum in genere, tum maxime de efficacia baptismi, ut & de baptismo infantum, exponit, probatque eum a Jurio toto distare cœlo. Sed & eandem sententiam iudice Saurino tuerentur Beza, Petrus Martyr, Musculus, Danæus (quem tanti facit, ut hunc unum omnium instar esse dicat) Wittakerus, Sclaterus, Piscator, Wendelinus, Chamierus, Hottingerus, Turretinus, Gomarus, Trelocatius, Riverus, Walæus, Maccovius, Amesius, Henricus Altinius,

Sect. II. &
III.

gius, Maresius, Burmannus, Witsius in libro de efficacia Baptismi, alique. Zwinglii ultimo loco meminit, cum ejus sententia de efficacia Sacramentorum neminem latere possit. Horum itaque Auctorum documenta prolixè satis refert, & quo pacto illorum sententia e diametro opposita sit sententiæ Jurii, additis subinde observationibus ostendit.

Sect. IV.

Jam quæ Jurius ad Observationes Saurini regesserat, paulo accuratius sub examen revocat. Et initio quidem conqueritur, Jurium haud raro sub ambiguis loquendi formulis latitare. Huc illud pertinet, quod Saurinum sacramentis omnem vim exhibitivam denegare asserit. Hoc enim diserte se dixisse, negat Saurinus, & si dixisset, pro errore tamen non posse reputari, si formula hæc rite, prout verba sua permittunt, capiatur & explicetur. Nimirum concedere se, ait, Sacramenta præter significativam & obsignativam vim etiam gaudere exhibitiva; sed hanc vim exhibitivam inniti efficaciæ, qua pollent, significativæ & obsignativæ. Sic Calvinum in Institutionibus suis, & præcipuos Reformatæ Ecclesiæ Doctores, de Sacramentis non aliter ac de signis & sigillis loqui: ipsumque Chamierum quam luculentissime hoc facere, tantum abesse, ut in Jurii militet castris. Secundo, non diffitetur Saurinus Reform. Eccles. Theologos sæpius de efficacia Sacramentorum ita loqui, ut errori & Jurii & Pontificiorum favere videantur; sed loca ambigua & obscura ex clarioribus & evidentioribus esse explicanda. Id jam de ipsis Patribus tum alii, tum etiam Beza observavit, eos itidem ita locutos fuisse, ut Romanensium de S. Eucharistia errorem probare videantur; sed eos itidem rite esse interpretandos. Theologos autem Reform. Eccles. Patres multis de causis hac in re fuisse imitatos. (1) Quia gloriæ sibi duxerunt cum antiquis Ecclesiæ Doctoribus loqui. (2) Quia his loquendi formulis populum, ut pluris faceret & majori veneratione Sacramenta prosequeretur, adducere voluerunt, qui etiam Patribus in his loquendi rationibus finis constitutus fuit. (3) Sæpius quoque, ut eo fortius repellerent exprobrationes Ecclesiæ Romanæ, ac si Sacramenta in nuda, inefficacia, & inutilia signa mutarent, eos in hoc argumento verbis mitius interpretandis usos fuisse. Tertio observandum esse ait, quoties Theologi naturam & usum Sacramentorum explicaturi, cum rebus & actionibus humanis ea conferunt atque contendunt, hanc

compa-

comparationem non ultra quam decet, esse extendendam. Hinc diluit quæ pro Jurio facere videntur, cum baptismus aut cum coronatione Principis, aut cum sigillo literis Principis addito, contenditur. Nimirum quando baptismum cum coronatione Principis confert Jurius, eum quædam male supponere, ex suppositis male colligere Saurinus contendit. Falsum esse ait, infanti per coronationem dignitatem regiam conferri, quippe quam jure nascendi adeptus est. Infans neutiquam Rex fit quia coronatur, sed coronatur quia Rex est, hunc in finem, ut omnibus, quorum refert, hoc innotescat. Sic & baptismo tingi infantes, non ut filii Dei fiant, sed quia jam filii Dei sunt. Eodem modo & ceteras quæ afferri solent comparationes, & quidem prolixè examinat. Quarto, auctoritate Theologorum, quæ suum errorem munit Jurius, non posse se a recepta dimoveri sententia, asserit. Etenim Vossium Historici magis quam Theologi nomen tueri, nec ipsum Jurium æquo tulisse animo, quod in doctrina de gratia Calvino oppositus fuerit. Ludovicum le Blanc autem intempestivo pacis & concordie studio abreptum, multa dedisse Pontificiis, quin & Arminianorum & Romanensium veneno eum afflatum fuisse, luculenter posse demonstrari. Certe quam ab usitata Reform. Eccles. via deflexerit, vel ex doctrina ejus de justificatione constare. Samuelem Wardum Theologum Anglicanum autem, ad quem itidem provocat Jurius, satis confutavit Thomas Gatakerus itidem Ecclesiæ Anglicanæ Theologus. Hic insimul perstringit Jurium, qui dixerat, doctrinam Theologorum Gallicorum Eccles. Reform. addictorum in Belgio non permitti: docetque, de Sacramentis Theologis Salmuriensibus cum ceteris Reform. Eccles. Doctoribus, nullas unquam intercessisse lites. Quinto confessionem Ecclesiæ Reformatæ, tum Belgicæ tum Francicæ, non facere pro sententia Jurii, adductis utriusque confessionis verbis, demonstrat. Nec enim aliam ibi innui Baptismi efficaciam, quam quæ etiam admissa jam supra est. Sexto, pugnare doctrinam Jurii cum ritibus & disciplina Ecclesiæ Reformatæ, quod & jam supra observavit, ulterius demonstrat. Enimvero constitutum est, ut tantum certo tempore & loco baptismo infantes initiarentur. Jam vero si baptismus infantum ceu medium regenerationis & justificationis simpliciter necessarius esset, nonne inaudita & plus quam barbara crudelitas esset, infantes, ob certorum rituum

C c

ac cere-

ac ceremoniarum quoad tempus & locum observationem, aeternae damnationis periculo exponere? Quod vero alicubi leges praecipiant, baptismum infantum non esse differendum, id quidem ob honorem Sacramenti fit, & ut major apud plebejos illi concilietur veneratio, neququam vero ob simplicem Sacramenti hujus efficaciam. Sed vero & illi Theologi procul abfuerunt a sententia Jurii & praepcepto-
ris ejus Ludovici le Blanc, qui noluerunt baptismum a privatis aut alio quam V. D. Ministro administrari; quod itidem lege sacra constitutum est. Quod sane decretum, cum summa ista, quam baptismo tribuit, necessitate palam pugnat, cum verbum divinum praedicare, & alia quae absoluta necessitatis sunt, quibusvis Christianis urgente necessitate sint permessa. Accedit, quod excommunicatorum, itemque Romanensium infantes, sine diserto parentum consensu, & declaratione quod velint liberos suos in vera religione instrui, itidem ex lege Ecclesiae non debeant baptizari: cujus quidem rei rationem non aliam esse constat, quam quod Romanensium ac excommunicatorum infantes sint extra foedus gratiae, adeoque non magis baptisandi sint quam infantes Gentilium ac Mahumetanorum. Ex sententia Jurii autem, asserentis etiam Romanenses a vera Ecclesia non esse excludendos, non modo ratio hujus legis dari nequit, sed si baptismi tanta, ut putat, est necessitas, barbarae crudelitatis accusare merito possent ejusmodi sanctionum ecclesiasticarum auctores. Quod vero Jurius leges ecclesiasticas parvi pendit, easdem fidei articulos esse negans, in eo fallitur, cum ejusmodi leges fidei tamen articulis innitantur. Septimo, perperam inficiari Jurium, quod asserat, infantes fidelium, qui sine baptismo moriuntur, per miraculum servari. Enimvero si baptismus est medium ordinarium salutis, sic ut cibus & potus conservandae vitae, quod admittit, sequitur inde sua sponte, eos infantes, qui sine baptismo servantur, per miraculum servari; sicut homo sine cibo & potu vitam degens, absque omni dubio per miraculum viveret. Ergo perpetuum aliquod miraculum admittit, ob quod tamen ipse olim reprehendit Romanenses, quorum sententiam monstrosam, contra rationem & verbum divinum esse, pronuntiaverat. Jurii itaque ipsius sententia cum ab errore Pontificiorum prope absit, verba, quibus Pontificios perstrinxerat, in ipsum Jurium prolixè retorquet Saurinus. Addit, Jurium pro lubitu

effica-

efficaciam baptismi extendere & coarctare. Aliquando Socinianos ex Ecclesiae pomœriis eum ejicere, quandoque eos recipere: dum rejicit eos, etiam baptismum illorum omni efficacia destitui asserit, quo tamen Romanensium baptismum pollere arbitratur. Perperam, judice Saurino, cum nullibi divinae literae doceant, quod Socinianorum errores invalidum baptismum reddant, Ecclesiae Romanensis autem, quae tamen sit Anti-Christi sedes, non item; praesertim cum utriusque principium fidei non integrum servant, sed corrumpant. Quemadmodum itaque Socinianorum baptismus, teste Jurio, sit consecratio profana & sigillum haereseos illorum, ita & Romanensis Ecclesiae baptismum nihil aliud fore, palam esse. Quod autem baptizati in Ecclesia Romana apud Protestantes non denuo baptizentur, id ex quodam favore fieri, ideo nempe, quia salva veritate & puritate Religionis, & salvo legitimo Sacramentorum usu fieri potest. Adeoque ex consuetudine Ecclesiae Reformatae nullum capit robur sententia Jurii, cum aliud sit asserere, hunc baptismum gaudere omnibus requisitis, ut possit vocari baptismus; aliud, hunc baptismum pollere omnibus requisitis, ad exerendam efficaciam realem, & ad communicandam cum infante reapse justitiam, sanctitatem, & salutem aeternam. Denique octavo, hanc sententiam Jurii parentes, quorum sine baptismo moriuntur liberi, cruciatibus gravissimis & angoribus exponere, contendit. Licet enim incertam dubiamque infantum ejusmodi salutem diserte non pronuntiare videatur, dum quosdam Ecclesiae Reform. Doctores in ea versari opinione pronuntiat: nihilo secius ex hypothese praecipua Jurii de necessitate Baptismi, hanc sententiam necessario fluere, dubio carere: mortem vero ejusmodi infantum Baptismi supplere vicem, itidem perperam a Jurio asseri; quod hic Saurinus demonstrat. Finit tandem hunc articulum, partim Jurii cum Ecclesia Romana consensum in hoc capite denuo demonstrando, partim Pelagianismi suspensionem a se amoliendo, & calumnias quasdam, ut vocat, Jurii refutando.

Jam quae de Principio Fidei inter utrumque disputantur, paucis attingemus. Doctrinam Jurii ex documentis quam plurimis, quae hunc in finem refert Saurinus, quae a sententia recepta abire videatur, ad tria revocat capita. (1.) Destitui Scripturam S. characteribus divinitatis sufficientibus, inde ut animus hominis, licet aptus ad capiendam

dam hanc demonstrationem, possit convinci. Adeoque (2.) nostram fidem non inniti evidentiae argumentorum, sed gravitati rerum, vel credere nos, quia nostra interest ut credamus, sive credere nos, quia volumus credere, non quod convicti simus, rem aliter se habere non posse. Spiritum S. itaque (3.) in cordibus hominum operantem determinare saltem & flectere voluntatem hominis, conciliareque adeo fidei certitudinem, quae vocatur *subjectiva*. Primam propositionem Scripturae S. inimicam, evertere & subruere fundamenta Christianae Religionis, subministrare eam argumenta incredulis ad pertinaciam suam defendendam, cum vel ideo se non esse obligatos ad fidem coelesti doctrinae adhibendam existimare possint, quod de literarum sacrarum divinitate non possint convinci. Secundam propositionem confirmare coecam fidem & obstinatam persuasionem. Tertiam insuper Spiritum Sanctum huius obstinatae persuasionis facere auctorem, eique talia vendicare, quae cum sapientia & veritate ejus e diametro pugnant, h. e. quod determinet homines ad credendum absque ratione, & proferat adeo effectus, quos & praedictae falsaeque proferre opiniones possunt. Totam vero hanc doctrinam coelestem veritatem & Romanensium & Socinianorum exponere ludibrio: illi colligent inde Reformatam religionem plane carere principio: hi Trinitatis mysterium agnoscere detrectabunt, si videant, illos qui hoc mysterium admittunt, ideo istud credere, quia volunt credere. Equidem pro Jurio facere videtur, quod *lib. II. system. de Eccles.* innuit, argumenta quibus certitudo revelationis V. & N. T. impugnatur, nasci non ex suo, sed ex Nicolii principio: ast hoc ipso parum proficit. Quis enim non secus sentiet, quoties secum expendit, per duo integra capita argumenta speciosissima Atheorum contra auctoritatem Prophetarum, Apostolorum & ipsius Servatoris, summa cura & industria referri. Praeterea, si Jurio non alius constitutus fuisset finis, quam refellere Doctores Ecclesiae Romanensis, alia illi incedendum fuisset via. Ostendere debuisset, Virorum sacrorum, & ipsius Christi missionem divinam argumentis indubiis posse comprobari, & hoc ipso a falsis Doctoribus eos differre. Ecclesiam Romanam autem ejusmodi divinae auctoritatis characteribus destitui. Quae omnia in scriptis Jurii secus sese habent. Nicolii principium est, res in se inevidentes non esse credendas propter se ipsas, nisi secundum proportionem evidentiae, qua argumenta

menta pollent, quibus ad credendum inducimur, ita quidem ut ad mysterium aliquod fidei credendum necesse sit, ut certi simus, idque evidenter, illum qui hoc dicit, nec fallere nos, nec posse fallere. Hoc principium ad atheismum viam sternere, pronuntiavit Jurius. In quo tantum abest, ut illi ad stipuletur Saurinus, ut hoc potius verum fidei fundamentum esse existimet, Juriumque hoc negando & suum substituendo falsis religionibus omnibus promiscue fenestram aperire. Denique certitudinem in adhaesionis & evidentiae non alium in finem distingui a Jurio, & illi omnia deferri observat, quam ut suam sententiam, quae auctoritatem Christi Servatoris & Ministrorum ejus impugnat, firmet stabiliatque. Denique quando asserit Jurius, argumenta Atheorum contra Scripturam S. divinam auctoritatem omni destitui robore & contra rationem esse, propria cedit vineta: certe si ita se res habet, argumentis demonstrativis divinam Script. auctoritatem probari posse, inde sequeretur; id quod tamen negat Jurius.

Quae ita breviter observavit Saurinus, haec in parte secunda ulterius explicat, ad argumenta Jurii insuper respondens. Sed tam prolixè cuncta prosequitur, ut in compendium ea mitti non possint. Sufficiat itaque ex instituti nostri lege, summam vel tribus indicasse verbis. Nimirum initio Ecclesiae Reformatae de principio fidei doctrinam edisserit accurate: Hinc refellendam Jurii sententiam, & argumenta, quibus tum in aliis libris, tum maxime in systemate de Ecclesia eandem firmaverat, discutienda sibi sumit. Et initio quidem male Saurinum habet, quod Jurius dixit, illos, qui quam maxime de characteribus & argumentis, quibus Scripturae S. divina auctoritas probari potest, investigandis & conquirendis fuere solliciti, ut plurimum homines impios & parcos Numinis esse cultores, indeque colligit, argumenta quibus divinitas Script. S. probari solet, non esse sufficientia ad gignendam fidem. Ergo, inquit Saurinus, verbi divini ministros & Theologos homines impios & scelestos, ex mente Jurii esse oportet, quippe qui plerumque hac de re maxime fuere solliciti. Praeterea temere, itemque contra rationem, Scripturam, & experientiam haec asseri contendit, cum nemo proprio ulla ratione haberi possit, qui non per argumenta evidentissima de divinitate Scripturae S. sit convictus. Quin si aliquando hoc vel maxime contingat, ut doctiores inter Theologos minus sint pii, male tamen

Part. II.

Art. I.

Sect. I.

p. 77. seqq.

Sect. II.

p. 96. seqq.

concludit inde Iurius, quod ut plurimum vel ordinarie ita se res habeat. Nimirum sapius utique contingit, ut ambitiosi isti & ob eruditionem inflati, licet specie doctrinae superbiant, evidentiam tamen horum argumentorum minus habeant perspectam, quam simpliciores quidam; unde eos parum pios esse, mirum non est. Hinc in causas accurate inquiri, qui fiat, ut eruditi quandoque sint minus pii? Et varias quidem rationes affert. Prima hæc est, quod ob ingenii præstantiam facilius in rebus Theologicis dubia & difficultates variæ illis afferantur, quibus dissolvendis cum non semper pares sint, facile a regia deflectunt via, & veritatem per se satis evidentem non recte capiunt. Simplicioribus contra cum ejusmodi dubiis non est conflictandum, adeoque majori attentione principiis veritatis incumbunt, firmitus ea cordi infigunt, adeoque felicius illorum augetur cognitio, & cum cognitione incrementa sumit fides. Accedit altera ratio, quod quo excellentiori quis præditus est ingenio, eo vehementioribus obnoxius esse solet animi passionibus, quæ cum caliginem & tenebras mentibus affundant, rursus facile patet, simpliciores facilius principia fidei capere, ejusque fructus uberrimos edere.

Sed videtur Iurius characteribus & argumentis, quibus Scripturæ S. divina auctoritas probatur demonstrandi vim abjudicare propter nostram corruptionem, & ut ostendat, Spiritus S. operationem absolute necessariam esse, ut verbum divinum vim suam in cordibus mortalium exerere possit; adeoque videretur agere causam gratiæ contra Pelagianos. Ast regerit Saurinus, Jurium sub generali ista sententia callide propria occultasse placita. Nimirum quod homines sibi relictæ, gratiaque divina destituti, non possint vera fide amplecti veritatem Evangelii, quodque fideles gratia supernaturali & immediata operatione Spiritus S. adjuti hoc faciant, id quidem largitur Saurinus, & secus sentientes execratur. Sed addit, hominum sibi relictorum cœcitatem & *ἀδυναμίαν* tantum oriri ex humanæ naturæ corruptione, non ex defectu evidentiae, quo laborare argumenta, quibus doctrinae Christianæ veritas innitur, existimat Iurius.

Nec placet Saurino, quod certitudinem aliam speculationis, aliam adhesionis facit Iurius. Confundere namque eum certitudinem cum persuasionem contendit. Nec fieri posse autumat, ut plus certitudinis

tudinis subjectivæ sit, sive persuasionis, quam evidentiae in objecto nisi abutatur quis ratione, & præjudicatis opinionibus circumseptum pectus gerat. Nec proficit Iurius quicquam, dum certitudinem inde nasci asserit, quod objectum vel evidens valde sit, vel res magni momenti. Præterquam enim, quod judice Saurino, secum ipse pugnet Iurius, falsum est, de religione quoties agitur, ideo ad credendum homines impelli, quia res est magni momenti. Nimirum, cum videmus de re magni momenti agi, solemus rem istam accuratius examinare, ut adeo intelligamus referatne nostra, ut fidem adhibeamus, vel denegemus. Sic controversia, quam cum Judæis habemus, sitne JESUS verus Messias, absque dubio magni est momenti. Non tamen ideo hoc credendum, JESUM esse Messiam, quia res est magni momenti, sed ideo cuncta sedulo sunt expendenda, ut intelligamus, quid veritati consentaneum sit, vel non. Paucis: gravitas objecti nos impellit ad rem diligenter examinandam, non autem ad fidem simpliciter adhibendam.

Sed exemplis sententiam suam illustrat comprobaturque Iurius. Videlicet si quis a suis procul remotus, accipiat literas a parentibus, illi quid faciendum vel omittendum præscribentes, ita quidem ut ejus magnopere referat hoc fieri vel non fieri, cum de vita, fortuna, atque honore ejus agatur. Jam vero cum multis de causis fieri possit, literas illas falsas esse; potuerunt parentes, dum istas scripserunt, furore fuisse correpti, ut longe aliter omnia se habeant, quam literæ istæ præ se ferunt: saltem ut is qui accepit literas, non queat plane ex ratione infallibili certus esse, rem ita, ut literæ tradunt, se habere, contingere potest. Num ejusmodi homo, ut non certissimus dubitaret, cunctaretur? minime gentium. Momentum gravitasque rei dubitare vetant. Ergo, concludit Iurius, non semper credimus, quia certi sumus, vel evidenter convicti rem aliter se non habere, sed quia videmus, rem istam magni esse momenti nostraque adeo referre, ut credamus.

Hic multa quidem, inter alia vero & hoc regerit Saurinus, hominem ejusmodi, quem hic fingit Iurius, non certiores esse posse quam evidentia argumentorum, quæ illum certum reddunt, permittit. Hinc tamen, quod non plane certissimus est, an res ita se habeat, non sequitur cunctandum, jussis non parendum esse, cum vitæ civilis

civilis hæc sit conditio, ut non semper mathematicæ expectandæ sint demonstrationes, sed verisimilitudo etiam homines ad agendum adducit & determinat. Sed male hoc trahitur a Jurio ad religionem. Hic non credendum, quid verosimile sit, ut in actionibus humanis ceteris, sed quid certissimum sit, & ex principiis, per quæ falli nemo potest, evidenter deductum.

Alterum Jurii exemplum hoc est: Credo, inquit, hunc hominem esse patrem meum, non tamen demonstratione quadam sum convictus: sed volo hoc credere, quia mea maximopere interest, ut hoc credam; namque ut ita, quemadmodum filium decet, me erga illum geram, id quidem mearum est partium, quin vero id ejusmodi est, ut sine æternæ salutis amittendæ periculo, non possit intermitteri, quippe secus, nisi migrata divina lege, fieri non potest. Refert quoque mea, ut hoc credam ideo, quia, si non filium me esse crederem, nec hæreditatem patris cernere possem. Hinc proinde colligit, eodem modo credere hominem plebejum v. g. DEUM esse, non quod plane convictus sit, sed quia ipsius valde refert hoc credere. Mereri hoc exemplum ut diligentius excutiat, ipse fateatur Saurinus. Observat itaque duo a Jurio afferri argumenta, quæ aliquem adducere possent, ut credat hunc, nec alium quendam, patrem suum esse. Primum, quia officia, quæ præstare erga parentes debemus, hoc credere jubent. Secundum, quia filii interest, ut hoc credat. Sed quod ad primum attinet, hæc officia supponunt jam certam notitiam in filio, hunc esse ejus patrem. Non enim credit filius se esse obstrictum ad pietatem erga hunc hominem, priusquam certo sciat hunc hominem esse talem, qui ceu pater pietatem a se exigere possit. Præceptum divinum nos obligat ad venerandos parentes, non vero ut credamus, hunc vel illum esse patrem. Secundum vero argumentum mentem Jurii satis prædit. Nimirum si filius ideo credit hunc suum esse patrem, quia ut hoc credat ejus interest, sequitur profecto, filium viri pauperis minus certum esse, hunc pauperem suum esse patrem, quam filius divitis de suo patre est; magis enim hujus interest, ut hoc credat, quam illius. Jam ergo si homo voluptati deditus existimet, magis sua referre ut DEUM non colat, respuat doctrinam Christianam, quam ut eam admittat, sequitur ergo ex sententia Jurii, hunc hominem obligatum esse ad id credendum, quod ut credat, ejus refert.

Cete.

Ceterum quod ad exemplum ipsum attinet, fieri equidem vix potest, ut filius non morali demonstratione certus esse queat, hunc esse patrem suum: sed si concedatur, contingere hoc, ut filius ambigat, tunc quidem filius, si sapit, in tantum credet, hunc esse patrem suum, in quantum hoc ei sit verosimile: præterea non intermitter, hunc ut patrem venerari, quia actiones istæ, utut non evidenter certus sit hunc esse patrem, nihilo secius pro bonis & justis debent reputari. Ast in religionis negotio longe aliter sese res habet. Namque filius sine crimine quidem potest dubitare, an hic homo sit pater suus, si rationes quædam eum ad dubitandum inducant, modo cateroquin obligationi erga parentes satisfaciat: an vero Christus sit Servator hominum, nemo sine scelere dubitabit. Idque ideo, quod factorum, quibus officia innituntur, demonstrativam certitudinem a Deo non accipiunt homines: ast Christum esse Servatorem hominum, argumenta omni exceptione majora, & omni demonstratione certiora evincunt comprobantque. Præterea licet filius non adeo certus sit hunc esse patrem suum, non tamen peccat, si eum, quem patrem suum esse credit, ea, quæ par est, veneratione prosequitur. Ast si quis dubitaret, an Christus esset Servator mundi, verusque adeo Deus, ille sine idololatriæ crimine non posset illum ut DEUM colere, cum pro diversis cognitionis, quæ in nobis est, gradibus cultus divinus possit degenerare in idololatriam. Dubitanti igitur suspendendum est hic judicium, cum quicquid hic agat, scelere non careat. Atque hinc denuo, maximum inter exemplum a Jurio allatum, & religionem, intercedere discrimen, satis superque constat.

Neutiquam vero actiones hominum quotidianas posse hic contendere cum religione, alio documento evincit Saurinus. Obligatus est, inquit, homo Christianus subvenire beneficiis suis pauperibus, maxime qui eadem cum eo sacra colunt, quos Paulus domesticos fidei vocat, h. e. veris Christianis, non hypocritis. Sitne autem quis verus Christianus an hypocrita, ex signis, quæ sapissime fallunt, est dijudicandum. Num igitur nemo impertiri alteri stipem debet, nisi quando demonstratione quadam convictus est, hunc qui stipem petit, esse verum Christianum, non autem hypocritam? Minime gentium. Cum enim non certo hoc sciri possit, sufficit si morali certitudine

D d

certi

certi sumus, utut possimus etiam falli. Ergone vero eadem ratione in religionis negotio homo se geret? Id vero est, quod negatur. Namque veram religionem a falsa per argumenta demonstrativa & evidentissima secernere licet: verum Christianum ab hypocrita non item. Sed & omnium magis interest, ut vera religio per ejusmodi argumenta a falsa secernatur, quam ut ita distinguatur verus Christianus ab hypocrita. Etenim si quis impetu per argumenta verosimilia ad religionem amplectendam feratur, aut veram religionem iste amplectitur, aut falsam. Si falsam, idololatra est, perit: intentio eum non excusat. Sin veram, itidem idololatra est: non enim ratione ad colendum Numen ducitur, sed impetu quodam agitur.

Denique in tertia & quarta sectione hujus articuli, ea argumenta refellit, quæ in Apologia ad suam sententiam stabiliendam, & observationes Saurini impugnandas, attulerat Jurius: prolixiora vero omnia sunt, quam ut hic referri possint. Nec enim limites semel nobis constitutos transilire libet. Speciminis loco hæc sufficient.

JOANNIS LUNDII, in seinem Leben getreuen Dieners des Evangelii bey der Christlichen Gemeinde in Tundern / öffentlicher Gottes - Dienst der alten Ebræer.

hoc est:

JOANNIS LUNDII, apud Tunderanos, dum viveret, Ecclesiæ Ministri, CULTUS HEBRÆORUM ANTIQUORUM PUBLICUS.

Hamburgi, apud Gothofredum Libernickel, A. 1695. in 8.

Constat alphab. 3. plag. 21.

INter libros hæcenus quam maxime ab Eruditis desideratos, ille quoque locum haud postremum obtinuit, qui cultum Hebræorum Leviticum paulo explicaret latius, ac eorundem sacerdotum personasque sacras (de quibus unicus Jehudæ ben Elai Jus Sacerdotale haberi, & Christianis autem scriptoribus neminem hanc materiam ex instituto pertractasse, quondam in operibus posthumis conquerentem allegavimus Saubertum,) e genuinis fontibus sollicite delipearet. Ille ergo partem in se suscepit, successuque, ut videtur, satis prospero executus est Jo. Lundius, qui per octo annorum spatium, post ordinarios labores, in eam curam unice incubuit, ut, quæcunque modo ad cul-

tum

tum Hebræorum publicum, ad sacerdotum personas, vestes, officia, & alia istos respicientia pertinerent, e monumentis fide dignis debita cum diligentia conquireret. Quinimo & universum tabernaculi apparatus, structuramque templi sumtuosissimam pariter ac elegantissimam insuper descripsit, & singula hæc Germanico idiomate composita in scriniis suis moriens reliquit. Inde autem nunc tandem protrahuntur, & cum orbe literato communicantur a Thoma, ejus filio, sed ita tamen, ut is hæc vice tractatus modo binos priores exhibeat, & postremum dehinc adjectum iri polliceatur.

Ex istis autem principem omnino locum tenet hæc, quam recensere animus nunc est, divini cultus a populo sancto olim frequentati descriptio, eaque non tantum e sacris paginis, sed Hebræorum quoque commentariis, quos aut ipse Auctor perlustravit, aut inspectos ab aliis allegat, adornata. Atque huc relatum est, quicquid hinc inde occurrit memoratu dignum circa quotidianum cultum, circa festorum numerum & celebrationem, circa sacrificia, sacerdotumque ac Levitarum in iis peragendis curandisque munia, circa doctrinas, scholas, sectas inter Judæos celebratas, & circa longe plura istius generis alia; in quibus tamen singulis nusquam ad decantatissimum illud Spenceri opus de legibus Hebræorum ritualibus Auctorem provocasse, nemo mirabitur, qui hæc in chartam conjecta fuisse meminerit, antequam Spencerus suas meditationes absolutas sisteret.

Nos ut consuetum laborem exantlemus, præter ordinem ac methodum ab Auctore observatam, præcipua simul contenta hujus libri indicabimus, perrecturi proxime ad sacerdotes, quibus itidem peculiare volumen consecratum est.

Initium scriptionis capit Lundius a quotidiani cultus, qua matutini qua vespertini, prolixa delineatione; ubi quoque de duabus vespersis Exod. xxix, 39. 41. commemoratis aliquantum dispicit, Psalmosque singulis diebus cantari solitos enumerat. Progressus deinde ad festa solennia, eorum quædam singulis hebdomadibus, quædam mensibus, quædam annis aut singulis aut diversis celebrata fuisse annotat. Hebdomatim agebatur Sabbatum. Ejus itaque considerationi aliquot sunt destinata capita, in quibus de significatione vocis, de tempore, quo coli istud cœperit, de operibus ad ejus sanctifi-

D d 2

catio-

Cap. 1. 2. 3

4. 5. 6.

7. 8. cationem pertinentibus, de cessatione ab ordinario labore, de fluvio, qui dici solet, sabbatico, de via sabbati, de *προσαββατω* &c. per quam erudite differitur. Ad festa singulis mensibus repetita neomeniæ spectant, quarum occasione materiam de mensibus Hebræorum late excutit, anni simul rationem indicans, quidque circa ordinem dierum intercalarium annotarint Eruditi, examinans. Inde autem colligit, quod Hebræi præter meritum insimulentur a Bocharto & aliis ignorantiae rerum astronomicarum, quandoquidem non ad solum Lunæ conspectum, sed ad exactissimum omnino numerum neomenias suas instituerint. Quod ad festos dies quotannis celebratos attinet, primum locum merito festum Paschatos heic occupat, cujus ritus ita percensentur, ut nihil facile desiderare queas amplius. Præterquam enim quod de illius institutione, nomine, religione, solennitatibus, populi ad id confluxu haud parum mirando, multa in medium affert neutiquam vulgaria, agnum inprimis tunc mactandum atque comedendum delineat; Christum eopse die, quo Judæi, cœnam paschalem comedisse statuit, & ad argumenta secus arbitrantium respondet; hanc cœnam non habuisse aliam comitem contendit; pedilavium a Christo nequaquam post esum denique paschalis agni, sed biduo ante, neque in urbe Hierosolymitana, sed Bethaniæ susceptum asserit; variaque insuper de die Parasceves, de pane azymo, de herbis amaris, de accubitu veterum ad mensam subinde interspergit. Insuper primitiarum hordei, quæ Domino circa istud tempus offerebantur, mentionem facit. Sacram quoque cœnam a Christo institutam non præterit, & figuram, quam gessit agnus paschalis, ad nostrum Salvatorem dilucide accommodat. Quibus ita pertractatis, ad Pentecostes festum properat, breviores paulo lineas circa istud dixisse contentus. Cum vero inter istud & inter festum tabernaculorum duo alia inciderent, tubarum nempe seu clangoris, & expiationum dies, hinc & in utriusque horum conditione ac ritibus exponendis sedulam collocat industriam, & multa edocet de usu tubarum in sacris, in bello, in publicis calamitatibus; de hirco item emissario; de antitypo festi expiationum, & similibus. Ad ipsum denique tabernaculorum festum delatus, nulli sane e ceteris id secundum fuisse monstrat, sive ceremoniarum in eo solennitatem, sive hominum Hierosolymas tunc adscendentium multitudinem, sive destinatorum ei dierum
- 9 --- 15.
- 16.
- 17 --- 23.
- 24 --- 27.

dierum numerum, sive alia ejusmodi consideres, quinimo hilaritate & jucunditate sua multum reliqua antevertisse superaddit. Iis autem, qui Christum tempore hoc natum perhibent, assensum præbere minus audet, statum tamen N. T. fideliumque in eodem non ineleganter sub hujus festi schemate adumbrat. Præter hæc festa, non ex mandato quidem ipsius Dei, sed jubentibus tamen piis hominibus, post reditum e captivitate Babylonica, dies aliquot singulis annis devote peragendi fuerunt, ut puta in memoriam interitus Herodis; in recodationem recuperatæ arcis Hierosolymitanæ; festum, quod Josephus vocat, *τῶν ξυλοφορέων*, quo ligna ad flammam in templo perpetuam comportare sueverant; encaniorum festum; festum Purim, &c. de quibus Noster breviter aliquot monita suppeditat, cum illa neque adeo celebria, nec stricte adeo observata fuisse deprehendas. Majus certe spatium jure quodam suo sibi vendicant Sabbaticus annus & Jubilæus. Et circa istum quidem ubi Auctor detinetur, sententiam eorum ex instituto refellit, qui eo durante servos servasque manumissionem impetrasse statuunt: illa enim, quæ passim in hoc negotio Scriptura referat de anno septimo, neutiquam de hoc sabbatico, sed potius de anno septimo ab inchoatis servitiis eorum intelligenda monet, ac ad Jubilæum duntaxat insignia ista privilegia restringit. Quemadmodum vero Papistarum Jubilæum multis modis a Judaico distare animadvertit, ita per utrumque annorum modo memoratorum Novi Testamenti tempora iterum posse illustrari non incommode fateretur.

Hæc circa solennia Judæorum festa Auctori annotare placuit, quibus statim diversa Sacerdotum officia, quæ circa cultum publicum iidem obierunt, subjicit, exorsus a cura circa candelabrum aureum, circa thymiaterium suffitus, & circa mensam, in qua repositi habebantur panes facierum. Mox ad altare holocausti progreditur, ejusque purgationem quotidianam, & sacrificia in eo accensa contemplatur. Isto autem pacto ad universam de sacrificiis tractationem se accingit, quorum origines, species, materiam, ritus, significationes, & quicquid ultra de iis quæsieris, latissime persequitur. Plura quoque heic afferri videas de *ἀνθρωποθυσία*, ac speciatim de immolatione liberorum Molocho facta, & de liberis modo februatibus, modo plane combustis. Ad quæstionem: num Jephtha filiam

49. suam immolarit? negative responder. De excelsis lucisque ac nemoribus, in quibus contra Dei voluntatem multi sacrificia incenderint, sua lemmata non parce suggerit. Gentiles etiam populo Israëlítico immixtos Deo sacrificasse, & Judæos pro Gentilibus ac præcipue personis Magistratum gerentibus orasse ostendit. Ad sacrificia apparenter talia refert, quod Gen. XV, 9. seqq. de Abrahamo; Judic. VI, 18. seqq. de Gideone; I. Reg. I, 9. 19. de Adonia, & I. Reg. XIX, 21. de Elia legitur. Benedictionem solennem, tanquam haud exiguum sacerdotalis muneris partem, sacrificiis abunde pensitatis subnectit, in qua cum ternis vicibus repetendum fuerit nomen יהוה, idcirco de ejus pronuntiatione olim frequentissima, sed insequentibus temporibus ex quadam superstitione omissa atque occultata erudite disputat, & nominis DEI, quod alii ex duodecim, alii ex quadraginta duabus, alii ex duabus & septuaginta literis formaverint, mentionem injicit. Excubias deinde a Sacerdotibus peragendas enumerat, in medio relinquens, an ea jam circa tabernaculum & in priori templo ab iis peracta, aut in posteriori demum his mandata fuerint?

51--59. Caterum quoniam Sacerdotibus Levitæ adjuncti reperiuntur, non potest Auctor, quin & his aliquantum immoretur, & post eorundem originem ac investituram, munia quoque pro temporum diversitate variantia accurate pensitet. Hinc suam de Kaathitis, de Gersonitis, & de Meraritis (ita enim illi dividebantur,) mentem aperit; hinc instrumenta musica ab iis scite tractata producit, vocalemque non minus Hebræorum musicam attingit, & eam in sacris non secus ac illa resonuisse docet; hinc Levitas janitores, & reliquos a suis officiis cognominatos, ne Gibeonitis quidem Levitarum ministris omissis, considerat. A Sacerdotibus autem utur in multis distincti Levitæ fuerint, docendi tamen munere cum istis hos gavisos fuisse probat, & de Prophetis eorumque nomine, officio, discipulis; de Pentateuchi prælectione & in certas paraschas distinctione; de lege orali, (quam in Talmude contineri recentiores Judæi statuunt;) de Mafora & Maforetis; de Mischna; de Cabbala, & sic porro disferit.

Doctrinam orthodoxam inter Judæos qui impugnarunt, peculiarem quoque in hoc tractatu locum obtinent. Agmen ducunt Sama-

60. Samaritæ, quorum non odia modo erga istos, sed cultus etiam & templum in monte Garizim extructum, dispersiones insuper & reliquæ insinuantur. Post ordo tangit Sadducæos, Phariseos, & Essæos, locusque inprimis Matth. XXIII, 5. de Phariseorum phylacteriis & palliorum fimbriis; ad curiosi lectoris usum atque delectationem, multo cum verborum rerumque apparatu selectissimo illustratus cernitur. Hillelis item, Simæonis, Gamalielis, virorum isto ævo celeberrimorum, nomina & acta in scenam producantur. Sectam porro a Juda Galilæo sive Gaulonita excitatam examinat; quinam fuerint γραμματεῖς; νομικοὶ, νομοδιδάσκαλοι, disquirat; & ordinarios Doctores tempore etiam Sadducæorum, Phariseorum, & Essæorum, ex tribu Levi oriundos fuisse existimat. Mox spartas varias Doctoribus demandatas recenset, ac legis atque Prophetarum lectiones atque expositiones indicat. Quid fuerit federe ad præceptorum pedes? quales decem, ut vocantur, otiosi? explicat.

61. 62. 63. Ad Synagogas Judæorum ubi pedem protulit, & eas non in Judæa modo, sed ubivis etiam alibi, quorsum illi post suam dispersionem pervenerant, erectas fuisse indigitavit, non incongrue ad decem tribus Israëlíticas excurrit; & quorsum ea pervenerint? aut num adhuc superstites sint earum quædam reliquæ? sciscitatur. LXX. Interpretes e numero Judæorum Ægyptiacorum fuisse; penitus omnino pernegat. Judæorum Synagogas non mulieres tantum, verum pariter & Gentiles frequentasse statuit, ac ultimos dum allegat, justam de istorum profelytis disquisitionem instituit, cui tota de circumcisione doctrina immiscetur. Nec διποσυναγωγας præterit, tergeninam Judæorum excommunicationem evolvens, tandemque in scholis eorundem trivialibus industriam hanc suam jubet acquiescere.

64. 65. LA VIE D' ELIZABETH REINE D' ANGLETERRE. TRADuite de l' Italien de Monsieur GREGOIRE LETI.

id est:

Vita Elisabethæ Angliæ Reginae, auctore Gregorio Leti: ex Italica in Gallicam linguam translata.

Amstelodami apud Henr. Desbordes, 1694. 12.

Alph. 2. cum fig. æn.

Et de

ET de Elisabetha præclare mereri voluit Gregorius Leti. Licet enim adeo non defuerint, qui consignarunt literarum monumentis vitam resque gestas Reginae, quotquot orbis vidit, prudentissimæ ac felicissimæ, ut jam nonnulli non tam dedisse Reginae incomparabili æternitatem, quam accepisse ab ea videri queant: ejusmodi tamen documentis instructum, opus hocce aggressum se profitetur vir diligentissimus, ut & hic Historiarum peritus lector fortassis deprehensus sit, quæ alibi frustra quærentur, frustra sperantur. Sed & cum ex illis, qui hucusque vitam moresque Elisabethæ retulere, nemo fere fuerit, qui non partium studio aliquid dederit, qui non aut amori indulgens ea quoque laudaverit, quæ omnium cordationum confessione erant vituperanda, & supra mortalium sortem eam evexerit, aut odio abreptus vituperaverit etiam quæ maximam promerebantur laudem, & vix inter homines illi concesserit locum; hoc saltem sibi relictum præcipue Auctor credidit, ut recto incederet tramite, odii æque ac amoris vacuus. Nos, ne quotidiana & notiora referendo, fastidium creemus Lectori, unum alterumve ex iis, quæ maxime memoratu digna censuimus, delibabimus, judicio Lectoris relinquenda; nec injucundum erit, etiam Auctoris sententiam exponere, de ejusmodi Historiæ hujus capitibus, in quibus cæteri scriptores in varias abire solent sententias.

Part. I. p. 26.

Debeatne Henrico IIX, an Elisabethæ, repurgatæ Ecclesiæ Anglicanæ, & religionis, quæ Reformata vocari solet, ibi stabilitæ gloria, non inter omnes convenit. Pro Henrico ita pronuntiat Noster, ut, si non omnia, plurimum tamen ei Ecclesiam Reformatam debere profiteatur. Equidem Eduardum & Elisabetham huic gravissimo operi coronidem velut imposuisse, non abnuitt: ast si Henricus non primum Romani Pontificis excussisset jugum, nec ab Eduardo, nec ab Elisabetha, utpote non aliis, quam Romanæ Ecclesiæ sacris imbutis, nihil ejusmodi sperare potuissent posterit.

p. 59.

Thomam Volsæum ex Ianonis filio Cardinalem, ad summum fastigium primum evectum, mox dejectum iterum ac deturbatum, omnes norunt. Sed Annam Boleniam ipsam gradum ad ruinam Præfuli huic struxisse, non omnes æque sciunt aut credunt; id quod tamen observavit non solum, sed & comprobare annis est Gregorius Leti.

Reli-

Religionem Elisabethæ plane ad status rationem fuisse attemperatam, non semel innuit, præcipue ex Dialogo ejus cum Reginaldo Polo Cardinali, cujus partem refert, colligit comprobaturque. Mores vero Reginae ejusmodi quandoque fuisse perhibet, qui theatrum magis quam solium deceant. Hinc solenne fuit, cum histrione hanc Reginam contendere: nec aliud sane magis illi, ea, quæ vixit ætate, vitio datum, quam quod histrionum more, ut dicebant, semper ageret. Inter alios, & Dux de Feria Legatus Philippi II. H. R. ob repulsam, quam acceperat irritatus, domumque redux, Albano Duci super statu rerum in Anglia percontanti, regnum Elisabethæ nihil aliud quam ludum scenicum continuum esse, ipsamque Reginam histrioniam exercere, dixit. Tum vero Albanus, atque hinc ego, eam nec callidissimis civilium rerum architectis cedere colligo, respondit. Actores enim scenici omnium facile sibi conciliant animos sine pretio; alia præ se ferunt, condunt alia imo pectore, pollicentur omnia, quæ polliciti sunt nunquam exsolvunt: fallunt denique, ne ipsis quidem, quos fallunt, invitis. Talis, regessit Dux Feria, est Elisabetha.

p. 256.

p. 313. 332.

337.

Fuit etiam, cum in animum induceret Elisabetha, ad Ecclesiæ Romanæ morem creare Cardinales. Cum enim pro capite Ecclesiæ se gereret, hoc saltem sibi deesse arbitrabatur, quo minus in omnibus summum in regno suo referret Pontificem, quod purpuratis non incederet stipata patribus. Vix tandem ab ea impetrarunt Parkerus Archiepiscopus & Baco Cancellarius, ut consilium mutaret. Namque & orbis universi, præcipue Ecclesiæ Romanæ ludibrio Reginam expositum iri, dicebant: Protestantes autem non posse non hæc Romanæ hierarchiæ simulacra detestari.

p. 360.

Nec prætermittendum nobis est judicium Elisabethæ de Johanne Calvino, ab Auctore memoriæ proditum. Cum de morte ejus certior facta esset, acerrimum Catholicorum censores, & Protestantium irrisorem obuisse dixit. Cum vero regeret Baco Cancellarius, ingentia viri hujus in Ecclesiam esse merita, & de zelo, doctrinaque ejus multa prædicaret, hunc denique ab omni superstitione repurgasse Ecclesiam, & pristino nitore & puritati eam restituisse, respondit Elisabetha, Calvinum quidem ex suo genio & indole cuncta constituisse, voluisseque ut tristi ejus severitati omnes se attemperarent. Deum vero lugubri ejusmodi & ad moestitiā composito cultu,

p. 394.

De

p. 397. cultu, qualem quidem tantum probaverit Calvinus, non delectari, cum musicis instrumentis, & omni hilaritate divinas decantare laudes, viri sancti jubeant; aliaque hunc in modum adjecit. De Concilio Tridentino autem quæ ejus fuerit sententia, statim Auctor subjecit. Ad ea vero quæ ingeniose ab hac Regina dicta sunt, quæ ne utiquam ab Auctore prætermittuntur, illud haud immerito referas, quod de Romano Pontifice aliquando pronuntiavit. Nimirum dicebat Don Alvarus de Quadra, Philippi II. Hispaniæ Regis Legatus, Benedictum quendam Accolti cum sociis suis eousque infantiæ processisse, ut tollere e medio Pium IV. Pontificem Romanum decreverit, in ejus locum ut alius *perfecto sanctus* posset eligi. Desipuisse sine dubio hosce homines respondit Elisabetha, quod voverint interficere Pontificem sanctissimum, ut succederet perfecte sanctus. Ast non adeo deceptos fuisse eos, regerebat Legatus, dum crediderint, Pontificem nominetenus sanctum, cum alio qui reipsa talis esset, esse commutandum. Certe quidem subjecit Regina, miseram Ecclesiæ Romanæ faciem esse oportet, in qua & illi, qui non adeo sapiunt, tamen a se vix impetrant, ut illum pro sanctissimo reputent, qui est caput Ecclesiæ.

p. 506.

Multos quoque mirari subiit, quam ob causam inter omnes Protestantium Principes, sola Elisabetha, ob lanienam istam Parisiensem, horribilem sane, & plus quam barbaram, adeo non fuerit commota, ut in literis ad Carolum IX. Galliæ Regem parum abfuerit, quin eam laudaverit probaveritque. Sane quidem a Regina, quæ hoc unice sibi datum credidit, ut Romanæ Ecclesiæ intrepidum opponeret pectus, Religionemque Protestantium contra Romanensium insultus defenderet, saltem quæ talis videri voluit, alia quævis sperabant Protestantes. Fieri quidem potuit, censente Auctore, hanc Reformatorum cladem ideo Reginam non adeo affecisse, quod Calvinus non probaret dogmata: interim non dissimulat, a prudentioribus utique vitio verti Elisabethæ, quod in re tanti momenti, Ecclesiæ, cujus sacris addicta erat, frigide adeo, certe parum cordate, causam egerit.

Part. II. Præcipue digna sunt lectu, quæ de Sixti V. R. P. cum Elisabetha
p. 132. seqq. commerciis Noster commemorat. Utrique unus erat constitutus finis, potentiam Philippi II. Hisp. Regis infringere. Non itaque tanti fuit Sixto

Sixto, Principem Romanæ Ecclesiæ addictum prodere, ut non pluris faceret amicitiam Elisabethæ, quo Regnum Neapolitanum eo facilius Hispanis eripere posset. Sed suorum censuram metuens Papa, opera Larrii cujusdam, Elisabetham & de affectu in illam suo certiores reddidit, & quæ facienda, quæve intermittenda essent, monuit. Addit Auctor, cum a Carrio primum de indole, deque prudentia Reginæ accepisset Sixtus, eum felicitatem Elisabethæ deprædicasse, & hoc saltem, ut perfecta esset, illi deesse, pronuntiasse, quod sibi conubiali non juncta esset sœdere Elisabetha, quo alterum ex ista Heroina suscipere posset Alexandrum. Unde quidem Elisabethæ varii enati sunt joci, subinde ab Auctore commemorati. Certissimum vero luculentissimumque favoris sui documentum dedit Pontifex, dum sceleratissimam Jesuitarum conspirationem, & nefanda de tollenda e medio Regina consilia illi significavit. Sed & iisdem Jesuitici ordinis viris, in gratiam Elisabethæ adeo infensus fuit, ut durius eos subinde haberet, eosque in aulis ædibusque Procerum versari nollet, omnibus qui ad res novas molientes in Anglia latitabant, Romam evocatis, multaque decerneret, quæ Societati huic addicti non poterant non quam ægerrime ferre. Namque & splendido Jesuitarum titulo hosce homines superbire vetuit, Ignatianosque a conditore sectæ hujus, dici voluit, parumque abfuit, quin publica lege hoc sanciret decerneretque. Eousque sanctissimum Præsulem aut Elisabethæ amor, aut Philippi odium, aut quod verosimilius, studium Status Ecclesiastici fines extendendi abripuit. Quod vero nonnulli prodidere, Præsulem hunc rem habuisse cum Anna Ostor, nobili fœmina, Romanæ Ecclesiæ studio ex Anglia profuga, id commentis annumerat Noster, fabulæque originem exponit diligenter. Mortem Pontificis hujus tanto perfudisse dolore Reginam, idem addit, ut eum non posset non prodere, palamque insuper profiteretur, lugubri habitu se moestitiam suam testaturam esse, modo certa esset, hoc sibi non datum iri vitio.

p. 304.

Ceterum nunquam æque patet, quam in transversum agant scriptores partium studia, quam quoties de Mariæ Stuartæ supplicio verba faciunt Historiarum conditores. Hic videas, pro innocentia Mariæ tam acriter pugnantes, ut eam ab omni facinore scelereque remotissimam fuisse, certe sine horrendo crimine atque piaculo ab Elisabetha

betha morti adjudicari non potuisse jurares : videas contra pro Elisabetha tanta industria ca'amum stringentes, ut eam vacuam ab omni culpa, nihil nisi quod & justitia æquitasque jussit, & propriæ securitatis ratio exegerit, eandem fecisse, multi sint pronuntiaturi. Auctor itaque, qui sine odio, sine amore ad scribendum se accessisse testatur, ea, qua potuit diligentia, tum quicquid absolvere Elisabetham a crudelitatis aut perfidiæ crimine, quicquid ejusdem illam arguere potest, affert, haud obscure tamen illis accedens, qui hanc gloriæ præclara virtute ab Elisabetha partæ adpersam maculam, nulla ratione elui posse contendunt. Nec pigebit quenquam legisse, quæ de castitate Elisabethæ in utramque partem disserit. Sed huc tandem cuncta redeunt, frequentia cum Leicesterio & Essexio Comitibus commercia, vivendique rationem liberam plane, & a sueta foeminarum modestia recedentem, eam in suspensionem vitæ parum caste actæ adducere potuisse: cetera quæ dicuntur, incerta esse & nullius fidei. Nihilò secius multis adeo firmiter persuasum est, falsa esse, quæ de impudicitia Reginæ traduntur, ut de castitate ejus & dubitare nefas ducant. Id quod vel ex iis intelligitur, quæ Auctori aliquando Londini evenerunt: reprehensus quippe est acriter ab illustri quodam viro, quod in dubium vocare Reginæ castimoniam ausus fuerit.

DICTIONNAIRE ETYMOLOGIQUE, OU ORIGINES DE LA
Langue Françoisse, par Mr. Menage, avec les Origines Françoises de Mr. de Caseneuve.

id est:

Lexicon Etymologicum sive Origines Linguae Gallicæ, autore Ægidio MENAGIO, una cum Originibus Gallicis Domini de CASENEUVE.

Parisiis, apud I. Anisson, 1694. in fol. Alph. 9.

Poterat Ægidius Menagius, magnum sibi hoc ipso opere acquisivisse nomen, si vel maxime nullo alio sui memoriam reliquisset. Usque adeo est illud eruditum; cujus rudimenta quædam jam anno 1650. prodierunt. Neque enim origines modo vocum linguae Gallicæ pene singularum tradit, evolvitque intricatas, verum & illustrat obscuras, linguarumque amicam ostendit conspirationem, atque observationibus denique vulgo non notis paginas omnes implet. Mallemus

lemus ideo totam ejus faciem representare recensione paulo prolixiori, imprimis cum rarus sit liber, a paucisque Germanorum adhuc dum visus. Sed neque licet exscribere librum ipsum doctrina varia undique plenum, ac instituti nostri oportet ut simus memores. Quasi tamen sitim Lectoris leviter mitigaturi, quæ ratio elegantissimi operis sit, jam exponemus.

Editum est illud a morte Menagii, cura H. P. Simon de Val-Hebert, & in præfationis vicem præfixa dissertatio longa æque ac docta, quam de Etymologiis Gallicis, seu potius de Etymologiarum doctrina P. Besnier Jesuita conscripsit. In qua cum Auctor velut exordiendo sermonem, Menagium adversus eos, qui tanto non solum viro, sed quovis erudito indignum tractandarum Etymologiarum laborem inepte judicaverint, vindicasset, agere incipit parte I, sectione I, de præstantia Etymologiarum, a singulis pene nationibus, Hispanis videlicet, Lusitanis, Granatensibus, Biscainis, Italis, Gallisque ipsis agnitarum evolutarumque (tot Lexicis quippe testibus, quæ viri etiam summi ante Menagium adornarint) neque ab illis solum, sed a Romanis etiam jam olim, Græcisque & Ebraeis, Arabibus, Germanis, Belgis, Danis, Anglis, Slavibus, Hungaris, Asiaticarum gentium non una, Scythisque demum, & Indis ipsis, & quibusdam gentibus Africanis. Sectione autem II. ostendit, quanti habita sit diversis ætatibus Etymologiarum scientia, seculo nimirum Alexandri Magni, quo Aristoteles de ea librum composuit; tempore porro septem Græciæ Sapientum, imo Moysis & Abrahami; Augusti item Cæsaris & Caroli Magni; quin prorsus prima mundi ætate, cum primus homo primus etiam Etymologista egerit partes. Sectione autem III, quantus honor ususque cunctis scientiis, Philosophiæ nempe, Physiçæ, Mathesi, Jurisprudentiæ, Historiæ literisque elegantioribus ex iisdem accedat, docte commonstrat exponitque. Parte II. Etymologiarum scientiam principiis certis gaudere, quoad originem, notitiam seu cognitionem & methodum docet; Parte vero demum III. Gallicarum Etymologiarum merita ex autoritate, eruditione, ingenio, aptitudineque & fama Auctoris Menagii vindicat.

Dissertationi huic annexuit Besnerius Principia Artis Etymologiarum, sive exempla variae mutationis literarum: quando in quibusdam vocibus e. g. vel additur a, b, &c. vel demitur, vel per

μεταθεσιν quandam diversimode collocatur; vel una litera pro alia, e. g. d pro t, ponitur.

Hunc indicem sequitur *Vocabularium Hagiologicum*, seu Collectio nominum Sanctorum Sanctorumque, quorum origo vel est obscura, vel quæ ex diversitate locorum varie quoque consueverunt esse ferri, autore Dn. Abbate *Chastelain* Canonico Ecclesiæ Parisiensis. Cui libet nomini additur brevis vitæ recensio, natalisque Viri aut Fœminæ sanctæ, & ætas, qua vixere. Jucundum fuit hæc simul intueri, ingenti sane labore ita concinnata, ut & Callica nomina sciamus recte reddere Latinis vocabulis, & vicissim Latina Gallicis. Ac ne quid forte deesset opusculi hujus perfectioni, adposuit *Chastelainius* urbium & provinciarum Gallica Latinaque cognomenta, ex quibus quanta alioquin difficultas existere soleat, res gestas legentibus obscurum non est.

Inde patet Originum Linguae Gallicæ a *Menagio* investigatarum campus, ex quo flores tantum quosdam passim decerpemus, eos imitaturi, qui hortum ingressi, cum florum copia abundare se conspiciant, naturæ variegata dona cultorisque simul admirantur industriam magis, quam ut omnem istam amœnitatem se una vice capere posse & assequi sperent.

Alphabeticæ autem ordine disposuit voces Gallicas *Menagius*, genus earum atque origines ex quamplurimis linguis, sapissime tamen etiam ex Germanica nostra repetens. Non autem magis de Etymologiis ejusmodi, quam de singularibus quibusdam annotamentis, quæ Autor insperfit, jam erimus solliciti.

Fol. 21 vocem *Alemanni* deducit a Germanica *al*, quæ omnis significat, & *man*, quæ hominem seu virum, quasi scilicet ex diversarum gentium viris coaluerint in unam gentem Alemanni: verum patimur, ut sensu suo, quoad hujus vocis originem, quam indubitatam putat, delectetur *Menagius*; aliis enim alia forte est sententia. Fol. 80 vocem *Baro* significare ait Romana lingua, apud Hirtium *Pansam* L. 1. de Bello Alex. fortem virum & robustum, eumque sensum illam adhuc sustinere in lingua Hispanica, ac Barones latus Regis Hispaniæ in prælii æstu clausisse semper, seudis etiam & dignitate, Nobiles inter & Vice-Comites media, deinceps a Regibus auctos: atque huc etiam pertinere Moscoviticæ nobilitatis speciem *Bojaros*, qui

qui Ducibus sive Principibus, *Knees* dictis, sint inferiores. Fol. 97, quando Guidonem Aretinum ex prima Hymni S. Joh. Baptistæ stropha septem Tonis musicis nomen dedisse ait:

UT queant laxis RESonare fibris
Mira gestorum FAMuli tuorum,
SOLve polluti LABii reatum
Sancte Johannes;

aliud allegat distichon, tonos & literis & syllabis scite distinguens:

Corde DEUM Et Fidibus Gemituque Alto Benedicam,
UT RE MI FACiat SOLvere LABra sibi.

Fol. 130 vocis *Breviarium* originem a Brevibus seu Brevis, quæ *εὐχαι* sunt, deduxit *Salmasius* in *Simplicium* p. 6; sed *Menagius* inde dictum autumat, quod Breviarium sectiones illas Bibliorum æque ac Legendarum Homiliarumque integras legi solitas usque ad signum a præside chori datum, contineret quidem, sed particulatim; quemadmodum etiam Antiphonæ & Responsa inserta iisdem fuerint, sed sine notis musicis, idque ita in eorum usum factum, qui in itinere constituti non poterant adesse choro. Unde dicta etiam Breviaria ista *Portiforia*, quod extra chorum efferrentur; ac nomen istud observat Autor in antiquis Angliæ Breviariis: conservatum fuisse, teste eo, quod Parisiis A. 1556. impressum hoc titulo prodit: *Portiforium seu Breviarium ad usum Ecclesiæ Sarisberiensis, castigatum, suppletum, marginalibus quotationibus adornatum, ac nunc primum ad verissimum ordinalis exemplar in suum ordinem a peritissimis viris redactum.* Fol. 141 *Scarronium* famosum inter Gallicos Poëtam seu Mimumpotius, *Virgilii Æneidem* ioculari carmine, quod Galli & Itali *Burlesque* vocant, traduxisse dolet *Menagius*, eo quippe Virgiliani carminis dignitatem dehonestatam persuasus.

Fol. 143 *Capriole* motus vehementioris genus saltatoribus usurpatum, a Latino vocabulo *Capriola* seu *Capreola*, caprea saltum quod significet, derivat. Fol. 229 digna sunt, ex *Chronico Bromtoni* p. 1150. allegata ab Autore verba, quæ huc afferantur: *Cum Rex Henricus, filius Mathildis Imperatricis 34. annis regnasset, anno Domini 1189. mense Julii, in octavis Apostolorum Petri & Pauli, Luna 19, feria 5, apud Chinionense castrum, febre invalescente obiit. Omnes* *proxi-*

proximi sui, cum decederet, & familiares circumstantes ita rapacitati indulserunt, ut corpus Regis diu nudum jaceret, donec puer quidam inferiores corporis partes pallio brevi contegeret. Et tunc videbatur nomen ejus adimpletum, quo ab infantia vocabatur Henricus Curtmantel. Nam iste primus omnium curta mantella ab Andegavia in Angliam transvexit. Est ille autem Henricus II. Angliæ Rex. F. 243 putat Menagius, autoritate *Valesii in Notitia Gallie*, vocem *Dau-fin*, non per ph, sed per f debere scribi. F. 259 aquam medicatam, *l'eau de la Reyne*, ab Isabella Ungariæ Regina inventam usurpatamque esse refert. F. 291 jucundum est legere, ridiculi hominis *Till Eulenspiegel*, quem e Saxonia oriundum, celebrem ob nugarum artificia, circa annum 1480 vixisse censet *Menagius*, famam & gesta in Galliam quoque transisse. Gallis enim vocem *Espiegle* significare ait hominem *Eulenspiegelio* similem, impressumque librum a se visum hoc titulo: *Histoire joyeuse & recreative de Tiel Ulespiegle le quel par aucunes fallaces ne se laissa surprendre ny tromper*. F. 353 vocem *Gazette* significare ait cum primis Venetam monetam argenteam duorum assium; & quod eo pretio diurnæ seu nunciæ rerum toto orbe gestarum chartæ pararentur, inde illas dictas esse *Gazettes*. F. 391 famosum ejus nomen, qui Mimi personam in Comœdiis sustinet, *Harlequin*, refert Autor originem suam habere a quodam Italo Comœdo, qui quod tempore Henrici III Parisios cum fociis veniens, operam suam Dno *Harlay de Chan-vallon* addixisset, ab illis dictus fuerit *Harlequino*, ex gentis Italæ more, quo heri servorum, & servi herorum nominibus consueverunt ut plurimum insigniri. F. 419 Floralia Tolosana, quæ quotannis mense Majo celebrantur, & in quibus Poëtæ probati sententia judicum literatorum & criticorum coronantur, vel flore donantur, a Clementia Isaura foemina, ut vulgo creditur, instituta negat, sed anno 1323 a septem urbis Tolosæ civibus, autoritate scriptorum Gallicorum non unius, & *Caseneuveii* cum primis, qui peculiari tractatu de Ludorum istorum solennibus commentatus est, asseverat. F. 455 nota hodie vocabula *Lotterie* Gallicum, & *Lotto* Italicum, sortilegia quæ significant, seu nostro sermone *Glücks-Buden* convenientissime a vocabulo Germanico *Loß* seu Belgico *Lot*, quod sortem significat, deducit. F. 462 *Maccaroni* & *Maccarons* est pulmenti genus, farina, caseo, & bu-

& butyro compositum, rude & rusticanum. Unde Italis inficeti, rudesque & crassum qui habent spiritum homines, non solum dicti sunt *Maccaroni*, sed & genus quoddam carminis inventum, quod *Maccaronicum* inde appellatum.

Fol. 499 statuit autoritate *Ramiresii* aliorumque, vocem *Missa* non a ritu illo, quo jubebantur quondam Catechumeni templis exire, sed ab oblationibus, quas unusquisque fidelium mittere solitus fuit, derivari debere. F. 541 notanda veniunt verba, quæ Ducem exercitus Imperatorii & Croatiae Gubernatorem celebrem *de Souches* concernunt. Hunc enim commemorat se appellasse *de Souches*, a pago seu dynastia *des Ouches*, cum verum ejus nomen fuerit *Ratui*, patremque habuerit civem Rupellanae urbis (*Rochelle*) cui nomen *Ratui*. F. 558 cum de voce *Pars* dixisset, quod in rudimentis Latinae linguae sive Grammaticis libellis partes orationis significet, lepidum ex rarissimo Naudæi libro, *Dialogue de Mascurat & de St. Ange*, allegat Epitaphium:

Hic jacet Jodocus,

Qui fuit Roma Coquus,

Magister in Artibus,

Et Doctor in Partibus,

Et de gratia speciali

Mortuus in Hospitali.

Fol. 592 S. Johannem Evangelistam & Apostolum Romæ oleo fervido injectum fuisse, atque eo in loco, qui *Porta Latina* dicitur, refert autoritate *Baronii* ad annum XXXII; sed occasione vocabuli *Latina*, hujus *S. Jean Porte-Latin* patrocinio & tutelæ typographos & bibliopolas Gallicos se tradidisse simul narrat. Fol. 669 *Sire*, quod honoris vocabulum est, *dominium* eminentiori significato arguens, ac non nisi Principibus & Regibus dari solitum, a Latino *Senior*, ab eodemque porro *Sieur*, *Seigneur*, *Signore*, *Sennore*, derivat. F. 715 *Verovicam* esse ait linteolum, cui facies Salvatoris credatur impressa, Romæ in templo D. Petro sacro asservatum, sicque dictum quasi *vera icon* seu *iconia*, ex sententia *Mabillonii*, *Musei Ital.* T. I. p. 88. Qua occasione crassum pictorum errorem arguit, qui *Veronicam* pingunt ut foeminam; quod idem esse inquit *Menagius*, ac si quis Helenam sanctæ crucis inventricem *Crucis* nomen gessisse velit arbitrari.

Hæc ex *Menagio* citasse sufficiat. Est vero eadem libri, quem *Dn. de Caseneuve* de originibus linguæ Gallicæ composuit, a *Dn. Simon de Val-Hebert* jam primum editi annexique operi *Menagiano*, ratio, quippe cum evolvat vocum genus, & quædam subinde admisceat notatu digna, multa adeo etiam paucis complexus; siquidem moles libri centum paginarum numerum non excedit. Ex præfatione autem vitam ejus, (Latine etiam a *Medone* Tribunalis Tolosani, quod *Presidial* vocant, Consiliario editam) breviter exponemus. Natus est *Caseneuvius* Tolosæ honestis parentibus anno 1591 d. 31. Octobr. Studiis admotus ad Theologiam primum adplicuit animum, atque ad jurium deinceps linguarumque plurium scientiam. Otii vero amans honesti, sacro ordini se passus est adscribi. Suasit *Dn. de Montchal* Archi-Episcopi Tolosani elegantem librum, cui titulus: *France Allou de Languedoc*, & hoc laudem publicam promerito, *Historiam Occitania* sub titulo *Catalogne Francoise*, evulgavit; præter hos vero alios quoque Tractatus, de *Institutione Nobilis*; de *Jesulo*; de *Vita S. Edmondi Regis Angliæ*; de *origine Floralium ludorum*; & si qui sunt alii minores. Sed inter nondum editos, quos testamento se accepisse memorat autor præfationis *Val-Hebert*, eminent, tractatus de *Tribunalibus* (des Justices) *Franciæ*; *historia Comitum Tolosæ*; tract. de *insignibus*; de *lingua Provinciali* (Provençale) *ejusque Poëtis*; *μισολαὸς*, sive *Satira in calamitates sui temporis*; de *origine Francorum*; & demum *Historia Favoritarum Galliæ*. Obiit autem d. 31. Octobr. a. 1652. febre ardenti extinctus.

F. 46. sub vocabulo *étour*, congressum quod significat, cum id a barbara voce *Sturmum*, seditionem significante, derivasset, *Stormaros* Saxoniarum populum, & provinciæ Stormaricæ incolas ab eodem dictos autumat: quod crebras seditiones invicem excitarint. Quemadmodum etiam f. 91 *Saxonica* gentis denominationem a voce *Sax* vel *Sas*, quæ antiquis Saxonibus *pugio* audit, petit; quod illa gens eo gladiolorum genere hostes suos consueverit trucidare.

Equidem longe, quod diximus, plura extant in *Caseneuvii* libro: sed quæ omnia hic allegare nostri instituti non est, qui primitias tantum jam damus, messem ipsam curiosis Lectoribus relinquenturi. Non ingratum tamen fore confidimus eruditibus, & qui *Menagii* nomen doctrinamque coluerunt, si Epitaphium, quod ipsius me-

moriar

moriar posuit *Franciscus Pinssonus*, iisdem verbis, quibus Hagionomastico supra allegato annexum est, huc adponemus.

E P I T A P H I U M.

Virum officiosum,
ingenio præstantiorem,
memoria tenacissimum,
scientia denique notum ubicunque;
Græcum non solum vel Latinum,
Sed & Italum Gallicumque scriptorem politissimum

Quæris Viator.

HIC JACET

Seu potius venerandi Manes ÆGIDII MENAGII Andini,
Regi, dum viveret, a Consiliis & Eleemosynis,
Guilielmi, Regii apud Andes Patroni, & Guidonæ Ærodiæ Filii,
quiescunt.

Qui

Nominis sui scriptorumque fama
Europam fere universam, non sine invidia, peragravit,
Societatemque, etiam juvenis, cum Principibus,
ac doctis quibuscunque Viris, sive exteris sive Gallis, ubique inivit,
quam ad mortem usque magnopere coluit,
studiose fovit & constanter retinuit:
Hebdomadariis primum, postea quotidianis congressibus
magna celebritate domi habitis, etiam clarus;
Florentinæ Andegavensisque Academiarum Socius;
Juris utriusque Facultatis Parisiensis Doctor honorarius;

Vir, ut paucis absolvam,
quem totus orbis eruditus & consuluit & suspexit:
Quique vetustatis lux ac nostri sæculi decus fuit,
posteritatis etiam exemplar futurum.

Obiit Epiphora pectorali,
die 23 Julii 1692. hora fere septima serotina, ætatis 79.
Sacro-sanctis Ecclesiæ Sacramentis, mira pietate, munitus.
Faustam Manibus quietem apprecare.
Viro singulari multisque sibi nominibus colendo posuit
Franciscus Pinssonus Advocatus Parisinus.

Ff 2

JOH.

JOH. FRANC. BUDDEI S.S. THEOL. LIC. ET PHILOSOPHIA MOR. ac CIV. in Academia FRIDERICIANA Prof. Publ.
Historia Juris Naturalis.

item:

Synopsis Juris Naturæ & Gentium secundum disciplinam Ebræorum.

Halæ Magdeburgicæ apud I. F. Zeitlerum, 1695. in 8. plag. 8.

Juris Naturalis, quo nomine omnem Philosophiam moralem complectitur, historiam delineaturus Auctor clarissimus, nobisque in adornandis his Eruditorum Actis adiutor strenuus, illud non tantum in Philosophorum habitare scriptis, sed & per Theologorum ac Jureconsultorum amplissimos campos late diffusum esse deprehendit. Legumlatores quippe cum initio ea solum juberent, quæ e re civitatis erant, deinceps ut improbos suorum civium emendarent corrigerentque mores, aliisve causis adducti, omnia illa, quæ honesta justave esse ratio dicitur, legibus suis sunt complexi. Hinc itaque factum, ut in gentium quidem omnium, maxime tamen Græcorum & Romanorum, legibus civilibus, Juris Naturalis vestigia luculentissima compareant; quæ rite detegere, adeoque naturales civilesque leges inter se permixtas discernere, cum res ardua, & summi ac desperati laboris, judice Rachelio & Seldeno sit; hinc mirum non esse concludit, quod recentiori demum ætate extiterint, qui præclarum hocce opus fuerunt aggressi. Nec aliunde factum, ut Theologorum sanctiori ac reconditæ disciplinæ leges naturales interspergerentur, quam quod ad hominum improbitatem eo facilius coercendam, illis munus non tantum vero Numinis sensu animos hominum imbuendi, sed & ad omnem honestatem & sanctitatem morum eos formandi, publica auctoritate fuerit demandatum. Hisce ipsis vero in turpissimos errores, cum gentilium fœda superstitio orbi incumberet, prolapsentibus, Juris Naturalis disciplinam pristinam puritatem adeo non retinuisse, ut non una illi adpersa fuerit labe. Eruditas tamen Poëtarum fabulas Auctor hinc eximit, quippe quibus naturalis æque ac moralis doctrinæ capita teguntur. Restitutam deinde post natum Salvatorem, ope Christianorum Theologorum, pristino nitore Juris Naturalis doctrinam observat, ita ut in Patrum quoque scriptis, amplissima

simam luculentissimamque hujus scientiæ documenta deprehendantur. In quibus tamen istud desiderat, quod Theologiam Moralem a Jure Naturæ non accurate satis distinxerint, quin limites utriusque confuderint sapissime, recentioribusque, ut idem facerent, præiverint exemplum. Hinc quæ Juris Naturalis apud Theologos sequioris ævi, quos Scholasticos vocare solent, fuerint fata exponit. Et cum tres horum faciat ordines, antiquiorum nulla, aut exigua plane, in hanc disciplinam merita esse, asserit; medios autem industriam & ingenium attulisse ad hanc quoque artem, incerto tamen fundamento omnia superstruxisse; recentiores denique Romanæ Ecclesiæ Theologos, qui horum se insistere vestigiis gloriantur, veterum errores adeo non emendasse, ut auxerint etiam; idque commentis illorum celeberrimis, de opinione probabili, & peccato philosophico, comprobant. Quod autem ita per Theologorum æque ac Jureconsultorum castra erraverit doctrina moralis, id vero mirum non esse, cum a Philosophis neglecta adeo fuerit, quin ejecta in exilium, & tantum non proscripta. Nimirum inter veteres Philosophos Socratem præcipue de formandis ad omnem honestatem mortalium moribus, fuisse sollicitum: hunc alios excepisse, Platonem maxime, Aristotelem & Zenonem Citium, qui equidem omnes non omnino nihil ad moralis Philosophiæ incrementa attulerint: ut tamen Platonem Aristoteles, ita utrumque, quin omnium hæresum Philosophos, superasse Stoicos, ita ut nec Epicuræi, nec Pythagoræi, cum illis possint conferri. Nec leviter eos Jus Naturæ attigisse, exemplo M. Tullii Ciceronis Auctor comprobant. Cur autem factum, ut Christiani veteres Philosophiam Stoicam, quæ præstantissima omnium esse videatur, adeo neglexerint, ut initio Platoniam, deinceps Aristotelicam, illi prætulerint, id quidem non facile posse definiri, valde tamen esse simile vero, ex odio, quo Stoicos ceu acerrimos Christianæ doctrinæ oppugnatores, fuerunt persecuti, hoc profectum esse. Itaque postquam Aristoteles scholas occupavit, Philosophiam morum jejune admodum doceri cœpisse, idque tum aliis de causis, tum etiam quod ob Græci sermonis imperitiam, ne ipsum quidem Aristotelem intelligerent. Tandem Hugonem Grotium hanc Philosophiæ partem feliciter pristino restituisse nitore, quem Johannes Seldenus secutus sit, cujus cura & industria factum, ut Ebræorum

rum doctrina moralis, quam perlustrare utique pretium operæ sit, nunc neminem latere possit. Hobbesio etiam non omnino nihil nos debere: sed profanis sententiis eum doctrinam moralem commaculasse. Laudat & illos, qui Hugonem Grotium aut commentationibus suis explicarunt, aut aureum ejus opus in compendium mittendo, lucem illi affuderunt. Tandem auguratur fore, ut quæ doctrinæ morali deesse videntur, propediem illi addantur; illosque demum hisce sacris recte operari contendit, qui Hugonem Grotium imitando, ita sectentur recentiores, ne tamen veteres negligant.

Synopsis vero Juris Naturæ & Gentium, juxta disciplinam Ebraeorum, in compendio ea exhibet, quæ Johannes Seldenus prolixius de hoc argumento est commentatus. Enim vero cum multi, præsertim linguarum orientalium notitia non imbuti, tum aliis de causis, tum etiam ob digressiones frequentiores, quibus opus hocce eruditissimum est ornatum, ab ejus lectione deterreri possint, operæ pretium se facturum Auctor arbitratus est, si summam ejus, ea qua fieri potuit, brevitate & facilitate, sisteret orbi erudito. Cumque de gravissimis Juris Naturalis capitibus Ebraeorum hic exponatur sententia, de quibus nostra ætate valde solliciti fuere viri doctrina præstantes, addidit etiam loca aliorum Scriptorum, tum ut inde intelligeretur, rectene an perperam ita ab Ebraeis statuatur, tum ut palam fieret, etiam in controversiis nostri seculi, Ebraeorum, si in consilium adhibeantur, sententiam, pondus aliquod momentumque habere.

MEDICINA MENTIS ET CORPORIS. EDITIO NOVA Auctior & correctior, cum præfatione Auctoris.

Lipsiæ apud Joh. Thom. Fritsch, 1695. in 4. plag. 49.

Liberamus nunc fidem nostram, quæ data fuit a nobis in Actis anni 1687. p. 702, postquam Medicina mentis & corporis in lucem denuo prodiit, haut parum expurgata a mendis typographicis, multisque in locis, quæ obscura nonnullis visa fuerunt, illustrata, illustrisque Auctoris instructa præfatione, in qua perspicue exponit, quis sibi præfixus fuerit scopus hoc in libro conscribendo. Id enim sibi habuit propositum, ut quemadmodum specialis datur scientia, qua abdita & reclusa quæ sunt in mathesi producuntur in lucem, ita ipse traderet scientiam

scientiam generalem, qua quis probe instructus omne incognitum, quod assequi potest suis viribus intellectus humanus, certa & constanti methodo possit invenire, ut Philosophi non verbalis aut historici, sed realis titulum mereatur. Hanc enim scientiam vel si majoris artem inveniendi genuinam philosophiam esse censet, eamque ut amabiliorem reddat, medicinæ mentis & corporis titulo insignivit; quoniam philosophia est, tum luculenter ostendere, quod plerique homines non corporis solum sed mentis quoque destituantur sanitate, tum convenientia illis malis remedia adhibere. Neque tamen ipsi constitutum fuit integram hoc libro Philosophiam complecti, sed primam duntaxat, h. e. omnia illa, quæ homini, cui seria sapientiam acquirendi mens est, omnium primo veniunt cognoscenda.

In *prima ergo parte* commonstrat, studium acquirendæ veritatis per se ipsum esse omnium occupationum præstantissimum, quandoquidem nihil magis conducit ad vitam beatissime traducendam. Quilibet enim attendendo ad ea, quæ se bene afficiunt, re ipsa experitur, voluptates corporis, si crebro illis fruatur, nauseam & noxam sibi parere; delectationes, quæ ex actionibus, quas pro virtutis reputat, nascuntur, melius quidem se afficere, sed tristitiam post se trahere, si in bono aut malo dijudicando error commissus fuerit; illas vero demum, quæ ex acquisitione veritatis oriantur, summas esse, purissimas, omniumque constantissimas, sapientemque infinito intervallo ignorante esse beatiorum.

In *parte secunda* ipsa methodus veritatem investigandi traditur, his innixa fundamentis, quæ omni erroris suspicione carent, quorumque certitudinem quilibet in se ipso quovis momento per experientiam explorare potest. (1) *Se variarum rerum conscium esse*; quod principium primum & generale nostræ cognitionis est. (2) *Se bene a quibusdam, a quibusdam male affici*; quod principium est cognitionis boni & mali. (3) *Quadam a se posse concipi* seu cogitatione adprehendi, *quadam autem a se nullo modo posse concipi*, sed respectu sui esse incogitabilia; quod principium primum est verum a falso discernendi. (4) *Se varia sensuum externorum, itemque imaginum internarum & passionum ope advertere*; quod principium primum est, unde omnia, quæ experientiæ debemus, emanant. Ex eo ergo quod omnia illa, quæ constat vera esse, concipi possunt, h. e. eorum

Sect. I. eorum simplices conceptus possunt inter se conjungi, quæ falsa, non possunt concipi, concluditur hoc genuinum esse *veri falsique criterium*, illaque facultas, qua conamur aliquid concipere, & possumus, & qua conamur ejus contrarium concipere, & non possumus, *Intellectus* vocatur, ejusque existentia non solum sed æqualitas quoque in omnibus hominibus sanæ mentis ex eo colligitur, quod omnes ad assensum demonstrationibus coguntur. Quoniam vero, secundum quartum principium, ope *imaginationis* quoque plurima nobis innotescunt, quorum nonnulla etiam concipi, nonnulla tantum percipi possunt, hinc ne quis decipiatur, & quæ percipit tantum, sibi quoque videatur concipere, monetur duas has facultates diverso nos modo afficere, concipiendi nimirum sub forma actionis, percipiendi sub forma passionis; veritatisque studiosos, si frequenti exercitio discant multa bene concipere Mathesi operam navando, facile discrimen inter conceptionem & perceptionem animadverturos, imo omnium optime & tutissime certos posse reddi se aliquid concipere, si experiantur, *utrum possint solis verbis in alio ejus rei, quam se concipere, non vero imaginari putant, plane ignaro æque perfectam excitare notitiam*. Quia enim concipiendi facultas in omnibus est æqualis, poterunt sine dubio efficere, ut quod ipsi concipiunt, alter quoque intelligat.

Sect. II. Porro ut absque errore progredi possimus in veritatis investigatione, omnes possibiles conceptus, quos mens formare potest, acquirendi sunt. Quod ut rite fiat, redigendi sunt primo in ordinem omnes possibiles primi conceptus, qui *definitiones* dicuntur, ac semper rei singularis generationem, seu primum formationis modum, debent involvere. Ut vero omnes acquiramus, tres sequendæ sunt regulæ generales, a nobilissimo Auctore fusius explicatæ exemplisque illustratæ, in quibus illa præcipue notatu digna, quæ agunt de *curvarum genesi ex focis*, ex qua tangentium facillima descriptio, sine ullius calculi ad eas investigandas usu deducitur; de *nova plane regula solis Geometriæ principiis innixa determinandi tangentes curvarum ex focis descriptarum*, tandemque de alia quadam *curvarum formatione per rectarum intersectiones ad angulos rectos factas*, ad quas illa pertinet cujus dimensionem frustra in dubium vocavit clarissimus Ozanam. Genuinis definitionibus inventis, ipsæ in se considerandæ

derandæ sunt, h. e. omnes respectus qui haberi possunt inter omnia elementa definitionis alicujus, h. e. inter fixa, mobilia & motum, si ve ea ut sola, seu ut comparata exhibeantur, & videndum in unoquoque diverso respectu, quænam hinc novæ sequantur veritates, quæ *axiomata* dici possunt, atque his formatis ipsæ inter se jungendæ sunt definitiones. Junctis enim duabus pluribusque definitionibus, h. e. diversis naturis, accidit ut ex illis, quæ antea separatam constituiebant naturam, oriatur novum possibile, quod naturam habet ab illis dependentem, seu nova veritas, quæ *theorema* vocatur. Ex hoc cum multa possint concludi, quæ vel sunt speciales theorematum casus, vel immediate ex ipso sequuntur, hæc *corollaria* dicuntur; ea vero quibus ordinis ratio vel ad intelligentiam faciliorem necessaria traduntur, *scholia* vocantur. Demonstratur etiam eum, qui veritates quasunque seu theoremata eruendi viam cognovit, quælibet etiam resolvere posse *problemata*, ipsaque methodus solvendi traditur illustrata exemplis Mechanicis, Staticis, Geometricis, Physicis, regulæque, quas Dn. Des Cartes in methodo sua exhibuit, explicantur. Tandem ut veritatis inquisitio exiguo cum labore perficiatur, recensentur impedimenta, quæ remoram nobis objiciunt, eorumque origo explicatur, & quomodo remedia tum ex bona methodo, tum aliunde sint petenda, ostenditur. *Primum* ex illis est error, quo falsa pro veris admittimus, ab imaginatione ducens originem, ut exemplis quoad entia imaginabilia, rationalia & realia docetur; contra quem remedium situm est in intellectu, qui nihil admittere debet, nisi quod concipi potest, adjuvandusque est ab imaginatione bene directæ per voces, characteres, motum & experientias externas. *Secundum* impedimentum est, quod ea quæ cognita sunt, & facilia nobis videntur, non magni facimus, nec diu ad ipsa attendimus; quod removeri potest, si perpendamus, ex facillimis difficillima eruenda esse, & cognitionem generalem speciali multo esse præstabiliorem. *Tertium* impedimentum est, quod semper nimis curiose quærimus, num veritas aliqua sit utilis, & nisi talis statim adpareat, eandem parum æstimamus; quod tolli potest, si recogitemus, ea quorum usum jam non perspicimus, profutura forsan posteris, veritatemque per se expetendam esse, secus autem facientes viam sibi præcludere ad utilissima quæque perveniendi.

Quartum est indispositio quam in nobis interdum experimur, dum non semper æque apti sumus ad veritatem inquirendam. Hoc minui quandoque aut tolli potest, si externa, unde oritur, removeantur; aut non multum nobis officit, si tempus illud, quo maxime nos aptos ad studia sentimus, bene colloceamus. *Quintum* impedimentum in eo positum est, quod difficile est, mentem, quantum requiritur, habere attentam, si veritas ex pluribus aliis, quæ longa serie inter se nectuntur, sit eruenda. Quod ut tollatur de medio, si difficultas fuerit realis, disquisitio in partes certas dividenda est, certumque cuius tempus destinandum, atque eo tempore unice illi parti incumbendum. Si vero difficultas illa tantum ab imaginatione trahat ortum, intellectus genuina imbutus methodo auscultandus est, imaginatio vero iuvanda scriptura, qua cogitationes nostras in charitam conjicimus, lectioneque librorum egregiorum, maxime autem omnium a teneris educatione cum ratione instituta. Quæ cum maximi sit momenti, atque in eo præcipue consistat, ut imprimantur imaginationi puerorum notiones *decori & indecori, veri & falsi, boni & mali*, quo modo fieri debeat, dilucide exponitur. *Ultimum* impedimentum est, quod commoditate sumtibusque sæpe destituimur ad ea, quæ in veritatis inquisitione assecuti sumus, in effectum deducendi; quod tamen superari potest aliquo modo, si semper in studiis propriam sequamur inclinationem, quæ interna cuiusvis & genuina est vocatio, ac deinde aliquid publicemus, quod speramus aliis placitum, ut ipsi cognoscant, quid de nobis sperandum sit, si ab aliis, ut decet, juvemur &c.

In *tertia parte* monstratur, in quo præcipue Objecto perscrutando vitam suaviter & cum maximo oblectamento consumere liceat. Nimirum ea præcipue tractanda sunt studia, ad quæ proprio quasi naturæ instinctu ferimur, ita tamen ut non omittatur *Matheſis*, in qua inprimis observari potest, quomodo a simplicissimis incipendum, & gradatim ad magis composita sit pergendum. Inprimis autem *Physica* navanda est opera, siue elaborandum, ut acquiramus nobis scientiam universi a priori demonstratam, & evidentissimis experientiis ipsam imaginationem convincentibus a posteriori roboratam, quam præstantissimam omnium maximeque delectabilem esse illu-

Illustris Auctor multis argumentis comprobatur. Hæc ea, qua licuit brevitate de *Medicina mentis* recensere visum nobis fuit.

Quandoquidem autem sapienti cura sanitatis tuendæ non est negligenda, sed adversa valetudo inter maxima impedimenta veritatis inquirendæ referenda est, hinc peculiari opusculo, cujus titulus *Medicina corporis*, exponit Illustris Auctor quæ ad sanitatem cum conservandam tum recuperandam ipsi conducere visa sunt, ita tamen ut non pro demonstrationibus hæc venditet, sed cogitationibus valde probabilibus, ab ipsa experientia confirmatis. In *prima* autem *parte* ostendit, quomodo, licet strictæ alicui diætæ non adeo scrupulose inhæreamus, valetudinem possimus integram conservare. Quem in finem suadet (1) ut naturam nostram, dum viribus adhuc valemus, aduefaciamus ad omnia, quæ hac in vita contraria nobis obtingere possunt perferenda, eaque non tantum mediocria, sed etiam modum, non tamen nimis, excedentia, v. g. sitim, famem, aliqualem cibi potusque copiam, varietatem & vilitatem, frigoris æstusque injuriam, laborum molestiam, & id genus alia. Porro ne impingamus in diætā, & noxios cibos ab utilibus possimus discernere, monet (2) cibos, antequam assumuntur, non esse prælibandos, ad explorandum utrum conducant nec ne; opus etiam non esse, ut reminiscamur an palato antehac fuerint grati; sed eorum saporem absque ullo seu prægusto seu respectu ad præterita habito bene nobis imprimendum, non aliter ac si ad eos comedendos jamjam accingeremur: tunc enim si internum aliquem apud nos appetitum persenserimus, eos corpori maxime salutare, contra vero si nausea oboriat, maxime noxios futuros, imo quo major seu appetitus seu nausea fuerit, eo magis siue profuturos, siue obfuturos. Quoniam autem cuiusvis non est, ad ea, quæ in se fiunt, accurate attendere, ostenditur (3) in edendo & bibendo satis inordinate nos posse procedere, absque ullo repentini alicujus damni subsecuturi indicio, dummodo ea, quæ gustui valde inter se discrepantia videntur, (v. g. humida & sicca, pinguis & macra) inter edendum alternatim commutemus, ut iusta quasi ex iis temperatura exurgat, aut si sentimus ex alterutro illorum, quæ sibi ratione saporis contraria videntur, nimium nos comedisse, talia quæ priori vel ex parte vel omnino contraria sunt superaddamus, ut excessus aliquo modo corrigatur. (4) Quamvis autem corpus ad

contraria quævis perferenda adsuè faciendum sit, summopere tamen cavendum est, ne ab uno contrario ad alterum statim præruamus, (v.g. vehementi sudore diffuentes frigido nos exponamus aëri,) sed si vel maxime ad illud cogamur, gradatim tamen & pedetentim ad illud transeamus.

In parte secunda exponitur, quænam sint signa non præsentis sed ingruentis morbi, & quomodo repelli possit. Signa ergo certissima morbi adventantis cum sint membrorum gravitas inconsueta, appetitus prostratus, virium in ordinariis negotiis peragendis defatigatio, consultum judicatur (5) ut attendamus ad nos ipsos, an agilitas membrorum omnium corporis nostri diminuatur, graviaque ipsa nobis videantur, licet jejuni simus, vel modico solum cibo usi; & hoc observato, quia in corpore nostro plus tunc est nutrimenti quam opus est, superfluum sudore excernamus. (6) Ut accumbentes mensæ cibis instructæ, si horum præsentia nos licet impastos aut plane non, aut tam parum invitaverit, ut omni plane cibo absque ulla violentia carere possimus, eos solito minus copiose assumamus, tempore vero inter prandium cœnamve medio ab illis plane abstineamus, de cæterò corpus externo motu frequentius, quam consuevimus, exerceamus: ubi autem non tantum appetitus carentiam, sed etiam aversionem sive nauseam ciborum senserimus, a victu per unum diem plane cessemus, postea vero modico pastu nutritionem incipiamus, pro ratione appetitus nos incitantis, sudore etiam calori interno aliquantisper subveniamus. (7) Ut cum iis, quibus maxime assueti sumus, utimur, & quidem absque ulla festinatione, inconsuetam tamen inde fatigationem provenire experimur, rationem ineamus, an ea indies aut etiam celerius augeatur, idque si fiat, non negamus moras, usque dum malum adeo crescat, ut decumbere cogamur, sed illico minus cibi assumamus, vitemus illos qui nauseam nobis cient, usurpemus contra ad quos appetitus nos maxime trahit, noctu vero oblecto corpore solitoque magis cooperti cubemus, quo melius omnia membra foveantur, illudque tamdiu continuemus, donec restaurati vires cœperint.

In tertia parte quomodo valetudo amissa sit recuperanda, & quænam maxime secuta sint remedia, ostenditur sequentibus regulis: (8) Cum in eo jam sumus statu, quo continuas debilitates & dolores senti-

sentimus, omnia negotia sunt intermittenda. (9) Curandum est, ut ægrotus versetur in aëre tranquillo, subcalido, nullo forti odore, qui ipsi molestus est, repleto; sique aliquamdiu morbus duraverit, expulso veteri aere novus in locum, in quo ægrotus decumbit, est intermittendus, & totum conclave repurgandum. (10) Ab omni cibo potuque, quantum possibile est, ægrotus abstineat, horis etiam pastui destinatis, si ciborum non appetitum, sed aversionem ab illis sentiat, nihil eorum assumat. Juvat tamen eos præparatos coram intuitu, aliosque eos comedentes spectare. Quod si tunc appetitus oriatur, edere quidem licebit sed modice, & non nisi ea quæ bene calida, facilis digestionis, nobisque ordinaria seu ut plurimum usitata fuerunt. Ubi vero singularis & extraordinarius certi alicujus cibi, licet alias inusitati, appetitus in ægro fuerit excitatus, satisfaciendum ei quidem est, sed non nisi horis ad pastum ordinarium destinatis; nec illius magna nimis copia est assumenda. (11) Quamvis pristinus jam vigor redire cœperit, morboque nos liberatos sentiamus, dormitamen per biduum vel triduum manendum est, publicisque abstinentum negotiis, donec de plena sanitatis restitutione simus certissimi. Hinc ad consueta redeundum negotia, sed adhibita mediocritate. Si recruduerit morbus, eoque res processerit, ut decumbens expirasse videatur, non ideo pro mortuo habendus est, maxime si dolores, quos perpeffus fuit æger, vehementissimi fuerint, neque ille diu ægrotavit; sed membra ejus, si nondum obriguerint, fovenda sunt calore, ut quamdiu aliqua adhuc spes est, illa modis omnibus sustineatur.

Hæc ergo sunt quæ Celeb. Auctor de communibus illis morbis, qui ex victu quem capimus originem habent, commemoranda duxit, plurimis ab ipso experimentis declarata & rationibus confirmata. Nam ad rara & insolita symptomata quod attinet, generalem tantum in *appendice* ostendit modum in illis felici cum successu procedendi. Necessarium enim judicat (1) ut Anatomia probe addiscenda, iisque quæ in ea adhuc latent accurate explorandis operam demus. (2) Ut ex membri læsi natura, modoque quo læsum fuit, videamus, num possibile sit absque medicamento curationem aggredi. (3) Si cognoscatur, absque externorum medicamentorum applicatione nihil obtineri posse, ea adhibenda censet remedia, quæ rationi valde consentanea videntur, aut si talia excogitari facile non possint,

sint, saltem ea, quæ evidens & sensibile auxilium ferant, & quæ simplicissima sint; & postquam ex iis aliquod in usum vocatum fuit, huic unice inhaerendum, ad perfectum usque curæ terminum, nisi sana forte ratio aliud quippiam clare docuerit.

A DISCOURSE CONCERNING THE DIVINE PROVIDENCE. i.e.

DISCURSUS DE PROVIDENTIA DIVINA, WILHELMI SHERLOCK, S. Th. D. Decani ad D. Pauli, Templi Magistri, nec non S. R. Majestati a Sacris.

Londini apud Wilhelm. Rogers 1694. in 4.

Constat alphabet. 2. pl. 4 $\frac{1}{2}$.

p. 137. **P**Riora libri elegantis capita quatuor mense Aprilis recensuimus; restant nunc reliqua quinque. Et *Capite* quidem V. pergit Auctor celeberrimus ad *justitiam & æquitatem providentia* divinæ, quam ait essentialem esse notioni de Deo; hincque effici, si Deus gubernet mundum, ut eum juste administret; istamque esse objectionem præcipuam, quam contra providentiam afferri videas, mundum cum æquitate non administrari; quod si possit argumentis idoneis adstrui, concessurum se profitetur Auctor conclusionem, Deum mundum non regere. Sed omnes provocat, ut unius saltem actus, injustitiæ aliquid habentis, providentiam divinam convincant. Nimirum fundamentum omnium ejusmodi objectionum ignorantiam esse innuit indolis gubernationis divinæ, & justitiæ, quæ attribuenda est providentiæ. Quæ omnia ut magis pateant, communiter tradit Justitiam in commutativam & distributivam dividi; utriusque respectu a nonnullis accusari divinam Providentiam. *α*) Cum manifestum sit, frequentissime in mundo committi injustitiam, & magnum hominum numerum juribus suis ac possessionibus per fraudes, per vim, variæque alia injustitiæ genera privari; inde consequi, mundum juste non administrari, cum hæc omnia in providentiæ justitiæ & æquitatem demum redundent. *β*) Sic & præmia & supplicia juste & æqualiter non distribui, cum sæpe pessimus quisque reportet præmia, bonis contra severe punitis. Ubi brevissimam ad has & similes objectiones inquit esse responsionem, si consideremus probe, in quo consistat justitia providentiæ, & quid justitia in gubernatione mundi a Deo requirat. Si enim Deus gubernare potest mundum justissime, ut non

agat,

139. agat, quæ homini a justitia facienda requiri videri possunt, nec ut impediatur, quæ impedienda videbantur; satis justitiam providentiæ esse vindicatam. Ab initio ergo præsupponit, justitiam providentiæ non consistere in impediendis omnibus injustitiæ atque violentiæ actibus. Possit enim maximam in mundo admitti injustitiam, ut tamen DEUS summa cum æquitate mundum administret. Id quod dicere solum sufficiat, cum homo improbus & injustus, Deus vero justissimus esse possit. Quod vero Deus tot mala fieri permittat, id potius contra sanctitatem, quam justitiam providentiæ obverti posse. Si injustum esset in Deo hominem perferre injuste agentem, imperfectam admodum justitiæ fore speciem, propterea eundem punire; cum justitia in peccato punito exsplendescens, fundata esset in injustitia id permittere; Deumque prius esse injustum in permittenda injustitia, antequam justus esse posset in ea puniendi. Deinde DEUM facere posse, quod homo non nisi injustissime faceret; itaque posse hominem esse injustum maxime, cum Deus maneat justissimus. Sic DEUM posse alicui eripere facultates, opes, honores, potentiam, imo & ipsam vitam; id inde esse, quia Deus sit supremus mundi dominus; nosque omnes cum iis, quæ habemus, ipsius sumus; adeoque nos adversus ipsum nullo gaudere jure. Justitiam commutativam non esse posse, ubi solum ex una parte est jus: qui enim nullum habet jus, eum nec ulla affici posse injuria; & apud quem non nisi jus est, injuriam facere non posse, sive alicui adimat, sive det, quod sibi est proprium. Unde quæ ex legibus positivis oriuntur jura & proprietates, quæ fundamentum præbent justitiæ commutativæ, objici non posse Providentiæ, nulla creatura proprietatem adversus DEUM habente. Quare & 140. supervacaneum sit, de *jure Dei in creaturas* disputare velle, cum sit extra controversiam, id Deo competere absolutum & nullis limitibus circumscribendum; sed ut tamen non sequatur, DEUM absque injustitia proponere sibi posse creaturam condere, ut ipsa sit misera. Nam licet creaturæ nullo gaudeant jure naturali adversus DEUM, tamen justitiam & bonitatem divinæ naturæ dare ipsis jus morale, ut ita cum ipsis agatur, quemadmodum promerentur. Ex his *γ*) sequi evidenter, non considerandum esse in hac disputatione quid aliquis habeat, quid perdiderit, quid perferat, nec quæ immediata & visibiles horum omnium existant causæ, sive justæ sive injustæ; sed respiciendam esse

esse proportionem, quæ intercedit inter statum hominis & ejus merita: sive an aliquid sufferat aut percipiat, quod non inserviat sapienti & justo scopo, quem sibi præfixit gubernatio DEI. Quod si jam in ejusmodi statu sit homo, quem neque promeritus est, & quem in bonum usum vertere non potest, id omne sapientiæ & justitiæ DEI adscribendum esse, qui dispositionem omnium creaturarum supremam possideat. Si vero homo in ea sit conditione constitutus, quam promeritus est, id exprobrari providentiæ divinæ nequaquam posse. *141.* Denique dum justitiam DEI ulterius examinat, ait (1) potuisse DEUM sine injustitia Jobum opibus & sanitate privare, Josephi permittere venditionem, Christi que necem truculentissimam, si spectemus illius restitutionem, istius elevationem, & hujus resurrectionem, aliosque fines excellentissimos. (2) Justitiam temporis accommodandam, alias rectitudinem non fore. Ut impii puniantur, remunerentur pii, esse opus justitiæ, in extremo demum judicio exferendæ, non providentiæ, quæ id sine miraculis raro efficere possit, interea tamen felicissime gubernet malos, protegat pios, & ita refrenet dirigatque illorum actiones, ut mutuo sumant de peccatis vindictam, præbeant justitiæ divinæ exempla, bonos exerceant, atque mundus improbis repletus ejusmodi tamen reddatur locus, in quo vita tolerari possit, nec non, qui justam habent causam, nec in totum tamen *155.* justii sunt, peccatorum suorum sentiant poenam; qui fuit casus Israelitarum, a Philistæis, Moabitibus, Assyriis oppressorum, aliorumque.

Cap. VI. Sanctitatem Providentiæ vindicat, asseverans, (a) requirere eam, ut mundi Gubernator rationales & libere agentes creaturas regens, præcipiat, quæ sancta sunt, prohibeat omnes impietatis gradus, excitet etiam omni modo ad virtutem & calcar addat, nec non labefactet omnem ad impietatem gressum. Hoc de DEO haud negabit, quicumque sanctitatem præceptorum divinorum respiciet, promissionumque & minarum cumulum, variam denique miseriam cum morte ipsa unice ex peccato enatam. Et quanquam justus aliquando patiat bonorum suorum jacturam, thori sui violationem, & quæ sunt porro mala; hæc nihil officere sanctæ Providentiæ, sed eam commendare potius, quæ ista ratione nos doceat abhorre omnino a peccato, inque ejus intentos esse poenam, quod tanto nos affi-

cit

afficit malo. Nam vix tanta unquam severitate adverteremus in peccatum, nisi nobis ab ipso adeo metuendum haberemus.

(β) Non requirere sanctitatem Providentiæ, ut nulla sit impietas. Nam, quæ consequentia: Deus sanctus esse nequit, quia homines dantur impii? Si nullum homini permittendum peccatum, nec voluntatis libertas concedenda; quod una cum peccato etiam tolleretur sanctitas, cum sublata electione libera omne sustollatur morale bonum & malum. Sine culpa quidem non sunt, qui peccatum, cum impedire possint, non impediunt; at sciendum (1) DEUM non posse semper immediate impedire peccata absque violatione ordinis, quem naturæ præscripsit. Per miracula coercebantur peccantes Jerobeam & Ulias I. Reg. XI. II. Chron. XXVI. Si tale quid semper præstaret Deus, vel cito finem arcesceret orbi, vel omne enervaret commercium conversationemque, vel denique judicaret mundum, non gubernaret. (2) DEUM multa prævenire peccata, quæ homines moluntur, non tamen immediata supernaturali potestate, sed humano modo, id est, præcipiendo, ut consilio, admonitione, auxilio nemini simus auctores ad peccatum. (3.) Permittere, ut in actum deducatur peccatum, non magis contaminare sanctitatem, quam permittere, ut mente concipiatur. Nam licet impediatur consummatus peccati actus, a reatu tamen non solvi peccantem, qui voluit prævaricari, sed non potuit. Quapropter permissio vel impeditio externa commissionis peccati, non tam sanctitatem, quam justitiam & bonitatem providentiæ respicit; dicitur enim Deus solummodo prohibuisse damnum, quod peccatum actuale dedisset per homicidium, adulterium, furtum &c. (4) Ideoque finem, ob quem Deus permittit peccata, posse bonum esse, scilicet poenam vel castigationem, vel ut ipsum peccatum reddat abominabile, pudori exponat peccatorem, terreat alios, & denique impediat vel detegat impiorum conatus, ut Hamanis consilium, & conspirationes in vitas illustrium.

(γ) Objectionem a permissione peccati nullam esse, nisi probetur, DEUM esse vel causam vel auctorem peccati; quod tamen vel cogitare maxima esset blasphemia. Hinc respondet Auctor objectionibus, quæ a præscientia futurorum desumuntur, distinguendo nempe inter eventum ex necessariis causis productum, & eventum certum: certa sunt, quæ fiunt; non tamen omnia necessario fiunt. Ad illa Scri-

Hh

pturæ

181. pturæ loca, quæ asserunt, a Deo decretum esse, quod peccatores perfecterunt, e. g. Christi crucifixionem Aët. II, 23, respondet, non determinasse DEUM, ut Christus traderetur a Juda, crucifigeretur a Judæis; sed voluisse permittere, ut fierent ista, voluisse Christum in ipsorum relinquere manibus &c. Objectioni ex Pharaonis obduratione petitiæ reponit, quod DEUS non obduraverit illum, infundendo pertinaciam: sed, sicut innocentissima datur obduratio per indulgentiam, qua parentes obfirmant liberos servosque suos; ita DEUM dicentem, *Ego obdura- bo cor Pharaonis*, non aliud voluisse indicare, quam, ego ista permit- tam, unde scio, quod Pharaon cor suum sit obduraturus. Deinde obdu- rationis longiuscule rationem explicans, omnem a Deo peccati cau- sam devolvit, vel sejungit. Ad loca illa, quæ peccaminosas hominum actiones Deo asserunt, ut cum dicitur, a Deo deductum esse Jose- phum in Ægyptum, Jobum opibus privatum, Davidis uxores Absa- lomo traditas &c. responsio Auctori facilis est: eventus Deo asseri, qui soleat ex peccatis hominum non minus sapienter, quam sancte & iuste educere, quod bonum & æquum est.
214. *Cap. VII. exhibet Providentiæ Bonitatem*, quam oppugnat
216. (a) error de natura Bonitatis DEI. Bona DEUS omnia creavit, & beata mansissent omnia, ni homo lapsus esset. Bonitas ergo DEI jam dum per Justitiam circumscripta, non potest creaturæ benefacere, prout vult, sed prout decet: temperat tamen justitiam, ne exserat se erga pecca- torem, qui reduci ad fruges potest, exserat vero eam solummodo er- ga homines, quorum malitia deplorata est; unde & Salvatorem ho- mines impetrarunt, Angeli minime.
226. (β) Error de natura boni malive in statu aliquo disciplinæ. Dis- tingendum enim inter bonum finis & bonum medii. Bonum est, quodcunque ad beatitudinem, quæ finis est hominis summus, ducit: ideoque paupertas, morbi &c. mala dici nequeunt, quoniam ad hanc nos deducunt.
223. (γ) Error, quo ignoramus, qualis bonitas requiratur ad mun- di gubernationem, videlicet, ut DEUS non solummodo severe puni- at, sed & eo ipso Justitiæ suæ relinquat monumentum, alios a pecca- tis deterrens, ne sæpe tam rigidus peccatorum vindex esse cogatur. Præterea in maximo etiam rigore, clementiæ pariter & sapientiæ vide- tur Auctori DEUS dedisse indicia, ut in quatuor illarum Monarchia- rum

rum & a Romano demum Imperio absorptarum interitu; ubi qui- dem universus commotus est orbis, ast literæ & eruditio delatæ sunt ad barbaras gentes, quas ad evangelium præpararunt amplectendum. Si vero quis objiciat innumeras in orbe calamitates, nec debuisse DEUM formare creaturam, quæ potuerit per peccatum fieri calamita- tibus obnoxia; respondet (1.) Beatitudinem esse solius creaturæ ra- tionalis, & DEUM haud fuisse bonum, si nullam ejusmodi creasset. (2.) Explicat illud Prov. XIX. 3. & postquam tradidit genuinum ejus sensum, subjungit homines ut plurimum suæ miseriæ auctores esse, bonitatemque DEI satis elucescere inde, quod (α) non omnia hic largiens bona, ad alteram nos vocat vitam. (β) Quod facit, ut hæc vita mediis in miseriis tolerari tamen queat, non obstantibus male- dictionibus a Deo repetitis. (γ) Quod etiam hic aliquis insignis sit priorum character, videlicet non omnigena prosperitas, sed læta con- scientia, & ipsa peccata suam sæpe post se trahant poenam, ut intem- perantia, avaritia, prodigalitas. (δ) Quod Bonitas DEI non plus calamitatis permittat in pios, quam sufficit ad virtutis exercitium, (ε) Quod magnam exerat patientiam & longanimitatem. (ζ) Quod plus boni vel mali in nos conferat, ut doceamur a bono Deo mundum regi. (η) Quod multa impediatur mala a malis certe hominibus, si permit- teret, perficienda. (θ) Quod abunde nobis provideat de sufficienti re- medio & solatio, adeo ut, si modo velimus, non necesse sit afflictio- nis sentire aculeum,

Si denique quis objiciat DEUM *περὶ πολλήν* esse, nec æqua- liter distribuere bona sua, dum diversos constituit hominum ordi- nes, respondet Auctor (a) totum orbem non aliter posse gubernari; servus si non foret, neque dominus esset. (b) Felicitatem non sum- mæ dignitati, opibus, &c. inharere; sed & absque iis concedi deje- ctis egenisque hominibus. (c) Multas perituras virtutes, si æqua omnium esset conditio; neminem, nec ipsam Providentiam DEI, quod ageret, habituram.

Cap. IIX. Sapientiam Providentiæ divinæ depingit venustissi- me, enarrando res magnas in orbe gestas. Ut post lapsum homo ma- neret immortalis, congruum non fuisse; laboriosam vero vitam ipsum decuisse, docuit Auctor jam pridem in discursibus de *Morte & Judicio*. Hic diluvium examinat, & observare jubet (α) quod DEUS

non homines omnes aquis merferit, sed servaverit unum aliquem, ne post tam brevem providentiæ scenam videretur errasse in creando homine; aut Diabolus gloriaretur, sua seductione illa se alteram rationabilium creaturarum perdidisse speciem; aut deesset, qui ad posteros deferret hunc justitiæ divinæ actum: quandoquidem athei DEUM negantes creasse mundum, quia id nemo vidit, etiam negaturi fuissent, DEUM perdidisse eundem, nisi aliquis ex illa hominum ætate superstes mansisset. (β) Quod DEUS eousque distulerit diluvium, donec remedium aliud ad corrigendos hominum mores non viderit. Totius orbis destructionem rem esse horrendam, & conceptum de DEO facere terribilem, neque excusari potuisse tantam severitatem, nisi incorrigibile hominum genus, ideoque necesse fuisset, alia ratione corruptum reformare mundum. (γ) Ipse destructionis modus docet sapientiam DEI; cum enim miraculosa & supernaturalis fuerit, demonstravit utique DEUS, divinam se hic manifestasse potentiam & providentiam. Frustra igitur sunt, Auctoris iudicio, qui conantur ex philosophia succurrere veritati divinæ, & imprudenter tum creationem, tum destructionem terræ causis naturalibus asserunt. Nam sicut ante creationem nullæ fuerunt, ita nec, quando cum mundo creatæ sunt, in ipsius perniciem operari potuerunt, sed potius, sicuti a DEO legem acceperunt, juxta quam operantur, ita & a solo DEO contra hunc ordinem moveri potuerunt, in destructionem terræ. (δ) Sapientia quoque DEI factum, ut deletis hominibus terra non vastaretur; quem in finem maxime idonea fuit inundatio, telluri minime nocens, postquam aquæ recesserunt, sed potius irrigans eam & novis seminibus imprægnans. Cumque duæ sint tantum destruendi terram viæ, per aquam & ignem, illa, ut præcederet, fuit aptissima, cum purgari debuerit & reformari orbis, non deleri; quod per ignem omnia consumentem, vel in unam aliquam massam liquefacientem fieri conimode nequivisset: prout nec orbis per diluvium deleri poterit, nisi id velles perpetuum.

285. Disperſionem gentium in Babel ita exhibet: (α) Nimrod intendens universalem monarchiam, facile etiam pias Semi Japhetique familias a vero DEI cultu abducere potuisset: ideo separantur homines invicem, ne corrumpant viam suam, prout factum ante diluvium, filiis DEI ad filios hominum, i. e. Sethi posteris ad Caini progeniem

em tranſeuntibus. (β) Sed quoniam ſeparatio quoad locum non ſufficiebat, etiam quoad linguas diviſi ſunt. (γ) Quo plures introductæ linguæ, eo ſecurius vixerunt homines a corruptione generali. (δ) In exiguas diviſi reſpublicas non uni paruerunt Tyranno, cujus potentia quidem ingens, at provida in omnes cura fuiſſet exilis. (ε) Cum DEUS promiſit, nolle ſe amplius delere orbem, in ſua tamen retinuit manu gladium, nonnunquam hominum peccata mutuis bellis plectens, non immediata ſemper, ut in diluvio, & a ſe immiſſa clade.

Sunt alia adhuc prudentiſſime hoc in libro obſervata, videlicet, quomodo Abrahamum vocavit DEUS, Judæos ex gentibus elegerit, & ut eos contra idololatriam muniret, legem, promiſſiones, typos de Meſſia tradiderit, ſevereque eos gentibus aliis impune dimiſſis puniverit, Chriſtum denique, poſtquam omnem tentaverat reformandi orbis methodum, & per Judæorum diſperſionem ſingulas fere ad eum recipiendum præparaſſet gentes, ſero quidem, ſed maxime oportune in mundum miſerit: quomodo miracula ediderit, non ut everteret naturæ ordinem, vel aliter ſuum aſſequi ſcopum nequiret, ſed ut ſignæſſent, quibus exiſtentiam ſuam & providentiam demonſtraret hominibus, tum ad polytheiſmum potius quam atheiſmum propenſis.

Reſtat quoque integrum caput IX. noſtra erga providentiam divinam explicans officia; ſed, quoniam jam exceſſimus limites inſtituti noſtri, ſubjungimus tantum poriſma unum vel alterum. Ex illo, quod Providentia DEI nos conſervat, concludit Auctoꝝ, ingratos nos fore, ſi non conſideremus a DEO nos creatos eſſe, atque ab eo exeamus, tanquam filius a Patre, cliens a Patrone; ſtultos autem fore, ſi non conſideremus nos ab ipſo ſuſtentari. Et quam non poſſimus ſic irritare eum, ut in nihilum nos redigat, Juſtitia tamen ejus æternis nos traditum iri flammis. De ſanctitate Providentiæ DEI diſſerens docet, non licere nobis male facere, ut aliquod inde eliciamus bonum. DEUM non egere peccatis hominum, ut ſuum aſſequatur finem; licet enim ex peccatis educat bonum, nunquam tamen eum approbare malum. Illum virtutis amantiſſimum revera non eſſe, quicumque aliquod eligit peccatum, quod in bonum quodammodo tendat. Prophetias ideo tradi obſcuras, ne ad peccatum provocetur, qui Providentiæ vult inſervire ac implere prophetiam. His itaque acquieſcimus, addito tantummodo voto, ut quiſpiam ex Anglico in

Latinum vel Germanicum sermonem transferat librum eruditissimum, quem integrum ab unoquoque legi, non consultum modo, sed & necessarium arbitramur. Certe in compendio, quale pro instituti nostri ratione exhibuimus, neque clare satis ac perspicue exprimi profunda Auctoris Reverendissimi meditationes potuerunt, neque argumentorum, quibus usus est, pondera ex dignitate expendi. Invenient vero, qui in Atheismum proclives sunt, suæ contra Deum disputationis obicem, rectiusque de providentia diivina sentire discent, ubi librum ipsum iusto studio excusserint.

Historischer gründlicher Bericht von dem uralten und vormals in Böhmen gewesenem mächtigen Hause

HOBORA &c.

sive:

HISTORIA HOVOREA. PARS PRIMA ET SECUN-

da. Auctore PETRO BECKLERO.

Curæ, apud Jo. Nicolaum Martium, A. 1694. in fol.

Constat alphabetis sex.

Meminimus, in Actis nostris, & Tomo quidem primo Supplementorum, Sect. IIX. p. 419, cum de Viri doctissimi, Petri Beckleri, Professoris quondam Juris publici & Historiarum Mons-Belligardini, hodieque Ephori Rutheno-Plaviensis, Stemmate Ruthenico verba faceremus, nos olim annotasse, quod is prelo tunc paratam jam habuerit posterorum Hovoræ Historiam. Ista ergo ubi lucem nunc aspexit, merito sibi locum heic postulat; atque inde breviter B. L. monemus, quod Auctor in eadem origines Domus Hovoreæ, inter gentes Bohemicas olim florentissimæ celebratissimæque, deriverit ab Hovora In. natales suos Slavis procul dubio debente, & circa A. C. 1003 tempore Jaromiri, Boleslai III, Ducis Bohemiæ, filii, magnas utique dignationes adepto. Egit ille antea venatorem Jaromiri, donatusque primum Præfectura venatorum, cum Hero fidem suam egregie probasset, & eum aliquando in præsentissimo vitæ periculo constitutum ope solerti sublevasset, autoritate Henrici II. Imp. ad eum dignitatis gradum evectus est, ut Dominus Bohemiæ primus seu proximus a Duce nuncuparetur. Cum autem postea contingeret, ut descendens ab eo Gichæ Howorez, Sobieslai Ducis intimus Consiliarius, (quem circa

A. C.

A. C. 1140: Auctor obiisse censet, familiam suam in tres lineas divisisset, propemodum Hovoræ nomen intercidit, assumtis pro eo tribus hisce aliis, ut una linea Dominorum de Lippa (von der Leippen) altera de Ronova, (von Ronou) tertia de Lichtenburgo, (von Lichtenburg) appellaretur. Singulas proin curatius prosequi instituit Becklerus, ac lineæ Lippensis ortum a Zdislao, Ronovensis a Jaroslao, Lichtenburgensis a Smilone, tribus Gichæ illius Hovoreczii seu Hovoræ filiis, deducit, familiasque has non parum postea dilatatas una cum suis affinibus sigillatim delineat. Ac ut unicuique ordinem successio- nis noscere eo dilucidius daretur, post unamquamque subiectum est schema genealogicum, non principalis modo, sed agnatarum quoque familiarum seriem ob oculos proponens. Hactenus vero circa Lippensem modo & Ronovensem Domum industriam hanc No- ster exercuit, proximeque adeo Lichtenburgensis expectanda est, cui tamen quarto loco gens, quæ dicitur, Berckana adijungetur. Bercka enim seu Bercowiz ex eadem cum Hovora domo oriundus, A. 1004. alter Bohemiæ Dynasta fuit constitutus, eademque cum isto insignia obtinuit. Cæterum ut munia a singulis lineæ utriusque Proceribus administrata, (quæ certe amplissima semper fuisse, ac aternum his nominibus deus conciliasse patet,) resque ab iis præclaris- sime gestas in opere hoc late ubivis recenset, ita imprimis celebrat su- premi Mareschalli in regno Bohemiæ officium, quod Johannes, Rex Bohemiæ, A. 1336. Henrico, Domino de Lippa, ejusque posteris hæ- reditario jure tradiderit, quodque, Lippais plane extinctis, iusto titu- lo ad familiam Ronovensem (quæcum Biebersteinensis, hic itidem fufius descripta, coaluit,) pervenisse, e documentis antiquis probare nititur. Tamen si vero deinceps in personas passim alias collatus ille honor fuerit, nunquam tamen aut olim aut hodie familiam hanc Do- minorum de Ronova suo juri renunciassent, sed Illustrissimum Comitem ac Dominum, Dominum JOANNEM ALBERTUM, Comitem a Ronova & Bieberstein, Serenissimi Principis Barutho-Brandenburgensis Consiliarium intimum, supremum aulae Mareschallum, & Capitaneum ordinis equestris Curienfis, ab invictissimo Imperatore jus istud sibi suisque competens defensum, ac plena ejus exercitia tandem aliquando restitutum iri, haud præter rem credere ostendit, simulque allegat opinionem Bohuslai Balbini, qui famili-

am

am Ronovensem hodie extinctam antea crediderit, sed ea tamen post modum mutata, aliquot epistolis ad laudatum modo Comitem perscriptis (quarum apographa heic Noster exhibet,) historiam hujus Gentis petitque jam memorati justitiam subinde illustravit.

Atque his capitibus tota operis hujusce summa explicata videri poterat. Et partem sane ea potissimam constituunt. At multa tamen insuper alia, ad res imprimis Bohemiæ spectantia (qua de causa liber hic sub alio etiam titulo divendi, ac Chronicon Bohemiæ inscribi coepit) late nonnunquam insperguntur, ut puta: quando primi Bohemorum Ducis Czechi, primique Regis Wratislai A. 1086. in Comitibus Moguntinensibus jussu Imperatoris Henrici IV. solenniter proclamati historiam recenset; quando Regibus Bohemiæ Electoratum seu jus electionis Imperatoriæ competere ostendit; quando de tributo per Bohemos a Polonis exacto, de Superiori Palatinatu toto fere Bohemiæ incorporato, de insignibus regni Bohemiæ, de judiciis in eo erectis, de ceremoniis in coronatione Regum observari solitis, deque aliis ejusmodi operose atque erudite disserit. De vi & usurpatione vocis Comitum, deque titulis exin compositis, & æqualem aut superiorem quoque dignitatem innuentibus plurima commentatur. Ut taceamus nunc sat amplas aliquot Imperatorum, Regum, Principum, Ducum, que qui ista tempora, per quæ familias suas deducit Noster, vivendo attigerunt, historias, & *παρεργα* istius generis reliqua, quibus pro re nata subinde prolixius immorari studuit.

Istud insuper Lectorem minime latere volumus, quod Auctor posthac usui publico familiarum illustrium Imperii Romano-Germanici, superstitum pariter ac emortuarum, notitiam, inde a seculo octavo narratione inchoanda, daturum se polliceatur, justumque etiam tractatum meditetur de Voilandia nov-antiqua; quibus adeo in operibus perficiendis ut prospero per omnia successu gaudeat, merito optamus.

Prodibit proxime Sectio VII. Tomi II. Supplementorum. Caterum in Sectione IV. Tomi illius secundi Supplementorum pag. 161. lin. 22. & 23. mendum, quod irrepsit, tolli cupimus, & pro Roterodami in Hollandia legi Medioburgi in Zelandia.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsia

Calendis Junii, Anno M DC XCV.

MEMOIRES POUR SERVIR A L' HISTOIRE ECCLESIASTIQUE des six premiers siecles &c.

id est:

Commentarii conscribendæ Historiæ Ecclesiasticæ sex priorum seculorum inservituri &c.

Tomi primi pars prima, secunda & tertia.

Bruxellis apud E. H. Friex, 1694. 12. Alph 2⁷.

Alter horum commentariorum est Vir doctissimus Tillemontius, cujus Historiam Imperatorum Romanorum, aliorumque Principum, qui summam rerum tenuere prioribus sex Ecclesiæ Christianæ seculis, A. 1693. mense Aprili p. 188. exhibere coepimus. Institutum ejus consiliumque frons libri indicat. Non ergo est, ut tam Historiam Ecclesiasticam, juxta leges Historiæ conscriptam ab eo expectemus, quam commentarios solum, materiam illis subministraturos, qui in hoc campo ingenii periclitari vires, Historiamque Ecclesiasticam suis numeris absolutam condere voluerint. Nec tamen omnes Historiæ Ecclesiasticæ partes hac ratione sibi pertractandas sumpsit, sed eam solum, quæ virorum & pietate & doctrina & meritis in Ecclesiam illustrium facinora resque gestas pandit, sistere secum constituit. Hæreses vero & concilia, doctrinaque habitum, sæpius aliud quasi agendo, & tum demum, si viri cujusdam sancti vitam de ejusmodi rebus differendi illi suppeditaverit, attingit.

Primi Tomi pars prima Historiam Servatoris nostri JESU CHRISTI, B. Mariæ Virginis, & cui desponsata fuit, Josephi, nec non alterius Josephi, cui patria Arimathia nomen dedit, & denique Johannis Bapti-

Baptistæ sistit. Hinc Notas subjicit, quibus selectiores Ecclesiasticæ Historiæ controversiæ explicantur, quas paucis indicare, simulque ea, quæ memoratu maxime digna nobis visa sunt, inde excerpere, ab instituto nostro non erit alienum.

Nota in vitam Christi. Asserit itaque diem, quæ Servator conceptus est in utero B. Virginis Mariæ, ignorari: Cyrenium, non alium, quam P. Sulpitium Quirinium esse: Christum Servatorem, non tam Bethlehemini, quam prope eam, natum esse: natum esse Christum die 25. Dec. A. ab U.C. 749. De bove & asino, præsepi Domini adstantibus, quæ tradit Baronius, rejicit. Fabulas, quæ de Simeone & Hanna circumferuntur, explodit. Festum Purificationis Mariæ jam ante Christiani Imperatoris tempora, solenni ritu fuisse celebratum, a vero non videri abhorre, censet. Docet porro, beatam Virginem post purificationem Bethlehemum reversam fuisse: Magos post purificationem Mariæ demum ad Christum venisse: eosdem ex Persia venisse; stella vero Hierosolymam ductos non fuisse: de numero, nominibus, regique Magorum dignitate quæ passim traduntur, falsa esse atque incerta; perinde ac Græcorum de numero infantum ab Herode occisorum tradita. Tetrarchiam Abilenes, Luc. III. 1. memoratam, explicat. Caiapham atque Annam vocari Pontifices, non quod plures uno in gente Judaica simul Pontifices fuerint, sed quod, qui hac dignitate functi erant, nomen retinuerint, edisserit; ubi Baronium æque ac Casaubonum refellit, illum, quod dicit, Annam fuisse Principem 24. Classium Sacerdotalium, hunc, quod pro Vicario perpetuo Summi Sacerdotis eum venditavit. Christum die sexto Januarii baptizatum fuisse ostendit: aut nuptias Cananæas forte circa finem Februarii fuisse celebratas. Fueritne Cibra Caria, an Phrygia urbs, disputat. Apostolos ab ipso Christo baptizatos fuisse, Ambrosio, alii que assentitur. Fabulas de muliere Samaritana procul facessere jubet. Temporum rationes, quoad annos, quibus publico Doctoris munere functus est Servator, observat. Urbem Capernaum in tractu Gennasareth sitam fuisse tradit. Laudes Apostolorum ex Chrysologo sistit. Septuaginta & duos discipulos a Christo fuisse electos, utut numero rotundo vulgo dicatur, eum habuisse septuaginta, cum Cotelerio observat. Zachæum a Petro Episcopum Cæsareensem fuisse constitutum, probari posse negat. De tempore mortis Christi ultimoque Paschate

schate prælixè differit. Comprobat porro, apud Johannem Evangelistam agnum paschalem ultimum Christum non comedisse: versiculos 43. & 44. cap. XXII. Lucæ, in quibusdam codicibus non legi, allegari tamen subinde a Patribus tum Græcis tum Latinis: Judam, postquam se suspendit, ruptum fuisse. De uxore Pilati, cui Proculæ nomen fuisse tradunt, quorundam commenta rejicit. Marcum atque Johannem, Evangelistas, quoad horam, qua crucifixus est Servator, ut videtur, inter se dissentientes conciliat. Quæ de Simone Cyrenæo, ejusque filio Rufo, nec non de Veronica traduntur, incerta dubiaque esse profitetur. Latronem jam ex ligno pendentem demum conversum fuisse, forte & miraculis, quæ Christi passionem comitabantur, commotum resipuisse, multis ex ipsis Patribus persuasum fuisse; aut non deesse rationes dubitandi tradit. Solis defectionem, quæ patiente & moriente Christo contigit, profanis quoque Scriptoribus observatam fuisse, Phlegontis præcipue, aliorumque testimoniis comprobat. De illis, qui una cum Christo resurrexerunt, quædam tradit, & num denuo fuerint mortui, disquirat. Plutarchum de morte Panis non retulisse falsa, contra Antonium Dale contendit. Quæ de Longino centurione Græci referunt, a vero non adeo abhorre putat. Fieri enim potuisse, ut miraculis perculsus, semina fidei conceperit, quæ Apostolorum ope deinceps deducta fuerint ad maturitatem. Latinos autem cum hoc Longino militem lateris Christi perfossorem perperam confundere asserit. Utrumque latus Christi perfossum fuisse, contra Prudentium negat. Ubi & illud rejicit, quod in tragœdia cui titulus, *Christus patiens*, de milite sanguine Christi se lavante dicitur. Divum Lucam de loco, in quo Christus adscendit in cœlum, verba facientem, secum non pugnare evincit. Non enim tam urbis Bethania, quam montis oliveti ab Hierosolyma distantiam designare voluisse. De mysteriis, quæ Christum in cœlum ascensurum cum discipulis suis communicasse, in antro montis oliveti, Eusebius refert, disserit. Ubi hoc de S. Eucharistia intelligendum esse, non quidem asserit, Valesio tamen, de instructione ista Matth. XXIV. memorata capienti, non suffragatur, cum sublimius quid verba Eusebii innuant. Die Jovis, non Saturni, ut Chrysostomus putat, Christum in cœlos adscendisse existimat.

Mariam Virginem, ex tribu Juda, frustra reclamante Fausto, homi-

Note
in vitam
Mariae.

mine Manichæo, oriundum fuisse, demonstrat. In fundamenta sententiæ receptæ, quæ patrem Mariæ Joachimum, matrem autem Annam fuisse tradit, inquit: cætera autem, quæ de parentibus B. Virginis familiaque Baronius affert, æque incerta esse ac ea, quæ rejicit, probat. In originem festorum conceptioni & natiuitati B. Virginis sacrorum inquit. Educationem Mariæ virginis expendit, & cum primis observat, fieri quidem potuisse, ut ætatem in templo transegerit, cum apud Judæos hoc non fuerit infrequens; documenta tamen, quibus hoc factum fuisse probatur, non mereri fidem, ut nec illa, quæ cibum ab Angelo Mariæ subministratum fuisse referunt. Commenta quorundam de matrimonio Mariæ explodit. Fuisse eam Josephi sponsam, cum Angelus illi nuntium, quod editura in lucem filium DEI esset, afferret, probat. Constitueritne secum Maria vitam cœlibem vivere, ita ut eam pluris, quam Angeli promissionem faceret, dispicit. Quare verbis, ut videtur, durioribus matrem in nuptiis Cananæis exceperit Servator, disputat. Cognatos Christi eum, dum docebat, adiisse, non ut significarent suam, qua erga Servatorem pollebant, auctoritatem, quemadmodum Chrysostomus censet, sed aliis de causis, docet. Dubitasse Mariam, patiente Christo, sitne quem cruci affixum videbat, DEI Filius, falso asseri censet. Post resurrectionem Christi apud Johannem, idque ex more gentis Judaicæ, matrem Domini commorantem fuisse pronuntiat. Atque huc trahit 1. Cor. IX. 5. 6. Ephesi mortuam esse sanctam Virginem a vero non abhorre: cætera, quæ de morte ejus narrantur, falsa esse, scripta autem, unde hæc depromuntur, ut illud, *De morte Mariæ Virginis*, supposititia: sed nec istud, Mariam Virginem, tertio aut quarto, ex quo obiit, die resurrexisse, documentis fide dignis probari posse: mortuam vero esse B. Virginem, ambigi non debere: nec sequi, quod doctissimus vir Thomassinus, in libro de Festis autumet, de resurrectione Mariæ qui dubitent, illis etiam de morte ejus dubitandum esse, ostendit. De Festo Assumptionis Mariæ, ejusque origine, præcipit.

Note in
vitam Jo-
sepbi.

De duplici Josephi Genealogia, & quo pacto, quæ Matthæus & Lucas hic tradunt, conciliari possint, disquirat. Laudat autem præcipue sententiam Julii Africani, plerisque ex Patribus etiam, quin ipsi Augustino probatam. Fuisse Josephum fabrum lignarium vel potius carpentarium, a vero non abhorre putat. Eum vitam cœlibem, præter-

præterquam quod ei Maria fuerit desponsata, egisse non quidem negat, documenta tamen fide digna, quibus hoc probetur, præsto non esse judicat. Cætera, quæ de Josepho referuntur, incerta esse. Quid impulerit Josephum, ut deserere Mariam secum statueret, querit. Subjicit tandem quædam de Josepho Arimatheenfi, cuncta, quæ de eo narrantur, ex scriptis supposititiis deprompta esse, demonstrans.

Zachariam, patrem Johannis Baptistæ, non fuisse summum Sacerdotem, contra Augustinum probat; domicilium autem Zachariæ fuisse Hebrone. Johannem in utero materno & agnovisse Christum, & Spiritu S. fuisse repletum, itidem contra Augustinum evincit. De vigilia S. Johannis quædam tradit, inter alia observans, jam antiquissimis temporibus festum D. Johannis multis superstitionibus fuisse profanatum. Quando & quomodo Johanni Christus Servator innotuerit, explicat. Disquirat, num Johannes a Christo fuerit baptizatus? Item sintne verba hæc: *Et de plenitudine ejus &c.* Johanni Baptistæ, an vero Evangelistæ vendicanda? Baptistæ enim vendicari ab Augustino, sed perperam. Querit, quando in carcerem conjectus fuerit Johannes? ubi prolixè & erudite refellit auctorem *Concordiæ Evangelicæ*, asserentem, Johannem duabus vicibus carceri fuisse mancipatum, initio quidem Hierosolymis jussu Synedrii, deinde & ab Herode, & hac ratione historiæ Evangelicæ conditores quam optime posse inter se conciliari. Ast aliam rationem consensum Scriptorum sacrorum demonstrandi affert Tillemontius; addens, multa fingi ab hoc auctore, quæ cum gravitate & sanctitate Johannis e diametro pugnent. Filiam, nec non primum Herodiadis maritum considerat. Et filiam quidem communi fere consensu Salomen vocari observat. Maritum vero a Josepho Herodem, a divo Marco Philippum vocari. Paulinum, ut Poetam locutum fuisse, cum Johannem nullo unquam contaminatum fuisse peccato asseruit, autumat. Fabulas de morte Johannis refellit. Johannem mortuis annuntiasse Christum Redemptorem, perperam credidisse nonnullos Patres monet; nec illud satis evictum esse, quod Sebastia capitali supplicio fuerit affectus Johannes. De solenni dedicatione templi divo Johanni Alexandriæ sacri, agit. De capite Johannis proditum memoriæ est, illud jussu Herodiadis tandem Hierosolymis in palatio Herodis sepultum, ast tempore Constantini Magni a monachis quibusdam effossum, mirifico fato Emesam, inde

Note in
vitam Joh.
Bapt.

ad alias urbes translatum fuisse: id quod prolixè Cangius in libro de capite Johannis, & ex eo Tillemontius noster refert. Idem tamen addit, multa in hac narratione dubia esse & incerta, quædam & aperte falsa. Et initio quidem caput Johannis non Constantinopolin, sed Emesum delatum esse convincit. Simulque auctoritatem Scriptoris istius, qui *Sermonem de translatione capitis Johannis* circa finem sæculi IX. composuit, quem Leo Allatius Simeonem Metaphrasten fuisse perhibet, sub examen revocat. Quo anno, item quo die caput Johannis Emesum translatum fuerit, disquirat. Additiones ejusdem auctoris examini submittit, quorundam errores Chronologicos redarguens. An, & quo tempore Comanum, & inde Constantinopolin caput Johannis delatum sit, item de capite Johannis, quod apud Ambianenses conspicitur, nec non de cæteris Ecclesiis, quæ caput Johannis apud se esse gloriantur, agit. Tandem & de cæteris Johannis reliquiis disserit.

*Notæ I. in
vitam Petri.*

Pars secunda Tomi primi vitam Petri & Pauli exhibet. Fueritne Petrus, an Andreas primogenitus, disquirat. De tempore, quo vocati sunt Petrus & Andreas disserit. Tributum quod Christus solvit, usibus templi fuisse destinatum, Hilarium secutus probat. Divum Marcum Christum dixisse referentem, Petrum prius se abnegaturum, quam gallus bis cantaret, cæteris Historiæ Evangelicæ conditoribus conciliat. Apostolos, post Christi ascensionem, priusquam Spiritus Sanctus super illos effunderetur, in templo preces ad DEUM fudisse, nec obstare locum *Actor. I, 13.* docet. De sorte, qua electus fuit Matthias disserit, & de *Josepho Barsaba*. Dubia quædam de die, quo effusus est super Apostolos Spiritus S. solvit. Præcipue istud expendit, quod communi consensu creditur, hoc contigisse die Solis; cum tamen festum Pentecostes, Judæorum videlicet, in diem Saturni incidisse videatur. Apostolos omnium linguarum notitia divinitus imbutos fuisse, a vero non abhorre putat. Quodnam primum divi Petri fuerit miraculum dispicit. De porta templi, quæ pulchra dicta est, agit, & de Johanne, qui *Actor. IV. 6.* memoratur. Stephanum atque Philippum & fuisse Diaconos, simulque Ecclesiæ bona dispensasse & Sacramenta administrasse, contra Chrysostomum probat. Septem primos Diaconos non fuisse ex duobus & septuaginta Christi discipulis electos, contra Epiphanium demonstrat. Conjecturam Baronii de Judæis per Galatiam, aliasque Orientis provincias dispersis confutat.

Quando

Quando Pilatus ad Tiberium scripserit, inquirat. Hinc & locum quendam Justinii Martyris emendat. Falsum esse ait, quod ab Hieronymo & Orosio dicitur, tempore Tiberii Christianos decreto Senatus urbe Roma fuisse ejectos. Acta Passionis Dominicæ supposititia procul facessere jubet. Quo anno baptizatus sit Cornelius, disputat. Situm urbis Saronæ monstrat. Jejunasse Cornelium, in omnibus sære Græcis, non autem Latinis memorari codicibus monet. Cornelium primum esse, qui ex Gentilibus & conversus & sacro baptismo initiatus fuerit, docet. Eundem ab Ursuaro aliisque perpetam pro Episcopo Cesareensi venditari. De Petri Episcopatu Antiocheno ita disserit, ut fateatur, multa hic se offerre dubia, quæ non facile dilui possint. Petrum & in Asia Evangelium prædicasse, a vero non abhorre putat; quæ vero de abstinencia ejus a certis ciborum generibus traduntur, fundamento carere. De cathedra Petri quædam commemorat; de anno item, quo in carcerem conjectus est Petrus. Quæ de itineribus Petri, tum alii, tum & ipse Baronius referunt, fabulis accenset. Epistolam Petri priorem lingua Græca, non Hebræa, ut Baronius censet, ab ipso Petro conscriptam fuisse, nec Babylone sed Romæ, observat, idque contra Pearsonium probat, Grotium simul laudans, asserentem, Petrum Romæ fuisse, a nemine posse dubitari. Quando Judæi per Claudium Imperatorem Romæ sint ejecti, dispicit. Petrum post concilium Hierosolymitanum a Paulo reprehensum fuisse, evincit, simulque illos, qui per Cephæm, ut in plerisque codicibus manuscriptis legitur, non Apostolum, sed alium quendam intelligunt, arguit. Concilium Antiochenum a Baronio, Turriano, & aliis fictum rejicit. Romanam Ecclesiam recte quidem Africanæ vocari matrem, at Petrum Africanos Christianorum sacris imbuisse, non perinde certum esse demonstrat. Corinthios doctrinâ Christianâ primum a Paulo instructos fuisse, negat. Divinam posterioris Epistolæ Petrinæ auctoritatem stabilit. De ultimo Petri in Urbem adventu disquirat. Num illi Roma discedenti, & quando; apparuerit Christus, quarit; item fueritne Petrus A. post C. N. 66. capitali affectus supplicio? Acta S. Processi & S. Martiniani spuria esse, contendit. Eodem anno, eodemque die, videlicet XXIX. Junii, sed & eodem loco Petrum pariter ac Paulum, pro cœlestis doctrinæ confirmatione, beatum spiritum DEO reddidisse probat. Catenas, quibus ab Agrippa vinctus fuit Petrus, Romæ aut

Con-

Constantinopoli repositas asservari, perperam nonnullos sibi persuasisse. Fueritne a Petro & Paulo constitutum, ut festum Paschatos die Dominica celebraretur, querit. Falsum esse putat, Petrum tonsuræ clericalis esse auctorem. Certamen Petri & Simonis Magi rejicit, Marcellum figmenti hujus auctorem impostoribus accenset, & de Hegesippo disputat.

Nota in
vitam
Pauli.

De ætate Pauli sollicitus est, eaque occasione cum Savilio scriptis supposititiis accenset orationem de Petro & Paulo, quæ perperam Chrysostomo tribuitur. Quinam sint cognati Pauli Rom. XVI. 7. memorati, dispicit; item quando & quam ob causam Apostolus nomine Pauli voluerit insigniri. Tarsi natum esse D. Paulum probat. Quo anno fuerit conversus querit, & quo pacto in sui conversione viderit Christum. Commenta de martyrio Ananias, ejusque capite Roma Pragm translato explodit. Acceperitne D. Paulus Spiritum S. per baptismum, an alia ratione præter communem ordinem, ut Cornelius; item, habueritne statim ab initio donum miracula patrandi, dispicit. Paulum nunquam iniisse matrimonium, plerisque Patrum persuasum fuisse ostendit. Eundem, priusquam post conversionem Hierosolymam rediret, maximam partem Damasci degisse, probat. Cum Hellenistis, non autem Gentilibus, ut versio vulgata innuit, ei intercessisse disceptationem docet. Quo anno Antiochiam venerit, inquirat. Apostolos ipsos impositis manibus consecrasse Paulum, contra Leonem, negat. Cypro insulæ præfuisse Pro-Consules, ostendit. Quæ Baronius de libro, quem Bar-Jesu contra Paulum scripsisse dicitur, refert, confutat. Ex *Actor. XIII. 42.* ejiciendam esse vocem *ἐθνη*, cum nec in pluribus codicibus Græcis, nec in versione Latina, nec in Syriaca reperiatur; falli quoque, qui per eam Proselytos designari autumant, docet. Quo anno Concilium Hierosolymitanum fuerit celebratum, definit. Num & Illyriis Paulus doctrinam cœlestem annuntiaverit, querit. De decreto Concilii Hierosolymitani, quo sanguinis & suffocati esus prohibeatur, disserit. Titum non fuisse circumcissum probat. Phrygiam, Mysiamque a Paulo cœlestem accepisse doctrinam, a vero non abhorre docet. De certo tormentorum instrumento, quod lignum interdum, quandoque nervum Latini vocabant, quædam affert. Quid per *τὸ ἰκάνον* *Act. XVII. 9.* intelligatur, edisserit. De Jasone & Mnafone, fabulas veterum discutit. De

ara

ara Atheniensium, Deo incognito sacra, agit. Provocaveritne Paulus ad libros Sibyllinos, id quod innuere videtur Clemens Alexandrinus, querit: item quando Paulus Corinthum venerit, indeque rursus fuerit digressus. Pro *Achaia Rom. XVI. 5.* legendum esse *Asia*, evincit. Cajum Derbensium alium esse quam Macedonem illum, docet. Priorem ad Thessalonicenses Epistolam nec Athenis scriptam, nec per Timotheum ad Thessalonicenses missam fuisse, commonstrat. Posteriorem vero, rerum summam tenente Claudio, & quidem Corinthi scriptam fuisse. De Justo illo, qui Corinthi conversus est, agit. Nimirum Justum hunc & Titum vocatum fuisse observat, qui tamen cum altero Tito, ad quem Apostoli extat Epistola, non sit confundendus, quod quidem multis solenne est. Judæos, non Græcos, ut nonnulli censent, Sosthenem, Principem Synagogæ, quæ Corinthi fuit, verberibus excepisse, probat. Paulum Corinthi coram tribunali Gallionis verberatum fuisse, quod Baronius censet, negat. Paulum, non Aquilam, ut Chrysostomus putat, & versio vulgata innuit, Cenchreis tonsam fuisse, docet. Eundem, cum Epheso discederet, Palæstinam, non Cappadociam petiisse, ostendit. Paulum, non Johannem, Ecclesiæ Ephesinæ jecisse fundamenta, contra Theodoretum aliosque evincit. Etiam umbram Pauli ægrotis restituisse valetudinem, quibusdam persuasum fuisse monet. Fuerintne *πεντηκότες* *Act. XIX. 18.* de quibus dicitur, quod crimina sua passi fuerint, Christiani, an vero Gentiles, disputat. Paulum cum bestiis dimicantem, vel potius bestiis objectum sistit. Neque enim Baronio *ἀλλήγομενός* vocem *θηρομαχείν* interpretanti suffragatur. Quando Paulus altera vice Corinthum venerit, explicat. Ephesi, non Romæ, Epistolam ad Galatas scriptam esse probat. De dissensionibus Corinthiorum a Paulo reprehensis quædam tradit. Priorem ad Corinthios Epistolam Ephesi scriptam esse, verosimile arbitratur. De Sosthene quædam observat. Paulum duos annos mensesque tres Ephesi fuisse commoratum, cum Pearsonio contendit neque Usserium dissentire ait, sed saltem eum addere, quod novem insuper menses in aliis Asiæ urbibus vixerit. De illis, qui ab Apostolo cum Tito ad Corinthios missi sunt, verba faciens, non adeo abnuit, alterum aut Silam, aut Lucam, alterum vero hominem ipsis forte Corinthiis ignotum fuisse. Sopatrem *Act. XX. 34.* commemoratum eundem esse cum Sosipatre probat. Adieritne Paulus Trogyllium, disquirat. Quo die Hierosolymis captus

Kk

fit

fit Apostolus, nec non, quid per septimum diem innuat Lucas *Actor.* XXI. 27. quærit. Paulum, utut Romanum civem, nihilo secius vinculis catenisque oneratum Romam delatum fuisse autumat. De Pontificatu Ananias agens, dubia quædam circa temporum rationes solvit. Fieri potuisse, ut Ananias Pontifex Paulo ignotus esset, adeoque verba Pauli, quibus profitebatur, se nescivisse, hunc esse Pontificem, ne utquam καὶ ἀντιφρονῶν capienda esse, docet. Altero, postquam Hierosolymis abductus est, die, Paulum venisse Cæsaream censet. Felicem vero a Paulo iustitiæ laude ornatum fuisse, negat. In quamplurimis enim codicibus vocem δίκαιον non reperiri. Duos annos Paulum Cæsareæ captivum degisse. Eundem Adramyto, quæ erat Mysiæ civitas, non Adrumeto, quæ erat Africæ urbs, navi Romam petiisse, edisserit. Fabulas, quæ de S. Aristarcho circumferuntur, explodit. Myra, non Lystram, ut versio vulgata habet, Lyciæ urbem *Actor.* XXVII. 5. innui, autumat. Quando naufragium passus fuerit Paulus, exponit. Urbem Asson perperam a Vulgato fingi, & in Candia poni ait. Errorem Sulpitii Severi, asserentis, Paulum aquis submersum tres dies noctesque infundo maris vixisse, refellit. Ad litus Malthæ insulæ navem, quæ vehebat Paulum, ejectam fuisse, evincit. Publium Malthensem, cum Publio Atheniensi non esse confundendum monet. Græcorum aliorumque de S. Epaphrodito, nec non S. Philemone commenta rejicit. Epistolam Pauli ad Philemonem A. 61, ad Colossenses A. 62. scriptam esse contendit. Paulum Colossenses nunquam vidisse, contra Theodoretum probat. Epistolam Pauli ad Laodicenses, quæ hodie circumfertur, supposititiam esse, docet. S. Onesimum, qui Philemoni quondam a servitiis fuit, Beroensem quidem, non autem Ephesinum Episcopum fuisse, historiarum documentis comprobatur; quæ vero de martyrio ejustraduntur, esse incerta. Epistolam ad Hebræos a plurimis antiquissimisque tum Græcæ, tum Latine Ecclesiæ Doctoribus, inter libros canonicos relatum, evincit. Paulum Hispaniam Galliamque peragrasse, doctrinamque Evangelii per hæc regna sparsisse, documentis fide dignis probari negat, secus ac Baronius existimat. Eundem, postquam duos annos Romæ substitit, ad Ecclesias orientales rediisse, contra Baronium asserit; Ephesum quoque post rediisse, quam Epistolam ad Timotheum scripserat. Græcorum de S. Carpo commenta explodit. Apostolum tum demum coram Nerone prima vice causam suam perorasse, cum Romam rediisset,

diisset, demonstrat. Epistolam ad Ephesios non tam illam, quæ est ad Colossenses, quam secundam ad Timotheum, & temporis ordine atque ratione excipere, evincit. Epistolam ad Ephesios non ad solos Ephesios, sed ad omnes Asiæ Ecclesias scriptam esse, Usserium secutus contendit. Varia de morte Pauli commenta, lac videlicet ex capite loco sanguinis profluxisse, saltasse caput, & cætera ab ipso Baronio defensa, confutat. De S. Crescente Pauli discipulo erudite & prolixè disserit. Nimirum eum Gallos adiisse, certis & fide dignis documentis probari posse, abnuit. Nec quicquam huc facere oraculum D. Pauli II. ad Tim. IV. 10. Licet enim non desint, qui per Galatiam Galliam intelligant, vel pro εἰς Γαλατίαν legendum esse εἰς Γαλλίαν contendunt, eos tamen in errore versari probat. Multo minus ergo verum esse, quod alii sibi persuadent, eum Ecclesiæ Viennensis in Gallia, & Moguntinæ fundamenta jecisse. Ussuardi, Adonis, aliorumque de S. Erauto traditiones parum certas esse autumat. Nec certiora esse, quæ de S. Herodione memorantur. Tandem & illos, qui Narcissum, cujus Rom. XVI. 11. mentio injicitur, Christianorum sacris imbutum martyrioque affectum fuisse censent, parum firmis niti argumentis, observat.

Tertia pars Tomi primi sistit Andream, Jacobum majorem, Johannem Evangelistam, Thomam, Jacobum minorem, Philippum, Bartholomæum, Matthæum, Simonem, Judam, Matthiam & Barnabam.

Andream fundamenta Ecclesiæ Byzantinæ jecisse, contra Nicephorum Callistum negat. Negavit quidem & Baronius, ast inter alia argumenta & hoc attulit: Zeuxippum Tyrannum, quem ea ætate Byzantinis imperitasse Nicephorus asserit, jam pridem a Romanis in ordinem redactum fuisse. Quod argumentum tamen robore omni destitui, Tillemontius probat. Acta Barnabæ, quæ a Presbyteris & Diaconis Achajæ, Apostoli hujus discipulis & martyrii spectatoribus, composita esse dicuntur, sub examen revocat, spuriaque esse contra Baronium evincit. Quando morte sit affectus, non posse definiri fatetur. Corpus autem ejus A. 377. Constantinopolin translatus esse docet.

Jacobum Hierosolymis, non Cæsareæ, martyrium subisse, ostendit. Quod una cum Jacobo interfectus sit ὁ εἰσὶν ὁ γὰρ αὐτὸν εἰς δικάστηριον, ex Clemente Alexandrino refert Eusebius. Quis itaque iste fuerit, num delator, an vero minister, aut miles, aut licitor,

Nota in vi-
tam An-
drea.

Nota in vi-
tam Jacobi
Majoris.

aut licet disquirat. Perperam censere Baronium, ac si Hieronymus dixerit, Jacobum die secundo Paschatos martyrium subiisse, observat. Nec rationem posse reddi, cur festum Jacobi memoriae sacrum celebretur die XXV. Julii. Jacobum nunquam Hispanos adiisse, tum aliis argumentis, tum præcipue confessione Roderici Archiepiscopi Toletani probat. Hujus Apostoli corpus Compostellam translatum esse, multos ait credidisse, aut quando & quomodo hoc factum sit, definiri non posse. Quæ enim alii tradunt, fabulosa esse & commentitia.

*Note in vi-
tam Johan-
nis.*

Quando Augustinus asseruit, Johannem vitam cœlibem vixisse, non de Baptista, sed Evangelista, cum loqui, observat. Christum ultimum agnum paschalem apud Johannem comedisse, negat. Sed & illos falli ait, qui juvenem istum, quem nudum aufugisse Historia passionis Dominicæ perhibet, Johannem fuisse contendunt. Nec illud satis certum, quod Christum usque ad domum Caiphæ fuerit comitatus. Johannem Ephesi ante A. 66. sedem suam non fixisse probat. Cerinthum, non Ebionem, ut Epiphanius putat, fuisse cum Johanne in balneo, cum inde vir divinus aufugeret, docet. Domitiano, non Nerone, ut Hieronymus alicubi autumat, rerum summam tenente, oleo ferventi immersum fuisse Johannem, evincit. Commentarium in Apocalypsin, de cujus auctore dubitatur, Victorino vendicat. Divinam canonicamque auctoritatem Apocalypseos Johanneæ adstruit, documentisque Patrum probat, divum Johannem ejus esse auctorem. Justinum atque Irenæum commentariis explicasse Apocalypsin, quod alicubi videtur innuere Hieronymus, probari non posse, nisi cum Halloixio dicas, eos certa loca Apocalypseos in scriptis suis subinde fuisse interpretatos. Latroni cuidam converso dignitatem clericalem contulisse Johannem, a vero abhorre. Errorem autem ex verbis quibusdam Eusebii a Rufino male translatis, ortum esse. Christum circa tertiam horam condemnatum esse, in codicibus Evangelii divi Johannis probatoribus legi, in quibus & historia adulteræ deprehendatur. Primam & secundam Epistolam, quæ Johannis nomen præ se ferunt, ab eodem etiam revera fuisse scriptas, divinaque pollere auctoritate, testimoniis Patrum evincit. Matronæ, ad quam secundam Epistolam Johannes scripsit, nomen Electæ, sive Eclectæ fuisse, docet. Quod ad mortem Apostoli hujus attinet, hoc palam esse, eum rerum summam tenente Trajano vita functum esse, cætera dubia atque incerta

certa esse, contendit. Quæ de tunica Johannis Romæ asservata scripsit Johannes Diaconus, fabulis esse accensenda, arbitratur. Qui existimant, Johannem non fuisse mortuum, aut si qui sunt, qui ita existimant, in magno eos versari errore. Eundem a mortuis jam resuscitatum esse, multis persuasum esse, pluribusque rationibus hoc probare anniti ait Florentinum, quas refert & expendit. Quæ vero de perdice Johannis refert Cassianus, vero plane non esse similia, pronuntiat.

Thomam Apostolum etiam Judam fuisse appellatum, & fuisse fratrem Thaddæi, documentis fide dignis probari non posse ait. Eundem de resurrectione Domini revera dubitasse, contra Gaudentium probat. An magos fide Christiana imbuerit, disquirat. Indis & Æthiopicis eum annuntiasse Evangelium, multos perperam sibi persuadere ait. Thaddæum, quem Edessam missum perhibent, non fuisse Judam Apostolum, sed aliquem ex septuaginta discipulis Servatoris, qui itidem sæpius apud veteres Apostoli vocantur, ostendit. Quando Edessam missus sit Thaddæus, non posse definiri fatetur. Argumenta virorum doctissimorum, præsertim Natalis Alexandri & Eliæ du Pin, quibus probant, literas Christi ad Abgarum Edessenorum Regem suppositas esse, diluit. Falsum vero esse, quod perennem stabilitatem urbi Edessæ promiserit Christus, docet. Græcorum de Thaddæo fabulas explodit.

Jacobum Alphæi eundem esse cum Jacobo Hierosolymitanæ Ecclesiæ Episcopo, demonstrat. De parentibus ejus agens, probat, non adeo certum esse, quod Hieronymus, Theodoretus, alique docent, matrem Jacobi, quam itidem Mariam vocant, fuisse sororem B. Virginis. Nec illud concedit, Cleopham fuisse patrem Jacobi: eum tamen fuisse Alphæi filium, a vero non abhorre ait. Falli ergo & illos, qui eum filium Josephi esse contendunt, quem aut ex Maria, aut alia uxore suscepit. Fabulas, quæ de reliquiis Mariæ Cleophæ circumferuntur, refellit. Eusebius ex Hegesippo refert, Jacobum huncce etiam dictum esse *Ὁ ἐκκλησιαστής*, inquit, *ἵνα αὐτὸς καὶ ὁ ἐκκλησιαστής*. Scaliger hanc vocem exponit per propugnaculum, quem sequitur Petavius. Aut Noster cum Valesio contendit legendum esse: *καὶ ὁ ἐκκλησιαστής*. De ætate Jacobi disputat. Sententiam quandam Hieronymi examini subijcit. Quando Episcopatu Hierosolymitano fuerit præfectus Jacobus, disquirat. Lamina aurea, seu Episcopatus in-

*Note in
vitam Ja-
cobi mino-
ris.*

signi, caput Jacobi fuisse ornatum, tradit Epiphanius: ast auctores, unde hæc deprompsit, de D. Johanne loqui monet. Jacobum fuisse Sacerdotem, adeoque & licuisse illi in Sanctum ingredi, non tamen in Sanctum Sanctorum, evincit. Hegesippi quoque auctoritatem contra Scaligerum defendit, pro quo etiam Petavius, Pearsonius, Dodwellus pugnant. Jacobum esse auctorem traditionis Apostolicæ, de festo Paschatos die Dominica celebrando, vix sibi persuadere potest. Martyrio eum affectum esse A. post C. N. 62. probat. Quæ de Judæis Jacobum rogantibus, ut suam de Christo exponeret mentem, refert Hegesippus, licet a vero videantur abhorreere, talia tamen esse, quæ non possint in dubium vocari, contendit. De Rechabita isto, qui teste Hegesippo Judæis mortem Jacobi exprobraverit, disserit. Epistolam, quæ Jacobi nomen præ se fert, Jacobo minori vendicat, ejusque divinam auctoritatem adstruit. Liturgiam vero, quæ itidem Jacobi nomine superbit, spuriam esse, contra Leonem Allatum evincit.

*Nota in vi-
ram Phi-
lippi.*

Philippum Apostolum Galliam doctrina cœlesti imbuisse, negat. Nec certa satis aut extra dubium posita esse, quæ de martyrio Philippi traduntur, docet. Græcorum de eodem fabulas explodit. Polycratem apud Eusebium filios Philippi cujusdam commemorantem, de Apostolo, non de Diacono, qui itidem hoc nomine fuit insignitus, capiendum esse, autumat.

*Nota in vi-
ram Bar-
tholomæi.*

Commenta illorum, qui Bartholomæum filium Ptolomæi cujusdam, Syriæ Regis, & aliorum, qui eum cum Nathanaele confundunt, refellit. Non satis evidens certumque esse, quod tamen multis etiam ex veteribus persuasum fuit, Bartholomæum prædicasse Evangelium in India, commonstrat. Sed & cætera, quæ de eodem traduntur, dubiæ esse fidei, asserit.

*Nota in vi-
ram Mat-
thia.*

Hebræos quandoque publicanorum munere functos fuisse, contra Tertullianum probat. Matthæum in parte Æthiopæ Septentrionali doctrinam Evangelii sparsisse negat. Jacobum Historiam Evangelicam Matthæi Hebræo sermone conscriptam in Græcum transtulisse, asseruerat Frassenius; id quod refellit Noster. Evangelium Nazarenorum ab Hieronymo memoratum non esse idem cum Evangelio S. Matthæi, evincit. Quod ad tempus attinet, quo historiam suam condiderunt Matthæus & Marcus, illorum quam maxime sententiam probat, qui vivente adhuc Paulo hoc factum esse existimant. De disper-

sensione Apostolorum differit. Falsum esse, quod a Baronio aliisque dicitur, unumquemque Apostolorum articulum Symboli Apostolici condidisse, probat. Quin an plane Symbolum, quod Apostolicum dicitur, ab ipsis Apostolis confectum sit, non immerito dubitari posse, autumat.

Simonem Apostolum perperam cum Simeone Hierosolymitano confundi, monet *Nota unica in vitam Simonis.*

*Nota in vi-
ram Juda.*

Judæ Apostolo cognomen Zelotæ a pluribus etiam Patribus dari, observat. Judam, qui frater Domini appellatur, eundem esse cum Juda Apostolo, probat. Quando mortuus sit, exponit. Divinam Epistolæ Judæ auctoritatem adstruit.

In Historia Matthæi, quam Bollandus exhibet, multa deprehendi, quæ a veritate plane abhorreant, asserit *Nota unica in vitam Matthæi.*

Barnabam fuisse ex septuaginta Servatoris discipulis, probat. *Nota in vi-
ram Bar-
nabæ.* Hellenistas *Actor. XI. 20.* memoratos fuisse Gentiles, docet. Quæ Alexander Monachus, alique de Barnaba tradiderunt, incerta esse, demonstrat. Mediolani Barnabam Evangelium prædicasse, probari non posse innuit. De Evangelio in tumultu Barnabæ reperto agit. Epistolam Barnabæ non esse genuinam, autumat. Græcorum de Aristobulo commenta explodit.

Subnectitur denique tribus hisce partibus Index Chronologicus.

Levitischer Hoher = Priester und Priester.

hoc est:

PONTIFEX HEBRÆORUM MAXIMUS ET SACERDOTES
reliqui, delineati a JO. LUNDIO.

Hamburgi, apud Gothofredum Libernickel. A. 1695. in 8.

Constat Alphab. 2. plag. II.

ETiamsi liber hic, quantum ad illius molem attinet, paulo minor appareat eo, in quo cultum Hebræorum publicum latius descriptum dedit B. Lundius, quique a nobis mense superiori pag. 210. recensitus est; nihilominus tamen & æqualem in materia principaliori pertractanda industriam adhiberi, & digressiones non minus frequentes atque eruditas heic institui cognoscimus. Nimirum ut in qualibet Religione e communi fere gentium consuetudine habita semper fuit Sacerdotum ratio præcipua, ita id in populo Judaico imprimis obtinuisse

nuisse nemo, nisi qui rudis plane fuerit, iturus est inficias. Unde nec mirum cuiquam videbitur, quod Auctor noster his peculiarem tractatum destinaverit, & eum quidem suapte sponte in duas sese partes disponentem, (ubi tamen capitum haud interruptam seriem servare placuit;) quarum prior summum, posterior autem reliquos ab eo Sacerdotes accurate contemplatur.

- Ut igitur a primo illo (quem sub Pontificis quoque Maximi titulo indigitare impostum licebit,) ordiamur, statim eum in volumine hoc obvium habemus, postquam Auctor antea de Sacerdotio ad tribum Leviticam solum alligato verborum nonnihil fecit. Inde enim mox varias illius appellationes deducit præ cæteris, & requisita justæ nativitatæ, prosapiæ, ætatisque ab eo quondam postulari solita exponit. Mox ad vestes fit progressio, non Sacerdotum modo singulorum communes, sed & summi proprias, ac inter hujus ornatum exteriorum pectorale ante omnia excutitur, cui Urim atque Thummim quia perhibetur inditum, ideo, quidnam istis vocibus insinuetur, quæ fuerit responsionum ex eo redditarum ratio, & quæ insuper huc spectent, ex aliorum potissimum mente disquiritur. Sed nihil fere uspiam in rebus dubiis hoc in loco ex opinione propria definire Auctor sustinet, ut adeo in placitis aliorum recensendis eo nos possimus esse parciores. Spenceri tamen mentionem heic injectam haberi observamus, quandoquidem is suam de Urim & Thummim dissertationem libris de legibus Hebræorum ritualibus postea insertam diu ante, quam Noster scriberet, ediderat. De cætero in locum hujus oraculi extructo templo secundo **קול בת קול** seu filiam, quæ dicitur, vocis successisse constat: ejus itaque similiter conditionem intactam prætermittere nequaquam Noster voluit, qui & præterea vestium sacerdotalium splendorem, originem, gestationem certis duntaxat temporibus concessam, aservationemque & reliqua ad materiam hanc pertinentia, in plenam Lectoris informationem subjicit. Post summi Sacerdotis unctionem considerat, muniaque ejus singularia, Numen puta per Urim & Thummim consulendi, ungendi Regem, & quod solemnissimum, intrandi quotannis in Sanctuarium, enumerat. Maximam quoque illius auctoritatem strenue tuetur, ac eum in functione sua constitutum Reges omnino anteivisse, extra illam vero proximum ab iis locum obtinuisse probat. Quinimo primarias ei partes

ei partes in Synedrio magno attribuit; quod ipsum etiam, suppeditata hæc occasione commoda, tribus integris capitibus exacte delineat; nec ad poenas Judæorum capitales excurrere gravatur, quas lapidatione, combustionem, strangulationem, decollationem absolutas fuisse perhibet. Romanorum crucifigendi modum a Judæorum suspendio distinctum, & **καταπορευσις** apud hos inusitatum reputat, poenisque antea dictis carcerem multasque pecuniarias, tanquam minores, flagellationem item, ut quæ a poenis capitalibus propius remota videatur, adjungit. Recipiens se ad Synedrium, Regem quidem coram hoc in jus vocari non potuisse, adversus quamplurimos contendit; eum tamen vicissim sua isti jura modis omnibus intacta reliquisse superaddit, & istud, statu, quem post captivitatem Babylonicam habuisse deprehendatur, considerato deserit, ad minus, quod appellari soleat, Synedrium in singulis prope urbibus juxta portam congregatum accedens; ubi illius Assesores viginti tres, nec non Candidatorum numerum in tergemina classem dispersum producit, ac tandem judicium aliquod inferius, quod nunquam veniat sub nomine Synedrii, describit. In singulis autem his judiciis cum sedula Schoterim occurrat mentio, inde iis quoque lineas nonnullas consecrat. Conjugium a Pontifice maximo initum, & personarum ab eo in matrimonium ducendarum delectum accuratissimum, in luctu moderando sollicitam diligentiam, inque vestibus scindendis modum peculiarem ei præscriptum fuisse monet. Successionem in summo isthoc Sacerdotio, & quomodo singuli se invicem, temporibus sensim labentibus, exceperint, ab Eleazaro, Aaronis filio, inchoat; Moysen vero ante Aaronem Pontificatu insignitum pernegat. Pontificum maximorum in templo primo æque ac secundo quæ celebrentur nomina, octoginta tria recenset, & quo pacto dignitas hæc in Judam Maccabæum, genusque adeo Hasmonæorum, descenderit, explanat. Primum, qui cum sacerdotio regnum conjunxerit, Aristobulum facit; in extremis temporum spatiis Pontifices maximos jam depositos, jam restitutos, nunquam autem duos simul hoc munus administrasse memorat; ævum tamen Davidis longius hæc antecedens excipit, ubi exemplum peculiare contrarium Scriptura nobis ob oculos proponat. Denique in typi, quem maximi hi Pontifices ad Christum gesserint, evolutione, cui tota pariter de Melchisedeco doctrina inspergitur, filum hoc abruptum.

25. Sed prius, quam pedem profert ulterius, sacerdotem, qui audiat משה מלחמה, & qui populo in bellum abeunti prapositus, eum item, qui dicatur נס, tertiusque a supremo Sacerdote fuerit, conspiciendum exhibet. Nec Sacerdotes limen observantes, thesaurariosque & praefectos varios in usus ordinatos praeterit.
26. Quibus ita absolutis, Sacerdotes tandem vulgares aggreditur, similemque, ut jam ante fecerat, in modum, natales eorum ab omni labe alienos, corporaque a diversis vitiis immunia, fundamenti velut loco in eorundem segregatione magna cum solertia observari, ac eorum aetatem non ab anno demum trigesimo, sed vel a decimo tertio aptam huic officio censerī debuisse scribit; quanquam ante vigesimum annum nonnisi ex singulari indulgentia eos in Sacerdotum numerum cooptatos largiatur. Munia ad hos spectantia non unius facit generis, atque adeo pro obsectorum ea attingentium diversitate, ad varias etiam excursions calamus deflectit. Inter prima memoratur arcae foederis portatio, quae ipsa quoties suscepta reperiatur, dispicit. Benedicendi ac maledicendi actus in montibus Ebal & Garizim ad latus ei adjunguntur, quos haud sine accurata locorum modo memoratorum descriptione edoceri Lector sentiet. Operosa deinceps pollutorum sequitur purificatio, quae ut eo magis illustretur, eomitē hic nacta est puerperarum statum, leprae in hominibus aequae ac vestibus aedibusque olim obvia naturam & historiam, ac vacca rufa una cum asperfusionis aqua ceremonias. In Nazaraeos quoque cum Sacerdotes ex sui muneris ratione intenderint, seorsim eos adducit Auctor, debitam in id impendens operam, ut, quod alii de iis prolixè satis disputant, in nucleum quasi coarctatum hic conspiciatur. Quod ordini ipsorum ad sociandus Servator noster veniat, haud plane abnuit. Ad minimum fictitias esse ait imagines, quae vulgo ipsum capillitio prolixo decoratum sistant, ut eundem Nazaraeum pronunciare velis; cum sane in neminem, qui voto tali obstrictus non fuerit, ex Judaeorum moribus haec forma cadere potuerit. Sed insuper inspectionem Sacerdotum flagitabant offerendae in templo primitiae, quae vocitantur Biccurim, flagitabat eam mulier de adulterio suspecta & aquis idcirco amarīs in facti explorationem potanda; quamobrem utrinque multa curiosa pariter ac utilia paginas haud praeter rem complures sibi vindicant. In posteriori dum occupatus est, praeter alia non

non abhorret abs illorum sententia, qui gravidam citra viri adjumentum Mariam aqua hac amara potatam fuisse sibi persuadeant. Ordo Sacerdotum & ante & post captivitatem servari suetus, officiorum indies peragendorum ope sortis facta distributio, adhibenda ab istis in munerum administratione cautio circa manus pedesque ac totum corpus abluendum, circa vestium solennium & minus detritarum usurpationem, circa abstinentiam a vino, circa capillorum & barbae curam, ita deducuntur, ut, si vel e singulis decerpere tantum non nihil vellemus, verendum pene esset, ne ultra praefixos nobis terminos nimium excurreremus. Haecenus interim Sacerdotes extra templi limina nondum conspeximus, sed nunc, quid foras illi egerint, compariemus. Studiis eos diligenter admodum incubuisse narrat Auctor, licet progressus in iis pleniores necessarii absolute haud fuerint. Notatu etiam dignus est vel maxime processus, juxta corpus hominis ab altero, qui plane ignorabatur, occisi ab iis instituendus. Meretur attentionem provida circa votorum solutionem aut redemptionem circumscriptio iis demandata, vitaeque genus extra sacerdotii functionem haud prohibitum, & reverentia haud mediocris ab unoquoque his personis jure praestita, in quibus ex antiquitate sacra eruendis segnem se aut parum deprehendi Noster non patitur.

Ast reliqua, quae superest, praesentis libri portio in enarrandis rebus ad Sacerdotes & Levitas derivatis integra consumitur, nominatis primum eorum civitatibus, suburbiis, agris, ac amplius urbium homicidis fortuitis asylum largitarum conditionibus. Frugum primitiae, quae a supra nominatis per vocabulum Thruma distinguuntur, in gratiam Sacerdotum parili modo dicuntur erogatae. Rursus solertissimum se in decimis computandis Auctor gerere dignatus est, quarum aliae Levitis exhibebantur, & ex horum manu decimarum decimae ad Sacerdotes iterum redundabant; aliae ad urbem Hierosolymitanam, ut iis inibi paterfamilias solenniter cum suis frueretur, deportabantur; aliae anno tertio quovis a Sabbatico inter Levitas, peregrinos, viduasque & orphanos distribuebantur. Quemadmodum vero Levitas nonnunquam ex praeda quoque suam partem fat opimam accepisse innuit, ita ex insigni Palaestinae fertilitate judicandum relinquit, quid ex solis decimis iidem colligere valuerint. Sacerdotum tamen redditus Levitarum opes multum adhuc superasse evictum dat, quoniam, licet pecudum decimae non ad ipsos, sed ad

52. Dominum immediate pertinuerint, e decimis certe per Levitas subministratis, eque aliis muneribus iis ex divino instituto debitis, tantum acquisiverint, ut ingentibus non raro divitiis cumulati passim referantur. Diligentia interim eorum, pietate, ac ardore paulatim defervescente, non potuisse Deum asserit, quin & curam hanc pro ipsis specialem tandem aliquando abjiceret, eorumque proventus magis magisque decurtari permetteret. Atque sic emenso quoque isthoc spatio nihil Auctor ulterius addendum arbitratur, quam ut Sacerdotes hos in universum omnes, non secus atque summum illum, figuram Christi suppeditasse, ex hujusmodi circumstantiis per universum opus affatim probatis demonstret.

LA VIE D' ARMAND JEAN CARDINAL DUC DE RICHELIEU.

id est:

Vita Armandi Johannis Cardinalis Ducis Richelii. Tomi II.
Colonæ, 1694. 12. Alph. 2. pl. 4.

Fuerunt inter Romanæ Ecclesiæ Cardinales nunquam fere non clarissimi præstantissimique Viri, qui & eruditione & civilium quoque rerum peritia, magnam consecuti sunt laudem. Jam pridem enim hæc apud multos obtinuit opinio, viros sacro licet ordini addictos consecratosque, nihil tamen adeo a vitæ suæ genere atque conditione alienum facere, si Reipublicæ administrationi se admove-ri patiantur, Principumque versentur in aulis, eorumque se misceant consiliis. Hinc in civilium rerum, quæ omnium exposita est oculis & animis, scena, surgentes ruentesque & momento pereuntes Respublicas, Principum item ac Politicorum artes, curas, atque labores, multiplicemque aulæ faciem sistente, non raro & Præsules, rerumque sacrarum Antistites, & R. E. Cardinales comparent. Et hosce quidem aliquando dispensandis gentium fati præpositos, tam feliciter muneris sui partibus functos esse, ut in exemplum prudentiæ abierint, gentium nos edocent annales. Et nonne Ximenes, Richelius, & Mazarinus, Cardinales (ceteros enim taceo) omnibus, quibus summos Principes instructos esse oportet, feliciter regnandi artibus adeo excelluere, ut qui cum illis conferri possint, raro admodum inveni-antur?

Qui

Qui itaque vitam Armandi Johannis Richelii, Cardinalis Ducis-que, literarum monumentis dentuo prodidit, quisquis etiam sit, certe doctus æque ac disertus Auctor, ejusmodi sibi tractandum argumen- tum sumpsit, quod dignum est, in quo ingenii vires periclitentur præ- clare mentes. Nec eum detertere potuit, quod jam multi in hoc campo desudaverint. Licet enim ingenium fortassis nemini, fides ta- men integritasque omnibus fere defuit. Alios enim amor obcecavit, ut adulandi studio perciti, nihil aliud agerent, quam ut laudes Riche- lii inepte & intempestive decantarent: alios implacabile adversus Cardinalem odium, ad evomendas quaslibet injurias, ac mendacia induxit. Hosce scopulos sedulo evitare, dum mari huic se commisit, Auctor secum statuit. Præ cæteris tamen Ludovicum Auberyum & Victorium Sirium laudat, quorum ille lingua Gallica vitam Cardina- lis scripsit, Parisiis A. 1660 tribus in folio, ut loqui solent, volumini- bus editam, hic vero Lib. III. Tom. II. Mercurii sui, Italico idiomate compositi, multa quæ huc faciunt, congestit. Auberyum tamen adu- landi libido sæpius in transversum egit; a qua ut ut alienus sit Silius, sunt tamen alia, quæ in eo Auctor desiderat. Non unam enim com- mentationes ejus præ se faciem ferunt; prolixius quoque commemo- rant, quæ paucis attigisse satis fuisset; quæ latius deduci debebant, pau- cis delibant; ordinem denique qui historiam decet, non servant: ut tacèam, nomina propria ut plurimum in illis depravate scribi, vitio quidem Italici, quoties in aliarum gentium rebus versantur, ut Auctor censet, non infrequenti. Cæterum si vitam Cardinalis Richelii in compendium mittere vellemus, talia nobis cōmémoranda essent, quæ nemo ignorat, nisi qui hospitem ex literarum studiis retulit ani- mum. Sufficiat itaque indolem geniumque Richelii, ab Auctore in fine libri delineatum, hic sistere. Nimirum ingenio acris fuit & prom- pto, adeo ut nihil esset tam reconditum, in rebus præcipue civili- bus, quod non introspiceret statim penitissime. Nec minus judicio insigni gravissimoque pollebat. Injurias adeo ferre non poterat, ut nulla magis re, quam vindicta, delectaretur. Superbiam suam & ira- cundiam humanitate ac lenitate, quam præ se ferebat, callide occultare didicerat. Disertus præterea fuit, & ad ornatè quoque dicendum semper paratus; quam quidem facultatem studiis partim, partim usu sibi comparavit. Literarum sane non fuit rudis, sine dubio tamen

L13

exco^a

excolere animum magis & erudire potuisset, nisi insignis, qua flagrabat, civilia negotia tractandi cupido, juvenem adhuc a studiis avocasset. Fortis intrepidusque animus ejus in magnis periculis, quando Reipublicæ salus in discrimen adducebatur, sese prodebat: ast quoties ejus res agebatur, nullius animi, nullius consilii fuit. Si non statim votis responderet eventus, abiecit animum & desperavit: prosperæ contra & secundæ res efferebant illum, faciebantque insolentem. Assentationibus & adulationibus adeo libenter aurem præbuit, ut sermones, qui non laudes ejus ultra modum decantarent, ut meri ruris plenos contemneret.

Quemadmodum vero Cardinalis hujus celeberrimi vita exemplum luculentissimum præbet, quod intueri illis præcipue salutare fuerit, qui Reipublicæ suam consecrare operam constituerunt: ita hinc leges sibi ipsi construere quilibet facile potest, ad quas actiones suas componat. Tres tamen regulas, quas præ cæteris ipse laudavit Richelius, & quarum fructum usus rerum eum edocuit, dignas Auctor judicavit, quæ quam diligentissime observentur. I. In rebus magni momenti, homines minus sapientes optima quandoque dare consilia, experientia se didicisse, asserebat Richelius: nullius itaque consilium esse spernendum. II. Quæ iratus secum constituerit, nunquam prospere cessisse, sed ejusmodi consiliorum se semper poenituisse, dicebat. III. Proceribus rerumque civilium antistitibus non sint a servitiis homines acri judicio, & eximio intellectu præditi. Domino enim cogitata vel ex levissimis signis haud difficulter ejusmodi servi detegunt, & secreta produnt.

M. JOANNIS HEINRICI POSEWITZ METAPHYSICA THEOLOGICA, quæ regularum Metaphysicarum usum & abusum in questionibus & controversiis Theologicis exhibet.

Lipsiæ, impensis Lanckisianorum, 1695. in 8.

Constat 2. alphabet. & 3. plagul.

Qui paucis abhinc annis *Metaphysicam Juridicam* in Actis hisce recensuimus, nunc pari ratione *Theologicam* sistimus, quam cum orbe literario communicare placuit viro eruditissimo, Jo. Henrico Posewizio, civitatis Ermslebiensis Pastori reverendo, cujus in his literis

teris scientia jam olim ex *Arte nova* tum faciendi syllogismos, tum destruendi sophismata; imprimis vero ex *Theologia Scholastica* Helmstadii A. 1667 excusa innouit. Et verò quæ in tradenda Metaphysica Theologica spectari solent, ea in opere hoc diligenter observata esse, animadvertere licet. Id enim dedit operam clarissimus Auctor, ut regulas metaphysicas accurate explicatas suis muniret limitationibus; & ut porro usum regularum seu modum applicandi regulas in variis quæstionibus, quæ hinc inde in controversiis Theologicis occurrunt, non perspicue tantum monstraret, sed & ut abusum earundem studiose annotaret atque corrigeret; præmissa, ubi opus est, terminorum evolutione. Quæ methodo dum procedit, *trecentas ac septem regulas* Metaphysicas, & *quingentas ac quinquaginta quinque quæstiones* & controversias Theologicas expeditas dedit, vestigia virorum in hac disciplina maxime celebrium, Thomæ, puta, Scoti, Valquesii, Suaresii, Becani aliorumque potissimum secutus.

M. NICOLAI BEN. PASCHÆ, OLIM FACULTATIS Philosophicæ in Academia Wittenbergensi Adjuncti, nunc vero Colleg. Grun, quod Starg. est P.P. & Rectoris, Metaphysica The-
tico-Axiomatica.

Francofurti & Lipsiæ, impensis Joachimi Wildii, 1695. in 8.

Constat Alphab. 2. & plag. 17.

Subjungimus Metaphysicæ Theologicæ Metaphysicam magis generalem, seu, ut alio eandem insignire placuit nomine Auctori clarissimo, *Ontologiam Thetico-Axiomaticam*. Cum enim ipse olim in celeberrima Leucorea Musis operaretur, ubi tum temporis studia Logica & Metaphysica imprimis florebant, occasionem sibi abunde oblatam memorat, invitante insimul ad subtiliores ejusmodi speculationes genio & auditorum frequentia, ut paulo intimius, quam fieri solet, se iisdem immergeret. Enimvero appareret ex libro hoc satis amplo, eum haud proletariam operam eo ipso insumpsisse; eleganti ubique ingenii acumine eminente. Nec methodus ipsa displicere potest, quæ accurata admodum deprehenditur. Nam singulorum terminorum formalitates perspicue tradit, additaque exegesi bono ordine resolvit; distinctiones nominales a divisionibus realibus diligenter discernit, adhibitis, ubi necesse est, justis animadversionibus; ac deni-

ac denique axiomata per universum systema distinctionibus necessariis illustrat, annexis insuper rationibus & exemplis perspicuis.

*BERNHARDI NIEWENTIJT CONSIDERATIONES CIRCA
analyseos ad quantitates infinite parvas applicata principia, & cal-
culi differentialis usum in resolvendis problematibus
Geometricis.*

Amstel. apud Joh. Wolters, 1694. 8. plag. 3.

EXponit hoc libello Cl. Auctor difficultates, quibus urgeri vide-
tur calculus infinitesimalis, seu arithmetica analysisque infinito-
rum. Cujus fundamenta cum tradiderint Cl. Barrovijs & Celeb.
Newtonus, ea primum examinat. Et in Barrovio quidem præci-
pue hoc desiderat, quod ex ejus principio sequatur, quantitatem
infinite parvam semel acceptam nihilo æquivalere, atque hinc inter
duas quantitates infinite parvas, vel nullam, vel æqualitatis esse ra-
tionem; in Newtono vero, quod asserat, eas quantitates ultimo æ-
quales fieri, quæ dato tempore ad æqualitatem constanter tendunt,
ita ut differentia fiat quavis data minor, cum tamen non demonstret,
figuras propositas ad æqualitatem constanter tendere, neque ad æqua-
litatem sufficiat, ut differentia fiat quavis data minor, sed requiratur
ut sit nulla. Ab his pergit ad calculum differentialem illustris Leib-
nitii, & inprimis in dubium vocat differentiationes repetitas, lem-
matisque Newton. 2. lib. II. demonstrationem. Exemplis etiam, quæ
a Celeb. Leibnitio, & Clarissimis Bernoulliis, quorum illi acutissimam
inventionem, his propagationem indefessam hic calculus debet, in
Actis Eruditorum Lipsiensibus passim proposita sunt, utitur ad ne-
ctenda dubia contra hujus calculi usum, eumque non ad omnes
curvas promiscue adhiberi posse censet. Quæ tamen eum in finem
se attulisse profitetur, ut celeberrimos Viros ad difficultates propo-
sitas amoliendas, & sua, quæ etiam nunc se premere significant, pu-
blico indulgenda instigarèt, non vero ut analysin infinitorum con-
velleret; cum ipse eadem utatur, sed superstructa principio firmissi-
mo, ex quo omnium Geometrarum sibi nota principia ad curvili-
neorum mensuras adhibita possit derivare, difficultates contra Bar-
rovii Newtonique methodos motas tollere, terminos in infinitorum
analysisi nihilum designantes ab infinite parvis & adhuc inter entia
nume-

numerandis infallibili criterio discernere, & contra doctissimum
Cluverum solide ostendere, frustra nihilum non fingi a Geometris,
sed non quanta, licet inter quantitates infinite parvas, seu eas quæ
sua natura in infinitum minuantur, non sint quærenda, ex proprie-
tate tamen hisce peculiari necessario emergere. Primum autem diffe-
rentiationum principium non ex differentia, sed ex ipsa indetermi-
nabilitatis natura petendum esse existimat, mentemque suam procul
dubio exponet dilucidius in suis Elementis analyseos infinitorum, quæ
maximam jam partem impressa esse significat.

*C. H. v. H. Deutsche Rede-Übungen / nebenst zwey beygefügten
Lob-Schriefften vornehmer Standes-Personen / und unter-
schiedlichen Proben der Beredsamkeit.*

hæc est:

*C. H. ab H. EXERCITIA ORATORIA TEUTONICA. ACCE-
dunt Orationes duæ in totidem personas nobiliores encomia-
stica, una cum nonnullis eloquentia
speciminibus.*

Lipsiæ, apud Jo. Ludovicum Gleditschium. A. 1695. in 8.

Constant plag. 34.

Quæ benevolus Lector in publicum produci videt, exercitia hæc
Oratoria diverſi aliquot Auctorum foetus sunt, qui tamen singu-
li ad unum istum scopum collimare videntur, ut & ab inventionis fe-
licitate, & a materiarum elegantia, & a dictionis qua incedunt, ni-
tore curiosis eloquentiæ æstimatoribus se comprovent. Ac luctum
quidem heic latitiamque alternare, & jam acerbos quorundam de-
plorari obitus & defunctorum celebrari laudes atque merita, jam
aliorum officia & connubia sermonibus ornari gratulatoriis, jam
Principum exceptiones homagiaque iis præstita, jam casus alios pas-
sim occurrentes stylo oratorio condecorari deprehendas. Ulti au-
tem olim Pindarus cujusvis operis initium præclarum esse voluit
ac splendidum, ita istud heic imprimis observatur, quando Ora-
torum nunc in scenam prodeuntium antesignanus velut consti-
tuitur post fata etiam in his opusculis superstes incomparabilis *Chri-
stianus Hofmannus ab Hofmanswaldau*, quem literæ initiales sub titu-
li frontispicium comparentes indigitant. Quamvis enim hi sermones
M 71 primor-

primordia duntaxat eloquentiæ Viri censeri debeant, quandoquidem is plerosque juvenis adhuc consignavit; eam tamen & isti præ se ferunt eruditionem, ac iis penitus abundant floribus, ut haud obscura ubivis appareant vestigia illius ingenii, quod in hoc non patriæ modo suæ, sed orbis etiam eruditi decore quilibet non immerito suspiciendum arbitratus est. Habes igitur orationum ab eo profectarum & *ἀνενδότην* hætenus Decadem tergemina, quarum prima nuptiales, secunda in adventum Principum aliarumque personarum illustrium exaratas, tertia funebres complectitur. Postremæ additur mantissa quatuor ex eodem genere alias, ac unam gratulatoriam ob susceptum Consulis officium, æque ut cæteras ab oblivione interituque vindicans. Duæ, quæ sequuntur, orationes encomiasticæ auctorem agnoscunt *Christianum Gryphium*, virum amplissimum ac pridem celeberrimum, qui sigillatim eas, & unam quidem sub speculi memorialis (*Gedächtnis-Spiegel*) alteram sub templi mortis (*Tempel des Todes*) titulo in publicum quondam emisit, & funeribus bigæ matronarum gentis non minus ac virtutis laude nobilissimarum consecravit. Dignæ tamen omnino æstimatæ sunt, quæ, ut has paginas eo illustriores redderent, vice iterata imprimerentur. Locum denique extremum obtinent specimina viginti circa argumentum a superioribus haud diversum occupata, & e quibus elucet industria *Jo. Georgii Pritii*, collegæ nostri clarissimi, a cujus etiam calamo profuxit mutuarum, quæ sub finem annectitur, epistolarum amatoriarum hexas ligato sermone condita. Cum enim literæ, quæ vocari solent, heroicæ inter Germanos pariter frequentari cœptæ fuerint, hinc vires suas in hoc scribendi genere periclitari Noster quoque voluit, ac ideo in solennitatibus quorundam connubiorum isthæc olim fudit carmina, & similem posthac in modum amores Christi fideliumque mysticos ad poetici hujus inventi ductum delineatos daturus est.

*VOYAGE ou RELATION
de l'Etat présent du Royaume de PERSE.*

id est:

Relatio de præsentī statu Regni Persici.
Autore SANSONIO.

Lutetiæ apud viduam Mabre-Cramoisi 1695. in 12. plag. 13. figur. 5.

Rela-

Relatio hæc de regno Persico (quæ in Germanicam quoque linguam a V. Cl. Junckero translata, apud Wincklerum bibliopolam Dresdensē venum prostat) & mole & argumento & scribendi genere exacte convenit cum Relatione de Imperio Marocano, quam præcedenti mense Februario recensuimus. Et quo jucundior est compendiosa hæc tam variarum rerum narratio, eo magis optamus, ut de reliquis Asiæ atque Africæ regionibus, quarum præsens status parum nobis cognitus est, similis generis relationes prodeant. Auctor, ut habet præfatio, anno 1683. Missionarii officium in peregrinis his oris explevit; deinde vero Legati vices obiit, domumque reversus, ipso Rege Galliarum jubente, hæc peregrinationis suæ memorabilia publicæ luci exposuit. Prætermisiss autem iis, quæ de pristino Persiæ statu conquiri possent, ea tantum persequenda sibi sumit, quæ ad modernam istius Regni faciem pertinent. Et hæc quidem in *quatuor partes* distribuit, ex quibus notatu digniora legere non poenitebit.

PARS I. de Rege ejusque ministris agit. Vocatur autem Persarum Monarcha *شاہ جهان* CHA h. e. Rex; alio vero nomine ALAM PENA, i. e. *umbra mundi*, sive *asylum gentium*. Et ne unquam plures existere possint simul, fratribus omnibus ignito ferro oculorum usus adimitur; imo hoc seculo nova lege constitutum est, ut etiam qui ex Regis filiabus, fororibus & neptibus generantur masculi, statim in cunis extinguantur. Familia quæ hodiernum rerum potitur, originem trahit a CHIECK-SEPHI, qui ducentis abhinc annis, ut monarchiam Persicam a Tamerlane tum funditus everfam, restaurare valeret, natalibus suis ab ipso Mahomede deductis, sanctitatis opinionem sibi conciliavit. Nuperrimus Rex (qui, si fides habenda relationibus publicis, in confinio hujus & superioris anni, quadragesimo anno ætatis mortuus est, successore filio CHA-SOLIMANN relicto) sub initium imperii sui CHA-SEPHI dictus est: cum vero Judæorum incantationes gravissimum ipsi morbum crearent, mutato nomine, ut scilicet eluderet artes magicas, SOLIMANNUS dici voluit. Splendor aulae, sive ædificia sive ministros spectes, plane est magnificus. Nam quatuordecim militum millia in quinque cohortes distributa, circa regiam excubias agunt perpetuas. Gynæceum regium ad minimum octingentas complectitur foeminas: in quarum gratiam Rex haud raro vena-

p. 3.

p. 18.

p. 20.

p. 4.

p. 7.

p. 102.

p. 84.

M m

ro vena-

- ro venationes instituit, quibus tamen præter Eunuchos nemini masculini generis interesse licet: quin imo capitis supplicium incurrit is, qui Regem foemineo hoc comitatu incedentem, saltem e longinquo conspiciere non veretur. Epulas Rex adornat frequentissimas atque lautissimas, neque quenquam nisi bene potum dimittit; callido, ut Autor putat, consilio, ut hac ratione ex inebriatorum imprudenti loquacitate regiminis arcana cognoscere possit. Rerum sacrarum supremam curam gerunt quatuor Pontifices, quos inter agmen ducit SADRE CASSA h. e. *Pontifex primarius*, cum Turcarum Muphti omnino comparandus. Reipublicæ vero negotia curant sex ministri primi ordinis, quos Persæ ROHNA DOLVET i. e. *Columnas Imperii* appellant. Præcipuus omnium vocatur ETMADAULET, quod patria lingua *fulcrum potentiae* sonat. Supremus iustitiæ antistes DIVAN-BEGUI dictus, quinquaginta millia thalerorum salarii loco habet, ne scilicet lucri causa cuiquam iustitiam denegare opus habeat. Inter ministros secundi ordinis, notabilis est VAKI-ANEVIS sive *Secretarius status*, qui res omnes in aula gestas consignare, easque primo quoque recurrentis anni die, Regi cæterisque consiliariis perlegendas exhibere consuevit. MONADGEN-BACHI, qui *primus inter Magos sive Astrologos* est, tanta pollet autoritate, ut eo inconsulto, nihil temere suscipiatur in aula: hinc ubicunque incedit, corollam precatoriam manu tenet, ut statim ex paritate vel imparitate globulorū forte fortuna comprehensorum, de eventu futurorum contingentium divinare valeat. Neque prætereundus est HAKIM-BACHI h. e. *archiater Regis*, cuius tamen periculossima est conditio, quippe qui obitum Regis plerumque capitis supplicio luere jubetur. Inter Equites eminet ordo SOPHORUM h. e. *Sanctorum*, a supra nominato CHIECK-SEPHI institutus: cuius caput cum ipse sit Rex, factum est, ut communiter MAGNI SOPHI nomine veniat apud externos; quod tamen ob contemptum, quo equites isti hoc tempore laborant, in Persia minus habetur honorificum. Reditus vasti huius regni, juxta calculum Autoris, quotannis viginti octo milliones librarum Gallicarum efficiunt. Vires militares quod attinet, perpetuus exercitus centum & quinquaginta millium militum ingentibus impensis alitur; qui tamen nullos comprehendit pedites, utpote qui per montosa desertia iter facere non valerent. Naves vero planehabent nullas, quanquam versus utrumque polum commo-

dis-

dis-
dissimam navigandi occasionem habent: imo *Nacoda* h. e. atheos cognominant illos, qui vitam elemento tam fluxo & dubio credere non verentur. Introitus in aulam regiam vocatur ALLA-KAPI h. e. *porta Dei*, estque asyllum inviolabile omnibus qui eo confugiunt. Poculum, quo utitur Rex, cum vino obruere vult convivæ, vocatur HAZAR PECHA i. e. *myriotechnites*; quod, qui strenue illud evacuant, ebriorum more de mille artibus loqui solent. Proceres aulae, ne videantur fenes, barbam jam canescentem nigro colore obducunt. Persæ non vescuntur carne, nisi certi sint, quod facta cæde, sanguinem sparserit versus meridiem, quam mundi plagam in honorem sepulchri Mahometis sacram esse credunt. Cha-Abbas Rex Persarum turrim satis excelsam non alia ex materia, quam ex cornibus & ossibus cervorum extrui iussit, cujus figuram æri incisam p. 96. exhibet.

PARS II. *Statum regiminis Politici* exponit: ubi satis deprædicare non potest Auctor absolutissimam Regis potestatem, quam contra ne hiscere quidem audeant ipsi proceres, etiam ad supplicium jam destinati. Neque rara sunt talia crudelitatis exempla, quæ ne excidant e memoria hominum, primo quovis anni die strenæ quasi loco Regi repræsentantur capita eorum, quos præterito anno suæ sive iustitiæ, sive tyrannidi immolavit. Cæterum varia quidem sunt collegia, in quibus tractantur negotia politica; nihil tamen decidi potest, nisi in Senatu intimo ex meris eunuchis composito, qui cum ab Indis emti nec parentes noscant suos, nec alium quam Regem hæredem relinquant, causam habere non videntur, cur privatam utilitatem præferant salutis publicæ. Ex vicinis omnium minime timent *Mognum Mogorem*. Non enim tantum confidunt montium jugis, & fortalicio *Kandahar*: sed & ipsam Indorum fortitudinem adeo nihili ducunt, ut Cha-Abbas aliquando exercitui suo non virum sed foeminam præfecerit, quæ nihilominus ita profligavit Indos, ut ab eo tempore inter Persas invaluerit proverbium: *Unicus lapis sufficit quadraginta corvis occidendus*. Plus sibi timent a Tartarorum colluvie, quos YUZ-BEGUES appellant: isti enim perpetuo insidiantur provinciæ Corassan, stimulati imprimis avara spe potiundi incomparabili illo thesauro, quem in urbem Masched contulerunt hætenus Persæ. Ut enim a peregrinatione Meccana sensim abstraherentur subditi, hanc civitatem fictis miraculis sanctam fieri curavit

Mm 3

Cha-

- CHA ABBAS, largitionibus Magnatum plurimum deinceps auctam. Et antipathia hæc iner Persas & Tartaros non viros tantum agitat, sed & mulieres. Male enim Yuz-beg aliquis domi exciperetur ab uxore sua, nisi poculum sanguine Persico repletum secum afferret, quod illa in sanitatem reducis mariti exhaurire solet. Russos cur timeant Persæ, causam non habent, quamdiu cum Tartaris Calemucensibus pacem colunt, qui antemurale securissimum præstant. Nihil vero magis horrent, quam bellum Turcicum, quod male plerumque ab hoc vicino sint habiti; unde nostris temporibus nihil prius habuerunt Persæ, quam ut pacem cum Turcis sancitam religiose servarent. Ex quo principio factum est, ut præsentî bello, Germanorum, Polonorum, Russorumque Legati incassum laboraverint, nec alia, quam hujus generis responsa tulerint: *Persas velle Turcas premi, non opprimi; fidem Turcis datam esse servandam; malle Regem amittere regnum, quam fidem frangere* &c. Imo Polonis commodissimam occasionem recuperandæ Balforæ commendantibus, falsè regestum est: *tum occasionem fore meliorem, cum Poloni recuperassent Cameneciam*. Cæterum ne unquam intra regni viscera quisquam ex vicinis excitare possit turbas, perspicacissimo consilio id egit primus Monarchiæ restaurator, ut Persarum religio cunctis aliis Muhamedanorum sectis, Turcicæ imprimis, sit contraria. Quem in finem Sacerdotes persuadent vulgo, si contingat Sacerdotem Persicum simul comburi cum Turcico, nullo modo cineres eorum, obstante scilicet religionis antipathia, permisceri posse.
- PARS III. *Forum Civile Persarum* describit. Leges autem Persæ non habent alias, nisi quas præscribit Alcoranus ex mente ALI explicatus: quæ tamen, ut conqueritur Autor, ad præsentem regni statum minime quadrant. Latrones non puniuntur ex officio, nisi agnati vindictam judicis implorent. Virgines vitiatæ, capite raso, & asino superimpositæ per plateas circumducuntur, exclamante lictore: *maledictæ virgines, quæ pudoris curam non habent*. Apostatis ad religionem abjuratam impune reverti licet; secus ac apud Turcas, qui hanc animi levitatem flammis vindicare solent. Reliqua, quæ hac in parte occurrunt, levis sunt momenti.

PARS IV. *Statum Religionis* exponit. Etsi vero Persæ, æque ac Turcæ, Mahomedis errores faciunt suos, facilius tamen quis Protestantem cum Pontificiis, quam Persas cum Turcis reconciliaverit. Genui-

- Genuinus enim Mahomedis successor & interpret Turcis OMAR, Persis vero ALI est: quorum interpretationes toto aliquando celo a se invicem differunt. Præterea disputationes de religione, severissime inter Turcas prohibitas, unicuique permittunt: cujus generis plurimæ Autori sapius de usu vini, de Deitate Christi, de polygamia &c. cum Persarum Magis intercesserunt. Quo minus autem a Christianorum Missionariis ad nostra sacra se perducî patiantur, id potissimum in causa est, quod sacram Scripturam a Christianis mutilatam esse, pertinaciter credant, imprimis Joh. XIV. v. 26. post vocabulum *Paracleti*, Mahomedis nomen expunctum esse contententes. Neque quicquam proficiunt, qui collatis Alcorani legibus manifestas contradictiones opponunt: nam ad tales angustias redacti, mysterium subesse respondent, quod vires ingenii humani excedat. In scholis præter Alcoranum explicant Aristotelem ac Avicennam. Quotidie tribus vicibus orant, versus orientem, meridiem, atque occidentem: sub finem precationis salutant angelos; bonum quidem, ut benefaciat, malum vero, ne male faciat. Turcarum vero superstitionem, quæ viridem colorem Mahomedi sacrum esse credunt, non faciunt suam: cum enim Cha-Abbas rogaretur ab Amurathis legato, ne sacrum hunc colorem profanari amplius pateretur a Persis: tum se id facturum, promisit, cum Turcæ impetrassent a vaccis suis, ne prata, viridi colore vel maxime conspicua, in posterum macularent.
- Sub finem libelli, quædam non injucunda de veterum Persarum religione commemorat. Vivunt nimirum in hunc usque diem inter Persas, qui religionem a majoribus acceptam tueri, quam Mahomedis vestigiis insistere maluerunt, quos Persæ GAVRES appellare solent. Illi Solem adorant, cujus in centro Dei thronum, sedemque beatorum collocant: unde etiam filios non circumcidunt, sed Solis solum radiis exponunt, quo facto mundos eos ab omnibus peccatis existimant. Vitæ alterius beatitudinem in accurata contemplatione Solis reponunt, ad quam tamen neminem, nisi tertia post mortem die admitti credunt; unde mortuis cibum apponunt atque potum, ne intra triduum illud aut sitiant, aut esuriant. Ut autem explorent, num beatis an vero damnatis adscriptus sit defunctus, ridiculum plane experimentum capiunt. Nimirum cadaver exponunt versus orientem, & infaustas aves, corvos, undecunque ad volantes diligenter obser-

observant : qui si prius eruunt dextrum oculum , prædestinatum ad vitam esse credunt defunctum ; sin prius eripiunt sinistrum , purificandam prius opinantur animam , antequam ad visionem beatificam , scilicet , admittatur ; si vero utrumque aggrediuntur simul , nullam salutis spem reliquam habent.

*DE GEHEELE MATHESIS OF WISKONST HERSTELT IN
zyn natuurlycke gedaante , door Abraham de Graaf.*

hoc est:

Universa Mathesis restituta in nativam suam formam per
Abrahamum de Graaf.

Amstelodami apud Joh. ten Hoorn , 1694. in 4.
plag. 42. cum tab. æn. 96.

Qui omnem fere suam ætatem in Mathesi docenda contrivit solertissimus hujus libri Auctor , variaque edidit doctrinæ suæ specimina , quæ ad Arithmeticam , Navigationem & Algebram pertinent , noluit deesse expectationi Auditorum suorum , qui Mathesis integrum systema , describendi ut labore sublevarentur , typis ut excudendum curaret , ab illo flagitarunt . Id quod in publicum jam prodit , Belgica lingua conscriptum , neque indignum , quod in Latinum idioma convertatur , ut latius pateat ejusdem usus ; quippe cum breviter in eo pertractentur præcipuæ disciplinæ Mathematicæ suis demonstrationibus instructæ . Nam primo libro de Proportionibus , quoniam omni quantitatis speciei competunt , agit : in secundo Arithmetica , tertio Geometria traditur ; illa arctioribus , hæc amplioribus finibus comprehensa , & tam theorematum quam problematum præcipua continens . Quartus liber Trigonometricus est , resolutionem triangulorum planorum & sphaericorum docens , nec non constructionem canonis trigonometrici & logarithmorum : quintus Astronomicus , theoriæ planetarum præcipue secundum Lansbergii placita exponens . Sexti libri argumentum est agrorum & doliorum mensura ; septimi navigatio ; octavi architectura militaris secundum Batavorum methodum . Nonum librum Gnomonica Arithmetica & Geometrica sibi vindicat , quæ analytica docetur methodo , ita ut pro obliquis ad horizontem , & simul declinantibus a meridie aut septentrione , quærantur regulæ , cum ad substylaris descriptionem , tum ad elevationem

tionem styli super planum datum inveniendam pertinentes , quæ membris nonnullis omissis aut parum immutatis ad reliquos simpliciores casus quoque transferuntur . Decimus liber projectiones scenographicas dilucide exponit , undecimus autem Dioptricam & Catoptricam , duodecimus Mechanicam brevibus explicat . Ultimus tandem Algebrae speciosæ præcepta , præcipue ad reductionem & resolutionem Equationum spectantia , uberius paulo quam Algebra Autoris edita A. 1672. proponit , simulque præcipuas sectionum Conicarum affectiones Algebraice demonstrat .

*EXCERPTA EX COMMENTARIIS MATHEMATICO - PHY-
sicis Academia Scientiarum Parisiensis , mens. Jun. & Jul.*

A. 1693. p. 98. 128.

Cum , qui Majo anni 1693. mense ab illustri illa Academia editi sunt commentarii , ad manus nostras propter impedita nimis commercia non pervenerint , paucis recensebimus , quænam comprehendantur in illis , quæ sequentibus duobus ejusdem anni mensibus prodierunt . Ac primum quidem comparet illustrissimi *Marchionis Hospitalii* solutio *Problematis Bernoulliani* , exhibita jam in Act. Erud. A. 1694. p. 193. Porro recensentur experimenta a *Dn. Homberg* circa *germinationem plantarum* instituta , ex quibus colligitur , neque elaterem aeris , nec ejus pondus , esse principalem causam germinationis plantarum , cum ipsa quoque fiat in vacuo ; nihilominus tamen aerem esse accidentalem germinationis causam , cum de eadem quantitate seminum ejusdem speciei , quorum nonnulla vacuo inclusa , alia in aere libero relicta , longe major numerus in aere , quam in vacuo , progerminaret . Cujus phænomeni hanc rationem verisimilem reddit *Hombergius* , quod aer sementi inclusus , & pressione externi aeris in vacuo liberatus , se magna vi expandat , & plerumque laceret vascula nutrimento vehendo & distribuendo destinata . Dominus *Varignon* persequitur doctrinam de *acceleratione motus* , regulamque suam generalem ad omnes hypotheses possibiles applicat . Dominus *Cassinus* autem accurate disquirat , utrum *mutatio* aliqua facta fuerit in *poli altitudine* aut Solis cursu , contendens inter se celeberrimorum Astronomorum vetustissimas pariter atque recentissimas observationes , nec non suas , quas in observatorio Regio fecit , quæ ab omni

variatione non sunt immunes. Quibus omnibus tamen perpenſis in ea eſt ſententia, non ſolum hiſce ultimis temporibus nullam extraordinariam mutationem factam eſſe, neque in altitudine poli neque in altitudinibus Solis meridianis, ſed etiam cœlum omni tempore in eodem fuiſſe ſitu reſpectu terræ, quo jam uſque a ſeculo integro fuiſſe deprehenditur. Credibile enim eſt omnes variationes, quæ afferri poſſunt, a pluribus defectibus oriri, qui in obſervationibus occurrunt.

Nam (1) Variationes illæ provenire poſſunt ex defectu instrumentorum, quibus obſervatio peragitur. Certum enim eſt, illa ſubinde alterationes ſenſibiles pati, quarum cauſa eſt imperceptibilis; unde opus eſt, ut rectificentur ſæpe & corrigantur.

(2) Oriuntur etiam quandoque a difficultate, quæ occurrit in æſtimandis minutorum partibus, quando non terminantur altitudines in minutis integris, aut quibusdam partibus aliquotis, v. g. dimidio, parte tertia, aut quarta, &c. ſed fere incommenſurabilibus.

(3) Poſteſt etiam earum pars tribui refractionibus irregularibus, quæ in aere fiunt, præcipue in obſervatorio regio, quod in meridiana regione magnæ urbis ſitum eſt, cujus ignes diverſimode poſſunt aerem rarefacere, per quem tranſeunt radii ſtellarum ſeptentrionalium. Id quod eo magis credibile ſit, quia Caſſinus hucusque non reperit tantum variationis in altitudinibus ſolſtitialibus, quæ capiuntur in parte australi, quam in poli altitudinibus, quæ in boreali explorantur.

(4) Quemadmodum ſubinde ſenſibilis eſt variatio in directione magnetis, ita fieri poſteſt, ut aliqua mutatio contingat in directione ſili perpendicularis instrumentorum, & hæc mutatio magis ſit ſenſibilis in certis terræ locis, quam in aliis.

Tandem, quod ad obſervationes antiquas attinet, cum notum ſit, veteres obſervariſſe instrumentis rudibus, ſi comparentur cum hiſ, quæ jam ſunt in uſu, non attendiſſe ad refractiones & parallaxes, neque etiam ab aliis quibusdam circumſtantiis ſibi caſiſſe, quæ errorem parere poſſunt in obſervando, quasque experientia jam cognoscere & evitare docuit; mirandum non eſt, differentias inveniri conſiderabiles inter illorum obſervationes, & eas quæ ſeculo ab hinc factæ ſunt.

Quod

Quod ſi ergo cuilibet illarum cauſarum portio ſua aſſignetur, quæ eidem competit de differentia, quæ reperitur in obſervationibus: parum certe reſtabit, quod poſſit attribui mutationi reali, quæ contigerit in ſitu cœli reſpectu terræ, aut motu aſtrorum; magisque conſentaneum eſt rationi referre hanc differentiam ad cauſas illas accidentales potius, quam ad mutationem veram in cœlo, & irregularitatem, quæ non debet præſumi ſine argumentis convincentibus.

Nihilominus maxime probabile eſt, ſucceſſu temporis *vere parvam* quandam *variationem in altitudine poli accidere*; illa tamen ſe reſtituit deinceps in ordinem, nec duo minuta excedit. Neque enim durante hoc ſeculo mutatio deprehenſa eſt, quæ foret duorum minutorum.

Credit quoque Dominus Caſſini, ſæpe *variationem quandam* contingere *in altitudinibus ſolſtitialibus* apparentibus, quam primum obſervavit Bononiæ A. 1655, & deinde quoque in obſervatorio regio, ſed quæ tamen paucorum eſt ſecundorum & brevi ad regularitatem redit.

Maximi autem momenti eſt in Aſtronomia noſſe, quantus præciſionis gradus poſſit attingi in altitudine poli inveniendâ. Si enim cognitum fuerit, quæcunque cura adhibeatur, nos non poſſe eſſe certos de altitudine poli, niſi quoad minutum circiter dimidium, non adhuc illa erit, niſi magna cum circumſpectione, in operationibus, quæ requirunt magnam exactitudinem, e. g. in indaganda parallaxi planetarum Luna ſuperiorum, & determinanda hora ſolſtitii: in calculo enim error paucorum ſecundorum valde conſiderabilis eſt. Adhiberi autem poterit majori cum confidentia in inquisitionibus minus delicatis, v. g. ad ſtabiliendas declinationes aſtrorum, & invenientiam horam per altitudinem ſtellarum. Sine omni vero ſcrupulo in uſum vocari poſteſt in geographia & navigatione, quoniam differentia dimidii minuti in altitudine poli non poſteſt gignere errorem majorem quarta leucæ parte, qui conſiderari non meretur, niſi quando charta conficitur loci non admodum ampli; quo in caſu potius recurrendum eſt ad dimensionem actualem, quam ad obſervationes poli altitudinum. Tandem Dominus *Homberg* experimentis reiteratis cognovit, *gravitatem aeris ad gravitatem aquæ eſſe ut 1 ad 800*, & corpora nonnulla, v. g. lignea, eburnea in vacuo ſuſpenſa leviora fieri,

Nn 2

fieri, quoniam particulæ quædam ob sublatam aeris externi pressio-
nem & interni expansionem liberius expirant, & corporis pondus
minuunt.

NOUVEAU VOYAGE DU LEVANT

par le Sieur D. M. Sc.

id est:

Itineris novi per Orientem facti Descriptio, auctore

Dn. Du Mont.

Hagæ Com. apud Steph. Foulque, 1694. in 12.

Alph. 1. cum figuris æneis.

Videntur quidem artes omnes & scientiæ istud jam nostra ætate
fastigium consecutæ, ut nihil fere dicere quis aut commentari que-
at, in quo non alios sibi prævisse, viamque quodammodo munivis-
se, statim deprehendat. Præsertim vero qui mores ritusque gentium,
provinciarum exterarum habitum, & quicquid splendidi ac præclari
urbes & imperia gentium, quas adire paucis contingit, habent, man-
dant literis, tale quid aggrediuntur, quod jam multi præstiterunt,
adeoque gloriam, quippe quæ cum multis illis communis est, solis
sibi vindicare nequeunt. Nihilo secius tamen si calculum ritè pona-
mus, ut nulla scientia, nulla doctrinæ pars, adeo omnibus suis nume-
ris absoluta est & consummata, ut non præclaris mentibus bene de il-
lis merendi pateat campus: ita qui orbis perlustrant partes, & per gen-
tes longe distitas animum curiosum circumferunt, nunquam fere non
animadvertere quid solent, cæteris nondum perspectum. Præterea
mutat omnia tempus: mores præcipue atque ritus gentiumque insti-
tuta non semper eadem manent: ut adeo peregrinatoribus nunquam
desit facultas talia scribendi, quæ legentium provocare industriam,
explere sciendi cupiditatem, & ipsis Auctoribus summum decus con-
ciliare possunt.

Fecit itaque operæ pretium clarissimus Auctor Du Mont, dum
hasce suas commentationes, seu itinerum fructum uberrimum, eru-
diti orbis oculis subicere voluit. Quo ipso demonstravit, se a sum-
morum istorum virorum, quos & antiqua tulerunt secula, & nostra
vidit ætas, qui castra secuti, inter arma & bellicos strepitus Miner-
væ litant, non procul abesse exemplo. Nos, ne instituti migre-
mus leges, nec tamen ignorare patiamur Lectores, quid ex hoc libro
spera-

sperare debeant, quæ de Turcarum institutis moribusque Epist. XIX,
XX. & XXI. differit, paucis referemus. Imperium Turcicum plane
despoticum esse, idque ex ipsius Mohammedis lege, jam pridem qui-
dem aliis est observatum, ab Auctore vero denuo comprobatur.
Summa hæc Turcici Imperatoris potestas vel in eo conspicitur, quod
sæpius ex arbitrio gregarium militem ad summam, quæ in hoc Im-
perio est, dignitatem evehat. Alterum, ut constat, ab Imperatore lo-
cum magnus, ut vocant, Vezirius tenet, qui Regis titulo gaudere dici-
tur, inde ut omnibus palam fiat, Imperatori jure meritoque Reges a
servitio esse, neve Imperio Romano veteri cedere videatur, cujus in
eo haud mediocriter exsplenduit majestas, quod Regibus imperita-
rit. Provinciarum sequuntur Præfecti, quos Bassas appellant. Ho-
rum munus est, jura dare, & continere in obsequio subditos. Im-
perator autem quotannis certam argenti summam pensitant, servos-
que tradunt. Circumscriptionem itaque satis cum ex lege habeant po-
testatem, non tamen intra officii sui subsistunt limites, tantamque
sibi apud suos conciliant auctoritatem, ut nec Imperatori cedere vi-
deantur. Superbe atque avare imperitant suis, nihilque faciunt re-
liqui, ut Tyrannorum promereantur nomen. Nec Imperatorem hæc
fugit: coercere tamen horum hominum petulantiam non audet,
quod militem suis sumptibus alant. Nec etiam Imperatori pecunia
præsto est, ut ipse solvere stipendia militi possit; unde profecto fit, ut
Reguli isti leges illi dare sustineant, tantum abest, ut accipere semper
parati sint. Hinc omnes, qui Turcicum Imperium affligerunt, mo-
tus, judice Auctore, manarunt: nec dubitat, quin nimia horum præ-
fectorum auctoritas ultimam illi aut attractura, aut acceleratura sit
perniciem. Sed & alia, nec minora, Imperii hujus mala observavit.
Nimirum nihil solennius Imperatori est, quam procures, ipsumque
magnum Vezirium vel levi de causa necare. Hinc viros rei militaris
peritos valde imminui necesse est: adeoque cum rei summa, exerci-
tusque cura, juvenibus rudibus valde, & nulla cognitione imbutis
concredatur, non nisi infelix belli inde sperari potest eventus. Non e-
nim ut fungi nascuntur, qui ejusmodi muneribus possint admoveri.
Præterea divina humanaque jura adeo impune apud Turcas violari
docet, ut satis mirari nequeat, quosdam scriptores non erubuisse,
Turcarum in administranda justitia disciplinam collaudare. Non

vero alias habent leges civiles, quam quas Mohammedes illis dedit, easque Præfecti, ad quos juris dicendi potestas spectat, imperiti ut plurimum ineptique homines, satis male interpretantur. Quod vero magis deplorandum, a sententia judicis quantumvis iniqua, aut provocare non licet ad majus illud concilium Imperatoris, quod Divan vocant, aut etiam plane frustra provocatur. Causas civiles qui judicat, Cadi vocatur; criminalium cognitio ad Bassam sive Præfectum spectat; neutri vero constitutum est succurrere oppressis, sed opes corradere, unde & non raro inter se inimicitias gravissimas ipsi judices exercent; quod exemplis lepidissimis Auctor comprobat. Addit etiam quædam de suppliciorum generibus, apud Turcas usitatis; atque inter alia docet, vivicomburio solum Christianos plecti, qui Mohammedem aut Alcoranum convitiis proscindunt, vel cum foemina Turcica rem habent: addit tamen, cuncta supplicia pauperibus solum esse metuenda; pecuniæ enim omnia cedere, & homicidia pariter ac latrocinia impune committi ab illis, qui pecunia non immodica pœnam sibi imminentem redimunt.

Quod ad sacra Turcarum attinet, DEUM quatuor Prophetas hominibus indulgisse, qui ad beatorum sedes viam illis monstrarent, quidve fas & nefas esset edocerent, existimant, Enochum, Mosen, Christum Servatorem nostrum, & Mohammedem. Et Christum quidem, quem ex virgine natum confitentur, crucis sublatum supplicio abnuunt. Judæos quippe Servatorem prehensuros, vi Numinis obcoecatos rapuisse ad supplicium Judam. Hanc suam sententiam Christo honorificam valde esse credunt; cum contra, quæ Christiani asserunt, eidem dedecori esse existiment. Eundem priusquam ultimus dies præmia bonis, improbis pœnas reddat, imperaturum orbi, matrimonium initurum, sobolemque suscepturum, contendunt. Prædestinationem acriter defendunt, eamque ad minima usque extendunt. Angelos bonos malosque agnoscunt, illos albos, hosce nigros vocantes: utrosque adorant, illos ut prosint, hosce ne noceant. Pœnarum autem, quæ improbis inflicturus est DEUS, fore finem, sibi persuadent. Animas mortuorum una cum corporibus in sepulchris commorari putant; easque etiam dum vivunt homines, non tam arcto vinculo corpori junctas esse, ut non discedant quandoque vel in paradysum vel ad alia loca, inque suum deinceps revertantur domici-

micilium. Taceo cætera: prolixè enim Auctor illorum de anima commenta memorat. Multiplici quoque ratione se pollui censent; hinc lotiones non unius generis apud eos sunt frequentes. Ter quotidie preces ad Numen fundunt: templum bis per hebdomada, qui præ cæteris religiosi videri volunt, frequentant. Romanæ Ecclesiæ ritus referunt, dum certum anni tempus jejunio est consecratum. Et tum quidem integrum diem sine cibo trahunt, aut noctu parum illis est cibo & potione famem sitimque depellere, quin genio ad satietatem usque indulgent. Suilla illos non vesci, nec bibere vinum, saltem hoc inter verita haberi, nec ferre imagines, lippis quoque & tonsoribus notum est, adeoque obiter illud Auctor memorat. Stipem vero erogare pauperibus, opesque sacris usibus consecrare, id vero ejusmodi esse putant, ut non alia magis re placari Numen, expiari peccata opinentur. Ast parum illis est hominibus benigne facere, bestias quoque & cumprimis canes beneficiorum suorum expertes esse non sinunt. Multa sunt, nec injucunda, quæ Auctor de Turcarum inepto in canes affectu, deque illorum commentis huc pertinentibus, refert. Tandem vero quæ de pestilentia illorum sit sententia, edisserit. Nimirum nullus fere annus est, quo non ea laboretur. Sed cum fato ineluctabili homines mori censeant, malo huic asferre medelam adeo negligunt, ut pro stulto ineptoque homine habeant, qui vim contagionis evadere sustinuerit.

Sed indolem vitæque rationem Turcis usitatam, exhibet Epistola XXI. eamque nostræ oppositam plane esse, advertit. Vel vestitus hoc comprobat; quem Europæi fere plerique mutare sæpius amant, Turcæ contra semper eundem retinent. Ast vero dum hinc argumentum capiunt inconstantiam levitatemque nobis exprobrandi, suum contrainmotum animi robur prædicandi, oppido falluntur. Rem si accurate efferre velis, quod illi constantiam vocant & gravitatem, stupiditatem rectius, judice Auctore, dixeris. Supina rerum exterarum ignorantia, qua omnes, qui non summæ rerum admoventur, laborant, hoc satis superque testatur. Cæteri enim, quos officii ratio non cogit, ut civilium rerum intelligentia animum imbuant, præter foeminas & equos nihil curant. Hinc de vestitu tum virorum tum foeminarum, matrimoniis, polygamia & concubinato, pœnisque meretricum, multa edisserit, alibi quoque obvia. Nec cultum foeminarum

rum Turcicarum, magnificum profecto splendidumque, præmittit; quo pulchritudinem, quam natura illis indulsit, augere omni ratione annituntur. Finit tandem Epistolam, de musica, saltationeque, & aliis Turcarum oblectationibus quædam exponendo, nullumque nobilitatis apud eos esse locum, observat.

Cæterarum Epistolarum indicare argumenta, vel ideo non abs re fuerit, quod & Europæ quasdam provincias urbesque nobiliores in illis descriptas videre liceat. Prima namque Spiram & Manhemium, cultissima nuper Germaniæ oppida exhibet, barbaramque Gallorum crudelitatem, qui solo hæc æquarunt, detestatur. Secunda, quæ anno 1689. præclare fortiterque a Germanis, præsertim invictissimo Heroe, FRIDERICO III Electore Brandenburgico, gesta sunt, exponit, urbesque tunc temporis & obsesas, & expugnatas sistit; præcipue autem Heidelbergam, Cochimam, Badam, Durlacum, Argentoratium, accurate & eleganter describit, & quæ in hisce urbibus visu digna sint, edisserit. Epistola III. Metas, Nannetum, Divionum & alias Galliæ urbes exhibet. Lugduni monumenta, antiquitatem ejus comprobantia, sistit Epist. IV. Viennæ, Gratianopoleos, Mommeliæ, Augustæ Taurinorum, aliarumque minoris momenti urbium descriptionem, legere licet in Epist. V. Sexta Pinarolium, Aquas Sextias, totamque Provinciam repræsentat. Massiliensi urbi delineandæ conservata est epistola septima, in qua, quæ de odio Massiliensium erga Gallos memoriæ prodidit, cum primis observatu digna sunt. Nec minus diligens est in sacra ista spelunca, quæ inter Masiliam & Telonem Martium est, delineanda. Fabulistamen, idque ex merito, annumerat, quæ de Maria Magdalena, lachrymis suis hanc speluncam consecrante traduntur. Addit multa de Arelato urbe, splendidoque & Romanæ magnificentiæ locuplete teste amphitheatro, quod ibi conspicitur, Nemauso quoque, itidem amphitheatro aliisve Romanæ antiquitatis reliquiis splendida, de Occitania item universa, incolarumque ejus, præsertim foeminarum lepidissimis moribus. Hæc omnia epistola octava exponit. In epistola nona tum de Italia universa generatim, tum maxime de Republica Genuensi disserit, Romanumque delatus Alexandrum IIX. Romanum Pontificem cum Innocentio XI contendit, subjiciens etiam quædam de asylorum abusu. Postquam autem tempestatis vim, quam subiit, cum Maltham adiret, graphice depin-

pinxisset, ipsius insulæ fata commemorat, quidve visu dignum in ea deprehendatur, accurate enarrat epistola decima. Hac occasione de antiquitate & origine, itemque hodierno statu ordinis Johannisitici quædam subnectit; sed & subsequens epistola undecima situm ejusdem insulæ, mores incolarum, vestitum foeminarum, inquisitionis sacræ ibi usitata rigorem & alia nonnulla exponit. Trojæ rudera, urbisque Constantinopolitanæ situm, magnitudinem, templa, ædificia publica cæteraque monumenta illustria exhibet epistola duodecima. Nec aliud fere argumentum est epistolæ decimæ tertiæ, in qua tamen & de molestis, quas devorare coguntur, qui in Asia iter faciunt, conqueritur, & de artibus Legati Gallici, qui tunc temporis Constantinopoli degebat, multa exponit. Triumphalem Imperatoris Turcici in urbem ingressum, ob res bene feliciterque anno 1690. in Hungaria gestas, depingit epistola decima quarta. Nihil ibi ad magnificentiam, qualis barbarorum esse solet, deerat; tota urbs faustis acclamationibus personabat: cum primis Gallicus Legatus, ut suam latitiam ob reportatam a Christiano nomine victoriam significaret, nihil fecit reliqui, nec sumptibus modum posuit. Indignabundus hac de re conqueritur Auctor, foederisque, quod jam pridem Gallis cum Turcis intercedit, rationem persequitur. Maxime autem cognitu digna sunt, quæ de insula Chio exponit epistola decima quinta. Græci eam, ut constat, incolunt, sed privilegiis quam plurimis præ cæteris gaudent. Mohammedi quippe secundo, victricia arma longe lateque circumferenti, sua sponte se submiserunt, eaque obsequii promptitudine consecuti sunt, ut cum cæteri Græci dura servitute premantur, soli aliquam libertatis retinuerint speciem. Quæ de urbibus insulæ & monumentis, moribus quoque & vestitu incolarum disserit, legisse neminem poenitebit. Rhodum Cyprumque insulas, & quæ in illis videntur antiquitatis monumenta, Alexandriam itidem Ægypti urbem longe celeberrimam, moresque hodiernos Arabum, sistit epistola decima sexta. Decima septima autem de pyramidibus Ægypti & catacumbis, de urbe Cairo Memphisque rudibus verba facit. Smyrnam describit epistola decima octava, in qua & de auctoritate consulum Gallicorum in urbibus Turcico imperio subjectis quædam addit. Hinc postquam de Turcarum imperio, religione, & moribus ea retulit, quæ supra a nobis sunt commemorata, Græcorum

statum modernum, mores & religionem, præsertim capita in quibus ab Ecclesia Romana dissentiunt, enarrat; de Judæis quoque in Oriente viventibus quædam tradit epistola vigesima secunda. Smyrnæ urbis statum, & pericula quibus exposita est, edisserit epistola vigesima tertia, in qua & de divinatione Arabum atque Turcarum, horumque de lapide philosophico sententia, quædam subnectit. Mohammedis quarti Imperatoris Turcici, ejusque successoris Solimanni, vitam, resque gestas, & fata memorat epistola vigesima quarta. Quæ a Christianis Principibus anno 1691 præclare fortiterque contra Turcas gesta sunt, motusque cladem exercitus Turcici subsecutos, & alia huc spectantia ibidem persequitur. Gallici Legati artes, omnem lapidem moventis, ne summa rerum Turcicarum conturbata, pax inter Turcas & Imperatorem nostrum iniretur, enarrat epistola vigesima quinta. Digna quoque sunt, quæ legantur de ritibus, quibus Christianus perfidus Turcarum sacris imbui cupiens initiatur, quæ in eadem epistola tradit. Præter insulas quasdam, urbem & rempublicam Ragusinam, & Venetam describit epistola vigesima sexta: sed & vigesima septima, octava & nona, Venetorum institutis & moribus, clarissimisque urbis splendidissimæ monumentis describendis consecrantur.

THOMÆ CEVÆ E SOC. JESU INSTRUMENTUM PRO
Sectione cujuscunque anguli retilinei in partes
quotcunque æquales.

Mediolani apud Ambrosium Ramellatum, 1695. in 12. Plag. 1.

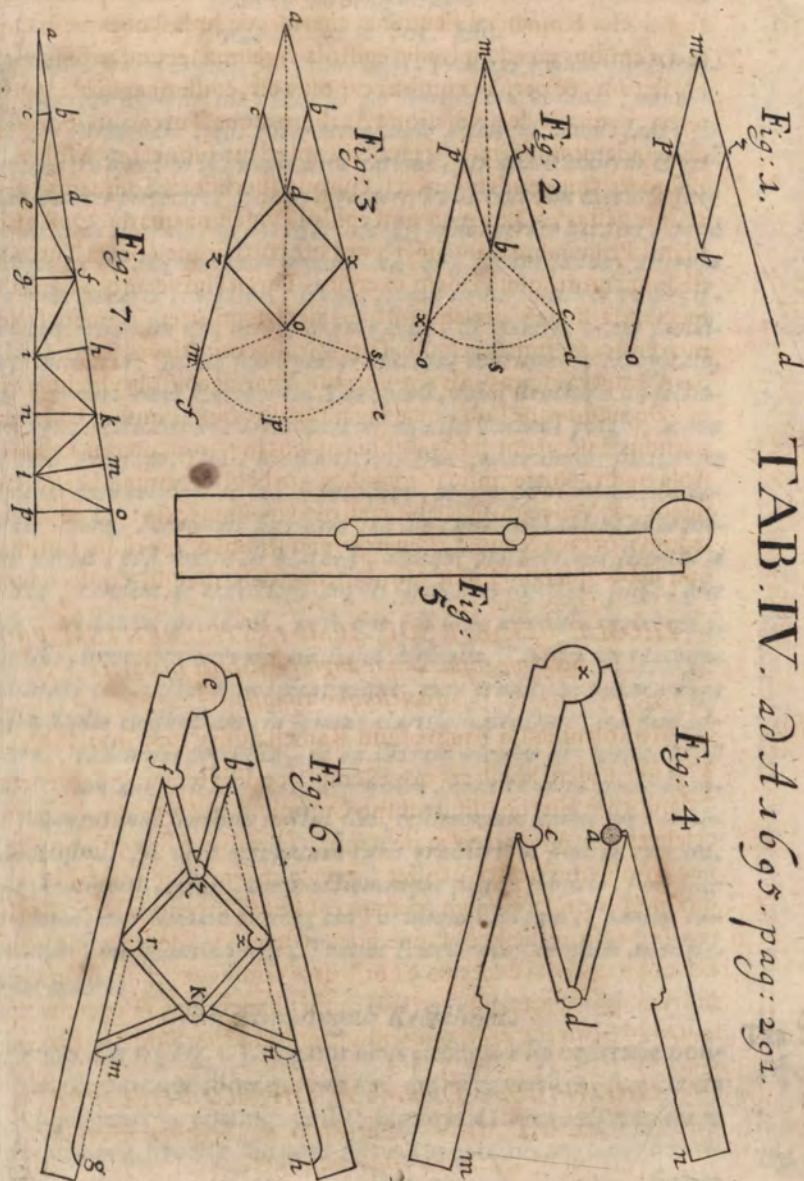
Duo ejusdem libelli ad nos exempla eodem tempore pervenerunt, quorum alterum illustrissimo Comiti *Mediobarbo Birago*, alterum celeberrimo *Magliabechio* debemus. Cum vero brevissimus ille sit, nec in officinis nostris proster, integrum eum huc transcribendum duximus, ne ipsa quidem, cum occasionem invento ab excellentissimo Imperatore bellico suppeditatam aperiat, dedicatione omissa. Etsi enim non nisi excerpta e libris dare consueverimus, istum tamen morem quin aliquando certis id causis suadentibus migremus, quid impedit? Sequitur ergo opusculum ipsum ad verbum descriptum.

Excellentissimo Domino D. DIDACO PHELIPPEZ

DE GUZMAN, Marchioni de Leganes &c.

Mediol. Governatori &c.

Domi-

Domino suo benignissimo
Thomas Ceva e Soc. Jesu.

Trisectionem anguli (ut optime nosti, Princeps eruditissime) Pappus per hyperbolam, Clavius per lineam conchoideos, nonnulli per parabolam, alii aliter attentando absolvere conati sunt; sectionem vero ejusdem in quavis data ratione, per quadratricem & spiralem veteres perfecere. Qui vero geometricè alterutrum executus fuerit, inventus est nemo: nec prestat investigando operam perdere, quod videlicet ex his alterum inter problemata, quæ vocant solida, alterum vero inter linearia censeatur. Itaque, quod tentari utiliter possit, illud unum reliquum est, ut res ista organice, & quidem praxi facillima, expediatur. Idque mihi videor affectus instrumento excogitato, quod superiori anno Excellentie Tuae obtuli, cujus structura ad sectionem anguli rectilinei in partes quorvis æquales extendi potest; atque hoc typis excusum, Tibi, præstantissime Dux, meorumque studiorum Mæcenas humanissime ac beneficentissime, pronus sisto: immo tibi acceptum refero. Meministi siquidem, ea die, qua mihi aditus ad te primum patuit, post multa de Mathesi, aliisque pulcherrimis scientiis a te dicta, tandem de trisectione anguli sermonem injectum fuisse; quo super, artificium quoddam, in Belgio (si bene memini) inventum, ostendisti, lineæ conchili veterum haud dissimile. Tantam vero tamque inusitatam comitatem humanitatemque, cum eruditione bonarumque artium studio conjunctam, in summo clarissimoque Duce, ita sum admiratus, eademque percussus, ut ex illo rem mecum diu volutans, si quid dignum auspiciis tuis forte invenirem, hunc tandem qualemcumque commentandi fructum nactus sim, testimonium animi erga te obsequentissimi. Ne vero occupatum curis gravioribus diutius teneam, demonstrationem, usum, constructionemque paucis subjicio: simulque operi tenuissimo veniam precor; cui, ut aliquid addam, (parum tamen addo) me ipsum adjicio, Tuaeque Excellentie famulum addictissimum dedico.

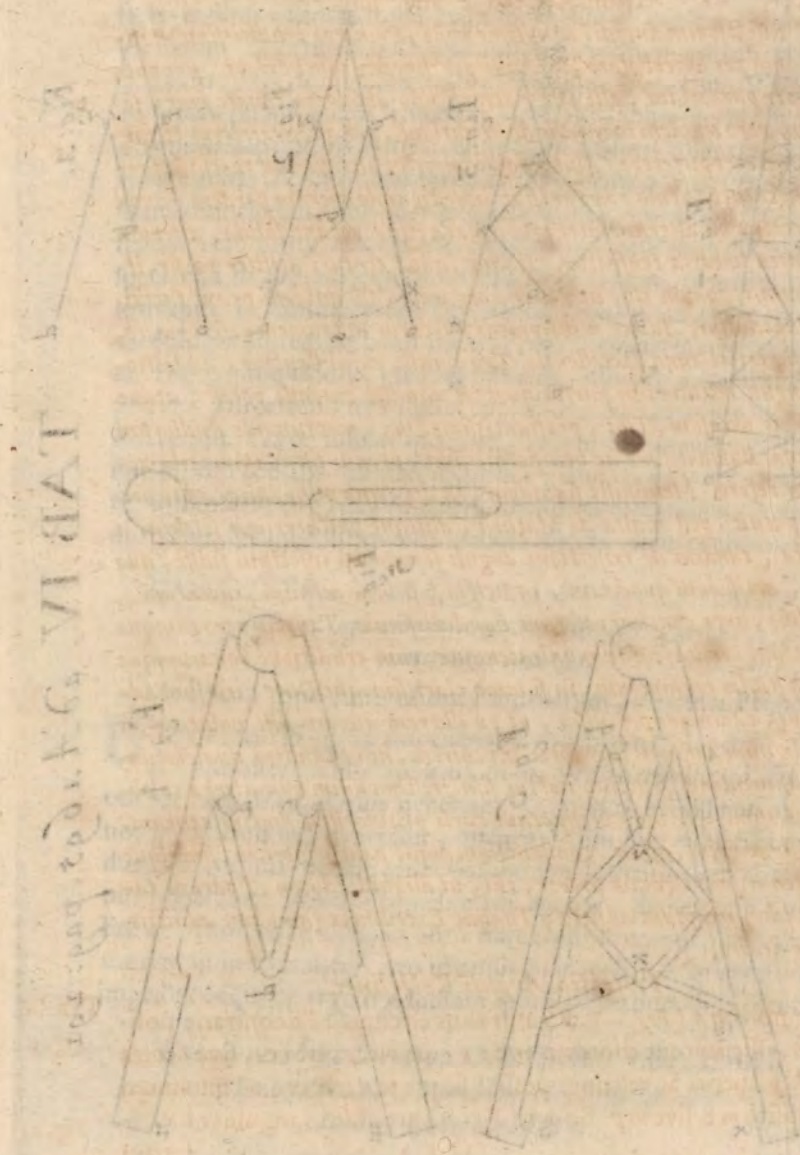
Trisectio Anguli Rectilinei.

Circino dm (Fig. 1.) affigatur alius circinus zbp contrarie positus, efficiaturque rhombus $mzbp$, qui circa vertex, sive centrum m, z, b, p aperiiri ac restringi possit; sitque md sive mo ad minimum tripla ipsius mz , sive mp . Sit jam (Fig. 2.) propositus angulus cbx trifariam

TAB. IV.
Fig. 1.

Fig. 2.

O d 2

fariam dividendus. Resecentur lineæ bc , bx æquales ipsi mz . Centrum deinde instrumenti b acu defigatur in vertice b ejusdem dati anguli cbx ; restringanturque ambæ regulæ md , mo , donec transeant per puncta c , x , excipiantque intervallum cx . Dico angulum cmx esse tertiam partem dati anguli cbx . Producat diametrum mb indefinite. Cum duo triangula mzb , zbc sint ex constructione isoscelia, erit angulus externus czb , sive bcz duplus anguli zmb ; ideoque, cum angulus externus cbz sit æqualis angulo interno cmb ejusque duplo bcm , erit triplus anguli cmb . Similiter angulus sbx demonstrabitur triplus anguli bmx , ideoque totus cbx triplus totius cmx . Quare angulus cmx tertia pars erit dati anguli cbx . Quod erat &c. Hinc sumpta distantia pz dabit subtensam tertiæ partis arcus cx ; idemque præstabitur, si designentur duæ lineæ juxta zc , px , vel in iisdem notentur utrunque duo utrinque puncta, quæ deinde, sublato instrumento, continuentur.

*Sectio anguli rectilinei in quotvis
 partes æquales.*

Fig. 3.

Sit jam (Fig. 3.) datus angulus som dividendus in quinque partes. Addatur priori rhombo alter rhombus priori æquilaterus eodemque modo versatilis; ita tamen, ut, dum una cum rhombis clauditur instrumentum, possint vertex x , z , libere fluere versus e , f juxta costas utriusque regulæ ae , af , vel per canaliculum intra easdem excavatum; sitque ae , sive af ad minimum quintupla ipsius ab . His positis, rescentur os , om æquales ipsi ab . Centro deinde instrumenti o defixo, uti superius, in vertice o dati anguli som , ita restringantur ambæ regulæ ae , af , ut excipiant intervallum sm . Dico angulum sam esse quintam partem dati anguli som . Producat diametrum ad indefinite, quæ transibit etiam per o : sunt enim anguli xdo , zdo æquales, cum demonstrati sint triplices angulorum æqualium bad , cad , ideoque erit do diameter rhombi $dxoz$. His positis, cum angulus xdo , sive xoa sit, ut ostendimus, triplus anguli xao ; externus autem sxo , sive osa æqualis sit interno xao , ejusque triplo xoa ; erit idem angulus osa quadruplus anguli xao ; ideoque externus sop , cum sit æqualis interno oas , & ejus quadruplo osa , erit quintuplus ejusdem anguli oas . Similiter & angulus pom erit quintuplus anguli

anguli oam ; ideoque etiam totus som erit quintuplus totius sam ; ideoque angulus sam quinta pars anguli som . Quod erat &c.

Quod si datus angulus in septem partes sit dividendus, addatur præterea alius rhombus eodem modo constructus; & sic deinceps: eritque eadem praxis, & demonstratio.

Corollarium.

Itaque si habeatur hujusmodi instrumentum compositum ex pluribus rhombis (Fig. 6.) primus $ebzf$ inserviet pro trisectione, si nimirum, collocato centro z in vertice dati anguli, ita restringatur instrumentum, ut latera zx , zx rhombi sequentis congruant lateribus dati anguli. Secundus autem rhombus $zxkr$ inserviet pro sectione in quinque partes, si nimirum, centro k eodem modo collocato in vertice dati anguli, ita restringantur regulæ eb , eg , ut latera sequentis rhombi congruant lateribus dati anguli. Tertius pro divisione in septem, & sic deinceps. Facilius etiam id exequemur, si, centro z fixo in vertice dati anguli, aptentur prius cruribus ejusdem dati anguli latera zr , zx ; iisdemque digito pressis atque detentis, restringantur regulæ eb , eg , donec utrinque contingant rotulas x , r . Idem dic, fixo centro k , pro sectione in quinque, & sic de cæteris. Habemus igitur artem, quæ extendi possit ad sectionem dati anguli juxta quoscunque numeros impares, & consequenter, per bisectionem, juxta quamecunque rationem in numeris datam. Satis tamen idoneum videtur instrumentum, si non excedat tres rhombos; quorum beneficio circulus in suos gradus exacte dividi, atque inter alia heptagonum, & enneagonum describi facillime, nec non plurimæ æquationes analyticae absolvi possunt.

Instrumenti modus.

Figura quarta exhibet instrumentum pro trisectione: debet autem (Fig. 4.) rotula a ita limari in parte superiori, rotula autem o ita limari inferius, ut, clauso instrumento (quemadmodum in quinta figura apparet) altera alteri superinduci, atque invicem committi possit. Figura sexta exhibet instrumentum pro sectione anguli in tres, & in quinque partes; idemque cavendum in rotulis b , f , r , x , quo posunt invicem superinduci, dum clauditur instrumentum. Centra ro-

Fig. 6.

Fig. 4. 5. 6.

rotularum æqualium b, x, n , & f, r, m , in rectis lineis $e b, e g$ necessario consistent. Centra autem rotularum z, k sint perforata, ut, intronmissa acu, collocari ac detineri possint in vertice dati anguli, ut opus fuerit. Quomodocunque autem restringatur instrumentum una cum rhombis, semper angulus $b e f$ erit subtriplex anguli $x z r$, & subquintuplex anguli $n k m$; & sic deinceps. Quare labor trisectionis in eo positus est, ut rhombi angulus $x z r$ fiat æqualis angulo dato. Similiter divisio in quinque nihil aliud exigit, nisi ut angulus $n k m$ fiat æqualis dato; & sic de cæteris. Experientia vero felicissime successit.

Dum instrumentum aperitur ex pluribus rhombis compositum, primo rhombo excepto, cujus rotulæ f, b defixæ sunt in regulis $e b, e g$, cæteri sequentes manu attrahendi sunt, ut eorundem rotulæ x, n, r, m adhæreant utrique costæ, earumque centra existant in lineis rectis $e b, e g$. Ex rotulis n, m id quod punctis designatum est, refecari potest.

Appendix.

Fig. 7.

Illud denique, appendicis loco, addendum puto, quod dato angulo $o a p$ valde acuto (Fig. 7.) si intervallum quodcunque $a b$ circino sumptum transferatur ex b in e , ex e in f , ex f in i , ex i in k , ex k in l , ex l in o , &c. quoad fieri id potest; ducanturque ex singulis angulis ad latera opposita perpendiculares $b c, e d, f g, i h, k n, l m, o p$; erit $b c$ sinus rectus anguli a simpli; $e d$ sinus rectus anguli $d b e$ dupli; $f g$ sinus rectus anguli $f e g$ tripli; $i h$ quadrupli, $k n$ quintupli, & sic deinceps: rectæ $a c, b d, e g, f h, i n, k m, l p$ complementa: $a e, b f, e i, f k, i l, k o$ chordæ: $a b, b e, e f, f i, i k, k l, l o$ sinus toti invicem æquales. Quæ omnia cum ex circulo in triangulum ex ordine deducta sint, servato ubique eodem sinu toto; cumque insuper triangula $a b c, a d e, a g f, a h i, a n k$, &c. sint invicem similia, aliquid utilitatis & compendii trigonometriæ afferre possunt; quod satis sit innuisse.

Lettres du Cardinal Duc de Richelieu.

id est:

Epistolæ Cardinalis Ducis Richelii.

Parisius apud viduam Mabre Cramoisi, 1695. 12. Plag. 15.

Adeo

A Deo nominis sui fama orbem universum, dum vixit, implevit Armandus Johannes Richelius Cardinalis, ut quin posteros quoque ferosque nepotes, magna invasura sit cupido, & facta viri hujus legendi, & monumenta tam præclari ingenii perlustrandi, nullus dubitemus. Hinc & neminem facile repertum iri existimamus, qui non fateatur, eum qui epistolas Richelii edidit, & de orbe erudito universo, & de venturis quoque seculis, non male meritum esse. Elucet enim in Epistolis indoles ac genius cujusque, ut ab Historiarum conditoribus, quantumvis præclaris & dicendi facultate æque ac fide integerrima præditis, vix luculentius designari aut representari possit. Præterea id proprium ac peculiare fuit Richelio, ut non tantum prudenter feliciterque rerum summam tractaret, sed & quo pacto tractanda esset, quin quam Politicus in omni vitæ genere, interque fortunæ ancipites casus, tenere rationem deberet, accurate docere alios posset. In quo qui cum illo comparari possint, pauci admodum sunt: adeo plerique eas artes, quibus utuntur ipsi, cum aliis communicare aut nolunt, aut nequeunt. Et poterat quidem *Testamentum* Richelii, ut vocatur, *Politicum*, judice Auctore, omnes hac de re certiores facere, nemini ut dubitandi ullum argumentum superesset, sed & epistolas a se editas, non minus luculenter hoc testari, autumat atque contendit. Habent itaque prudentiæ civilis cultores, de quo sibi gratulentur. Habent vero &, qui historico studio justum ponere pretium didicerunt. Magnam quippe lucem Historiæ ejus ætatis per hæc epistolas affundi, nemo abnuet. Nimirum pleræque ex illis datæ sunt ad Cardinalem de la Valette, penes quem bellicarum rerum summam tum temporis esse voluit Ludovicus Rex. Lotharingæ Duci signa hic inferre cœpit anno 1633, subsequenti vero anno Hispanis quoque & Austriacæ domui bellum fecit. Non tantum itaque Belgium, sed Italia quoque, Hispania, Germaniaque, qua Galliam attingunt, bellico strepitu personabant. Quantæ hinc Richelio enatæ sint curæ, sive obsidione cingendæ essent arces, sive acie discernendum, sive legendus miles, sive immensi sumptus subministrandi, sive corrigendi ob ignaviam Duces, aut ad constantiam & fortitudinem excitandi; quanta lætitia, si ex animi sententia res cederet; quantum tædium, si votis non responderet eventus; id omne ex literis hisce, præsertim ad Cardinalem de la Valette, Schombergium,

gium, Hallwinum, Chastillonium, aliosque exercitus Gallici Duces datis, abunde intelligitur. Sabaudicis maxime litibus & negotiis lucem affundent epistolæ variae, ad Victorem Amadeum Sabaudiae Ducem, ejusque conjugem, & Dominum d' Hemery. Iisdem illustrandis etiam inservit proluxa relatio de iis, quæ ad pacem Italiae reddendam gesta sunt, recitata a Cardinali Richelio Gratianopoli, coram Rege & Franciæ Marefchallis, quæ exstat pag. 245. Quas ad Pontificem Romanum & Cardinalem Barberinum scripsit, itidem lites quasdam exponunt, simulque palam faciunt, Richelium nunquam tanto fuisse in Romanam sedem studio, ut non Regis regni que Gallicani commodis, cæteris omnibus neglectis, consulere allaboraverit. Cæterum conspiciuntur hic & quædam ad Jacobum Angliæ Regem, ejusque conjugem, epistolæ, in quibus præter solennem officiorum significationem, vix quicquam memoratu dignumprehenderis. Ad Regem Ludovicum autem pauca admodum hic comparent, quibus & nonnullæ Regis ad Richelium additæ sunt. Ex hisce autem profecto, quam incredibili affectu Rex Cardinalem prosecutus sit, abunde perspicitur: namque ut unico saltem hoc documento firmemus, epistola illa, quæ ducentesiimæ decimæ quintæ subnexa est, Cardinalem, quem iratum sibi putabat, quod sententiam ejus de itinere differendo non probasset, placare verbis adeo submissis, & ad omnem modestiam compositis annitur, ut a subdito Regis iram metuente vix alia expectares. Lectu quoque digna est enarratio litium & contentionum, quæ inter Cardinalem & matrem Regis Mariam de Medicis intercesserunt in qua id unice Cardinalis agit, ut suam innocentiam probet, fortunæque iniquitatem deploret, quod nec deferere stationem, sine perfidia aut ingrati in Regem Galliamque universam animi labe, nec manere in illa, sine periculo possit. An vero ita cuncta ut refert, se habeant, omnisque criminis an expers sit, ut vult videri, dijudicabit haud difficulter, qui historiam Cardinalis non ita pridem editam, & supra a nobis recensitam consuluerit.

ERRATUM.

Sectione VI. Tomi II. Supplementorum lin. 31. pro *Michael*
lege *Christophoro*.

* *

ACTA ERUDITORUM

*publicata Lipsiæ
Calendis Julii, Anno MDCXCV.*

*LA VIE DE JEAN BAPTISTE COLBERT MINISTRE
d'Etat sous Louis XIV Roy de France.*

id est:

Vita Johannis Baptistæ COLBERTI Ministri Status sub
Rege Galliæ Ludovico XIV,
Coloniæ 1695. 12. Plag. 15.

Post Johannem Armandum Richelium ac Julium Mazarinum Cardinales, sæculi hujus prodigia, primas inter eos, qui Regi Galliæ LUDOVICO XIV a ministerio, gubernandoque & sustollendo in id fastigium, quo hætenus steterit, regni statu fuerunt, tenuisse partes putandus omnino est JOHANNES BAPTISTA COLBERTUS, cujus vitam *Autor*, quisquis etiam ille sit, simplici quidem stylo, sed qui bonum historicum decet, vero admodum, saltim verosimili, ac neque minus tamen eleganti descripsit; pictores imitatus, qui formam imaginis vivam expressuri, nævos faciei æque repræsentant, ac ductus illos elegantiores, qui istam alias plurimum solent commendare. Ut adeo ille tam a satyræ acerbitate, quam ab adulatione eorum, qui elogiis scriptis facta etiam virorum illustrium laude non digna emollire consueverunt, censerī debeat prorsus alienus. Causam eandem pro se allegat *Autor* in *præfatione*, & moram editæ serius vitæ hujusce eo excusat, quod Marchionis *de Seignelay*, quem filium natu majorem, & bonorum honorumque hæredem præcipuum reliquerat Colbertus, mors prius fuerit expectanda, ne vel is nocere posset vera scribenti, vel hic cogeretur alia longe, quam vellet, aut sentiret, de vita patris commentari.

Dotes Colberti mentisque ac morum habitum omnem simul ante

Pp

comple-

- pag. 1. 2. complectitur, quam vitæ gesta reliqua, & artes, quibus ille sibi finxit ipse fortunam, enarret. Ait ipsum mediocris fuisse staturæ, sed acris admodum ingenii, severum ac meditabundum, sermonisque parcum, & expendentem prius omnia accurate, quam decerneret, atque consilia exequeretur; patientem præterea laboris ac indefessum, pietatis æque ac moderatæ vitæ affectatorem, sed & pecuniæ honorisque cumprimis avidum, ac literarum, quas tamen non didicerat, plurimum amantem, destinatorum mentisque affectuum dissimulatorem, & in rem suam cumprimis attentum. Patrem habuit *Nicolaum Colbert*
- p. 3. *Dn. de Vandieres*, qui vini prius, ac pannorum deinceps, tandemque sericarum mercium mercaturam exercuerat; & matrem *Mariam Pusfort*, ex iis nimirum *Rhemis*, primaria Campaniæ urbe, natus mense Novembri anno 1625. Mercatoriæ rei a patre destinatus Parisios cum venisset, & Lugdunum deinde, neglecta ea, causarum patrono non uni coepit esse a manu, commendatus denique *Michaeli Tellerio*, Ministro Status ex præcipuis tunc uni. Hujus studiis recte aliquandiu cum inservivisset, ab eodem Cardinali Mazarinio fuit permissus; qui cum fidem Colberti haberet perspectam, rerum suarum satagentis,
- p. 4. Romam eum ablegavit, ut cum Pontifice de reconciliatione Cardinalis Radefiani (de *Rets*,) & *Castro*, quemadmodum cum Urbano IIX. erat conventum, Parmensi Duci restituendo transfigeret. Inde vero cum rediisset, rei que familiari deinceps consulere vellet, in matrimonium duxit quidem bene dotatam virginem *Mariam Charon*, Jacobi *Charon*, qui constituto extra ordinem belli ætatio tunc erat præfectus, & *Mariæ Begon* filiam; sed alias tamen subinde etiam foeminas amavit.
- p. 8. 9. In familiæ vero suæ fratrumque fortunam simul intentus auctoritate sua ac commendatione apud Regem & Mazarinum effecit, ut *Carolus Colbertus* Præfecti Alsatiae (*Intendant*) ac Præsidis in Parlamento Metensi, Nicolaus autem Episcopatus *Lucionensis*, & Bibliothecarii regii officiis augerentur. Mazarinio igitur cum stidia sua, ceu dictum est, approbasset, factum est, ut ab hoc jam morti vicino (quæ ipsi A. 1661. contigit) de meliori nota Regi commendaretur, qui etiam Colbertum emendandæ rei ætariæ (*d'état des finances*) in pessimum statum artibus quorundam malis hæcenus redactæ, confestim præesse jussit. Fuit ea res cumprimis *Nicolao Fouqueto* exitio, qui fraudium admissarum ac peculatus crimine reus factus, tandem cum A. 1661. die 5. Septem-

Septembris in vincula conjectus esset, ad perpetuos carceres Pignorolam, in confiniis Pedemontii situm oppidum, relegatus bonisque omnibus exutus fuit, sententia die 20. Decembr. A. 1664. promulgata, ibique diem obiit supremum anno 1680. Quæ acta cum Fouqueto sociisque scelerum imputatorum Autor prolixè recenset, neque consilia Colberti, quibus Fouqueti fortunam æmuli sui eversum ivit, reticet. Inter illos qui operam suam præstiterant Fouqueto, quosdam in exilium actos, quosdam in crucem, & quosdam denique ingenti pecuniæ vi multatos; unum tamen a Colberto *Paulum Pellissonium*, clarissimum inter poetas & doctos Academiæ Francicæ non solum, sed universæ Galliæ nomen, servatum memorat, & ad ministeria sua beneficiis plurimis pertractum. Cujus fata aliqua faciemque a morbillis turpiter excelsam, & amores porro, sed honestissimos, cum eruditissima virgine *Scudery*, ac genium ad poeticæ rei elegantiam & cultum a natura factum cum descripsisset Autor, ad honorum Colbertianorum augmenta accedit, ipsumque ait Fouqueto in summa ararii publici curandi dignitate successisse, re magis quam nomine, ex temporum, quæ tunc erant rationibus, sustinenda; cumque deinceps valentior opibus existeret, Marchionatum de *Seignelay*, & de *Blainville*, simulque Dynastias de *Monetau*, de *Chesny*, de *Beaumont*, & de *Sceaux* emisit, atque in conquirendis divitiis insigni subiade artificio esse usum; cujus specimina recenset Autor, versâ deinceps vitæ pagina ea prolixo stylo enarrans, quæ laude digna gessit Colbertus, ministerio Regis præ cæteris admostrans, & quæ ipsi Gallia merito referre debet in acceptis. Quorum primum est, constitutio commerciorum in Indiam utramque; ædificia deinde vel ad sæculi elegantiam nitoremque, vel posterorum usum atque exterorum admirationem & invidiam exstructa, quæ inter cumprimis eminet palatium regium, quod Versaliis est, cujus structuram omnem ac faciem totam representat Autor; tum exornata passim *Lucretia ipsa*, ac marium duorum, *Mediterranei* videlicet & *Aquitanici*, factio in *Garumnam* fluvium canali, conjunctio. Neque vero literæ minus debent Colberto, quibus utut non tinctus esset ipse nimium, annisus est tamen studio incredibili, ac sumptibus a Rege impetratis, ut illæ non erigerentur modo apud Gallos, pene sublapsæ, sed ut alias nationes, penes quas steterant hæcenus visum fuerat Reipublicæ literariæ moderamen, tantum non vincerent Galli. Quamob-

p. 10. 26.

p. 27.

p. 30.

p. 32.

p. 36.

p. 38.

p. 40-92.

151.

p. 106.

p. 131.

- rem non ipse solum nomen suum dedit Academiae Francicae, sed effecit etiam porro, ut Academia pictorum & sculptorum anno 1664 (cujus historiam exponit Autor, famosissimi pictoris, qui in Gallia unquam extitit, *Le Brun*, opera ceteris excellentiora simul recensens) & Academia deinceps scientiarum & artium, atque ad hujus conamina perficienda Observatorium peculiare sumtibus non penitendis erigeretur. Pertinet quoque ad praecipua Colberti gesta, quod Parliamentorum, & praesertim Parisiensis auctoritatem, quae hactenus magna fuerat, arctis omnino circumscripserit sensum limitibus, & Regi adeo ansam dederit, summam sibi potestatem ac liberam prorsus vendicandi. Idem quoque commerciorum felicitati in Gallia consulturus, varias artificum atque opificum officinas adornari quidem curavit, Italorum ac Batavorum aemulas, sed successu tamen non ubique sperato; quemadmodum etiam compertum est deinceps, eum in emendando Gallici juris ac legum civilium codice frustra, felicius tamen in legum criminalium libro, & in tractatione inter mercatores sponsoria, quam *assurancementum* vocant, elaborasse; cuius rei causas red-
 dit Autor. Neque eventus spei isti, quam in magistratuum novorum hinc inde constitutione sibi conceperat Colbertus, respondit; tametsi laudem promeritus est, quod ausus fuerit abusus varios, qui in regno invaluerant, in publicum noxios, emendare ac tollere. Conatus simul ad rem navalem excolendam, ejus antea satis incuriosi fuerant Galli non sine insigni damno, suos hortari, navibus bellicis singularis inventi sub auspiciis *Tourville* exstructis. Qua occasione Autor expeditiones jussu Regis a Marchione *du Quene* adversus Tripolitanos, Algerios, & in insulam *Martinique* aliasque susceptas, atque legationem denique Comitum *de S. Amand* ad Regem Maroccanum, describit. Inter haec atque plurima in Regis ac gentis suae laudem a Colberto acta, mirum non est, officia splendidissima ipsi fuisse concredita, e. g. Secretarii Status, equestriumque Regis ordinum, (quorum hic simul brevis recensio fit) denique vero Status Ministri, viamque factam ad affinitates ac necessitudines cum familiis principibus, & summam familiae suae fortunam. Siquidem filias, *Johannam Mariam Theresiam* Carolo Honorato *d' Albret* Duci de *Chevrenet* Franciae Pari A. 1667. d. 2. Febr. *Henriettam* vero Paulo de *Beaumont* Duci de *S. Aignan* & huic Franciae Pari A. 1671. die 21. Januarii,

rii, & *Mariam* denique *Annam* minimam natu Ludovico de *Rochechouart* Duci de *Mortemar* perinde Franciae Pari ac futuro (*en survivance*) trirremium praefecto d. 12. Febr. A. 1679. in matrimonium dedit; sed & fratrem *Carolus* Aquisgranum ad pacem cum Hispanis & Belgis faciendam, & deinceps Neomagum in pari negotio, nomine Regis ablegavit, eidemque tunc absenti de munere Praesidis in Parlamento Parisiensi, quod mense Sept. A. 1679. redux adiit, prospexit; filium vero natu majorem Johannem Baptistam Marchionem de *Seignelay*, cum peragrasset cultiores Europae provincias, in partem laborum honorumque, persuaso Rege, assumpsit, conciliata ipsi in thorum primis nuptiis *Maria Margaretha* Marchionissa d' *Alegre*, & secundis *Catharina Theresia* de *Matignon*, Comitum *de Thoiry* filia: minori autem filio *Julio Armando* Marchioni d' *Ormy*, de summa rei architectonicae (*de la Surintendence des batimens*) praefectura, ac suae sorori de Abbatia *de Lys* prope urbem *Melodunum* A. 1677. sororis autem alterius *Mariae Colbertae* Johannis Dn. Desmarests conjugis filio utrique, & *Nicolao* quidem Desmarests filiae Ludovici de *Bechamel* Secretarii Regii marito, de reddituum publicorum praefectura, *Jacobo* autem Desmarests de Agentis Clerici Gallicani nomine officio, filioque secundo-genito *Jac. Nic. Colberto*, (Archiepiscopo hodie Rotomagensi, de Abbatia *Beccensi*, & loco in Academia Francica, ac tertio nato *Antonio Martino* inter Equites Melitenses recepto de legionis unius praefectura deinceps prospexit, antequam honorum curarumque ac vitae fortassis satur mortem subiret; quod factum memorat Autor d. 6. Septembr. A. 1683. aetatis annum LXIV cum explevisset, funusque noctu elatum ac militum vigilum cohorte una circumseptum fuisse, ne vulgi, cui exosissimus erat Colbertus, ob excogitata tributorum ac onerum varia genera, ausibus tanto viro indignis forte peteretur. Tot autem officia, quae solus sustinuit Colbertus, a morte ipsius partim Claudio le *Pelletier*, partim Marchioni de *Louvois*, ac partim denique Marchioni de *Seignelay* cesserunt, cujus character animi, & matrimonii utriusque fata, tum porro expeditio in Genuensium urbem, ac reliqua Regi praestita officia, luxuriae & mors, quae ipsi anno 1690 contigit, ab Auctore plano satis stylo designantur, qui fata filiorum Colberti senioris simul enarrans, omnibus duos, Archiepiscopum nempe Rotomagensem, & Ludovicum

cum, olim Abbatem de Bonport, nunc vero legionis unius Praefectum, hodie adhuc superstites esse affirmat.

70. *FAES DE HEBDOMADE MAGNA LIBRI TRES.*

Bremæ impensis Hermannii Braueri, A. 1695. in 8.

Constant alphab. i. plag. 17.

INter libros elegantissimos pariter ac utilissimos, quos Auctor in Actis nostris jam aliquoties non sine laude memoratus orbi erudito haecenus donavit, cujus etiam generis plures ex ipsius sponsione imposterum ab ejus manu expectamus, non intacta certe prætermitti debet hæc, quam de Hebdomade magna studiose admodum perfecit, commentatio. Quemadmodum nempe gesta sanctorum Martyrum magni semper habita, & a veteribus frequenter in memoriam revocata nullo non tempore fuisse innuit: ita merito ab iisdem passioni, quam optimus mundi Redemptor pro genere humano sustinuit, consideranda plus longe fervoris datum reperiri annotat. Præcipua autem religio cum quotannis in magnam illam hebdomadem, memoriæ passionis Christi unice sacram quasi confluerit, dignissimam ideo hanc censet, quæ paulo plenius delineata in eruditorum oculis versetur. Et Isaacum certe Casaubonum tractationis hæc de re suscipienda spem fecisse testatur, sed & eam post viri tanti obitum jam plane decollasse queritur. Nec fuit interim, qui defectum hunc solari vellet alius. Quapropter diligentiam eo curatorem sibi impendendam ratus est, ut quantum de ea reperire in antiquitatum forulis liceret, excuteret.

Proœmium desumit a Quadragesima, quam vocem multis subiacere magnisque æquivocationibus observat, ac præcipuas earum minime intactas relinquit; cumque ab initio rem suo huic nomini non satis respondere visum fuerit, progressu temporis evenisse notat, ut nonnullæ ecclesiæ, particulares tamen, quadraginta dierum circulo jejunia absolverint, quarum deinceps aliæ, quamvis non uno modo, nec una forma, sed cum notabili differentia, sese imitatrices gesserint. Iis vero, quæ in reliquis Quadragesimæ hebdomadibus proposita ac frequentata leguntur, nunc omissis, ad eam se convertit, quam non immerito cæterarum aliquod compendium appellaveris. Ac tribus quidem libris opera Auctoris universa absolvitur, horumque primus solis fere nuncupationum vocabulis dicatus est, secundus historiam

ejus

ejus generaliorē recenset, tandemque dierum singularum examini speciale tertius instituit. Age igitur, quo pacto negotium ubique procedat; distinctius paulo videamus.

Hebdomadis magnæ etymon excutiendum venit ante omnia, peculiaremque proin considerationem vocabulum hebdomas exegit, postquam ad apppositi memoriæ descendit Auctor, & hanc hebdomadem a Græcis Patribus *μεγάλην*, a Latinis magnam appellari in quamplurimis Homiliarum inscriptionibus ostendit. Sicut autem hac denominatione non majorem dierum in ista numerum aut longiorem singularum durationem innui, facile quis animadvertit; ita ad rerum hac hebdomada gestarum magnitudinem eodem magis respici vicissim sibi quisque persuadebit. Quinimo cum festus dies Paschæ a Johanne c. XIX, 31. *ἡμέρῃ μεγάλῃ* vocitetur, (id quod prolixè satis evictum dare Noster allaborat,) veteres autem Græci hebdomadas suas non a die Dominica præcedente, sed subsequente, denominaverint, hoc *τῆς μεγάλης* sive magnæ epitheton ad hebdomadam istam & hinc manasse affirmat. Mox alia illius nomina in Ecclesia orientali frequentata recenset; quandoquidem audire soleat interdum *ἑβδομάς*, voce καὶ ἐξοχὴν & absolute posita; id quod ad *ἑβδομάδα* Danieliticam se referre videatur, cujus, si rem ipsam putemus, hæc complementum sit. Sed & *ἑβδομάς ἀγίων πατέρων*, & *σωτηρίας πάθους ἑβδομάς*, *συνέσπτοι ἡμέραι*, *ἡμέραι παθημάτων*, *ἡμέραι πασχάλιοι*, solennia Græcorum nomina sunt, quæ huic indita reperiuntur; prout apud Latinos eadem jam sub hebdomadis majoris, ultimæ item ac poenoscæ, jam sub septimanæ sacræ ac sanctæ titulis innuitur, modo hebdomas indulgentiæ, modo authenticæ, modo aliter paulo nuncupatur. In Ecclesia occidentali Saxonica Germanicaque dici eam constat *die Charwoche*, *die stille Woche*, *die Marter Woche*, *die Creutz-Woche*; quarum appellationum unamquamque non sigillatim modo refert Noster, sed & origines, significatus, emphasesque cunctarum proprias persequitur.

His ita prælibatis ad rem ipsam se accingit, deque Auctore hujus hebdomadæ cum cura dispicit: ubi nullam ejus in sacris mentionem fieri cum pateat, non ab ipsomet Deo, verum aliunde ejus auctoritas repetenda est. Occurrunt autem heic Apostolicæ Constitutiones, in quibus & nomen ejus & festivitatem haberi deprehendas.

Nam

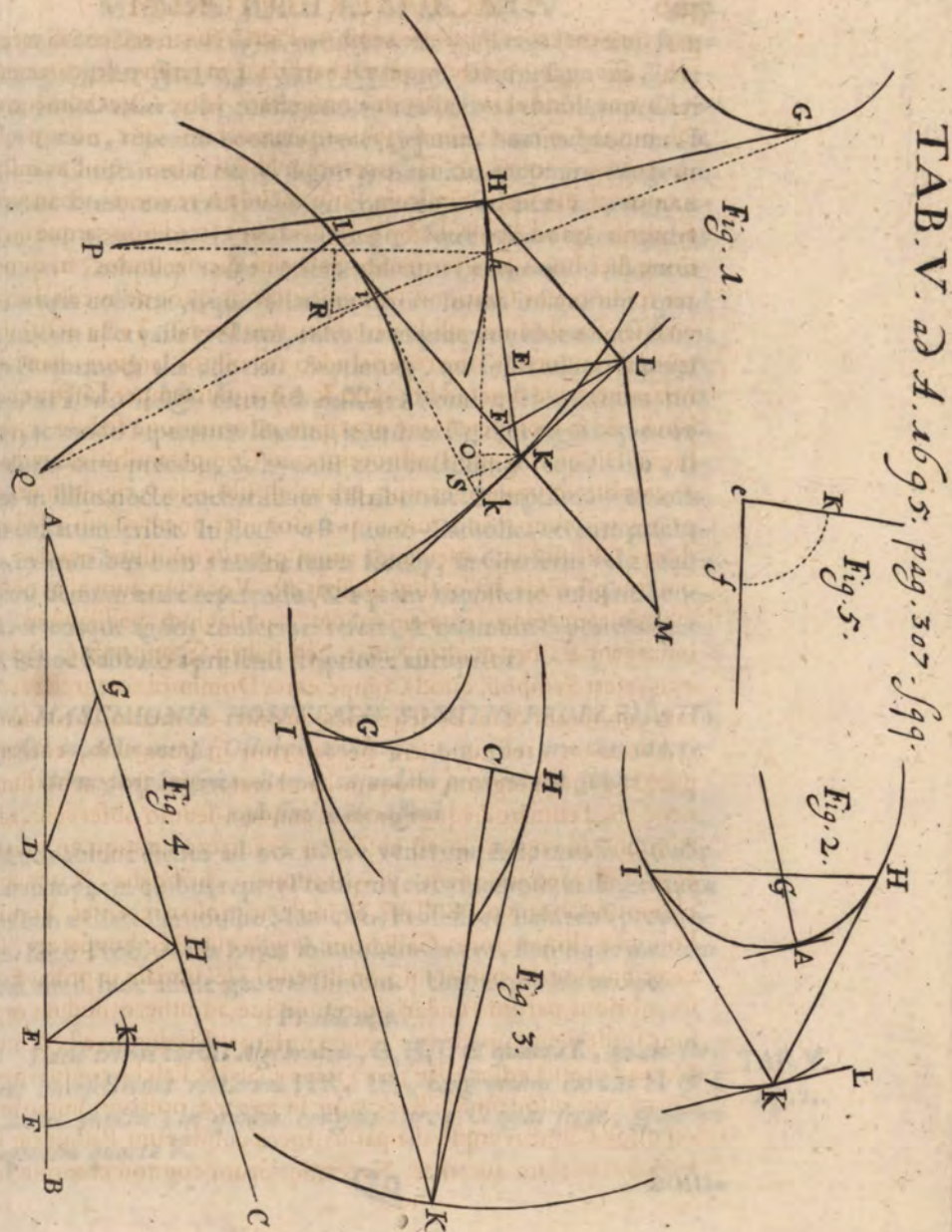
Num ergo Apostolos pro illius auctoribus venditare consultum fuerit? Sic statuunt omnino Pontificii. Sed contradicentem heic experiantur Nostrum, qui *ὡς* Constitutionum Apostolicarum prolixè probat. Quoniam tamen in una ista ratione non acquiescunt Pontificii, sanctosque insuper Apostolos Quadragesimæ auctores constituunt, festivitatem ita hujus etiam hebdomadæ, quæ pars totius sit, ad inventa eorundem deferentes; idcirco similiter, quantum ad hoc, iisdem obviam procedit, & imprimis nubeculas e Patribus nonnullis objectas dispellit. Forsan autem apud Viros Apostolicos Papæis reperire dabitur, quod frustra hoc pacto quæsierunt apud ipsos Apostolos? At enim vero nec ita eos juvari ostenditur. Produci namque inter alia dicit Auctor testimonium ex epistola Ignatii ad Philippenses depromptum; ast ignotum esse addit nemini, quod pleræque epistolarum, quæ vulgo adscribuntur Ignatio, supposititiæ sint, interque eas & hanc referri probat. Irenæum deinceps, qui ad latus jungatur priori, in loco, quem allegent, id neutiquam, quod velint adversarii, asserere demonstrare nititur. Multo præterea minus calculum adjiciendum iis existimat, qui Christum ipsum Quadragesimam instituisse doceant: i a enim comparatam esse hanc opinionem, ut ne apud omnes quidem Pontificios assensum impetraverit. Qua de re suam mentem palam expositurus provocat ad silentium, quod est de hebdomadæ hac in tribus seculis prioribus altissimum, & quartum denique *μεγάλης εβδομάδος* nomen atque institutum pandere fatetur. Ut enim Quadragesimæ in Canonibus Conciliorum tunc congregatorum, inque Patrum eo tempore clarorum scriptis fiat mentio, ita pariter hebdomadem nostram ibidem expressam qua titulum ac rem haberi non dissimulat, verumque auctorem facit Magnum Constantinum, qui Theodosium dehinc Principesque pios alios sequaces post se reliquerit. Quod assertum ubi stabilitum est, proximum ab eo locum sanctitatis hebdomadæ huic competentis scrutinium obtinet. Singulas etenim illius dies sanctos vocari, imo tanquam centrum sanctitatis totius Quadragesimæ (ceu supra quoque innuebamus,) eam describi perhibet. Itaque per partes suas sanctitatem hanc Auctor uberrius deduxit. Videlicet cum sanctitas imprimis sanctis actibus perficiatur, hi autem vel civiles esse possint in hoc negotio, vel ecclesiastici, inde ad utramque classem oculos solícite intendit. Exorsus a ci-

vilibus,

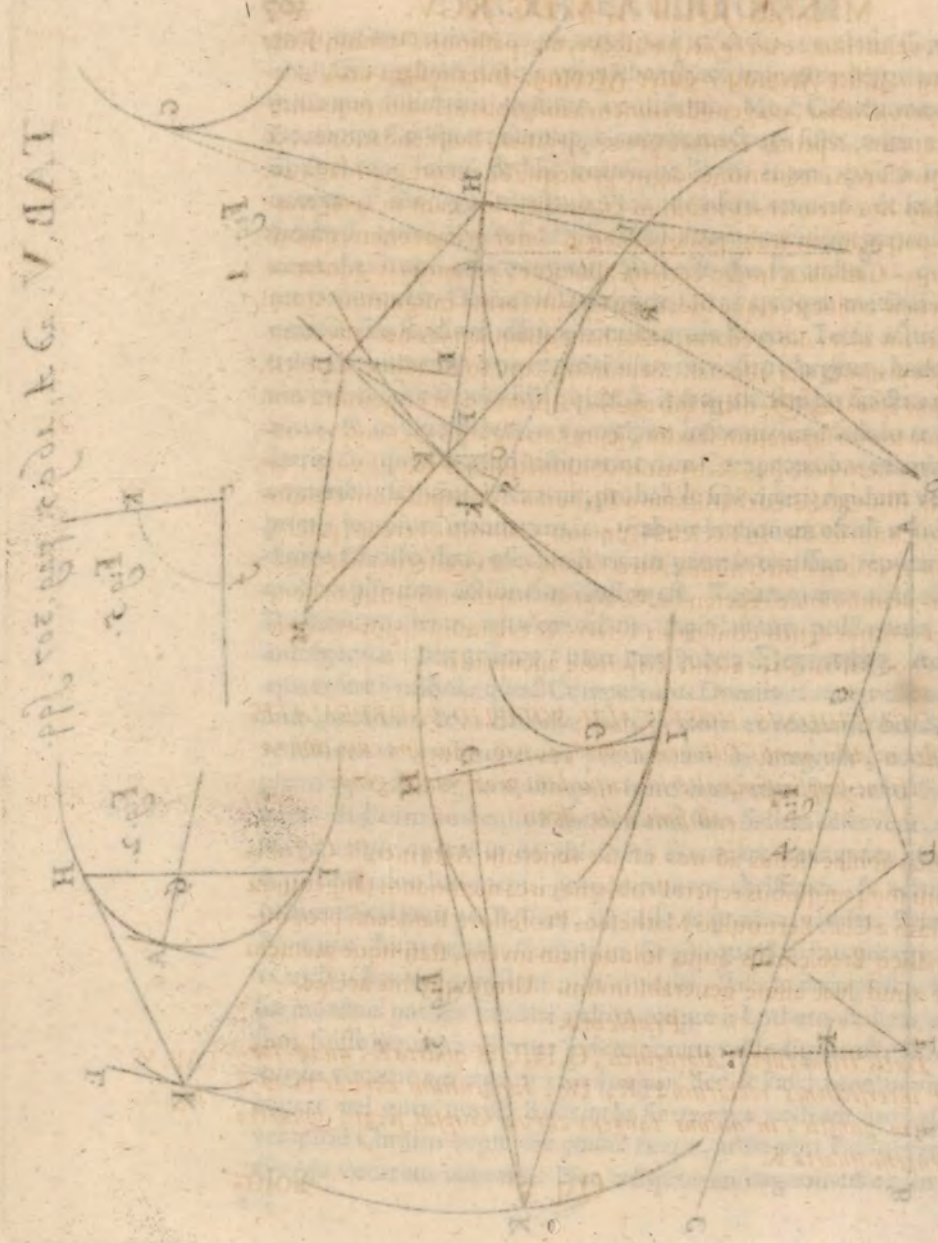
vilibus, per tot Imperatorum constitutiones hebdomadem hanc redditam fuisse, quantum ad seculares actus, *ἀπεργιστον*, e genuinis documentis declarat. Ecclesiam autem speciatim prohibuisse ait conjugalem consuetudinem, nuptias, natalium celebritates, ac ipsa quoque Martyrum, quæ alias vocantur, natalitia. Non tamen in solis interdictis referendis acquiescit, utpote cum actuum positivorum exercitium longe amplius simul injectum fuerit. Constituisse id affirmat in habendis concionibus, in quarum pericopas materiamque latius inquirat. Postulatam reconciliationem mutuam. Agi solitam fuisse poenitentiam; cujus rationem dum describit, interque signa ejus alia cilicii quoque usum numerat, peculiarem de cilicio librum se prope diem daturum pollicetur. Mox ad preces hac hebdomadæ fufas properat, ritumque & gestum genuflexionis ac humicubationis describit. Jejunia, & imperatam hoc tempore *ἐν εὐχαρίᾳ*, datas perquam large eleemosynas, hymnos decantatos, & frequentes in his noctibus vigiliis subijcit.

Restant vero nunc propria dierum, quæ hebdomadem hanc magnam confecere, nomina ac recolendæ in iis singulis solennitates. Caput earundem Dominica palmarum est, cujus considerationem ubi inchoat, aliquot simul ex præcedentibus Dominicas breviter illustratas in medium adducit. Istius autem titulum primarium a palmarum ramis, quos Servatori Hierosolymas ingredienti populus quondam hac ipsa die prætulit, ut ortum impetrasse censet, ita in historia ab Evangelistis hac de re consignata nonnihil commorari voluit, ac illam Romano-Catholicorum consuetudinem, qua palmas hac Dominica certis cum benedictionum generibus consecrent, nihil huc facere contendit. Nec aliam esse nominis originem existimat, dum eadem festum evangelismi ramorum dicatur. Sed unde titulus Dominicæ in ramis olivarum? Hunc itidem ab olearum frondibus una cum palmis infemitam projectis (Lightfoot enim, qui extructa firmataque ex his ramis velit tentoriola ac tabernacula, ad stipulari non sustinet) derivat. Dominicam Osannæ dictam statuit a turbæ acclamatione, qua Christum exceperit; unde & in vocabulo Hosanna deducendo haudquaquam parvus est. Inter actus diei politicos duo celebrantur, unus circa publicam munerum erogationem, & alter circa victorum e carcere dimissionem occupatus fuit. Ad ecclesiasticos quod attinet, ro-

gas (quæ cruces erant atque cerei,) a Patriarcha in ecclesia Græca collatas, Evangelium dehinc vel eucharistiam in feretro deportatam, ulteriusque lotionem caputū considerat. Mox Catechumenos hac Dominica Competentium appellatione mactatos sistit, nominaque ab iis dari tunc solita, & hac occasione libros etiam, quibus inscribebantur, (διπύχια nimirum) sub incudem revocat, & in facta iis symboli, quod Apostolicum fortassis fuerit, traditione atque inculcatione diei hujus acta terminat. Succedit dies secundus, in quo præter traditionem Orationis Dominicæ, sacras quoque meditationes & vitæ sanctæ studium assidue continuatum laudat. Tertii actus in Patrum monumentis non reperiri adeo recensitos largitur, haud dubium tamen esse superaddit, quin & is magnus semper sanctusque habitus, & in Competentium præcipue informatione sedulo traductus fuerit. Die quarto quod instituerint cum Competentibus examina, quæ a veteribus scrutinia dicantur, probabile sibi videri; rigidum vero imprimis jejunium mandatum, inque abominationem osculi a Juda proditore Christo dati, osculandi ritum penitus omissum reputat. Dies quintus pluribus actionibus illustris est. Vocatum eum alias observat Dominicam cœnæ, natalem calicis, capitilavium, pedilavium, diem indulgentiæ, den grünen / item den hohen Donnerstag. Ad actus ejus refert Symboli, quod Competentes Dominica antegressa acceperant, publicam & in Ecclesiæ facie prompta ex memoria fundendam redditionem, restitutionem peccatorum in integrum, eucharistiæ pleno, quod integrum alioquin haud erat, cum stomacho sumtionem. Sed cum hodieque Pontificii eundem sedulo observent, ad horum quoque operas in eo absolutas excurrere neutiquam gravatur, & pedum adeo lotionem, præparationem chrismatis, & actum excommunicationis per Bullam, expresse ac prolixè recenset. Primam a Pontifice, Imperatore, Galliarum Angliæque Regibus peragi, sed a veteribus hoc die peractam non inveniri; secundam in priscis Ecclesiæ moribus parum fundari; ultimumque a Luthero dudum exploratum fuisse meminit. Sextus itidem notatu valde dignus est, & merito κυρια vocatur καὶ πρώτη τῶν ἡμερῶν. Sed & Pascha consuevit nuncupari, vel quod mundi Redemptor sit πῶστα nostrum immolatum, vel quod Christus eo die passus fuerit, unde eum Passionem καὶ ἐξοχήν vocatum autumat. Nec reliquorum cognomentorum obli-

PP. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

viscitur, veluti sunt: *σατήρα*, parasceve, dies passionis Domini, *Kar*
Freitag / stiller Freitag / guter Freitag. Intermissam eo illuce-
 scente *γονυκλισίαν*, ob genuflexionem a militibus in ludibrium Chri-
 sti susceptam, repetitas econtra preces, jejunia, humicubationes, &
 passionis Christi meditationes digno prosequitur encomio. Magnum
 postremo honorem cruci habitum concedit, sed eum in *συνελα-*
τρείας patrocinium trahi posse pernegat. Inter primas enim, quibus
 Romano-Catholica hodie ecclesia abutatur, cerimonias adoratio-
 nem crucis collocat, eique sudarium Christi forma insignitum, quod
 Veronicam asseruisse credatur, cultu haudquaquam idoneo affectum,
 quin & ejusmodi alia associat. Septimum, qui solus adhuc superest,
μεγάλης εβδομάδης diem sub *σάββατος* nomine sat cognitum, non
 secus, ac modo superatum sextum, jejunium rigidius vigiliasque con-
 stantiores cum precibus & hymnis conjunctissimas requisivisse, sa-
 cram in illius nocte eucharistiam distributam, & baptismum ex insti-
 tuto collatum scribit. In Ecclesia Romano-Catholica cereum pascha-
 lem, ex moribus non a multis retro seculis, ut Gretserus velit, sed a
 Zosimi demum aetate repetendis, & aquam baptisterio infusam bene-
 dici, cereosque agnos consecrari refert, & calamus deponens quie-
 tem in hoc Sabbato a praesenti scriptione aucupatur.

DNI. MARCHIONIS HOSPITALII SOLUTIO PROBLEMATIS
 propositi in Aëtis mensis Octobris anni 1694, pag. 394, una cum contra-
 ctione simplicissima alterius cujusdam problematis gene-
 ralisimi huic affinis

PAUCIS abhinc diebus ad nos usque venerunt Acta mensis Octobr.
 anni 1694: in quibus reperi Problema circa methodum tangentium
 directam a Clar. Bernoullio Matheseos Professore Basileensi proposi-
 tum. Illico Problematis hujus solutionem inveni, statimque mentem
 subiit aliud huic affine generalissimum. Utrumque his accipe.

Problema.

Datis tribus curvis Algebraicis, G, H, I, & quarta K, quam for-
 mant intersectiones rectorum HK, IK, tangentium curvas H & I
 in iisdem punctis, in quibus tangens curvae G ipsas secat; Querere
 tangentem quartae K.

TAB. V.
 Fig. 1.

Qq 2

Solu-

Solutio.

Anal. Fingatur ad curvam G tangens altera Ghi quam proxima priori GHI, quæque attingat curvas H & I in punctis h & i, e quibus prodeant & aliæ tangentes hk & ik occurrentes sibi mutuo in puncto k, quod (*hyp.*) erit ad curvam K. Tum ducta IR parallela ad Hh, triangula fient similia GHh & GIR, hki & Rli. Item ductis KO, KS, HP, hP, IQ, iQ, perpendicularibus ad tangentes hk, ik, HK, hk, IK, ik, similia pariter fient triangula KHO & HPh, KIS & IQi, rectangula in O, h, s, & i; siquidem anguli KHO & HPh additi singuli ad eandem PHh, totidem rectos constituent, proindeque sunt æquales: idemque dicendum de angulis KIS & IQi.

His præmissis, sit polygoni curvam H constituentis latus Hh = dv; dataeque sint GH = a, GI = b, HK seu hk = m, IK seu ik = n, HP = f, IQ = g, (hic tanquam datas assumimus HP & IQ, eo quod sint radii evolutarum, curvas H & I natura datas describentium). Jam

erit I. GH (a). GI (b) :: Hh (dv). IR = $\frac{bdv}{a}$. II. hk (m). ki (n) ::

RI ($\frac{bdv}{a}$). li = $\frac{bnd}{am}$. III. HP (f). HK (m) :: Hh (dv). KO = $\frac{mdv}{f}$.

IV. IQ (g). IK (n) :: li ($\frac{bndv}{am}$). KS = $\frac{bndv}{agm}$. At ductis, a quovis

puncto L tangents KL, perpendicularibus LE, LF ad rectas HK, IK, manifesto liquet triangula rectangula LKE & KkO, LKF & KkS, fore similia; siquidem angulorum LKE & KkO, LKF & KkS differentia cum sint infinite parva, nullæ sunt. Ergo fiet LF. LE :: KS

($\frac{bndv}{agm}$). KO ($\frac{mdv}{f}$) :: *bsm. agmm.* Proindeque constat indolem

eam esse tangents KL, ut demissæ ab ejus puncto quovis L perpendiculares LF, LE ad rectas IK, HK, perpetuo sint inter se in ratione data quantitatum *bsm*, *agmm*, ita nempe ut ubique sit LF. LE :: *bsm. agmm.* Atque hinc ultro fluit constructio sequens.

Constr. Ducatur HL parallela ad IK, quæque sit = $\frac{agm^2}{bsn^2}$: Dico

KL

KL esse tangentem quæsitam. Nam ductis a puncto L perpendicularibus LF, LE ad rectas IK, HK, cum LM parallela ad HK, patet triangula rectangula LFM & LEH fore similia; proindeque LF. LE :: LM seu HK. HL :: (*constr.*) *bsm. agmm.* Ergo &c.

Observandum diligenter constructionem hanc æque valere, sive data curvæ G, H, I, sint juxta mentem Authoris Algebraicæ, sive etiam sint illæ transcendentes seu mechanicæ, ita ut sit generalior. En alteram multo simpliciorē, sed quæ tantum est utilis cum curvæ H & I una componunt sectionem conicam HAL. Et enim ducta per datum punctum G diametro A G, agatur KL parallela applicatis hujus diametri, & ipsa erit tangens quæsitam.

Porro hoc idem Problema materiam præbuit alterius huic affinis, sed paulo difficilioris & universalissimi. Sit nempe data recta HI duas inter qualescunque curvas HI ita mobilis, ut eadem has utriusque punctis suis extremis H & I semper attingat. Jam si ex hisce punctis illas ad curvas ducantur tangentes HK, IK, quæ occurfu continuo describant tertiam curvam K; Quæritur ratio ducendæ tangents hanc ad curvam K, v. gr. in puncto K.

Palam est, hoc ad superius problema reducendum, statim ac inventa fuerit natura curvæ G, quam singulis in positionibus tangit eadem recta HI. Proindeque hujus alterius problematis solutionem pendere solum ab inventionē puncti contactus G in recta HI, pro dato hujus rectæ situ inter curvas H & I. Quæ solutio fit sane prolixa, dum ea rationibus menti primum obviis inquiritur, ut egomet sum expertus; at brevis & facillima ratione sequenti.

Ducta KC perpendiculari, ad HI, ubi necesse productam, assumatur IG = HC: Dico punctum G rectæ HI esse ad curvam G, seu curvam hanc in puncto G tangi a recta HI.

Atque hinc sequitur fore semper, vel puncta C & G simul inter curvas H & I, vel hæc curvas inter puncta C & G, vel denique hæc in illis.

Præterea si lineæ H & I rectæ ponantur, convenientes inter se ad angulum rectum, pariter liquet curvam G eam ipsam esse quam definivit Clar. *Johannes Bernoullius* in Actis an. 1692, pag. 33: cujus etiam *Bernoullius* alter Professor doctissimus, mentionem habet in Actis supra citatis; adeo ut istud eorum problema specialissimum duntaxat hujusce nostri casus sit.

Qq 3

G, G. L.

G. G. L. RESPONSIO AD NONNULLAS DIFFICULTATES,
a Dn. BERNARDO NIEUWENTIJT circa methodum differentialem seu infinitesimalem motus.

Egregii Geometrae Batavi Domini Bernardi Nieuwentijt tractatus duos novos circa calculum differentialem, & Analysis infinite parvis utentem, nuper missu alterius, ut apparet, doctissimi Geometrae, Dn. I. Makreel, auctoris jussu accepi. Itaque cum a me pluribus in locis difficultatum quarundam solutio humanissime petatur, operam reipublicae literariae debitam defugere nolui, tametsi summa tantum capita attingere tot aliis distractus, nunc quidem possim. Ad tria potissimum res redit: *methodum meam calculi differentialis & summatorii, laborare communi cum aliis difficultate, quod scilicet quantitates infinite parvae abjiciantur, quasi essent nihil*; secundo, *hanc methodum non posse applicari ad curvas, in quarum aequatione indeterminata ingreditur exponentem*: tertio, *tametsi meus calculus differentialis primi gradus sustineri possit; differentias tamen inferiores, secundi, tertii & aliorum graduum, ut ddx seu d^2x , $dddx$ five d^3x , & ita porro, non posse conciliari cum principio clarissimi Auctoris, quo tamen solo Geometriam hanc statuminari posse arbitratur*. Specialia nonnulla, quae Hospitalianis, Bernoullianis & meis objicit, nunc non attingo, cum illustrissimus Marchio Hospitalius, & ingeniosissimi Fratres Bernoullii tot praecleara inventa sua optime tueri possint.

Quod ad primam objectionem attinet, clarissimus Auctor hanc in praefatione Considerationum ponit enunciationem, quam liquidissimae veritatis esse autumat: *Solee quantitates aequales sunt, quarum differentia nulla est, seu nihilo aequalis*. Et in *Analysis curvilinearum*, sub initium axiom. 1, pag. 2: *Quicquid toties sumi, hoc est per tantum numerum (etiam infinitum, sic enim intelligit) multiplicari non potest, ut datam ullam quantitatem, ut ut exiguum, magnitudine sua aequare valeat, quantitas non est, sed in re Geometrica merum nihil*. Hinc quia in aequationibus pro tangentibus investigandis, Maximisque & Minimisque (quam Dn. Auctor Barrovia tribuit, primus tamen, ni fallor, Fermatius usurpavit) remanent quantitates infinite parvae, abjiciuntur autem earum quadrata, vel rectangula; hujus rei ratione ex eo ducit, quod quantitates ipsae infinite parvae seu infinitesimae sunt aliquid; quoniam per numerum infinitum multiplicatae quantitatem datam (id est, ordinariam

nariam vel assignabilem) efficiunt, secus autem se habere earum rectangula vel quadrata, quae proinde ex axioma praemisso sint merum nihil. Ego quidem fateor magni me eorum diligentiam facere, qui accurate omnia ad prima principia usque demonstrare contendunt, & in talibus quoque studium non raro posuisse; non tamen suadere, ut nimia scrupulositate arti inveniendi obex ponatur, aut tali praetextu optime inventa rejiciamus, nosque ipsos eorum fructu privemus; quod & olim Patri Gottignies & discipulis ejus circa Algebrae principia scrupulosis inculcavi. Caeterum aequalia esse puto, non tantum quorum differentia est omnino nulla, sed & quorum differentia est incomparabiliter parva; & licet ea Nihil omnino dici non debeat, non tamen est quantitas comparabilis cum ipsis, quorum est differentia. Quemadmodum si lineae punctum alterius lineae addas, vel superficiei lineam, quantitatem non auges. Idem est, si lineam quidem lineae addas, sed incomparabiliter minorem. Nec ulla constructione tale augmentum exhiberi potest. Scilicet eas tantum homogeneas quantitates comparabiles esse, cum *Euclide lib. 5, defin. 5* censeo, quarum una numero, sed finito, multiplicata, alteram superare potest. Et quae tali quantitate non differunt, aequalia esse statuo, quod etiam *Archimedes* sumit, alique post ipsum omnes. Et hoc ipsum est, quod dicitur differentiam esse data quavis minorem. Et *Archimedeo* quidem processu res semper deductione ad absurdum confirmari potest. Quoniam tamen methodus directa brevior est ad intelligendum, & utilior ad inveniendum, sufficit cognita semel reducendi via postea methodum adhiberi, in qua incomparabiliter minora negliguntur, quae sane & ipsa secum fert demonstrationem suam secundum lemmata a me *Febr. 1689* communicata. Et si quis talem aequalitatis definitionem rejicit, de nomine disputat. Sufficit enim intelligibilem esse, & ad inveniendum utilem; cum ea, quae alia magis (in speciem) rigorosa methodo inveniri possunt, hac methodo semper non minus accurate prodire sit necesse. Itaque non tantum lineas infinite parvas ut dx , dy pro quantitatibus veris, in suo genere assumo, sed & earum quadrata, vel rectangula $dx dx$, $dy dy$, $dx dy$, idemque de cubis aliisque altioribus sentio; praesertim cum eas ad ratiocinandum inveniendumque utiles reperiam. Nec profecto video, quomodo doctissimus Auctor in animum suum inducere potuerit, ut statueret, lineam seu latus dx esse

loco paucis, quod jam a multis annis habui, & ad summum Geometram Christianum Hugenum dudum perscripsi; nempe modum differentiandi aequationes exponentiales; quem Algorithmum meo olim publicato inferere non admodum necesse erat, ob talium expressionum raritatem & insolentiam, quæ, fateor, tanta est, ut ipse Hugenus eas ægre admisit. Nec quisquam mihi notus est, præter ingeniosissimum Bernoullium, qui proprio Marte, me non monente, & ipse in calculo differentiali huc pervenerit, atque ad hæc penetrarit, quæ

Hugenus per jocum hypertranscendentia appellabat. Nempe sit $x = y$ fiet $v. \log. x = \log. y$; jam $\log. x = f$, $dx : x \text{ & } \log. y = f$, $dy : y$. Ergo $v. f$, $d : x = f$, $dy : y$: quam differentiando, fit $v dx : x + dv. \log. x = dy : y$. Porro v debet dari ex x & y , ambobus vel singulis, ergo scribi potest $dv = m dx + n dy$, & m pariter atque n dabuntur ex x & y , & prodibit: $v dx : x + \log. x. m dx = dy : y - \log. x. n dy$, & fiet $d x$ ad dy (seu subtang. ad ordinatam) ut y ad $\frac{y}{x} + m. \log. y$. Itaque habetur modus ducendi tangentem talis curvæ, ex supposita hyperbolæ quadratura vel Logarithmis; pro generali autem differentiatione exponentialium sufficit Algorithmum meo hunc canonem ascribi: $d. x^v = x^v, \frac{v}{x} dx + dv.$

$+ dv. \log. x$ Unde si v sit constans numerus, ut e , prodit $d. x^e = x^e \frac{e}{x} dx$ id est $e. x^{e-1} dx$: quod est theorema nostri Algorithmi, pro differentiatione potentiarum vel radicum, dudum traditum

Supereft, ut tertiam Viri Clmi difficultatem paucis abfolvam, contra differentiationes scilicet successivas, seu quantitates differentio-differentiales. Itaque ipsas ddx non putat admittendas, nec esse quantitates, quia per infinitum numerum multiplicata non dent quantitatem ordinariam. Sed sciendum est omnino eam prodire, ut ad primam difficultatem jam monui, si numerus multiplicans sit infinitus altioris gradus. Et res sane etiam aliunde multis modis confici potest. Nam quotiens termini non crescunt uniformiter, necesse est incrementa

menta eorum rursus differentias habere, quæ sunt utique differentia differentiarum. Deinde concedit Cl. Autor, dx esse quantitatem; jam duabus quantitibus tertia proportionalis, utique est etiam quantitas; talis autem, respectu quantitatum x & dx , est quantitas ddx ; quod sic ostendo. Sint x progressionis Geometricæ, & y arithmetica, erit dx ad constantem dy , ut x ad constantem a . Seu $dx = x dy : a$. Ergo $ddx = dx dy : a$. Unde tollendo $dy : a$ per æquationem priorem fit $x ddx = dx dx$: unde patet esse x ad dx , ut dx ad ddx . Et continuata progressionem Geometricam etiam reliquæ differentia ulteriores ordine prodeunt. Et generaliter in progressionem Geometricam non tantum series differentiarum ejusdem gradus, sed & series transitus seu differentiationum, geometrica est progressio. Sed & harum differentiationum successivarum veritas ususque rebus ipsis confirmatur. Nempe, ut jam alias notare memini, quantitas ordinaria, quantitas infinitesima prima seu differentialis, & quantitas differentio-differentialis, vel infinitesima secunda, sese habent ut motus & celeritas, & sollicitatio, quæ est elementum celeritatis. Motu describitur linea, velocitate elementum lineæ, sollicitatione (velut initio descensus a gravitate, vel motus a conatu centrifugo) elementum elementi. Et in ipsa Geometria quantitates ordinariæ sunt pro vulgari algebra, differentiales primi gradus referuntur ad tangentes seu linearum directiones, sed differentiales ulterioris gradus ad oscula, seu linearum curvedines; quod etiam jam notare memini. Finiam, ubi hoc unum adjecero, mirari me, quomodo doctissimus Nicuwentius credere potuerit, ex nostris principiis sequi hoc absurdum, quod in omni curva subtangentialis sit ordinata æqualis, *Consid. p. 19.* Sit curvæ elementum dc ; erit $dx dx + dy dy = dc dc$, ut constat. Ergo differentiando $dx ddx + dy ddy = dc ddc$. Si jam dc constans sit $ddc = 0$, & fit $dx ddx + dy ddy = 0$, sed hac differentiali in summaticem rursus versa ait prodire $\frac{1}{2} dx dx = \frac{1}{2} dy dy$: adeoque $dx = dy$, quod utique absurdum est. Si talibus uteremur calculis, quomodo eorum ope tot veritates detexissemus? Sed respondeo summam seu versa differentiali in summaticem, proditurum $\frac{1}{2} dx dx + \frac{1}{2} dy dy - \beta dc = 0$, seu constantem areolam esse subtrahendam, alioqui fieret non quidem $dx dx = dy dy$, sed potius $dx dx = dy dy$, seu $dy = dx \sqrt{-1}$: quæ est æqua-

nio impossibilis, quod indicat β non debere esse 0, sed habere signum —, & esse quantitatem constantem, quæ non alia est, quam $\frac{1}{2}dc$, quia ipsam dc , posuimus constantem. Unde redit æquatio initio posita $dx dx + dy dy = dc dc$; prout oportet. Et simili abusu calculi differentialis laboratur *Consid. p. 21*; nec mirum est hoc modo calculum non esse tutum, aut incidere in absurda. Sic & in ipso tractatu majore seu *Analys. inf. c. 8, p. 283*, ponit triangula characteristica ejusdem curvæ, modo numero sint finita & serie non interrupta sese consequantur, esse similia inter se; unde facile inferri, positis elementis abscissarum æqualibus, etiam elementa ordinatarum &c. fore æqualia. Sed cum ubique curva directionis suæ inclinationem mutet (alioqui non curva, sed recta foret) etiam anguli continue, licet insensibiliter seu per discrimina incomparabiliter parva, mutantur. Qua de re me quoque olim ratiocinationes instituere memini. Difficultas quoque objecta *Consid. p. 20*, contra triangulum, cujus basis est altitudine incomparabiliter minor, ejusdem est commatis: id enim pro isoscele habetur, quia differentia inter altitudinem & hypotenusam incomparabiliter parva est, perinde ac differentia inter radium & secantem anguli infinite parvi. Sed hæc sufficere judico, & ipsi *Clmo Nieuventijt* satisfactura spero; qui si ingenium & doctrinam magis ad augenda, quam retractanda hæc studia vertere volet, haud dubie præclara dare poterit, quemadmodum ex his ipsis speciminibus judicare licet.

MARTINI LISTER EXERCITATIO ANATOMICA,
in qua de Cochleis, maxime terrestribus, & Limacibus agitur.
Omniū dissectiones tabulis ancis illustrantur.

Londini apud Sam. Smith & Benj. Walford, 1694, in 8.

Constat plagulis 14, & Figurarum Tabulis 8.

Quo iis cumprimis *Autor celeberrimus* satisfaciat, qui in universali Conchyliorum Historia magnis sumptibus a se confecta & a Nobis *Supplem. Tom. 2, Sect. 5, p. 245*, recensita aliquam animalium illorum anatomen desiderant, exactam hic Cochlearum terrestrium, testacearum pariter atque nudarum sive Limacum, proponit dissectionem, conchyliæ reliqua, ubi Deus vitam sanam otiumque concesserit, forsan posthac itidem evoluturus. Licet namque Franc. Redi & Har-

derus

derus recentissime in cochlearum anatomia perpolianda indefessam locarint operam; aliam tamen & diversam plerarumque partium, tam externarum, quam internarum, maxime genitalium, descriptionem & explicationem in præsentis suggerere Noster sine negotio deprehenditur. Scilicet uti externa prius cernuntur internis, ita partes ante omnia externas, quæ in cochleis terrestribus & limacibus integris mox in oculos incurrunt, qualesque pes, rugæ fulcatæ, cornua, os sive labra, meatus externi naturaliter aperti, collare in domiportis cartilaginofum, scapularisque in limacibus plagula, atque testa, existunt, solcite examinat, usum alium de copioso rugarum muco, alium de liquida materia, qua collare domiportarum cartilaginofum scatet, enuncians. Ille quippe cochleas non modo contra aeris injuriam, sed & aliorum animalium deprædationem dicitur defendere; hæc vero operculo testæ efformando inservire. Hinc ad partes interiores quadruplici sectione detegendas accedens, in prima harum ligamentum sive fasciam conicam, nutrimentum ad testam transmittentem, membranam dorsalem seu branchialem, e cavitate sua notabili aerem & interdum humorem spumescentem copiose per foramen pro lubitu clausile eructantem, viscus cinereum intra cellulas utriusque suæ partis humorem quendam chylosum recondens ac pulmonum fortassis vices sustinens, cor & pericardium cum venis arteriisque & liquore contento subcæruleo admodum liquido, ossiculum denique munimenti causa cordi in omnibus limacibus superinjectum, nigro excepto materiam solum cretaceam inter cor & cucullum obtinente, attentius perlustrat, cochlearumque vivacitatem & motum cordis experimentis nonnullis confirmat. Tum ut persuadeat, pulmones ad superabundantes venas continendas primario facere, digressionem de piscium & cochlearum respiratione instituit prius, quam partium in cochleis differentem a perfectioribus animalibus positionem, ac in specie caput e crassis & cartilaginosis musculis sine cerebro compositum, dentem, cœcam ad mentum fistulam, omentum, gulam, ingluviem, ventriculum, intestina atque hepar demonstret, ac cochlearum victum ejusque concoctionem, succi item vitalis motum & naturam explicet. Hepar, veteribus meconium dictum, in animalculis istis pro meris intestinorum reputat appendicibus, non tam bilem secretentibus, quam promptuarium chyli præbentibus, cibi digestio-

Rr 3

nem

nem instar receptaculi perficientibus chylumque per venas ad cor amandando vasorum lacteorum munere fungentibus. De liquore autem vitali agens Glissonium, qui ostrearum succum ætate a calore nimio in sanguinem mutari asserit, non minus ac Lowerum, sanguini venæ pulmonalis colorem magis coccineum, quam reliquæ venoso, attribuentem redarguit, quod ostrea in regionibus multo calidioribus haud sanguineæ habeantur, e diverso multa animalia frigida sanguinis tinctura saturata gaudeant, insufflatio vero pulmonum mediantibus foliis violentior longe sit respiratione naturali mitissima, adeoque turbas tantas non excitet, nisi in æmulationem cordis systoles, quæ ordinario sola, aerem non æque per pulmones ac per eandem cum chylo viam advenientem intimius cum sanguine miscendo, coccineum huic colorem conciliet. Porro sectione tertia cochlearum, veluti androgynarum, organa generationis duplicia, id est, uterum cellulatum cum vagina, funda jaculatoria, appendiculis sive folliculis cirratis, ligamento vermiculato, lacte seu glandula uterina, infundibulo & ovario, pariter atque penem flagelliformem & capreo-lo, nodo, tendine, vase deferente, ac testiculo stipatum, cura omni extricat, rationem superaddens, cur cochleæ vesica & renibus destituantur, genitalibus autem utriusque sexus gaudeant, & Venerem stimulare credantur. In ultima demum sectione, musculis sive tendinibus nervosis in unum nodulum, tanquam spinalem forsan medullam, coeuntibus cuteque tota tendinosa consideratis, undulationem in cochlearum & limacum progredientium pede observabilem explanat, causamque inedia earum hyberno potissimum tempore triplicem dicitur, minorem nempe transpirationem ceu animalculorum frigidorum, fluidiorem contra succum vitalem atque voluntariam actionem cordis. In Mantissa tamen Anatomica annexa, qua observationes nonnullæ circa tres cochleas diversas mediæ hyeme dissectas memorantur, ac animadversiones quædam quoad auriculæ & venarum in piscibus magnitudinem, usum lymphæ & chyli eorumque ductus, nutritionis rationem, foetum in aliquibus animalibus exponendi necessitatem ob uteri angustias, animalium in sanguinea & exsanguia divisionem, innuuntur, eandem inediam accuratè testarum occlusioni, vitalis succi ab aere iacturam impediendi, præcipue fert acceptam. Tan-

Tandem ipsis Figurarum tabulis Appendiculam de quibusdam polypi, loliginis & sepia visceribus, ex Aldrovando, Swammerdamio & Francisco Redi adjungit.

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ.

hoc est:

Orthodoxa Confessio Catholica atque Apostolica Ecclesiæ Orientalis, interprete Laurentio Normanno.

Lipsiæ apud Joh. Thom. Fritsch, A. 1695. in octav.

Constat 2. alphabet.

Inter Ecclesiæ Græcæ seu Orientalis Confessiones, quæ typis exseriptæ prostant, hæc a celeberrimo *Academiæ Upsaliensis Professore atque Theologo*, NORMANNO, primum Latine reddita, est recentissima. Primum illa in Belgio Fœderato Græcæ tantum A. 1662. publico Præpotentium Ordinum sumtu excusa, paucioribus innotuit; quod exemplaria ejus maximam partem Constantinopolim, ut Græcorum Christianorum usui inservirent, transvecta essent. Sed τὸ πρῶτον ejusdem Patriarcharum Græcorum subscriptionibus confirmatum anno 1671. ad Legatum Galliæ Regis in Porta Ottomannica, Marchionem de Nointel, miserat Panagiota, primus Turcarum Imperatoris interpres, testantibus epistolis, quas doctissimus Editor in præfatione operis hujus allegat. Ipse autem primum exemplar ab illustri Sparwenfeldio, in quo paginis adversis cum Græcâ typis exarata, tum Slavonica calamo descripta habebantur, mutuo accepit, ut describeret, Latinamque adderet interpretationem. Cum hoc exemplar Belgicum supra memoratum contulit, & accurate indolem Græcitatæ vulgaris, qua Confessio exarata fuit, versione Latina expressit. Cæterum ex Patriarchæ Hierosol. Nectarii præfatione adparet, condendæ hujus Homologiæ auspicia quidem sibi non immerito vindicare Petrum Mogilam, Metropolitam Kioviensem, Thronique Constantinopolitani Exarchum illustrem; sed ex eadem porro Nectarii, alteraque Dionysii præfatione ac Synodi Hierosolymitanæ testimonio simul patet, conceptæ inter Russos Confessioni rudi adhuc & impolitæ limam potissimum admovisse Meletium Syrigum Hieromonachum & Ecclesiæ CPTanæ Theologum eximium. Quam deinde quatuor se di-

um, quas vocant, Apostolicarum successores Patriarchæ perlustrarunt, examinarunt, ac subscriptione, tanquam communem Græcorum Christianorum confessionem adprobarunt. Quapropter etiam pro Catechismo Orientalis Ecclesiæ Græcæ & Slaweno-Russicæ habetur, methodo quippe catechetica per quæstiones & responsiones adornata: in qua fidei articuli, quos Græci hodie profitentur, planis verbis proponuntur. Observare tamen inde licet, quod Græci a Pontificiis, quæst. LXVI. in doctrina de Purgatorio, & aliis etiam dissentiant, pristinosque errores, imprimis *περὶ ἐκπορεύσεως τῆς ἀγίας πνεύματος ἐκ τοῦ σώματος*, adhuc defendant. Nos amplissimo huius Homologiæ interpreti vitam fortunamque secundam adprecamur, ut quos in veteres Grammaticos, & alios scriptores Græcos, prælo paratas habet animadversiones ac indices, orbi erudito imperituri ipsi liceat.

FRANCISCI BURMANNI TRACTATIO DE PASSIONE JESU CHRISTI. Accedit Sermo ejusdem inauguralis de Doctrina Christiana Ecclesiæ Novi Instrumenti per omnia secula.

Ex Museo JO. A LENT.

Herbornæ, sumtibus Jo. Nicolai Andreæ, A. 1695. in 4.

Constat Alphab. i. plag. 16.

FRANCISCI Burmanni, cujus Academicas Exercitationes in Sectione nona Tomi primi Supplementorum p. 455. sqq. late recensuimus, mentio nunc repetita exigitur, postquam haud incelebris inter Nasfovicos Theologus, Jo. a Lent, bigam hanc scriptorum, abs eo mortuo inter alia relictorum, usui communi exponere dignatus est. Iis autem optimo ac laudatissimo consilio præmisit orationem funebrem a Viro amplissimo, Jo. Georgio Grævio, in Burmannum olim habitam, quæ ut doctrinæ ac virtutum in eo repertarum elogiis abundat pluribus, ita insuper hunc vitæ ejus cursum repræsentat, ut natus ille perhibeatur anno sæculi labentis duodetrigesimo Lugduni Batavorum, quorsum e Palatinatu & urbe speciatim Franckentalia (ubi patrem Pastoris functum ait munere,) parentes, & matrem quidem gravidam, exilii necessitas detulerit. Eadem deinceps civitas, quæ prima nascenti receptacula concesserat, primam quoque juventutem sub Festi Hommii auspiciis erudivisse traditur, quam tamen adultior paulo factus & ad

ad obeunda munia præclara aptior, ætatis suæ anno tertio & vigesimo relinquere necessum habuerit, Hanoviam nimirum ad præfecturam illius Ecclesiæ solenniter vocatus. Ibi cum per tempus aliquod sacri huius officii partes explevisset, Lugdunum ad Rectoris scholastici spartam revocatus, ac tandem vix anno unico vertente in Academia primum, post etiam in Ecclesia Ultrajectina, Theologi functione ornatus dicitur. Inter libros ab eo editos Syntagma imprimis celebratur Theologicum, quod in tanta habeatur dignatione atque pretio, ut in multis quoque scholis academiisque Belgicis, Germanicis, Panonicis, publice ac privatim explicetur. Cæterum is finem jam vivendi fecit, cum annis adhuc aliquot a quinquagesimo abesset, anno quippe 1679. II. Id. Novembris defunctus.

Quantum vero ad scripta isthæc postuma nunc attinet, de iis, quod dicamus breviter, hoc suppetit. Primum eorum succincta est tractatio de passione Christi, cujus integram historiam Burmannus sic recenset, ut vestigia Matthæi Evangelistæ pressè insequatur, enarratione propemodum nonnisi paraphrastica usus, cui immiscetur frequens antiquitatum, quibus ea certe omnium est refertissima, scrutinium, & circumstantiis quibusque principalioribus varia subjiciuntur porismata, ac usus inde deducuntur practici, ad eum fere modum, quo in Harmonia passionis quondam processit *ὁ μακαρίτης* Sagittarius; quo tamen multo brevior est Noster, qui etiam in decidendis quæstionibus vexatis parum commoratur, sententias vulgares, & eas quoque interdum omnibus non satis probatas, tenuisse contentus: velut ubi apparentem inter Evangelistas de hora crucifixionis pugnam ita tollendam arbitratur, ut in Johanne mendum, & pro *ἐκτῇ* legendum esse *τετῇ* reputer; ubi tenebras tempore passionis ingruentes Judæam duntaxat obumbrasse; ubi sanctos post Christi resurrectionem e sepulchris prodeuntes ad Lazari exemplum rursus mortuos existimat &c.

Tractationem hanc Oratio muneris apud Ultrajectinos Theologici auspicatoria mox excipit, inque ea universam Ecclesiæ Novi Testamenti faciem ita delineari cognoscimus, ut, quo pacto doctrina Christiana cum suo capite exorta post adoleverit florueritve, varie deinceps interpolata & incrustata tandem quasi consenuerit, ac denique majorum nostrorum tempore nova velut juventute ei reddita revixerit;

xerit, in compendio quodam, sed solido concinnoque, doceatur. Laudata enim fide primorum seculorum simplicissima ac vere Christiana, & nominatis moribus, quos usurpare fideles tunc consueverint, rectissimis, ad hæreses simul irruentes progreditur, impugnatamque a variis divinitatem æque ac humanitatem Servatoris, postulatam ceremoniarum legalium observationem, tetram libidinum confusionem, Stoicam necessitatem in bonis malisque actionibus defensam, aliasque istiusmodi hæreticas opiniones memorat. Nec prætermittit schismata Ecclesiam quæ distraxerunt, quale primum illud maximumque fuit de die Paschatos; itidemque illa Africanorum cum Europæis de hæreticis rebaptizandis altercatio; quale porro Catharorum seu Novatianorum effecit immodestia, negantium recipiendos esse, qui post baptismum peccaverint & poenitentiam egerint. Quibus enarratis in decimæ gentiliumque ultimæ sub Diocletiano & Collegis ortæ persecutionis memoria periodum Ecclesiæ primam concludit; secundam exorsus ab ævo Constantini M. quo Christianismus publice receptus & cum Imperio Romano in hoc sequentibusque Imperatoribus conjunctus fuerit. Ad quem vero modum in ea pariter ac ultima periodo, quam Ecclesiæ reformatione inchoat, delineanda sese gesserit, non opus est, ut jam prolixè indicemus, quandoquidem ex allatis modo speciminibus primum quoad reliqua iudicium formari posse minus dubitamus.

EXCERPTUM EX LITERIS P.W. AD ACTORUM EDITORES.

(Conferantur Acta Eruditorum proximi mensis Junii

pag. 290. seqq.)

Cæterum Domini Ceva instrumentum, cujus descriptionem Actis Eruditorum inseruistis, in memoriam mihi revocavit Circinum, ad eosdem usus excogitatum ab illustri viro D. T., cujus fabricam ille jam A. 1675 Parisiis cum Clar. Clerfelerio aliisque, & ex Gallia redux mecum quoque communicavit. Illa vero ita se habet. AB & AC sunt duæ regulæ mobiles circa axem in A, regulæ autem parvæ GD, DH, HE, EI, &c. singulæ sunt æquales parti AG. Et GD quidem circa axem fixum in G est mobilis, reliquæ vero circa D, H, E, I, axes mobiles in regulis AB, AC, possunt rotari. KF est arcus æneus in gradus & minuta divisus, mobilis quoque in linea AB.

TAB. V.
Fig. 4.

Si

Si ergo datus fuerit angulus Kef, secandus v. g. in quinque partes æquales, fiat KF æqualis Kf, & arcus firmetur in K, F autem moveatur in regula AB, donec I attingat regulam AC: erit BAC quinta pars anguli propositi.

Cum autem ejusdem instrumenti simplicissimi ope quocunque mediæ proportionales inveniri quoque possint, patet omnia problemata superiorum graduum, quorum constructiones ad angulorum sectiones aut mediarum proportionalium inventionem reduci solent, eo mechanice posse resolvi.

SPECIMEN VNIVERSÆ REI NUMMARIÆ ANTIQVÆ, quod Literatorum Reipublica proponit ANDREAS MOREL-

LIUS Helvetio Bernas.

Cui accesserunt

EZECHIELIS SPANHEMII ad eundem Epistole quinque.

Lipsiæ apud Joh. Thom. Fritsch. 1695. in 8.

i. alph. 18. plag. tab. æn. 8. n. 26.

Quam prima hujus Speciminis editio anno 1683 Parisiis prodiiisset, Argumentum omne ac institutum Auctoris celeberrimi breviter recensuimus in Actis anni 1684. p. 331. 333. optavimusque, ut mox opere incomparabili donaretur orbis eruditus. Verum quum fata doctissimi MORELLII iniquiora, ad alia omnia interim eum flexisse crederemus, vix habuimus certe quod speraremus, nisi anno præterlapso ex Galliis redux in patriam, & in nostras terras deinceps delatus ipse, nova Speciminis sui apparatione ostendisset, data sibi nunc arumnarum laborumque omnium quiete, animum conatibus perficiendis nondum deesse, quin potius approbatione clarissimorum Virorum, atque gazarum ditissimarum usu, egregie indies confirmari. Itaque ut de tota re plenius innotescat, dum alia quasi jam Speciminis facies ac ratio videtur, passim quippe vel aucti, vel ubi opus fuit immutati emendatique, operæ facturi pretium sumus, si calamo, frænis paulum laxatis, campum nunc quidem aperiamus, quo liberius currendo sese exerceat.

Plurimos quidem amore ait in æs vetus nummosque, rerum olim gestarum testes certissimos ferri, sed eosdem rursus comparandorum illorum difficultate, vel invidia possessorum, negatove usu,

§§ 2

inter-

TAB. V.
Fig. 5.

P. I.

- p. 2. interdum a proposito deterreri. Ut huic malo praesens remedium adfit, se olim cogitare coepisse de cogendis colligendisque in unum corpus nummis omnibus, aut majori saltem eorum parte, qui in Europae gazis conclusi servantur, delineatis ac in aeneas laminas insculptis. Quod opus & ob amplitudinem suam sumtusque impendendos, & itinera, iudicii acrimoniam, conciliandamque eorum, qui nummos possident, indulgentiam, ac delineandorum exponendorumque numismatum accurationem, privati hominis vires videri possit excedere, praesertim cum praestantissimi Viri, *Hubertus Golzius*, *Adolphus Otco*, & qui huius labori manum auxiliatricem denuo anno 1683 admovit, illustrissimus Comes *Franciscus Mediobarbus Biragus*, alique dehinc quamplurimi, conatum suorum successus non habuisse speratos censeantur. Setamen, quicquid etiam ob stare posse visum fuerit, aggressum esse opus istud, omnium numismatum commune quasi quoddam receptaculum futurum, variis inductum causis, quas exponit, studiumque suum memorat prorsus singulare, & insitam quandam inclinationem, qua vix adolescentiae fines egressus delineare nummos coeperit, iisdemque ad librorum fidem revocatis vehementer delectari; *Caroli* deinceps *Patini*, commodè tunc in Helvetiis aliquandiu commorati, benevolentia ac facilitate, magis autem adhuc Regis Galliarum, & Magnatum aliorumque clarorum Virorum gazis, permissioque earum usu ac perlustratione, tum denique eorum, qui in adibus Illustrissimi & Excellentissimi Ducis AVMONTII historiae Rom. per nummos illustrandae gratia tum temporis convenerint, motu excitatum. Neque quicquam se dimoveri passum esse a proposito injuriis a *Marchione de Louvois* sibi illatis; sed & futuri quasi sollicitum se & cautum, extantiorum numismatum ectypa in patriam misisse, antequam carceri Lutetiano includeretur; atque adeo quum in priori Specimine viginti millia nummorum promiserit, se nunc affirmare posse, quarta parte istum numerum esse auctum, eumque longe majorem, quam quem vel *Wolfgangus Lazius*, (cujus errorem admissum notat) vel *Carolus Patinus* dederunt. Jamque destinata se perfecturum sperat, praesertim postquam a Celsissimo Domino ANTONIO GVNTHERO S.R.I. Comite de SCHWARTZBURG cimeliarchii sui (quod vere regium vocat) curam ut susciperet, clementissime

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

Fig. 4.

Fig. 5.

Fig. 6.

Fig. 7.

Fig. 8.

Fig. 9.

Fig. 10.

Fig. 11.

Fig. 12.

Fig. 13.

Fig. 14.

Fig. 15.

Fig. 16.

Fig. 17.

Fig. 18.

Fig. 19.

Fig. 20.

Fig. 21.

Fig. 22.

Fig. 23.

Fig. 24.

Fig. 25.

Fig. 26.

Fig. 27.

Fig. 28.

Fig. 29.

Fig. 30.

Fig. 31.

Fig. 32.

Fig. 33.

Fig. 34.

Fig. 35.

Fig. 36.

Fig. 37.

Fig. 38.

Fig. 39.

Fig. 40.

Fig. 41.

Fig. 42.

Fig. 43.

Fig. 44.

Fig. 45.

Fig. 46.

Fig. 47.

Fig. 48.

Fig. 49.

Fig. 50.

Fig. 51.

Fig. 52.

Fig. 53.

Fig. 54.

Fig. 55.

Fig. 56.

Fig. 57.

Fig. 58.

Fig. 59.

Fig. 60.

Fig. 61.

Fig. 62.

Fig. 63.

Fig. 64.

Fig. 65.

Fig. 66.

Fig. 67.

Fig. 68.

Fig. 69.

Fig. 70.

Fig. 71.

Fig. 72.

Fig. 73.

Fig. 74.

Fig. 75.

Fig. 76.

Fig. 77.

Fig. 78.

Fig. 79.

Fig. 80.

Fig. 81.

Fig. 82.

Fig. 83.

Fig. 84.

Fig. 85.

Fig. 86.

Fig. 87.

Fig. 88.

Fig. 89.

Fig. 90.

Fig. 91.

Fig. 92.

Fig. 93.

Fig. 94.

Fig. 95.

Fig. 96.

sime fuerit invitatus. Quibus expositis, instituti sui reddit rationem, ait-
que, quum *quatuor* potissimum antiquorum nummorum sint genera, *p. 12.*
Nummi videlicet I. *Regum, urbium, populorum, qui nullam Imperatorum*
R. habent effigiem vel nomen, & quorum pars maxima ante Caesarum im-
perium est percussa; II. Consulares, seu familiarum Romanarum; III.
Imperatorum Romanorum; & IV. Nummi Hebraici, Punici, Parthici,
aliique inscriptionibus destituti; quibus adjungi possint *Gallici, Hispa-*
nici, Gothici, Arabici; se tamen Imperatorum Rom. nummos, quo-
rum quippe & major sit copia & usus extantior, inverso rerum ordine,
ac ratione temporis paulum immutata, *primo Tomo* exhibiturum & ita *p. 13.*
dispositurum esse, ut auspicia fiant a Julio Cæsare, serie nummorum
Latinorum æque ac Græcorum ad Heraclium usque deducenda, ad
annorum quidem, quantum licet, notas, eorumque *κεκτημενα*, juxta
methodum Oconis; ceteri vero iisdem jungantur, prout vel similibus
vel diversis gaudeant inscriptionibus; capita eadem diversis effigiebus *p. 16.*
(*revers*) juncta, ad evitandam repetitionis molestiam, numerorum
beneficio combinentur; & nummi ad suam singuli molem &
orbem, quo gaudent percussi, exprimantur; tabulasque, quæ num- *p. 18.*
morum figuras exhibent, a reliquo opere separatas, brevis eorun- *p. 19. 20.*
dem sed accurata descriptio excipiat, notis, ubi opus fuerit, illu-
stranda; & porro, ad majorem Lectoris utilitatem compendium adda- *p. 21.*
tur Chronologicum ad nummorum fidem exactum; singulis autem
annis adscribantur nomina Consulium, Imperatorum, etiam Consula-
tus, Tribunitia potestas, & Imperatoria appellatio, anni reparatæ fa-
lutis, mundi & Romæ conditæ, præcipua insuper Imperatorum gesta,
aliaque in nummis quæ sunt obvia; & denique indices rerum, verbo- *p. 22. 23.*
rum ac nominum copiosissimi totum opus claudant.

His dictis pergit ad nummos illos, quos in Specimine hoc ta-
bulis sex & viginti repræsentavit, ad eam rationem, quam sibi in ma-
jori opere præscripsit, exponendos; quos delibabimus, rariores simul
aliquot tabula peculiari exhibituri. Tabulis tribus prioribus ex-
tant quidam nummi ænei maximi moduli; & Tabula quidem I. nume-
ro 1. exhibetur nummus, una facie referens caput Antonini Pii lau-
reatum, averfa Cererem in bigis draconum accensas tenentem faces,
cum inscriptione: *KOINON TI ΠΟΛΕΩΝ ΠΡΟΔΙΧΕ ΟΝΤΟΣ ΚΛΑΥ-*

- dis ΦΡΟΝΤΩΝΟΣ ΑΣΙΑΡΧΟΥ ΚΑΙ ΑΡΧΙΕΡΕΩΣ ΓΙ ΠΟΛΕΩΝ.
id est: *Gommune* sive *Concilium tredecim urbium*, *Curatore existente*
Claudio Frontone Asiarcha & Pontifice tredecim urbium; in quo vo-
ces Γ.Ι. ΠΟΛΕΩΝ seu *Concilium tredecim urbium*, repudiata Hardui-
ni & Vaillantii conjectura, ad ΚΟΙΝΟΝ Ionum fortassis spectare ait,
quod totidem, quot in inscriptione indidentur, tredecim nimirum
urbibus constaret, & quodnam illud officium *Asiarcharum* fuerit,
enarrat, loco Act. Apost. cap. XIX. 31. lucem inde accendi posse
existimans. *Alter* Tabula I. nummus ex gaza Schwarzburgica deprom-
tus refert caput Veri laureatum, & in parte averfa Æsculapium in bi-
gis a Centauris, ingentes faces tenentibus, vectum, Epistolarum
annexarum *quarta* ab illustri Spanhemio declaratus; cujus singularem
benevolentiam in commendando suo opere, & concilianda Potentis-
simi ELECTORIS BRANDENBURGICI gratia & munificentia, ad-
jutore Serenissimi Herois supremo Administro & Consiliorum Prin-
cipe, eruditorum hoc ævo Mæcenate, *Eberh. Dankelmanno*, extollit,
qui pro innato erga literas elegantiores studio Celsissimum Herum
suum, istas non modo amore & gratia, verum etiam ingenio comple-
xum, verumque Germaniæ & sæculi nostri AUGUSTUM permo-
verit, ut magnifica liberalitate institutum hoc cœptumque Numismati-
cum opus prosequeretur. *Tertius* hujus Tabulae nummus præstantissi-
mus dicitur & singularis, in thesauro Schwarzburgico, perinde ab Ill.
Spanhemio d.l. explicatus. Tab. II. nummi priores duo Ephesiorū *Neoco-*
riam referunt; qua occasione Auctor de Neocoris populis & civitatibus
commentatur, quædam etiam de Diana Ephesia & Festis in ejus hono-
rem habitis profert. Tab. III. tres exhibet nummos *conturniatis*, quo
nomine Italici venire dicit, qui ab initio nullum additum habuerunt cir-
culum, sed quibus, postquam fuerunt percussi, circulus excavatus,
tortili modo eos ambiens, accessit. In eorum primo effigies L. Apule-
ji; in altero Terentii representatur. In Tabula IV. & seq. exhibentur
nummi maximi moduli ex auro & argento conflati, inter quos cum
rarissimos esse Pescennii Nigri affirmet, vel hunc cumprimis, quem
Clar. Vaillant a Wilhelmo Falcknero Anglo triginta aureis emtum
postea thesauro Regio intulit, magni facit. Representatur in ejus aver-
sa parte aquila expansis alis clavæ insistent, cum inscriptione: ΠΡΟ-
ΝΟΙΑ

- NOΙΑ ΘΕΩΝ, *Providentia Deorum*. Dumque Tab. V. num. I. num-
mum quendam Tiberii singularem & præstantissimum affert, Illustris-
simo Comiti Schwarzburgico ab Abbate *Bizot* donatum, hunc ait
mox totius orbis Christiani nummos, quos appellant modernos, justis
voluminibus complexurum; ROMAM autem & VIRTUTEM eodem
habitu iisdemq; additis signis in nummis depingi observat, quia ΡΩΜΗ
Græcis idem quod Latinis VIRTUS significet. Occasione nummi Se-
veri Imp. Tab. VI. quædam eorum Imperatorum exempla recenset, qui
Divos & Deos se passim appellari. Monet dein, ut a fraudibus impo-
storum, qui subinde in concavitatem partis alicujus nummorum
ferruminando capita alia inserere soleant, sedulo sibi cave-
ant curiosi. Ostendit porro Tab. VII. circulos seu nimbos capita am-
bientes, & globum, imperii in orbem terrarum indicem, Constanti-
ni & quorundam præterea Imperatorum esse proprios; & vin-
dicat notularum CON. OB. in nummis Romanis sæpe occurrentium
explicationem, *Constantinopoli Obsignata*, autoritate *Du Cangii* in
Diss. de inferioris ævi Numism. Sect. XLIX. f. 35. Hos omnes sequun-
tur Tab. IIX. nummi quidam argentei, quos inter unum MARCIA-
NÆ mendosissime a Tristano editum restituit, & occasione
inscriptionis in Hadriani Augusti nummo: PATIENTIA AVG. suæ
quoque patientiæ in arce Bastiliana per tres annos exercitæ me-
moriam recolit. Tab. IX. notabilis est nummus, caput habens Juliæ
Domnæ, & verba: JVLIA PIA AVGVSTA, & in parte averfa
ejusdem effigiem stantem cum ramusculo & hasta, cum inscriptione:
MATer AVGG (Augustorum) MATer SENatus Mater PATRIæ.
Ubi plures ejusmodi titulos, in æmulationem maritorum datos *Au-*
gustorum Matribus allegat, ut *Mater Deum*, *Mater Castrorum*; me-
moratque primum omnium Titi Julii Marcii Pacatiani Imperat.
nummum reperisse & observasse *Petrum Rainssant*, Medicum Rhe-
mensensem, dum viveret, Versaliæ nummorum Regionum custodem.
Tab. X. explicat itinera Hadriani, & figuram Alexandriae urbis, quæ
elephantina galea exornatam & spicas protendentem mulierem re-
presentat. Quædam porro docet de Epheso urbe, & officio γραμμα-
τέων, sive *scribarum*, qui & γραμματεφύλακες dicti, ac laudat R.
P. Franciscum de la Chaize, qui LUDOVICO M. a Confessionibus &
confi-

- consiliis ecclesiasticis supremis est, velut antiquitatis nummaria atque omnis eruditionis promum condum & assertorem indefessum, qui se quoque, quamvis a sacris ipsius alienum, benevolentia tamen & humanitate complecti non dubitaverit; rogat deinceps omnes rei nummaria studiosos, ne nummos detritos temere & ex ingenio restituere ausint, quum hoc pessime saepe cadere soleat. Tab. XI. jucundissimus est intuitu nummus, iudicium Paridis qui exactissime refert, in Achate quoque Thesauri Brandenburgici scitissime sculptum conspicendum; neque injucunda sunt lectu, quæ de Nilo Ægypti fluvio & ejus figuris edisserit. Causam dein reddit, ob quam Israelitæ Ægyptiis abominandi fuerint visi, non tam quod essent pastores, quum & Ægyptii greges aluerint, quam quod pecudes Ægyptiorum Deos occiderent, mactarent atque comederent. Tab. XII. num. 1. meretur attendi nummus ex Thes. Reg. Gall. qui ad Alexandri, famosi illius impostoris, draconis pullum ovo inclusum, postea spectante populo extractum & humanæ quid speciei referentem, Æsculapium esse mentientis, historiam seu potius histrioniam pertinet, fuse & eleganter a Luciano in Pseudomante T. 1. p. 746. edit. Cl. Grævii descriptam. In nummi autem secundi, Aurelii Veri Imp. ex ære magno & quasi maximi moduli, in Thes. Schwarz. extantis explicatione, Cl. Vaillantii falli ostendit Morellius, quando nullos ex ære magno post Domitianum conflatos nummos existimet; tamen non diffitetur, rarissimos tales existere, vixque unum aut alterum in cimeliis a se esse visum; neque de allegati tamen ingenuitate dubitari debere, quum ejus notam, nobile videlicet æruginem, Italis *patina verde* dictam, quæ obscurum smaragdum mentiatur, præferat. Tabula XIII. integra varios in honorem Severi & Caracallæ a variis urbibus, Ancyranis potissimum, cusos continet, ab illustri Spanhemio annexarum Epistolarum I. & II. uberrime explicatos. Tab. XIV. nummo 1. & 2. notari debent notæ monetales, *victoria* nempe *alata* & *trianguli* figuræ, & ea quæ affert Autor de nummis Sidetum. p. 148. Tab. XV. docet fide inscriptionis in aversa nummi parte, vocabula ΣΕΒΑΣΤΟΥ & ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ promiscue in usu fuisse apud Græcos. p. 155. Tab. XVI. affirmat Iliensium multos occurrere nummos, interque eos non paucos Hectoris imagine signatos; multos etiam extare Othones æreos genuinos, quorum fides in dubium vocari nequeat, in Thesau-

thesauro Regis Galliæ, quicquid contra illos disseruerit Henricus Thomas Chiffletius peculiari edita Diatribe, quem sententiam tamen suam postea immutasse narrat Patinus in Opere Numism. f. 131. Quæ deinde sequuntur, cultum ab Ægyptiis deum Serapin atque Dianam *Λευκοφρύνην*, & Venerem Paphiam, atque Apamæam Phrygiæ urbem, & Marlyan fluvium concernunt. Tab. XVII. *Magnificentia* vocabulum haud crebro in nummis occurrere ait, ac refert inter unicos nummum *Flavia Titiana*, quæ Fl. Sulpiciani filia fuit, & uxor Pertinacis; una parte representantem ipsius caput cum inscr. ΤΙΤΙΑΝΗ ΣΕΒΑΣΤΗ, in aversa vero Victoriæ gradientem, mediam inter literas L. A. id est, *Λυκάδα* seu A. Tab. XIII. ex inscriptione nummi ΙΟΥΛΙΑ ΠΙΑ ΑΥΓΟΥΣΤΑ vocabulum *Pia* etiam in Græcis nummis observari jubet, & commemorat, Virum omni eruditione præstantem *Hadrianum Auzout*, Gallum, cum Vaillantio & aliis amicis, scalis admotis Severi Arcum conscendisse, singulas literas examinasse, & foramina clavorumprehendisse, quibus literæ nominis GETAE affixæ antea fuerint, PVBLIO SEPTIMIO GETAE CAESARI PONTIF. quarum loco postea, prioribus a Caracalla sublatis, substitutæ sint, OPTIMIS FORTISSIMISQUE PRINCIPIBUS, quas tamen utpote æreas barbari etiam sustulerint. Sed dum duas urbes *Julio-poleos* nomine quondam gavisas esse asseverat, unam in Bithynia, in Phrygia sitam alteram, & hanc quoque dictam *Gordiucone*, pagum potius, in quo Alexander M. nodum Gordium dissolvit, utramque tamen ab autoribus frequentissime confundi; haud illepide in fatis esse censet, ut nodum hæc urbs, etiam in cineres jam redacta, adhuc præbeat. Tab. XIX. tres Gratias in nummo Sabinæ Tranquillinae exhibet, affirmatque Tranquillinae numos, ac Latinos præsertim, rarissimos esse. Tab. XX. num. 4. nummulum istum ex Thesauro Ser. Ducis Cenomanensium (cujus clementiam erga se impensumque in nummariam rem amorem laudat) quo una parte caput Tiberii nudum extat, cum inscriptione: ΤΙΒΕΡΙΑΣ ΘΕΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΣ ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΩΝ, & in aversa caput Liviae, cum inscriptione: ΙΟΥΛΙΑΣ ΘΕΑΣ ΣΕΒΑΣΤΗΣ ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΩΝ, rarissimum censet, & Tab. XXI. affirmat, Octaviæ, infelicissimæ uxoris Neronis, Claudii & Messalinæ filiae, nummos raro admodum reperiri; adducitque Tab. XXII. num. 4. ex thesauro Regis Gall. elegantem nummulum in honorem Ho-

- meri a Nicænsibus cufum, in cuius una parte caput Commodi laureatum, & in altera Homerus sedens in rupe spectetur; & affirmat iterum, omnes nummos ejus Procopii, qui contra Valentem Tyrannus extitit, & Constantinopoli imperium exercuit, tandem a Valente in Phrygia oppressus, raro se conspectui offerre. Romanorum Imperatorum nummos excipiunt Tab. XXIII. quidam exterorum Regum, quos inter unus argenteus singularis esse raritatis censetur, in quo ex una parte caput Jubæ junioris Mauritaniæ Regis, cum inscriptione: REX JVBA; & in altera caput Cleopatrar, cum inscr. ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ. Alter est Aretæ, Arabum seu Nabatarum Regis; tertius Ar-
p. 225. facidis, sed cujus dubium; & quartus Arabicus Salaho ddini, quales Arabi corum usque ad LX in thesauro ædis D. Genovesæ ex collectione Peirescii comparato abs Claudio du Molinet se vidisse, Molineti memoriam simul recolens gratam, testatur Morellius, & dolet obitum Caroli Catonis Curtii, Ser. Cenomanensium Ducis qui fuit a secretis consiliis, & tantum Arabicorum nummorum numerum collegit, ut integram fere Calipharum Damascenorum seriem possideret, rogatque tandem Ser.
p. 227. Ducem, ne eruditos ejus labores perire patiatur. Tab. XXIV. unus est Pharnacis aureus nummus; alter Consularis, ab Ursino & Patino in Familia Antonia p. 32. minus accurate æri incisus, qui Triumvirorum,
p. 229. Augusti, Antonii & Lepidi capita refert; tertius perinde est Consularis Sullæ, ab Ursino in Familia Æmilia p. 13. & Julia p. 124. perperam
p. 230. expositus. Tab. XXV. agit de urbe Pompejopoli piratis frequentata,
p. 231. & ait, rarum esse in nummis *περυσίας* nomen, frequens vero *συγκλη-
p. 232. τας* pro *Senatu*. Tab. XXVI. qui primus est, eum Parthicum credit
Fig. XIII. Auctor, sed quum tamen, quid sibi velit, ignorare se fateatur, rogat
p. 233. curiosos, ut se edoceant; alter est Gallicus; tertius Hispanicus; & ultimus omnium Punicus, quales ultra quinquaginta & plures cum variantibus inscriptionibus & literis se vidisse, ænigmatum vix solvendum plenos, affirmat.
p. 235. Sub finem hujus Speciminis rogat Morellius eruditos omnes, ut
p. 236. sicubi sit lapsus, se moneant libere, modo absque ullo invidiæ aut maledicentiæ studio id fiat, polliceturque iterum fidem in concin-
p. 241. nando intra quinquennium opere integro prorsus intemeratam. Co-
p. 244. ronidis loco rationem nummorum antiquorum *ἐκτυπώματα* con-
p. 245. ficiendi, ichthyocollæ sive glutinis ex pisce, quem *antaccum* & *buso-*

nem

nem vocant, beneficio, quam R. P. Roberto S. I. Presbytero Parisiensi, eruditissimo viro, acceptam refert, exponit; ita scilicet instituendam, ut ichthyocolla in tot partes minutulas scissa, quot sufficere instituto videntur, illæ una cum superfusa aqua lento apponantur igni, ut sensim liquecant, & gluten inde temperatum existat ac tractabile; simul tamen, ut pellucidum fiat, spatula despumandum, idemque ad temperatum aera tepefactum nummo ita illinatur, ut & omnino testus sitille, & liquor supereminens crassitiem thaleri æquet; gluten vero aeri deinceps expositum nec calido nimis nec frigido, vel defiliat sponte, vel levi opera solvatur. Ectypon inde nascens exactissime typi, quem vestiverat, formam referre, jamque siccum quovis ferri, & epistolis inclusum quovis mitti posse affirmat.

Specimini huic Morelliano annexæ sunt quinque Illustris atque Excellentissimi EZECHIELIS SPANHEMII *Epistole* ad Morellium scriptæ, (quarum duæ priores extant quidem in editione Speciminis prima, sed plurimum nunc auctæ) quibus nummos quosdam & festorum ludorumque apud Græcos solemnia tam ingeniose explicuit, ut omnem antiquitatis eruditæ copiam animo vasto videatur complexus. Quem *Epistola prima* exponit, nummus Antonini Caracallæ est, qui ludos in honorem *Æsculapii* ab Ancyranis vel factos vel renovatos recolit. Ubi monet, ut in Deorum honorem instituti ludi, vocatique vel *Ἀσκληπια*, *Ἡλια*, *Ολύμπια*, *Λαιψία* &c. sic in Principum quoque honorem celebrata fuisse eorundem solemnia, & appellata *Ἀλεξάνδρεια*, *Δημιτρία*, *Αυγύστεια* &c. *Asclepia* vero dicta esse *Σωτηρία*, ab *Æsculapio Sotere* seu *Servatore*, tametsi & eodem nomine veniant sacrificia ob recuperatam Principum salutem. Cum vero nummus voces *Ισθμια* *Pythia* indicet, *Pythia* inquit comprobaturque testimoniis & exemplis alibi quoque quam Delphis, neque in foliis Apollinis Pythii (quanquam inde origo sit ac nomen) honorem acta; sed & quidpiam simile in Olympicis deprehendi. Ut mirum adeo non sit, quare *Pythiis* in nummo allegato *Isthmia* & *Asclepia* conjungantur, quum utraque illa in *Æsculapii Soteris* dicti honorem solemnibus ritu ab Ancyranis instituta sint, ac inde *ΑΣΚΛΗΠΙΑ ΣΩΤΗΡΕΙΑ* nuncupata. Dumque de celebritate eorundem epochisque & institutione agit, spectatores Isthmiorum sub tentorii egisse affirmat, simul inde vestigia veteris Hebræorum *σκηνο-*

πηγίας

Fig. XIV.
 XV.

p. 34.

p. 5. 6. 7.
 p. 9.

p. 12.

p. 14.
 p. 17.

p. 18. 19.

- Fig. XVI. *πυγίαι* percipi docens, adducitque nummum eximium Neronis ex
 Fig. XVII. gaze Regia, cujus averſa parte *Neptunus Iſthmius* ſignatur, cui nem-
 p. 22. pe facer ille agon; & alium ſub L. Vero percuſſum, in quo ISTH-
 p. 35. MIA coronæ incluſa; oſtenditque porro amplius, quod & ſupra fe-
 cerat, quare in præclaris huius Ancyræ nummis hi ſacri Græcorum
 agones Iſthmia & Pythia cum Aſclepiis conjungantur; remque o-
 mnem eo deducit, ut haud uno certaminis genere celebrata olim fuiſ-
 ſe Deorum ſolennia apud Gentiles feſta, inductosque in eadem ago-
 nes Gymnicos, Equeſtres, Muſicos, Scenicos etiam ſubinde, Tragi-
 cosque aut Comicos, & Poeticos, neque omnes tamen illos agones
 in Panegyribus Græcorum actos, ſed alios in iisdem patrios velut ac
 domeſticos, alios *Παῖδες* ſeu adventitios habitos, aſſeveret; ex-
 inde vero rationem reddat, cur Paulus I. Cor. IX. 24. & II. Timoth.
 p. 39. 40. IV. 7. quemadmodum etiam Actor. XX. 24. factum, ex tot agonibus
 Olympiacum ſolum, & quidem *Curſum*, in exemplum Chriſtianis op-
 ponat, quoniam nempe *Curſus* certaminum Olympiacorum extite-
 rit nobiliſſimum & domeſticum; & inde contigſſe inquit, ut omni
 p. 46. illo certaminum ac feſtivitatum genere celebrarentur apud Galatas
 ASCLEPIA, Gymnicis quidem ac Poeticis, qualia in *Iſthmiis* dicta ſunt
 fuiſſe frequentata, Muſicis autem citharædorum vel *πυγῶν*, qui-
 bus *Pythia* maxime nobilitabantur. Vaſorum, quæ in ectypis num-
 morum conſpiciuntur, figuras cum inſertis palmæ ramis, aut cum men-
 ſis nonnunquam, quibus impoſita aut addita eadem vaſa, ſignificare
 ait, conſueta victorum in ſacris illis Græcorum feſtis ac certaminibus
 p. 51. præmia, crateres, amphoras, hydrias, phialas, lebetes: de palmæ qui-
 dem ramulis victoriæ ſignis dubium nullum eſſe, quum de iis etiam
 p. 53. vulgo conſtet; explicari tamen inde poſſe, quæ Johannes Apocal. VII.
 p. 62. 9. *ὁ ὀνίκας ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν*, & Paulus dicat I. Cor. IX. 24. 25. de
 p. 65. *βραβεΐω* ſeu palma. Hæc autem præmia ſeu palmas a *βραβευταῖς*
 p. 66. fuiſſe Hieronicis ſive Victoribus datas; *βραβευτῆς* tamen diver-
 ſos fuiſſe ab Agonothetis, quo nomine hi gavīſi, qui ludos conſtitue-
 rant, ſive munerarii, illis adeoque ſuperiores. Quod autem plures
 p. 67. una palmæ ſæpe lebetibus inſertæ conſpiciantur, inde ait eſſe, quod
 p. 70. plura certaminum genera plura quoque *βραβεΐα* requiſiverint. Inde
 p. 74. urbes recenſet, in quibus vel *Ασκληπια* fuere celebrata, vel *Æſcu-*
lapius templis ſacrisque cultus, quemadmodum & Romæ fuerit
 Æſcula-

Æſculapii & Hygiæ ſive Salutis Collegium e LX viris conſtans, cujus
 ſtatuta legantur in veteri marmore apud Sponium p. 52; tandemque
 ſuſpicatur, aliquid magis peculiare in his Ancyræ nummis ſub
 Caracalla ſignatis ſubeſſe, quum frequens ſit alias eorum nummo-
 rum copia, qui pro ſalute Imperatorum non ſolum ſub anni initium,
 aut die eorum vel liberorum natali, vel redeuntibus in orbem Impe-
 rii Quinquennialibus, vota publice ſuſcepta referunt; ſed vel Princi-
 pibus male adfectis, aut ſanitati reſtitutis, aut alia forte data ejus rei oc-
 caſione, idque pro ſingulari alicujus urbis aut gentis, Numini eo-
 rundem Imperatorum devotæ, vel privatorum quoque in Principem
 ac Benefactorem pietate, fuerunt cuſi. Epistolam claudit hiſtoria Geo-
 graphica urbis Ancyræ in Galatia ſitæ.

Epistola ſecunda explicat inſcriptionem nummi Valeriani Imp. Fig. XIX.
 extantis in Tabula XIV. Speciminis p. 151. a Nyſæis cuſi, nec viſi alibi
 hætenus aut vulgati; in qua monet, *Θεογάμια* eſſe feſtum in ho-
 norem Proſerpinæ ejusque feralis cum Plutone connubii memoriam
 celebratum, deque Siculis nominatim id accipi debere, quorum vul-
 go gentilitium numen Proſerpinam fuiſſe doceat Pollux lib. 1. cap. 1.
 ſect. 32. neque tamen de Siculis ſolum, ſed & de Nyſæis Cariæ po-
 pulis. Quod vero *γραμμάτιος* ſeu *ſcriba* mentio fiat in nummo
 allegato, inde, ut & alias, & ſimul ex Actor. XIX. 35. conſtare, horum
 officium fuiſſe perhonorificum, nec tamen niſi in Aſia Proconſula-
 ri fere uſurpatum. Sed cur Nyſæ in Caria hunc nummum tribuen-
 dum cenſeat, alterum & quidem præcipuum argumentum inde pe-
 tit, quod conſtet, Plutoni ſacrum fuiſſe illum olim tractum, in eo-
 que & Plutonium ſeu Plutonis lucum, ac templum, & Charonium
 antrum, & curationes morborum mirabiles, atque inde annuam fe-
 ſtivitatem ſeu panegyrim magno hominum concurſu celebratam. Qua
 occasione alia *Θεογάμια* exempla allegat; & ex addita voce *Οικε-*
μενικά probat, iſta *Θεογάμια* non fuiſſe privata Nyſæorum ſacra,
 aut municipalia aut communia, ſed communi aliarum quoque gen-
 tium, imo totius velut orbis ſpectatorum undique vel athletarum
 confluentium cœtu acta, eamque illius vocis uſurpationem paſſim
 in aliis nummis Nyſæorum ac aliarum urbium & auctorum ſcriptis
 reperiri; indeque poſſe colligi, Carmina Sibyllina fuiſſe ætate Com-
 modi vel Caracallæ conſcripta.

- p. 134. Epistola *tertia* elegantissima profecto est, qua & fundatae felicibus auspiciis superiori anno in urbe Hala abs Serenissimo ELECTORE BRANDENBURGICO FRIDERICO III. Academiae solennia, & Morelliani operis rationem omnem ac fata secunda, omnisque porro nummariae rei ac studii dignitatem fuisse non minus quam eleganter enarrat; simul referens, quid Antonius Augustinus, Fulvius Ursinus, Tristhanus Sanctamantius, Joh. Vaillantius, Jacobus Strada, Paulus Pedruzus, Pyrrhus Ligorius, Hubertus Golzius, Wolffg. Lazius, Philippus Paruta, Vincentius Mirabella, Prosper Parisius, Petrus Seguinus, Carolus Patinus, Jacobus Sponius, Petrus Bellorius, Gisbertus Cuperus, Laurentius Begerus, & Jacobus de Wilde praestiterint in antiquitate nummaria illustranda; gaudetque nostra hac aetate pretium fieri nobilissimo huic studio, ejusque praestantiam percipi ac usum, a se dudum Dissertationibus aliquot demonstratum; quoad p. 156. Geographiam quidem & Chronologiam, in variis urbium gentium- & seqq. que epochis & aëris, quoad ritus Gentilium penitus inspiciendos, cosque vel sacros vel militares, vel vestiariorum. Atque hæc & talia omnia jubet eruditos & curiosos in uno Morellii opere, quod verbo p. 208. Tullii Lib. XIII. Epist. ad Fam. LXXVII. BIBLIOTHECAM MULTORUM NUMMORUM vocat, simul exposita sperare.

Fig. II.

- Epistola *quarta* lucem affundit Spanhemius *secundo* & *tertio* Speciminis nummo Tab. I. repetitque quædam ex iis, quæ de Aesclepiis ante dixerat, & de culto a Pergamenis etiam Aesculapio Deo, & servato in æde ejus adipe anserino & baculo, quem ille manibus tenet serpente circumplicatum, (unde & *Ophiuchus* & *Serpentarius* dictus,) deque pompis porro Sacerdotum differit. Quod p. 211. vero conspiciatur in nummo Aesculapius a duobus Centauris vectus, p. 216. vel inde esse, ait, quod a Chirone *ἰπποπόταμος* seu Centauro feratur p. 217. educatus, vel quod ille hominum conservator curam etiam equorum gerere ac morbos sanare crederetur. Cur autem hi duo Centauri p. 219. faces accensas ferant, id & novum esse atque a Pergamenis haud absque peculiari causa factum. Frequentem sane faciem & *δαδύ-* p. 222. *χων* usum in sacris Gentilium fuisse observat, neque adeo mirum, quod Aesculapio quoque prælatæ fuerint faces; ipsam vero significationem ejus symbolicam esse, & modo vim Lunæ, modo Solis salutarem influ-

influxum significare; Lunam autem in nummis & LUCIFERAM audire, & utraque manu faces gestare accensas: tum & Aesculapii ædem noctu adire solitos fuisse illos, qui ejus ope ac præsentia, immisissisque ab eo somniis, datisque remediis, salutem pristinam intenderint recuperare. Alterum nummum Pergamenorum, in quo Jupiter imberbis, nudus, cum hasta & fulmine, inter Solis & Lunæ capita, aquilæ insistit, & infra duo fluvii recumbunt, dum explicat, de variis formis agnominibusque Jovis, Solis, & Lunæ differit; imibique causam adhuc aliam & peculiarem nummi hujus a Pergamenis cusi subesse suspicatur, ut eo nempe Jovis Juvenis, inter Solem & Lunam stantis, simulacro Commodum ipsum, tanquam alterum in terris Jovem, diem tempestatumque potentem, adumbrarent. Fluviorum autem figuras in nummo conspicuas *Selinum* & *Cetium* sibi videri asserit variis argumentis, quæ enarrare omnia nimis foret prolixum.

Tandem vero Epistola *quinta* in nummo Speciminis *primo* Tabulæ XIII. quid voces ΣΕΥΗΡΕΙΑ ΜΕΓΑΛΑ significant, exponit, ostenditque non Diis solum, sed & Heroibus antiquissimis, itemque Conditoribus urbium, & Regibus quandoque & Ducibus, bene de civitate aut regione, cui præfuerant, vel de patria ceteroquin meritis, & quidem primitus post eorum demum obitum, seu ad conservandam & propagandam ad posteros eorundem memoriam, consecrata subinde id genus ludorum seu agonum fuisse solennia; adeoque, ut quædam in exemplum afferamus, quoad Imperatores nota esse ait, *Καταύρεα*, *Σεβαστή*, *Σεβαστήρια* & *Αυγεία*, itemque *Αδελφεία*, *Κομόδεια*, & *Σευήρια*; verum & nummum in fronte hujus Epistolæ expressum pergit explicare, ex quo Tarsi urbis cultus erga Severum pateat haud obscure, ad celebrandam insignem illam in finibus Ciliciæ, cujus hæc urbs prima erat metropolis, victoriam, & postquam, sublato Imperio æmulo, debellatisque funditus qui a Nigri partibus adhuc steterant, Severus solus rerum erat potitus.

Verum oportet, ut manum de his tabulis atque arte hoc veteri tollamus tandem. Utrumque leonem, *Spanhemium* & *Morellium*, non ex unguiculis, quod in proverbio est, sed ex præstantissimis, quæ jam ediderunt, operibus, cognoscit Lector. Optamus autem utrique celeberrimorum virorum vitam & vires porro; & illustri Spanhemio quidem otium, quod sufficiat edendis in publicum, quas in Episto-

p. 235.

p. 238.

Fig. III.

p. 246.

p. 249.

Fig. XIX.

p. 268.

p. 273.

p. 281.

p. 294.

p. 301.

- p. 94. Epistolis indicat, ad Ulpiani legem IV. §. 5. D. de Officio Proconsulis commentationibus, de veteri ac stato Coloniarum ritu Diatribæ, deque *Vesta & Prytanibus Græcorum* dissertationi; (ex quibus ultimam celeberrimi Joh. Georgii Grævii Thesauri Antiquitatum Romanarum tomo tertio aut quarto insertum iri accepimus) Morellio vero, gratiæ summorum Principum perennitatem, ut cœpti operis telam, cuius exemplum usque adeo egregium publice nunc exposuit, pertexere queat feliciter. Liceat ipsi tamen etiam acclamare illud Plinii Secundi ad Valerium Paulinum suum Epist. IV. 16: *Gaude meo, gaude tuo, gaude etiam publico nomine; adhuc honor studiis etiam nummariis durat*; perfectoque demum opere, illud Venufini Vatis, Lib. I. epist. XVI, quo illustris Spanhemius Epistolam quintam claudit, cognita ejus venustate atque usu, antiquitatum elegantiorum curiosi sibi dictum putent:

*I nunc, ARGENTVM & marmor vetns, ÆRAQUE
& ARTES*

Suspice.

EXAMEN HISTORIÆ CRITICÆ NOVI TESTAMENTI

a RICH. SIMONIO vulgate, institutum a JOH. HENR.

MAJO D. & Prof. Theol. atque Philol.

Gieslæ ap. Christ. Herm. Kargerum 1694. in 4.

Const. 3. alphab. pl. 10.

Quod promississe Auctorem maxime Reverendum Examen Criticæ Simonianæ in Actis nostris A. 91. p. 177. indicavimus, id jam orbi erudito communicatum paucis ex instituti ratione recensendum est. Præmissa operi Dissertatio præliminaris, quæ generalius de Critica sacra agit, usum ejus, regulas & cautelas in emendando S. Codice suscipiendas e DuPinio Heinioque delibat: recensitis quoque celebrioribus aliquot antiquis pariter & recentioribus hujus studii cultoribus. Ad ipsum dein examinis laborem devolutus Autor, Simonium pressopede sequitur, singulisque capitibus epicrisin suam vel censuram addit. Cap. I. *πρῶτον ψεύδος* Richardi, Apostolos reliquosque scriptores sacros nullo ad scribendum divino mandato instructos perhibentis refutat: atque id mandatum non solum voci *μαθητεύσατε* inclusum; verum & per scriptorum *θεοπνευστία* insigni miraculo manifestata.

festatam notat. Diluit deinde, quæ de Evangelistis atque Paulo speciatim bijiciuntur: Ecclesiam N. T. independentem a Scriptura S. fundatam, dictis clarissimis Act. 26, 22. & Luc. 24, 27. repugnare ostendit: internumque Spiritus S. testimonium a cavillis Simonii vindicatum it. C. II. de titulis S. librorum præter alia observat, merito vocula *κατὰ* emphasin, quam Latini Patres per *secundum* expresere, urgeri a Grotio; Drusiumque falli, qui Hebraïsmum esse *τὸ μωρὸν לריוך* respondentem putat, cum tamen *δ*, LXX. vocem *לריוך* nunquam per *κατὰ* *Δαβὶδ* transtulerint. Titulum *δογματουμενμάτων* quem Evangelistis Justinus Martyr tribuit, forte non tam e Xenophonte, quam e 2. Pet. I, 12. depromptum conjicit. C. III. postquam Christi & Agbari *ἀμοιβὰς* rejecisset, de Luca ait perperam observasse antiquos; ac si Historias de Christo ante se factas falsitatis argueret: cum *πραχέων* verbum de re bona æque ac mala adhibeatur, nec Evangelista uspiam alios in Evangelio suo confutasse deprehendatur. Apocryphis Gnosticorum a Simonio recensitis addit ex Epiphanio Sethi libros; Interrogationes Mariæ; & Revelationes Adami. Protevangelium Jacobi a Protestantibus agnosci & commendari, falsum notat: nec universo eorum cœtui a Simonio adscribendum, quod nonnisi Postellus atque Bibliander erraverint. C. IV. in evolvenda Autographorum Apostol. historia occupatus, ad emphasin dicti Tertulliani Simonem (qui ea statim interiisse persuasus est) non satis solide respondisse censet. C. VII. prolixus est in examinando Nazaræorum Evangelio, falsoque jactatam a Simonio, & e quo sua hic hauserit, H. Grotio Epiphanii auctoritatem demonstrat: quippe qui non solum Jessæos Judæorum sectam ante C. N. coortam cum Nazaræis Christianorum sectariis confundat: verum & in hoc ipso negotio sibi non satis constet; dum Nazaræos *πληρέζωντες εὐαγγέλιον* habuisse scribit, & tamen utrum non id Christi genealogia truncarint, hæsitat. Locum Ignatii ex Epist. ad Smyrneneses ex Ebræo (quod jam c. v. sigillatim ad Simonii rationes respondens discusserat) Evangelio Matthæi depromptum falso dici ab Hieronymo, a Simone credi: cum potius e Luc. 24, 36. quoad sensum allegatus sit. Vocem *πρασις* male ex Ebræo *רמר* cum Hieronymo exponi, cum LXX. vocem toties occurrentem nunquam per *πρασαν*, sed semper per *αυρον* aut *μετὰ πάντας* transferant; nec vero dies crastini precibus a Christo datis conveniat. Additan enta

U u

Evan-

Evangelii Nazaræorum in Græco Matthæi non deprehensa, respuenda omnino adductis omnibus atque confutatis probat: carpit & Sandium, qui levibus argumentis nixus aliud olim fuisse atque nunc est Matthæi Evangelium contendit.

Cap. X. De serie temporum (incerta satis) queis unumquodque Evangeium prodierit disquirens simul haud immerito Simonem notat, quod nimis frigide de Evangelio Marci senserit; ac non instinctu divino, sed motu proprio & a fidelibus exoratum ea quæ memoriæ succurrerint, consignasse. Petro, quem secutus est, nec imperante nec prohibente perhibeat. Quærit dein, quo sensu Marcus a veteribus Petri interpretes dicatur? qua in re nil nisi id unum decidit, non veris & genuinis interpretibus Apostolos indiguisse. Eundem Evangelistam Græce, non Latine, scripsisse c. XI. evincit; Venetorum codicem explodit; ultimosque XII. Evangelii versus vindicat. De Luca c. XII. agens, inter alia singulas Marcionis corruptiones ab Epiphânio indicatas expendit; ipsumque eas excusantem Simonium hic illic perstringit. De Johanne prolixè c. XIII. occupatur: & explosa primum de Deo ex tonitru cum Johanne loquente fabula, ac vesania Alogorum Cerintho istud Evangelium adscribentium: *γενεσιότης* historiæ de Adultera multis argumentis adstruit; inter alia contra Simonem notans, Tatiani avo omnino lectam fuisse; repertam siquidem in illius Harmonia (quam quidem rectius Diatessaron nominari, & Harmoniæ titulum a Victore Capuano confictum incaute adhiberi censet) & in Ebræum Matthæi Evangelium e Johannis Græco translata. Demum & S. Johannis postremum caput ita vindicat, ut ab ipso Evangelista scriptum, nec alio loco ponendum e Coccejo probet. Occasione Epistolarum Pauli, de quibus c. XV. verba facit Marcionis *ἀποστολικόν* attingit; quod cum variis modis corruptum accuset Epiphânus; defendat Simon: noster Epiphânii causam agens reprobat, suamque sententiam, adductis pluribus, quam Simon fecerat, locis probatam dat; cæterum Epistolam ad Philemonem Epiphânium a Marcionitis corruptam nimis temere credidisse largitur. Epistolas, quæ circumferuntur vel finguntur, Pauli ad Laodicenses, Corinthios, ac Thessalonicenses a Simone spurias agnosci gaudet. Id vero contra ipsum negat, nihil egisse in sua prædicatione D. Paulum, nisi communicato prius cum Apostolis reliquis consilio. Epistolæ ad Ebræos peculiare c. XVI. tribuit,

tribuit, eamque a Paulo græce ad Judæos in Palæstina degentes scriptam prolixè satis cum Simonio, nonnunquam contra eum deducit.

Epistolarum Catholicarum, quæ & Canonica, primo nomen evoluit c. XVII. & illud quidem non tam ab inscriptionibus Catholicis, quam ad distinctionem Paulinarum inventum; hujus autem veram originem ignorari existimat: quamvis cum Gomaro ad scribæ lapsum pro *Catholica Canonica* reponentis inclinare videtur. His factis singulas Epistolarum firmat. Jacobum Episcopum ab Apostolo diversum non putat, nec argumenta Simonis contra Baronium tanta, quæ id persuadeant. Sub finem capitis Huetii quoque dictum atro lapillo notat: quo haud necessum ducit in *γενεσιότης* epistolarum Judæ, & Johannis, similitumque adeo diligenter inquirere; quoniam non ex harum brevium & exiguarum auctoritate præcipue pendeat Christianæ religionis defensio. Inprimis vero luculentum est c. sequens XIX. celebrem & vexatissimum Johannis I. ep. V, 7. locum adversus Simonii exceptiones vindicans: ubi MSS. auctoritati pari argumento occursum it. Hieronymi testimonium firmat, ejusque prologum in Epistolas Catholicas adversus Erasmus & Simonium tanquam genuinum tuetur: Cypriani testimonio robur addit: Athanasium loco Johannis controverso usum demonstrat: Herm. Cingalli calumnias retundit: tandemque Simonium sibi hac in re parum constantem notat; qui cum tres in terra testes e. v. 8. ad probandam SS. Trinitatem adduci posse concedat, e. 7. v. tamen, si vel maxime genuinus sit, idem fieri posse inficietur. Et ne aliquid illustrando insigni loco deesse videatur, sub finem operis appendicis II. loco adjunxit binas Angli auctoris celeberrimi Th. Smith in h. l. Dissertationes, quarum posterior prioris contra Simonium vindex est. Cæterum digna omnino est, quæ ex eod. c. huc apponatur extrema Sandii Patris confessio, quam sub pulvino ferali repertam sibi ab amico communicatam Maxime Rev. Auctor inseruit. Ita vero illius initia se habent:

Servivi patriæ bis denos impiger annos,
Integritasque mea est sæpe probata Duci.
Nunc patriæ invisus. Si crimen quæris: id unum est,
Unum, non trinum, me coluisse DEUM.
Sic pietas crimen! dum non imitabile Numen
In plures timui multiplicare DEOS:

Uu 2

Dum-

Dumque individuum ac totum sine partibus ullis
In tria partiri religione vector.

Finitum immenso misceri, & Numen in unum
Confundi, sancte dum pia lingua negat.

Dum veritus genitum ingenito exæquare Parenti,
Qui sibi sufficiens nescit habere parem.

Captivare meæ jussus dictamina mentis

Sum; falsum cœca credere nolo fide &c.

Erat iste Christophorus Philippi F. Sandius, uti notum est, Regiomontanus, & in patria Ducali regimini ab intimioribus secretis; tandem ob impium Arianismi dogma officio motus. Iste, uti Auctor refert, Paradoxas Interpretationes confecit ipse, sed cum Regiomonti sub suo nomine illas divulgare non auderet, Christophoro filio Amstelodamum uti publicaret, seque ipse auctorem profiteretur misit. Nunc e diverticulo in viam. Apocalypseos *θεοπνευσίας* c. XIX. probat; & in refutatione argumentorum, queis olim scriptum hoc Alogi impugnabant, Thyatirensis Ecclesiæ ex Apoc. II, 18. mentionem faciens illam non vaticinio, ut Simon cum Epiphania vult, indigitatam; sed revera jam tum fundatam credit: quod non solum verborum claritas & contextus, de nullis toto sermone quam fundatis jam Ecclesiis agens, evincere videatur; sed & defectus Actorum ejus Ecclesiæ & Episcoporum tempore Epiphania contrarium argumento parum firmo probet: potuit enim intercidere aliquandiu cultus veræ religionis, & deinde secuto tempore restaurari, a quo demum catalogus Episcoporum coëptus est. Styli diversitatem, quam in Apocalypsi, & Evangelio Johannis credidit olim Dionysius Alex. & cum eo Simonius amplectitur, nullam omnino esse ostendit. Lutherum non, ut per calumniam illi Richardus cum Bellarmino impingit, de divina Apocalypseos auctoritate, sed de auctore solum, an Johannes Evangelista seu Presbyter ab isto diversus sit, cum nonnullis veterum dubitasse adductis ejusdem verbis liquido demonstrat. Progressum hinc ad Apostolicas allegationes c. XX. & seqq. duobus facit, & dum sapius, non semper tamen, usos esse scriptores sacros versionē τῶν LXX. concedit; & Hieronymum a contradictionibus absolvere allaborat: Simonis figmentum rejicit, Dictionariæ veterum Judæorum Hebræo-Græca, quibus in Synagogis usi versionem LXX. viralem, dum illustrare vo-

luerint

luerint, corruerint: pari, qua asseruntur, facilitate rejicienda. Hinc jugulum hypotheseum ejus petit; quibus sensum literalem a mystico; hunc a traditione dependere supponit: Christum & Apostolos plurima V. T. dicta nonnisi per cabalisticam accommodationem ad tempora N. T. traxisse; & Epistolam ad Ebræos imprimis hac ratione scriptam ea continere vult, quæ a Gamaliele Paulus cabalistica hauserit. Enim vero non falsa minus hæc atque vana, quam impia & in S. Scripturæ *θεοπνευσίας* injuria multis verbis monet atque monstrat. Certe ne ipsis quidem Judæis cordatioribus sensum mysticum (nedum traditiones) literali majorem extitisse: Christi & Apostolorum allegationes coactas frigidæque fore: tandem Epistolam ad Ebræos non inspiratam a Deo, sed Cabalisticarum rerum farraginem dici debere: & ut ad rem propius accedat, dicta varia Matth. I. 23. II. 6. 18. 23. a pseudhermeniis liberare aggreditur. Tum c. XXIII. XXIV. XXV. de Inspiratione S. Scripturæ agit: & vindicato adversus Batavos, ut se vocant, Theologos ac Perronium Card. dicto Pauli 2. Tim. III. 15. controversias Lovaniensium Jesuitarum cum Theologis ejusdem loci & Duacensibus de inspiratione, quam illi aliqua sui parte negarunt, ita narrat, ut Simonium Jesuitarum theses defendentem confutet: perstringatque Hent. Holdenium D. Paris. qui in *Analyti Divina Fidei* speciale divinum auxilium sacris scriptoribus non nisi in rebus quæ ad doctrinam spectant concesserit. Refutat etiam argumenta Spinosa, simul quam infirmus eorum oppugnator Richardus sit plus vice simplici ostendit.

Sequitur c. XXVI. seqq. gravis illa de stylo N. T. controversia, cui in compendio sistendæ id unum suffecerit memorasse: Auctorem cum Pfochenio, Erasmo Schmidio, & Stolbergio præceptore suo puram N. T. Gracitatem agnoscere; non Hebraismos, non idiotismos, aut barbarismos ulla ratione pati: non Hellenismi (quem totum rejicit) non Græci Synagoga cum Simonio compellationem admittere: sed si quod speciale nomen ipsitribuendum, non aliud quam Græcismi Biblici aut styli sacri largiri: styli characterem ad Macedonicæ linguæ genium, qui in Polybio, Plutarcho, Diodoro Siculo, Dione Cassio frequens sit, referendum. Quare non potest non ipsi Simon multis modis una cum omnibus, qui Hebraismos seu idiotismos agnoscunt, vapulare: quippe cum Er. Schmidio persuasus est, non nisi

ex ignorantia genuinae Græcismi indolis tantum Ebraïsmorum numerum proficisci.

Ad MSS. cum Simonio devolutus c. XXIX. generatim de iis agit: originem variarum lectionum, earum incommoda & remedia exponit: viros doctos, qui in annotandis iis multum operæ posuerunt, recenset; in quibus Erasmus haud abs re a Simonio castigatum ait, quod ridicule satis Græcos Codices ad Latina exemplaria post Synodum Florentinam correctos sive corruptos perhibeat; cum nunquam majus odium inter binas Ecclesias, quam post istam Synodum flagrarit. Fatetur, videri nonnunquam antiquos Codices hac ratione correctos; verū id, bene observante Simonio, non tam ad Latinos quā antiquiores Græcos; nec ad hodiernā versionem, sed Hieronymo vetustiore; nec denique post Synodum Florentinam, sed temporibus longe anterioribus factum memorat. Rob. Stephani lites cum Sorbona ob editionem N. T. Græcam refert. Dissensum Latinæ vulgatæ a Græco ponderat, & quam vani sint Morinus, Amelotus (quem ob vanissimam de collatis ingenti copia Codicibus MSS. jactantiam false Rich. Simon ridet) aliique, dum eam Græco textui præferendam magno strepitu crepant, brevibus ostendit. Hæreticorum corruptiones, quas ut plurimum elevare Simon adsuevit, non usque adeo vilipendendas censet, aut Patrum accusationes in dubium vocandas; cui rei unum solummodo exemplum subjungimus. Ambrosius & Fulbertus Carnotensis v. 6. c. III. Johan. verba hæc adjungunt: *Quia Deus Spiritus est*: eademque perfide ab Arianis erasa conqueruntur. Enimvero cum hodie in nullo Codice legantur, nec sensus ea admodum requirat; Simonius non propterea dicam Arianis scribendam tradit. Ast Auctor noster Ambrosium ad verba Joh. IV. 23. prout in Græco extant, digitum intendisse mavult; quam Arianos ab indicato crimine absolvi. A generalibus ad specialiora delabitur c. XXX. Hieronymum ejusque in emendanda Latina versione studium, quod inane Simonio videtur, vindicat, & magnum ad Ecclesiam emolumentum exinde redundasse probatum it. Adducit dein per tria capita varias ex Cantabrigiensi, Claromontano, Colbertinis aliisque Codicibus lectiones; eaque occasione plura immiscet ad Philologiam sacram tam illustrandam quam juvandam egregia. Ultimum caput de Distinctione agit ac Divisione tam MSS. codicum quam impressorum:

forum: veterum *συμὰς πλὴς, κεφάλαια*; ut & originem accentuum (quos ab Apostolis una scriptos credit) explanat: tandem Eusebii X. Canones ad sistendam sacri Codicis N. T. harmoniam excogitatos, adducto specimine ipsius Eusebii Hieronymique verbis illustrat.

Absoluto hunc in modum Operi limatissimo binas Appendices subjungit; quarum prior Dissertatio est ipsius Summe-Reverendi Auctoris de Inspiratione Librorum Sacrorum, dudum equidem jam publicata & nobis M. Decemb. 1690. p. 591. recensita. Hic vero ob affinitatem materiæ utique adjungenda fuit. Appendix altera Smithi labor est superius jam indicatus: quem terni indices excipiunt, I. Sacrorum Oraculorum, II. Auctorum, III. Rerum. Unum est, quod a nobis adhuc addi congruum videtur. Quum nempe doctissimus Auctor aliquoties in hoc opere continuationem utilissimi laboris polliceatur, & Examen alterius quoque Partis Criticæ Simonianæ, quæ de versionibus est, promittat, eum publico nomine rogatum cupimus, ut promissis hisce quamprimum stet, & Ecclesiæ sacrum laborem hac quoque in re concedere ne dedignetur.

LIBRI NOVI.

La Coutume Reformée du Pais & Duché de Normandie. Commentée par Mr. Henry Basnage, Seconde Edition augmentée par l'Auteur. A Rouen, 1694. fol.

Histoire de l'Edit de Nantes, jusques à l'Edit de Revocation. Tome troisieme. A Delft 1695. 4.

Les Operations de la Chirurgie, avec une Pathologie, par Jean Baptiste Verduc. A Paris, 1694. 8.

Traité Moral de la Divine Providence envers ses Creatures. A Paris, 1694. 12.

Elemens de Botanique, ou Methode pour connoître les Plantes, par Mr. Pitton Tournesort de l'Academie Royale des Sciences &c. A Paris, 1694. 12.

Essay de Dioptrique, par Nic. Hartsoeker. A Paris, 1694. 4.

Memoires de Mathematique & de Physique, par M. De la Hire de l'Academie Royale des Sciences. A Paris, 1694. 4.

Le Dictionnaire de l'Academie Françoise. A Paris 1694. fol.

Les Loix Civiles dans leur Ordre Naturel. Seconde édition, suivant la copie à Paris 1695. 8.

Everhardi Bronchorst ΕΥΑΓΓΕΛΙΩΝ Centuria sex & Conciliationes eorundem. Editio nova. Lugd. Bat. 1695. 8.

Thomæ Crenii Animadversiones Philologicae & Historicae. Roterod. 1695. 8.

Julii Sterringa Animadversiones Philologico-Sacrae in Pentateuchum. Leovardia 1695. 4.

Henr. Hulsii Systema Theologiae plenum, Lugd. Bat. 1694. 8.

Epistola S. Pauli ad Hebraeos explicata a Samuele Szattmar Nemethi. Franequerae 1695. 4.

Johannis van Muyden Compendiosa Pandectarum Tractatio. Trajecti ad Rhenum 1695. 8.

Antonii Bynæi de Calceis Hebraeorum Libri duo, curis secundis recogniti & aucti. Dordraci 1695. 4.

Dictionnaire Geographique des Pais-bas, du Cambresis, & de Liege. à Amsterdam 1695.

Philippi a Limborch Theologia Christiana ad praxin pietatis ac promotionem pacis Christiana unice directæ. Editio altera ab Autore recognita & aucta. Amstel. 1695. fol.

Het Voor-hof der Heydenen, voor alle ongeloovigen geopent, door Salomon van Til, Tot Dordrecht, 1694. 4.

Rechte Verstant van den Tempel Ezechielis, door Campegius Vitringa. Tot Franeker, 1695. 8.

Na-Sporing van den Sin en't Samenhang van den Send-brief Pauli aan de Romeinen, door Marcus van Peene. Tot Leyden, 1695. 8.

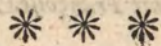
Morale Pratique des Jesuites, Tome huitieme. 1695. 12.

Antonii Perezii Praelectiones in duodecim libros Codicis Justiniani. Editio ultima. Amstelod. 1695. 4.

Etat present des Nations & Eglises Grecque, Armenienne & Maronite en Turquie. Par le Sr. De la Croix. A Paris 1695. 12.

Lettres sur toutes sortes de Sujets, avec des Avis sur la maniere de les écrire. Par Mr. de Vaumoriere A Paris 1695. 12.

Essais sur la Vie de la feuë Reine d'Angleterre, par Mylord Burnet, Evêque de Salisbury. Traduit de l'Anglois par David Mazel. A la Haye 1695. 12.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsia

Calendis Augusti, Anno M DC XCV.

XIIX PRIMA COMMATA CAPITIS PRIMI EVANGELII S. Johannis, paraphrasi & animadversionibus illustrata
a JOANNE CLERICO.

Amstelod. apud Henr. Wetstenium, 1695. in 8. plag. 3.

Post editum in Genesin commentarium alibi a nobis recensitum, clarissimus Auctor quatuor posterioribus Mosis libris explicandis hactenus intentus, ut hanc lucubrationem de Evangelio Johannis ederet, duabus causis impulsus fuit. Nam primum ab amico, ut de quibusdam Evangelii Johannei verbis, quæ cap. I. v. 16. leguntur, sententiam suam aperiret, rogatus fuit, qui simul ab ipso cognoscere voluit, num Evangelium Johannis ex vulgari sententia Cerintho oppositum censeret? Amico autem isti dum satisfacere pararet, ex literis Præfulis cujusdam Anglicani, quæ altera hujus scripti occasio fuit, intellexit, 'novos in Anglia Alogos exortos, qui Johanni Evangelistæ evangelium suum abjudicare veriti non fuerint. Primum igitur octodecim priora commata capituli primi Evangelii Johannis non quidem justo commentario explicat, quod ab aliis & in primis Grotio & Hammondō factum asserit, sed brevi paraphrasi, quam Latinæ versionī a se factæ e regione ponit, illustrat. Postea vero animadversiones quasdam subjicit, in quibus rationem suæ paraphraseos exponit, & singulorum verborum sensum, quæ obscuritatem aut difficultatem aliquam parere possunt, investigat. Quod antequam faciat, inquirendum censet, quis auctor hujus Evangelii fuerit? quo tempore & loco scriptum videatur? & qua occasione & in quem finem Johannes Evangelium suum hoc modo inchoarit? Ad primam quæstionem respondet, si quis ob leves conjecturas hoc Evangelium Johannis esse neget, tantundem esse ac si quis ob dictionem

aliquam minus Latinam de historia Livii dubitaret, & posthac neminem ex ea testimonium posse petere judicaret, cum eam ab alio scribi potuisse non impossibile videatur. Deinde contra eos, qui hoc Evangelium a Johanne scriptum vel olim negarunt, vel hodie negant, adducit verba capitis XXI, 24. quæ verba ab ecclesia Ephesina ad Evangelium Johannis ab ipsis ecclesiæ incunabulis adjecta fuisse statuit, ne quis de vero hujus Evangelii auctore dubitaret. Confirmat hanc sententiam auctoritate Justin Martyris, Irenæi & Eusebii. Quin etiam ad Valentinianos hæreticos provocat, qui Johannis auctoritate abusi Apostolum in Evangelii sui initio pleromatis ogdoadem docuisse asseruerunt. Confirmata autem sua sententia, quam levia sint, quæ huic obijciuntur, & imprimis quam absurda sit Alogorum, qui a Cerintho hoc Evangelium scriptum somniant, sententia ostendit. De tempore, quo hoc Evangelium scriptum, varias sententias adducit, parum interesse ratus, quæ ex illis præferenda videatur, dummodo constet, quod Johannes sub finem primi a Christo nato seculi scripserit. Locum, ubi Johannis Evangelium scriptum est, quantum attinet, ex Irenæo aliisque liquere animadvertit, quod Johannis Evangelium Ephesi sive scriptum sive editum fuerit. Ultimam denique quæstionem quod concernit, qua occasione & quem in finem Johannes hoc modo Evangelium suum exorsus fuerit, Irenæi & aliorum quorundam veterum scriptorum sententiam primum refert. Deinde asserit, ex ipsis Johannis verbis cognosci posse, quod Evangelium suum illis opponere voluerit, qui varias voces Platonicas in religionem Christianam & Judaicam intulerant. Id autem factum esse dicit tam ab hæreticis, quod ex fragmentis veterum hæreticorum non difficulter probari posse censet, quam imprimis etiam a Philone, cujus scripta Johannem latere non potuerint, cum etiam Scriptori epistolæ ad Hebræos Philonem lectum Grotius observaverit. Cum ergo Philonis scripta Christianorum manibus tenerentur, multaque Christianis dogmatibus affinia in illis legerentur, & Christiani hominis eloquentia capti ejus placita facile cum religione Christiana miscere potuissent; ne id fieret, Johannes ex Auctoris nostri sententia præcipuas voces, quæ incautis fraudi esse poterant, sub ipsum Evangelii sui initium adhibere voluit, ut quo sensu usurpari possent, Christiani intelligerent. Hoc ut probet, multa ex Philone testimonia adducit, quæ cum Christiana doctrina

eterna variisque Christi & Apostolorum verbis magnam affinitatem habent, & facile Christianos in errorem inducere potuissent, nisi sacri scriptores huic periculo obviam ivissent. Quibus præmissis, ipsa Johannis verba ita interpretatur, ut in multis Johannem ad Philonis verba respexisse probet. Qua interpretatione posita, simul etiam Fausti Socini de sensu primorum Johannis commatum sententiam everti judicat.

HENRICI HORCHII, SS. LITERARUM IN ECCLESIA ET Schola Herborn. Doct. & Prof. h. i., Rectoris, Notium Nassovicarum Semestre primum, exhibens Elementa

Χαριστομετρου.

Herbornæ & Francofurti apud Joh. Philippum Andreæ, A. 1695. 8.

Constat plag. 17.

PACIS ecclesiasticæ Lutheranos inter atque Reformatos promovenda studio inflammatus Cl. Autor, præsentem tractatum typis vulgare, eumque tribus sectionibus absolvere voluit. Quarum prima, quæ *πρὸς προεσκευαστικὴν* seu præparatoria dicitur, vocabulorum in Gratia negotio subinde occurrentium definitiones ac varias divisiones exhibet. Secunda, quæ est *ἀποδεικτικὴ*, seu demonstrativa, mysterium gratiæ viginti & una propositionibus delineat, atque singulis demonstrationem subjicit. Sunt autem sequentes: I. Deus ab æterno genuit Filium sibi *ὁμοούσιον* seu coessentialem. II. Filius ex æterno Patris amore genitus, vicissim amat & summe amat Patrem, omnesque ipsius perfectiones in glorioso sistit lumine radiantes. III. Videt porro Pater fulgentem in Filio omnem suam gloriam, & in ipsius amore perfectissime acquiescit. Huic propositioni subjungit corollarium his verbis conceptum: Gloria Patris redundat in Filium, & vice versa Filii gloria in Patrem. IV. Videt præterea Pater in Filio omnes omnino res possibiles, h. e. ea omnia, quæ præter DEUM esse unquam aut concipi possunt. Cui tria subjunguntur corollaria (α) primos & vere genuinos rerum conceptus formandos esse ex DEO, & quidem juxta perfectiones, quæ ipsi sunt naturales. (β) DEUM esse causam omnium operum suorum exemplarem; & res quascunque creatas nihil aliud esse, quam repræsentamina DEI & perfectionum ipsius. (γ) Res quascunque a DEO creabiles vel creatas hanc alere affinitatem cum Filio DEI, ut cum ipso effigient DEI perfectiones. V.

In rerum possibilium serie comparuerunt res spirituales & corporeæ, item homo ex spiritu pariter & corpore constans. VI. Præcipuum denique, quod in possibilium numero sese commendavit oculis DEI, est ipsemet DEI Filius per nativitatem manifestabilis in natura humana, tanquam DEI pariter & hominis Filius, unusque Θεάνθρωπος. VII. Deus iterato quasi lustrans exercitum rerum possibilium, innumeras apprehendit vias demonstrandi suam & Filii gloriam. IIX. Inter varios modos possibiles illustrandi gloriam DEI reperitur etiam peccatum, ac miseria multorum hominum ex peccato unius tanquam communis illorum parentis. IX. Sicuti a. Deus possibilem reperit condemnationem illorum omnium ex inobedientia unius; sic pariter quoque justificationem omnium ex obedientia unius, nimirum Filii sui, usque ad mortem. X. Pater in omni consilio (ac proinde etiam opere) summo studio quarit gloriam Filii, gloriam dico & gratiæ & justitiæ: & vice versa Filius gloriam Patris. XI. Providentia Patris supeditat Filio omnia media & quasvis occasiones, omnem gloriam suam, non gratiæ tantum sed & justitiæ, illustrissima ratione demonstrandi. Hinc infert quatuor corollaria. (α) Quam late patet rerum eventus, tam late patet consilium DEI. (β) Ad vias DEI quoque pertinet providentia ipsius circa eventum peccati. (γ) Pater suam & Filii gloriam necessario majoris facit, quam hominum commoda, sive temporalia sive æterna. (δ) Præcedit quidem intentio finis intentionem mediorum, attamen conceptus mediorum præcedit intentionem finis. XII. Uti nativitas Filii DEI æterna est prima via Patris per naturam, ad gloriam Deo essentialem atque internam; ita nativitas illius temporalis prima quoque Patris via est, quoad intentionem decreti, ad gloriam Deo arbitrariam atque externam. Ex hac propositione tria corollaria colligit: (α) Christum, licet in tempore genitum, esse æternum & veri nominis DEUM, ac proinde unam personam Θεάνθρωπον. (β) Destinatum ipsum esse mediatorem inter DEUM & hominem. (γ) Patrem summo studio querere gloriam Filii sui, etiam quatenus is ordinatus est Θεάνθρωπος & Mediator; & vice versa. XIII. Ad Christi gloriam in principio condi debuit mundus, & quæ in eo sunt omnia. Judicat hinc patere (α) opera creationis quoad intimam sui indolem esse emblemata gloriæ Christi. (β) In natura duo adumbrari regna, gratiæ & iræ, lucis & tenebrarum. (γ) Condi debuisse & homi-

& hominem, idque præcipue ad imaginem Christi. (δ) Neminem esse veri nominis Philosophum nisi Christianum. XIV. Decuit DEUM providere eventum peccati & reatum omnium hominum in uno. XV. Filius ex Patris voluntate assumens formam servi, eique ad ignominiosam usque mortem se præstans obedientem, eo ipso & Patri & sibi jus acquisivit, omnes omnino, quotquot sunt, miseros fratres ex morte transferendi ad vitam. Inde sequens corollarium eruit: omnes igitur ad unum miseri fratres per Christi mortem novum subeunt statum moralem; ita ut miseria eorum, quæ citra Christi mortem & a DEI & ab hominis parte fuisset immedicabilis & desperata, ex parte DEI postliminio curabilis reddatur. XVI. Uti Deus ex Filii morte jus habet salvandi omnes, sic etiam tantæ est bonitatis, ut quantum in illo est, velit omnes servari & ad cognitionem veritatis pervenire. Huic subjungit scholium de voluntate DEI salvandi omnes homines, eamque tum describit, tum cur non efficax sit in omnibus ad salutem, disquirat. Cujus ratio eo redit, quod divinæ bonitati seu potius illius exercitio modus, aliquis & quasi limites quidam a cæteris perfectionibus divinis, inprimis autem justitia ponantur, ne illa se exserat omni modo ac gradu, quo alias exserere se posset atque etiam vellet. XVII. Ex morte Christi jus habent omnes & singuli homines confugiendi ad sinum misericordiæ DEI, imo & Christi, si vel fando quippiam inaudiunt de illo. XIX. Tam benigna propter Christi mortem est DEI providentia circa homines, ut licet nascentur impuri, nondum tamen indurati sint in malo, sed rationem habeant luti, ex quo fieri queant vasa gratiæ ad gloriam. Unde eidem nascitur corollarium: Qui igitur non confugiunt ad misericordiam DEI, vel eo confugere non possunt, id vel non faciunt vel facere non possunt, quia nolunt; ideoque non pereunt, nisi sua culpa. XIX. Filio mortem subeunti Pater rigido jure tenetur quandam ad minimum miserorum fratrum portionem dare in peculium, cujus ipse Rex sit & caput. Huic propositioni subnectit istud corollarium: Quibus igitur beata hæc fors obtingit, ut Christo in peculium dentur, illi etiam omnes suo tempore vocantur cum hoc effectu, ut veniant ad Christum, eique ut Regi suo vera fide homagium præstent. XX. Qui vera fide Christo Regi se subjecerunt, iidem (licet, quantum in se est, possint desicere, imo aliquando in grandia peccata prolabantur) potentia DEI custodiuntur.

stodiuntur, ut in fide perseverent, reportantes finem fidei, salutem animarum. Hinc suboritur eidem sequens corollarium: Omnibus igitur credentibus suppetit argumentum, ex quo certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, citra extraordinariam revelationem scire possunt, ad cordis lætitiā & oris gloriationem, se esse ex numero electorum. XXI. Quamvis Christi mortem necessario comitetur datio quorundam in peculium ipsius: attamen Pater ex mero beneplacito ad id eligit, quos vult. His propositionibus definitiones divinæ electionis atque reprobationis subjungit. Quarum illam describit, quod sit libera DEI voluntas, qua homini in communi cum aliis miseria jacenti, mero beneplacito destinat ex morte Filii sui gratiam efficacem ad fidem ac salutem, ut patefiat gloriosa ipsius gratia. Reprobationem autem definit, quod sit libera DEI voluntas indurandi certos peccatores, aliis quoad reatum pares, ad demonstrationem suæ justitiæ. Tandem divinæ gratiæ dimensiones, sive latitudinem, longitudinem, profunditatem & altitudinem tradit. In tertia sectione, quæ ἐιρηνική, seu pacifica vocatur, controversiarum inter Protestantes super gratia divina agitatarum momenta expendere, & an tanti sint, ut paci ecclesiasticæ remoram injicere queant, dispicere aggreditur. Quod antequam faciat, de duplici, qui in consiliis divinis locum habet, ordine quædam præmittens, monet, intentionis ordinem in divino decreto tradi quidem in S. Scriptura quam frequentissime; sed vel generaliter tantum & quasi in cumulo, ut dum Deus omnia moliri dicitur propter semetipsum Prov. XVI. 4. ex ipso, per ipsum, ad ipsum esse omnia Rom. XI. ult. vel, si ad specialia descendit, non recensere tamen ordine omnia, quæ decretum constituunt vel ingrediuntur. Et cum in designando intentionis ordine Theologi admodum inter se dissentiant, ab eodem hic abstinendum, & ad finiendas hujus argumenti controversias ordinem executionis sequendum esse judicat, eumque ex Epistola ad Romanos paucis delineare instituit. Post hæc quæstiones, quæ circa gratiam inter Lutheranos ac Reformatos ventilantur, revocat ad sequentem syllogismum: *Qui credit in Filium DEI, habet vitam æternam. Ego credo in Filium DEI. Ergo habeo vitam æternam.* Circa cujus syllogismi præsupposita, creationem hominis scilicet ejusque lapsum, atque basin, cui innititur totum gratiæ systema, Christum puta, cum Protestantes con-

venire

venire judicet, ad controversiarum super propositi argumenti præmissis atque conclusione motarum progreditur scrutinium. Circa propositionem autem sex potissimum quæstiones moveri observat. Quarum I. *An decretum nostræ salutis sit universale?* Ad quam, ubi præmonuisset, non quæri simpliciter de voluntate DEI, an Deus velit omnes homines servari, sed an hæc DEI voluntas sit voluntas decreti, an vero præcepti? an ἐκλογής, an vero ἐκδούλης? respondet, sibi sufficere, voluntatem eam esse bonitatis naturalis, quæ tamen diversimode cum decretis atque præceptis complacetur. Cum decretis quidem, utpote quæ hanc DEI bonitatem reddant efficacem, quousque id divinæ perfectiones reliquæ permittunt; cum præceptis autem, maxime lege fidei & gratiæ, cujus nucleus sit ipsa syllogismi sui propositio: qui credit, salvatur. Ad II. *An decretum salutis sit conditionatum, an vero absolutum?* respondet, decretum salutis nostræ dici posse absolutum, non eo sensu, quasi negotium gratiæ omnem veritatem conditionatam respuat, sed quod illa conditio non relinquatur indeterminata & suspensa, sed figatur ac certo determinetur in DEI decreto ita, ut illa inde sit futura vel non futura. Licet itaque syllogismi propositi major propositio: qui crediderit, servabitur; vim habeat veritatis conditionatæ, conditionem tamen hanc, quæ hætenus indeterminata est atque certæ impletioni nondum destinata, determinari postmodum in assumptione per DEI decretum, ut illius vi & efficacia quilibet electorum assumere olim queat, dicendo: atqui ego credo. Unde necessario quoque emergat conclusio: ergo ego salvabor. Ut autem de momento harum atque insequentium quæstionum rectius constare queat, monet probe attendendum esse, an illæ intra gratiæ processum, an vero extra eum cadant; si intra eum cadant, quod necessario concernant unam vel plures ex propositionibus in gratiæ syllogismo occurrentibus, quatenus scilicet eæ considerantur una cum necessariis suis prærequisitis, & basi, qua nituntur. Hinc colligit, quæstiones duas modo recensitas, cum nec ipsam simpliciter veritatem propositionis: qui credit, salvatur; nec aliquam illius partem concernant, insuper neque assumptionem, neque conclusionem, utpote quarum neutra vel universalis sit vel conditionata, tangerent, non intra sed extra gratiæ processum cadere. Eodem modo & quæstionem III. *An Christus pro omnibus sit mortuus sine exceptione?* IV

An

An gratia DEI sit universalis? V. An redemptio sit universalis? VI. An vocatio ad salutem sit universalis? judicat non cadere intra, sed extra gratiæ ambitum, nec ullam ex veritatibus, quæ intra descriptam superius gratiæ perimetrum continentur, periclitari, sive eadem affirmantur, sive negentur. Controversias circa assumptionem & conclusionem syllogismi gratiæ ad quinque quæstiones reducit. Inter quas I. *Utrum gratia electionis sit irresistibilis?* In cujus pertractatione monet, non quæri de reprobis, an illi resistent verbo gratiæ; hoc enim nimis certum esse: nec de electis, an illi ad tempus resistent; id quippe testatum facere exemplum Saulis Act. IX, 1: nec de infallibili effectu atque certissima conversione electorum; cum utrinque agnoscatur: nec de modo conversionis, an ea fiat per violentiam ac coactionem; cum fateantur Reformati, electos ita trahi per gratiam, ut ex nolentibus fiat volentes: sed tantum quæri, an illa gratiæ efficacia ad infallibilem usque conversionem & salutem electorum derivanda sit ex præscientia DEI, quæ falli non potest, ut Lutherani volunt; an vero simpliciter ex DEI decreto, ut Reformati docent: hoc est, quæri tantum de speciali origine hujus efficaciæ, quæ ipsa tamen minime sit dubia, adeoque controversiam istam intra designatos schematis gratiæ cancellos non cadere. Circa quæstionem II. *An electio sit ex fide prævisa? an vero fides ex electione?* observat, diversitatem in decidenda illa ex duplici causa nasci. Primam asserit esse, quod alii ordinem intentionis, alii contra executionis sectentur: inde apud illos necessario præcedere decretum dandæ salutis, & sequi decretum dandi fidem, hoc modo: volo dare Petro salutem; ergo illi etiam dabo fidem: apud hos vero, qui attendunt ordinem executionis, decretum dandæ fidei præcedere debere decretum dandi salutem, quemadmodum assumptio in gratiæ syllogismo præcedit conclusionem: ego credo; ergo salvabor. Secundam causam censet esse, quod aliqui electionis decretum sensu tam lato, ut comprehendat & assumptionem & conclusionem, hoc est, fidei pariter & salutis collationem, accipiant, adeoque fidem esse ex electione statuere necessum habeant: nonnulli autem electionis decretum sensu arctiore sumant, ita ut tantum complectatur conclusionem sive solam collationem salutis, adeoque convenienter huic hypothese asserere cogatur, esse electionem ex fide prævisam, quia conclusio præsupponit necessario assumptionem.

Atque

Atque ex his inferit, litem in hac quæstione tantum esse de nomine & diverso Theologorum ordine, idque verbis e B. Musæi Dissert. de Decr. Elect. thes. 276. depromtis confirmare satagit. III. *Quæstionem, An electio sit ex mero DEI beneplacito?* ex superiore pendere asleverat, atque electionis nostræ negotium a Protestantibus unanimiter in DEI beneplacitum resolvi, e Musæo ac Melchione probare nititur. Super *quæstione V. & VI.* quarum illa de *perseverantia sanctorum*, hæc de *certitudine salutis* agit, utriusque partis sententia exposita, in momentum istarum controversiarum inquirat, atque nostratum Theologorum doctrina divinarum veritatum gratiæ salutaris processum absolventium firmitati, fidelium consolationi, supremi Numinis gloriæ, ac divinæ gratiæ amplitudini & supereminenti efficaciæ multum decedere censet, & ne frustra id dixisse videatur, paucis adstruere laborat; utque distinctius de momento hujus rei statui possit, duas quæstiones, quarum prior sit de facto, an omnes regeniti perseverent? posterior autem de jure, an officium credentium sit, ut perseverent? probe discernendas esse monet, innuens, Augustanæ Confessionis Theologos, licet priorem, quæ de facto est, quæstionem negent, cum Reformatis tamen posteriorem, quæ de jure agit, affirmare, adeoque uno ictu amputare omne malum, quod alias ex priore illorum dogmate esset oriturum. Præterea Ecclesiarum Lutheranarum praxin tam publicam quam privatam adeo sanam esse, ut non abunde tantum sufficiat ad ingenerandam cordibus fidem, sed & potentissime promovendam atque conservandam, ac salutis certitudinem producendam. Denique Reformatorum de perseverantia sanctorum dogmate salutis negotium neque directe neque oblique labefactari, probandum sibi sumit. Totam tractationem claudit conspectus materiarum.

ACCESSIONES ETHICÆ, JURIS NATURALIS, ET RHETORICÆ, publicatæ per VINCENTIUM PLACCIVM, J. U. L. Philosoph. Pract. & Eloquentiæ in Hamburgensi Gymnasio P. P.

Hamburgi, apud Zachariam Hertelium, A. 1695. in 8.

Constant alphabetis quinque cum dimidio.

Dignissimum sua laude institutum, quod Auctor celeberrimus in tradenda morum disciplina sibi præfixit, pridem nos indicasse me-

Yy

mini-

minimus, ubi editio Typi, quem vocat, Medicinæ Moralis, & ea quidem idiomate Germanico repetita, A. 1685. in Actis nostris p. 56. seq. recensenda veniebat. Quo dum B.L. remittimus, istud infimul monendum nobis incumbit, quod idem opus tertia nunc vice æquis propositi hujus æstimatoribus, sed a linguæ Latinæ peritia instructis, exhibeatur, ita tamen, ut duos secum adducat comites, majoris longe systematis prænuncios. Nimirum ut in perscrutanda Philosophia universa viam ille calcavit planissimam, & a vulgi semitis haud parum distinctam, (ingressum vero ac hodegos, quibus in eadem usus sit, in præfatione latius, quam heic referre queamus, nominat) ita etiam fructus inde acquisitos orbi erudito nullus invidet, quin potius circa partes quasdam commoratus eorum gustum in hoc, quod jam sub manibus versatur, corpusculo singulis accedere volentibus propinat. De Morali autem Medicina, seu Ethicis, ut in titulo præsentis audiunt, Accessionibus non est cur quicquam amplius dicamus, officio nempe nostro jam olim defuncti; sed ad nova potius ac hactenus nondum publicata pedem promovemus. Juris namque Naturalis consideratio locum ab Ethica proximum heic impetravit, circa quam eum in modum Auctor occupatur, ut methodum e scholis Medicorum mutuata, inque Typo morali medicinæ itidem adhibitam, denuo usurpet, ac libris cæteroquin tribus negotium integrum absolvat. Primus horum generalis est, & ad consortium humanum una cum convictu & conversatione summatim spectatis attinet. Secundus in commercia ac varias societates privatas intropicit. Tertius ad publica se confert, civilesque ac universalem gentium omnium societates, nec minus imperium exacte sub incudem revocat. Post hæc Rhetoricam enucleari cernimus, quam studiose adeo pertractat Noster, ut plenam ubique informationem suppeditet, seu quis oratoriam inventionem cognoscere cupiat, seu dispositionem spectet, seu elocutionem sciscitetur, seu tandem recitationem requirere sustineat. Quinimo tria quoque promptuaria subjungit, quæ ad scrutandam inventionem entymematicam, affectuosam, & moratam oratoribus inserviunt, horumque priora duo jam olim edita fuerunt, tertium vero nunc primum comparet. Utut autem de Rhetoricæ non theoria modo sed praxi quoque ad suadam Christianam applicanda per omne tempus sui muneris cogitasse se profiteatur, formam tamen ejus systematicam, æque ac in

ac in Practica Philosophia Christiana, non nisi post suam demum mortem abs se expectandam esse superaddit.

ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΑΠΑΝΤΑ.

EURIPIDIS *QUÆ EXTANT OMNIA, TRAGOEDIÆ NEMPE XX; item Fragmenta aliarum plusquam LX Tragediarum; & Epistole V, nunc primum & ipse adjecit; Scholia demum doctorum virorum in septem priores Tragedias. Opera & studio*

JOSUÆ BARNES.

Cantabrigiæ, impensis Richardi Green, 1694. in fol.

Constant 10. alph. 15. plag.

Quod Alcestidi tragico, versuum componendorum facilitatem jaçtanti, cum ipse singulis interdum diebus vix singulos maximo impenso labore deducere posset, Euripides objecit: *Hoc interesse, quod ejus (Alcestidis) versus in triduum tantummodo, sui vero in omne tempus sint suffecturi*; apud Val. Max. Lib. III. cap. 7: id injuria ævialiter accidisse, & longe plurimas Euripideas Tragedias perisse, maximo cum dolore intelligimus: id tamen gaudentes, quod earum viginti adhuc supersint, quæ *cunctante stylo*, ut Valerius Max. loquitur, *elaborata, per omne ævi tempus plenis gloria velis feruntur*. Quibus quod nostro adhuc ævo ferantur, inque manibus nostris versentur, typorum tribuendum est beneficio; siquidem e bibliothecarum latebris eas protraxerunt, & in publicam lucem collocarunt Aldini A. 1503, quos secuti sunt Basileenses, primum Græcas modo eas, dein & Latinas cum Casp. Stiblini & Jo. Brodæi notis ex officina Oporini A. 1558 & 1562, Antverpiani item ex recensione Gul. Canteri A. 1571, Heidelbergenses cura Æm. Porti A. 1597, & Genevenses Stephaniani A. 1602 cum Græcis ab Arsenio collectis scholiis eas exhibentes; ut prætereamus, in Corpore Poetarum Græcorum, quod Coloniae Allobrogum anno 1614. prodiit, easdem quoque reperiri. Quæ omnes præstantissimi Poetæ editiones cum non amplius fere, nisi in doctorum hominum armariis reconditæ, neutiquam in tabernis librarium extarent; iis, qui desiderio legendorum horum cultissimorum dramatum tenentur, perquam gratum officium præstitit, deque ipso vate præclare meritis est, Græce doctissimus vir Josua Barnesius, dum novam eamque nitidissimam & locupletissimam harum Tragediarum

diarum editionem adornavit, quæ non modo priorum omnium in se complecteretur dotes, inque septem priores fabulas Græca scholia ab Arsenio Nomembasiæ Archiepiscopo studiose collecta, & Venetiis A. 1534. ac Basileæ 1544. seorsim excusa, a Paulo Stephano dein ipsis Tragædiis substrata; verum etiam selectas doctorum virorum & commentationibus variis decerptas observationes, & ab industria ac ingenio proprio profectas conjecturas, cum perpetuis ad omnes fabulas annotationibus, Græcarum litterarum studiosis & veterum auctorum cultoribus exhiberet. In ipso Euripidis contextu eam operam adhibuit, ut genuina & vera lectio passim constitueretur, quæ depravata fuerat; cumque in Græcis poetis omnibus versatissimus intelligatur, & eorum carminis rationem exactissime calleat, ut metri ratio ubivis sibi recte constaret, allaborandum duxit; de qua in Dissertatione de *Tragædia veterum* multa præfatus est, versuum tragicorum leges sollicitè scrutatus. Interpretationem Latinam Gul. Canteri retinuit, lateri textus Græci adjectam; ultimamque, quæ vigesima est, nec nisi a Commelino edita extabat, fabulam *Danaen*, mutilam licet mancâque, non omittendam censuit. Fragmenta etiam dramatum, quæ injuria temporis interciderunt, qualia memorantur *Ægeus*, *Æolus*, *Alcides*, *Alexander* vel *Alexandra*, *Alcmaon*, *Alcmene*, *Alope*, *Andromeda*, *Antigone*, *Antiope*, *Archelaus*, *Auge*, *Autolycus*, *Bellerophon*, *Busiris*, *Glaucus*, *Diety*, *Helena* repetitio, *Erechtheus*, *Eurystheus*, *Theseus*, *Thyestes*, *Ino*, *Ixion*, *Cresphontes*, *Cressa*, *Cretenses*, *Lamia*, *Licymnius*, *Melanippa sapiens*, *Captive*, *Meleager*, *Oedipus*, *Oileus*, *Oeneus*, *Oenomaus*, *Palamedes*, *Pirithous*, *Pelides*, *Peleus*, *Penelope*, *Plisthenes*, *Polyidus*, *Protesilaus*, *Rhadamanthus*, *Sthenobæa*, *Sisyphus*, *Sciron*, *Scyria*, *Syleus*, *Telephus*, *Tennes*, *Temenus*, *Troes*, *Hyppisyle*, *Phaethon*, *Phadra*, *Philoctetes*, *Phœnix*, *Phrixus*, *Chrysippus*; fragmenta item, quæ recitata quidem ab auctoribus sub Euripidis nomine fuerant, sed quibus fabulæ vel dramatis titulus non adscriptus: ea inquam omnia integris Tragædiis parte II. p. 443. seqq. 517. seq. subjecit, collecta & depromta e Stobæo, Athenæo, Clemente Alexandrino, Justino Martyre, Plutarcho, Macrobio, Strabone, Longino, Eustathio, & Scholiastis, indicataque a Grotio in Excerptis & Meursio passim. Bene autem pag. 442. & 458. monet, multa nomina fabularum falso Euripidi adscripta inveniri passim.

sim apud Auctores, & minus recte pro integrorum dramatum titulis, qui tamen tales non fiat, venditari. Nam ubi Tragici quendam loquentem induxerint, v. g. *Hermionem*, *Polydorum*, *Atreum*, *Capaneæ* &c. statim fabulas his nominibus vocatas, fuisse creditum, indeque tot earum, quæ nunquam extitere, conficta nomina. Epigramma deinde, *Epicedium*, & ex Hymnis nonnullos versus p. 516. Euripide auctore, affert; cujus etiam Epistolas quinque ad Archelaum Regem, Sophoclem poetam, & Cephisontem amicum p. 523. seq. profert, & Euripidis esse, adversus aliter sentientes, tuetur p. 523. quas etiam pro Euripideis Aldus in collectione sua Epistolarum Græcarum anno 1499. edita reputat. Versionem eam servavit, quam Canterus & Portus dederunt, sed quam passim emendavit; potiorem eam habens quam veterem, quæ Dorothei Camilli nomine circumfertur, aut quæ a Melanchthone confecta ab Oporino Basileense A. 1558. & 1562. excusa fuit; etiam insuper habitis interpretationibus *ἐμμετρους*, quales Erasmus elegantes composuit Hecubæ, & Iphigeniæ in Aulide; Buchananus Medæ, & Alceste; Grotius Phœnissarum; alii forte aliorum dramatum. Eruditas Dissertationes duas easque satis luculentas præmisit, alteram de vita & scriptis Euripidis; alteram de tragœdia veterum Græcorum, & scena ac illius apparatu, nec non de musica theatrica, deque versuum tragicorum legibus: quarum e priori, quippe ad Poetam hunc præcipue spectante, nonnulla delibabimus.

Conscripita ea est in modum ferme annalium, quales in Cyprianum, Irenæum & Vellejum Paterculum adornatos debemus doctissimo Dodwello: nam eadem ratione Barnesius natali anno Euripidis (qui incidit in Olympiada LXXV, cujus anno primo, media ætate, die XX. Boedromionis mensis in lucem editus fuit) exorsus, Græciæ res, quæ ad Socratis usque mortem, qui illi sex annos superstes fuit, adeoque per annos LXXVI contigerunt, depromtas & veteribus Græcis scriptoribus exposuit. In Salamina insula lucem eum primum adspexisse narrat, quo confugerant Athenis parentes Mnesarchus & Clito, ob metum magnæ illius expeditionis Persicæ, quam Xerxes in Græciam susceperat A. V. C. 273. ibidem victus, eo ipso die quo Euripides natus; unde lac maternum hausisse, infantemque vaguisse, inter pæanas, hymnosque, choreas, & tropæa patriæ suæ, ait Sect. 8. Quum autem parentes ejus oraculo essent moniti, (quod ex Oe-

nomao recitat Eusebius Lib. V. Præp. Evang. cap. 33. & cuius mentionem facit Gellius Lib. XV. cap. 20.) fore ut is puer, ubi adolevisset, in certaminibus victor coronaretur; corpus illius roborare & ad labores certaminum confirmare studuisse, ac athleticæ vitæ ipsum assuefecisse: indeque anno ætatis decimo septimo, Olympiadis LXXIX primo, in Eleusinio & Theseo certamine pugnas & coronatum esse, pingendi etiam arti deditum fuisse Sect. 12. memorat. Grammaticæ tamen & Philosophiæ ac liberalioribus studiis animum magis applicuisse, præceptoribus usum Prodicum rhetorem & Anaxagoram philosophum, (de quo multa disserit Sect. 13.) quem tamen quum in vitæ discrimen ob sententias quasdam novas venisse intelligeret, missa philosophia, anno ætatis decimo octavo animum ad tragœdias scribendas applicuisse e Gellio indicat; quibus Socrates summopere fuerit delectatus, dicente Æliano Lib. II. Var. Hist. cap. 13. etsi ætate minor Euripide, quippe duodecim annis post Euripidem natus. Id autem ipsi præcipue in omnibus fabulis propositum fuisse Barnesius Sect. 14. censet, ut auditoribus suis quam maxime prodesset, & per jucundas carminum ambages animis eorum virtutis amorem & huius vitæ contentum instillaret, omnia denique pietatis, constantiæ, prudentiæ, & patientiæ præcepta veterum Heroum exemplis cohonestaret, densisque optimarum sententiarum repetitionibus suis Atheniensibus inculcaret. Complura porro de Euripide, & singulis ejus ætatis annis narrat: pietatem ejus in Athenas patriam (parentibus enim Atheniensibus, etsi in Salaminam profugis cum nasceretur, ortum supra vidimus) commendat Sect. 16; quatenus foeminarum osor extiterit, ostendit Sect. 19; fabulam *Medeam* ipsi vindicat Sect. 18; Sophocle haud inferiorem eum esse demonstrat Sect. 20; ingenium ejus & inventionis laudem, affectuumque ciendorum artem Sect. 23, modestiam Sect. 22, castitatem Sect. 24, & alias dotes laudat. In contentione cum Tragicis reliquis, Sophocle & Æschilo, qui eum inferiorem censent, id opportune e Vossio objicit Sect. 20; *Fortasse sepius peccasse videtur, quia plura ejus habemus*; huius enim unius plures supersunt tragœdiæ, quam reliquorum omnium. Uxorem habuisse Chœrilam, & ex ea liberos quatuor suscepisse, Mnesilochum, Xenophontem, Mnesarchidem & Euripidem, Sect. 25. tradit. Ipso vivente Socratem & Platonem natum, Herodotum vero, Periclem, & Pindarum, mortuos indicat

dicat Sect. 17. 26. Anno ætatis sexagesimo quarto in Macedoniam ad Archelaum Regem, donis ab eo evocatum commigrasse, ibique reliquam vitæ partem summo in honore habitum exegisse, Sect. 28. 30. ex Epistolis ejus (quas genuinas esse asserit) docet, & crudeli fato ibi extinctum, anno ætatis septuagesimo quinto a canibus laceratum Sect. 31. narrat. In Regis Archelai autem sepulchro Pellæo magnifice conditum, & ab eo deploratum Sect. 32. refert, ac monumenta ipsi condita profert, quæ hic recensere nil attinet, sed ex ipsius Barnesii narratione peti possunt; a quo conscripta eundem in modum *Pindari Vita*, (Sect. 4.) forte novæ editioni istius gravissimi Poetæ Odarum, quam eruditos Anglos moliri accepimus, addenda, ut brevi lucem adspiciat, vovemus.

LES VIES DES HOMMES ILLUSTRES DE PLUTARCHE &c.

id est:

PLUTARCHI Vitæ Parallelæ virorum illustrium, in Gallicum sermonem translatae notisque illustratae a Conjugibus

Daceriis. Tomus I.

Parisiis apud Cl. Barbin, 1695. in 12. alph. 1. pl. 4.

Magnis suis egregisque in rem litterariam meritis & hoc addere voluit nobilissimum Conjugum par, ut Plutarchus quoque, sed insignibus accessionibus locupletatus, denuo in lucem prodiret. Utique ingenio tam præstanti omnisque eruditionis copia instructus fuit Plutarchus, ut non tantum conticescere omnes jubeat, qui ex Bœotia nihil præclari proficisci posse arbitrati sunt, sed ut ex gentium omnium viris eruditione conspicuis, qui cum eo contendere possint, pauci admodum sint, tantum abest, ut præferri quis aut anteponi facile debeat. Meruit itaque, ut elegantissima ista versione donaretur Gallica, ipsi Plutarcho quoque novum & plane illustre decus (adeo nihil in ea est, quod non laudari mereatur) conciliatura. Functus quidem hocce labore jam pridem est *Amiotus*; sed & ita functus est, ut non exiguum inde retulerit gloriam. Sermonis genere enim utitur proprio & puro, & nativa elegantia ubique se commendante: quin primus fere fuit, qui sermonem Gallicum numeris sonoris constringere & apte temperare didicit: sed vero cum & sermonis ea sit conditio, ut subinde mutetur aliamque & aliam induat faciem, hinc sapius

pius in eo deprehendas formulas a loquendi ratione, quæ hodie obtinet, plane abhorrentes, quin tales, quæ vix intelligi possint. Nihil itaque doctissimos Auctores remorari poterat, quo minus destinata exequerentur, specimenque laboris sui primum, Vitas Plutarchi, publicæ exponerent luci. Ita vero in hoc instituto se gesserunt, ut durius illud intricatiusque dicendi genus, quo usus est Plutarchus, cum planiori quidem commutarent, darentque operam, ut indolem geniumque linguæ Gallicæ accurate exprimerent; sed ita tamen, ut sensum quoque mentemque Plutarchi, fide & perspicuitate, qua potuerunt, maxima referrent. Hunc in finem & populorum, dignitatum, munerumque antiqua nomina retinuerunt: obscuriora autem loca in notis, de quibus deinceps dicetur, illustrarunt, quin nihil, ut Lectoris commodum consulere, fecerunt reliqui; id quod pluribus in Præfatione luculenta edisserunt. Illud vero hic prætermittendum non est, instructos eos fuisse duobus codicibus, altero Hadriani Turnebi, altero summi & incomparabilis viri Thuani, utroque notis quibusdam manuscriptis illustri. Sed Hadrianus Turnebus voces saltem maxime notatu dignas in margine consignaverat: at Thuani observationes plurimum sibi profuisse, grati profitentur. Ad imagines quod attinet operi huic additas, Romuli quidem, Numæ, Lycurgi atque Solonis ex museo Regis, Thesei autem ex museo Primi Præsidis se accepisse docent: licet, quod ad Theseum attinet, dubitent, an Theseum, an alium virum Atheniensem referat, Criticorum & antiquitatis peritorum esse asserentes, accuratius hac de re dispicere.

Hac occasione calamum stringunt in censorem quendam, qui asseruerat, imaginem, libris M. Aurelii Antonini Imp. de se ipso ad se ipsum, in Gallicam linguam translatis, & a Dacerio doctissimaque ejus Conjugæ cum notis editis (vid. Acta Erud. anno 1692. mense Junio pag. 249.) præmissam, non referre M. Aurelium Antoninum, sed Commodum Imperatorem, adeoque eos turpiter hosce Imperatores confudisse. Idem etiam ægre tulerat, Imperatorem istum non Marcum Aurelium Antoninum, sed saltem Marcum Antoninum vocatum esse. Ad utrumque respondent; ad prius, imaginem Antonini ex editione Gatakeri depromptam a se fuisse, nec tantum sibi præsto esse nummorum apparatus, ut accuratius hanc in rem inquirere potuerint, sed operam se dedisse, ut genium Antonini notiore sibi redderent,

rent, quam faciem. Ad alterum reverterent, tædiosam valde rem futuram fuisse, si tria Imperatoris nomina semper repetere voluissent; præterea neminem esse, qui non statim intelligat, per Marcum Antoninum, hunc ipsum Aurelium indigitari: ipsum quoque Imperatorem non alio magis quam Antonini nomine delectatum fuisse: quin in nummis quibusdam, non Marcum Aurelium, sed Marcum Antoninum vocari: sibi ergo, quod & ita eum appellitaverint, vitio verti non posse. Finiunt tandem Præfationem, vitam Plutarchi breviter exhibendo, seriemque scriptorum ab eo editorum subnectendo.

Cæterum notæ, quas addiderunt, breves illæ quidem sunt & succinctæ, eoque unice comparatæ, ut lucem Plutarcho concilient afferantque; eadem tamen elegantissimæ, & nihil nisi profundam doctrinam antiquitatisque exactam cognitionem spirant. Sæpe etiam quæ perperam a Plutarcho asserta sunt, in iisdem emendant corriguntque. Documento illud est, quod de Minoe Plutarchus refert in vita Thesei, eundem ab Homero & Hesiodo ut Regem justissimum optimumque, & Legislatorem sapientissimum celebrari; a cæteris tamen poetis, præsertim Atheniensibus, ut Tyrannum profligatissimumque mortalium subinde traduci. Factum illud ideo esse putat Plutarchus, quod Athenienses irritaverat; ex eoque concludit, qui famæ suæ consulere cupit, illum quidem nullo modo aut poetam, aut civitatem quæ poetam alit, ad iram provocare debere. Sed oppido fallitur, æque ac Plato, unde hæc deprompsit. Ille enim Minos, quem ut exemplum sævitæ sistunt tragici vates, nepos fuit ejus, quem laudat Homerus, adeoque plane alius, & moribus etiam utique ab eo diversus. Nam Homero laudatus Minos nemini veterum non laudatus est, ab Homero vero insigni ornatur encomio, dum Διὸς μεγάλῃς δαεμόνης appellatur; quo ipso ut nostri judicant, respicit ad illud divinarum literarum effatum, quod *DEVM cum Mose a facie ad faciem locutum esse, ut amicus cum amico loqui solet*, perhibet Exod. XXXIII. II. confirmantque adeo haud obscure illorum placita, qui ad Mosén trahunt, quod veteres de Minoe sunt commenti. Sed finem hic facere, cæterasque observationes elegantissimas sicco, quod ajunt, præterire pedem, instituti leges jubent.

HISTOIRE DES ANABAPTISTES.

id est:

Historia Anabaptistarum.

Parisiis apud Car. Cluzier, 1695. 12. plag. 9.

Inter omnes quos infernalis genius excitavit & ex orco protulit celestis doctrinæ depravatores, qua dogmatum absurditatem, qua morum perversitatem pravitatemque, nulli facile fœdiore sunt Anabaptistis. Et isto tamen veneno tam multorum hominum afflari animos, aut integras urbes provinciasque hoc furore compleri, & pestilenti dogmate inundari potuisse, quis crederet? Præsertim cum obstetricantibus infimæ sortis hominibus, quibus nec eruditio ulla, nec auctoritas fuit, qua alios in suas pertraherent partes, in lucem editum fuerit horribile istud monstrum. Quis vero sibi persuadebit, tanta insuper pertinacia vanissima hæc commenta a quibusdam defensa fuisse & propugnata, ut vitam prius quam errorem ponerent, nec ullis suppliciis, quantumvis diris & exquisitis, ne non desperent, adigi potuerint? Posteritatis itaque interest, ut fidelibus historiarum monumentis hæc consecrentur. Quo munere Auctor fungi nunc voluit, non ignarus tamen & alios jam eodem defunctos esse.

De origine hæreseos hujus non omnibus una eademque animo sedet sententia. Sunt, ut Auctor observat, qui Luthero nostro hanc adspargere labem, eumque pro auctore Anabaptistici furoris venditare non dubitant: sunt, qui Carolostadium aut Zwinglium, aut Melancthonem, aut Balthasarum Fridbergium, sobolis hujus parentes profitentur. Auctor nihil definire audet; saltem Lutheri de libertate Christiana librum, ab incondita plebe prave intellectum, motibus istis rusticorum, qui Germaniæ incubuere, ansam suppeditasse, a vero non adeo abhorreere putat. Hinc de Thoma Munzero, ejusque capitali supplicio agit, & enumeratis præcipuis Anabaptistarum erroribus, quo pacto per Belgium dispersi sint, Monasteriumque deinceps, Westphaliæ urbem, regni Anabaptistici sedem constituerint, pluribus exponit. Et initio Johannes Mattysen Princeps erat Anabaptistarum Monasteriensium, quem & ceu sanctissimum & divinum vatem suspiciebant; sed eo in excursionem quadam interempto, summam rerum Anabaptistarum Johannes Leidenensis variis artibus ad se rapuit, quam etiam tenuit,

ex

ex libidine cuncta decernens, miserosque mortales, quos vanis suis pollicitationibus decepit, in omnem circumagens partem, donec urbe tandem ab Episcopo capta, sceleris sui daret poenas gravissimas quidem, sed promeritas. Hæc omnia dum seriem ordinemque temporis secutus Auctor edisserit, subinde & Anabaptistarum in Belgio molimina, præsertim fata haud incelebris nebulonis Van Geelen, & motus periculosissimos, quos Amstelodami excitavit, describit accurate. Quæ ut sigillatim hic repetantur, supervacaneum foret, cum nemo tam hospitem ex historiarum monumentis facile retulerit animum, ut hæc ignoret. Cum autem Principes & Magistratus subinde poenis durioribus hanc perditorum hominum petulantiam coercerent, ipsique jam sapientiores facti intelligerent, vanam irritamque esse, quam de regno Anabaptistico undique stabiliendo animo conceperant, spem, alios mitioresque induere mores, ut eo tutius fallerent, consultum duxerunt. Auctor illis præcipue ut hoc facerent, fuit Menno Simonis, qui inter alia docuit, nefas esse baptismi lavacro initiare infantes, Christianis quoque nec jurare, nec bella gerere, aut Magistratus fungi munere, licitum esse. Hinc plerisque Mennonitarum nomen hæsit. Hodie tamen multos Socinianorum de grege, Mennonitarum nomine etiam in Hollandia venire, quibus tamē Anabaptistarum nomen sordet, Auctor tradit. Horum dogmata exhibet, inter quæ præcipuū, quod nec Trinitatis voce uti liceat, nec Personæ, quando de Patre, Filio & Spiritu Sancto verba fiunt. In plurimas vero & infinitas sectas abiisse Mennonitas docet: & illos quidem, qui simul Socinianorum vel potius Arrianorum placita probant, quoad divinitatem Christi Servatoris, omnes cujuscunque religionis homines tolerandos esse docere, modo honeste vivant, & Scripturam S. esse verbum DEI fateantur. Et hosce quidem homines *Galenistas* hodie dici a medico quodam Amstelodamensi Galeno Abrahamsen, qui pastoris munere apud illos functus sit. Esse & qui *Collegiani* appellantur a conventibus, in quibus unicuique detur copia dicendi, & explicandi Scripturam, preces fundendi atque cantandi. Quod autem ad Quakeros sive Tremulos Anglicanos attinet, ab illis Anabaptistis, qui ex Belgio profugi in Angliam se receperunt, hosce oriundos esse docet: de conditore vero sectæ Georgio Foxio, plura tradit, eumque cum maximo humani ge-

Zz 2

neris

neris impostore Mahumede contendit, tandemque dogmatibus & moribus Quakerorum enumeratis, finem operi imponit.

LES OEUVRES DE MR. SARASIN.

id est:

Opera Domini Sarasini.

Parisiis apud viduam Sebastiani Mabre-Cramoisy, 1694. in 12.

alph. 1. pl. 2.

Inter viros eruditione & ingenio, praesertim eloquentia praestantes, carminumque gloria praecellentes, quos unquam Gallia tulit, ultimum adeo non occupat locum Sarasinus, ut facile teneat primum. Divini spiritus virum, ut Velleji voce utamur, eum fuisse, vel pauca haecce, quae nunc prodierunt, ingenii felicissimi monumenta satis superque testantur. Primo inter ea loco comparet *Historia obsidionis Dunkerkanae*, jam & ceteroquin, tum seorsim, tum cum aliis virorum doctorum opusculis (videlicet in Commentariis componendae Ludovici Burbonii, Principis Condæ, Historiae inservientibus, a nobis mense Julio A. 1694. pag. 299. recensitis) edita, & communibus doctorum omnium suffragiis approbata. Nec minorem laudem promeretur, quae sequitur *Historia conspirationis Wallensteinianae*, sed, quae factorum fuit iniquitas, manca & sine maximaque sui parte mutilata. Wallensteinianam Historiam excipit *T. Pomponii Attici Vita*, a Cornelio Nepote conscripta, sed a Sarasino in Gallicum sermonem translata. Haec omnia, utut maxime praecleara sint, vix tamen, iudice Auctore qui praefationem operi huic praemisit, conferri merentur cum *Dialogo* de quaestione *an juvenes amare debeant?* Enimvero quo magis a moribus nostris alienum est, ejusmodi sermonibus, qui Dialogi vocantur, res gravissimas pertractare, eo majorem consequuntur gloriam, qui ex artis lege regulaque hoc faciunt. Sunt praeterea Dialogorum varia genera: nonnulli ad docendum apti sunt, alii ad delectandum; in illis plus eruditionis, in hisce ingenium excellentius conspicitur: sed qui medium tenent locum, longe sunt praestantiores, cum & eruditionis apparatus aequae ac ingenii vis eos commendare soleat. Et ad ultimam quidem classem cum Dialogus Sarasini pertineat, nihil eorum praetermisit, quae praestantissimi artis hujus magistri praecipere consueverunt. Utile pariter ac jucundum, tale videlicet, quod ad mores formandos pertinet, argumentum selegit. Sane Auctor praefationis doctis.

doctissimus, quem Pelissonium esse accepimus, hinc concludit, ad illam Dialogos ejusmodi conscribendi gloriam, quae apud Graecos olim Platonis & Xenophontis, apud Romanos Ciceronis propria fuit, ex recentioribus solum Sarasinum adspirare potuisse. Sed post Dialogum huncce sese nobis offert *Commentatio Sarasini de Nomine & origine ludi Latrunculorum*, ex quo speciminis causa deinceps quaedam dabimus. Hinc sequitur *Pompa funebri Vetturii*, (de Voiture) soluta partim, partim ligata oratione conscripta, adeoque ipsa novitate se commendans: cum inter Gallos ante Sarasinum, praeter Theophilum ab Auctore praefationis memoratum, hocce scribendi genere nemo usus sit. Agmen operum prosa oratione conscriptorum claudit *Discursus de Tragedia*, Tragediam istam celeberrimam Scuderianae virginis, cui titulus *Amor Tyrannicus*, in caelum laudibus evehens, comprobansque, eam ad leges Tragediae aperitissimis artificibus conscriptas, plane fuisse compositam. Quem Discursum ipse Balsacus, Gallicorum oratorum & poetarum princeps, tanti fecit, ut eo solo commotus, amicitiam ejus ambiverit. Vid. *Epist. Balsaci lib. V. Ep. 1. pag. 438*. Sequuntur tandem ista monumenta Sarasini, ligato sermone conscripta, quae reliquam operis hujus partem constituunt; de quibus prolixius in dicta saepius praefatione Pelissonius disseruit.

Ne vero nullum doctrinae elegantioris, quae in hisce operibus se prodit, documentum Lector habeat, ex succincta illa commentatione de origine & nomine ludi latrunculorum, pauca commemorare non pigebit. Initio itaque refert sententiam Sirmondi, quem Jesuitarum doctissimum vocat, qui Septentrionales gentes a Romanis ludum latrunculorum accepisse contendit, suaeque lingua ludum *Schachicum* appellitasse, cum *Schach* illis significet latronem. Laudat hunc in finem Capitularia Caroli Calvi, in quibus plus una vice vox *Schachator* usurpatur pro latrone: hinc itaque & Italarum *Scacchi*, & Gallorum *Echets* fluxisse. Leunclavius cum Sirmondo in eo consentit, quod *Schach* latronem denotet, sed a Turcis potius, gente latrocinii olim vivere sueta, quam Romanis, ejus natales repetit. Salmasius ut ludi originem a Romanis, ita vocis *Schach* a *calculo* derivat: in quo secum consentientem habet Scaligerum. Id qua ratione fieri potuerit, erudite explicat noster. Et sane apud Romanos non tantum latrunculorum ludum in usu olim fuisse, sed & eundem plane esse cum ludo cal-

culorum (des Marques) ex Ovidio atque Lucano præcipue, aliisque scriptoribus Romanis haud obscure videtur colligi posse. Ast quare vocarunt ludum latrunculorum? Num quod milites sæpius latrocinia exercent? an vero quod latro militem significat? Sane quidem vocis hujus bonum olim fuisse significatum, eandemque militem denotasse, ex Ennio, Plauto aliisque colligas licet. Varro tamen Romanorum doctissimus corporis custodem significasse tradit. Sed quid, si quis neget, Scachicum ludum unquam aut Græcis aut Romanis usurpatum fuisse? Negat sane id disertè, referente Sarasino, Guyetus, vir doctissimus, locumque Lucani, qui vulgo afferri solet, de ludo *Scruporum* (jeu des Merelles) capit. Sane hunc scruporum ludum Romanis haudquaquam incognitum fuisse, largitur noster, idque ex hoc Ovidii documento patere ait:

Parva tabella capit ternos utrinque lapillos

In queis vicisse est, continuasse suos.

Sed ad Lucani locum quod attinet, licet sibi vix persuadere possit, eum de ludo scruporum intelligendum esse, nihilofecius nec de Scachico ludo eum capi posse contendit, adeoque in eo cum Guyeto consentit, ex Lucano colligi non posse, ludum Scachicum Romanis fuisse cognitum. Rectius itaque apud alias gentes ludi hujus natales quæri concludit, memoratque in transitu sententiam Hieronymi Vidæ, cujus doctissimum de ludo Scachico carmen laudat, illorum tandem comprobans sententiam, qui a Persis ad Europæos pervenisse hunc ludum asserunt, & adeo ex Persica lingua vocem istam derivant.

DE IRA LIBRI TRES, AUCTORE LIVINO DE MEYER,
e Societate Jesu.

Antverpiæ ex typographia Henrici Thivillier, 1694. in 4.

Constant plag. 9.

Inter animi vitia, quibus natura hominis insigniter deformatur, & vel in brutorum conditionem abjicitur, vix aliquod vehementius est nocentiusque quam *ira*. Unde & reperti sunt omni tempore inter sapientes viri prudentiæ & eruditionis opinione inclyti, qui præclare de humano genere meritori disertissimis verbis docuerunt, quomodo malo tam præcipiti medicina afferri debeat. Inter illos principe loco collocandus est L. *Annaeus Seneca*, cujus inter libros Philosophicos

tres de Ira primi conscripti sunt a Viro rerum honestarum intelligentissimo, certe primi omnium in ejus operibus exhibentur. In iis enim vero non monstrat tantum, quomodo ira sit noscenda, sed monet etiam, quomodo fugienda sit, quæque remedia adversus hostem tam favum sint expromenda; ex quibus duo inprimis nominat: ne videlicet irascamur, & porro, ne in ira peccemus; quæ omnia & pulcherrime & utilissime per totum istud opus exequitur. Quum vero argumentum hoc a nemine hætenus syllabarum atque vocum contentu pertractatum sit, id eo lubentius occupavit atque elegit sibi doctissimus *Livinus de Meyer* e Societate Jesu, Poeta felicissimus. Nam præter poematis suavitatem, qua delectare Lectores studuit, etiam rei ipsius, de qua agere instituit, utilitate impense prodesse poterit.

Ipse quoque in *tres libros* dispescuit opusculum, in quorum *priori in causas iræ* atque irritamenta solerter inquirat, quæ tam levia, tam tenuia, tam minuta aliquando esse docet, ut mirum sit, hominum animos iisdem ad iracundiam commoveri posse. Post libro *secundo ad signa iræ* progreditur, quibusque indiciis agnoscenda sit, & quæ damna exinde consequantur, graviter ostendit. Tum vero libro *tertio remedia* contra iram instillat, & ut compescendus sit cum ratione effervescens animi impetus, suavissimis monitis inculcat. Nec vero mirum alicui videri debet, quod Elegiaco metro usus sit: nam præterquam quod materiæ propositæ gravitas ea non sit, ut Heroici metri majestatem efflagitet; exemplis etiam Poeta noster defendi potest. Quodenim hoc carminis genus non ad luctus solum & amores, sed ad argumenta etiam graviora atque frontis severioris accommodari queat, & Propertii Pugna Actiaca, & Ovidii Fastorum libri abunde comprobant. Caterum quam feliciter in hoc poetandi genere versatus fuerit Auctor, elegantissimi versus loquuntur, in quibus certe ad veterum illorum elegantiam, perspicuitatem suavitatemque adspirat, si non & aliquos in his rebus superat; ut adeo Lectoris otium, quod legendo huic poemati impendat, & amoenitate sua & utilitate satis superque compensaturus sit. Votum modo adjicimus, ut reliquas sapientiæ partes eadem venæ florentissimæ felicitate excolere Vir eruditissimus pergat.

*C. SILII ITALICI VIRI CONSULARIS DE BELLO PVNICO
secundo Libri XVII. CHRISTOPHORVS CELLARIVS recensuit, &
Notis & Tabulis Geographicis, ac gemino Indice, Rerum
& Latinitatis, illustravit.*

Lipsiæ, apud Jo. Thomam Fritschium, 1695. in 12.

Constant plag. 28. & tab. æneis 6.

Quantus vir, quam eximie dignitatis, quam sollicitæ elegantie, quam oris disertis, quantaque in scribendis carminibus felicitate, præcipue cum in beatissimum secessum compositus annos emeritos Musis consecrasset, *Cajus Silius Italicus* fuerit, illos subterfugere non poterit, qui in lectione Corn. Taciti, Plinii Secundi, Val. Martialis & Sidonii denique Apollinaris vel leviter versati sunt. Ille igitur vir eruditissimus, ut effingendis carminibus delectabatur; ita de *Bello Punico secundo libros XVII.* ex amœnissima vena effudit. Licet enim superioribus fortasse poetis, quorum ætas in aureum Latinitatis seculum incidit, ingenii solertia & fingendi acumine comparandus haud veniat; sua tamen nihilominus laurea dignissimus censendus est. Nam ipsi quoque suæ constant venustates, quum & coloribus similitudinibusque oppido elegantibus, & ad res pulcherrimas digressionibus haud intempestivis Lectorum animos suaviter ducat, curaque & industria, in quibus deficere videri poterat, studiose compenset. Sane quæ ad historiam belli, inter duos potentissimos populos de imperio orbis certantes magno molimine & eventuum varietate gesti, pertinent, ea ex *Silio* hoc secure hauriri possunt, quippe qui Titum Livium, ex historicis principem, scribendo secutus est. Insuper & ad origines familiarum, urbium & populorum frequentissime stylo divertit, non aliter ac si rem hanc æque ac belli Punici historiam consignare literis instituisset. Quæ etiam veterum mythologiam sapiunt, & condendo carmini ingens decus conciliant, haudquaquam neglexit. Imprimis in eo laudem commeretur, quod Geographiæ curam maximam habuerit, & adeo Italiam, Siciliam, Hispaniam & Africam distincte & accurate descripserit, ut vix ex antiquis Geographis superiorem, ex Poetis & Historicis sane neminem parem habeat. Denique & saluberrimis præceptis ac luculentis exemplis sententiisque gravissimis morum honestatem lectoribus utique instillat; id quod Philosophi alias

auste-

austeriori sermonis habitu peragere solent. Hujus tamen tam insignis Poetæ non ea fuit habita ratio, quantam quidem ipse merebatur. Nam cum sua ætate fuerit celeberrimus, scriptis etiam maximorum virorum commendatus, consecutis temporibus vix unus extitit, Sidonium Apollinarem si excipias, qui ejus aliquam mentionem iniecerit. Quin & reforescentibus bonis literis reductus quidem & ipse in lucem fuit, Romæ primum anno M CCCC LXXIV. editus, sed ita tamen, ut plurimæ ei sordes ex tot seculorum ingluvie adhærescerent, nec ipse pro dignitate sua paulo comitior prodiret in publicum. Successerunt vero postea ingenia decora, quæ emaculando expoliendoque *Silio* manum denique auxiliatricem admovent; inter quæ *Franciscus Modius* & *Daniel Heinsius* admodum juvenis præclare de eodem sunt meriti; quos in hoc studio *Claudius* etiam *Dausquejus* secutus est. Post quæ tempora cessatum iterum est ab ornando *Silio*, nisi quod viri docti *Caspar Barthius*, *Jo. Fridericus Gronovius* & *Nicolaus Heinsius* sparsim quædam in illo emendarunt: ultimus præsertim, cujus animadversiones & notæ, quas paternæ editioni adscripserat, cum in virum amplissimum deque bonis literis meritissimum *Fridericum Benedictum Carpzovium* incidissent, novæ editioni huic egregie intervenirunt. Eandem *Christophoro Cellario* debemus, viro eruditissimo, & in vicina Academia Halensi humaniorum literarum Professori celeberrimo, qui jam pridem Auctores Latinitatis optimos sibi opera & dexteritate insigni reddidit devinctissimos. Et iste quidem munere hoc in se suscepto egregie perfunctus est. Nam pro more suo, quem alibi tenuit, emendatissimum reddidit textum; quæ offensare poterant legentem, clariora suis interpretamentis fecit; geographicis tabellis Poetam illustravit; indicibus accuratissimis, legentium memoriam impense adjuvantibus, molestiaque requisitionis unumquemque levantibus, utiliter adjectis: ita quidem, ut *Silius* & frequentius nunc legi, & melius intelligi ubique possit.

ADDENDA AD DN. G. G. L. SCHEDIASMA PROXIMO
mensi Julio pag. 310. & seqq. insertum.

U Num adhuc addere placet, ut omnis de realitate differentiarum cujuscunque gradus tollatur disputatio; posse eas semper exprimi rectis ordinariis proportionalibus. Nempe sit linea quæcunque, cu-

A a a

jus

jus ordinatæ crescunt vel decrescunt; poterunt ad eundem axem in iisdem punctis applicari ordinatæ secundæ ad novam lineam terminatæ, proportionales differentiis primi gradus seu elementis ordinatarum lineæ primæ. Quod si jam idem fiat pro secundis ordinatis, quod factum est pro primis, habebuntur ordinatæ ad lineam tertiam, proportionales primarum ordinatarum differentio-differentialibus, seu differentiis secundis; seu, quod idem est, secundarum ordinatarum differentiis primis. Et eodem modo etiam differentiæ tertiæ, & aliæ quæcunque per quantitates assignabiles exponi possunt. Modum autem differentiis primi gradus proportionales exhibendi rectas ordinarias jam tum explicui, cum primum hujus calculi elementa traderem in Actis Octobris 1684. Nempe inspiciatur ibi Tabula ad p. 467 dicti anni 1684, reperietur dx , elementum abscissæ AX vel x , representari per rectam assignabilem in figura separatim positam, & deinde dy , elementum ordinatæ XY seu y , representari per rectam quæ sit ad dictam dx jam assignatam, ut XY ordinata, est ad XD interceptam in axe inter tangentem & ordinatam. Ubi corrigendus est error, qui illic nescio qua negligentia irrepsit, ut pro XD, XB, XC, XE, interceptis portionibus axis, male ponerentur YD, VB, WC, ZE portiones tangentis; tametsi correctio exp. 470 ibidem haberi potuerit. Et quoniam eadem opera habetur modus exponendi differentias gradus secundi, per proportionales illis differentias gradus primi, & in universum posteriores per præcedentes proximas, patet nullum esse gradum differentialium, utcunque remotum, qui non per rectas assignabiles exhiberi tandem queat. Quod si solæ darentur differentiæ primæ, sequeretur omnes ordinatas crescere uniformiter, seu omnem lineam esse rectam. Interdum autem, continuando aliquousque differentiationes, tandem finiendum est, cum nimirum linea differentiarum representatrix, secunda vel tertia vel alia ulterior, sit recta. Nempe si ordinatæ primæ sint ut abscissæ, tunc linea prima est recta, & caret differentiis secundis. Si ordinatæ primæ sint ad parabolam (nempe quadraticam) seu si sint ut quadrata abscissarum, tunc linea secunda erit recta, & linea prima (parabola scilicet) carebit differentiis tertiis. Si ordinatæ primæ sint ad paraboloeidem cubicam, seu sint ut cubi abscissarum, tunc linea tertia erit recta, & linea prima (paraboloeides scilicet cubica) carebit differentiis quartis & ita porro. Idem est si ordi-

natæ.

natæ (primæ scilicet) componantur ex ordinatis paraboloeidum dictis, sive per additionem sive per subtractionem; tunc enim finiuntur tandem differentiæ cum altissimæ paraboloeidis ingredientibus ordinatis. Sed in cæteris lineis omnibus, differentiationes procedunt in infinitum, quoties scilicet in valore ordinatæ abscissæ in nominatore vel vinculo reperitur. Ex his jam intelligitur calculum differentialem posse concipi, tanquam si fieret non nisi in quantitibus ordinariis; tametsi origo ex inassignabilibus petenda sit, ut abjectionum seu destructionum ratio reddatur. Itaque si vel ipsa initia calculi a me publicata satis meditatus fuisset Cl. Nieuwentüt, facile vidisset, non magis de ulterioribus quam de primis differentiis dubitari posse, & vel ideo evitatam tunc a me fuisse mentionem inassignabilium, re ad ordinarias traducta, ut tales scrupuli tollerentur; cæterum si quid notasset animadversione dignum, sensisset me eo esse ingenio, ut libenter dem veritati manus; quemadmodum nunc re accuratius considerata ea quæ celeberrimus Jacobus Bernoullius de numero radicum osculi monuerat probo, quibus quo minus assentirent antea, non alia causa fuit, quam quod diversæ occupationes cogitationesque effecerant, ut tardius accederem ad rem de integro satis considerandam. Dum hæc scribo, tristem nuntium mortis Viri incomparabilis, Christiani Hugeni accipio. Non poterant majorem jacturam pati literæ illæ sublimiores, quæ humanæ menti aditum faciunt in arcana naturæ. Ego Hugenum solo tempore Galilæo & Cartesio postpono. Cum maxima dederit, expectabantur non minora. Et spero inter schedas ejus thesaurum quendam repertum iri, qui nos utcunque soletur. Eoque magis orandus est frater ejus, vir meritis in rempublicam illustris, ut maturata editione communi utilitati pariter ac fraternæ gloriæ, imo suæ consulere velit. Oblitus eram eorum quæ Dn. Nieuwentiit contra notam concavitatis vel convexitatis a me allatam objicit, instantia parabolæ producta. Sed mirum est ipsum non animadvertisse, tantum errore sive scribentis sive typothetæ transposita esse verba, & pro concavitate ponendam esse convexitatem ac vice versa. Itaque non tam afferri debuerat instantia parabolæ (quando in omnibus curvis contrarium sit ejus quod verbain sinuabant) quam generaliter notari inversio. Adeoque regula sic efferenda est: si crescentibus ordinatis crescant etiam ipsarum differentiæ, curva axi obvertet convexitatem,

alias concavitatem, posito scilicet æquales inter se esse differentias abscissarum.

D. MARCHIONIS HOSPITALII THEOREMA NOVUM DE
Quadrandis Cycloidibus basium circularium, pro quavis distantia puncti describentis a centro circuli mobilis.

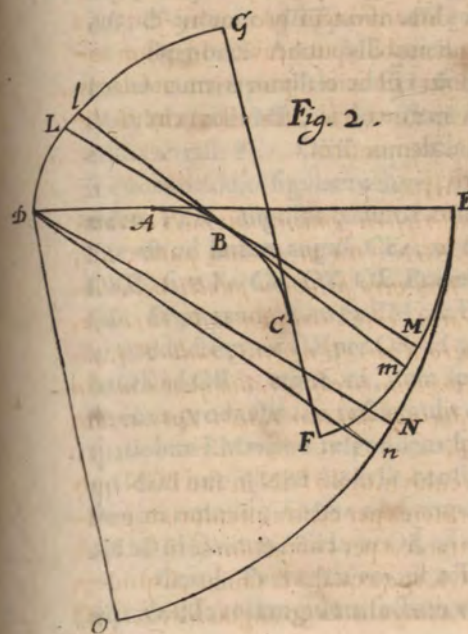
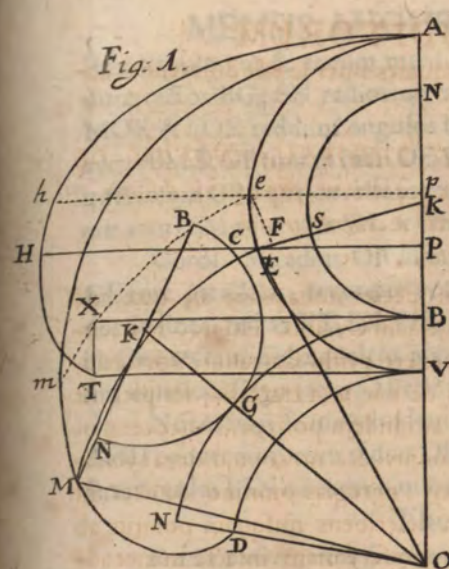
Inter infinitas curvarum linearum species nulla plane est, quæ hoc ævo geometras exercuerit magis quam Cyclois. Hujus, Mersennianæ scilicet, dimensionem adinvenere primi Cartesius, Torricellius, & Robervallius; tum integros de hac una tractatus scripserunt Paschalius, Wallisius & Lalovera; ac tandem postremis hisce temporibus Hugenus, Romerius, Newtonius, &c. novæ cujusdam cycloidis, cujus nempe basis circularis est, egregias omnino detexerunt affectiones. Verum quia punctum describens nusquam ponitur ab his intra vel extra circuli mobilis circumferentiam, intacta manet adhuc hæc altera cyclois generatim sumpta; nec ullus (quod sciam) spatii hac nova cycloide comprehensi dimensionem pro omni distantia puncti describentis a centro circuli mobilis publicavit. Id ipsum autem totum uno Theoremate sequenti conficio; quin etiam ut Clariss. Hugenus in cycloide vulgari, sic in nova hac citra ullam circuli dimensionem spatia duo quadrabilia demonstro.

Lemma.

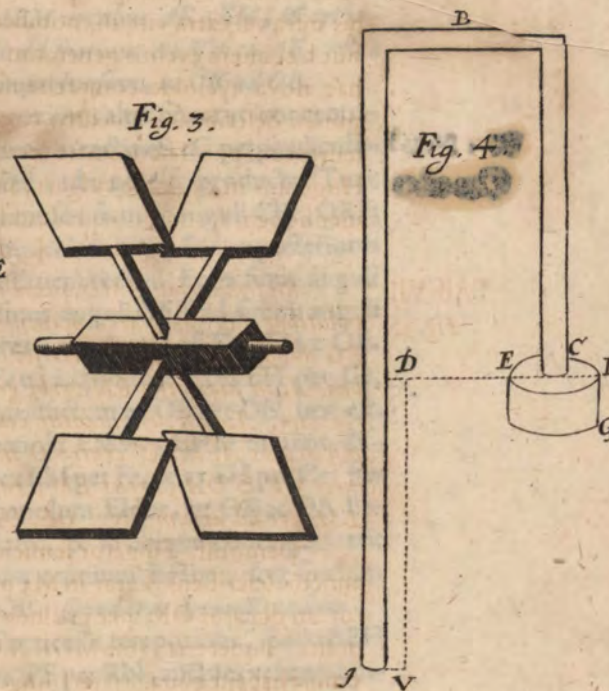
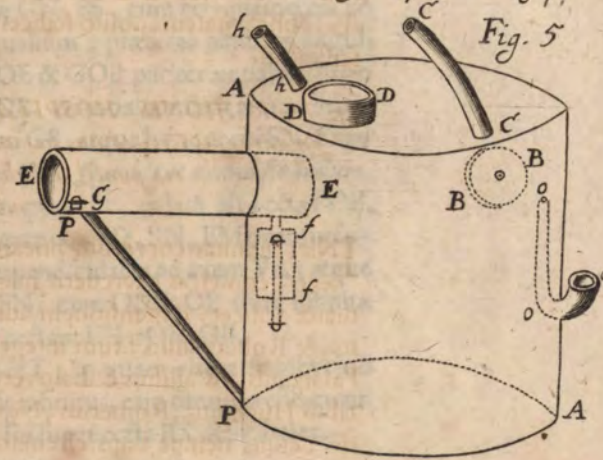
TAB. VII.
Fig. 1.

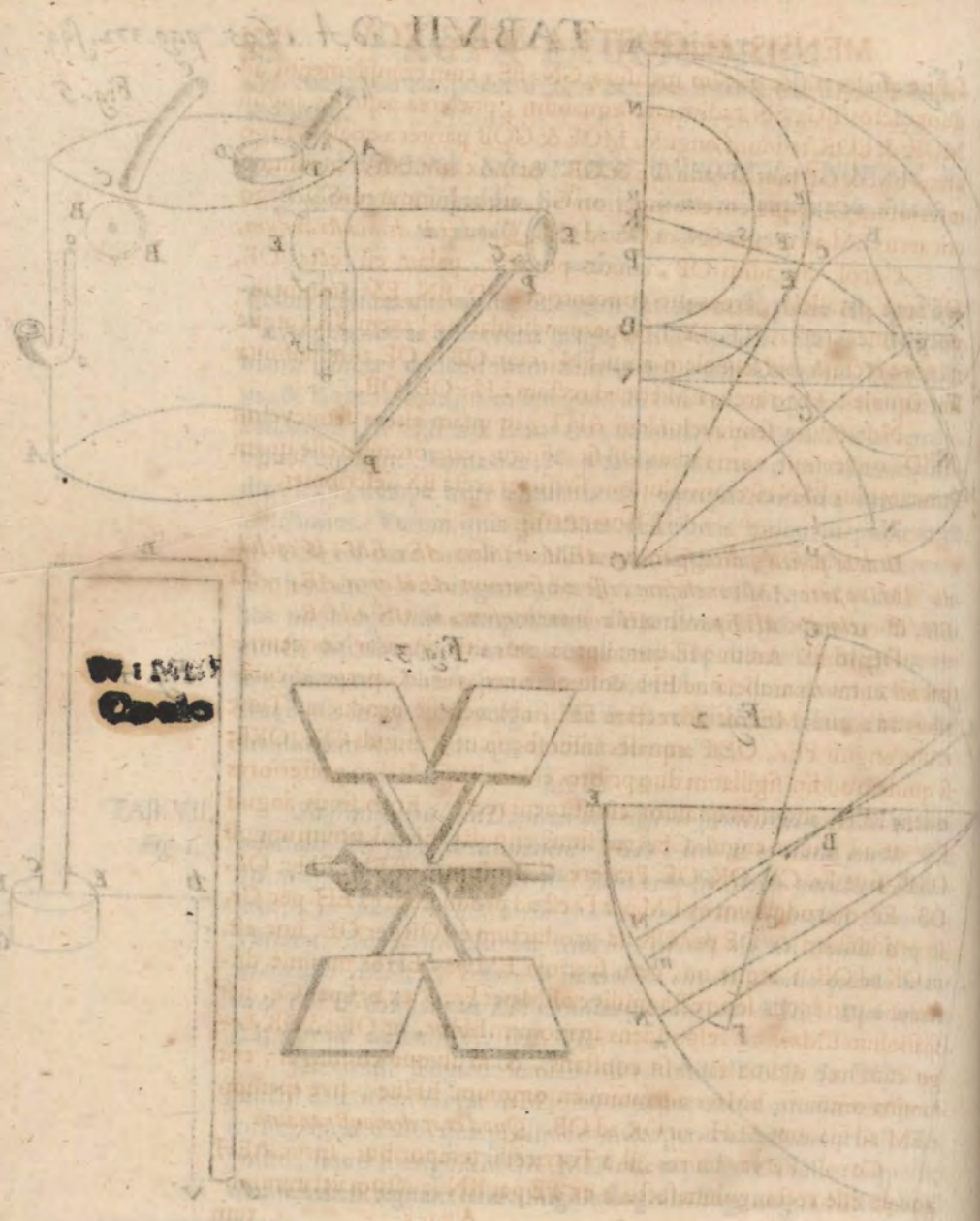
Sit semicyclois AMD, quam descripsit semicirculus BSN circumvolutione sua super arcu manente BGN, ita ut evolutæ partes BG, BG ubique sint æquales inter se. Jam vero sit ubique punctum describens A, in diametro BN verbi gratia, extra circuli mobilis circumferentiam. Tum si describantur centro K circuli mobilis, radio KA, semicirculus AEF; & centro O immobilis circuli, radio quovis medio inter OV & OA, arcus EM; radiusque ducatur KSE: Dico arcum EM fore ad arcum SN:: OE. OB.

Demonst. Fingatur semicirculus mobilis BSN in situ BGN quo punctum describens A erat in M; præterea per centra circulorum genitorum ducatur OK, quæ proinde transeat per contactum eorū G. Hoc posito, liquet triangula MOK, EOK esse æqualia & similia; si quidem omnia habent æqualia latera, singula singulis. Ergo anguli MKO, EKO sunt

TAB. VII. ad A. 1695. pag. 372. 399.

MENSIS AUGUSTI A. M DC XCV. 373

sunt æquales, ut & eorum mensuræ GN, BS, cum complementis ad duos rectos BG, SN radiorum æqualium; præterea æquales anguli MOK & EOK reddunt angulos MOE & GOB pariter æquales. Ergo arcus EM & GB sunt ut radii OE & OB. At mox constitit arcum hunc inferiorem GB æqualem esse superiori GB, atque hunc arcui SN. Ergo erit arcus EM ad arcum SN, ut OE ad OB. *Quod erat demonstrandum.*

Corol. Si radius OB infinitus ponatur, palam est rectas OB, OE fore parallelas, arcusque concentricos VD, BN, EM, immutandos in lineas rectas VT, BX, EH, perpendiculares ad axem VA; atque ita fore rectam EH æqualem arcui SN, cum OB & OE tunc infinitæ sint æquales. Ergo arcus EM erit ad rectam EH :: OE. OB.

Notandum semicycloidem AHT, in quam altera semicyclois AMD convertitur, cum radius OB fit infinitus, eam omnino esse, quam semicirculus BSN circumvolutione sui super recta BX describeret.

Theorema.

Isdem positis, dico spatium AEM arcibus AE, EM, & cycloidis AMD parte AM conclusum, esse ad spatium AEH arcu AE, recta EH, & cycloidis AHT parte AH comprehensum, ut OK ad OB.

Demonst. Arcui ME quam proximus alter fingatur concentricus me cum eb parallela ad EH, & lineolis rectis eF, eC perpendiculis ad arcum ME, & ad rectam EH, ubi necesse producta. Tunc erunt anguli FEe, OEK æquales inter se, sicut & anguli CEe, OKE; si quidem additi sigillatim duo priores eidem KEF, & duo posteriores eidem PEK, angulos quatuor constituent rectos. Ergo sinus anguli FEe est ad sinum anguli CEe, ut sinus anguli OEK ad sinum anguli OKE, sive Fe. Ce :: OK. OE. Præterea (*cor. Lem.*) est EM. EH :: OE. OB. Ergo productum ex EM per Fe est ad productum ex EH per Ce, ut productum ex OE per OK ad productum ex OB per OE, hoc est, ut OK ad OB; atque ita, cum spatiola EMme, EHbe minime differant a productis seu rectangulis ex EM per Fe, & ex EH per Ce, fiet spatiolum EMme ad respondens spatiolum EHbe, ut OK ad OB. Ergo cum hæc ultima ratio sit constans, & id ubique contingat, erit summa omnium EMme ad summam omnium EHbe, sive spatium AEM ad spatium AEH, ut OK ad OB. *Quod erat demonstrandum.*

Corol. Pervagata res est a Torricellii temporibus, spatium AEH æquale esse rectangulum factum ex PE per KN, auctum vel imminutum

tum rectangulo ex KP per arcum SN, prout punctum P ad partes inferiores vel superiores centri K reperitur. Ergo I. Quadratura spatii AEM indefinita poterit haberi, circularis ope. II. Ubi punctum P ceciderit in K, spatium AEM erit ad rectangulum factum ex KA per KN, ut OK ad OB; atque ita spatium istud AEM citra ullam circuli dimensionem tunc erit quadrabile. III. Si ponatur $KB=a$, $OB=b$,

$KA=c$, assumaturque $KP = \frac{ac+bcc}{aab}$ ad partes verticis A; spatium

AKEM radiis AK, KE, arcu circulari EM, & cycloidali AM comprehensum, erit ad rectangulum ex PE per KN, ut OK ad OB; ac proinde nulla posita circuli dimensione quadrabile.

JOH. BERNOULLI MEDITATIO DE DIMENSIONE

linearum curvarum per circulares.

ELegans est non minus quam subtile inventum, quod Nobilissimus Hugenius in pererudito suo tractatu de Horolog. Oscillat. pag. 76 publicavit; ubi modum tradit *dato spheroide lato construendi conoidem hyperbolicum, vel contra dato conoide hyperbolico construendi spheroideum latum ejusmodi, ut utriusque simul superficiei exhibeatur circulus æqualis*: postquam in præcedentibus ostendisset, neutri separatæ dari posse æqualem circulum nisi posita hyperbolæ quadratura. Optandum foret, ut Nob. Author inventum suum reddidisset universale, hoc est, methodum exhibuisset data superficiei convexa quavis construendi aliam, quæ cum data æquetur spatio circulari. Ad cuius imitationem exhibituri sumus modum generalem *ad datam curvam quamcunque e vestigio aliam describendi, quarum summa vel differentia æqualis sit arcui circulari*: præliminata pro hoc insigni & utilissima evolutarum proprietate. Esto curva quæcunque ABC, super qua incedere intelligatur recta rigida vel regula DAE, ita ut partes regulæ partibus curvæ successive applicentur; Dico duas curvas DLG, EMF extremitatibus D, E vel quibusvis aliis regulæ punctis oppositis hac rotatione descriptas & simul sumtas fore æquales arcui circulari EO, radium habenti DE & angulum subtendenti EDO æqualem angulo EPF, quem duæ in extremitatibus A & C tangentes constituunt. *Demonst.* Habeat enim regula situm quemcunque LBM, huic-

TAB. VII.

Fig. 2.

huicque proximum BM ; Et ductæ concipiantur DN, Dn parallelæ ipsis LM, Lm: fient triangula LBl, MBm & NDn similia, ob LM, lm, normales ad curvas DLG, EMF, & ob angulos LBl, MBm, NDn æquales; Ideoque BL. BM:: Ll. Mm, componendo LM. BL:: Ll. Mm. Ll & permutando LM. Ll. Mm:: BL. Ll; quoniam autem LM, DN sunt æquales (per hyp.) erit etiam $Ll. Mm:: Nn$: Ergo omnes Ll & omnes Mm, id est curvæ DLG & EMF una sumtæ æquantur omnibus Nn, id est arcui circulari ENO. Q. E. D. Si alterutrum punctum describens ut E sumatur inter D & A, pari ratione demonstrabimus, differentiam curvarum DLG & EMF esse æqualem arcui ENO.

Hinc oppido liquet propositum nostrum, quo pacto nempe ad datam curvam promptissime infinitas alias construere liceat, quarum quælibet cum data reducibilis sit ad arcum circuli: Ut si DLG sit curva vel portio curvæ data, in punctis ejus L ducendæ erunt rectæ perpendiculares ad curvam & inter se æquales LM, formabunt earum extremitates M curvam quæsitam EMF. Quam etiam motu continuo ope sili describere poterimus, si nimirum curvæ datæ DLG evolutam ABC inverse involvamus. Sic in universum verum est, duas quaslibet curvas una evolutione condescriptas si concavitates obversas habeant facere summam, si vero concavitas unius convexitati alterius sit obversa, facere differentiam arcui æqualem.

Ex his patere arbitror, utrum curva quædam proposita connexionem habeat cum dimensione arcus circularis: Omnis enim curva, cujus evoluta ABC duas habet partes BA, BC similes & æquales, erit comparabilis cum arcu; quia eo in casu si fit $CF=AD$, curva FME congruit cum DLG, & sic ipsa DLG efficiet dimidium arcus ENO. Et contra omnis curva genita ex evolutione curvæ duarum partium similium & æqualium est reducibilis ad circularem. Animadversione etiam dignum inde fluit, quod si ex infinitis evolutione condescriptis unica reperiat rectificabilis vel absolute vel supposita extensione circularis, cæteræ omnes pariter per arcum circuli mensurabuntur. Plura alia eaque non contemnenda ex dictis facile deducuntur, quæ generali dimensionem curvarum indagandæ, non mediocriter lumen asferre poterunt.

Quod Celeberrimus Leibnitius in nupero Actorum Martio animadvertit, quantitatem irrationalem habere summatricem etiam irratio-

rationalem similem, plane nihil derogat objectioni meae acutissimo Craigio factae. Sum enim & ego in eadem opinione cum D. Leibnizio, quod terminus summendus & summator iisdem lateribus seu radicum signis constare debeant: sed ex hoc non sequitur, etiam ipsas quantitates lateribus involutas esse easdem, & hoc est quod Dn. Craigius supponere videtur, & contra quod obiectio mea dirigitur. Complura in hanc rem exempla habentur, in quibus quantitates licet summabiles methodo tamen Craigiana summari non possunt, etiam si quantitas y more Authoris quantum fieri potest, liberetur a vinculo seu signo radicali: ratio hujus est, quod interdum praeter hanc liberationem, etiam ipsa quantitas post signum radicale dividenda sit per aliam quantitatem, alias methodus ista non succedet. Verum de hac cautela in toto Craigii tractatu altum ubique silentium,

*FASCICULUS DISSERTATIONUM DE NOVIS QUIBUSDAM
Machinis atque aliis argumentis Philosophicis, Autore DIONY-
SIO PAPINO Med. Doct. Mathematicos Prof.*

Publ. Marpurgensi.

Marpurgi 1695. in 8. plagg. 20. cum tribus plagg. figurarum.

IN hoc Fasciculo quaedam his Actis jam insertae Dissertationes recunduntur, & nonnullis monitis augentur; quaedam etiam Dissertationes novae a celeberrimo Autore adjiciuntur. Primum repetitur rotatilis fuctoris & pressoris sive Antliae Hasliae descriptio inserta Actis Junii 1689, occasione ejus quam celeb. Salomo Reiselius Archiater Wurtembergicus discursu de Siphone Wurtembergico memoraverat. Quoniam autem Dn. Papinus tunc crediderat, tubos pro hoc rotatili fuctore aut pressore peculiaris formae esse debere, nunc detecta erroris sui causa monet, posse adhiberi tubos ordinarios uniformes.

Secundo ponitur Epistola de novis artibus parcendi alimentis ignis ad Illmum Dominum Gustavum Comitem a Sayn, Wittgenstein & Hohnstein. Pro folle nimirum adhibet pressorem rotatilem supra descriptum, vel cognatum ejus instrumentum pro vento faciendo (fig. 1) extans apud Georgium Agricola lib. 6 de re metallica, duobus tamen ejus vitiis prius correctis, quae in eo consistunt, quod instrumentum hoc rotatur in tympano, ubi tubus ventivomus est perpen-

TAB. VII.
Fig. 3.

perpendicularis ad tangentem, cum tamen melius incidat in tangentem; foramen vero ventum adducens est in circumferentia tympani, cum tamen potius debeat esse in centro; alioqui per ipsum ventus recedere potius conabitur. Porro tubus ventivomus ab hoc folle ducendus est in fornacem, idque ex sententia Autoris fiet utilissime, si vento superius ingrediente flamma & fumus deorsum impellantur, & per foramen infra apertum erumpant. Ita enim judicat ventum majorem calorem nancisci, & materiam melius aggredi. Usus esse posse pro fornacibus vitrariis, pro coctione panis, salis, cerevisiae, pro calefaciendis hypocauftis, aliisque innumeris, ubi parcere alimento ignis consultum est.

Sequitur *tertio* Epistola ad Illmum Dominum Guilielmum Mauritium, Comitem a Solms, Braunfels & Greiffenstein, de novis artibus ad aquam ex fodinis hauriendam vi fluminis mediocriter distantis. Repetitur hic machina in Actis nostris A. 1688 pag. 644. descripta, ope tuborum longissimorum aquam fugentium ex magna licet distantia. Deinde subjicitur, hos tubos posse adhiberi commodius, non ut ante ad fugendum, sed potius ad aerem ope folliis paulo ante dicti in longissimam distantiam propellendum, ubi rotam velis instructam flatu suo circummagat, quae deinde exerceat operationes desideratas. Opus quidem sic fore canalibus amplioribus, sed eos minus accurata elaboratione commissuraque opus habere arbitratur, & ita magnas illas antlias prius requisitas cessare.

Quarto loco ponitur Epistola ad Illmum Dn. Comitem a Sinsendorff, Ducatus Jaroviensis in Silesia Gubernatorem. Hic primum repetitur modus in his Actis mense Augusto A. 1690 descriptus, pro viribus motricibus levi pretio comparandis; sed quia ibi alimento ignis opus est, monet follem paulo ante descriptum hic perutilem fore, ut sumtibus ignis parcatur. Etsi enim promptior sic fiat materiae combustibilis consumptio, effectum tamen adhuc magis augeri patuit. Nihilominus, si quis malit uti fluvio vim in distans per tubos propagante, declarat se novisse rationem tutissimam, qua tubi praegrandes leves & aquabiles facili negotio parari possint.

Hanc *quinto* excipit Epistola ad Illustrem Virum Dn. Christianum Hugenum Dynastam in Zulichem, (nuper magno eruditorum dolore, nec minore scientiarum jactura nobis ereptum) qua doctissi-

B b b

mus

mus Papinus respondet Epistolæ Celeberrimi Guilielmini de motu aquarum currentium. Cum enim in his Actis Febr. A. 1691 relata fuisset Dn. Guilielmini demonstratio huc tendens, ut eadem sit velocitas aquæ fluentis per aliquam sectionem canalisi inclinati, ac si fluxerit e vase per lumen simile & æquale sectioni, tantundem a superficie aquæ remotum, quantum sectio ab horizontali per initium alvei ducta; hanc demonstrationem Galilæi principiis innixam in dubium vocavit Dn. Papinus in Actis Maji A. 1691, quia partes superiores aquæ descendant per lineas magis declives. Hinc sequi, ut partes superiores impingant in inferiores, easque ad fundum allidant; unde sequatur aliqua earum fursum versus reflexio, quantumcunque fundum ab asperitatibus immunem supponamus. Unde proprietates durorum per plana inclinata descendendum fluidis statim ascribi non possint. Ad hæc respondit Dn. Guilielminus, quod partes fluviarum inferiores non possint afficere superiores, quippe quæ præcedant. Replicat Dn. Papinus, hic rursus fluidorum peculiarem naturam considerandam; quoniam enim, quo major est velocitas, hoc minor sit liquoris altitudo in canali, & quidem versus inferiores seu anteriores partes; unde declivitas superficiei major fiat, quam fundi, & superioribus in inferiores impingentibus motus perplexi & intricati nascantur; hinc in solidis quidem simul stare accelerationem secundum leges a Galilæo præscriptas, & motum parallelum partium; sed in fluidis simul stare non posse parallelismum & accelerationem. Itaque si posset ostendere Dn. Guilielminus, quæ sit curvatura superficiei aquæ per canalem fluentis, revera omnem numerum impleturum esse. Et cum in secunda Epistola Hydrostatica Dn. Guilielminus statuisset, in siphone GBS (fig. 4) pleno aqua, quæ continue subministrari posset a reservatorio EG, in quo superficies aquæ manens sit EE, aquam erupturam ex orificio ea velocitate, ac si flueret e vase per lumen sub altitudine aquæ DV, differentia scilicet altitudinis crurum, quoniam æquipondium, quod in partibus CBD reperitur, non debeat impedire; Dn. Papinus ab eo hic quoque dissentit, & statuit motum fore tardiozem per siphonem, quemadmodum etiam expertus sit Dn. Mariotto Tractatu de motu aquarum p. 356. Idque non tantum oriri a frictione in tubo, cuius Dn. Mariotto meminit, sed etiam eo, quod major quantitas aquæ movenda est, ea scilicet, quæ in siphone utrinque compensatur. Sed & hic interve-

TAB. VII.

Fig. 4.

tervenire discrimen inter dura & fluida, quod scilicet descensus durorum in eo dem loco non continuatur, at fluxus liquidorum ob novum supplementum diu durare potest, unde progressu temporis major fit velocitas, quam initio fluxus; quod etiam a Domino Mariotto p. 365 est observatum. Quin imo ut itidem observavit Mariotto, flexuram siphonis plurimum celeritatem retardare, ob aquam illic impingentem. Et huic rei ascribendam rationem experimenti a Mariotto relati p. 353 potius, quam frictioni ab ipso allatæ. Addit Dn. Papinus, se discrimen experimento cognovisse. Parasse enim duos siphones recurvos ejusdem diametri & altitudinis perpendicularis, unum ad angulos rectos (ut in fig. 4) alterum circulariter loco angulorum superius incurvatum, & notasse rectangulum intra 45 temporis minuta secunda, circulem intra 31 aut 32 secunda libras aquæ decem profudisse; at foramen prorsus æquale capacitati tubi, in fundo ampli vasis, sub eadem altitudine aquæ, idem aquæ pondus effudisse intra secunda 27 aut 28. Ne frictio vel attritio ad latera esset notabilis, ideo capacitatem tuborum fuisse satis amplam, nempe 7 linearum, & ne aer subintraret, debuisse foramen aquæ subjecti vasis immergi. Ex his agnosci defectum theoriæ Dni Guilielmini; nam secundum ipsum non fore opus, ut faciamus tubos deductorios majoris diametri, quam lumina emittentia, modo ipsorum amplitudo sit satis magna, ut in ipsis resistentia a frictione orta levis esset momenti. Hoc autem, inquit Dn. Papinus, constantissimæ experientie repugnat. Nisi enim tuborum amplitudo luminum amplitudinem valde superet, magna fit altitudinis saltus imminutio. Sequeretur insuper, quod si aqua ex fonte ad lumen ejaculatorium ducenda sit, & in spatio intermedio reperiatur vallis, nihil interesse, utrum tubos deducamus per recurvationem vallis, an recto tramite per exstructum pontem. Et quia Dn. Guilielminus ep. 2 pag. 34 se dubitare fateatur, an crus BS remansurum sit plenum aqua, cum ipsius altitudo superabit 33 pedes, quos supponit pressioni aeris æquiponderare; ideo hanc nodi solutionem proponit Dn. Papinus, quod crus CB tamdiu evacuari debeat, donec ea maneat aquæ altitudo, quæ exacte tantum expellat, quantum intro mittitur. Ex. gr. si crus BC esset 11 pedes altum, crus vero BS 60 pedes, debebunt 5 pedes in summitate versus B manere vacui; tunc enim erit BS plenum, usque ad altitudinem 55 pedum, quorum 33 æquiponderabunt aeri prementi ad

S, & reliqui 22 facient pressionem, quæ expellet tantundem aquæ, quantum per CB introrsum pellitur. Nam ex parte CB pressio aeris 33 pedum mûltata altitudine CB 11 reducitur ad pressionem 22 pedum, quæ proinde eandem velocitatem imprimet, quam aquæ per S erumpenti competere dictum est. Sed hoc intelligendum, si aqua sit ab aeris bullis purgata; nam alioqui bullæ in summitate collectæ pressionem ibi facient, quæ etiam foret computanda.

Sexto loco ponitur Synopsis controversiæ cum Dn. G. G. L. circa rationem æstimandi vires motrices a Cartesianis aliisque defensionem. Sed cum argumenta utrinque in his Actis nostris sint proposita, non est, quod jam dicta ex iis nunc repetamus, præsertim cum Dn. G. G. L. Autor novæ Dynamices sua clarius uberiusque proponere cœperit; unde speramus, vel sublatum iri scrupulos, si qui restant, mente ejus penitus explicata, vel occasionem inde nascituram, omnia ita declarandi, ut finis imponatur controversiæ, quam Dn. Papinus maximi momenti esse judicat. Tamen enim hic mentem suam ita explicuerit, ut agnoscat omnino in corporibus, quæ a nobis observari possunt, quantitatem motus (seu quantitatem virium, quemadmodum a Cartesianis definiebatur) minui, putat tamen compensari hunc defectum in materia quadam insensibili, quæ causa est gravitatis & elastri.

Septima Dissertatio continet Epistolam Apologeticam pro instrumentis ad flammam sub aquis conservandam, scriptam ad Illustrem Dn. Du Rosay, Serenissimi Friderici Principis Hassiæ hæreditarii Ephorum, Aulæ Præfectum, Consiliarium & Chiliarcham. Et primum quidem ex Actis Erudit. A. 1689, p. 485, repetenda sunt instrumenta; deinde objectiones Domini Scarleti ex Actis A. 1690, p. 531. Ad quas hoc loco respondet Autor, non recte a Dn. Scarleto laternæ vitreæ præferri coriaceam, in cujus foramina vitra essent inserenda; nam pondere aquæ corium figuram immutare; ita intra vitra inserta & corium rimas prodituras; vitrea autem vasa exacte satis claudi posse. Porro etsi periculosum & sumtuosum putet Dn. Scarletus, folles ope manuum exerceri, cum tamen piscatores alioqui tota nocte in mari permanerent, nullum hic apparere periculum, Dn. Papinus judicat, & folles a puero facile agitari. Melius fore quidem, si conservari flamma sine follibus posset, sed se jam ante expertum, candelam brevi extinguere. Frustra quoque vereri Scarletum, ne aer intra tubos vertatur in aquam

aquam; nullam enim talem conversionem dari, & potius laternæ parietes, si forte madidi essent, ope follium & circulatione aeris siccatum iri. Unde nec metuendum, ne tubi madefcentes aerem humidiorum reddant; nam etsi facerent, compertum tamen esse etiam, aerem per aquam transeuntem flammæ alendæ non esse ineptum, adeoque aerem pulmonibus expulsum non ob humiditatem, sed velut venenata qualitate ignem extinguere. Vitra lucem longius projicientia, quæ Dn. Scarletus proponit, nil juvare, quia lucem in certam tantum partem detorquent, piscatori autem non constat, a qua parte piscis sit venturus.

Octavo occurrit Navis urinatoriæ Serenissimi Principis, Domini Caroli Hassiæ Landgravii jussu constructæ descriptio. Narrat Autor, ob famam & commoda maxima navis urinatoriæ a Drebelio olim tentata vel constructæ, jussisse Serenissimum Landgravium, ut simile quiddam tentaretur. Et quidem ob difficultatem respirandi in tali navi futuram, refertur Drebelium certam aeris quintam essentiam sibi parasse, cujus vel unica gutta effusa eum respirationi aptum redderet. Sed Dn. Papinus judicat, eam magis in votis, quam in actu extitisse. Duas constructiones suas exhibet, unde posteriorem huc transferemus, cum ab ipso præferatur. Sit (in fig. 5) AA dolium ligneum figuræ ellipticæ sive ovalis, cujus altitudo 6 pedum circiter, major diameter totidem, minor 3. pedum. BB est rotalis fuctor & pressor Hassiacus, qui per tubum CC aerem ab extra attrahit. DD est magnum foramen, quod pro janua inservit; EE magnum vas cylindricum cupreum, cujus diameter 15 pollices, longitudo sex pedes æquat. Hujus vasis apertura continetur in dolio AA, & obturatur (quemadmodum & foramen DD) exactissime lamina in hunc finem parata, quæ cochlearum ope dictæ aperturæ arctissime applicatur. ff est antlia, cujus ope homines in AA inclusi aerem possunt intrudere in cylindrum EE, ad repellendam aquam a foramine S, per quod homo in cylindro inclusus hostiles naves destruere poterit. Lateralem pressionem impediret forma dolii rotunda. Et fundo inferiori imposita pondera ad deprimentum dolium pressionem aquæ in fundum illum resisterent. Superioris autem fundi non magna erit pressio ab aqua incumbente, quia non est necesse, ut profunde descendat dolium. Novus aer attrahetur per tubum CC; superfluius expelletur per tubum

TAB. VII.
Fig. 5.

h. Recurvum barometrum OO utrinque apertum, cujus pars inferior ex ferro vel ligno potest confici, depressionem navis demonstrat exactissime. Potest autem navis deprimi, si per epistomium aliquod aquam exteriorem admittat. Ne vero nimia quantitate admissa navis prorsus demergatur, debent duo homines ope remorum semper niti ad navem deprimentam. Dumque observabunt, fieri id posse sine magno nisu, debent statim claudere epistomium, sicque navim conservare aqua tantisper levior, quam tamen ope remorum pro lubitu magis magisque deprimerent. Debent autem remi transmitti per foramina lateralia, quæ deinde ope corii circumligati exactissime obturantur, prout etiam in navi Drebeliana factum fuisse referunt. Dum vero emergendum est, intentum facile obtinemus, partim ope remorum, partim expellendo aquam ex navi ope antliæ ad id comparatæ.

Tandem *novo* claudit opus oratio Autoris inauguralis habita, cum Professionem Mathematicam Marpurgi susciperet.

GEDEONIS HARVEI, M.D. ARS CURANDI MORBOS

expectatione; item de vanitatibus, dolis & mendaciis Medicorum.

Amstelodami juxta exemplar Londinense, 1695. 12. plag. 14.

Vulgarem morbos curandi modum acerbè perstringens Auctor hoc in libello, ideo artis morbos *expectatione* curandi titulum ei præfixit, quoniam totus in eo est, ut ostendat, Medicorum vulgus nihil quicquam emolumenti agris afferre suis remediis, & cum nonnulli convalescunt, expectando usque donec morbum naturæ vis fregerit, frustra sibi suisque arrogare medicamentis, quod expectationi & naturæ debetur. Hinc Medicorum illorum sectas diversas sex potissimum constituit, vocando *ferream* quæ Martialibus, *asinariam* quæ lacte asinino, *Jesuiticam* quæ cortice Peruviano, *aquariam* quæ aquis mineralibus, *laniariam* quæ venæ sectione, *stercorariam* quæ purgantibus morbos promiscue curare satagat. Hæ ergo sectæ quantum afferant damni humano generi, ut demonstret, primo de ferreis doctoribus agit, ac secundis infaustisque chalybis effectibus; concedens in hujus sulphure quiddam valide absterfivum & diureticum esse, si acidus humores offendat; alias autem ferrum constipare vasa asserit, si cum sale vitriolico in unum coeat, & proinde omnibus illis in casibus, ubi pulmo-

pulmones vel hæreditarie vel adventitie fuliginosum & uliginosum inspirando aerem redditi sunt asthmatici, e chalybe parata remedia, tam humida quam sicca, omittenda esse, nisi præcipuum indicans extrema sit necessitas. Idem confirmat enumeratione aliorum malorum e chalybe fluentium, imprimis quod noxam in cerebrum & nervos immedicabilem fundat usus chalybis protractus. Sulphur tamen chalybis, particulis salinis penitus exutum & vi constringendi privatum, commendat tanquam egregium deobstruens, ejusque succedaneum laudat tincturam tartari: ad cujus præparationem assumit tartari duas vel tres uncias, affusoque spiritu vini non rectificato ad supereminentiam quatuor digitorum, per dies noctesque quatuor, in phiola in arenæ balneo digerit in colorem flavum; tincturæque decantatæ cochleare integrum mane & vespere in vehiculo idoneo exhibet. Porro de asino-doctoribus, ut vocat, agit, damna potus lactis exaggerans, etiam ipsa in pthisi, vix medici nomen illum mereri asserens, qui absque illo hanc curare nesciat. Antihecticum Poterii plane rejicit aliaque vulgaria antiphtisica quæcunque, cum unicum detur medicamentum, quod ad omnes pulmonariæ tabis indicationes quadret, solaque aeris commutatio sanitati recuperandæ plurimum conducat, quæ proinde causa sine qua non sit censenda. Ab his ad aquarios accedit doctores, illosque recenset morbos, quibus medendis aquæ minerales vulgo adhibentur; in quibus cum calculus facile sit præcipuus, ab hujus cura removeret illas pariter atque medicamenta lithontriptica, quippe cum unica & certa methodus hanc ægritudinem curandi in eo posita sit, ut causis procatacticis internis, antecedentibus, materiali & adjuvantibus, subtractis & correctis, quo spirituum & fermenti emendatione natura calculum friabilem reddere possit, ductus excernentes probe relaxentur, & mucilaginis emollientibus lubricentur, nec non subinde molliter ac gradatim diureticis stimulentur, ut sabulum deturbent. Enumerat quoque alios errores in curatione calculi committi solitos, taxatque catheteris abusum. Porro lanios-doctores aggreditur, qui vage imperent phlebotomias, in ætatis decursu chronicisque morbis vix ac ne vix quidem admittendas, cum levamen præsentaneum ab eis collatum vix cum viscerum defectione & imbecillitate hinc oriunda comparari mereatur. Quandoquidem autem plerorumque morborum curationem expectationi, non medicamentis deberi censet, hinc in

in apparatus inquit pharmaceuticum, magis ad pompam quam usum comparatum, falseque irridet ineptas præparationes, peculiari capite purgantium farraginem censoria notans virgula, neque dissimulat medicastrosum fraudes modosque impune occidendi, in exemplum adducens Jacobum Cottier Ludovici XI Galliarum Regis Medicum. Cæterum parum tribuit methodo medendi & subtilitatibus anatomicis, plurimum pharmaceuticæ legitimæ & observationi effectus medicamentorum in morbis singulis, cum vires illis vulgo adscriptæ generatim fere falsæ sint, & his adhibitis nihil aliud agant Medici, quam ut deludant ægros, tempusque trahant præscribendo medicamenta, quæ si non obsint, nihil tamen prosint, donec tandem natura morbum superaverit. Id quod exemplo curationis februm, morbillorum, variolarum, tussiumque illustrat, inquirens quoque in usum & abusum medicorum collegiorum & consultationum. Quod superest, quamvis multi expectatione sanentur a Medicis, non paucos tamen ab illis quoque expectatione occidi contendit, dum exhibentur medicamenta irrita, idque contingere præcipue in pulmonum ulcerosa tussi, marcore & febris hectica. Notat quoque illorum errorem, qui tussim & catharos a frigore derivant; cum nihil aliud sint quam fermentationes, quibus heterogeneæ particulae a sanguine secernuntur, tutoque curantur vel venæsectione, vel educendo humores mucilaginosos & tartareos in œsophagi glandulis & infimo ventre stabulantes, non dulcibus bechicis. Commendat quoque in tussi purulenta arcanum suum ex re vili paratum, quod mire faciat ad ulcera totius corporis tam interna quam externa abstergenda & consolidanda. Ne vero destruxisse omnia, nihil autem ad stabiliendam artem medicam adduxisse videatur, de febribus suam sententiam proponit, præmissa de fermentatione & ebullitione hypothesi, quæ huc redit: (1) Corpora omnia tam solida quam fluida consistere ex triplici particularum genere, quorum duo sint activa, sibi invicem contraria & se mutuo oppugnantia, tertium neutrale, passivum, viscosum & glutinosum, ut sui interpositione inter particulas activas, eas non solum ab hostilitate mutua detineat, sed easdem quoque sua tenacitate arcte compingat & connectat; passivasque particulas in corporibus solidis esse duriores tenacioresque, in fluidis autem molliores & laxiores. (2) Partes corporum alias esse circumferentiales, e parvis trium illorum generum particulis constantes, sed laxiores; alias

alias vero centrales ex iisdem elementis compositas sed magis densas & compactas, & illas dissolutioni & interitui magis quam has esse obnoxias. (3) Fermentationem oriri, quando in circumferentialibus particulis intermediæ particulae passivæ secedunt ab activis, quas ex una parte acidas, ex adversa igneas, alcalicas, spirituosasque esse concipit, ut in se mutuo agere possint, donec altera alteram destruxerit; ebullitionem autem fieri, quando in se agunt particulae activæ centrales, ut fiat totius mixti solutio & destructio. Porro febris naturam explicat supponendo (1) Febris intermittens sedem causamque esse in mesenterii glandulis & pancreate, vasisque inde decurrentibus ad viscera infimæ regionis & hinc per universum corpus, (licet fermentatio primo in ipsis glandulis & pancreate, & proxime in vasis lymphaticis circa viscera & inprimis ventriculum incipiat) eamque sæpius in primordio in particulis latere circumferentialibus, & postmodum in ipsis centralibus succorum lymphaticorum aliorumque in locis prædictis stabulantium. (2) Febrim intermittentem esse ebullitionem particularum centralium succorum lymphaticorum & quandoque lacteorum, sed continuam febrim esse ebullitionem centralium particularum sanguinis. (3) Succos lymphaticos (quo nomine comprehendit succum cerebri, nervorum, pancreatis cæterarumque glandularum) adpellentes quoque versus ad membranas universum corpus investientes eas pungente acritate vellicare, ac pro acrimoniæ gradu frigus, horrorem vel rigorem inducere; in membranas ventriculi impingentes, languorem ventriculi, nauseam & vomitus movere; vesicæ membranæ allidentes stranguriam & quandoque dysuriam inferre; & intestinorum membranas concutientes tormina & alvi fluxus parere. (4) Enumerata symptomata non diutius permanere, quam donec ebullientes succi lymphatici cum sanguine in vasis majoribus permisti fuerint, cujus particulae circumferentiales solutiores seu laxæ & serosæ ab ebullientibus succis lymphaticis in ingentem fervorem adiguntur, adeo ut ex utrisque commixtis tunc summus iste ardor oriatur, qui a tertiana laborantibus perferitur, quique pro ebullitionis gradu in quartana mitior existit. (5) Sedimentum rufum in tertianorum urinis, post paroxysmum peractum, esse particulas viscosas secedentes cum emortuis activis. (6) Chinam de China exhibitam vires potissimas cominus exerere, scilicet in ventriculum, intestina tenuia, pancreas, & proxime

adjacentes mesenterii glandulas, earumque omnium lymphatica vascula haud longe diffita, quorum omnium succorum in ipsis contentorum particulas mucosas relaxatasque arcte compingat, cogat & condenfet; qua ratione extemplo particulae activae compescantur & ebullitio inhibeatur: atque hinc fieri, ut, si auctiori dosi ingeratur prima vice, & contenta in vasis & viis intestinorum proximis valde condenfet, camentet & obturet, dosibus subsequenter introitus & simul virtutum admissio penitus pracludatur. Hinc autem deducit: (1) Si causa febris intermittens in vasorum meseraicorum parte, quae intestinis proxime adjacet, sedem obtineat, largam Chinae dosin unam vel alteram ebullitionem febrimque actutum inhibere: sed si in vasorum dictorum partibus diffitis lateat, a priori Chinae dosi ampla sequentibus viam pracludi, ipsasque cum excrementis alvinis proturbari, alvi-que fluxum moveri; nihilominus tamen febrim persistere intermittentem, quinimo ob vias constipatas ingruere, & haud raro in continuam lethalemque transire. (2) In febribus continuis putridis, quae causam & sedem multo longius a primis viis distantem habent, Chinae corticem grave damnum, imo mortem ipsam adducere: primis enim viis constipatis & humoribus compactis, nullum medicamentum febribus continuis obfistens ad vasa majora penetrare, neque naturam sedimentum album ob vias praclusas posse expellere, quae proinde in cruoris massam recedens febrim lethalem reddat. Suadet proinde ad curandas febres neque acida neque volatilia alcalia adhibere, cum particularum activarum partem unam intendant, & sic febrim vehementiorem reddant, sed solum neutra quaedam peculiaria virtutibus praedita, quibus evidenter hic morbus debellari queat. Februm autem diversitatem, & paroxysmorum rationem derivat ex materiae febrilis natura & loco. Quo enim propius ventriculo vel intestinis accumbit, & quo majori vel minori copia, eo crebrioribus vel rarioribus paroxysmis torquetur ager; scilicet si procul a ventriculo & hepate sit propinqua, parit tertianam, si propior lieni, quartanam. Item si materia febrilis particulae intermediae seu neutrales solutiores laxioresque fuerint, tertiana emergit; si minus soluta & laxata difficiliore, quartana, quintana, sextana, vel mense uno pluribusque paroxysmus oritur. Porro quacunque in parte glandulae succum lymphaticum assumerint, pars ista singularis tantum partesque adjacentes paroxysmis febribus

libus typicis subjiciuntur. Porro de spiritibus Auctor suam dicit sententiam, opinatus partes subtilissimas sanguinis in venis *naturales*, in arteriis *vitales*, partes vero subtilissimas succorum nerveorum *animales*, glandulosorum *glandulosos spiritus* vocari, & animales quidem a cerebro confici succum istum tenuissimum & tenacem a sero sanguinis separando, & trans poros ductusque suos perangustos trahendo; ipsosque postmodo sub forma tenuissimorum filorum in angustissimos nervorum canaliculos tum directos tum transversos & obliquos impelli, atque hinc morborum a spirituum animalium vitio dependentium aetiologiam arcessendam esse; quod exemplo tumoris albi non curabilis nisi cauterio actuali illustrat. Tandem de asthma agit ex succo glanduloso incrassato oriundo, nec non apoplexia & lithiasi spuria, ab usum catheteris perstringens.

LES OEUVRES DIVERSES DU P. RAPIN.

hoc est;

Opera diversa P. RAPINI.

Amstelodami 1695. in 12. plag. 22.

Qui literas humaniores excolere imprimis curae habuit elegantissimi Vir ingenii pariter & calami, *Renatus Rapius*, e Societate Jesu, testantibus id, quae cum orbe erudito communicavit, monumentis literariis nitidissime conscriptis & profundissima eruditione conspicuis; non intermisit interim ex instituto religionis suae ea etiam, quae ad devotionem in animis hominum & accendendam & fovendam faciunt, studiosè exquirere, exquisitaque in usum publicum evulgare. Quum igitur istas lucubrationes, quas circa profanas literas edidit, in duos postea tomos dispertitas, fusius in *Actis* nostris anno 1686 p. 192. & 263. recensuerimus, id putamus a nobis Lectorem postulaturum esse, ut horum quoque operum, quae res religionis spectant propius, & nunc in unum fasciculum revocata sunt, non faciamus omnino nullam mentionem: nimirum ut de omnibus ejus laboribus exactior habeatur notitia. Quamvis vero in multis principiis suae religionis pressius insistat, quae puriora sectantes dogmata approbare minime possunt, erunt tamen fortasse adhuc plurima, quae non sine fructu legi possint. Nos rerum ubique summam tantummodo delibabimus.

Quatuor igitur hic nobis exhibentur opuscula, quorum primum

mum de Spiritu seu indole *Christianismi* inscribitur, IX. capitibus absolutum. In hoc cum docuisset statim ab initio, veram Christianismi indolem in charitate consistere, addit porro, quæ hujus charitatis sit ratio atque natura, ac quomodo verus Christianus comparatus sit; quomodo charitas illa juxta indolem Christianismi sit exercenda; quænam sint deceptiones, quibus charitas est obnoxia; quænam sint expeditissima media, quibus charitas id generis comparari possit. Tum vero tres rationes allegat ponderosissimas, quæ ad virtutis hujus studium hominum animos exstimulare debeant, & facta adhortatione gravissima denique concludit.

Secundum opusculum agit de *Perfectione Christianorum*, idque capitibus XII. Ingressus igitur hoc argumentum, Filium DEI tradit nostræ vitæ & perfectionis exemplar esse debere; ut vero illud eo promptius sequi possimus, docet, quidnam potissimum Christus docturus suos in mundum venerit. Hoc fine agit porro de amore Christi erga humilitatem, quam in incarnatione demonstraverit; de amore ejus erga paupertatem, in nativitate illius conspicuo; de indole Christi in mysterio suæ infantiae; de simplicitate ejusdem, quam in vita communi secutus sit; de amore erga obscuritatem, contemptum & persecutiones varii generis, qui ex toto ejus vitæ cursu eluxerit; & denique de amore illius erga crucem ipsam & passionem suam. His præmissis ideam format Christiani ad spiritum & indolem Christi assimilata, ostenditque, quod summa etiam, quanta esse possit, Christiani perfectio tanta cum molestia non sit conjuncta, quam quæ opponitur eidem imperfectio; ac quod Christianus, qui secundum perfectionem Christianismi non vixerit, nec Christi exemplar vivendo exprimere studuerit, severius longe, quam alii homines, puniendus sit.

In *tertio* demonstrat per capita X, quam *magni momenti sit salus hominum*. Cum igitur ignorantiam & cœcitatem plerorumque hominum deplorasset, quam in rebus ad salutem suam pertinentibus foveant, in fontem hujus cœcitatæ & ignorantiae inquit, non dissimulato quoque remedio, quod contra adhiberi possit. Id cum egisset, jam porro luculentius, quam magni ponderis res salus sit hominum probat, monstratque quam magna in hoc negotio se offerant obstacula; quænam sint media ad salutem obtinendam comparata; quænam sint deerrationes in via salutis obviæ; quomodo ab iis fieri debeat

debeat & possit regressus; quamque non sit adeo difficile salvari; & denique, quod ad nos salvandos alios in salute acquirenda adjuvare debeamus.

Demum in *quarto* de *Fide ultimorum temporum* disserit: ubi cum monstrasset, quanta sit fidei præstantia, quantumque pretium, disquirat uberius, quantam fidelitatem a Christiano donum tam excellens exoptat, & ad quantam perfectionem eundem obliget, deducitque, quam horrenda sit poena, quæ Christianum manet tantæ gratiæ sua obedientia non respondentem, utque hanc ipsam poenam Deus in Judæorum præcipue gentem adversus divinam gratiam immorigeram statuerit. Sed Christianis atrocior adhuc poenam imminere ait, quod gratiæ a Deo ipsis oblata fideliter non fuerint obsecuti; eamque ipsam rationem, quare Deus fidem uni genti ablatam alteri indulgeat, eo magis horrendam esse, quod sit justissima. Quibus omnibus latius expensis ostendit, quantum fides remiserit seu imminuta sit ultimis hisce seculis; quinam sint illi defectus, qui maxime fidei exercitio sese immisceant; nihilque esse, quod magis fidem in ultimis hisce temporibus imminuat, aptumque sit eandem penitus destruere, quam amorem seculi, & nimium rerum mundanarum, quod ubique terrarum nunc fere regnet, studium. Superaddit vero & remedium, quod malo tam insigni sit opponendum.

STEPHANI BLANCARDI ANATOMIA REFORMATA,

sive *Concinna humani corporis Dissectio ad*

Neotericorum mentem adornata.

Editio novissima plurimis recens inventis, tabulisque novis emendatior ac locupletior.

Lugduni Batavorum, apud Cornelium Boutestein &

Jordanum Luchtmans, 1695. in 8.

Constat plagulis 50. & figurarum tabulis 84.

NOva tantum non quotidie in assiduis corporum animalium dissectionibus observari, vel ipsa modernorum Anatomicorum scripta, recens detecta quæ continent, aperte loquuntur. Ansam quippe hæc ipsa *Clarissimo Autori* dedisse videntur, ut eodem servato ordine, quem in *Actis A. 1685. p. 162.* e prima Anatomiae Reformatæ impressione Belgica notavimus, præsentis editionis novissimæ textum non mi-

nus ac figuras imprimis locupletaret ac emendaret studiosissime. Nempe textum utriusque editionis Latinæ cui conferre placuerit, oppido nostra undecim plagulis constabit auctior, quatenus ea præter, quæ in capitibus interpolata habentur, tum duo integra capita, de glandulis conglomeratis & conglobatis vasisque lymphaticis ex Nuckio alterum, alterum e Malpighio de conglobatarum glandularum structura, tum Appendix Harderi glandulam lachrymalem novam, atque oculi anatomicum ex epistola Guenelloni comprehendens, acceperunt. Figuras autem utrobique perlustraturus, non faciem solum harum a pristina longe diversam, sed & tabulas tres supra triginta hic adjectas promte advertet. Etenim uti alia in frontispicio figura, ipsaque Autoris effigies noviter incisa sistuntur, ita in tabulis figuræ plurimæ novæ e Vieussenio, Nuckio, Verneo, Verheyen, Gibsonio, Reverhorstio aliisque desumptæ, priores vero magnam partem insigniter correctæ aliave ratione immutatae (nonnullæ etiam omissæ, v. g. ductus salivæ Bartholiniani sive Riviniani, item humoris crystallini a Leuwenhoeckio depicti &c.) occurrunt. Sub finem de Balsamatione Methodi iisdem verbis repetita, partim Antliæ pneumaticæ & Siphonis anatomici, prout hic a Musschenbroekio Lugduni Batavorum nunc fabrefieri solet, adduntur schemata; partim modus, quo cera pariter ad normam præscriptam parata, atque aqua aliisque liquor in sanguifera vasa siphone isto debeant injici, exponitur. Mercurius terna quaternave destillatione attenuatus sive depuratus, aut cum foliis cupri etiam in amalgama redactus, pro vasis implendis commendatur; quemadmodum vernix vasis iisdem obducendis inserviens, ne Mercurius brevi evanescat, optima innuitur, quæ e lacca cum alcohol vini, vele gummi copal cum spiritu terebinthinæ calido, agitatione continua soleat confici. Unicum forte tyrones, quibus auctores quorum inventa & observata Anatomica hoc in utilissimo opere exhibentur, cogniti non sunt, adhuc desiderabunt, nempe quod nec in hac editione eorum nomina ubique adscripta reperiuntur.

FRANCISCI DE LE BOE SYLVII OPERA MEDICA. Editio nova, cui accedunt Casus Medicinales annorum 1659. 60. & 61. quos ex ore Cl. Sylvii calamo excepit JOACHIMUS MERIAN, Ph. & M. D. & Phys. Meno-Francof.

Traje-

Trajecti ad Rhenum, apud Guillelmum Van de Water, & Amstelodami apud Antonium Schelte, A. 1695. in 4.

Constat plagulis 133.

Decimus sextus agitur annus, ex quo *Francisci De Le Boe Sylvii*, celeberrimi quondam Medicinæ Practicæ in Academia Lugduno-Batava Professoris publici, Opera Medica, in unum sociata volumen, nitidissime non minus Amstelodami primum impressa, atque applausu magno excepta fuere. Laudem proin nobilissimus *Merian* meretur, quod novam, quæ hic exhibetur, editionem tum casibus medicinalibus, tum remediis Sylvianis, atque menstruarum plantarum indice augere voluerit & perficere. Casus centum & sexaginta medicinales diversos ægrotos, quorum curam Sylvius in nosocomio Lugdunensi A. 1659, 60, & 61. egisse fertur, ita comprehendunt, ut morbi historia & therapeia nunc brevissime, nunc prolixius indicentur ac explicentur, nunc ea quoque, quæ in cadaverum apparuerunt dissectionibus annotentur. Remedia vero Sylviana sub duplici classe, ordinariorum & extraordinariorum, descripta tam interna habentur, quam externa. Index denique plantas partim juxta mensium, partim secundum alphabeti seriem indigitat, quo promte innotescat, quasnam herbas usuales quivis alat mensis, & quonam etiam mense quævis herba progerminet.

RECESSUS IMPERII A S. CÆSAREA MAJESTATE AC UNIVERSIS IMPERII ORDINIBUS A. 1654. in Comitibus Ratisbonensibus conditus &c.

Francofurti apud I. H. Stock & Wetzlaræ apud Christoph. Olffen, 1695. in 4. alph. 2. plag. 28.

Inter Sac. Imperii Romano-Germanici leges fundamentales, easque novissimas, vel maxime eminent Decreta in Comitibus Ratisbonensibus A. 1652, 1653, & 1654 celebratis (quorum Historiam Vir illustris *Tobias Pfannerus* composuit, anno superiori publicatam) Augustissimi Cæsaris Ferdinandi III. & Ordinum Imperii auctoritate sancita ac solenniter promulgata. Ea itaque cum perlustranda diligenti studio omnibus sint, qui intimiorem Reipublicæ nostræ notitiam comparare sibi gestiunt, recudere nuper bibliopolis placuit, sed duplici Com-

Commentario illustrata. Eorum alter Viro publici privatique juris consultissimo *Ulrico Obrecht* ab Editore tribuitur, & Argentorati olim pro collegio privato cum Auditoribus ab eo communicatus perhibetur, qui Instrumenti Pacis Casareo-Suevicæ A. 1648. initæ, quod integrum Decretis illis Comitibus insertum legitur (cui quidem jam olim tum sub Burgoldensis nomine *Philippus Andreas Oldenburgerus* in Discursibus ad tabulas pacis illius A. 1668. primum editis, necnon in Collegio juris publici in discursus illos sub nomine Francisci Irenici A. 1670. publicatis, tum nominatus supra celeberrimus *Pfannerus* in Historia Pacis Westphalicæ A. 1679. suppresso nomine edita, lucem affuderunt) brevem & succinctam expositionem continet. Alter vero *Pauli Gamsii*, Augustissimæ Cameræ Imperialis Judicii olim Advocati & Procuratoris celeberrimi nomen præfert, & in Recessu, ut vocant, seu Constitutionibus Comitiorum Ratisbonensium, quoad eam præcipue partem, qua de emendando Processu Camerali agitur, explicandis occupatur: *Opus*, ut in titulo vocatur, *Præxin novissimam supremi Camera Imperialis judicii solide & ipsis rerum judicatarum exemplis illustratam exhibens.*

LES LOIX CIVILES DANS LEUR ORDRE NATUREL.

id est:

Leges Civiles ad nativum, quem inter se habent, ordinem redactæ. Tomi tres.

Juxta exemplar Parisiense, 1695. in 8. alph. 6. pl. 3.

DE totius Operis hujus dispositione, ac laude dignissimo Auctoris instituto, *menſe Actorum horum Martio A. 1690. pag. 147 ſeqq.* prolixè diximus. Itaque nunc quidem id unum ſuffecerit indicaffe, quod Opus, cujus illo tempore nonniſi liber primus partis prioris prodierat, abſolutum poſtea ab Auctore, modo eo ac ordine quem ſibi propoſuerat, fuerit, atque integrum hoc ipſo anno in Hollandia tomis tribus reſuſum. Ut adeo utiliſſimo Tractatu, quo *Obligationum* atque *Successionum*, quæ nobiliſſimam juris civilis partem conſtituit, materia accurato ſtudio juſtoque ordine pertrahatur, frui nunc omnes poſſint.

ACTA
ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris, Anno M DC XCV.

HET VOOR-HOF DER HEYDENEN VOOR ALLE ONGELOOVIGEN geopent &c. door Salomon van Til &c.

id est:

Atrium Gentium omnibus infidelibus apertum, ut ibi evidenti divinitatis Mosaicæ Legis demonstratione, ad verecundum in Sanctum Sanctorum legis divinæ introitum præparentur. Autore SALOMONE a TIL V.D. Ministro & illustri Scholæ Dordracenæ Professore.

Dordraci apud Dietericum Goris A. 1694. in 4.
Constat plagg. 49.

AUspicatur hoc opus suum Cl. Autor acerbis de Diaboli fraudibus querelis, qui post reductam Evangelii lucem absterſamque profundissimæ ignorantæ labem, stulta sapientia adeo dementaverit hominum mentes, ut in extrema semper proclives ex idiotis sciolos, ex superstitiosis atheos subito effecerit. In Italia fere nata post reformationem illa Auctori nostro videtur hydra, ubi variis artibus sollicitè fota, in Casare Vanino ad Gallos tandem prorepserit; apud quos cum egregium in Joanne Bodino invenisset nutritium, per ejus quoque librum, (cujus ex Huetio noster meminit, nescius forte ipsius libri partem a Rev. Dickmanno nostro editam explosamque esse) latissime sua in Gallia sparsit venena: quæ ibi a peregrinantibus avidè nimis nonnunquam hausta, in reliquis quoque orbis Europæi partes sunt derivata. Fervidum tamen imprimis in Belgio habuerunt promachum Benedictum Spinozam, sacrum caput & omni posteritati execrandum, qui cum in libro Hispanico idiomate scripto, cui titulum fecerat *Apologia pro Spinoza a Judaismo apostasia*, scurrilates suas contra auctoritatem Ve-

D d d

teris

teris Testamenti temere primum effutiisset, amicorum vero suasu premere monstrosum istum sortum constituiisset, illas tamen nihilominus Tractatui suo Theologico - Politico, rectius licet, postmodum infarcire, fumosque suos lumini offundere ausus fuit.

- p. 8. Non parum autem juvari impiorum hujusmodi hominum molimina Autori nostro videntur eo, quod viri cætera forte non mali, ritus & leges V. T. ex Gentilismo & Ægyptiaca superstitione derivare, quod Historias sacras in morales tantum usus convertere, quod vaticinia ad Judaicæ tantum Ecclesiæ statum restringere, quod miracula denique causis naturalibus tribuere non dubitaverint. Istis itaque omnibus hoc libro suo bellum indicit, quem proinde in quinque abire jussit partes, quarum prima utrinque concessa complectitur, ex quibus simul potissima veritatis fundamenta apparent, causæque, quæ adversarios, quo minus illa evertere audeant, compescunt. Parte secunda vero doctrina Mosis per summa quasi capita proponitur, divinitatisque habere notas ostenditur. Parte tertia historica argumenta pro divinitate librorum Mosis afferuntur, quæ parte quarta ex vaticiniis in libris hisce occurrentibus, quinta vero denique Christi & Apostolorum de hisce libris testimonio, ulterius confirmantur.

- p. 10. Primæ itaque partis summa hæc fere est, ut primo antiquitatem literarum ostendat Auctor, ne forte ex illarum tardiore inventione librorum Mosis antiquitatem impugnare aliquis præsumat. Judæos inde ab antiquissimis temporibus distinctum ab aliis populum constituisse, Palæstinamque inhabitasse, Herodoti, Josephi atque Procopii testimoniis probat. Eorum vero sub auspiciis Mosis ex Ægypto egressum in dubium vocari haud posse, his præsertim evincit argumentis, quod hæreditaria, ut loquitur, illa sit fama, quæ eo minus in totum mendax esse queat, quod ad fundamenta integræ alicujus reipublicæ pertineat: quod testes habeat ab ipsis rerum gestarum temporibus non adeo remotos, Mosen scilicet, Samuelem, Davidem omnesque Prophetas: quod ritus quoque habeat, & cærimonias antiquitus in rei memoriam institutas, quales sunt Pascha & aliæ cultus Judaici partes: quod alia monumenta in testimonium vocare possit, ut tabulas in arca servatas: quod ipsos denique gentilium scriptores nullius partium suspectos studii pro se allegare queat, ex quibus Ptolemæus ex Tatiano, Manethon, Lysimachus & Appion ex Eusebio, & ipse denique Tacitus

Tacitus nominantur. Quorum allegandorum cum semel Auctori nostro facta sit occasio, ex eorum testimoniis quoque miracula Mosis, post alios, qui de Verit. Rel. Chr. scripserunt, viros doctos confirmat, Numenii imprimis & Artapani apud Eusebium, & Plinii Secundi in Naturali sua Historia. Immo ut legislatorem quoque Mosen gentibus innotuisse, Diodori Siculi, Manethonis, Appionis, aliorumque a Josepho, Justino Martyre & Eusebio allegatorum autoritatibus manifestum reddit. Quæ omnia postmodum in unum colligens, ita arguit: Cum leges a Mose latas esse negari non possit, illarumque etiam observationi adstrictum fuisse Dei populum constet, literas quoque illis temporibus jamjam fuisse inventas probatum sit, quis dubitet literis mandatas fuisse illas leges, præcipue cum a Mose id factum esse toties sacra Scripturarum monumenta testentur?

Parte secunda, qua Theologiæ Mosaicæ textitur compendium, doctrina Mosis de DEUM primo proponitur, inde leges ejus tam morales quam cærimoniales & forenses una cum fine suo explicantur. Promissa porro tam temporalium quam æternarum benedictionum, narrationesque rerum gestarum a Mose ad confirmationem illorum institutæ recensentur. Cum vero Athei ad unum omnes displicere sibi haud dissimulent, quod magistraliter potius (sit venia barbaris vocibus) quam scientificè & solidis argumentis munita maximi momenti dogmata a Mose proponantur, qualia sunt de Dei existentia, de mundi hujus visibilis productione, de animæ immortalitate; Autor noster primo monet, Interpretis & Historici partibus potius, quam Doctoris Mosem defunctum esse, adeoque satis ipsi fuisse veritates istas, prout a Deo sibi fuerant revelatæ, fideliter exponere. Deinde vero quid opus fuit, inquit, argumentis humanis Dei demonstrare existentiam populo, cui quotidie Deus visionibus omnibus argumentis potioribus sese manifestabat? Mundi autem productio facti res est, adeoque a sola fidei eorum dependebat traditione, qui novum illum viderant. Et ad animæ immortalitatem quod attinet, ad eam evincendam quid pluribus argumentis opus apud populum, cui Deus notus erat, qui ex pulvere terræ hominem formaverat, vitæque ipsi inspiraverat spiritum? An non nosse satis erat, DEUM vitæ esse auctorem, suamque de vita æterna animæ humanæ largienda voluntatem declarasse? Nec in dubium quisquam istas doctrinas tum vocabat; non novæ erant po-

p. 61.

pulo, sed inter gentes quoque auditæ; quod Platonis & Aristotelis de hisce veritatibus testimoniis probatur, quos sapientiam suam orientalibus, interque illos Ægyptiis imprimis debere, nemo eruditorum ignorat. Verum ut a generalioribus hisce ad magis particularia Autor deveniat, doctrinæ Mosis de Deo a variis maculis, quas Athei ipsi aspergunt, purgandæ operam suam impendit. Solent illi imprimis reprehendere, quod spirituales DEI essentiam aut non intellexisse satis, aut minus aptis loquendi formulis mirum in modum obscurasse Moses videatur, nec æternam DEI felicitatem divinamque *אַוְרֵיקָה* ferre putant, quæ de ira, misericordia, zelo, poenitentia ejus in scriptis istis occurrunt. Nota sunt quæ ad talia respondere solent Theologi: operæ pretium tamen erit, quomodo locum Genes. VI, 6. ubi poenituisse Deum dicitur hominis conditi, exponat Autor, audire. Plane nullam itaque poenitentia hic mentionem esse existimat. Verbum *וַיִּתְּנָה* enim non poenitendi h. l. obtinere significatum, sed se ipsum consolatus est, vel contentus fuit opere suo, esse reddendum, quo sensu etiam occurrat Genes. XXXVII, 35. Esa. I, 24. & Genes. V, 29. Verbum vero *וַיִּתְּנָה* non dolere, sed opus admodum peragere, aut ei peragendo sese accingere, ex ejus mente in hoc loco significat, quam vim etiam habeat Job. X, 8. Jerem. XLIV, 19. ut adeo totius textus sensus hac paraphrasi commode exprimi queat: *Videns Jehova auctam esse super terram malitiam hominum, omnemque cordis humani meditationem esse malam; seipsum quidem ob hominem conditum solabatur, quod opus sibi propositum peregisset: nihilominus tamen dicebat Jehova, delebo hominem a me conditum, nec hominem tantum sed & bestias, imo & reptilia & volatilia cæli, quamvis contentus eram isto opere mihi in eo complacebam.*

p. 70.

In doctrina Mosis de creatione vindicanda, imprimis sollicitus est Autor, ut Atheorum dubiis ex re chronologica petitis satisfaciat. Si Chaldæorum enim, Ægyptiorum Sinensiumque audiendi sunt Chronologi, multum antiquior erit, quam a Mose dicitur, mundi conditiara. Cum itaque Chaldæorum Ægyptiorumque temporum rationes Berossi & Manethonis potissimum innitantur testimoniis, eorum autoritas suppeditatis a Scaligero, Marshamo & Pezerono argumentis infringitur, istiusque chronologiæ obscuritas & incertitudo ex ipsa Scaligeri & reliquorum circa Berossi & Manethonis effata dissen-

diffensu ostenditur. Sinensium vero Chronologia omnis, simulac Confucii transcendit tempora, incerta & fabulosa est. Ipso enim antiquior liber apud Sinenses nullus extat, combustis omnibus a Xi Hoam Ti Historicis monumentis. Accedit quod omnis antiqua scribendi ratio apud Sinenses a Fohi inventa, ænigmatica fuerit, cujus interpretandi ratio cum jam olim fuerit deperdita, nunquam ita, ut eruditus satisfaceret, restitui potuit; ut nihil adeo sani sincipitis homo certi ex turbatis Sinensium lacunis expectare possit.

Inter doctrinas Mosis locum quoque obtinent leges ejus. Tam moralis itaque legis præstantia & divina origo ostenditur, quam carimonialis natura & obligatio. Assertitur hæc potissimum contra Spencerum, cui nullo modo concedendam esse putat Autor suam de lege carimoniali ab Ægyptiis derivanda opinionem. Contrarium enim non ex Levit. 18, 3. tantum manifestum est; sed ex Tacito quoque, Manethone apud Josephum, Diodoro Siculo apud Photium, & aliis patet, ipsos Gentiles exprobrasse Judæis, quod omnium gentium statutis contraria sint Israelis leges; quod etiam quam plurimorum exemplorum inductione confirmatur. Saltem ab Ægyptiis derivari non potuerunt illa festa, sacrificia & carimonia, quæ in certorum beneficiorum memoriam Judæis erant præcepta. Talia sunt festum paschatos, tabernaculorum & alia. Nec juvat Spencerum Herodoti autoritas, Ægyptios, ut aliarum rerum, ita sacrorum quoque rituum inventores facientis. Ille enim cum mille fere annis Mose sit junior, & alias quoque errare ipsi admodum sit familiare, in hac controversia vix in testimonium allegari meretur. A moribus vero recentiorum Ægyptiorum contra Auctorem nostrum frustra est arguere; illos enim ipsi a Judæis potius sunt mutuati. Diodorus sane Siculus testatur, Bocchorim Ægypti Regem, non Mose tantum sed ipso quoque Minoe juniorem leges adhuc Ægyptiis tulisse: quod argumento est, certas & immutabiles leges ejus temporibus huic populo nondum fuisse; ut adeo nihil impediatur, quo minus Ægyptios a Judæis haud pauca sumsisse dicamus. Denique discrimen faciendum est inter ea, quæ ad utensilia sacra pertinent (quales v. g. lintæ vestes in sacrificiis ideo adhibitæ, quod sanguis adpersus aqua facile elui posset,) & alias res, quæ essentiam cultus constituere videntur. Illorum enim nonnulla ab aliis gentibus transumpta fuisse, salva causa sua Autor concedi posse existimat. Sed

p. 90.

p. 91.
p. 108.

p. 118. non minus durum ei videtur, quod Spencerus sacrificia aliosque sacros V. T. ritus a Deo primario institutos esse negat, ut rerum futurarum figuræ essent. Judæis itaque, sicut omnibus fere orientalibus populis, familiare fuisse ostendit, ut per symbola docuerint; cujus rei luculentum testem Clementem Alex. Strom. L. V. adducit. Nec dedecuisse Deum Symbolicam illam Theologiam, cum profunda & abscondita sit ejus sapientia, ostendit. Imo ipsis forte Patriarchis illa debetur, qui ex ænigmatico Dei effato Genes. III, 14. sibi persuaferint, consilium ejus fuisse, occultare nonnihil sua de restauratione hominis peccatoris decreta. Et illa quidem de restauratione peccatorum doctrina postrema est, quæ hac secunda parte, ita ut a Mose proposita fuit, vindicatur. Ad tertiam itaque nunc erit accedendum, in qua Historica pro divinitate Mosis argumenta expenduntur.

p. 154. Hic ante omnia verus autor Pentateuchi Moses probatur, Spinozæque & asseclis, sub Regibus idololatriæ, & in captivitate Babylonica iterum, & Antiochi Epiphanis temporibus denuo legem periisse deblerantibus, os obturatur. Præcipue vero Noallii de Versé refutatur opinio, qui in libro, qui Gallico sermone, Theologorum Belgarum nomine, contra famosam R. Simonii Criticam scriptus extat, nescio quem sacrificulum Samaritam ex 2. Reg. XVII, 24. Pentateuchi autorem obtrudere conatur. Cum tamen ille locus pariter ac Josephus Antiquit. IX. 14. aliud dicat nihil, quam docuisse Sacerdotem illum Samaritas legem ritusque divinos. Sed & alios bonus ille vir in stabiliendo hoc paradoxo committit errores. Sacrificulum enim illum ex Babylonia educit, cum tamen inter captivos fuerit, qui in Asphyriam Mediamque fuerant abducti 2 Reg. XVII, 6-23. Illumque forte codicem nactum esse existimat, qui ab Hilkia Josiæ temporibus inventus est, quique præter leges nihil complectebatur, ab hoc vero admixtis historiis hac forma editus fuerit. Sed non potuit, quisquis fuerit ille Sacrificulus, ad Cuthæos minus XC annis ante inventum illum ab Hilkia codicem pervenire. Et ad rem ipsam quod attinet, quis quæso Judæus recepisset Sacerdotis apostatæ commenta? Nemo sane qui non mente captus, aut patriæ religionis prorsus oblitus esset.

p. 196. Sed ad Spinozam redit Auctor, contraque eum ostendit, nec Ezram quoque Historicæ Pentateuchi partis esse autorem; quod ex conditione potissimum atque dissidiis Judaicæ Samariticæque Ecclesiæ demonstrat,

monstrat, unanimi tamen consensu libros istos recipientium, quod non facerent Samaritæ, si ab Ezra eos profectos fuisse nossent. Imo ne mutasse quidem aliquid Ezram, codex Samaritanus evincit: hujus enim ad Hebraicum reformationem nunquam permisisset implacabile duarum istarum nationum odium. Multo minus vero a Phariseis Historica horum librorum pars concinnari potuit, quos tamen post abolita ab Antiocho Epiphane legis exemplaria occasionem nactos esse nonnulli gannunt, Historias Prophetiis, Prophetiasque Historiis accommodandi. Sed fabulam esse illam legis sub Antiocho abolitionem, ab Autore jam ostensum est. Et præter Samaritanum codicem, dudum antea concinnata LXXII Interpretum translatio, impedire hanc fraudem facile potuit, si ipsa religio non potuisset. Imo quis Sadducæos, Essenos, Christum ipsum & Apostolos, flagitium adeo enorme tacuisse sibi persuadeat, si unquam id fuisse admissum credidissent? Explosis itaque omnibus istis naniis, veroque suo autori Pentateucho vindicato, fides Mosis conciliatur iis argumentis, quibus ostendi vulgo solet, fidem mereri aliquem scriptorem. Qualia sunt, quod de rebus commentatus fuerit probe sibi perspectis; quod nihil afferri queat, quod fraudis ipsum faciat suspectum; quod totius populi testimonium, ad cuius aures & oculos passim provocat, pro se habeat. Nec temere quis in suspicionem populi istius trahat testimonium. Cum Mose enim ingratarum legum latore, duroque peccatorum reprehensore, in fraudes hujusmodi eum conspirasse quis credat? Vi tamen & armata manu leges & commenta sua eum populo obtruisse, ex Exod. 32, 27. 28. Levit 24, 10-23. forte aliquis objiciet. Sed quis nescit, non adeo usque Mosis timore occupatum fuisse populum, quin vice plus una non sine præsentis vitæ ejus discrimine, contra illum insurrexerit. Expendatur imprimis seditio, quæ describitur Num. 16, 13. Sed ponamus, Mosen, dum viveret, autoritate sua populum compescuisse, quis quæso post mortem ejus duris legibus, si humana inventa eas esse scivissent, colla submittere eos cogere potuisset? Sed & ipsa rerum connectio, ipse Mosis confidentia plenus animus, & intrepida ad populum in rebus omnibus quas literis consignatas reliquit provocatio, de veritate rerum ab ipso memoriæ proditarum quemvis, a partium studio alienum, satis convincere possunt. Ast non veritas tantum, sed divinitas quoque scriptorum Mosis demonstranda est; quod demonstrata eorum

eorum veritate non est difficile. Ipse enim Moses divinitus se missum esse affirmat, ipse de divinitus sibi communicata lege testatur, ipse divinitus sibi monstratum tabernaculi ceterarumque ad cultum divinum pertinentium rerum dicit imaginem. Ipse Dei legatum se esse cum aliis signis innumeris, tum Chora imprimis atque sequacium poena clarissime evicit.

- Sed præclarissimum divinitatis librorum Mosis argumentum sunt tot vaticinia rerumque futurarum prædictiones, quibus expendendis librum quartum Autor noster impendit. Ista cum a nemine nisi a Deo proficisci queant, tot pro divina Pentateuchi autoritate habemus argumenta, quot vaticiniorum in iis contentorum complementa novimus. Equidem habuerunt sua Gentes quoque oracula, quæ a Deo proficisci sane non potuerunt. Sed fuere ista æquivoca & flexuosa fallacium sacrificulorum commenta; ut sibi cum Deo noster persuadet. Quamvis non multum obsistat, ut malis quoque geniis nonnulla eorum adscribantur. Ac si aliqua eorum non conficta, rerum tamen eventibus comprobata fuere, non adeo id mirandum est. Ex Judæorum enim vaticiniis talia decerpere malum genium ejusque ministros potuisse, quid quæso prohibeat? Sed plane alia est nostrorum vaticiniorum causa, a quibus desumpta argumenta ut evitent Athei, quas latebras non quærunt, quos sinuosos anguium non imitantur flexus? Confinigit nobis nescio quod fatum Vaninus, cujus decreta aureis stellarum literis quasi descripta, legi ab hominibus rerum istarum sagacibus queant. Verum planetarios & erraticos illos Sophos dudum stultos experientia declaravit, talesque eos esse, argumentis alias notis Autor noster denuo ostendit: quod etiam videns Bened. Spinoza aliam istud nobis extorquendi argumentum viam inivit. Stoicum fatum fundamenti loco substernit, cui tale postmodum superstruit ædificium. Ex doctrina sua de fato immutabilem rerum futurarum certitudinem infert: ex doctrina vero sua de Deo, quem cum natura confundit, imagines rerum in mentibus Prophetarum divinas esse revelationes deducit, h. e. mirabiles naturæ productiones, quæ secundum regulas legesque naturæ in veris rerum eventibus, certis quibusdam materiæ motibus in animis Prophetarum tam occulte producantur, ut ratio earum nos lateat. Sed quomodo Spinoza nexum inter excitatas in Prophetæ mente imagines, causamque rerum futurarum

rum ostender? Omnes equidem in mente nostra imagines a certis quibusdam pendere motibus, qui animales nostros spiritus hac vel illa ratione disponant, verum est. Sed qua ratione limitati atomorum sive particularum materiæ minutissimarum, in homines sic vel aliter dispositos impingentium motus, cum aliis motibus post aliquot secula producendis talem habeant convenientiam, ut eorum imaginem aliquot ante seculis representare queant, id vero explicatu est impossibile. Est itaque tertium Atheorum genus, quod Spinozam quoque periclitari sentiens, plane prophetias negat. Sed eorum impudentiam ipsa experientia satis exponit; ut adeo illos ulteriori refutatione indignos censens Autor, ipsas potius prophetias Mosais figillatim perlustrare, cumque rerum eventibus comparare aggrediatur. Initium facit a promissis patribus de Canaanis hæreditate factis. Inde de vaticiniis regnum Judæ concernentibus agit. De maledictionibus porro rebeli populo post Mosis mortem Deuteron. 31. prædictis; de prædictionibus ad conversionem populi post primam captivitatem, ejusque restitutionem pertinentibus; de vaticiniis denique res sub Græca Monarchia gerendas, item res Maccabæorum, Christi tandem adventum, eumque secutam Judæorum rejectionem, & Gentium vocationem concernentibus.

Tandem de libro quinto etiam aliquid erit dicendum, in quo ex testimonio Christi & Apostolorum divinitas librorum Mosis adstruitur. Adducuntur itaque primo Christi, inde Apostolorum de Mose elogia. Postmodum Christum verum Messiam, Apostolos autem veros ejus legatos esse demonstratur; ut ex auctoritate eorum major quoque Mosis accedat auctoritas. Quod dum exequitur Autor, novam post alios de Veritate R. C. orditur tractationem, in qua primo pro Christo indubitato Messia, ab ejus morte vaticiniisque eam prædicentibus, argumentum ducit; qua occasione prolixè imprimis de LXX Danielis hebdomadibus agit: inde a resurrectione, quod argumentum occasionem ipsi suppeditat vindicandi post Huetium & alios Josephi de Christo testimonium. Apostolis vero auctoritatem ex effusione Spiritus S. conciliat, tandemque conclusionem repetit, divinos ergo esse Mosis libros, qui divinorum horum virorum nitantur auctoritatibus.

P. 258.

P. 260.

P. 271.

P. 284.

P. 296.

P. 313.

P. 318.

P. 346.

P. 350.

P. 374.

GEORGI ADAMI STRUVII CONCILIATIO LEGUM PUGNANTIAM, quas Gothofredus verbo IMMO arguit.

Francofurti ad Moenum apud Georg. Heinr. Oehrling. 1695. in 4.

Alph. 2. plag. 17.

Dionysius Gothofredus in suis, quas in universum juris corpus composuit notis, non solum ad varios subinde textus remittere, sed & complures allegare consuevit, inter quos repugnantia quædam subest vel saltem subesse videtur. Cum angustia chartæ, cui dictas Gothofredus inclusit notas, prolixam legum obstantium conciliationem vix caperet, hanc annectere supersedit, pugnam modo illarum verbo *immo* indicasse contentus. Hoc itaque advertens magni nominis & laudes nostras supergressus Jctus Georg. Adam. Struvius, quod illa ratione Lector quidem dubius reddatur, nulla vero inde emergendi via ipsi commonstretur; harum legum obstantium a Gothofredo verbo *immo* indicatarum, dum adhuc in vivis erat, aggressus est conciliationem, quæ jam post beatum ipsius obitum obstetricantibus hæredibus in lucem publicam prodit. Sequutus est beatissimus Auctor ordinem Pandectarum, utpote quarum leges obstantes sibi tantum resolvendas sumsit, & notata breviter lege pugnante succinctas ad illam responsiones statim subnectit, ex quibus unam alteramve speciminis loco excerptemus. Ita L. 6. ff. de his, qui sui vel al. jur. illum filium defini-
 p. 9. enti, qui ex viro & uxore ejus nascitur, opponit Gothofredus l. 83. de Condit. & Demonstr. non esse in potestate, ut quis filium se probet. Ad quam respondet Auctor, tum quod hæc lex loquatur de filio extraneo, cui adeo plane impossibile sit probare se esse filium, tum etiam si loquatur de filio testatoris seu de nato ex uxore illius, tunc impossibili
 p. 47. fit alia probatio, quam ista quæ habetur in d. l. 6. L. 40. §. 3. ff. de Procuratorib. quod lite semel contestata procurator non compellatur ad satisfactionem, opponitur l. 2. C. de Consort. ejusd. lit. Quam ut removeat, diversam subesse rationem inter procuratorem & consortem litis ostendit Auctor; cum illi post litem contestatam satisfactio censeatur remissa, hic vero etiam post litem legitime ordinatam, commune negotium quibusdam absentibus, modo de rato caveat, gerere sine mandato possit. L. 9. §. 1. ff. de Minorib. quod in dotis quoque modo
 p. 61. mulieri subveniarur, si ultra vires patrimonii vel totum patrimonium circumscripta in dotem dedit, opponitur, quod ipso jure promissio non valeat,

valeat, adeoque non opus sit restitutione, l. 61. de jur. dot. l. 48. in fin. de minor. Respondet distinguendo, utrum curator sciens mulierem circumveniret, aut ignorans suam auctoritatem interposuerit; priori casu promissionem esse ipso jure nullam propter dolum curatoris, posteriori valere & mulierem petere restitutionem. L. 19. ff. Ex quib. caus. maj. dicitur, possessionem plurimum facti habere. Opp. l. 49. ff. de acqu. vel am. poss. plurimum ex jure possessionem mutuari. Resp. Possessionem plurimum facti habere quoad acquisitionem & retentionem, habere tamen alio sensu plurimum juris quoad effectus quosdam. L. 9. ff. Quib. mod. usufr. amitt. quod diruta villa solo adhuc uti frui possim, Opp. l. 5. §. 2. eod. rei mutatione interire usumfructum. Resp. A. in l. 9. uti constat ex præcedente l. 8, agi de universi fundi sive prædii usufructu legato, adeoque licet villa sive ædificium aliquod rusticum in fundo positum dirutum sit, tamen soli usumfructum remanere, quia tunc non nudæ superficiæ sive ædium ususfructus sit legatus, ut in textu opposito. L. 10. ff. de S. R. P. dicitur, servitutem constitui posse, ut aquam
 p. 65. quærere & inventam ducere liceat; cui opponitur a Gothofredo l. ult. ff. Si serv. vind. quam Auctor solvit hoc modo: Labeonem differentiam constituere inter servitutem aquæ ducendæ, & servitutem itineris ad aquæductum: illam servitutem aquæductus inventa licet nondum aqua, posse constitui statuere Labeonem, & hujus sententiam etiam probare Paulum in d. l. 10. At vero iter ad aquæductum futurum constitui non posse eundem putasse Labeonem, quam sententiam rejiciat Paulus in d. opp. l. ult. L. 6. ff. Comm. divid. Obst. l. 39. ff. pro soc. item l. 2. §. 1. de Relig. Respondetur hoc modo: Quæritur in hoc §. 6. an etiam
 p. 101. is, qui mortuum infert in communem locum, teneatur, & qua actione? Ulpianus ait, communi dividundo vel familiæ herciscundæ judicium dari, d. l. 2. §. 1. de relig. quia cum locus invito altero socio non factus sit religiosus, consequens est, manere communionem, & ideo id posse deduci in actionem communi dividundo, ut tollatur corpus illatum, vel præstetur loci pretium: non igitur necessaria est actio in factum. Aliud tamen visum fuit Trebatio & Labeoni, quorum sententiam ut absurdâ hic reprehendit Ulpianus, quasi velit dicere: mirum est, Trebatium & Labeonem dicere, locum non esse religiosum factum, & tamen istos putare in factum agendum esse. In solvenda l. 63. §. 8. ff. pro socio, cui l. 52. §. 9. eod. opponitur, remittit ad Exerc. Pand. 22. th. 41. simulque de socie-
 p. 145. tate

tate vestigalium, quam varie a Dd. explicari ait, suam sententiam ab
 p. 175. Ant. Matthæi diversam subnectit. In *l. 4. pr. ff. de usur.* Papinianus
 ait: Si stipulatus sis *rem dari, vacuumque possessionem tradi*, fructus
 postea captos actione incerti ex stipulatu propter inferiora verba con-
 secuturum te, ratio suadet. Opponitur (1) quod hæc verba: *Vacuum*
possessionem tradi, sint superflua, per *l. 3. §. 1. de act. emt.* Respondet
 Auctor, utraque quidem verba, rem dari scilicet & possessionem
 tradi, esse de possessione; sed verba posteriora sive inferiora conti-
 nere etiam fructus postea perceptos, ut non tantum possessio rei tra-
 datur, sed & fructus, qui postea percepti sunt a venditore; at
 superiorem istam clausulam, *rem dari*, non continere fructus
 postea perceptos, nec partus postea editos: inferiora igitur verba
 esse uberiora & non supervacua. (2) Obst. *l. 3. §. 1. de act. emt.* ubi
 disertis verbis tradit Pomponius, stipulationem: *vacuum possessionem*
tradi, non continere fructuum præstationem. Respondet Auctor dis-
 tinguen- do: aut fructus rei venditæ ante stipulationem interpositam
 esse perceptos, & hos non recte actione ex stipulatu peti, sed actione
 ex emto, *d. l. 3. §. 1.* aut agi de fructibus post stipulationem interposi-
 tam perceptis, & tunc ex stipulatu recte peti fructus, *b. l. 4. pr. l. 33.*
 p. 186. *ff. de jur. dot.* dicit Ulpianus, eum, qui dotem mulieri donavit, si a
 marito conveniatur, saltem in id quod facere posset, condemnan-
 dum esse. Cui contradicit Paulus in *l. 41. de re judic.*, illum do-
 natorem in solidum condemnandum esse docens. Conciliat eos Au-
 ctor (1) Videndum esse, utrum dotis promissor extraneus a muliere
 an a marito conveniatur; nam mulieri, cui donatum voluit,
 eatenus cogitur solvere, quatenus facere potest, *l. 19. §. 1. de re ju-
 dic. §. 37. inst. de act.* Marito autem, quippe cui non lucrativo
 donationis, sed oneroso dotis titulo debetur, in solidum est con-
 demnandus, *d. l. 41. de re judic.* Atque hinc explicanda esse verba Ul-
 piani in *h. l. 33.* ut eorum sententia sit, non posse mulierem objicere
 marito, cur non urserit promissorem ad solvendam dotem; quando-
 quidem ipsa mulier, si eum conveniret, non ultra, quam ille facere
 posset, consequeretur, propterea quod ex causa donationis egerit. (2)
 Textum oppositum in *l. 41. de re jud.* accipiendum esse de eo casu, quo
 p. 191. donator dotis ab uxore marito fuit delegatus. *L. 3. §. ult. ff. de donat.*
inter vir. & ux. scribitur si donaturum mihi, jussero uxori meæ dare,
 nullius

nullius esse momenti: perinde enim habendum, atque si ego acceptam
 & rem meam factam uxori meæ dedissem. Obst. *l. 31. §. 7. eod.* quod
 legaturus mihi aut hæreditatis nomine relicturus es, potes rogatus a
 me uxori meæ relinquere: & non videtur ea esse donatio, quia nihil
 ex bonis meis deminuitur. Respondet Auctor: Videndum hisce casu-
 bus esse, an permittente marito mulier ab extraneo acquirat, an ab ipso
 marito. Priori casu donationem valere, quia mariti bonâ non dimi-
 nuantur, veluti cum maritus hæreditatem vel legatum repudiat, ut ad
 uxorem perveniat, quæ vel erat substituta vel legitima hæres. *l. 5. §. 13.*
h. t. item cum legaturus vel hæreditatis nomine relicturus marito, ab
 eo rogatus relinquit uxori. *d. l. 3. §. ult. & l. sequ. 4.* Posteriori casu
 donationem non valere: quia etsi mulier ab extraneo accipiat, tamen
 revera a marito acquirat. Nam in *d. §. ult.* maritum non jussisse dona-
 ri uxori, sed tradi ex jussu mariti, cui donare volebat. *L. 9. §. 8. ff.*
de heredib. inst. si quis nomen hæredis quidem non dixerit, sed
 p. 225. indubitabili signo eum demonstraverit, quod pene nihil a nomine
 distat, non tamen eo, quod contumeliæ causa tolet addi, valet in-
 stitutio; Opponitur *l. 48. §. 1. h. t.* Illa institutio valet: Filius me-
 us impiissimus male de me meritis hæres esto; pure enim hæres
 instituitur cum maledicto, & omnes hujusmodi institutiones receptæ
 sunt. Respondetur: Aut solam contumeliosam vel odiosam de-
 monstrationem factam esse, veluti qui de me pessime meritis est, hæres
 esto; aut adjectam esse alii demonstrationi seu hæredis nomini, v. g.
 Filius meus impiissimus hæres esto. Priori casu institutionem non va-
 lere; posteriori valere, quia tunc adjecta contumeliosa demonstratio
 pro non scripta habeatur, perinde ut aliæ conditiones impossibiles
 pro non adjectis habentur. Porro dubium movetur ex *l. 9. pro socio*,
 ubi hæreditas obvenire dicitur ex merito, quod repugnet illi institu-
 tioni: filius meus de me male meritis hæres esto. Sed respondetur,
 textum *d. l. 9.* loqui de hæreditate, quæ defertur extraneo. Casum ve-
 ro supra positum agere de filio, cui non tam ob meritum, quam ob
 debitum obveniat hæreditas. *l. 10. d. 1.*

Cæterum præsentium editor, si hæc lectoribus non displicue-
 rint, plura mox DEO opitulante beati Auctoris scripta in publicum
 emittenda promittit, Evolutiones imprimis ad Syntagma civile cum re-
 futatione illorum, quæ a nonnullis sunt reprehensa; Pandectas item

rerum judicatarum ad plerasque leges notabiles & in praxi frequentatas; Progymnasmata denique ad Codicem & ejusmodi bonæ frugis alia. Quæ ut brevi, sed emendatius paulo, typis exscribi curet, publico nomine merito optamus.

SEBASTIANI SCHMIDII, DOCT. THEOLOGI, APUD

Argentineses Professoris Senioris & Conventus Ecclesiastici Præsidis,

SENARIUS ANGELICUS.

Helmstadii, impensis Caspari Gruberi, A. 1695. in 12.

Constat plag. II.

ELapsum jam est seculi dimidium, ex quo summi, etiam post fata, nominis Theologus, Jo. Georgius Dorſcheus, sub titulo Septenarii Singulariū Angelicorum, septem Dissertationes Argentorati edidit, quæ materiam de Angelis imperiorum, bonis, malis, cherubinis, præliorum præsidibus, similibusque, studio accurato pertractant; a quo, si primarium imprimis institutum respicias, nec quoad rem, nec quoad titulum, abire multum videtur hoc corpusculum, quod aliquot orationes a venerando sene, inque Ecclesiæ orthodoxæ solatium adhuc superſtite, Sebastiano Schmidio, diversis olim annis in festivitate S. Michaelis Archangeli recitatas, sub Senarii Angelici nomine in publicum proponit. Prout autem ille nomina quædam angelorum præcipua examinare in his constituit, ita *primo* loco orationem istam collocat, quæ de nomine מלאך, quo Hebræis denotatur angelus, disquirat. Nota videlicet est sententia quorundam, affirmantium, inferioritatem prædicari de eo, qui tanquam missus ab alio per hoc vocabulum indigitetur. Sed eam explodendam maxime Reverendus Auctor merito existimavit, quandoquidem secunda quoque Divinitatis persona hoc nomen gerat, (id quod probatur latius ex Exod. XXIII, 20-23.) quæ tamen prima inferior nequaquam sit. Unde consecrarii loco monitum hoc elicit, ubicunque in Scriptura occurrat vox מלאך, diligenter considerandum venire contextum, quis vel qui sub ea designentur, Filiusne Dei, an spiritus separati, an homines? Non enim momenti alicujus esse argumentum: hoc isto loco haberi vocem מלאך, ergo istum necessario de spiritu creato loqui. In *secunda*, quid de voce Seraphim sit statuendum, dispicit. Ante omnia Gasparem Sanctium refutat, qui eadem

eadem proprie serpentes innui commentus sit. Inde illos redarguit, qui in visione Prophetica Es. VI. descripta, duos modo Seraphim Domino adstitisse perhibeant. Denique vero non dissimulat, se sive dubitare sive ignorare, an certus quidam ordo, an contra omnes & quicunque angeli, vocabulo hoc in Scriptura exprimantur. Eos sane, qui prius defendunt, idoneis rationibus instructos haud videri reputat; unde magis adhuc eorum corruat opinio, qui ordinem angelorum summum per Seraphim indigitari, multo cum verborum apparatu defendant. Vim autem vocis, quæ ab igne comburente significatum mutuetur, naturam autem indicare angelicam, ac sub ignis schemate eorum depingi sanctitatem, & ex hac inimicitiam cum non-sanctis seu impiis, quos in zelo sancto comburere seu consumere jubente Domino parati sint. *Tertia* ad vocem Cherubim excurrit, cujus derivationem communiter quidem, sed falso tamen, a כרוב multus fuit, depræmi observat, & recedit a sententia apud Latinos Ecclesiæ Scriptores Doctoresque ceteros haud parum frequentata, Cherubim significare plenitudinem seu multitudinem scientiæ, & sic dici spiritum angelicum, quod sit sicut multitudo scientiæ, hoc est, plenus scientia & sapientia. Memorat insuper eorum asserta, qui vocem Cherub compositam, dividendamque esse statuunt in כרוב similitudinis, & רוב, quod ex Chaldaica lingua sic interpretentur, ut idem insinuet quod רבוי, hoc est, puerum; angelos etenim ut plurimum in forma puerili vel juvenili apparuisse. Sed ab his etiam dissequit, conjecturaque antea precatus veniam, Cherub deducit ex כרב, radice hodie inusitata, cujus tamen sensus capi queat ex aucto verbo derivativo כרבל, quod sit tegere, contegere, velare, amicare; unde Kerub idem quod tegerem innuat. Ita vero dictos angelos, quod eorum sit officium, ut jussu creatoris sui tegerant & protegant, quicquid Domini est, & Deus tegi atque protegi vult. Hinc factos Cherubos, ut tegerent arcam foederis, sub Deo tamen ipsis insidente; hoc est, ut ministri sub imperio summi protectoris. In *quarta* sequitur nomen Αρχά, quo itidem eos insigniri, e sacris paginis abunde constat. Postquam autem Αρχή & essentiale Dei nomen esse, Filiumque insuper Dei sic appellari, una cum investigatione fundamenti genuini, ostendit, hominibus etiam istud competere subjungit, de quibus auctoritatem, dignitatem, potestatem, imperiumque super alios populos, urbes, terrasque alias prædicet. Angelos autem

ἀρχας

deus dici eam ob causam concludit, quod principatibus hujus mundi a Deo præfecti sint & præsent; quanquam nec istud abnuil statueret, quod vox hæc angelorum ad angelos relationem dicat, & citra dubium ita dispositus sit angelorum ordo, ut angelus donis præstantior & robore dux atque princeps constitutus a Deo habeatur eorum, qui donis & robore non tam excellentes militis sub principe officium impleant. Ulterius: cur *Θεοι* etiam vocentur angeli, dum in oratione quinta quærit, non absurdam censer Scholasticorum Doctorum responsionem, qui causas ab inhabitatione divina derivent, modo ut inhabitatio ejusmodi intelligatur, quæ cum majestatis infusione excellentissima conjuncta sit, ob quam angeli potius quam aliæ creaturæ throni appellentur. Ubi tamen, ne cum throno increato throni confundantur angelici, cavendum monet. Insuper periculum esse nullum arbitratur, si Cherubim & Thronos unum ac eundem ordinem angelorum facere quis pronunciet, cumque Cherubim & Seraphim itidem distinctos ordines non esse dixerit, Thronos eosdem etiam ac Seraphim exinde colligit. Atque heic libelli finis apparer, quod mirum sane cuius videbitur, cum & Senarii vocabulum orationes sex, & reliqua rubricæ contenta peculiarem de Dominationibus tractationem polliceantur. Hæc igitur quam ob rem desideretur, conjectando nondum satis assequi valemus.

**JOHANNIS SCHOTANI PARAPHRASIS POETICA PRIMÆ
Philosophiæ, quam Metaphysicam appellant, in sex
partes distributa.**

Franequeræ, apud Jo. Gyzelaar, 1694. in 8. plag. 7.

Quamvis illa Philosophiæ pars, quæ de moribus recte formandis præcipit, apta præsertim videatur, ut numeris poeticis includatur; non minus tamen & illa, quæ vel in explicandis naturæ operibus, vel circa sublimiores de rebus divinis aut a sensibus remotioribus meditationes versatur, utiliter atque jucunde in versus & metra cogi potest; quod & dudum *Lucretius* de rerum natura ostendit; & novo nunc specimen Vir clarissimus JOHANNES SCHOTANUS manifestum fecit. Quemadmodum enim ipse in excolenda imprimis Philosophia Cartesianæ jam multum operæ posuit, edita non tantum Exegesi in primam & secundam Meditationem Cartesii; sed & Analyti exegetica in sex

Carte-

Cartesii Meditationes integras; ut nunc omittamus ea, in quibus contra eruditissimum Huetium, Cartesii rationem philosophandi censentem, disputat: ita nunc philosophiam primam paraphrasi poetica exornatam publicavit. In sex partes distribuit universum laborem; singulas partes in suas sectiones iterum secernens. Ubique vero eum Cartesii principia sectari apparet. Parte itaque I. de iis agit, quæ in dubium vocari possunt. Ubi facta meditationis introitu, requirit ante omnia, ut opiniones antiquæ abdicentur atque deponantur; demonstrans pariter omnes illas opiniones veteres, si non falsas, dubias tamen esse, atque pro falsis propterea esse reputandas. Quod ut magis adhuc confirmet, in veterem de Deo opinionem inquit; cuius natura cum nondum sit probe satis cognita, nescire nos ait, an non ea in omnibus nos fallat; unde rerum cæterarum existentia hinc certe demonstrari non possit: simulque ostendit, ipsam Dei existentiam posse vocari in dubium. Unde inculcat, tenaci mente retinendum supponendumque esse, omnes omnino veteres opiniones de Deo cæterarumque rerum existentia, non solum ut dubias, sed etiam ut falsas esse habendas.

Parte II. de natura mentis humanæ agere & demonstrare instituit, quod ipsa sit notior, quam corpus. Sic autem progreditur. Quoniam demonstraverit, omnes veteres opiniones esse dubias, atque pro falsis habendas, mentem pro libertate supponere posse omnia, de quibus dubitari possit, esse falsa; ubi tamen pariter animadvertat, fieri non posse, quin ipsa existat. Hinc ergo elici primam veritatem: cogito, ergo sum. Mentis hac ratione demonstrata existentia, porro inquit in naturam sive essentiam ejusdem, ubi inveniatur ipsa, se esse rem cogitantem. Quod quid sit, distinctius explicat, demonstratque, quod dicta illa omnia, quæ mentis seu rei cogitantis natura includit, ad se pertineant. Et quoniam mentis existentia atque essentia solo intellectu perceptæ sint, concludit prolixius, corpora non proprie sensibus & imaginatione cognosci, sed sola mentis perceptione. Unde iterum colligit, nihil facilius & evidentius mente, separatim a corpore, percipi posse.

Pars III. tractationi de Deo ejusque existentia impenditur. Postquam igitur ad hoc negotium aditum sibi præparaverat, inquit ulterius ante omnia, quodnam sit veritatis omnis, sive acquisitæ jam hactenus, sive adhuc acquirendæ fundamentum, nullumque esse aliud

ff

sciscit,

Sect. I.

II.

III.

IV.

Sect. I.

II.

III.

IV.

V.

VI.

Sect. I.

II.

sciscit, quam claram & distinctam perceptionem; ostenditque simul, quare res ante hoc fundamentum certo non fuerint cognitæ. Quod ubi fecit, distributionem idearum in certa genera instituit, & in quibusnam veritas aut falsitas proprie reperiatur, declarat. Quod ut accuratius procedat, suscipit specialiolem de ideis inquisitionem, quas ut adventitias considerat, monetque, ob quas rationes illæ a nobis censeantur esse similes rebus, cum tamen non sint, & cur iudicia secundum illas ideas facta, quam maxime sint erronea. Sistit deinde aliam viam, nempe a distinctione inter esse formale & materiale idearum deductam; qua inquit, quæ ideæ in nobis & quomodo probent, res aliquas extra nos existere. Postque demonstrat, singulas aliarum rerum ideas, excepta DEI, a nobis tanquam causis proficisci posse, unde non certo evincant, res aliquas existere. DEI vero ideam a nobis solis non posse proficisci, & ex ejusdem præstantia & certitudine necessariam DEI existentiam tanquam a priori demonstrari posse. Quæ tamen & ex mentis nostræ, DEI ideam habentis, tum creatione tum conservatione, sed a posteriori, demonstratur. Atque sic tandem exponitur vera ratio, qua ideam DEI a DEO accepimus.

Sect. I.

Parte IV. de vero & falso agit Auctor. Et postquam brevem recensionem progressuum hætenus factorum instituit, ostendit errorum falsique causam non esse DEUM, quia non sit deceptor: sed longe alias, quas in genere allegat; objectionibus pariter dilutis, quibus evinci posse videatur, nos nunquam falli. Indicat vero & in genere, a quibus causis fallamur, & a quibus proprie non fallamur. Et sic declarat causas illas, a quibus proprie & quomodo ab iis fallamur. Etsi vero intellectus & voluntas, ut simul concurrunt, istorum errorum sint causæ, nullam tamen nobis esse ait rationem, quare de intellectu & voluntatis eorumque, quos producant, actuum imperfectione conqueramur; quin potius celebrandum esse DEUM, quod facultates istas nobis fuerit largitus. Quamvis vero ab omni errore immunis nos facere potuisset Deus, id tamen certas ob causas non fecisse docet, monstratque rationem qua non errandi habitum possumus comparare. Et ita, postquam utilitates ex hac meditatione profluentes recensuisset, eandem concludit.

Sect. I.

Parte V. progreditur ad rerum materialium essentiam declarandam, aitque ad certitudinem cognitionis, an res materiales existant, prærequiri idearum, quæ in nobis sunt accuratam considerationem,

& di-

& distinctionem inter distinctas & confusas. Unde porro considerationem & recensionem idearum de rebus materialibus distinctarum, quæ in nobis sunt, instituit. Quo facto, ex idea DEI clara & distincta, quæ in mente nostra est, collata cum ideis aliarum rerum, & præcipue mathematicarum, demonstrat iterum, DEUM certo existere. Cumque diluisset objectiones, declarat quomodo ex idea DEI, quæ est in nobis, non tantum essentia DEI, sed & existentia demonstratur. Cumque ex clara & distincta rerum perceptione naturam earum hætenus explicatam esse confidat, denuo ostendit, omnia & sola, quæ clare & distincte, etsi difficulter percipiuntur, vera & pro veris habenda esse. Unde concludit & demonstrat, qua ratione quantaque cum certitudine omnis rerum cæterarum scientia & veritas a DEI existentia & natura dependeat.

Parte VI. de rerum materialium existentia & reali mentis a corpore distinctione differit. Cum ergo aditum ad investigandam rerum corporearum existentiam sibi parasset, & quid intellectus & imaginatio de illis probent, ostendisset, differentiam inter imaginationem & puram intellectionem declarat, & ex imaginandi vi probabiliter tantum conjici posse, quod corpus existat, ostendit. Dari autem præter naturam corpoream in genere, alia quædam ait, quæ vi imaginandi, sed non adeo distincte, clarius autem sensu percipiuntur; & proinde rum de sensu agit, tum an ex eo corporum existentia demonstrari possit, inquit. Qua ratione recenset primum illa, quæ antehac sensu percepta, ut vera admissa sint, & quidem ex quibus causis; uti &, ob quas causas eadem rursus in dubium fuerint vocata. Sic vero ostendit, quantum sensibus tribuendum sit, huncque in finem docet, quomodo mens & corpus distinguenda sint; ac ubi facultates imaginandi, sentiendi & similes locum habeant, & quomodo a mente, corpore, & a se invicem differant. Ita demum ex facultate sentiendi cum intellectu conjuncta probat, res corporeas existere, declarans quamnam de rebus sensibilibus tuto vel non tuto credi possint; ostenditque spem ad certam cognitionem rerum particularium perveniendi. Multa tamen præterea esse monet, quæ a consuetudine perperam judicandi accepimus, & quæ proinde contingat esse falsa; docet vero etiam, quomodo & de quibus per sensus sit judicandum. Tandem difficultatem dissolvit, quomodo natura nostra, quoad objecta prosequenda & fugienda, &

Fff 2

quoad

quoad sensus internos, non obstante divina bonitate, possit esse erronea.

NOVA DE SYMBOLO ATHANASIANO DISQUISITIO.

Parisiis, apud Antonium Dezallier, A. 1693. in 8.

Constat plagulis quinque cum dimidia.

NOVAM de veteri controversia Disquisitionem dedit, ac de auctore Symboli, quod vulgo audit, Athanasiani disceptavit in hoc opusculo Josephus Antelmus, e cura, quam indagandis Leonis M. & Prosperi Aquitani genuinis operibus impendit, critica jam satis cognitus, nobisque adeo in *Sect. IIX. Tomi I. Supplem. p. 431.* laudatus. Heic autem istud agit præcipue, ut pro Vincentio Lirinensi, quantum quidem in se est, militet, ac eum, posthabitis aliarum opinionum fundamentis, Symboli modo nominati conditorem efficiat. Id quod agere dum suscipit, de ejus celebritate commentari supersedit, quandoquidem hanc Catholici maximam jam tum abunde judicent, & heterodoxi, quos vocat, insuper tam universalem esse fateantur, ut in Ecclesiis Constantinopolitana quoque, Serviana, Bulgarica, Russica, Moscovitica, non secus ac in Latina, etiam sub Athanasii nomine commendatam agnoscant. Quin eo nervos omnes potius intendit, ut ab Athanasio conscriptum fuisse hoc Symbolum, confestim in tractationis primordio inficietur; post ad aetatem, qua celebrari demum coepit, accedat; inde conjecturas, quæ auctorem non Afrum sed Gallum reputandum suadeant, expendat; tandemque rationes & momenta congerat, quæ ad hoc assertum quadrent amplius, nomenque ac scriptoris fata, una cum occasione scriptionis latius declarent. His enim quatuor sectionibus universum hoc negotium absolvitur.

Itaque in prima sectione, ex argumentis Athanasio Symbolum istud abjudicantibus, styli ante reliqua conditio urgetur, modusque scribendi, quantus utique totus est, primigeniam quandam Latini sermonis contexturam præferre ostenditur, in sua periodorum commensuratione ac rotunditate, quas nusquam ita potuisset assequi sermo e Græco in Latinum conversus; ut e productis collatisque interpretum Athanasii locis aliquot, haud parum luculentius Auctor demonstrat. Postea non leve contra sententiam vulgarem præjudicium exin depromi posse existimat, quod inter tractatus Athanasianos id desideretur, pro sua tamen præcellentia non infimo inter eosdem loco alias ponendum.

Atha-

Athanasium porro Symbolo Nicæno constanter adhæsisse, istudque solum sufficere perhibuisse docet; quam mentem cur mutaret, nullum ei idoneum fundamentum suppetere potuerit. Imo si vel maxime ab ista abiisset, non temperaturum tamen sibi fuisse Athanasium, quin vocem *ὁμολογία* a Nicæno Concilio primum consecratam, rursus in hoc Symbolo ingeminasset. Nec Græcos Ecclesiæ Patres mentionem illius omisso fuisse superaddit, cum Gregorius Nazianzenus unam Athanasii eamque perbreve ad Jovianum Augustum epistolam, in qua carptim de Spiritus Sancti divinitate æqualitateque cum Patre & Filio locutus sit, tantopere extollat. Cyrillum autem Alexandrinum vix aliunde ampliorem in suis adversus Nestorium anathematismis auctoritatem, quam ex isto Symbolo depromere potuisse censet, ac proin, cum ejus ne verbo quidem meminerit, penitus ipsi id ignoratum fuisse concludit. Licet vero quis causari heic in animum induceret, haud mirum esse Græcorum de eo silentium, quippe quod penes Latinos publicatum atque asservatum ad Orientalium notitiam paulo serius pervenerit; respondet tamen Auctor, nec Romæ omnino, ubi recitatum primo Symbolum Baronius contendat, ejusdem memoriam adeo antiquam haberi. Cœlestinum certe ac Leonem, religiosissimos Pontifices, quibus sedentibus Nestorii & Eutychetis dogmata hæretica Ecclesiam turbarint, in illis commonitoriis aut sanctorum Patrum testimoniis, quorum congerie perduelles istos oppugnasse legantur, ejusdem auctoritati minime innixos reperiri. Cassianum tandem (qui utrique parti adhæserit, & æque Græcus ac Latinus censeri possit,) rogatum a Leone, S. R. E. Diacono, ut pro Ecclesiæ totius causa negotium adversus Nestorium suscipere dignaretur, nihil inter Athanasii sententias ex Symbolo hoc delibasse. Quod autem Petrus Felcmanus Coronæus, in codice quodam bibliothecæ Palatinæ MSto, nomine Athanasii insignitum istud haberi scribat, nullius esse ait ponderis, cum de idonea codicis verustate res nondum confecta sit; quemadmodum nec illud quempiam morari debere dicit, quod editiones operum Augustini, Parisienses ac Venetæ, ad paraphrasin Psalmi CXX. verba quædam exin deprompta adscribant Athanasio. Lovanienses enim dudum observasse, quam inepte assutus hic cento fuerit, ac insuper testatos Sangermanenses Benedicti monachos, abesse eum ab omni-

Fff 3

bus

bus, quos unquam viderint, codicibus manuscriptis, adeo, ut nihil restet dubii, quin a recentiore manu sit additus.

Atque ita ipsi plane exultat opinio, quæ Symbolum hoc dici ab auctore Athanasianum refert. Interim de eo nunc sollicitum se gerit, quam id ætate sub isto nomine celebrari cœperit? Ubi Vossum allegat, qui primo ad seculi decimi tertii medium, sed postea, quamvis aliquanto meticolosius, ad annum millesimum antiquitatem ejus retraxerit. Hanc tamen illi verecundiam excussam notat ab Usserio, qui ad Caroli Calvi tempora, & annum adeo 860 provocat; imo Jacobum Sirmondum ad A. 670. respicere observat. Ipse vero altius ascendens, veram ejus originem ad seculi quinti medium refigit, fidem appellans MSti alicujus vetustissimi in Bibliotheca Colbertina asse-
vati, notisque suis ad eam temporis epocham haud recte remittentis. Quo in loco sibi satisfaciendum ratus est novissimo operum S. Leonis illustratori, qui ejus notitiam & originem limitibus intra annum 480 aut 500 extantibus circumscribat, imo illius autorem post exortam damnatamque non solum Nestorii, sed etiam Eutychetis hæresin, floruisse statuat, ideo, quod S. Leo, scribens ad Orientales, & propriam Orientalium Ecclesiarum traditionem appellans, nusquam Athanasii Symbolum commemoraverit. At enim vero sicuti ex hoc tantum probari posse concedit, quod foetus ille Leoni visus non fuerit: ita eum paulo antea non prodixisse, nulla ratione hinc deduci asserit; hoc enim pacto futurum, ut & plura alia testimonia a S. Leone prætermissa antiquitatis suæ fidem invita prorsus veritate amitterent.

Sed propius accedit Noster ad personam Auctoris, quam tamen in theatrum non producit ante, quam de natione, e qua oriunda illa fuerit, adhuc dispexerit. E Galliis nempe opus hoc prima vice prodixisse P. Pithæo, G. J. Vossio, virisque eruditis aliis persuasum haberi monet, ob rationes certe nec paucas nec contemnendas, v. g. quod præ aliis regionibus in Gallia manifestari cœperit hoc Symbolum, & in illius metropoli, Treviris, repertæ sint illius cunæ; præterea a Gallis scriptoribus primo celebretur; a Synodis Episcopisque Gallicanis primo receptum ac commendatum reperiatur, &c. Ut ut autem sententia contraria, quæ hanc gloriam Vigilio Tapsensi, Afro, vindicet, asseclas non ita multos repererit; nihilo tamen secius ante annos aliquot hominem Gallum non ineruditum eorum in castra transiisse, & tantam
suis

suis gloriam præripere tentasse dolet, eumque his imprimis conjecturis fultum introducit: quod Afer iste sub Athanasii nomine libros edere affectarit, qualis sit Dialogus adversus Arianos, Sabellianos, & Photinianos; quod Eutychianam hæresin cristas attollentem suis scriptis exagitare non desierit Vigilus, cum, ut Athanasius, extorris factus CPLi degeret, Eutychetis vero error a Symboli auctore penitus explodatur; quod tandem insignes aliquæ locutiones ac formulæ Vigilio familiares in Symbolo occurrant. De postremo ergo Noster sermonis filum inchoat, cum conjecturæ priores non nisi ex hoc asserto summutuari robur valeant. Formulas autem istas e tractatu, qui contra Varimadum, Arianum, inscribatur, depromi docet, at infausto prorsus omine, cum hunc a Vigilio neutiquam profectum constet, formulæ etiam non eam referant similitudinem, ut major quoque inventu facilis non sit penes Augustinum, quem nullus tamen Symboli auctorem suspicetur. Et his exsufflatis in auram abire, quicquid vel ex Vigilii studio adversus hæreses, vel ex ejusdem sub Athanasii aliorumve Patrum nomine emissis disputationibus heic aggregetur. Illi enim affectus, qui aliis non minus quam Africano isti communes esse potuerint, potioris indicii subsidio destitutos rei fundamentum non præbere posse arguit. Quid? quod Vigilus aliorum nomina suis tractatibus constanter præfixerit, Symbolum autem apud eum ab initio nomenclaturam vel titulum Athanasii non exhibuerit. Ut taceamus, quod stylum ab Athanasiano multum discrepare denuo inculcet, atque ideo, quam parum is a Vigilio expressus dici queat, indigitet.

Nunc ergo, postquam hætenus singula hæc delibavit, ipsum rei cardinem versare aggreditur, Vincentiumque Lirinensem loco Athanasii, Vigiliique Tapsensis, aut alius cujuscunque nominat, cunctaque in eundem quadrare ostendit, quæ Symboli illius auctorem possint constituere. Non ulla enim ratione obstare tempus, quod definiverit, cum Vincentius hic & ante annum 430 Salonium, Eucherii filium, in sua disciplina habuisse, & Gennadio fidem faciente, Theodosio & Valentiniano adhuc regnantibus obiisse legatur, facileque adeo ad A. 449. pervenire potuerit. Eum autem hæresibus, & iis quidem speciatim in Symbolo perstrictis bellum indixisse, ex Commonitorio ipsius perquam egregie cognosci. Quin & eum affectasse alienis sub nominibus in palæstra hac mereri; unde & Commonitorium suum
sub

sub nomine Peregrini stiterit; quanquam Noster heic non agitasse eum talia consilia existimet. Treverense porro solum seu Belgicam primam, in qua repertum istud Symbolum, patriam fuisse Vincentii, e testimonio S. Lupi, Treverensis Episcopi, Vincentiique germani, probat, & occasione patriæ ejus exploratæ, causas quoque necessitudinis, quæ ipsi intercesserit cum Salviano, declarat, ac ex amicitia, quam cum Severo, metropolitæ Treverensi coluerit, elici hoc posse docet, cur ad Treverenses cum primis suam confessionem transmiserit. Ulterius in Commonitorio Vincentium Symboli locutiones insignioresque formulas occupasse, nec verbis solummodo, vel characteristicis, ut ait, vocibus, sed transitionibus, sed comparationibus, sed eodem tenore contexturaque rationum cum Symboli methodo & artificio progressum, per institutam utrinque comparationem declarat. Unde etiam evenisse notat, ut Lirinensis ille hanc abs se tunc expositam in Commonitorio fidei confessionem passim celebret, similiterque illius aliquando elegantius explicandæ indicia subinde admodum manifesta prodiderit, ac doctrinas ejusmodi alias, si Deo placuerit, uberius tractandas atque explicandas diserte promiserit. Cum vero Gennadii de hoc Symbolo obstare videatur silentium, totus porro in eo Noster est, ut scrupulum hunc ex animis legentium evellat. Gennadium videlicet in suo, quem edidit, catalogo anonymos scriptores seu opera auctoris nomine destituta, qualiter primo Symbolum prodierit, neutiquam recensuisse, nec, quod accedat, omnes sui ævi scriptores Gallicos laudasse, imo & eorum, quos enumeret, præcellentissimas nonnunquam lucubrationes omisisse regerit, exemplisque aliquot illustribus id comprobat. Præterimus, quæ de Lirinensibus ad varias in Symbolum expositiones edendas omnino conversis, deque Gallicanorum scriptorum, qua veterum, qua recentiorum, proclivi in similia studio ad præsentis causæ subsidium annectit. Postremo Vincentium cum Athanasio contendit, convenientiamque inter has personas e capitibus non unis elucescentem explanat.

*DE ÆTATE S. MARTINI, TUR. EP. ET QUORUNDAM EJUS
gestorum ordine, anno emortuali, nec non de S. Briccio,
successore Epistola.*

Pari-

Parisiis, apud Antonium Dezallier, A. 1693. in 8.

Constat plag. 4 $\frac{1}{2}$.

Directa est hæc Epistola ad R. P. Antonium Pagium, autoremque agnoscit eundem, quem modo introduximus, clarissimum Antelmium, qui in ea bene mereri voluit de S. Martino, Turonensium Episcopo; cujus vitam equidem a tot ac tantis scriptoribus delineatam, & cujus ætatem tot expertam fuisse calculatores innuit, sed qui utrobique non a vera minus historia, quam a certa chronologia, graviter subinde aberraverint. Sicuti autem e variis Gregorii Turonensis assertionibus, obitum Martini ad annum 400 ineluctabiliter collocasse Pagium affirmat Auctor, ita ipse Sulpicium Severum illi conciliare ad nutum Pagii heic allaborat, eamque ob rem de Martini ætate primum & de quorundam ejus gestorum ordine pluribus disserit. Hinc difficultates circa annum illius emortuale ex parte Sulpicii movendas perstringit. Postremum de Briccio, Martini successore, novæ quæstionis argumenta suscitatur.

Ac pro ætate Martini quidem juxta Sulpicii calculos exploranda, monendum censet ante omnia, aut errorem aut primam errandi occasionem in his ab Historico positam, ubi narret, Martinum ab Augusta convivio exceptum, cum jam esset septuagenarius. Fuisse autem eam uxorem Maximi, qui ab A. 383. usque ad 388. Imperii partem occupavit. Caterum quocumque demum regni anno Augusta epulum Martino paraverit, non posse illum dici tunc fuisse septuagenarium, si A. 356, quo militiam abdicavit, ex mente Sulpicii vicennis tantum fuerit; sed quinquagesimum forte annum ex hac ratione ab eo actum colligit. Chiffletio igitur, qui in sua de S. Martini temporum ratione Disseratiuncula erroris fontem aperire studuerit, minus tamen feliciter difficultatem tollens, imo & in alias relapsus, parum adhæret. Giselinus potius sententiam amplectitur, & vocabulum *septuagenarii* textui Sulpiciano intrusum reputat, seque in hac opinione roborari censet per notas in duobus MStis Colbertinianis repertas, per omissam itidem hanc vocem a Paulino Petricordio & Fortunato, quorum tamen uterque historiam a Sulpicio conceptam diligenter versibus expresserit.

Utut vero ex his tricus feliciter se illo pacto emeris Auctor sibi persuadeat, nondum tamen iis assentiri vult, qui Martinum ætatis an-

G g g

no

no 64 aut 66 mortuum existiment. Non modo enim Gregorium Sulpiciumque refragari, quorum ille multoties expresse notet, annum eum octogesimum primum attigisse, hic autem senio penitus confectum ob oculos nobis proponat; sed Paulinum quoque Nolanum alia omnia docere, dum se Vienna transientem, quod ante A. 386. acciderit, Martinum ita cognovisse referat, ut Victricium Episcopum, non juvenem certe amplius, ætate superarit. Non parum interea pugnare cum hac Martini longævitate videtur Sulpicii de ejus militia narratio, quæ ipsum A. 356, quo vigesimum suum expleverit, sub Juliano missionem impetrasse perhibet. Anno namque 400 si obierit, non octogenarius profecto ad hunc calculum constituendus est. Verum & heic Juliani nomen in Sulpicio suppositum agnoscit, Martinumque non sub hoc Imperatore, sed anteriori tempore sub Constantio militasse docet, ordines variarum rerum a Martino gestarum accurate ideo excutens. Quamobrem post latius examinata Sulpicii argumenta, quorum vi annus 401. emortualis Martini statuendus videatur, nihil demum obesse Pagiano calculo, & ut obitus illius in annum 400 collocetur, haud invita negotiorum ab eo peractorum serie concedi demonstrat.

Quod superest, sub calcem hujus epistolæ quæstionem movet Auctor: utrum successor Martini Briccius pro eo habendus sit, qui apud Sulpicium Gregoriumque tot criminum reus agatur? Ac negativam quidem dum amplectitur, nec volam reperiri nec vestigium pro asserentium sententia in Historia Sulpiciana edocet, primamque citra dubium occasionem his subnatam e codicibus Gregorianis, sed nec istis ad plenam fidem faciendam sat idoneis. Ut enim taceat, illum, quem Sulpicius appellat Brictionem, Briccium heic nuncupari, unde jam personarum appareat confusio; istud insuper imprimis urget, quod hæc historia in codicibus MStis melioris notæ, qualis sit insignis Corbejenfis, apud Gregorium minimè legatur, atque adeo ab otiosis interpolatoribus translata in illius textum videatur. Quæ conjectura inde quoque lucem aliquam accipiat, quod in libri decimi capite trigesimo primo, Gregorius gesta Briccii recensens nullam de ipsius adversus Martinum criminationibus insidiisque notitiam consignet, quanquam alia de ejus ob patratum adulterium accusatione & multis ab eo toleratis fuscè differat; quod item Fortunatus, Gregorio æqualis & amicus, Brictio-

Brictionis quidem historiam, qualem a Sulpicio habeamus, reddat, nihil vero de ejus episcopatu vel de aliis, quæ in Gregoriana narratione circumferuntur, meminerit. Quid? quod Zosimi de Briccii innocentia epistolæ, aut ipsæ Conciliorum judiciales sententiæ, quibus ejus accusatores damnati fuerunt, Gregorium latere haud potuerint, & hinc nequaquam creditu sit facile, illum anteriorum criminum sic recordari voluisse, quin simul ea in medium protraheret, quæ jamjam Briccium a culpa immunem declaraverant. Quæ cum ita sint, illud omnino patere concludit, Briccium quidem Martino successisse, at Briccium insontem, & quod caput est, ab illo Brictione prorsus diversum, quem Sulpicius multis magnisque delictis presum & Judam alterum notare, talemque posteritati committere, pro quadam operæ suæ coronide, sanctum duxerit.

Atque ita scriptorum Antelmianorum recens hanc vice abruptendus est. Equidem, qui Approbationem primæ harum Dissertationum subjunctam intuentur, ejusdem quoque *Assertionem seu Vindicias pro unico Eucherio, Lugdunensi Episcopo*, jam prodiisse forsitan colligent. Ast enim vero monuit sub finem opusculi alterius Auctor, quod eam aliquantum differre necessum habeat. Subjiciendam namque illi Eucherii de laude eremi epistolam cum idoneis conferre MStis instituit, quæ quoniam ad manum ipsi, cum hæc scriberet, nondum fuere, remoram hanc injecerunt. Nos itaque non istam modo lucubrationem, sed & illam, quam de *Apostolorum Symbolo* alibi promissit, disquisitionem ab eodem proxime expectamus.

THOMÆ CRENI ANIMADVERSIONES

Philologica & Historica.

Roterodami, sumtibus Isaaci van Ruynen, A. 1695. in 8.

Constant novem plagulis.

PRIMA, quæ solertissimi hujus Auctoris mentionem a nobis postulavit, occasio anno 1691. sese obtulit, ubi p. 335. Fasciculum Dissertationum Historico-Critico-Philologicarum ab ipso collectum plenissimisque indicibus auctum recensuimus; ac eadem deinceps iteranda fuit A. 1692, cum Methodos studiorum ab ipso similiter congestas p. 343. enumeraremus. Quemadmodum vero illic aliorum magis lucubrationes vindicavit ab interitu: ita in hoc, quod jam sub manibus

versatur, opusculo, depromtis e sua suppellectile observationibus quibusdam curiosioribus rarioribusque eruditis inservire voluit; quas tamen nihilominus ita informavit, ut iterum aliena quædam, scripta nempe a diversis & nondum hæcenus impressa epistolia, cum iis communicet.

Ac ad classem quidem priorem quæ referri debent, præter selectissimarum aliquot materiarum excussione, novas potissimum librorum editiones, præfationes, indices, nonnullasque summorum quorundam virorum labeculas notatas, promiscue & citra ullum ordinem producant: in quibus referendis si diu commorari esset animus, ipsum forsan opusculum exscribendum veniret, cum adhibita in eo ubivis brevitas vix intra limites arctiores se constringi patiatur. Ne tamen hac in parte nostro penitus defimus officio, pauca hæc velut in gustum propinamus.

Capite primo integro de omissis persæpe, ubi librorum editiones repetitæ fuerunt, seu typographorum ac bibliopolarum culpa, seu ob quascunque rationes alias, veteribus præfationibus conqueritur, ac de exemplis quibusdam specialioribus Lectorem admonet.

Pag. 3. Laurentium Villavincientium, Augustinianum, supplicasse per impudens omnino plagium, mutatisque duntaxat ac omissis illis, quæ Pontificios tangebant, sub suo nomine in lucem emisisse observat Andrea Gerhards, a patria Hyperii, de Ratione studii theologici opus utilissimum.

Pag. 33. seqq. de Hadriani Junii Nomenclatore agit, quotque is defectibus laboret, innuit.

Pag. 84. manumissionem, quatenus ea diversimode, nimirum vel per denarium, vel per chartam seu tabulam, vel per epistolam privatam olim fieri consueverit, paulo latius delineat.

Pag. 88. legis Salicæ appellationem eruendam esse probat a Sala, flumine Germaniæ, cujus accolæ, vocitati olim Salii sive Salici, lege inter se statuerint, ne sexus sequior imperio potiretur.

Pag. 6. Lampadi Gruterianæ A. 1602. in 8. editæ se aliquando affusurum oleum promittit, si Deus, valetudo, & typographi haud defuerint.

Quod attinet ad eruditorum virorum epistolas ex MStis plerumque primum editas, non ingrata erit legentibus directa illa a J. H. Heidegger.

deggero ad Amplissimos Academiae Lugduno-Batavæ Curatores, de obitu viri celeberrimi Jo. Henrici Hottingeri, in undis Limagi prope Tigurum A. 1667. improvise fato submersi, quæ pag. 15. & seq. integra reperitur.

Pag. 22. sq. occurrit Claudii Salmasii ad Claudium Sarravium epistola, quæ Grotium Vossiumque inter se contendit, posterioremque priori multas ob causas anteponebat.

Pag. 129. & in ipso harum pagellarum fine Medici cujusdam literæ de celeberrimi Philosophi, Renati Cartesii, morbo ultimo ac morte eum infecuta apponuntur, in quibus iste se præsto huic decumbenti fuisse, & inter alia maximum ejus a venæsectione metum non sine admiratione atque indignatione animadvertisse nunciat, qui eo usque excreverit, ut ad solam illius mentionem exhorrescens bis in hæc verba eruperit: *Domini, parcite quæso sanguini Gallico*. Diebus tamen quibusdam interjectis, viribusque multo adhuc magis attritis, ter ipsummet eadem die sanguinem sibi detrahi cum infauitissimo successu jusse superaddita.

Utilem quoque operam navavit Crenius, dum p. 26. epistolam Andreæ Riveti pro Jo. Henr. Bisterfeldio commendatitiam, & p. 29. Hugonis Grotii literas ad Simonem Episcopium, de Tileno cum Cameronone certante, in magno Grotianarum epistolarum volumine A. 1687. edito omittas inseruit; dum item p. 91. f. Josephi Scaligeri ad Everhardum Elmenhorstium epistolam, quæ de istius cum Wowerio singulari amicitia testatur, conservavit. Ut aliam Hadriani Junii ad filium p. 30. aliamque Theodori Beza ad Martinum Lydium p. 57. exhibitam nunc taceamus.

TOBIÆ PFANNERI OBSERVATIONUM ECCLE-

siasticarum pars altera.

Vinariæ, sumptibus Jo. Bielckii, A. 1695. in 12.

Constat Alphab. 1. plag. 1½.

Partem primam Observationum Ecclesiasticarum, quibus Auctor nobilissimus eruditum orbem beare dignatus est, superiori anno p. 167. recensuimus, jamque ipsi alteram adjungere dum licet, nostro munere eodem, quem ibi placuit servare, modo defungemur.

Videlicet novus in hac parte Observationum sese nobis offert se-

ptenarius, cui auspiciū dat *prima* illa, quæ *veterum Christianorum in curandis funeribus officia* declarat. Ubi quidem Auctor celeberrimus non istud cepit consilii, ut omnes veterum ritus, quibus in defunctos aut benevolentiam aut venerationem testari sueverint, exponeret; sed ex iis tantummodo insigniores recenset, quos a Gentilibus tantopere alioquin fastiditis mutuati Christiani suæ pietatis ad usum atque incitamentum traxerint, aut suis moribus ac ritibus adjicere saltem non indecens reputarint. Privati autem in defunctos affectus, tametsi argumenta habeantur non pauca, his tamen omisiss (nisi quod de compressione oculorum nonnihil moneat,) publica potius contemplari sustinuit, quæ inter primum locum tenet processio exequialis, pro qualitate defunctorum sat populosa interdum ac splendida, utpote cum, quod obiter annectit, in exequiis virorum illustrium simulacra luctus etiam ornatu ad mœsticiam composito equi in funere deducti auxerint; partesque efferendi funeris nonnunquam datæ legantur hominibus in dignitate positis, ubi nimirum defuncti aut illustris nobilitas supra cæteros eminens, aut excelsa quædam virtus atque eximia in rempublicam officia eam honoris prærogativam postulare viderentur. Cultum præterea insigniorem reddidisse notat accensas usurpatasque, non in deductione solum, sed & in sepulcris faces atque lampades, &, ne tristi nimis silentio abeuntes prosequerentur, tubis tibiisve insonantibus elatum funus: uti Gentiles etiam hunc morem observaverint, sive ad augendam pompam, sive ad ciendum populum, sive quo ad tantum strepitum tumultumque intentis minor doloris sensus esset lugentibus; quem postea, cum suæ modestiæ ac gravitati congruere non amplius sibi persuaderent, Christiani in cantandorum hymnorum consuetudinem mutarint, e quorum numero præ cæteris carmen Davidicum ex Ps. CXVI, 7. 8. depromptum & frequentissime tunc repetitum memorat. Ulterius parentandi morem apud Græcos Romanosque usitatum ad Christianos similiter transisse monet, qui tamen ratione habita solarum, quæ pietatem suam religionemque mortui, dum hanc vitam agerent, testatam fecerint, virtutum, nobilitatem, opes atque cætera, quibus seculum gaudet, aut omiserint, aut ita more oratorum delibarent, ut indicasse ea, non laudasse viderentur. Quinimo ne patriæ quidem generisque ac educationis factam fuisse mentionem, superaddit. Quemadmodum vero a natalium, quibus in lucem quisque primum

in mundum prodierit, feriatio Christianos aut penitus abstinuisset, aut infrequentius certe dies istos celebrasse probat, (qua etiam occasione nonnullas ex veteribus allegat rationes, cur soli post Christum Johanni Baptista eum honorem habuerit antiquioris ævi Ecclesia, ut diem quoque, qui primum genito illuxerit, anniversaria celebritate perageret,) ita vicissim emortualem diem, Martyrum præsertim, sub natalis nomine ab iis diligenter cultum asserit; rationem simul, cur e V. T. fratres tantum Machabæi honorem istum apud recentiorem Ecclesiam impetrarint, hanc insinuans, quod genere quodam supplicii exquisitoris fidem reverentiamque in DEUM testatam fecerint, numero etiam atque germanitate notabiles, ipsaque temporis veluti vicinia propinquiore. E novi autem Testamenti Martyribus hac natalium celebritate mactatis, eorum tantummodo primitias, infantes puta ab Herode occisos nominat, reliquis, quorum copia pæne infinita, silentio involutis. Cæterum de concionibus funebribus pauca refert Auctor, at compluscula de epulis veterum lugubribus commentatur.

Transimus ad *secundam* observationem, quæ *Christianorum vigilias* considerat, easque vel extraordinarias vel statas sive ordinarias fuisse illustris Auctor innuit, ad postremam classem reducens Sabbaticas, & his contiguas Dominicales, eas item quæ natalem diem Domini, ascensionisq; festum præcellerint, nec minus Pentecostales atq; Quadragesimales, ac tandem, quæ potissimæ celebratissimæque, Paschales. Ut ut vero vigilias istas & nocturnis præsertim junctas conventibus, suspitione, periculoque ac vitio non omnino caruisse haud dissimulet, fructusque pessimos, qui ex ejusmodi congregationibus, non apud Gentiles modo suæ religioni intentos, sed Christianos quoque ipsos sacra sua peragentes propullularint, minime reticeat, utpote ob quos vigiliarum postremo infecuta fuerit omissio: primos tamen nocturnorum conventuum auctores non adeo culpandos reputat. Tanto autem brevior se in observatione isthac gerit, quanto prolixius studium in vigiliarum contemplationem alii jam tum impenderint.

In *tertia* delibet Christianorum oscula, præmissoque de osculorum generatim spectatorum varietate discursu, longius ab instituto hoc abire censet osculum venerationi Deorum Principumve impensum; amicitiae autem & charitatis osculum, quod alias etiam varie obtinuisse docet, huc duntaxat trahendum esse subjicit. Nimirum id

in signum amoris inque pacis & concordiae tesseram multoties sibi invicem Christianos inpegiſſe, & ab illius communione nec foeminas pudorem ſexus libidinisve ſeu periculum ſeu ſuſpicionem ſubmoviſſe notat; tamenſi an ad foeminas uſque ea ſe familiaritas porrexerit, ut os ori admovent, nec affirmare velit, nec inficiari; ſecurius ſaltim ad pudicitiae integritatem fuiſſe arbitratur, levi ſe genarum libatione expedire. Imo ſucceſſu temporis oſcula virorum atque foeminarum mutua in deſuetudinem abiſſe probat; ſicuti & diſcretam utriusque ſexus in templis ſtationem introductam oſtendit. Potiſſimum oſculorum uſum facit publicum, dumque ſolicitus eſt de occaſionibus ea exigentibus, primo omnium obſervat, obtinuiſſe eadem peractis precibus, deinceps in acceſſu ad S. coenam, pariterque poſt eam peractam. Utrum vero omnium hoc virorum in viros, mulierum in mulieres, an eorum tantum, qui proxime ſibi adſtiterint, officium fuerit, non ſatis ſibi exploratum haberi proſitetur. Inſpergit heic ritus oſculandi omiſſionem diebus proximis ante Paſcha inunctam, quae fundamenti loco apud plurimos auctores agnoſcat oſculi a Juda proditore Chriſto Domino impacti memoriam. Equidem Albaſpinæum producere aliam intimiorem, atque ex ipſa negotii indole naturaque petitam cauſam, publicum videlicet jejunium, & quod priſcis iſtis temporibus nullus tum coenae Domini uſus eſſet. Verum huic ſe opponit Noſter, ac ſolemniffimo etiam illo jejunio ſacris epulis ſe reficere ſolitos vetuſtioris ævi Chriſtianos, vel e Miſſa ex Præſanctificatis, Paraſceves die frequentari ſolita, haud obſcure colligi poſſe obtendit, eaque non minus, quæ ad hæc reponat Albaſpinæus, diſcutit. Oſculum baptiſmale infantibus quoque datum a quibusdam adſtrui, e contra ab aliis, ac ſpeciatiſſime a Dallæo impugnari narrat, argumentisque ad minimum non valde robuſtis fulciri iſtud poſſe autumat. Hinc oſculorum codicis Evangelici & vinculoſum Martyrum mentionem adiungit. Oſcula pedibus Romani Pontificis lata conſuetudinem non parum antiquam ſapere exiſtimat, inque januis templorum iisdem pariter affectis ſilum abrumpit.

Quarta obſervatio ad patrinos ſive ſuſceptores baptiſmales excurrit, quos e Tertulliano ſponſores, & ab Amalario, barbari quidem ſæculi ſcriptore, patronos Latiniuſ appellari affirmat. Tertulliani enim ævo morem iſtum jam obtinuiſſe adverſus Dallæum ſtatuit, Auguſtinum

ſtinum vero quæſitum a Bonifacio de illius ratione, epiſtola 23. non ſatis accurate & pro dignitate rei ſe extricariſſe, cum Dallæo modo allegato ſtatuit; alibi tamen rationes eum protuliſſe magis idoneas, per loca aliquot ex ejus ſcriptis in medium producta declarat, ipſeque patrinoſum originem fortaiſſe inde natam ſuſpicatur, quod, uti homo gentilis ad meliorem doctrinam ſortemque aspirans, ex Chriſtianiſ ſibi adſciſcere olim debuerit propinquum, amicum, aut alium quocunque neceſſitudinis jure connexum, cujus indicio, conſilio, commendatione in appellanda ſalutandaque Eccleſia uteretur, qui & in numerum candidatoſum recepto atque baptiſmi inſignia capeſſenti porro adeſſet; ſicidem quoque uſurpari par, imo neceſſum fuerit apud infantes alieno miniſterio multum, quam ipſi, indigentiores, eo quidem uſque, ut vicaria alioſum opera ederent inſuper nomen, votaſque & fidem (hanc enim infantibus etiam ineſſe, Chriſto affirmante, penitus indubium) declararent. Mox factam in Concilii Niceni Can. 22. & 74. ratione ſexus circa ſuſceptores conſtitutionem refert; de numero autem nihil ſe legiſſe definitum ait, niſi quod Odo, Epiſcopus Pariſienſis, ſtatutis ſynodalibus ſanxerit, ut ad elevandum parvum de fonte tres ad plus recipiantur. De officio eorum e Tertulliano, Auguſtino, Walafrido Strabone, monita quædam excerpit, deque orta ex in ſpirituſali cognatione, quam aliqui ceu matrimoni conſtrahendi impedimentum ſuperſtitioſe nimis urſerint, ſub calcem diſſerit.

Quinta ſtationes Chriſtianorum examinat, cujus vocabuli e militia petiti vim poſteaſque ſummatim excuſſit Auctoſ, uſurpationem, quam in accommodatione ad actus Chriſtianorum id obtinuerit, enumerat. Interdum nempe eo conventum deſignari, quo ſacri tantum ordinis proceres, remota plebe, Eccleſiae negotia tractarint, & quid ad populum de iis referendum, conſultarint. Aſt uſitatiorem eſſe innuit ſignificatum illum, qui officium, quo Numen ſibi propitiare Chriſtiani ſategerint, ad animum nobis revocet. Quod dum oſtendere laborat, de earum natura Albaſpinæi ſententiam recenset, qui Chriſtianos ſæculis prioribus quarta atque ſexta hebdomadarum feriis ſummo mane in eccleſiis conveniſſe, orationibus, pſalmis, hymnis, atque jejunio ad horam uſque nonam, (quæ nobis pomeridiana tertia,) vacaſſe, iſtaſque ipſa hora celebrata Euchariſtia. atque ſtatione ſoluta, domum reverſos perhibeat. Aſt circa hæc adſtipulatur ipſi partim, partim

tim verò in contrarium non pauca observat Noster. Quod enim de auspiciis ille matutinis afferat, non satis certum probatumque monet, tertiaque demum hora (quæ nostræ matutinæ nonæ respondeat,) stationum officia auspicaturos in cœtum coisse conjicit. Minorem vicissim difficultatem fovere ait conjecturam de tempore stationis finitæ. Insuper non uno tenore perstitisse in statione Christianos, sed primum hora tertia, atque exacto ejus officio iterum hora sexta, postremum denique ita convenisse, ut tandem nona finem toti stationi imponeret. Neque tamen omnium feriarum, quartæ nempe & sextæ, istam aut religionem fuisse aut modestiam; diebus namque Pentecostes & Epiphaniarum Christianos a jejuniis, quo occupabantur stationes, vacasse; sicuti e contra adstrictiorem severioremque per illos dies esuriendi necessitatem sacra hebdomas efflagitaverit. Non autem jejuniis tantum, sed & fundendis precibus, laudibus divinis decantandis, similibusque eliciendæ divinæ misericordiæ actibus operam navasse, qui stationes frequentarint, indubium pronunciat. Sed preces stando perfectas dici a Beato Rhenano, quem secutus Hildebrandus preces ipsas stationes appellatas inferat. Quo nomine is parum circumspectus Nostro audit. Licet enim populo sedendi in ecclesiis facultatem denegatam alias fuisse multis argumentis evincat, inde tamen nondum posse colligi subjungit, quod erectus corporis status & in hoc officio præscriptus fuerit. Genuflexionem igitur obtinuisse tunc contendit: cum enim solenne fuerit, ut publicis precibus Deum adeuntes in genua prosternerentur (exceptis diebus, quorum celebritatem dederevisus sit humilioris iste pietatis habitus, e quibus diem Dominicam, dies item inter Pascha & Pentecosten intercedentes imprimis vindicat) eundem profecto gestum in stationes supplicationibus diutius observandum fuisse exin concludit; tandemque stationes Eucharistiæ celebratione finitas dicit, scrupulum, qui ex Tertulliani quodam loco possit objici, felicias, quam quidem Albaspinæus id præstiterit, eximere pertentans.

Sequitur nunc quædam de *jejniis Christianorum* observatio, eaque sextam in hoc ordine constituit, ac antecedentem non immerito excipit, cum jejunia stationum portio non contemnenda fuerint. Equidem de eo nihil dicere instituit Pfannerus, quibusnam illa auctoribus cœpta, aucta, depravata, correctæ, assertæ, atque iterum vitiis cumu-

cumulata, diversam in Ecclesia fortunam, faciem, usumque habuerint? sed in ritibus solum ac ceremoniis eorum acquiescens, privata alia appellat, alia vicissim publica pronunciat. Ex his nonnulla facit indictiva, nonnulla statuta atque solennia. Ista extra ordinem, poscente aut suadente Ecclesiæ publicæ rei necessitate, aut alia quapiam gravi ex causa, intimata; hæc autem certis ipsoque usu quasi conditis temporibus sola diei interpellatione obeunda fuisse innuit. Postrema iterum facit vel annua, utpote Quadragesimalia, (quæ dies cinerum a Nostro aliquantum descriptus inchoaverit,) quorum rationes pariter ac conditiones prolixius enumerat; Paschale seu hebdomadæ magnæ, quod captivorum relaxatio ad gentilium exemplum suscepta solenne magis reddiderit; Pentecostale, quod exactis demum Pentecostes solennibus quarta sextaque feria agendum fuerit; jejuniis septimi, ac aliud decimi mensis; jejunia quatuor temporum, quæ alia ipsi ab antea nominatis videntur; menstrua, a Concilii Eliberini patribus decreta; hebdomadatim feria quarta & sexta exacta. Cur autem Sabbati jejuniis æque ac diei Dominicæ interdictum fuerit, paulo fusius anquirat; morem contrarium in die Sabbati a Romana Ecclesia observatum discutit, rationesque pro jejuniis in die Dominica omittendo corroborat. Eadem non jejunandi prærogativa totum istud anni spatium, quod a Paschate ad Pentecosten excurrit, merito insignitum scribit. Ut ea taceamus, quæ de juniorum præstantia ac utilitate, de abstinentia a vitio, remissione offensarum, & eleemosynarum largitione cum iisdem sedulo conjungenda, ex diversorum Patrum aliorumque ecclesiasticorum Scriptorum regulis laudabili cum industria depromit.

Agmen claudit *septima de benedictione nuptiali*, sub cujus primordium conjugia ne apud Gentiles quidem citra Deorum venerationem inchoata fuisse evincit; quod usque adeo manifestum sit, ut & nostræ, quam vocant, copulationis vestigia reperire in historia Romana liceat. Etenim de nummo quodam Hadriani ex Occone testari Jo. Seldenum, quod in eo detur cernere figuram Imperatoris, sponsam sibi, intermedio Sacerdote, dextra jungentis, cum inscriptione: CONJUGIUM AUG. Unde mirum non sit, quod in Ecclesia Sacerdote velut auspice & conciliatore jam a primis inde temporibus nuptiæ coaluerint. Provocare se quidem polle ait ad Ignatii testimonium ex epistola ad Polycarpum desumptum, sed parum, uti constet, validum; pro-

ut nec in decretis ordinationibusque Evaristi, Soteris, Callisti, Sylvestri, Siricii, Hormisdæ, Nicolai, Leonis, Concilii Carthaginensis atque Arelatenfis operosus est. Antiquissimam tamen apud Scriptores, quibus sua constet ingenuitas, rei hujus, ita saltem, ut ea significata videatur, mentionem reperiri; velut apud Tertullianum, Clementem Alexandrinum, Ambrosium item & Basilium Magnum. Nec abluisse in peculiaribus decretis Justinianum Imp. & Leonem Alexiumque Comnenum introducit. Imo nec hodie eam esse negligendam facile admittit. Quamvis enim ad matrimonium legitimum absolute necessaria, aut jure divino naturali revelatove peculiari præcepta non sit, & adeo omissa matrimonium vitare nequeat, boni tamen ordinis ergo observandam, & qui eam intermittant, multa, carcere, aliisque poenarum modis compescendos arbitratur, cum non in sextum Decalogi præceptum, sed quartum, quo obsequii in parentes aliosque parentum loco atque jure habendos colendosque necessitas sancitur, ritus hujus negligentes peccasse videantur.

INCERTI AUCTORIS (qui vergente seculo XIII. vixisse videtur) CHRONICA DANORUM, & præcipue SIALANDIÆ, ab anno Christi MXXIIX. ad MCC LXXXII. ex veteri membrana eruit primusque edidit ARNAS

MAGNÆUS.

Lipsiæ apud Joh. Ludovicum Gleditsch. A. 1695. in 8. plag. 7 $\frac{1}{2}$.

Cum Historia quoquo etiam modo scripta delectare, & styli elegantia ad veritatem historiæ parum conferre, quin imo potius eam interdum suspectam reddere soleat, laudem promereri censendi sunt, qui Scriptores, quorum vel nulla plane vel exigua admodum ad nos notitia pervenit, ex tenebris & pulvere eruunt, inque lucem, qua digni sunt, vindicant. Hac enim ratione egregie & famæ suæ & usui publico consuluerunt clarissimi viri, Pithæus, Canisius, Pistorius, Quercetani, Goldastus, Freherus, Labbæus, Urstius, Meibomius, Lindenbrogius, Reuberus, Stephanus, Maderus, Schefferus alique, dum videlicet ipsorum cura prodierunt, quos alias obscura nox premere potuisset, Scriptores insignes. Recteque adeo fecit Editor incerti hujus Auctoris doctissimus ARNAS MAGNÆUS natione Islandus, quod quem modo indicavimus, a se ex manuscripto Bibliothecæ

theçæ Academicæ Hafniensis codice, (quem unicum in Præfatione putat) descriptum latere diutius passus non est: siquidem ut sermo ejus seculi, quo vixit, barbariem satis referat, tamen ob annorum, quibus res gestæ sunt, ordinem bene compositum gratus non esse iis, qui historias amant, non potest. Incipit is autem ab anno C. MXXIIX, quo sanctus Olavus Normannorum Rex in Sticlastath martyrio est affectus, & pergit ita, modo breviter ac modo prolixius varia recensendo, usque ad A. C. MCLXXXII. De quibus ut nos quoque differamus, serie temporum servata, instituti ratio haud permittit, & rectius ipse libellus ab Historiæ Danicæ curiosis debet evolvi. Quæ tamen ibi præterea narrantur, aut non adeo proprie scopo auctoris convenisse putari possent, in exemplum seligemus. Atque huc referenda sunt, quæ de Aspero Episcopo Lundenfi factæ A. C. MCIII. primo Archiepiscopo Daciæ (quæ eadem cum Dania est) deque Bernardo Abbate primo Claravallensis cœnobii, illud cum fratribus amplius XXX. ingressos ætatis anno circiter XXII, ac de ejus patre Tecesino viro antiquæ & legitimæ militiæ, & matre Aaleth pia fœmina, natalique solo, quod ipsi in Burgundiæ partibus Fontanis oppido patris sui contigit, morte porro, quam obiit d. XIII. Kal. Septembr. A. C. MCLIII, & epitaphio tandem, quod sic se habet:

Clara sunt valles, sed claris vallibus Abbas

Clarior his clarum nomen in orbe dedit.

Clarus avis, clarus meritis & clarus honore,

Claruit eloquio, religionem magis.

Mors est clara, cinis clarus, clarumque sepulcrum,

Clarior exultat spiritus ante Deum.

tum quæ de S. Malachia Hybernienfium Archi-Episcopo A. C. MCXLIIX. fati functo (de quo etiam a nobis est amplius dictum in Actis Erud. 1691. p. 144. 151.) de S. Thomæ Archiepiscopi Cantuariensis in Angliæ passione A. MCLXXI, gestis, miraculis, & epitaphio; de S. Dominico Prædicatorum duce, ejusque obitu A. MCC. & miraculis, quæ narrantur, hoc carmine comprehensis:

A defunctis revocatum

Matri vivum reddit natum

Vivens adhuc corpore:

Signo crucis imber cedit,

Hhh 3

Tur-

p. 1.

p. 69.

p. 10.

p. 11-15.

27.

p. 14. 27.

p. 25.

p. 29-39.

p. 49.

p. 50.

*Turba fratrum panem edit,
Missum Dei munere.*

p. 53. de castro *Dimin* in Sclavia a Danis A. C. MCCXI. & ponte ultra Al-
p. 54. bim exstructis, ac de S. Francisco expletis XX annis, ex quo perfectis-
sime Christo adhæserit, A. C. MCCXXVI. mortuo, narrat, notatu
non prorsus indigna.

Chronico vero isthuc cum plures alii, (quod ex antiquis litera-
rum ductibus coniecit Editor, in legendis manuscriptis Codd. dijudi-
candaque eorum ætate apprime versatus) notas adjecissent, has quoq;
p. 69. perinde ac illa, quæ recentior manus adjecerat, additamenta, desum-
ta tamen ex codice quodam vetusto, laudabili studio simul adjunxit,
p. 77. notulasque addidit, quibus obscurius subinde dicta clariora fierent,
& ubi opus fuit, vitiosam scribendi rationem ad hodiernæ orthogra-
phiæ leges emendavit, in cæteris verba ejus ea qua decuit, & de qua
securos esse jubet omnes, fide referens.

*CIMBRORUM ET GOTHORUM ORIGINES, MIGRATIO-
nes, Bella atq; Colonia, Libris duobus a M. NICOLAO PETREJO
quondam Præposito Synderaas & Pastore
in Aas recensita.*

Lipsiæ ex officina J. M. Liebe, 1695. in 8. plag. 8 $\frac{1}{2}$.

p. 33-37. PRIORI Auctori merito jungimus ob aliquam argumenti paritatem
isthunc libellum, cujus modo factum est indicium, quem Joh.
Melchior Liebe bibliopola Hafniensis ex MS. jam primum edi curavit,
ex cujus præfamine patet, eum jam ante CXXV. annos jussu *Nicolai
Kaas*, Friderici II. Daniæ Regis quondam Cancellarii, cui etiam dedi-
catus est, ab Auctore fuisse conscriptum, ex eodemque plurima abs
Joh. Nicolao Strelövio, qui Gothlandorum Chronicon lingua verna-
cula conscriptum Hafniæ anno 1633. edidit, per plagium jam quidem
manifestum desumta. Veremur autem, ut sua omnia constent verita-
te, quæ ille de originibus Cimbrorum & Gothorum refert, tum quod
auctoritas ubique desit scriptorum fide dignorum, tum cum primis,
quod, quam jactat codicum & aliorum monumentorum in Gothlan-
dia a se repertorum præstantiam, dubio omni non carere, ex causis
variis adducti censeamus. Quicquid ejus sit, tamen juvat interim et-
iam talia recensere, & judicio aliorum relinquere.

Itaque

Itaque *Libro I.* qui agit de *CIMBRIS*, eos a Gomero II. Gome-
ri I. sive Galli ex Thogorma seu Tigrane nepote, ortos esse affirmat,
eumque cum iis Cimbricam Cheronesum intrasse A. M. MDCCCL,
tempore Sarug, qui Abrahamo proavus extitit, Cimmericosque ac
Cimbros eosdem esse, atque eorum posteros Daniam adhuc Holfati-
amque incolere, ex vocabulorum quorundam inflexione, & au-
toritate porro Philippi Melancthonis, tum Volaterrani aliorumque
comprobare satagit. De bello dein a Cimbris tempore Julii Cæsaris ge-
sto, & ortu gentis Comitum a *Cymbern* in Suevia, tanquam reliquiis
Cimbrorum in Sueviam olim profectorum, quorum eadem cum Re-
gibus Daniæ insignia fuerint, quædam narrat, velut & de successori-
bus Gomeri II. ultra centum ætatis annos nacti, dicitque Sædlandiam
(quæ nobis hodie *Seeland*) segetis insulam seu terram, ab ubertate
frumenti, & Lolandiam (quæ hodie *Laland*) ab areis ad trituram ha-
bilibioribus in ea insula exstructis, nomen accepisse, & paucis deinde
adhuc de eruptione Cimbrorum e regno Danico in Asiam & alias pro-
vincias differit.

In Præfatione *Libri II.* quæ de *Gothis* tractat, *Johannis Upsalen-*
sis Historiam gentis Gothicæ falsitatis arguit, eamque a Petro Parvo
refutatam esse ait; nomen autem Gothorum a *Guthi* Ostridi filio, in
orientali Cimbrici regni parte principatum adepto circa A. M. 2200.
petit, quippe a quo populi, quos sibi habuerit subjectos, dicti sint *Gu-*
thi, Scaniam tunc incolentes, & iidem tamen cum Cimbris, quod
Guthi ille ex filiis Gomeri esset prognatus. Inde de coloniis Gothorum
in Gothiam occidentalem, quæ Daniæ est vicinior, cum orientalis
Sueciæ sit contermina, inque insulam *Borgenholm* sive *Bornholm*, in-
que *Guthlandiam* insulam, quam tu quasi Guthorum terram dicas,
missis agit. Deque divisione porro hujus insulæ inter tres fratres A.
M. 2286. & bellis contra piratas gestis, tum amplius de exstructa ab ipsis
Guthorpha oppido, & mutatione nominis Guthi & Guthlandia, &
variis eorundem appellationibus, quando & *Juta* dicti sunt, & *Vira*
apud veteres; de alia porro eorundem in *Faroam* insulam & *Estiam* si-
ve *Estoniam*, tum in Scythiam Europæam, in qua est Dacia, nunc Va-
lachia magna dicta, inque Mœsiam, Daciam, Germaniamque, ex-
cursionibus differit; negatque, quod quidam affirmarant, Gothos,
Guthos, Getas & Guthones eandem esse gentem, & Getas cum primis
dicit

- p. 78. ff. dicit vetustiores esse Gothi & Asiam inhabitasse; tametsi consentiat,
 p. 81. gentem eam promiscue his nominibus venisse, postquam Guthi cum
 p. 82. ff. Getarum regno coaluissent. Tum describit magnam illam alteram
 Gothorum e Scania non solum, sed e toto Daniæ regno & Suecia emi-
 grationem, quæ facta sit anno M. 3903. ante C. N. 47. & qua illi Ru-
 giam, Pomeraniam, Prussiamque occuparint, pars quoque in Saxoni-
 am usque penetrarint, indeque orta fuerint Ostrogothorum &
 p. 83. Westrogothorum nomina: ut qui e Scania, nec non Suecia, Gothlan-
 dia, Gothia orientali & occidentali profecti erant, *Ostrogothi*, quod
 orientiores reliqua manu, ut Auctor loquitur, extitere; *futi* vero,
 qui & Guthi sive Guthæ & eorum socii, qui ad occidentalem plagam
 vergebant, *Westrogothi* appellarentur: ab iisdemque *Gotham* civitatem
 in Silesia, & *alteram* in Thuringia, & in Bohemiæ agro *Gutthenberg* &
 p. 85. *Gutthenstein*, haud ignota castra, etiamnum nomen habere, sibi per-
 p. 86.-96. suadet. Prolixe dein bella Gothorum cum Romanis gesta enarrat,
 p. 95. occupatamque tribus vicibus Romam urbem, & prima quidem ab
 p. 96. Alarico A. C. CCCXIII, dein a Totila A. C. D XLVI, ac tertia tan-
 p. 100. dem ab eodem A. C. D XLIX. affirmat, exponitque eorundem iter &
 p. 103.101. sedes in Gallia Hispaniaque, quodque, cum pulsi essent a Narsete ex
 Italia, pars militiæ Romanæ adscripta sit, pars vero natale repetierit
 solum Guthlandiam A. C. DLVII, de quo testentur tot vocabula Goth-
 landis e Romano sermone adhuc usurpata, & *Roma* nomen, quod
 illi provinciæ, quam Gothlandi reducibus habitandam concesserant,
 p. 105. imposuere. Denique varia insulæ Gothlandiæ fata usque ad finem libri
 p. 105.-113. describit, & quibus illa subinde bellis, maxime ab Erico VII. Sueciæ
 p. 115. Rege A. C. D CCCCLXXX, tum a Waldemaro IV. Daniæ Rege A. C.
 MCCC LXI, a Prussis quoque Cruciferis A. C. MCCC XCIX, & a
 Christiano I. & II. Daniæ Regibus infestata fuerit, & ab horum posteris
 ad sua usque tempora possessa, recenset.

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ ΧΑΙΡΩΝΕΩΣ ΒΙΒΛΙΟΝ, ΠΩΣ ΔΕΙ ΠΟΙΗΜΑΤΩΝ
 ἀκέραιον καὶ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΟΜΙΛΙΑ ΠΡΟΣ ΝΕΕΣ,
 ὅπως αὖ ἐξ Ἑλληνικῶν ᾠφε-
 λούντο λόγοι.

id est:

PLU-

PLUTARCHI CHÆRONENSIS LIBER, QUOMODO JUVEN-
 tuti audienda sint poemata, & BASILII M. Oratio ad juvenes, quomo-
 do cum fructu legere possint Græcorum libros; cum interpretatione
 Hugonis Grotii. Variantes lectiones & notas adjecit

JOH. POTTER. A. B.

Oxonii e theatro Sheldoniano, 1694. in 8.

Constant plag. dimid. 19.

Qui duo hæc opuscula, & auctorum nomine & argumenti digni-
 tate celebria, in lucem publicam nova eaque nitidissima editio-
 ne protraxit clarissimus Potterus, promulsidis loco ea præmisit coenæ
 ampliori, quam in editione nova Lycophronis orbi erudito jam pri-
 dem apparare cœpit. Quo minus autem in incepto jam opere, quod
 ad MS. codicem Bibliothecæ Bodlejanæ collatum suis etiam notis illu-
 stravit, festinaretur, auctoritas virorum quorundam eruditorum fecit,
 quibus excudi una Græcum Scholiasten consultius visum est. Dum
 igitur obsecundaturus consiliis eorum Auctor, edendi Lycophronis
 curam aliquantisper seposuit; hos exhibet, hortatu viri clarissimi Artu-
 ri Charletti, inter præcipua Oxoniæ decora memorandi, duos elegan-
 tissimos libellos; ad quos, ut ait, tanquam Lydios lapides exigenda
 sunt poetarum carmina, ut in Lycophronis aliorumque lectione ma-
 ximo cum fructu versari queas. Prima ipsi cura fuit, ut emaculatissi-
 me prodirent & integri: dein de interprete optimo prospexit, Hugone
 Grotio: tandem & ipse notas suas adjecit, quæ partim varias lectiones
 continent, partim ad illustrandum textum adeo eleganter conscriptæ
 sunt, ut Græcam doctissimi juvenis eruditionem haud sane proletari-
 am ostendant. Quem sicuti promissam Lycophronis editionem mox
 esse daturum confidimus; ita non possumus non hac occasione me-
 minisse codicis membranacei Lycophronis prorsus egregii, qui in so-
 rore Lipsiensis nostræ Academia Wittebergensi asservatur, dignus
 omnino, qui & ipse consulatur.

ISTORIA DELLA FAMIGLIA SPINOLA, DESCRITTA
 dalla sua origine fino al secolo XVI, da Massimi-
 liano DEZA.

id est:

Iii

Histo-

Historia Gentis SPINOLÆ, inde ab origine sua usque ad sæculum a C. N. XVI, tradita a Maximiliano DEZA, e Congregatione Matris DEI.

Placentiæ ex typographia Ducali, 1694. fol. Alphab. 4. plag. 2.

DE Historia bene mereri censendi omnino sunt, qui clararum Gentium stirpes eruunt opera singulari, ut quo singulorum, qui ex iis floruerunt, virorum facta vel laude vel vituperio digna referri debeant, appareat statim, ac ne ex ignorantia successionum, nominumque crebra paritate, enarrationum existat perversitas, quam incurrere eos necesse est, quibus non suppetit, unde rectius sibi queant consulere. Cum vero SPINOLARUM quoque nomen apud cultiores omnes in Europagentes, & Genuæ cumprimis, inque Hispania ac Romæ, celeberrima sit ab sæculis aliquot, (tametsi Germania etiam *Ambrosium* Spinolam non ignoret) laude omni dignus est reverendus Autor, (qui, quod ex dedicatoria libri ad Invictissimum Imperatorem LEOPOLDUM epistola constat, concionatoris munere apud Imperatricem viduam ELEONORAM, dum illa viveret, functus est) quod ad ejus gentis historiam peculiariter pertractandam animum adplicuit.

p. 7. 8.

Is igitur *Libro I*, quando in antiquitatem Gentis SPINOLÆ inquirat, cavet cumprimis, ne eam vel ab Audomaro, quem Carolus Magnus Comitem Genuæ A. 800 elegerit, & Pipinus I confirmaverit, ob ejectos sæpe ab Italiæ Hispaniæque oris ejus ope Saracenos; vel ab antiquis Dynastis de *Monte Spina* arcessat: cum utraque opinio & obscura sit plurimum, & dignis testimoniis destituatur. Neque omnino eorum sententiæ accedit, qui ultimum Longobardorum Regem Desiderium domus Spinolæ Genuensis, & Vice-Comitum (*Visconti*)

p. 9.

Mediolanensium communem autorem esse asseverant; quicquid etiam iidem de convenientia insignium Spinolæ familiæ cum Vice-Comitum Lombardiæ insignibus, pro opinionis stabiliendæ argumento edisserant. Potius persuasum habet, familiam Vice-Comitum Genuensium, ex quibus originem habuit Spinolarum gens, ex domo Germanica Comitum de *Marca* seu *Amarek*, quæ Ducatus Juliensem & Clivensem postea possedit, & ex qua originem quoque suam petunt hodie Comites Egmondani, descendere, variis inductus argumentis, a conformitate insignium & nominum in utraque familia crebro usurpatorum; ab auto-

ab autoritate Friderici Ceriolæ, qui stemma Spinolarum A. 1570 descripserit; tum literis porro Comitum Egmondanorum, quæ amicitiam cum Spinolis ob originis paritatem semper conservatam fuisse testentur, & verbis denique *Horatii Dragonis* (quem nobilem & ingeniosum scriptorem vocat,) quæ sic se habent: *Andronicus Imperator Constantinopolitanus Theodorum primogenitum filium Argentina Opicii Spinulæ filia in matrimonium locavit, ut quæ ex Clivia Ducibus traheret originem, Germanam fidem infereret Græcis*. Hæc vero ulterius declaraturus, genus Comitum de Marca, qui & Duces Juliaci, Cliviæ, aliarumque in Westphalia terrarum domini fuere, breviter describit, usque ad initium hujus sæculi, quo mascula illius progenies defecit; commemoratque Adolphi (qui primus Comitis de *Marca & Altenaa* titulum in familiam suam intulerit, a patre Theodorico, qui Imperatori Ludovico II contra Saracenos fortiter adstiterat, hæres scriptus,) filium secundogenitum *Guidonem* ex cupidine famæ sequutum esse militiam & castra Imperatoris Ottonis I, in Italiam cum exercitu ad eji-ciendos tyrannos, & Berengarium cumprimis, qui circa A. C. 945 ad tyrannidis suæ societatem Saracenos allexerat in Italiam, tendentis, precibus Agapeti II. P. R. & plurimorum Italiæ Principum tyrannidem isthanc agerrime ferentium. Triumphato igitur Berengario & in Germaniam abducto, ibidemque in vinculis mortuo, ab Ottone, in fidei præstitorumque egregie facinorum præmium Guidonem fuisse dignitate Vice-Comitis Liguriæ exornatum. Neque huic relationi obstare inquit, quod ii, qui Marcanorum Comitum & Clivensium Ducum genealogiam descripsere, hujus Guidonis nullam faciant mentionem: cum argumento negativo nulla vis inesse soleat, & iidem omittere quoque consueverint celebres licet ejusdem stirpis viros, *Falcodonem* (cui Mariam Deiparam aliquando cæruleo amictam pallio auxiliatricem adversus hostes adfuisse, narrat Autor) & *Jacobum* Marcæ Comitem, qui Carolam filiam suam Regi Cypriorum in matrimonium dedit. Tametsi vero negare nolit, plerarumque in Europa familiarum origines perinde esse obscuras ac Nili fontes, tamen posse putat evidenter probari, hunc Guidonem, sive Vidonem aut Idonem anno 952 extitisse domus Spinolæ & caput & fundatorem, ab eodemque in recta linea mascula reliquos ejus gentis nepotes cunctos descendere, consentiente ad

p. 10.

p. 11. 12. 13.

p. 14.

p. 14.

p. 15.

- p. 16. unum omnium, qui de historia Genuensis urbis commentati sint, testimonio ac fide. Constare porro ait, etsi alia fere extantiora, ex sæculi istius ac subsequenti barbarie, literarum monumentis consignata non sint, extruxisse eum primum palatium non procul *Pulciferæ*, a Plinio quoque commemorato amne, *Cremen* & postea *Carmeno* seu *Carmandino* dictum, cuius quædam adhuc supersint rudera. Hinc refert
- p. 17. amplius, Guidonem septē filios reliquisse, *Obertum* Vicecomitem, *Guidonem* (familie de Carmandino propagatorem) *Adolfum* Marocellum, *Conradum* Guisolfum, familiarum Marocellæ & Guisolfæ patres, *Odoardum* & *Everardum*, quorum posterī Vice-Comitum titulum aliquandiu retinuerint, & denique *Guilielmum*, gentis degl' Embriachi autorem. Hos omnes, primogenito & fortasse secundogenito exceptis, relicto *Carmeno* Genuam se contulisse cum suis memorat,
- p. 18. 19. ibique defunctos primariis in ea civitate honoribus. Oberto filios duos natos, *Belum* & *Benonoratum*, & hoc sine prole mortuo, *Guidonem*
- p. 20. & *Obertum*, *Beli* filios cœpisse cognomen *De gli Spinoli* a *spina*, quam ceu sacrum *Λείψανον* coronæ Christi spinæ *Guilielmus* & *Guido II*, expugnata Hierosolyma & sancto sepulcro recuperato, Genuam attulerant, templo S. Mariæ de vineis, a Spinulis exstructo fundatoque illatam.

Atque hæc, quæ ad illustrissimæ familie originem ac antiquitatem spectant, tamen ex primo tantum libro excerpta, recensuisse pro instituti nostri ratione suffecerit. Nam quæ porro tum in primo isto, tum in reliquis novem, qui sequuntur, libris de celeberrimorum e domo Spinola virorum, & adversus externos civitatis Genuensis hostes, Saracenos, Pisanos, Venetos aliosque, & in civilibus, quæ eam Rempublicam exercuerunt turbis, præclare gestis, deque autoritate, qua familia polluit, splendidisque quæ sustinuit muneribus, ab Autore fuse enarrantur, redigi in compendium, & tale quidem, quod magno cum fructu legatur, non possunt: ut adeo opus ipsum perlustrandum merito iis commendemus, qui exactiorem harum rerum notitiam comparare sibi gestiunt.

WOLFG. GUNDLINGII DIACONI QUONDAM IN
incluta Norimberga Laurentiani Annotationes in concilii Gangrensis canones XX.

Alt-

Altdorfii apud Henr. Meyer, 1695. in 8. plag. 10.

Notas in Eustratii Johannidis Zialowsky Ecclesiæ Orientalis Græcæ brevem Delineationem, nec non in canones concilii Laodicensis, in Actis A. 1682. p. 6. a nobis recensitas doctissimus Autor, dum viveret, edidit. Præsens vero opusculum, quo notæ in canones concilii Gangrensis continentur, antequam revisione sua limasset, filio suo Nicolao Hieronymo Gundlingio sacris literis operam navanti A. C. 1689. moriens reliquit, qui posthumum hunc beati parentis foetum curæ D. Johannis Fabricii Professoris in Altdorfina Academia celeberrimi commendavit. Is ergo honestis optimi juvenis desideriis non refragatus, egregium hunc & utilissimum laborem in se suscepit, ut errata emendaret, confusa in ordinem redigeret, superflua refecaret, tandemque beati Gundlingii libellum curis suis expolitum luce publica donaret. Orditur Gundlingius lucubrationes suas in concilium Gangrense ab inscriptione hujus concilii; qua occasione de situ Gangrarum disserit, observans, quod Labbeus & Cossartius in indice suis concilii præmissio hanc urbem ad fluvium Halyn sitam dicant, etsi in tabula geographica, quâ iidem suis indicibus inseruerunt, ab Haly fluvio longe distare deprehendatur: unde in medio relinquit Autor, num *Guilielmus Samson*, qui tabulam illam æneam perfecit, an *Jesuitæ* indicis auctores aberraverint. Tempus concilii quantum attinet, recensitis aliorum sententiis Beveregio accedit, qui verosimile esse dicit, quod hoc concilium ante Antiochenam synodum A. C. 341. coactam habitum fuerit. Hinc ad synodicam hujus concilii epistolam progressus, qua de causa hoc concilium coactum fuerit, inquit, notans *Gratianum*, qui *Distinct. 30* ob *Manichæos*, & *Distinct. 16* ob *Eustathianos* hoc concilium congregatum dicit. Quam contradictionem Autor glossæ ita conciliat, ut dicat, proprie quidem ob *Eustathianos Gangrenses* concilii Patres convenisse, *Eustathianos* vero errores suos a *Manichæis* hausisse. Notat quoque *Baronium*, qui infirmis rationibus nixus, non *Eustathium Sebastenum*, sed *Eutactum monachum Armenum* concilio Gangrensi occasionem dedisse suspicatur. Tandem vero, cum de numero Gangrensiū canonum nonnulla protulisset, ad ipsos canones accedit, quos ex antiquis & novis, sacris & profanis autoribus illustrat.

Iii 3

LA

LA SATYRE DE PETRONE, TRADUITE

en François, avec le texte Latin. i. e.

T. PETRONII SATYRICON in Gallicum sermonem e novo integroque, quod Albæ Græcæ inventum dicitur, manuscripto exemplari translatus. Tomi II.

Coloniæ 1694. in 12. maj. Alph. 1. plag. 18.

IN omniū manibus est nova Petroniani Satyrici editio, quæ ante paucos annos lucem Nodotio obstetricante aspexit, quarumque paulo post ejus promulgationem in Actis his A. 1693. p. 89. recensitam dedimus. Eam in vernaculum idioma transfundendam sibi sumsit præsentis, quisquis est, Gallicæ editionis Auctor anonymus, de genuina scilicet illius veritate sine ulla hæsitacione persuasus. Equidem jam plures ante se Petronii Gallicam versionem non suscepisse solum, sed & edidisse fatetur: aut omnes id adeo inconcinne fecisse, & auctorem (quem nunquam totum, sed nonnulla tantum fragmenta transtulerint) vix dimidia sui parte intellexisse adjicit; ut suo merito nitidissimi sermonis Auctor novum laborem versionemque poposcerit; quam ut ipse daret emendatissimam, suasu virorum, ut ait, magni nominis ac scæminarum haudquaquam infimæ conditionis, omni studio annisus est. Et quo liberius Lectori judicium in examinanda versione esset, Latinum Petronii textum e regione adjecit: lepores cetera suo etiam sermone exprimere annisus, versusque Latinos Gallico & ipse carmine reddens. Adeo autem non spurcitiem Petronio communiter objectam improbat, ut laudet potius acumen ingenii, quo sub dissolutæ libidinis historia Neronis mores aculeato stylo petierit: vir vere philosophus, placidumque vitæ finem Epicureo dignum nactus, qui præter rem a plurimis accusetur propterea, quod ridiculis Stoicorum ineptiis a Seneca (cui minime faver noster) propugnatis contradicere, eademque sugillare animose sustinuerit. Scripsit eam in rem Interpres non solum vitam Petronii ex antiquis auctoribus studiose congestam, verum & in præfatione adductis aliorum judiciis suam sententiam prolixè firmat, atque adeo (quod ipse fortean mireris) miratur, auctorem hunc a Concilio Tridentino viris equidem legendum, non vero pueris interpretandum concedi; persuasus nempe, tot & tantis Petroniani scripti virutibus illam sermonis nimiam lasciviam facile excusari. Præfatio-

ni clavem nominum adjecit, & quos per singula viros feriat Arbiter, ostendere allaborat. Ipsam versionem haud sane parum nitidam dat, notulis insuper minoribus ad textus enodationem, & observationibus paulo majoribus illustratam. Et ne quis nitor desset editioni, figuras etiam aeneas adjecit. Cum igitur in omnibus adeo se studiosum Petronii doctissimus Interpres exhibeat, eleganter sane luisse videtur epigrammate præfixo Joh. Olivier:

Dum Latium Gallo mutas idiomate librum,
Auctori que suus non perit inde lepori:
Ipsius in te animam facile migrasse putarem,
Credere si sineret religionis honos.

NA-SPORING VAN DEN SIN EN'T SAMENHANG

van de Sendbrief Pauli an de Romainen &c.

id est:

Investigatio Sensus & Nexus Epistolæ Pauli ad Romanos, instituta a
MARCO van PEENE Evangelii J. C. in Ecclesia
Lugduno-Batava Ministro.

Lugduni Bat. apud Jo. Lugtmann & J. Vivie, 1695. in 4.
Constat alph. 6. plag. 14.

INvestigationis hujus Autor nihil aliud in votis habere videtur, quam ut hisce laboribus suis illi, qui bonarum literarum cultura destituuntur, in capiendis divinæ illius Epistolæ sensibus atque doctrinis instruantur. Quamobrem nec philologicis rebus nec controversiis multum litans, Apostoli mentem quam facere potuit, clarissime exponit. Ad quod ut viam sibi sternat, summaria, ut ita loquar, expositione Lectorum animos præparare nititur. Cui postmodum prolixior subnectit *ἐξηγησις*, in qua κατὰ μέτρα filum orationis Apostolicæ secutus est. Cæterum licet non adeo multa in Commentariis hisce occurrant, quæ novitate sua sese commendent, quin potius inveterata partis suæ præjudicia eis Autor intulerit; omnino tamē commendandi sunt, quod operibus hujusmodi lingua vernacula scriptis, animi plebi Christianæ addantur ad sacra Scripturarum tractanda volumina; in quod quanto studio antiqui enisi fuerint Patres, neminem qui vel solum leviter inspexerit Chrysostomum, latere existimamus.

LIBRI NOVI.

Istoria Musica, nella quale si ha piena cognizione della Teorica e della Pratica antiqua della Musica Harmonica &c. Opera di Gio. Andrea Angelini Bontempi. In Perugia, pel Constantini, 1695. in foglio.

Compendio della Fortificazione. Opera di Giust. Emilio Alberghetti. In Venezia appresso Girolamo Albritio, 1695. in foglio.

Bernardini Ramazzini Ephemerides Barometricæ Mutinenses A. 1684, una cum Disquisitione causæ ascensus Mercurii in Torricelliana fistula. Mutinæ apud A. A. Capponi & H. H. Pontiroli, 1695. in 8.

Laurentii Bellini Opuscula: de motu cordis: de primis motibus generationis: de seminibus & liquidis ovum implentibus: de ovi fabrica &c. Pistorii ex nova officina Steph. Gatti, 1695. in 4.

Joannis La Placete, Benearnii, Observationes Historico-Ecclesiasticæ, quibus eruitur veteris Ecclesiæ sensus circa Pontificis Romani potestatem in definiendis Fidei rebus. Amstelod. apud Georg. Gallet, 1695. in 8.

Aonii Palearii opera, novis accessionibus aucta. Amstel. apud Henr. Wetstenium, 1695. in 8.

Jac. Gronovii Memoria Cossioniana, sive Danielis Cossionii Vita, cui annexa est nova editio Monumenti Ancyranum, cum Gronovii notis. Lugd. Bat. apud Fred. Haaring, 1695. in 4.

Iusta Parentalia, quæ Magnæ Britanniae Reginae, MARIE, viri celeberrimi in Belgio, *Fridericus Spanhemius*, *Jo. Georgius Grævius*, *Jacobus Perizonius*, & *Petrus Francius* persolverunt. Lipsiæ apud Joh. Lud. Gleditsch, 1695. 8.

P. Joberti e Soc. Jesu Notitia Rei Nummariae ex Gallico sermone in Latinum traducta. Lipsiæ apud Jo. Thomam Fritsch, 1695. in 8. *De Gallica libri editione videantur Acta Eruditorum A. 1694. pag. 214. seqq.*

Abregé de l'Histoire d'Angleterre, écrite sur les Memoires des plus fidèles auteurs Anglois. A La Haye chez Etienne Foulque, 1695. 12.

La Vie de Cassiodore. A Paris, chez I. B. Coignard, 1695. 12.

* *

ACTA
ERUDITORUM*publicata Lipsiæ**Calendis Octobris, Anno M DC XCV.**LA VIE DE CASSIODORE &c.*

id est:

Vita Cassiodori Theodorico Magno aliisque Italiae Regibus olim a secretis primariisque ministeriis, tandemque Abbatis Variensis: auctore F. D. De Sainte Marthe.

Juxta exemplar Parisinum apud J. B. Coignard, 1695. in 12. plag. 21.

Virorum, qui virtute & doctrina excelluere, memoriam eripere letho, & ad posteros propagare, pulchrum cumpri-
mis est atque salutare. Debemus enim hoc excellenti vir-
tuti, ut commendemus eam, laudibusque prosequamur,
neutiquam vero ejus memoriam occidere patiamur. Nec
facilius alios ad præclara & laude digna facinora, aut ad mores hone-
stos excitaveris, quam exemplis virorum præstantium, in quæ ceu
specula splendidissima omnes intueri possint, & profutura sibi discere.
Fecit ergo, quod virum doctum decebat, clarissimus Auctor, dum
eadem ratione ductus, de Cassiodori vita rebusque gestis exponere
aggressus est.

De natalibus, educatione, & fatis, quæ Cassiodorum ad mor-
tem usque Theodorici M. Gothorum Regis excepere, præcipit primus
liber. Pater nimirum Cassiodori, Tribuni & Notarii munere, quod
amplissimum olim fuit, sub Valentiniano III Imperatore functus est; &
multis quidem variisque in Rempublicam meritis æternum sibi con-
ciliavit decus. Namque & Imperatoris jussu ad Hunnorum Regem At-
tilam, eadem, rapinam, incendia, per florentissima Europæ regna cir-
cumferentem, profectus est, aptaque oratione ferocem Regis animum
demulcendo, iramque ejus placando, ereptæ barbaro furori Italiae
laudem

Lib. I.

K k k

laudem apud omnes retulit. Inter ceteros, qui cognatione aut necessitudine aliqua Cassiodorum attigerunt, Heliodorus eminet, & Proba virgo, huiusque pater Symmachus, Romanus ille Patricius posteris quoque ob eruditionem & morum integritatem haudquam ignotus. Patria Cassiodori Scylaceum fuit, Brutiorum in Calabria haud ignobile oppidum. De situ perquam amœno, & origine nomineque urbis huius quæ hic Auctor commemorat, nobis, ne instituti violemus leges, sunt prætermittenda. De anno, quo in lucem editus est, licet inter scriptores nondum conveniat, temporum tamen rationes accuratius inita docent, aut sexagesimo nono, aut septuagesimo post quadringentesimum, eum natum esse. Cæterum pleraque, quæ hætenus Auctor tradidit, ex Theodorici Regis quadam epistola hausit: quæ & hoc illum edocuit, Cassiodori nomen toti genti hæsisse. Hunc autem, de quo sermonem instituit, Aurelium, ut a cæteris discerneret, dictum esse: præterea & Senatorem eum appellatum fuisse, ex eo colligit, quod in plerisque literis hoc nomine ipse utatur. Cum autem illud dignitatis index esse nequiverit (Præfecti enim Prætorio & Consul jam tum etiam functus fuerat munere) sequitur sane, aut proprium fuisse Cassiodoro Senatoris nomen, aut ab aliis ut discerneret, eum ita dictum fuisse, aut per eminentiam illud nominis ei datum, eo quod omni Senatorum Romanorum ordini decus singulare conciliaverit. Et hoc quidem eo minus mirum, quod & Magni cognomen virtutes & merita in Rempublicam egregia Cassiodoro peperere. Falluntur enim iudice Auctore, qui eum Marcum vocant, cum fide digni codices manuscripti Magnum diserte appellent. Postquam literis gnaviter animum, pro seculi istius ratione excoluit, vix ex ephebis egressus, ab Odoacro Herulorum Rege, qui victo Augustulo rerum in Italia potiebatur, ad publicas dignitates evectus, Comesque factus est privatarum, h. e. ut ipse Cassiodorus *Lib. VI. Epist. Form. IIX.* explicat, reddituum Regis privatarum gerere curam iussus est. Hoc autem non infimæ dignitatis fuisse munus inde intelligitur, quod illustres vocarentur, quibus hæc provincia erat demandata. Sed nova adhuc mox facta est accessio, Comesque sacrarum largitionum ab eodem Odoacro est creatus. In utroque munere quanta fuerit Cassiodori prudentia, quanta industria, quanta modestia, pluribus Auctor edisserit. Ut vero instabiles & fluxæ sunt res mortalium

tali um: ita & destructo per Gothos Herulorum in Italia imperio, & Odoacro a Theodorico interfecto, Cassiodorus ut procellæ huic toti Italiæ incumbenti se subtraheret, ad suos lares se recepit, privatam vivendi sortem splendidis istis, quæ gesserat muneribus, ut quidem in votis habebat, commutaturus. Non autem ei licuit esse tam felici, sed denuo rempublicam capeßere iussus est a Theodorico. Siculos enim Brutiosque res novas molituros, Cassiodori auctoritate compressos refrenatosque esse intellexerat, indeque fidem viri huius plane singularem habebat perspectam. Dignum itaque iudicavit, qui sibi ab Epistolis esset: quam etiam provinciam tunc temporis valde honorificam, & cum Cancellariorum hodierno munere comparandam (unde & Cancellarius Theodorici subinde a recentioribus, observante Auctore, vocatur) non tantum subiit, sed ita ornavit, ut summis & immortalibus ipse Theodoricus eum profecutus fuerit laudibus. Quin nulla in Imperio occidentali tam ampla tamque splendida erat dignitas, quam non Cassiodorum promeruisse censeret. Hinc Brutiorum Præfectus est constitutus; mox ad aulam revocatus, ut consiliis suis saluberrimis Regi præsto esset, Quæstor factus est, palatiique insuper, & rerum huc pertinentium curam gerere iussus, Magni Magistri functus est munere, Princepsque dictus est, quod primum inter militares Duces teneret locum. Tot itaque honorum & dignitatum titulis velut cumulatus, in cunctis ita se gessit, ut quo majores conferebantur illi honores, eo majores promereri videretur. Ad Præfecti itaque Prætorio munus, mox vero & Patricii dignitatem evectus, Consulatuque Romano auctus, id omne obtinuit, quo excellens virtus & summa in Rempublicam Principemque merita, remunerari atque pensari ea ætate poterant. Et Consulatus quidem dum functus est munere, Epistolas suas congeßit, inque justum redegit ordinem. Sed & Chronicon eo tempore elaboravit. Gothorum vero historiam, quam tristi fato perisse, eruditus orbis haud immerito dolet, jam antea literarum consignaverat monumentis. Cæterum cunctis hisce muneribus functus est ita, ut Principi æque ac subditis charus, justitiæ, modestiæ & summæ, quæ in hominem cadere possunt virtutum exempla luculentissima, pluribus ab Auctore explicata, reliquerit posteritati. Consul postquam anno elapso deposuit personam, licet ad majus dignitatis fastigium evehi non posset (summum enim jam fuerat consecutus)

nihilo fecius, quoniam nihil prudenter suscipi, nihil finire feliciter posse, nisi Cassiodorus consiliis suis omnia regeret, Theodoricus animadvertibat, Magni Magistri munus altera vice illi imposuit. Plurimum negotii tum illi faceiebant lites, inter Justinum Imp. non ita pridem rei summæ admotum, & Theodoricum Regem ortæ. Maximo odio Arrianos persequabatur Justinus; hinc revocatis ab exilio orthodoxis, ejiciebat contra turpissimi erroris veneno infectos, & omni ratione vexabat. Theodoricus, qui hætenus orthodoxos suas sibi res habere permiserat, irritatus, vix sibi temperare poterat, quo minus in orthodoxos, Justino paria relaturus, æque faveret, furoremque omnem effunderet. Accedebat suspicio, procures Romanos clandestina cum Justino Imp. de restituenda Græcis Italia, agitare consilia, quæ furentem Regis animum adeo incendebant, ut Pontifice in vincula coniecto, Symmachus Boetiusque, summi clarissimi viri, jussu Regis interficerentur. Sed mox ipse Theodoricus, postquam famæ suæ egregiis virtutibus partæ hanc crudelitatis maculam adsperserat, itidem vitam cum morte commutavit.

Lib. II.

Quæ itaque sub Amalasuentha Theodorici ex Chlodovei sorore Audesteda filia, tutelam Athalarici filii gerente, itemque sub Theodahado & Vitige Italiæ Regibus memoratu digna a Cassiodoro gesta sunt, liber secundus edisserit. Et Amalasuentha quidem egregiis virtutibus supra sexus sui conditionem ornata foemina, ex sententia fere arbitrioque Cassiodori cuncta egit: huic vero parum fuit consiliis saluberrimis res Gothorum in Italia firmare, Reginamque quid factu opus esset admonere, aut exterorum Principum literis humanissimis illi conciliare animos, perfidos coercere, illorumque tempestive obviam ire moliminibus: quin suis sumptibus militem legit, fines Imperii ab omnibus hostium insultibus tutos servaturum. Athalaricus quidem quod nec literis nec virtutibus Principe dignis imbutus esset, neque penes Amalasuentham neque Cassiodorum stetit. Ipsi Gothorum Proceres literarum studiis operari indignum Principe judicarunt; homines enim literis deditos umbratile quoddam ut plurimum vitæ genus sectari dicebant, mollesque reddi & effoeminatos, dum inter Musarum recessus latent, & ad res civiles tractandas aut bellum gerendum parum aptos esse. Magistrorum itaque, quibus cura ad omnem sapientiam & virtutem formandi Principem erat demandata, disciplinæ auctori-

tate

tate Procerum subductus Athalaricus, indulgere genio, & omnia voluptatum genera consecrari cœpit, animique & corporis viribus perditis, præmaturam sibi acceleravit mortem. Nihilofecius omnibus licet voluptatum illecebris circumseptus, & velut coopertus, Cassiodorum tamen sapius saniora docentem audivit, variaque subinde ad Reipublicæ & civium salutem pertinentia salubriter constituit. Sed & Præfecti Prætorio dignitate munereque eum ornavit, & fidem ejus dexteritatemque cæterasque virtutes laudavit publice. Quæ ad Senatum Romanum, ipsumque Pontificem hac super re scripserit Athalaricus, quantaque modestia hæc laudes recusaverit Cassiodorus, quanta denique fide hoc quoque munus gesserit, prolixius Auctor commemorat. Sed Athalaricus quidem in ipso ætatis flore rebus mortalium ereptus fuit. Amalasuentha itaque oneri imperii ferundo, & regendæ ferocissimæ genti se imparem futuram rata, Theodahadum Principem, hominem avarum & imprudentem, & quod maximum erat, sibi ob justas reprehensiones summopere infensum, in imperii consortium recipit. Quo ipso quam male & Gothorum genti & sibi ipsi consuluerit, eventus docuit. Iram enim odiumque hominis, ut ut tectum hætenus reconditumque, summum, quo ab Amalasuentha affectus erat, beneficium adeo non lenire & permulcere poterat, ut nefando scelere solio dejectam missamque in exilium, & vinculis compedibusque oneratam interfici jussit. Cassiodori nihilofecius in tanta rerum omnium perturbatione, inter ista fortunæ inconstantis ludibria, eadem semper fuit auctoritas, eadem Principum gratia. Namque & ipsi Theodahado ab Epistolis fuit, quam provinciam semper sustinuerat, & ut justitiæ haberetur ratio, prout rerum status ferebat, omni ope annitebatur. Sed & cum ea ætate gravissimæ in Ecclesia super Concilio Chalcedonensi exortæ essent lites, itidem pluribus ab Auctore hic expositæ, Cassiodorus Romani Pontificis hac de re exquirere sententiam, ut doctrinæ puritati consuleretur, non minus suarum esse partium arbitratus est: scholas quoque & literarum sanctiorum sedes Romæ instituit, cœlestis doctrinæ strenuos propugnatores daturas; in summa rei frumentariæ inopia, quæ non tantum Romæ sed Italiæ universæ incumberebat, levare annonam curavit: judicesque suorum munerum admonuit: nihil denique fecit reliqui, ut omnibus bene esset. Caterum Justinianus Imperator mortem nefando scelere

Kkk 3

Amala-

Amalasuenthæ illatam ultricibus pœnis vindicaturus, signa intulit Theodahado. Bellico strepitu omnis Italia personuit: Cassiodorus legendo militem, parando arma, muniendo oppida, boni civis æque ac ducis partes explevit. Sed quo minus Gothi dignum quid patria avitæ virtute gererent, supina Regis ignavia, Platonica Philosophiæ amore perperam ab ipso excusata, fecit. Ipse itaque regno exutus, & ab Gothis contrucidatus, & scelerum & inertiae suæ pœnas gravissimas quidem, ast promeritas dedit, docuitque posteros, non semper felices Respublicas esse, summa rerum quando est penes Philosophos. Qui Theodahadum excepit Vitiges, fortior quidem & bellicosior fuit, ast neutiquam felicior. Res enim Gothorum in Italia in præceps euntes adeo stabilire firmareque non poterat, ut Romam quoque caput rerum a Belisario captam, frustra illi iterum eripere anniteretur. Quin magna exercitus parte multatus, Ravennam Gothicorum Regum sedem seque ipsum Græcis dedere coactus est. Cassiodorus interim sub hoc quoque Rege Præfecti Prætorio munere fugitur, omnesque cogitationes atque consilia eo confert, ut inter armorum strepitum bellicosque tumultus, belli tamen incommoda minime sentirent subditi. Militarem enim disciplinam ad pristinos redegit mores, nec, ut divina humanaque a milite violarentur leges, permisit, effecitque adeo, ut in bello non minor videretur tranquillitas, ac in pace. Illud vero merito quis miretur, nec negotia illa gravissima, nec difficillima Reipublicæ tempora, rerumque omnium summam perturbationem, a literarum, præsertim divinarum studiis Cassiodori animum avocare potuisse. Quin hoc ipso tempore duodecim Epistolarum a se scriptarum libros edidit, & de anima doctissimum librum, qui hodie num in nostris versatur manibus, conscripsit.

Lib. III.

Gothorum interim in Italia res in dies magis magisque in præceps ruebant, gravissimaque mala Italiæ imminebant: præterea tempus adeo turbulentum erat, ut nec iustitiæ, nec legibus in posterum locum futurum, prudentiores judicarent: cum Cassiodorus rerum aulicarum pertæsus in monasterium se abderet, precibus Numinisque cultui vacaturus, literarumque studiis quod supererat tempus consecraturus. Et illud quidem est, quod libro tertio Auctor noster persequitur. Cæterum nec metu, nec alia ulla causa, quam quod hominem sapientem & Christianum hoc deceret, adductum fuisse Cassiodorum,

ut

ut publicarum rerum administrationi se subduceret, contendit, refellitque Magdeburgensium centuriarum conditores, qui secus existimant. Trithemius quoque illi vapulat, qui existimat, Cassiodorum Boetii supplicio perterritum, certio remque de eo factum, in huncce sese recepisse portum: perperam sane, iudice nostro, cum post mortem Theodorici, sub Amalasuentha, Theodahado & Vitige, amplissimis eum functum muneribus annales scriptoresque fide digni testentur, & ipsi Cassiodori libri, præsertim epistolæ, hoc loquantur comprobentque. Nec illos sine censura dimittit, qui monasterium, in quod se abdidit Cassiodorus, prope Ravennam fuisse docent; namque in Calabria non procul ab urbe Scylaceo, in qua lucem adspexerat, monasterium ab ipso conditum esse, in quo, postquam civilium rerum tractationi valedixerat, ætatem transegit, argumentis non contemnendis evincit. Quæ de situ hujus monasterii, cui nomen Vivarii (Viviers) fuit, noster commemorat, ex ipsius Cassiodori epistolis sunt deprompta. Excusat quoque splendidum monasterii ornatum, nec monasticæ disciplinæ leges a Cassiodoro hoc ipso migratas contendit: laudat contra eum, quod solenni ritu Monachorum ordini adscribi voluerit, & quod initio Abbatis dignitatem in suo monasterio recusaverit, & ex eo singularem ejus modestiam satis superque elucescere contendit. Hinc omnem monasticæ disciplinæ, quam Cassiodorus observari in suo monasterio voluerit, rationem edisserit. Nimirum præterquam, quod certæ horæ precibus fundendis & divinis laudibus celebrandis, erant destinandæ; divinarum præcipue literarum, maxime Psalmorum sedulam tractationem monasterii sui alumnis commendavit, & hunc in finem ipse commentarium omni eruditionis genere refertum in Psalmos composuit: Patrum inde, præsertim Cassiani, lectionem jungi voluit; quin ne desides ulla ratione essent, tempusque otio contererent, tum aliis laborum generibus, tum maxime libris transcribendis, eos exerceri, pulchrum & salutare duxit: nihilque ab illis intermittere voluit, quod ad alendam & fovendam pietatem, vitia autem debellanda facere videretur. Hæc itaque Cassiodori disciplina cum accurate respondere legibus Monachis a Benedicto præscriptis, concludit noster, nihil obstare, quo minus asseramus, Cassiodorum ipsam Benedicti disciplinam secutum esse, Baroniumque secus sentientem refellit. Sed divinis literis ex lege Cassiodori ita vacare debebant monasti-

cæ

cæ disciplinæ alumni, ut liberales artes literasque humaniores non negligerent. Tertulliani & Basilii secutus est exemplum, qui, quantum commodi, quantum præsidii profanorum auctorum lectio divinarum literarum cultoribus afferret, & abunde intellexerunt ipsimet, & sapius quoque docuerunt. Cassiodorus itaque viam suis monstravit, Grammaticamque artem, Rhetoricam, Dialecticam, & Mathematicas disciplinas, in libris de artibus liberalibus & disciplinis breviter complexus est, auctoresque præstantissimos, ex quibus hæc omnia commodè hauriri possint, indicavit. Hisce artibus postquam mentem quis probe excoluit & perpolivit, tum demum sacrarum literarum studiis rite operabitur. Quam & hic quis ingredi viam debeat, in suis Institutionibus accurate docet, doctoresque veteres, qui Scripturam sacram & singulos ejus libros interpretati sunt, laudat. Nec illos prætermittit, qui introductiones, ut Auctor vocat, in Scripturam S. scripserunt: de conciliis generalibus, quo pacto legendi illorum canones sint, cæterisque Theologiæ partibus abundè præcipit: quæ prolixè ex Auctore commemorare superfedemus, cum in ipsis Cassiodori Institutionibus a quolibet facile legi possint. Omnes vero hosce libros, quos laudat, comparavit sibi Cassiodorus, ut Monachis suis nulla ad eruditionem perveniendi deesset occasio: quin & viros eruditos, ut literas in monasterio suo docerent, liberaliter invitavit. Præcipuus inter eos fuit Dionysius, quem Exiguus vocant, cui cum Cassiodoro arctissima intercescit amicitia. Finit tandem huncce librum Auctor mortem Cassiodori describendo, licet pauca admodum & de tempore & de genere mortis cæterisque memoratu dignis posteritati innotuerint, & elogia quibus venerabilis Beda, Alcuinus, Hincmarus, Segebertus, Robertus de Monte, & alii Cassiodorum ornarunt, subiungit.

Lib. IV.

Ultimus denique liber de scriptis Cassiodori ex instituto agit, & quicquid præclarum ac memoratu dignum in illis occurrit, sistit. Nimirum epistolas Cassiodori barbaro quidem & incompto, ut sæculi istius erat genius, sermone esse scriptas, interim varia & recondita quandoque eruditione refertas: quandoque etiam in vocum originibus investigandis & explicandis, quid linguæ genius indolesque permittat, parum pensi eum habuisse, ut cum uxorem inde dictam putat, quia est *ut soror*, beatum, quia est *bene aptus*, & quæ sunt hujus generis

generis alia. Decori quoque migravit leges, dum eruditionem ubique & interdum intempestive admodum ostentat. Namque, ut unicum afferamus, dum Theodorici Regis nomine Theonium increpat, quod purpuram Regi mittere neglexerit, de natura purpuræ tam prolixè disserit, ut Doctoris aut Magistri philosophiam explicantis, non autem Regis ministrum redarguentis & quid fieri velit jubentis, verba se legere, unusquisque crederet. Quæ autem in hisce epistolis lectu digna occurrunt, Auctor diligenter excerpta unico velut fasce complexus est: ne sententiis quidem effatisque pulchrioribus, quæ pondus aliquod momentumque habent, & ingenii quandam vim præseferunt, prætermittis. Sed præcipue utilitatem, quæ ex Cassiodori epistolis ad lectores redundare potest, comprobant series illa dignitatum & munerum illustrium, ea tempestate in Imperio occidentali usitatorum, quam ex VI. & VII. *Epistolarum libro* collectam Auctor hic exhibet. Namque munerum horum rationem nemo accuratius facile noverat Cassiodoro, rerum civilium peritissimo viro, & qui insuper nomine Imperatoris solennibus & usitatis formulis unicuique munus suum conferebat. Epistolas Cassiodori excipit liber de anima, in quo quæstiones gravissimas de spiritualitate, de immortalitate, de præexistentia, & virtutibus vitiisque animæ, ejusque facultatibus, & cæteras, accurate & solide pertractat; cujus summam itidem hic legere licet. De Chronico Cassiodori hoc saltem observat, quod a nonnullis, Panvinio, Scaligero &c. temporum rationes minus accurate inivisse dicatur. Sed excusat tamen Cassiodorum, & multos errores ex illorum, qui codices descripserunt, inscitia aut negligentia profluxisse arbitrat. Prolixius de Commentario Cassiodori in Psalmos disserit, observatque Augustini & Hieronymi vestigia eum potissimum legisse: ita tamen, ut inter Augustini & Cassiodori commentationem magnum nihiloscus intercedat discrimen. Quæ de Prophetis & prophetiis Cassiodori fuerit opinio, ex Prolegomenis ejus in Psalmos refert: nec illud prætermittit, censuisse Cassiodorum, omnium Psalmorum auctorem esse Davidem sanctissimum Regem; quæ vero in frontibus quorundam Psalmorum conspiciuntur virorum nomina, cantores solum ea ætate illustres & celebres designare. Quid *diapsalma* sit, multis quoque in suis Prolegomenis edisserit Cassiodorus, facitque haud obscure cum Augustino, cessationem vocisq; interruptionem hoc

nomine denotari afferentis: de modo Psalmos cantandi, & aliis huc pertinentibus argumentis pluribus, ibi Casiodorus differit, itidem a nostro hic relata. Sequitur hinc Historia Tripartita, ex Socrate, Sozomeneo & Theodoretis collecta, quam ex Græco sermone in Latinum per Epiphanium Scholasticum transferri curavit Casiodorus. Beatum Rhenanum censuisse addit Auctor, hunc Epiphanium nec Græci nec Latini sermonis satis peritum fuisse: nec diffitetur eum barbaro & impuro sermonis genere uti, sensum tamen auctorum eum accurate satis referre contendit. Notat quoque hac occasione aliquot Socratis & Sozomeni errores, quos tamen quod non emendari curaverit Casiodorus, mirum non esse ait, cum illi neutiquam constitutum fuerit, hosce scriptores corrigere. Inter libros Casiodori deperditos primum locum tenet Historia Gothorum: hinc & de orthographia quæ scripsit, & cætera opuscula ab Auctore indicata, temporum injuria nobis eripuit. Commentarius autem in Canticum canticorum, & liber de amicitia, qui Casiodori nomen præ se ferunt, sunt spurii foetus aliumque habent parentem. Finem tandem operi Auctor imponit, regulas morales politicasque, & effata notatu digna ex operibus Casiodori collecta subnectendo.

JOANNIS LA PLACETE, BENEARNI, OBSERVATIONES

Historico-Ecclesiastica, quibus eruitur veteris Ecclesiæ sensus circa Pontificis Romani potestatem in definiendis fidei rebus.

Amstelodami, apud Georgium Gallet, A. 1695. in 8.

Constant. Alfab. 1.

DOgma quoddam Ecclesiæ Romanæ primarium evertere, & enervare propugnatam ab ea acriter maximi, qui audit, Pontificis de rebus fidei decernendi potestatem, Auctor eruditissimus hoc opere constituit, ac ita quidem, ut omissis Scripturæ testimoniis, sepositaque interim analogia fidei, & variis exemplis silentio involutis, istud tantum agat, quo ignotam prorsus veteri Ecclesiæ supremam istam potestatem fuisse demonstraret. Equidem jam plures, nec eos incelebres Romanorum quoque partium Theologos, Launorum puta, Maimburgium, Du Pin, atque alios doctissimis illam quæstionem lucubrationibus illustrasse fatetur; curam tamen non certe tantam, quantam rei momentum.

mentum flagitarit, eos adhibuisse perhibet; qua de causa nunc (Reformatis autem additus Auctor est) studium paulo plenius impendere eidem voluerit. Prodiit ante annos aliquot rude, ac prout ipse haud dissimulat, nondum satis elaboratum hujusce lucubrationis tentamen, tredecim constans observationibus. Sed illæ heic ad sex & triginta excreverunt, easque in classes duas Auctor dispescuit, quarum una observationes generaliores, altera specialiores complectitur. Illæ ex communi totius antiquitatis inspectione petuntur; hæ ex singularibus quibusdam partim eventis partim concertationibus, quæ in historia ecclesiastica passim deprehendit Noster, efformatæ sunt.

Excusso igitur ante omnia statu quæstionis de infallibili Pontificis, ut Pontificis, & aliquid e cathedra pronunciantis judicio, ignotam plane veteribus fuisse ait prærogativam, quam aut ipsi sibi asserant, aut a suis sibi vindicari concedant supremi curiæ Romanæ moderatores. Nihil etenim de ea in illorum monumentis apparere, & si quam ii forte Præsulis Romani in edenda de rebus fidei sententia auctoritatem venerati fuerint, (id quod tamen nemo satis evicerit,) diversam eam admodum fuisse ab hac, quam recentiores Papæ vulgo largiantur. Huic enim se opposuisse hæreticos primum omnes, quorum sententia, utut parum huic facere cuiquam videri possit, momentum tamen non plane nullum in hoc negotio sustineat. Ad minimum ut probe perpendatur requirit, cur nulla eos ideo Concilia damnarint? nulli hæreseologi notarint? nulli scriptores confutarint? Quin nec orthodoxos quidem in agnoscenda qualicunque Pontificis infallibilitate consensisse, per testimonia complura ab adversariis allegata latius probatum dat: cumque diversas adeo circa hunc apicem & repugnantes in vetustorum Patrum scriptis occurrere opiniones videamus, incassum laborare ait Papæos, ubi illorum testimonio auctoritateque suas firmare partes velint, quandoquidem ipsi fateantur, Patrum, nisi consentiant, auctoritatem pro firma non esse habendam; prout in Dissertatione de insanabili Romanæ Ecclesiæ Scepticismo Anglice quondam edita se palam ostendisse dicit. Ulterius supponit, non existimasse veteres, hanc Pontificis infallibilitatem ad fidem pertinere: unde rursus auctoritas Patrum in hoc negotio plane corruat, ipsis adversariis doctibus, Patres, etiam consentientes, errare posse, nisi dogma, quod unanimiter tradant, ad Ecclesiæ fidem pertinere testentur. Imo per

- hoc ipsum manifeste tolli notat hanc infallibilitatem: non enim eos Pontificem pro fidei regula potuisse agnoscere, si dogma hoc ad fidem pertinere nequaquam censuerint; fidei certe regulam ad fidem non pertinere, prodigio facit simillimum. Sed propius ad rem accedens, quemadmodum ad infallibilem controversiarum de fide iudicem nihil pertinere magis innuit, quam ut habeatur supremus librorum theologorum censor: ita sibi maxime inservire arbitratur, quod nemo olim id muneris Romano detulerit Pontifici. Negare siquidem Ambrosium Ansbertum, octavi, ut Labbeus ostendat, seculi scriptorem, quenquam ante se libros, quos scripserit, Romani Præfulis iudicio subjecisse. Veteres præterea nec approbationem Pontificiam, nec improbationem, tantopere fuisse reveritos, erudite per exempla quædam illustriora declarat. Canonem imprimis librorum sacrorum a Pontificibus Romanis fixum, variis subinde diversorum contradietionibus subjectum sistit. Neque insuper exiguum pondus deprimi reputat ex œcumenicis Conciliis, tantopere olim expetitis & tam frequenter habitis. Non enim veteres tot se laboribus exposituros, tot devoratorios fuisse credit molestias, quales utique Concilia illa comitentur, si via longe faciliori ac minus operosa, a Pontificis effato eadem sperari posse commoda sibi persuasissent. Hanc autem deprehendi ipsorummet Pontificum in antegressis seculis bene multis modestiam, ut in causis dubiis ac gravioribus decisionem tali conciliorum congregationi sponte reliquerint. Quid? quod etiam excussas definitasque a Pontifice causas novo subin examini Concilia subjecerint? quod veteres a iudicio Pontificis ad Concilium provocari passi sint, & id quidem in rebus non ad disciplinam modo, sed & ad fidem ipsam pertinentibus? Ut taceamus, quæ de iudiciis Pontificum frequenter in Conciliis non tantummodo expendi, verum etiam rescindi solitis, ex antiquitate ecclesiastica producit. Hoc certe magis adhuc arduum, quod ipsam excommunicationem in Pontifices propter sua iudicia vibratam exemplo Julii, qui ob defensum Marcellum Ancyranum, & aliorum, qui ob alia decreta tale quid perpessi fuerint, demonstrat, quodque approbata a Romano Pontifice Concilia vicissim sæpius abjecta introducit. Nec veteres hac libertate citra juris fundamentum usos putat: illam enim non posse cuiquam denegari, testimoniis Augustini & Hilarii confirmat. Ista vero dogmata cum in veteri Ecclesia constan-

constanter personuerint: nihil eorum, quæ a quocunque proferuntur, firmum esse, nisi Scripturæ auctoritate fulciatur; solas esse Scripturas, quibus absque ullo examine secure credi possit; e Scripturis denique dijudicanda omnia ac singula; (unanimem autem super hæc consensum ob oculos proponit;) fortiter dispelli cunctas arbitratur nubeculas, quas de cæca obedientia Romanorum Pontificum decretis præstanda obijcere quis fortean voluerit. Electionem denique Pontificis allegat, circa quam veteres non eam curam adhibuerint, quæ cum hodierna diligentia in eadem observari consueta ullo modo queat comparari. Longe vero magis futuros fuisse eosdem ait sollicitos, si pro immota fidei regula eum amplectendum existimassent.

Has generales observationes, nulli speciatim seculo, nulli peculiari eventui affixas, aliæ nunc & particulares pleraque, juxta seculorum & negotiorum seriem excipiunt. Ac primum inter eas locum controversia solemnitas circa celebrationem Paschatos seculo secundo exorta, tertioque renovata, & quarto definita, nec omnino tamen extincta occupat. Hæc disputationem Polycarpum inter & Anicetum, Victoris item & Polycratis certamen memorat. Inde ad eorum argumenta respondet, qui controversiam istam non ad fidem sed ad ritus spectasse regerant. Asiaticos eo ipso, quod Victori restiterint, ab Ecclesia separatos & in schisma prolapsos nequaquam fuisse, adversus Baronium tuetur. Ex obedientia autem a plurimis Præfule Romano Paschatos tempus definiti negata colligit, quam parum olim dogma de ejus infallibilitate fuerit cognitum. Mox ad quæstionem de hæreticorum baptismo seculo tertio motam procedit, ubi Stephani de non baptizandis hæreticis decretum exhibet, istudque ab Ecclesiis permultis non admissum narrat. Dicta circa hanc disputationem ab Augustino satis aperte testari statuit, ignotam illi fuisse Pontificis infallibilitatem. Imo ne illos quidem, qui baptizari hæreticos similiter noluerint, Stephani iudicium omni ex parte secutos probat. Cum enim hic omnium omnino hæreticorum baptismum pro rato habuerit, tres vicissim celeberrimas Synodos, Arelatensem, Nicænam, & Constantinopolitanam, tale quid minime pronunciasse de baptismo illorum hæreticorum, qui formulam a Christo præscriptam neglexerint. Cæterum quoniam præter alios Natalis imprimis Alexander priori illi asserto se opposuit, hinc ex instituto octo ejus argumenta dissolvit. Concedunt interim ad-

15

Sect. II.
Obs. I.

2.

3.

3. versarii, quod Synodo Nicænæ I. Sylvestri Legati adfuerint, ac Syl-
vester omnibus in ea gestis consenserit. Sed & huius decretis diversimode fuisse repugnatum Auctor annotat, quod salva manente Præsulis Romani potestate fieri profecto non potuerit. Liberium a veteribus multoties introduci monstrat veluti in Arianam hæresin prolapsum; effugia vero quæ adversarii meditentur, dum confessionem illam, cui Liberius subscripserit, hæreticam fuisse pernegent, præcludit, & non pauca curiosa pariter atque utilia in medium adducit, quæ illam formulam propinquius paulo attingunt. Seculo quarto exortas ait lites circa unam vel trinam hypostasim, & tum quidem Pontifices favisse unius hypostaseos defensoribus; eos ergo, qui tres asseruerint, non potuisse non Præsules Romanos errori obnoxios existimare concludit. Idem assertum roborat ex Zozimi iudicio Celestium protegente, quod & Afri Episcopi aperte spreverint, & ipse aliquanto post revocare veritus non fuerit. Non parum quoque huc conferre statuit res gestas illorum temporum, circa quæ suas opiniones in publicum divulgavit Nestorius. A Celestino hunc damnatum, & Cyrilli anathematismos illius quidem auctoritate probatos scribit, sed vicissim eos a multis improbatos, Nestoriumque defensum subjicit. Similiter ex Eutychianismi historia, infallibilem Pontificis de fide decernendi potestatem non parum detrimenti capere affirmat. Dixerat Proclus Cptanus suo ad Armenos Tomo, unum de Trinitate crucifixum. Hoc avidè arripuit Petrus Gnapheus, Antiochenus Episcopus, & Trifagio addidit. Sed multis reclamantibus res ad Felicem III. Episcopum Romanum delata est, qui eam propositionem ceu hæreticam damnavit. Sed & hoc decreto a multis contradicendum, ignotumque adeo tum fuit illud supremi capitis in Ecclesia Romana iudicium submississima cum observantia suscipiendum. Et quid cuncta recensemus latius distinctiusque? Plures enim apud Nostrum supersunt observationes, quam ut singulis exactè proponendis spatium nobis præfixum sufficiat. Refert enim huc prolixius neglectam Pontificis auctoritatem in controversia de tribus capitulis acerrime agitata, & in ea, quæ circa titulum Episcopi universalis sexto seculo deferbuit. E seculo septimo Honorium a plurimis Conciliis ac Pontificibus damnatum sistit. E seculo octavo disputationem de cultu imaginum; e nono statutum Eugenii II. circa probationem aquæ frigidæ a Ludovico Pio improbatum, Papæis hodie-

hodiernis in sua hac contentione graviter obesse; seculo decimo immediatos Formosi successores sese ipsos invicem pro infallibilibus non habuisse asserit. Testari etiam de credita Pontificum auctoritate erroribus obnoxia tot circa supremam eorum in temporalia potestatem concertationes; testari duo privilegia Henrico IV. Imperat. a Nicolao II. & Paschale II. concessa ac minus reverenter habita; testari decretum Celestini V. de abdicatione a plurimis impugnatum; testari controversiam de paupertate Franciscanorum, quam componere Pontifices ubi studuerint, contradicentium non levem fuerint experti pertinaciam. Cuncta autem hæc usum eo majorem legentibus videntur allatura, quo se ubique intimius in ecclesiasticæ historiæ adyta abstrusiora immisit Auctor, cui nondum sufficit hæc adduxisse hactenus, quandoquidem coacervavit insuper, quæ ex veteribus Tertullianus, Ambrosius, (vel qui lateat sub ejus nomine scriptor sat antiquus,) Hieronymus, Augustinus, alique dixerint cum opinione eorum, qui Pontificem errare nescium putent, apertissime pugnantia; ac denique illorum conatum reddere allaboravit irritum, qui ex antiquorum scriptis suæ opinioni patrocinari studeant. Etenim ad testimonia, quæ allegari vulgo solent, Romanorum ante Siricium Episcoporum, Irenæi item, Cypriani, Ambrosii, Hieronymi, Innocentii I, Augustini, Prosperi, Concilii Ephesini I, Cyrilli Alexandrini, Theodoreti, Leonis I, Petri Chrysologi, Concilii Chalcedonensis, atque Agathonis uberius respondet, nullumque horum omnium id, quod velint adversarii, intendere, ad ductum singulorum innuit.

*PERA LIBRORUM JUVENILIUM, QUÆ INGENUOS UTAM-
que ad eruditionem & bonam mentem affectantes Adole-
scentes donat JOH. CHRISTOPHORUS
WAGENSEILIUS.*

Altorfi Noricorum apud Io. Hofman. 1695. in 8. Alphab. 17. plag. 5.
Cum varix extent erudiendæ juventutis methodi, optimam tamen-
ratus est celeberrimus Autor, neque difficilem nimis molestamve;
sed & utilem brevemque, ad quam ipse filium suum a pueri-
tia inde usque ad ætatem prævectiorem instruxit. Igitur quod
rem successu non caruisse, & ejus exemplum a magnis quoque viris
peti animadverteret, isthoc libro disciplinas illas omnes est com-
plexus

plexus, quibus animum filii recte olim imbuat. Eam proinde nos quoque trademus, ut habeant forte alii, quod cum fructu suo sequantur. Ante tamen quam id fiat, tituli rationem exponi oportet. Istam vero desumit Autor ex I. Sam. XVII. 40. quæ verba Latinus vetus Interpres sic transtulit: *Et tulit (David) baculum suum, quem semper habebat in manibus: & elegit sibi quinque limpidissimos lapides de torrente, & misit eos in PERAM pastorem.* Atque ita ea applicat, ut, velut David quinque lapides e torrente lectos in *peram* condidit, sic ipse quoque ex humanæ omnis doctrinæ fluentis depromptos scrupos totidem *Pere Literariæ* loculamenti includat. Ac neque infrequens ait *Pera* five *מקור* nomen hoc sensu apud Judæorum Magistros, quippe quo illis Excerpta ac Monita Sapientum veniant; sed & apud Latinos scriptores usurpari, *Æsopi* apud Phædrum exemplo docet, qui *peras nobis Jovem duas imposuisse*, alicubi ingeniose fingat.

Id monendum est præterea, pleraque ab Autoris filio mandata fuisse memoriæ, vegetæ apud pueros cumprimis tenacique, & disciplinas fere omnes ita tradi, ut quæstioni addita sit responsio; qui optimus docendi & tradita retinendi modus a doctissimis semper viris fuit habitus.

Sunt autem Loculamenta quinque, sex voluminibus peculiari-
bus comprehensa, in quibus quid reconditum sit, sigillatim nunc exponemus.

Igitur Loculamento primo (in cuius Præfatione linguæ Latinæ
p. 3. 4. usum tantum non esse, ut ea carere prorsus nequeamus, aut sine ea
p. 9. doctus nemo fieri possit, affirmat) insunt: de *Particulis Latini ser-*
p. 11. *monis* ex Horatii Tursellini libro de *Particulis Excerpta*, quas ut
p. 6. plurimum negligi, & pueros vix balbutientes ad Latinæ linguæ lo-
p. 10. quelam ineptissimo consilio conatuque assuefieri, vehementer dolet;
commemorans insimul, illustrissimum Joh. Weickhartum A U E R S-
P E R G I U M Principem, Ferdinandi III. ac IV. Aularum supremum
Præfectum, in musei sui mensa semper Lexicon, Grammaticam & Tur-
p. 105. sellini de *Particulis* librum ad manus habuisse repositos. Ista vero Ex-
p. 136.cerpta sequuntur alia ex Phœdri Fabulis, atque hæc rursus alia ex Cur-
p. 231. tio, tum porro ex Plinii Secundi Epistolis, exque Cicerone demum;
p. 310. Gnomæ dein illustres veterum sapientum, singulæ sub titulis suis col-
locatæ

locatæ; Artisque Rhetoricæ, Poeseos Germanicæ Latinæque, tum de
copia verborum, ac tandem de stylo, præcepta singularia.

Loculamentum secundum complectitur Synopsin Doctrinæ
Spharicæ, Præcognita Geographica, Mnemonica Geographica, & Sy-
nopsin Geographiæ; in quibus plurima tradit egregia omnino, ac par-
tim ab ipsomet, cum peregrinaretur, olim observata; quæ juvabit pro
instituti nostri ratione delibasse. Itaque inter alia refert, Evoræ Lusi-
taniæ urbe in foro mensis adsidere tabelliones, qui omnibus eorum
opera indigentibus, soluto pretio operam locent in scribendis amato-
riis aut aliis epistolis, vel epicediis, epithalamiis, syngraphis, libel-
lisque supplicibus; eundemque morem passim in Hispania obtinere.
Compostellæ affirmat fide famæ, superesse *Athaulphi* Præfulis infulam,
quæ jusjurandum concipientium capitibus soleat imponi, & qua ii, qui
fidem pejerando fallant, sese exuere amplius non possint. Tabulas de-
hinc Alphonsinas Toleti asservari ait, quæ Alphonso Hispaniæ Regi
tonnis auri 4. constiterint; & in Galliæ castello *Bois de Vincen-*
nes vas vetus æneum argento incrustatum, cuius usus sit Regum Gal-
liæ liberis baptismo lustrandis, asservari. Estq; porro legere jucundum,
quod insignia urbis Biturigum (*Bourges*) asinum representent cathedra
insidentem, unde qui indigni honoribus literariis admoventur,
Bituricensium insignia referre joculari verbo dicantur. Templi cathe-
dralis Lugdunensis in Gallia notam esse inquit in porta anteriore
lepores quatuor, quorum singuli sigillatim binis auribus præditi vide-
antur, cum universe non nisi quatuor aures numerentur; atque in
templi cathedralis apud Santones (*Saintes*) S. Petro dicati muro ex-
teriori penultima Alphabeti literæ Y signum extare, indicem, tot Ca-
rolum M. cuius illud opus feratur, in Galliis templa excitasse, quot il-
lud elementum præcedant literæ alia: Julii vero Cæsaris Scaligeri se-
pulchrum & cranium occipiti acuto notabile monstrare Agenni Fran-
ciscanos; quemadmodum Montispessulani Francisci Rabelæsii scri-
ptoris admodum festivi mordacisque, & qui in Academia, qua urbs
illa gaudet, docuit, pileus & toga adhuc dum servantur, quibus se in-
duant Candidati supremorum in Medicina honorum, cum profectum
suorum specimina edunt, hisque ait in solemnibus inauguratione,
vade & occide Cain, acclamari ex veteri consuetudine. Suizeros sive
Helvetios nomen suum illud non a pago Suits, in quo primum pro li-

- p. 198. bertate fuit pugnatum, sed a voce *Succus* habere, & Suiceros Suecorum propaginem esse, cum quibusdam arbitratur. Pagum vero *Uriensem* sic dici non ab urbe Uri, sed a Uro bove sylvestri, cujus caput pagus hic habeat in insignibus, præsertim cum ingruente bello, qui ex incolis classicum, ingens cornu more peculiari inflans canit, *Urus Uriensis*, der Stier von Uri/ appelletur, contendit. Occasionem Helvetici foederis Bernensi armamentario hoc disticho inquit esse inscriptam, ac tradit posteritati:

Da Demuth weint und Hochmuth lacht/
Da ward der Schweizer Bund gemacht.

- p. 246. 247. Deinceps, quando ædem Lauretanam delineat, conclavis istius, quod B. Mariæ domunculam ex Pontificiorum fide complectitur, inscriptionem, prout ipsam descripsit olim, simul adfert, quam nos quoque hic inferemus:

CHRISTIANE HOSPES:

Qui pietatis votiva causa huc advenisti:
Sacram Lauretanam Domum vides, divinis
Mysteriis & Miraculorum gloria, toto Orbe
terrarum venerabilem. Hic sanctissima
DEI Genitrix Maria in lucem edita; hic
ab Angelo salutata; hic æternum DEI
Verbum Caro factum est. Hanc Angeli
primum e Palestina in Illyricum advexere,
ad Tersactum oppidum, Anno salutis
M CC XCI.

Nicolao IV. Summo Pontifice. Triennio post,
initio Pontificatus Bonifacii IIX. in Picenum
translata, prope Recinetum urbem, in hujus collis
nemore, eadem Angelorum opera collocata est:
ubi loco, intra anni spatium, ter commutato,
hic postremo sedem divinitus fixit, anno abhinc
CCC. Ex eo tempore tam stupendæ rei novitate
vicinis populis in admirationem commotis,
tum deinceps miraculorum fama longe lateque
propagata, sancta hæc Domus magnam apud

omnes

omnes gentes venerationem habuit, cujus parietes
nullis fundamentis subnixi, post tot seculorum
ætates, integri stabilesque permanent. Clemens
Papa VII. illam marmoreo ornatu circumquaque
convestivit, Anno Domini 1525. Clemens IIX.
Pont. Max. brevem admirandæ translationis
historiam, in hoc lapide inscribi jussit, Anno
1590. Antonius Maria Gallus S. R. E.
Presb. Card. & Episc. Auxini, S. Domus
Protector, faciundum curavit.
Tu, pie Hospes, Reginam Angelorum, &
Matrem gratiarum hic religiose venerare;
ut ejus precibus & meritis a dulcissimo Filio,
vitæ auctore, & peccatorum veniam, &
corporis salutem, & æterna gaudia
consequaris.

Hannoveram urbem a cerevisia, quæ ibi optima ex tritico coquatur, p. 293.
commendat, & quæ Breybahn nomen inde acceperit, quod *Conradus Breybahn* e pago Stœcken Hannoveræ vicino oriundus, & Hamburgi artem coquendæ cerevisiæ edoctus, factò anno 1526. periculo, longe meliorem Hamburgensi cerevisiam, & qualem Poeta vocat, insanum bonam, produxerit, hoc disticho a nonnemine celebratam:

Grandia si summo fierent convivia cælo,

Breybanam superis Juppiter ipse daret.

Pragæ id notatu esse dignum dicit, quod in macello, etiam cum maxime calet ætate, nulla musca carnes sectari & inficere soleat, arcen- p. 316.
te eas musca quadam, ad cœlestium astrorum singulares influxus ex materie ignota efficta, qua illius artifex supremum, quod meruerat, supplicium effugerit; & Onoldsbachii refert in Technophylacio asser- p. 360.
vari Ovidii Metamorphosin, totam secundum omnes fabulas ab *Andrea Neubergero*, amico suo singulari, e cera scitissime expressam. Quæ vero de Maximiliano I. Imp. narrat, pene fidem superant, vera tamen; quod nempe is Ulmæ, in excelsæ turris, antequam pinnis & lorica cingeretur, extremis lapidibus ita steterit, ut alterum quidem pedem in libero aere extulerit agitaritque, alterius vero pedis partem dimidiam extra solum in quo consistebat, promoverit, media tantum p. 369.
plantæ

M m m 2

- plantæ parte nixus; monstrarique ait etiamnum locum in quo constiterit Imperator, fidem faciente rei gestæ inscriptione adjecta. Singulare porro mulierum alias convitiis proscindendum poenæ genus apud Mülhufiensis annotat, ubi maledicæ collo lapis 25. librarum pondere, qui caput muliebrem linguam exsertam habens refert, atque *der Klapperstein* sive *lapis blatero* dicitur, appendatur, atque sic ea ornata, quando hebdomadariæ nundinæ celebrantur, ab apparitoribus per forum circumducatur. Incolas urbis Swollensis monstrare adhuc refert *Thoma Kempis* imaginem, cui subscriptum symbolum, quo vivus uti consueverat: *In omnibus requiem quasi vi, sed non inveni, nisi Hoepfens oder Bœpfens* hoc est, *nisi in angellis sive abditis recessibus & libellis*. Quem dein, ubi de Haga Comitum agit, promittit *Autor* librum de *Hebræo-Germanica literatura nostratium Judæorum*, propediem gestimus videre. Falli eos arbitratur, qui Erasmus Roterodamum vulgo conceptum persuadeantur, cum patre Gerardo Sevenburgenfi & matre Margareta, Petri Medici filia, in lucem fuerit editus. Horologia dicit in Suecia esse rarissima, temporum tamen vices ex rupium umbris, prout hac vel illac conspiciantur, satis commode ab incolis distingui.
- p. 586. Finlandorum linguam litera F plane carere observat ex Andrea Buraeo, nec ullum eam habere vocabulum, quod a B. D. G. duabusve consonantibus incipiat; unde inhabiles illi existant aliis linguis recte addiscendis: itemque Tartaros cæcos nasci, nec oculos ante quintum diem aperire, instituente adeo ipsa natura inter eos & bruta similitudinem aliquam. Cosacos putat hoc nomen vel a *Cosa* id est *capra*, cujus agilitatem & inaccessa adeundi libidinem gens ista imitetur, vel a *Cozat*, quæ vox vagum militem viventemque ex raptu significet, esse fortitos. Thorunii in Borussia duas in Bibliotheca Ciceronis epistolas cereis tabulis inscriptas inquit ostendi; & Saracenos ab Arabico *Saraca*, quod *furatus est* significat, dictos esse persuadetur, negatque demum in Meccana urbe reliquias Muhammedis ulla, præter alterius pedis sandalium, extare.
- p. 122. Sectio hujus Loculamenti altera de *Judæis* agit ac de *Zigeunis*.
- p. 136. ff. In illis a crimine necis in Christianorum infantes defendendis operose occupatur, cujus criminationis originem a Gentilibus petit, quippe quos notum ait Christianos epularum ejusmodi nefandarum accusasse, eosdemque cum Judæis ab iis pari fuisse ratione tametsi per injuriam

am habitos. Cromwellium Angliæ Protectorem memorat ab Judæis Messiam fuisse creditum, frigidam ipsorum opinioni suffundente Isaac Peyrerio. Quod vero Judæi hic illic in Germania *luteū annulum* gestare cogantur, ejus rationem probabilem ex Nicephori Callisti Hist. Eccl. L. XIII. cap. 14. petit, apud quem Judæi in seditione, quam regente Alexandrinam Ecclesiam S. Cyrillo, adversus Christianos ibi concitarunt, legantur *communi consilio coacto, de signo & tessera inter se convenisse, ut unusquisque videlicet annulum e cortice surculi palma gestaret, & noctu Christianos aggrediretur*: redditque porro causam ejus moris, quo a Judæo forte fortuna occurrente Germani sibi fas putent tesserarum triadem, einen *Pasch-Würffel* / extorquere. Scilicet eum putat non tam a fortitione militum circa tunicam Salvatoris inconfutilem, quam inde provenire, quia Judæi quondam merces suas & scruta venum exponentes aut circumferentes, ut facilius ea distraherent, suaserint licitatoribus, aut iis qui occurrebant, ut tesserarum jactu fortunæ arbitrio permitterent, uter ex duobus solutionem præstare, aut rem sine pretio auferre deberet; quale acquisitionis genus etiam inter Christianos, Lutetiæ vero in nundinis S. Germani unice fere vel saltem præcipue commemorat obtinere. Postquam igitur animadversum, Judæos communiter tesseri instructos esse, primum precibus obvios Christianos ab iis ait contendere cœpisse, ut se tesseri donarent; haud aliter ac Romanæ Ecclesiæ addicti pueri puellæque, & interdum ætate provectiores quoque, viso monacho aliquo, sacras imagines ab illo expetere soleant. Tandem vero proba resatagit, primos *Ziegeunos* fuisse Judæos, duplici potissimum argumento usus, ita quidem, ut dicat, Judæorum sæculi XIV. medio, ob beneficia & alia ipsis imputata crimina, acerbissimis suppliciis damnatorum magnam colluviem in sylvas concessisse & loca abdita, ex iisdemque post sæculi dimidii decursum rediisse sub duce *Zundel*, (quod vocabulum esse Judaicum putat) sed ne periculum novum incurrerent, Ægyptios sese ex vero simulasse, quippe quod ipsorum majores ibi diu vixerint, & ut tutius laterent, suam Ebræorum linguam cum Germanica miscuisse; ex quo alteram assertionis rationem arcessit, inque fidem ejus porro ex Moscheroschii *Satyræ Visionibus* Lexicon vocum Ziegeunis usitatarum recenset. Eosdem vero inquit artes eas, quas ipsorum majores a Mose fuerint edocti, nempe de extinguendis in-

p. 126.

p. 132.

p. 133.

p. 133.

p. 165. ff.

p. 169.

p. 173.

- p. 175. cendiis, & vaticinandi ex manuum lineamentis, esse profectos, Zigeunosque dictos ab oberrando, vom Einherziehen. Cum vero sensim Judæi in pagos primum, ac deinceps etiam in oppida reciperentur, erraticam tamen eam Rempublicam perstitisse, auctam porro malefactorum hominum ac prædonum colluvie.
- p. i. 103. Loculamento *tertio*, Volumini III. & IV, insunt *Mythologia veterum*, *Præcognita Historica*, *Mnemonicæ Historica*, quibus nomina Imperatorum & Regum singulorum seculorum sententia aliqua mnemonica est Autor complexus. Sequitur *Synopsis Historiæ universalis*, quæ per millenaria & Monarchiæ IVtæ secula XVII. usque ad hæc nostra tempora deductam historiam exhibet, cui adjunctus est volumine quarto *Nomenclator Regum ac Principum Europa*. Equidem in hoc utroque Volumine quamplurima extant notatu dignissima, & ab aliis nonæque observata; Verum etiam ex illis quædam decerpere volentes prohibet chartæ modus.
- p. i. Loculamentum *quartum* sive Volumen *quintum* continet Synopsin Logicæ, Methodum disputandi, Synopsin Ethicæ, Oeconomicae, Politicæ, Physicæ, Artis valetudinis corporis & bonæ mentis, & Metaphysicæ.
- p. 119. 130. Loculamentum tandem *quintum* seu Volumen *sextum* profani sacrique Juris rudimenta tradit, videlicet: Synopsin Institutionum Juris, Explicationem Rubricarum Digestorum & Codicis, Synopsin Juris Feudalis, Synopsin Juris Canonici, Analecta de doctrina & ritibus Romanæ Ecclesiæ, Regulas utriusque Juris Leopoldinæ, quas per p. 69. Centurias tres in Quindecades divisas, ad singulas hujus nominis sui LEOPOLDUS IGNATIUS H. B. R. literas, Optimus Maximusque p. 709. IMPERATOR noster, adhuc Princeps juventutis, simul tamen jam tum Hungariæ & Bohemiæ Rex sedulo addidit, ita quidem dispositas, ut initia Regularum singularum respondeant totidem sacratissimi hujus nominis literis; & tandem Indicem Titulorum Juris Civilis & Canonici.
- p. 1145. p. 1193.

CONRADI BERTHOLDI BEHRENS D. MEDICI HAL-
desiensis Epistola ad G. G. L. de Opere Genealogico Fam-
liarum emortuarum, quod molitur.

SCire ex me desideras, quo in statu sint Disquisitiones meæ Genealogicæ; illæ vero ita se habent. Jam ab eo tempore, quo Generos-

Imho-

Imhofius Notitiam Procerum Imperii publici juris fecit, cœpi egomet mecum cogitare, de quodam quasi supplemento præstantissimi illius operis, tractatione videlicet illorum Procerum, qui emortui sunt, idque non alium ob finem, quam quo perfectioni historiæ Germanicæ magis magisque consuleretur. Nec enim sterilem futuram & istam operam ex eo mihi spondeo, quod præter jucunditatem, quæ ex omni re historica capitur, non parum emolumenti hinc ad eos quoque redundaturum sperem, qui vel in feudorum antiquitatibus eruendis, vel in iuribus donationibusve seu oppugnandis seu protegendis, occupati sunt; quale negotium cum absque tabularum & diplomatum subsidii perfici nequeat, & tabulæ actorum publicorum pars sint historiæ certissima, ceu haut ita pridem ipse præclare demonstrasti in præfatione ad Tomum primum Codicis Diplomatici; profecto quoque familiarum emortuarum tractatio quædam suppetabit, quæ tabulis ejusmodi examinandis, confirmandis, vel rejiciendis inserviant. Paucis multa comprehendo; nec enim, ut coram Te, rerum harum scientissimo, latius de utilitate imo necessitate hujus materiæ agam, opus est.

Ipsam vero tractationis methodum quod attinet, id præsertim agere animus est, ut quæ circa feudorum mutationes, donationes, testimonia perhibita, vitæque tempora accurato examinanda in unaquaque persona occurrunt, bona fide recenseam, ordine juxta annorum seriem, quibus acta sunt: nihil autem solis autoritatibus aut conjecturis meis tribuam.

Atque hæc sunt, Illustris Domine, quæ Tibi de instituto meo significare potui. Quod ipsum cur lente processerit, multa in causa fuere, praxis inprimis quotidiana & ad vicina loca excursions. Accessit dein aterius laboris interpositio, dum jussu Reverendissimi ac Generosissimi Domini Friderici de Steinberg, Cathedralis Ecclesiæ Halberstadiensis Canonici, ac Serenissimorum Ducum Brunswic. & Luneb. Consilarii Intimi & in Aula Guelpherbytana Mareschalli, exemplo certe pio, & nunquam satis deprædicando, generosissimam ejus Gentem, antiquissimam pariter & amplissimam, ex Archivis publicis privatisque in ordinem genealogicum cum exegeſi historica redigo. Nunc vero in familiis emortuis rursus occupor, cum magni apud nos viri subinde urgeant, & haut ita pridem Generosissimus Dn. Carolus Augustus ab Alvensleben, Dominus in New-Gatersleben, pro

pro singulari erga rem genealogicam promovendam affectu, ex amplissima omnique eruditionis genere instructissima beati Dn. Parentis sui bibliotheca, integrum fasciculum tabularum genealogicarum, manu propria Generosissimi Parentis collectarum descriptarumque, mecum per Te gratiose communicarit, eoque ipso tacite quasi instituti mei monitorem egerit. Absque dubio vero & alii, siquidem hoc meum propositum ipsis innotesceret, suppeditare sua non gravarentur, quibus sive per dignitates, sive quoque per labores non licet, ut hæc ex professio tractent edantque. Quale quid ut expectare audeam, faciunt etiam proximæ Tuæ, mentionem facientes de Dn. de Greiffencranz, Seren. Holsatiæ Ducis ad Aulam Cæsaream quondam Ablegato, nunc Consiliario Ostfrisco intimo, quem in his studiis mirifice excellere, magnamque vim notitiarum egregiarum, occasione præsertim itinerum undiq; congestarum possidere, coram perspexisti; ut & de Dn. Fabricio Præposito feudalis Curia Herbipoli, qui quantum rebus his diligentia tribuerit, etiam deprædicas. Nec Temetipsum denique voto huic meo, pro summo Tuo in rem literariam, imprimis vero historicam augendam desiderio, defuturum spero. Hisce vale, Patrone summe, meamque operam, quam solum ad alios excitandos suscepi, æqui bonique consule. Scripsi Hildesii 8. Sept. 1695.

*DES DEVOIRS DES PASTEURS ET DES PEUPLES
par rapport à la Persecution & au Martyre.*

id est:

De Officio Pastorum & Populorum respectu persecutionum & martyrii.

Roterodami apud Abrah. Acher, 1695. in 8. Alph. 2. pl. 4.

Revocat Autor sub examen quæstionem illam, jam per aliquot annos inter Reformatæ Ecclesiæ Doctores ex Gallia ejectos agitatam, sintne Pastores profugi obstricti in Galliam redire, ut revocare in viam errantes, suppliciorum metu ad Ecclesiæ Romanæ sacra adductos, inque rectum reducere tramitem possint? Ast cum difficile sit hac de re ferre sententiam, nisi constiterit prius, fuerintne Pastoribus justæ prægnantesque causæ, ut grege, quem tu eri omni ratione debebant, maximis gravissimisque periculis exposito, salutis suæ vitæque fuga consulere potuerint; simul & de ipsa Pastorum fuga ejusque causis sibi expo-

exponendum accuratius esse intellexit. Etenim si forte præter rationem, lege divina violata, stationem deseruerint Pastores, sane eo magis nunc illorum partes erunt, insuper habito omni quod illis imminet periculo, animas infernalis genii faucibus eripere, quæ quod iverint in præceps, utique penes illos stetit. Sane quidem Pastores hosce ab aliis ob fugam arreptam provinciæ non bene administratæ argui, excusari aut absolvi ab aliis, ex iis etiam, quæ ex *Judicio integro seu partium studiis vacuo* (desintereffe) *de habitu Pastorum, itemque Defensione Apologia pro Pastoribus Gallis A. 1689. mense Jun. p. 324. & 329.* retulimus, patet. Initio itaque ea præmittit Auctor, quæ causæ huic rite dijudicandæ inserviunt. Nihil ob stare probat, quo minus de fuga Pastorum, sitne laudanda an vituperanda, ferri sententia possit. Istum quoque furorem, quem Romanenses in Reformatos effuderunt, ad Ministros præcipua quadam ratione spectasse, ex rerum gestarum serie palam esse contendit. Hinc quarit: debeatne Pastor Principi jubenti, ut gregem sibi demandatum deferat, obedire? Obediendum esse, exemplo Athanasii quidem & Eusebii Samosatani comprobatur: sed tamen dispiciendum monet, an singulis, an vero universis provinciæ aut regni cujusdam Pastoribus hoc Princeps injungat. Si illud sit, obediendum esse mandato: sin hoc, neutiquam ad hoc obstringi Pastores. Hac occasione refellit Auctorem *Judicii integri*, existimantem, peccasse Pastores Gallicanos, dum mandato Regis, quo certis formulis durioribus contra Romanenses uti prohibebantur, obsequium præstiterint. Enim vero redarguendos esse veritatis hostes palam & libere, ast sine verbis contumeliosis, aut quæ animum odio aut ira accensum arguant. Placidos enim mores ut semper, ita in hoc quoque certamine, maxime divini verbi Ministros decere. Nec in Prophetarum aut Apostolorum exemplis, ullum præsidium Auctorem invenire: id quod pluribus persequitur. Negat itaque, quod itidem Auctor *Judicii integri* asseruerat, Reformatos Gallicos ideo tam facile aut terrori aut blandimentis hostium succubuisse, quod Pastores se induci passi sint, ad errores Romanensium molliori quadam & effoeminata ratione refellendos: longeque alias hujus rei causas esse, autumat. Nec placet illi, quod idem Auctor putat, Pastores perperam egisse, dum mandato Regis de illis, qui sacra Romanensium fuerant amplexi, Presbyteris item Monachisque non recipiendis, tam prompte fuerint

*Pars I.
CAP. I.*

N n n

fuert obsecuti. Etenim si recusassent hic morem gerere voluntati Regis, longe graviora mala suis cervicibus attracturos fuisse; quod summæ fuisset imprudentiæ. Tandem addit, effatum istud Servatoris, *Reddite Cæsari &c.* utcumque etiam explicetur, non tamen patrocinari sententiæ, quam Auctor *Judicii integri* defendendam suscepit.

CAP. II.

Homines esse divini verbi Ministros, fatetur. Quæ ergo ratio hominibus, iis quoque qui Christianorum sacris imbuti sunt, permittit, ut periculis maximis se subducant, nec Pastoribus esse deneganda, modo demandati muneris ratio non aliud quid exigit. Hinc effatum Servatoris *Matth. X. 23.* explicat, illudque non tantum ad Apostolos, sed omnes cujuscunque gentis aut seculi Pastores spectare, ex iis, quæ in hoc sermone Servatoris præcedunt & sequuntur, evincit, Auctoremque *Judicii integri*, secus sentientem, iterum refellit. Nec obstare putat, quæ in eodem commate adduntur, de adventu Filii hominis, idque fufius exponit. Dissentire in oraculi hujus explicatione Auctores Apologiæ & *Judicii integri*, observat: sitamen cuncta rite expendantur, palam fieri, quod Christo Servatori constitutum sit, edocere discipulos suos, quo pacto in munere sibi injuncto se gerere debeant, ne sperato facile excidant sine, simulque viam illis monstrare, qua vitæ suæ consulere, gravissimaque pericula commode evadere possint. Chrysostomum aliosque divinarum literarum interpretes solertissimos non secus sentire, eosdemque itidem ad omnes Christianos & divini verbi Ministros hocce oraculum referre. Neque Christum Servatorem in hocce effato fugam discipulis tantum permittere, sed & præcipere, porro evincere annititur: non obstante maxima, quæ hominibus innata est, ad mala quævis declinanda pronitate; cum facile fiat, ut, dum vitare homines vitia volunt, in contraria ruant, temeritasque & inconsultus impetus zeli nomen induat.

CAP. III.

Alterum, quod diligentius sub examen revocat, est illud Servatoris de bono pastore & mercenario oraculum. Hic initio quidem largitur, per Pastorem bonum primario quidem & præcipua quadam ratione, ipsum Servatorem intelligi. Nihil tamen obstare, quo minus ad officia Pastorum hocce quoque oraculum trahatur. Pastoris itaque boni esse, vitam quandoque mortis etiam periculo exponere, saltem ut lupi faucibus oviculam eripiat. Atque hoc Christum quidem excellentiori quadam ratione præstitisse: ut tamen viam Christiani

ni vestigiis Servatoris signatam ingredi, eumque imitari debeant, ita Ministris verbi divini hasce præ ceteris incumbere partes, ut vitam spiritumque dimittere non renuant, si infernalis genii faucibus grex illis demandatus eripi aliter non possit. Neque vero hoc cum priori oraculo pugnare, sed potius inde evidens esse, posse quandoque Pastorem vitæ suæ fuga consulere, contra quandoque illi nefas esse mortis discrimini se subducere. Caterum qui boni pastoris munere non rite fungatur, illum quidem mercenarium esse. Ast non statim huncce promereri titulum, qui fugit, sed illum demum, qui fugam arripit, cum hoc minime fieri oportebat, cum intrepidum pectus pro gregis salute opponere debebat hosti. Hæc ulterius, descendendo ad singula, ita explicat, ut contendat, quandoque plane fugam a Pastore exigi; quandoque penes Pastorem stare, quid facere velit, idque quinque modis contingere posse, quorum ultimus sit, si grex jam sit dispersus, sed tamen præsto sint pauci quidam, qui etiam aliis sacris jam sunt initiati; quandoque vero plane nefas & inextinguibile scelus esse, si Pastor gregem deferat. Quæ omnia prolixius deducuntur.

CAP. IV.

Pastoris non aliam quam militis esse rationem, asseruerat Auctor *Judicii integri*. Ultrique nefas, deferere stationem. Præterea si civitatem invadat hostis, omnibus quidem civibus incumbit pro salute patriæ vigilare, hostique intrepidum opponere pectus: ast Ducum maxime, & illorum qui militibus præsunt, hoc est munus. Eadem ratione, inquit, cum Pastoribus se res habet. Horum cumprimis hæ sunt partes, hostibus veritatis ire obviam, illorumque conatibus, etiam si mortis immineat periculum, se opponere. Sed non accurate satis cum militibus aut militum Ducibus contendit hic Pastores, Noster affirmat probatque: multo minus inde evinci, quod nunquam liceat fugere Pastori. Præterea num tempore belli, an vero vexationis, quæ ad veritatis oppressionem spectat, magis licitum sit fugam arripere, dispicit, idque ideo, quia Auctores *Judicii integri* & Apologiæ hoc in capite dissentiunt.

CAP. V.

Hisce præmissis, propius ad caput causæ accedit. Nimirum, qui factum, ut Pastoribus Gallicanis permissum fuerit regno excedere, dispicit, cum nec vires nec voluntas defuerint Romanensibus eos interficiendi, aut ad perpetuos carceres æternosque labores damnandi. Multas quidem rationes affert; præcipua tamen hæc est, quod Galliæ

Rex clementiæ quendam gloriam hoc ipso callide affectasse videatur: licet nec inficiatur, providam Numinis curam, quæ mortalium consiliis nunquam non se miscet, utique & hic omne punctum ferre. Hinc porro asserit, nequiquam obligatos fuisse Pastores in eo rerum statu in Gallia commorari; quin plane eos non potuisse commorari; id quod & Auctor Apologiæ jam multis evicerit. Fugam itaque Pastorum hisce argumentis defendi posse (1) quia nullibi in Gallia commorari potuerint; (2) nemini potuissent suis adhortationibus, aut aliis muneris sui partibus præsto esse, grege prorsus disperso; (3) quia ad summum potentiæ & felicitatis fastigium hostes veritatis pervenerant; (4) quia hæc mala præter opinionem illis evenerint, nullumque ad consultandum aut deliberandum illis concessum fuerit tempus: & quæ id genus alia sunt. Contra nec deesse asserit, quæ evincere videantur, satius fuisse, si in Gallia permanissent, ibique extrema potius expectassent. Zelum pro gloria Numinis vendicanda, amoremque commissi gregis potuisse difficultates, quantumvis magnas & arduas superare. Nec mala, quæ illis imminuerunt, nimis esse exaggeranda. Calamitates, quibuscum divo Paulo conflictandum fuit, itidem erigere eos & excitare potuisse, ad mortem, aut si quid morte gravius tristiusque cogitari potest, forti & imperterrito animo subeundum. Nihil fere esse, quod æque videatur eos excusare, quam istud, quod non potuerint in Gallia commorari. Ast potuisse commorari eos, utut non sine periculis aut incommodis, extra litem esse: frustra ergo hinc fugæ præsidium peti.

Pars II.

CAP. I.

Jam de reditu Pastorum in Galliam quid sentiat, exponit. Nimirum par esse, ut Pastores in Galliam revertantur, ad revocandos ab errore pestilenti lapsos, aut confirmandos qui veritatem nondum ejurarunt, contendit: non quidem ideo, quod fuga illorum plane excusari nequeat, ut Auctor Judicii integri existimarit, sed quod ex ratione muneris pro grege, qui illis olim commissus erat, nunc autem in maximis periculis versatur, hoc facere teneantur. Etenim non tolli statim aut solvi obligationem, qua gregi suo Pastor est obstrictus, licet ad tempus munere suo fungi prohibeatur. Nec vero omnibus simul esse redeundum, sed quibusdam, qui præ cæteris ad hoc maxime idonei videantur, & velut peculiari quadam vocatione a Numine excitentur. Hinc causas, quæ reditum hæctenus impediverint, exponit, rationibus

nibusque & argumentis gravissimis serio Pastores exhortatur, ut excusso omni metu, vitæ hujus non tanti faciant usuram, ut non pluris æstiment in acie velut cadere, & pro gregis sui salute vitam amittere.

CAP. II.

Sed ne temere quicquam dixisse videatur, ad celeberrimum divi Johannis effatum *1. Ep. III. 16.* quo jubet vitam pro fratribus dimittere, quemadmodum ad hoc nobis exemplum prævit ipse Christus Servator, provocat. Præmissis itaque nonnullis, quæ lucem majorem huic oraculo affundere possunt, per fratres, omnes quidem homines, maxime vero, qui iisdem nobiscum sacris initiati sunt, intelligi contendit. Pro horum itaque salute æterna ne quis vitam cum morte commutare dubitet, id quidem velle divum Johannem: cui legi cum omnes quidem, maxime tamen Pastores, obedire teneantur. Digreditur hinc ad alias quæstiones, & præcipue, an etiam pro vita alterius conservanda, suam projicere quis debeat, disquirat? Exempla varia ex sacris Ecclesiæ annalibus affert illorum, qui aut vitæ aut libertatis fecerunt jacturam, pro alterius vita, aut pudicitia virginis conservanda. Hinc quæ ad institutum facere poterant, postquam deduxit, porro disputat, an ex lege charitatis satius sit, mortem oppetere, quam interficere aggressorem: tandemque hocce divi Apostoli decretum ex fine & scopo Christianæ religionis, exemplisque Apostolorum & Martyrum firmat. Non minus quoque de effato Christi *Matth. X. 28.* & altero divi Johannis oraculo *1. Ep. IV. 18.* prolixè & erudite disserit; sed a nobis, ne instituti migremus leges, hæc sunt prætermittenda. Ne vero quis temere forte in gravissimo hocce negotio se gerat, quid ex prudentiæ Christianæ lege, cum cæteris cordatis veritatis confessoribus, tum maxime Pastoribus incumbat, definit. Nimirum quid in disceptationem hic veniat, postquam monuit, ambigi adhuc posse docet, an quis ex lege charitatis cruciatibus exquisitis se exponere teneatur; saltem summa hic opus esse circumspeditione, ne cum Petro plus suis forte tribuant viribus, quam ferre possunt. Numinis itaque non excautiendum ex pectore timorem & reverentiam, sed huic quemvis se submittere debere; id enim bonum esse atque salutare. Nec in auxilio Numinis aliter spem fiduciamque collocandam, quam ut viam modumque, quo eripere nos potest, non ex nostro sensu, sed Numinis voluntate sanctissima & provida cura, metiamur & æstimemus. Quid de effato Pauli *1. Cor. X. 13.* sentiat, hic exponit, fiduciamque in Deo

*CAP. III.
IV. & V.*

cum dissidentia in propriis viribus componit, cunctaque ad suum institutum apte attemperat. Concludit hinc, perperam istos agere, qui sua sponte, nulla urgente necessitate, maximis se obijciunt periculis, illosque, ut sapere cautiusque agere discant, exemplo divi Petri denuo exhortatur. Non se inficiari porro docet, nihil committendum esse homini Christiano, quod cum officio Christiani pugnet. Sed in eo versari caput causæ, quando officium hominis Christiani exigit, ne periculis se subducatur, sed prompte eadem subeat. Respondet quoque ad illud, quod afferri ut plurimum solet, si quis Numen ita, ut par est, metuat & reveatur, hunc quidem nec cruciatus nec tormenta expavescere, & quousque hoc sit admittendum, edisserit. Hæc & alia dum ita docet, Auctorem Judicii integri subinde refellit, interque alia & illud minime probat, quod apostasiam quorundam Protestantium in Gallia cum fuga Pastorum contendit. Licet enim forte utrobique periculorum metus plurimum sibi vindicet, nihilosecius Pastorum & Apostatarum disparem maxime esse conditionem, illosque utique mitiorem promereri sententiam. Tandem monita quædam subnectit, de charitate per timorem Numinis rite temperanda, & ad Numinis divini amorem, qui contemnere intrepide quævis pericula doceat, suos excitat erigitque.

CAP. VI.

Quod sequitur caput, de Martyrio præcipit. Fatetur admitti posse illorum sententiam, qui ad officia Christianorum etiam martyrium referunt, modo rite hoc capiatur & explicetur. Interim si quis sua sponte velut ad mortem ruat, eamque subire nulla necessitate urgente gestiat, illum quidem censuram vix effugere, ut Auctor Apologiæ quoque recte existimaverit; idque pluribus rationibus adstruit. Hinc refert ex sacris annalibus exempla eorum, qui sua sponte gravissimos cruciatus ipsamque mortem sibi attraxerunt, additis subinde scriptorum veterum judiciis, eos aut laudantium aut vituperantium. Observat ulterius, veteres illos saltem redarguisse, qui non iudicio, sed temerario quodam impetu morti se objecerunt; neutiquam vero illos, qui magna subire pericula, ut salutem aliorum consulerent.

CAP. VII.

Ad Pastores itaque in Galliam reversuros quod attinet, quin plerosque maneat martyrii gloria, non dubitandum est. Auctor itaque, ne ullo cruciatuum metu se deterreri patiantur, sed ad martyrium subeundum parati sint, eos exhortatur. Urget præcipue illud Apostoli

stoli *Philipp. II, 17.* Quam infinitis modis præmium, quod martyribus expectandum, cruciatuum, quos sentiunt, acerbiter superet, demonstrat. Polycarpi aliorumque hunc in finem effata affert: exemplis illorum idem obtinere annitur, qui magno desiderio martyrium subeundi flagrant, ut Origenis, Ignatii, Polycarpi, Basilii &c. Et licet heroicum plane facinus sit ista cruciatuum toleratio, nihilosecius Christianis omnibus, præsertim Pastoribus, recte Martyrum exempla ad imitationem proponi judicat.

Idem & in sequentibus persequitur. Incommoda & pericula, quæ forte reverfuris in Galliam immineant, non esse nimis exaggeranda, denuo autumat. Judæorum, qui sub Maccabæorum imperio constantiæ & fortitudinis posteritati dedere exempla, meminisse, iudice Auctore, præcipue juvabit; sed & veterum Martyrum, quos prima Ecclesiæ Christianæ tulerunt secula, ut & infidelium, qui pro errore tuendo subire mortem non dubitarunt. Vires autem animique fortitudinem precibus a Numine esse impetrandam, docet: nihil denique prætermittit eorum, quæ excitare hominem ad ferendos maximos cruciatus possunt.

CAP. IX.

Nec tamen inconsulto quodam & temerario impetu in hæcce pericula se conijciant Pastores. Quin instinctui & impulsui, si forte quandam sentiunt, iudice Auctore ita obtemperandum est, ut rationes etiam probe subducantur. Ut semper, ita hic cum primis circumspecte agendum, ne sustinendis cruciatibus deinceps sint impares, seque adeo in mala longe graviora dent præcipites. Acriter hoc urget Auctor, & oraculo Christi Petrum suæ temeritatis admonentis illustrat atque confirmat. Ut itaque ab inconsulto impetu quosdam revocat, ita illos qui doloribus aut metui succubere, itidem divi Petri exemplo erigit, bonumque capeffere animum jubet. Hinc porro docet, quam voluptatibus cunctis mundique delitiis mittere nuntium debeant, qui hocce subire munus audent, quam debeant cuncta deliberato consilio, non animi impetu suscipere, & quæ ejusmodi alia sunt. Pluris quoque illis internum impulsu, quem vocationem vocant, rationibus firmatum, esse jure meritoque, quam cuncta, quæ illis obijci possunt obstacula. Sed & forti quandoque rem esse committendam, si dubium sit, cui hocce munus injungi debeat, modo caute hoc fiat, eaque sedulo observentur, quæ observanda esse prolixè Auctor docuit. Tandem præcipue

pue id quoque esse attendendum, ut illis, qui in Galliam revertentur, nihil aliud constitutum sit, quam revocare errantes, & veritatis coelestis regnum stabilire & dilatare.

Pars III.

Tertia denique & ultima parte, quo pacto se gerere debeant, quando in Galliam reversi fuerint quidam Pastores, edisserit. Nimirum ut in clandestinis conventibus id exequantur strenue, quod muneris illis demandati ratio postulat, præcipit. An tales conventus liciti sint, disputat; id quod affirmat: numerosiores autem conventus atque conciones neutiquam institui posse, asserit. Addit plura de misera Ecclesiæ Gallico-Reformatae facie, deque natura & indole regni gloriosi, ab ipso Christo Servatore stabiliendi.

LIBRARIA BRESCIANA PRIMA E SECONDA PARTE,
nouamente aperta dal M. R. P. Maestro LEONARDO
COZZANDO Servita Bresciano.

id est:

Bibliothecæ Brixianæ recens patefactæ a LEONARDO COZZANDO Pars I. & II.

Brixia apud Joh. Mariam Rizzardi 1694. in 8. plag. 19 1/2.

EQuidem jam Actorum horum anno 1686. p. 385, cum Partem hujus Bibliothecæ primam edidisset *Autor* clarissimus, quæ ratio instituti ipsius sit, exposuimus. Nunc vero denuo de hac Bibliotheca nobis dicendum, postquam non solum prima ejus pars iterum prodit, sed & accessit secunda, quæ ultra ducentos scriptores Brixianos complectitur. Quædam autem modo seligemus speciminis loco, non injucunda forte scitu futura.

P. I. p. 44.

Antonium Codrum (*Urceum* dictum, quod ex Brixiano munitamento *delli Orti Nuovi* esset oriundus) Lectorem in Academia Bononiensi, doctissimum Virum, ob edita anno 1502. in fol. Miscellanea, & Supplementum Aululariæ Plauti, commendat Auctor, eumque refert sub Imperatoribus Sigismundo & Friderico III. floruisse, mortuum Bononiæ ætatis anno LXX, atque de ejus vita esse commentatum *Bartholomæum Blanchinum*. Scribit porro, *Antonium Ricciardum*, libro peculiari *della precedenza delle lingue* sive de prærogativa linguarum, in ea esse opinione, quod Cimbrorum lingua Ebraicam nobilitate atque antiquitate superet. *Bartholomæum Partenium*, qui circa annum 1480. floruit,

florentem, Vitamait & Historiam Thucydidis e Græca lingua in Latinam transtulisse; quemadmodum etiam *Brocardus Pilade* sive *Py-lades* Theogoniam Hesiodi Latinam fecerit, illustravitque Plauti Comœdias Venetiis A. 1528. in fol. excusas. Dein refert *Franciscum Tertium de Lanis* sive *Lanam*, cujus aliquoties etiam a nobis facta mentio est, Brixia obiisse d. 26. Febr. A. 1687; tum *Johannis Britannici* Commentaria in Persii Satyras Basileæ per Frobenium edita, & alia ejusdem in Terentii Comœdias Lugduni Gallia A. 1522. excusa laudat, quæ eo lubentius allegamus, quod non omnibus nota sint. *Johannis Andreae Ugonii* *Aneidem* Virgilianam, Italicis versibus redditam, ait plurimum fuisse probatam Torquato Tasso, Italorum poetarum principi, eumque obiisse anno 1540. Inde suorum ipse *Autor* librorum, vel qui jam prostant excusi, vel quos domi habet adhuc affectos, ætatis anno, cum hæc scriberet, LXXIV. constitutus, censum init, ex quibus tantum extantiores aliquot hic allegabimus. Suntque hos inter, quos sua vernacula scripsit: Bibliotheca Brixiana; Vita Pauli Bigonis Servitæ; Historia Brixiana, 1694. in 8; Vita Joh. Francisci Quinzano, Mediolani in Poetam Laureatum a Ludovico XII. Franciæ R. coronati A. 1509, Brixia 1694; Vitæ Sanctorum ordinis Servitarum, Viennæ 1693; Brixia urbs illustrata libris VI; Vita Alexandri Maji Protomartyris Ecclesiæ Brixianæ, libris II. In Latina vero lingua: de Magisterio antiquorum Philosophorum libri VI, Colon. Allobr. 1684, quos plurimis mendis deformatos prodidisse vehementer dolet; tum porro, Epicurus expensus libris X; de humana felicitate ad mentem Epicuri, libri III; de percipienda veritate ad aures Platonis, libri II; de præstantibus doctrina viris, qui alienis fontibus hortulos suos irrigarunt, Syntagma; de varia lectione libri II; de Episcopis Brixia libri III.

Parte secunda *Blanchinum Blanchini*, Oratorem clarissimum, repertum esse narrat d. 7. Decemb. A. 1673. mortuum, sedentem ad fenestram & manu calamus tenentem. Porro *Johannem Bucellenum* e Soc. Jesu memorat varios libros, suppresso suo nomine, ex Italica lingua in Latinam transtulisse & evulgasse, quos hic adnectere placet:

1. Christophori Borri Relatio de Cocincina. Viennæ 1633.
2. Achillis Gagliardi Compendium Christianæ perfectionis, Viennæ 1633.
3. Martini Roa de statu animarum Purgatorii. Viennæ 1633.

ooo

4. Geor-

p. 60.

p. 88. 89.

p. 106.

p. 110.

p. 155.

p. 158.

p. 119.

P. II.

p. 236. 237.

p. 266. 267.

4. Georgii Ferrarii Vita spiritualis descripta per Spiritum S. Psalmo XVII. Ibid. 1637.
5. Praxis meditandi mysteria Christi, Beatæ Virginis & Sanctorum. Ibid. 1637.
6. Vincentii Caraffæ Fasciculus myrrhæ de quinque Christi vulneribus. Ibid.
7. Francisci Cerealis Cremonensis Idea Sacerdotum. Ibid. 1642.
8. Georgii Ferrarii selecti affectus sponsi cœlestis & animæ devotæ, excerpti ex Canticis. Ibid. 1651.
- p. 267. Eum vero narrat diem suum obiisse Viennæ d. 1. Novemb. 1669.
Atque hæc sufficere possent, nisi ad complendam quadantenus Litterariam, quam in his Eruditorum Actis A. 1682. pandere cœpimus, Historiam, indicandos benevolo Lectori ex Brixienſi hac Bibliotheca censeremus nonnullos libros, qui ex eo tempore prodierunt quidem, sed quod ad manus nostras non pervenissent, recenseri iusto studio non potuerunt. *Ambrosii Geroldi* I. C. laudatur a Cozando nostro
- P. I.
p. 32. carmen, in librum Historiarum Venetarum illustrissimi Dn. Baptistæ Nani, Equitis & D. Marci Procuratoris, A. 1688. Brixia excusum; cuius & memoratur libellus, cui titulus: *Esposizione del Marmo di Vittore Mauro, & d'alcuni altri Marmi antichi conferenti all'istesso*, Brixia A. 1685. editus. *Andrea Manentis*, qui jam A. 1673. S. S. Martyrum & Protectorum civitatis Brixienſis Faustini & Jovitæ, A. 1674. autem S. S. Episcoporum Brixienſium Apollonii & Philastrii Vitam Italico sermone ediderat, Doctoris etiam subtilis Johannis Duns Scoti Vita A. 1684 eadem lingua evulgata perhibetur, qua & innocentia ejus vindicetur, & destruatur fabula de ejusdem morte. *Franciscus Martinenghus*, cui Librum de origine & stemmate gentis Martinenghæ, nec non Commentarios Historicos de civitate Brixienſi antehac editos debemus, A. 1685. Brixia sequentem librum edidisse dicitur: *I Tesori della divina Provvidenza racchiusi nelle santissime Croci di Brescia, con la loro origine, simboli, uso antico e prodigii*. Eodem anno *Fulgentii Rinaldi de Iseo* Religiosi Capuccini liber Brixia prodisse dicitur: *Monimenti Historiali dell'antico & nobile castello d'Iseo*. Referuntur & orationes diversæ *Hermetis Francisci Lantana*, quas inter & funebris est in obitum D. Camilli Martinenghi, Academix Errantium dum viveret principis, A. 1683. habita. Lodronia Familix genealo-

nealogiam *Bartholomæus Corsettus* A. 1683. edidit, hoc titulo: *Lodronii Leonis vetustatis & virtutis inclita Monumenta*. Laudantur & opera *Clementis da Sali* Dominicani, Vita nimirum Pii V. Pontificis, volumen variorum Elogiorum, & volumen aliud Vitas diverſorum Principum complexum, nec non *Quadragesimale*; quæ omnia Brixia, & postremum quidem A. 1682. in lucem prodierunt. Denique nec prætereundus *Francisci Galli*, Jcti Brixiani, *Tractatus de Fructibus*, Geneva A. 1690. typis exscriptus.

p. 11.
p. 232.
p. 242.
p. 251.

ESSAIS SUR LA VIE DE LA FEUE REINE D' ANGLE-
terre, par Mylord BURNET, Eveque de Salisbury.

hoc est:

Meditationum super vitam defunctæ Reginx Angliæ Specimina,
auctore Dn. BURNETO, Episcopo Sarisburiensi.
Hagæ Comitum, apud Adrianum Moetjens, & Germanice ver-
sa Lipsiæ apud Jo. Ludovicum Gleditschium, 1695. in 12.

Constant plag. 8.

Quemadmodum Principes, quibus ea, dum mortalium rebus interessent, cura & studium fuit præcipuum, ut de humano genere universo, & imprimis de populis a se regnatis bene mererentur, nunquam ingeniis destituuntur, quæ laudibus ipsorum deprædicandis suam testatam faciant pietatem; ita facile nobis licebat augurari, postquam augustissima Magnæ Britannia Regina, MARIA, post gestum cum immortalī laude Principatum, vitam cum morte commutasset, eandem vocibus & calamis virorum eloquentissimorum celebratum iri. Quum enim & ipsa non de gentibus solum, quas suis sceptris obnoxias habuit, sed de universa Europa, qua sanctissimo fœdere conjungitur, in tantum optime meruerit, in quantum & exquisitissima prudentia atque regendi populos peritia cum imperterrita animi in rebus etiā adversis præsentia conjuncta, ac fides prorsus inviolata intelligi potest; quidni omnes, qui amore & cura rei tanguntur publica, & tantæ rei pares in se esse sentiunt vires, deducendo incomparabilis Reginx præconio sese accingerent? Ubi tamen in pietatis hoc officio illis primæ sine dubio partes, quos & merita serenissimæ Reginx, & nunc luctus ex immaturo ejus obitu propius spectat, rectissime conveniunt. Neque profecto muneri suo defuit inclita Britannorum natio,

furgentibus hinc inde viris oris eloquentissimi fama præstantibus, qui Reginae MARIE laudes exquisitissime descriptas æternis monumentis insculpere conati sunt. Hos inter reverendissimus Sarisburiensium Episcopus GILBERTUS BURNETUS, jure meritissimo primo loco nominandus est, qui his Meditationum in Vitam Reginae cum omnium seculorum maximis comparandæ SPECIMINIBVS, quanta fuerit, orbi ostendere voluit. Quod opus quum fideliter quæ laudanda fuerunt in Regina (quanquam quæ non fuerunt?) persequatur, & exponat, adduci se facile passi sunt viri duo reverendi, in Belgio, David Mezelius, verbi divini Minister, qui in Gallicam; & hic Lipsiæ, Jo. Georgius Pritius, nostras, qui in linguam Germanicam illud transfunderent.

Ne vero expectet Lector benevolus, usque dum panegyricum hunc sermonem excerpamus. Qui enim reliqua disertissimi Præfatis degustavit opera, cujusmodi plura & nos subinde recensuimus, non poterit non ad totum scriptum evolvendum excitari; & res, quæ hic recensentur, tam singulares sunt omnes, ut difficillimum fuerit insigniores tantum exinde decerpas a nobis repeti. Saltem cum sermo animi feratur index, nos quæ ex ore illustrissimæ Heroinæ prodiisse observata fuerunt, breviter sistemus, ut ex iisdem admirabilis ejus pietas, prudentia, aliæque virtutes plane reginæ exsplendescant. Uti semper Regina aliquid egit, ita dicere consuevisse memoratur: *se habere otium pro re omnium periculossima, & quæ mentes quam maxime corrumpere sit idonea. Credere se, si animus nihil quod honeste agat, habuerit, rebus pravis eundem incumbere: ceterum horas a devotione & negotiis seriis vacuas, animi quandam remissionem, nulla vanitatis aut rei turpitudinem habentis vestigia relinquentem occupare debere.* Cum mitissimi Princeps fuerit animi, nec facile in aliquem increparet, aut male de aliis existimaret (id quod non semper apud ipsam virtutem deprehenditur) dixisse frequenter audita est: *Sperare se, Deum sibi benedicturum, bonamque famam eoque conservaturum, dum aliorum non incesceret maligne ipsa aut vellicaret.* Cum concionibus etiã non optimis attentissimas semper accommodaverit aures, tum hac de re interrogata respondit: *Minime se, prout putaret, decere, vel gestu saltem ejusmodi aliquid ostendere aut præ se ferre, quod alteri possit eripere animum, aut quod videatur aliquid improbare, quod optime,* quam

quam fieri potuit, ab auctore factum sit. Quum aliquo die sermo esset de historicorum quorundam infesto nimium impetu & calore, quo in Principum nonnullorum memoriam invehuntur, in hunc sensum locuta est: *Quod si Principes isti hoc pacto comparati fuerint, ut ab illis scriptoribus representantur, meritos utique fuisse, quibuscum hac ratione ageretur; aliis vero Principibus, vestigiis illorum insistentibus idem metuendum esse, cum veritas eo acerbiori demum oratione erumpat, quo magis antea repressa fuerit. Esse pœnam satis moderatam, quod ab iisdem suis coloribus ad vivum fuerint depicti; sed longe minorem quam pro merito, si respiciatur, quid aliis ab illis perpetiendum fuerit. Omnes Principes legere debere Historicos, qualis est Procopius; cum quantacunque malignitate res gestas descripserint, ipsis tamen ex eorum monumentis pateat, quid dicere cum veritatis specie potuerint homines, quos nulla amplius vis superior retinuerit. De se ipsa hæc dicentem audiverunt, qui officiis eidem adesse solebant: *Quamvis nondum preces pro morte sua acceleranda faciat, neque tamen vota se & preces contra illam concipere. Rem omnem se DEO ejusque divina providentia ac dispositioni permittere; & si non opto mortem, ita perrexisse ajunt Reginam, neque tamen eandem reformido.* Denique cum lethali morbo implicita teneretur, minime omnium animum suum dejecisse dicitur, quin potius in magnam constantiam compositam voce confidenti dixisse: *Sentire se in mente sua gaudium bonæ conscientia, & vim purioris religionis fulcimenti adinstar sibi esse, quod ne ipse quidem ultimus agon & decretorium illud certamen possit subvertere.**

JUSTA PARENTALIA, QUÆ MAGNÆ BRITANNIÆ REGINÆ, MARIE, celeberrimi in Belgio Viri, FRIDERICUS SPANHEMIUS, JO. GEORGIUS GRÆVIUS, JACOBUS PERIZONIUS, PETRUS FRANCIUS Orationibus solenniter recitatis persolverunt idibus Martiis

clō Idc XCV.

Lipsiæ apud Jo. Ludovicum Gleditschium, 1695. in 8.

Constant plagul. 22.

Quantumcunque fuerit gentis Britannicæ in evehendis cœlestibus Reginae MARIE laudibus studium, non certe minor fuit Bata-
vorum,

p. 107.

p. 164.

p. 171.

vorum, qui nimirum antequam exoratum terris Numen sceptro eandem magnæ Britanniaæ admoveret, excelsis in se beneficiis propius eam cognoverant, sollicitudo atque cura, ut ejus meritissima encomia in ævum omne mitterentur. Indeque id negotii datum Viris in Belgio celeberrimis, & disertissimæ vocis gloria jam dudum florentibus, ut orationibus panegyricis memoriam ejus quam decentissime prosequerentur. Nec pro singulari, qua pollent singuli, dicendi peritia segnius suis partibus incubuerunt, compositis recitatisque orationibus, quæ Regina optimæ fulgorem perpetuo duraturum circumponere possunt; nec parietibus quidem, quos percelluerant voce gravissima, declamationes suas includi passi, ex utilitate pariter & dignitate publica rem esse judicarunt, si in vulgus & lucem publicam exirent; nimirum ut orbis terrarum pietatis Batavæ in Reginam indulgentissimam testis adhiberetur ac conscius. Quum vero istæ orationes in Hollandia typis augusta regalique forma excusæ, raræ ad nos perferrentur, & tamen a plurimis tam excellentium ingeniorum monumenta expeterentur, gratum iisdem officium se præstiturum ratus apud nos est Bibliopola, si uno fasciculo comprehensas orbi illas erudito exhiberet, Quamvis vero singulorum in commendanda atque extollenda Regina diversa fuerit ratio, omnes tamen in id elaborant, ut argumenti tam luculenti dignitati oratoris responderet dexteritas, & dignis modis MARIA tam egregie de orbe saniori merita cohonestaretur. Sane quibusdam placebit in istis orationibus gravitas atque copia, quæ verborum ambitu instructa torrentis instar ut auditores rapuit, ita nunc etiam legentes secum fert: nonnullos vero strictum magis & concisum ac ad historiæ rationem compositum dicendi oblectabit genus, quod non tam percellere, quam docere consuevit.

De cætero cum hoc inter alia etiam magna habeat fortuna, ut nihil abditum & tectum esse patiatur, omniaque noscenda famæ proponat atque explicet, facile apparet, amplissimum hic patuisse campum Oratoribus; quem cum cum ingenti laude decurrerent, in quo cum sequi ipsos per omnia nobis non liceat, confidimus satis fore, si pauca quædam hinc inde delibata de vita & virtutibus Reginaæ exponamus.

Nata MARIA Magnæ Britanniaæ Regina refertur anno millesimo sexcentesimo sexagesimo secundo d. VI. Eidus Majas, patre Jacobo, Duce

Duce tum Eboracensi, & matre Anna filia Eduardi Hydi, Angliæ Cancellarii, quæ in regnis prima post Reges solet esse dignitas; cumque divinissimam ad virtutes omnes & artes tanto fastigio, cui a fati destinabatur, dignas animo apprehendendas indolem nata esset, ingenii celeriter cultum capeſſivisse. Præterea a natura omnibus elegantis beatam, adhibita insimul industria omnes virginum amœnitates sibi vindicasse, sed singulas decora gravitate superasse, Oratores nostri memorent, ab omni vitiorum contagio remotissimam. Postquam ergo a natura tantis præſidiis instructa & ad tantum decus educata fuerit, unam tanto matrimonio dignam extitisse, in quo Christiani orbis fortunæ & summa rerum essent repositæ. Nam anno septuagesimo septimo faustis omnium applausibus *GUILIELMO* Arausiensium Principi fuisse elocata; in quo conjugio tanta felicitate sibi invicem advixerint, ut unus alterius tantum amore dignus videretur. Sed DEUM manifestissimis signis ostendisse, se Par hoc celsissimum ad res in Europa fere depositas restituendas, orbemque terrarum allerendum destinasse; in quo facto licet videatur Regina in Patrem durius quid statuisse, non minus tamen seculis omnibus id celebrandum esse. Quo enim alio documento virtus ejus atque pietas probari potuisset, quam quod illius consensu vel armis, Patri instinctu, ut credibile sit, novercæ in filias, in populum, in emendata religionis dogmata grasfanti & omnia jura fusque deque habenti obviam itum fuerit, ne pessum irent omnia; quamquam & id non sine tergiversatione factum sit, & cum admonitiones omnes frustra consumptæ essent. Auditum ex ea, priusquam ex Belgio in Angliam discederet, si id tantum ageretur, ut jus illud sibi a natalibus suis & populi legibus datum in trium regnorum hereditatem eriperetur, nunquam se assensuram fuisse ad illud bello sibi a Patre recuperandum; sed expugnatam se esse eo unico argumento, quod versari in præsentissimo periculo & jura patriæ & religionis sincere incolumitatem persuasum haberet. Hæc ubi prælibata sunt, quis porro commemoratione virtutum ipsius non in admittationem traducatur? Tantam sane hic cognoscimus in ea fuisse administrandi imperium peritiam, ut regni amplissimi habenas, inprimis cum peregre abesse contingeret Maritum serenissimum, rebus etiam non prospere semper florentibus, dexterrime & eventu felicissimo rexit; quæ inter alia & causa fuisse dicitur, quare *GUILIELMUS* Rex imma-

p. 189.

p. 191.

immaturum ejus obitum gravissime tulerit, simpliciter confessus, *ea fatis defuncta consiliarium optimum ex suis consiliariis se amisisse*. Laudatur ejus *excelsus animus*, qui nec secunda tumide, nec adversa abjecte & timide, sed utraque æquabili mentis habitu, qualis sapientum est, pertulerit; unde & mediis in minis nunquam gradu suo deijci potuerit, nec in vultu quidem ullas consternatæ mentis significationes & notas ostenderit. Laudatur ejus *beneficentia*, quam ut libenter semper, eleganter atque considerate adversus quosvis ab infensa sorte fatigatos declaraverit, innumera pecuniæ summa in eosdem erogata; ita potissimum in ecclesias, earumque ministros, in exules, in illustres familias fortuna iniquiore depressas, ac milites bellicibus attritos & debilitatos fuerit munificentissima, sapissimeque dixerit, nulla re magis suam se metiri felicitatem in tanta fortunæ indulgentia, quam si plures possit reddere felices. Ubi tamen ubique tanta modestia usa fuerit, ut nemini aliquid, nisi quos liberalitatis administratos habebat, hac de re innotescere voluerit. Laudatur ejus singularis plane *comitas*, quæ uti majestate superarit omnes, ita humanitate concesserit nemini: id quod & hac occasione patuerit. Cum Hagæ Comitum Legatus quidam Principis potentissimi ipsi præstitisset officium, & excedens ex cubiculo, ne tergum obverteret Principi, cessim iret venerabundus semel atque iterum, forte quadam accidisse, ut cum secunda vice Principem in recedendo veneraretur, lychnucho in laqueari suspensio, quem non viderat, galericulus ejus non sentientis implicitus obhæserit, toto ejus nudato capite, præsertim cum difficulter subinde ejus capillamentum expediri potuisset. Ibi effusis nobilibus matronis atque puellis in hoc officio Principi apparentibus in cachinnos, solam eandem ne subrisisse quidem, & cum qui præsentibus fuerint, ejus rei causam sciscitarentur, respondisse injuriam se facturam Legato, si ejus non sua culpa in joculare hoc malum incidentis cumulasset pudorem; quod nefas sit ex sua opinione & contra officium. Laudatur ejus *vita innocentia & sanctimonia*, qua tantopere excelluerit, ut Rex ipse in hac post mortem illius eruperit verba: *se, si credere posset, hominem posse nasci sine labe peccati, de Regina id crediturum esse*. Laudatur *conjugalit* ejus *amor* atque *fides*, quæ prorsus inusitata fuerit & incomparabilis, & quæ effecerit, ut eadem voluerint conjuges serenissimi, eadem noluerint, in rebus priva-

privatis pariter ac publicis; & corporibus longis terrarum interval-
lis disjunctis, animi tamen & voluntates essent consociatissimæ; id
quod tum memorabili casu præcipue observare licuerit, cum Galli
classē in Britanniam destinassent appellere. Nam cum Rex tum in Bel-
gio arma circumferens, decrevisset quadraginta naves rostratas in
oras Gallicas mittere, classem hostilem, si res facultatem haberet, in-
censuras; mox literas a Regina esse perlatas, quibus nuntiaverit, se
mandata jam dedisse, ut quadraginta navium longarum classis vela in
Galliam faceret, hostium molitiones impeditura. Laudatur vel maxi-
me ejus *pietas & cura pro religione* prorsus admirabilis: nam & ipsam
Deo cultum sanctissime præstitisse, & ut ab aliis id etiam fieret, dili-
gentissime providisse; rerum etiam Theologicarum gnarissimam fuis-
se, & quæ indoles controversiarum de rebus id generis sit, perspectis-
simum habuisse. Ejus rei varia eam edidisse specimina, inter quæ istud
nobis videtur memoria dignissimum: Cum Jacobus adhuc Rex co-
piosam ad Filiam misisset epistolam, in qua occasionem atque ratio-
nem suæ ad Romanensium scita defectionis fufius enarrasset, ipsaque
ad vesperam ejus diei, cum craftino nuntio migrandum in Britanniam
esset, eandem accepisset, eam literas illas summa attentione semel at-
que iterum perlegisse, atque statim ad responsionem se accinxisse, ei-
que adornandæ totam noctem fere impendisse; & semel atque ite-
rum a suis monitam, quod tempus cubitum eundi pridem fuerit, re-
spondisse, somno præferendum esse officium respondendi Patris lite-
ris; se vero id accelerare, ne, si cras sine literis elaboretur nuntius,
suspicionem præberet, alieno se in iis scribendis usam esse ingenio;
quod si Pater crederet, illas pondere & fructu, quem Deo benevo-
lente speraret, carituras. Laudatur denique ejus *preparatio ad mor-
tem*; sicut enim in omni vita sibi similis fuerit, ita neque moriendo
eam a se defecisse, & vitæ sanctissimæ proposito mortem constanter
obitam præclare respondisse. Cum summe reverendus Archiepi-
scopus Cantuariensis ei significasset, paucis antequam expiraret diebus,
indubitam mortem ipsi impendere, & vasa colligenda jam esse; sine
ullo perterriti animi argumento respondisse: *non hoc primum die se
cepisse comparare se ad mortem, per omnem vitam se DEUM coluisse;*
atque sic se Deo totam permisisse, nihil magis optantem, quam ut ipso
corporis custodia soluta perfrueretur: neque longe post coelestem

p. 123.

p. 102.

p. 137.

effluisse animam, postquam his fere verbis Regi valere dixisset: *jam linquo terram. Spero Rex, te nunquam dubitasse de mea fide & amore. Moderare dolori. Opto, ut quo gaudio ego degedo, tanta tu facilitate morori modum ponas.* Finita vero incomparabilis Regina est variolis infestata, die XXIX. Decembris anno nonagesimo quarto, cum annum ageret trigessimum tertium.

ESSAY DE DIOPTRIQUE, PAR NICOLAS HARTSOECKER.

hoc est:

TENTAMEN DIOPTRICES, AUCTORE NICOLAO
HARTSOECKER.

Parisiis apud Joh. Anisson, 1694. 4. plag. 32.

Cum radii luminis, quatenus per diaphana corpora feruntur, præcipuum sint Dioptrices objectum, neque satis eorum natura declarari possit, nisi assumpta certa de fabrica hujus mundi hypothesi, principio suam statim hac de re proponit sententiam clarissimus Auctor, censetque dari in hoc universo infinita corpuscula diversæ magnitudinis, figuræ & motus, perfecte dura, nec nisi sola cogitatione divisibilia, eaque tanquam *elementum secundum* innatare substantiæ liquidæ, flexibili, nullaque in parte quietæ, quam *elementum primum* dixeris, Solemque & fixas stellas nihil aliud esse, quam magnas congeries substantiæ illius liquidæ, radios autem luminis esse filamenta subtilissima, aut rivulos quasi hujus elementi, ex Sole stellisque, instar aquæ ex sua scaturigine, prodeuntes. Secundi porro elementi particulas exiguas, quoniam majores habent superficies respectu molis suæ quam magnæ, magis expositas esse actioni primi elementi in vorticosum motum acti, atque ideo a majoribus separari versus circumferentiam tendendo, reliquasque pellendo versus centrum, ut descendant secundum progressionem imparium numerorum, si quodlibet momentum ex infinitis instantibus compositum censeatur. Ex hac quoque actione & pressione non solum *formationem globi ex terra, aqua & ære* conflati, reliquorumque planetarum, sed *soliditatem* quoque corporum explicari posse, quum *fluida* illa sint, quorum partes non possunt arte conjungi vel ob figuræ vel pressionis defectum. Ita fluidum esse *Mercurium*, quoniam ex globulis solidis & bene politis constat; *aquam*, quia ejus particulæ sunt sphaeræ aut sphaeroides

roides cavæ & undique pertusæ, materiaque subtili repletæ; *aerem crassorem*, quoniam corpuscula ex quibus constat, sunt filamenta subtilissima male paucisque in locis coherentia, ut exiguus motus ea possit divellere; *subtilissimum* denique *aerem*, quia nulla in eum pressio agit. Statuit etiam *opaca* illa esse corpora, v. g. *Mercurium*, ad quorum partes separandas & ita disponendas, ut liberum transitum habeant, radii luminis satis validi non sunt; *diaphana*, quæ contraria ratione se habent, v. g. *vitrum*, cujus corpuscula species polyedrorum esse concipit, latera perforata habentium, materiaque valde subtili & facili transitum radiis luminis præbente repletorum. Fieri etiam existimat, ut, dum primum elementum solidorum partes ambit easque concutit, ipsa quoque metalla modo contrahantur, modo producantur, atque ideo in insula Cayenne abbreviandum esse pendulum minuta secunda dimetiens, nec non hinc diversitatem oriri Astronomicarum observationum diverso tempore peractarum, si limbus ex alio sit metallo, quam reliquæ machinæ partes: *Solem* tandem, non secus ac Terram, circumdatum esse materia subtili versus ejus centrum premente, atque eo densiori & crassiori, quo centro magis est vicina.

Hisce positis, ad *radiorum luminis affectiones* explicandas accedit, ostenditque eos recta linea pergere in corporibus homogeneis, quoniam æqualem ubique inveniunt resistantiam, & in tempore, non vero in instanti, moveri: quando vero oblique incidunt in medium heterogeneum, dum inæqualiter premuntur, antequam toti eidem immergantur, *refringi* seu eo detorqueri, quo major pressio tendit, ac proinde in corporibus diaphanis, quæ subtiliorem continent minusque validam materiam, v. g. in vitro, refractionem fieri ad perpendiculum in; illis quæ crassiorem fortiolemque, v. g. in aere, a perpendiculo, & eo semper minorem, quo radii sunt fortiores aut rapidiores; cumque tota res dependeat ex virium materiæ subtilis radios prementis ratione, quæ eadem semper manet, quocunque varietur modo angulus incidentiæ, hinc constantem quoque in quacunque radiorum inclinatione, esse refractionis rationem, quæ a sinibus anguli inclinationis & refracti determinetur. Quandoquidem autem non omnes radii ejusdem sunt crassitie vel velocitatis, hinc fit, ut diversam patiantur refractionem, & alii fortius, debilius alii in sensorium

nostri visus agant; ex qua diversa actione *colorum phenomena* non inconcinne Auctor declarat. Sigillatim autem agit de *refractionibus*, quæ in *aere* contingunt, (quem, quo magis subtilis altiorque sit, eo magis crassum ætherem continere supponit) quæque sensim & insensibiliter quasi sunt, donec tandem ex pluribus sensibilis aliqua constituatur, in ea regione aeris, quæ non sit remotior a nobis quam aer crassior, in quo crepuscula gignuntur, cuius altitudinem 10 $\frac{1}{2}$ milliaria Germanica non excedere demonstrat. Quodsi tamen supponas, aerem esse plane homogeneous usque ad dimidii milliariae altitudinem, atque in hac distantia simul fieri illam refractionem, quæ a nobis in terra ex pluribus aliis minoribus colligitur, hanc quoque hypothesein observationibus Astronomicis satisfacere affirmat, ostendens insuper refractionem aeris non posse augere horizontalem Lunæ diametrum minuti secundi quantitate, sed diminuire contra diametrum verticalem. Ut vero viam muniat ad visionem declarandam, de *puncto optico* disserit, per quod intelligit objectum, cuiuscunque alias sit magnitudinis, cuius imago occupat in tunica retiformi oculi tantum extremitatem unius fibrillæ nervi optici, positoque objectum visum sub angulo unius minuti, seu objectum, cuius magnitudo æqualis est lineæ quadratæ Geometricæ, visum ex distantia 3438 linearum, instar puncti apparere, requirique 100 radios a quovis objecti puncto provenientes, ad sensibilem impressionem in nervum opticum faciendam, colligit incidere minimum 583, 747, 842 radios luminis in superficiem quadratam; cuius latus est unius lineæ, fibrillæque nervi optici crassitiem esse 573 partem lineæ. Descripta autem *oculi structura*, ut objecta remota æque bene videamus ac propinqua, non solam figuræ humoris crystallini, aut ejus distantie a retina mutationem, sed utramque simul requiri censet; objecta vero ideo simplicia, non geminata videri, quoniam eadem imaginis partes in utroque oculo pinguntur in fibrillis æqualiter ab illa, in quam incurrit axis visionis, & eodem ordine remotis, quo in casu illi, qui strabismo non laborant, objecta simplicia videre assueverunt. Exponit præterea, quæ ad *distantiam & magnitudinem* objectorum visorum dignoscendam pertinent, *Lunamque horizonti vicinam* ideo *majorem* videri putat, quia per multum aerem crassum & vapores visâ obscurior quam in meridiano constituta, & hinc remotior quoque nobis apparet; ita

tamen

tamen ut interpositio campi, & figura coeli elliptica plurimum quorūque ad hoc phenomenon conferat. Huic doctrinæ subijcit *modum suum vitra dioptrica elaborandi*, questus de tanta raritate boni vitri (punctis nempe, lacrymis, filamentis, stratis, fibris invisibilibus, quorum omnium originem describit carentis) ut inter ducentas tabulas vitreas vix duas debitæ, & quinque mediocris bonitatis, repererit. Modulos in vitro denso excavat, nullis utitur in lævigatione capulis, sed hanc inchoat arena subtili, absolvit smiride, vitraque tandem expolit in charta agglutinata modulo, terraque Tripolinata conspersa. Deinceps quæ ad *reflexionem & refractionem in spherica superficie*, nec non *focorum distantias* determinandas spectant, cum cura tradit, vitrorumque *objectivorum aperturas* in subduplicata ratione longitudinum focalium esse debere definit, dataque vitro objectivo, cuius longitudo foci est $\frac{7}{8}$ lineæ, apertura $\frac{1}{4}$ lin. tabulam construit usque ad longitudinem objectivi 576. ped., vanam monens fuisse illorum spem, qui talia effici posse telescopia putarint, quibus in Luna corpora particularia, non secus ac in Terra nostra, discernantur; cum ad corpus, cuius diameter 5 pedum, in Luna distincte perspicendum, requiratur objectivum, cuius apertura 701 $\frac{1}{2}$ pedum, longitudo autem focalis sit quindecim circiter terræ semidiametrorum. Quod ad *telescopia* attinet *compositionem*, tria solum genera ad usum idonea iudicat, in quorum primo cum vitro objectivo convexo oculare cavum, in secundo oculare convexum, in tertio tria ocularia convexa conjunguntur. Secundum autem reliquis præfert, si diaphragma in foco communi ad radios nimium obliquos excludendos ponatur; cum primum, si 11 aut 12 pollices excedat, nimis exiguum objecti partem detegat, tertium autem minorem quoque primo campum habeat, & in quatuor vitris $\frac{3}{4}$ aut $\frac{2}{3}$ fere radiorum partes reflexione deperdantur. Ex qua etiam ratione potiora iudicat *microscopia* ex duabus lentibus composita. Ultimo tandem loco fuse enumerat solertissimus Auctor *observationes telescopiis & microscopiis peractas*, ex quibus potiores cum ejusdem conjecturis afferemus.

Quod ergo ad *partes Lunæ* attinet, illam cui B. Hevelius montis Sniai, Ricciolus autem Tychonis nomen imposuit, eique similes, profundos suspicatur esse puteos a Selenitis, si qui sunt, effossos, ut in illis se a Solis æstu defendant, aggeresque, quibus cincti sunt, cavernis

esse plenos, in quibus lateant noctis tempore cuniculorum ritu, & a frigore se muniant; ita ut putei illi instar urbium sint Selenitis, quarum metropolis sit Tychonis nomine dicta, tractus vero albi & illuminati nihil aliud quam viæ regiae ad reliquas tendentes. Nigras autem partes Lunæ, quas communiter maria esse censent, sylvas potius esse putat, quia in illis telescopia 100 aut 200 pedum plurima observantur, cum Sol perpendiculares in eas mittit radios, exigua loca illustrata, quæ sine dubio sint tractus plantis carentes & arenosi, plusque lucis quam folia reflectentes: nihil quoque adhuc certi constare de fluminibus lunaribus, cum debeant habere latitudinem 14000 pedum, ut opè telescopia 36 pedum videri possint. Promittit tamen se *vitrum objectivum 600 pedum*, quod jam confectum habeat, cum oculari unius pedis, quibus proinde possit in Luna cernere distincte objectum, cujus diameter 3500 pedum, propediem ad observationes lunares adhibiturum, *exactamque* concinnaturum *Selenographiam*, ut posteri deprehendere possint, num aliqua singularis in Luna mutatio contingeret. Maxime obscuriorem & rubicundo colore ideo apparere conjicit, quia ipsum plurimæ nubes & nebula ambiunt, per quas radii luminis transeuntes ita modificantur: in Jove autem fascias obscuras nihil aliud esse, quam maria, locaque in his illuminata, infulas; lucentes vero fascias terras, & nigras in his maculas paludes aut magnas sylvas, variisque hunc globum mutationibus esse obnoxium, ob magnas inundationes, & quia maximam partem ex sabulo, non rupibus aut terra firma, constat. *Satellites* quoque ejus, perinde ac Saturni, modo majores, modo minores apparere, quia fortassis & ipsi fœdati sint maculis, quas statis temporibus ad nos convertunt, quamvis circa suum axem non revolvantur. Quod reliquum est, Solem nil aliud esse autumat, quam ingentem congeriem elementi primi, aut ignis nostrati fere similis, eumque alimento continuo indigere, quod ex aere ambiente, qui nitro aliave materia combustibili forsan repletus, hauriat, cinctumque semper esse levi aliquo fumo, qui secedere ab ejus centro nitatur, denuo tamen in solem recidat, si plures conglomerentur moleculæ, *maculasque* constituent novum Soli alimentum suppeditantes. Ex eadem hypothese apparentias *luminis Cassiniani* & *Cometarum* declarat. Illud enim oriri supponit, cum fumus ille levior, versus æquatorem Solis compulsus, tantum recedit a Sole,

ut

ut hujus in illum incidentes radii ad nos reflecti possint; *Cometam* vero, quando massa ingens secundi elementi congregata in Sole in globum densatur, qui ex Sole projicitur, eoque majori fertur rapiditate, quo levior est materia ætherea, quæ ipsum excipit, tandiuque suum continuat iter, donec ultra locum æquilibrii sui latus ad Solem revertitur curvam in se redeantem describens, & in Solem denuo immergitur. Hic ergo globus, Auctore judice, si adeo levis sit, ut ad Martis aut Jovis usque pergat orbes, & radii Solares ab illo reperiuntur, dum per hemisphærium fertur, ubi terra est, ad nos possint pervenire, magni in cœlo circuli arcum describere videtur, cumque totus ardeat & fumet, atmosphæra circumdatur, quæ dum sensim exhalat, & ob levitatem suam versus vorticis Solaris remotiores a centro partes tendit, caudæ speciem repræsentat a Sole averfa. Hanc hypothese ex observationibus Cometæ A. 1680, quas ex motu æquali per trajectory rectam explicari posse negat, confirmat, refutatatis Cartesii de Cometis placitis, methodumque tradit, qua tum Cometarum, tum Planetarum distantia a terra absque parallaxibus possint indagari, dato intervallo, quo Sol abest a Terra.

Postremo innumeras se quoque *observationes microscopis* fecisse commemorat, primumque ante viginti annos *semina animalium vermiculis repleta* deprehendisse, & hinc novam de generatione animalium hypothese, in epistola ad *Malebranchium* perscripta expositam, excogitasse; præ reliquis autem *insectis*, quorum *historiam* scripturus sit, *pulicem* ab ovo magna cum diligentia observasse. Hæc ergo aliaque præclare destinata ut absolvere doctissimus Auctor possit, vires occasionemque opportunam ex animo eidem apprecamur.

Joh. Pet. Ludwigs Erläuterung über S. T. Herrn Samuel von Pufendorff Einleitung zur Historie, &c.

JO. PETRI LUDOVICI DILUCIDATIO ISAGOGES HISTORICÆ DN. PUFENDORFFI de hodiernis in Europa Regnis, Statibusque præcipuis, cum allegatis testimoniis & annotationibus.

Lipsiæ & Halæ, apud Joh. Frid. Zeidlerum. 1695. in 8. Alph. 2 $\frac{1}{2}$

Quan-

Quanto seculi nostri adplausu illustris viri Pufendorffii Isagoge in Historiam præcipuorum in Europa hodie existentium Regnorum & Statuum, ante hos undecim annos Germanico idiomate ab ipso publicata, passim excepta fuerit, vel translatio ejus in peregrinas linguas testari poterit. In hac, cum multi omissa ob brevitatæ studium, quod laudato Autori nunc *mandatum* placuerat, Scriptorum, unde is sua hauserat, desiderarent testimonia, quibus lux major historiæ affunderetur; *Autor harum Annotationum clarissimus*, qui in illustri Academia nova FRIDERICIANA, in qua Extraordinarii Professoris munus sustinet, nominatum modo librum studiosæ juventuti privatim explicuerat, id operam dedit, ut quæ strictim in eo commemorata sunt, monstratis primis fontibus, allatisque in medium autorum probationum testimoniis, dilucidaret atque firmaret. Dum autem opus ejusdem sub manu velut excrescere videretur, jam primam ejus partem, quæ prima quatuor Isagoges commendatæ capita illustrat, exhibuit, simili industria dilucidationes reliquorum capitum in lucem emissurus publicam; præsertim cum intellexerit, operam hanc suam studiosæ juventuti, quæ historiæ politiori aliquod pretium statuit, non fuisse ingratam. Nam selectiores non tantum passim autores indicat; sed etiam ex illis testimonia luculenta affert, quibus historiæ lux major accenditur, ut eam cum fructu nunc uberiori juvenus studiosa evolvere, atque sine dictatis intelligere possit.

NOVORUM LIBRORUM Indiculum proximo Novembris mensi, cum nunc angustia charta probibeamur, subnectemus. Neque tamen temperare nobis possumus, quin sine mora annunciemus, luculentum & ab omnibus diu desideratum & tantum non anxie expectatum illustris Pufendorffii Opus, quo Potentissimi Serenissimique Electoris, dum viveret, Brandenburgici FRIDERICI WILHELMI MAGNI res gestas justo studio descripsit, nuperrime in lucem prodixisse, impensis Jeremia Schrey & H. I. Meyeri heredum excusum, ac in instantibus nundinis nostris autumnalibus venum exponendum. Plura de opere ipso, ubi id perlustraverimus, dicentur.

* *
*

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Novembris, Anno M DC XCV.

NOVA ET SINGULARIS GEOMETRIÆ PROMOTIO, CIRCA dimensionem quantitatum curvarum, per D. T.

Cum variæ in Mathesi dentur viæ ad easdem veritates inveniendas ducentes, plurimum in eo ponendum est studii, simplicissima ut investigetur. Quamvis enim hoc ipsum non sit apprime necessarium in omnibus difficultatibus particularibus, maxime tamen requiritur in principiis fundamentisque ponendis, quæ ita sunt generalia, ut tota iisdem Mathesis innitatur, ad quæ pertinet *genesis omnium curvarum*. Quapropter postquam harum omnium facillimam descriptionem *per focos* reperi, statim eandem cum publico communicavi in *Medicina mentis*, ostendens, quam latum hæc campum nobis aperiat, infinitorumque novorum, singularium, & facillimo negotio decerpendorum inventorum feracem, ut augmentum veritatis, quod non unius est hominis, conjunctis viribus ab eruditis viris eo melius promoveretur. Neque parvam mihi attulerunt lætitiæ ea, quæ Dominus *Leibnitius* & doctissimorum nobile par fratrum *Bernoulliorum* jam præstiterunt, Actisque inseruerunt Eruditorum. Sed cum hæc curvarum genesis per focos nimiam præ se ferat simplicitatem, tantique momenti non videatur, ut ex ea tanta tamque præclara & utilia possint derivari; non ipse solum alia nova inventa in Actis Eruditorum exhibui, sed in posteriori quoque *Medicinæ mentis* editione, alia quædam corollaria non vulgaria adjeci, ut alios quoque ad hanc rem penitus pensitandam excitarem. Nota mihi quidem plura elegantia præstantiaque sunt consuetaria, quorum hætenus nullam, nisi privatim apud viros maximi ingenii, feci mentionem, arbitratus illa quondam ob novitatem usumque singularem fore gratiora, cum publici juris ea faciendi mihi dabitur

occafio. Quoniam vero an brevi hoc futurum fit, cum eo non vivam in otio, quod hæc studia vel maxime requirunt, nescio, nonnulla ex ex his in publicum producere constitui, ejus quidem momenti, ut non displiceat credam Geometris, eo fine ut vel hoc ipso attingentū veritatis, sin minus per me ipsum, per alios tamen, qui magis abundant otio, promoveatur. I. Ex hac ergo curvarum genefi per focos intellexi, præter unicam & simpliciffimam Hugenianam evolutionem dari innumeras alias, ita ut quælibet curva infinitis possit modis evolvi, fequanturque hinc dimensiones curvarum infinitis modis, ut alio tempore ostendi. Pespexi etiam, ipsam spatiorum curvilinearum dimensionem generaliffime hinc derivandam, & ea quidem ratione, quæ admodum simplex est, & in qua singularia hæc occurrunt. (1) Uti notum pervulgatumque est, spatiorum circularium dimensiones abfolvi ductu lineæ cujusdam rectæ in arcum circuli: ita universaliter hoc ipsum omnibus competit *spatiis curvilinearis*, ut fcilicet sint *æqualia producto alicujus rectæ in arcum curvæ alicujus*, occurruntque hic plurima circulari dimensionem analoga. (2) *Curvæ quarum ope reliquarum curvarum metior spatia*, quæque primæ quasi curvæ existunt & præcipue sunt considerandæ, proprietates habent valde notabiles, & in his, quod multis erit inexpectatum, *curvæ quoque sunt mechanica*, quas Cartesius ex Geometria perperam, ut in Medicina mentis clare probavi, eliminavit, quarum proinde usus hinc redditur in Geometria manifestior. (3) *Curvæ illæ, per quas mensurantur reliqua spatia, in lineas rectas abeunt, cum spatium aliquod absolute est quadrabile*. Unde facile ex ipsa genefi dijudicari potest, utrum aliquod spatium quadrabile fit nec ne. Derivatur quoque inde, figuras claufas non admittere quadraturam, intellige ordinariam; id quod consensit cum iis, quæ habet Dominus Newton; neque difficulter cognosci potest, quamnam figuræ claufæ sint, cum alias multa possint earum figurarum afferri exempla, quæ videntur quidem, nullatenus tamen sunt claufæ.

TAB. VIII.

Fig. 1.

Ut autem mens mea eo melius possit intelligi, exemplo, quod dictum est illustrabo. Sit ellipsis AFGE, sumtoque radio æquali semidiametro minori describatur ex centro C circumferentia BFD, tandemque pro lubitu ducatur ex C recta CG, & HG parallela AE; dico rectangulum ex recta AE in arcum circulem HD esse semper quadruplum

TAB. VIII. ad A. 1695. pag. 490.

Fig. 2.

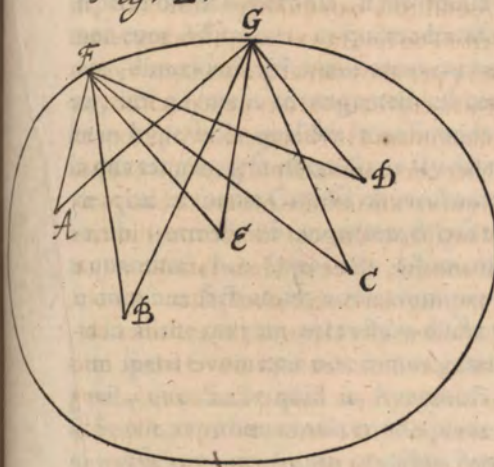

Fig. 3.

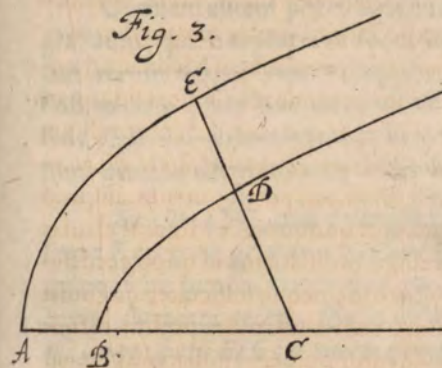

Fig. 4.

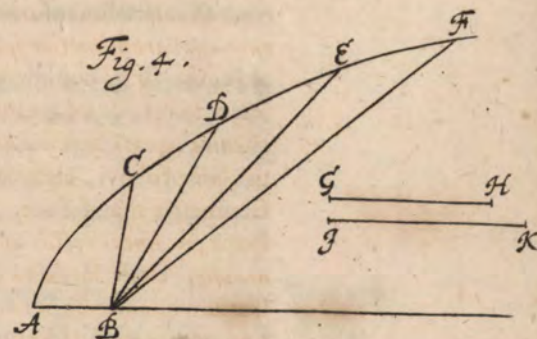

Fig. 1.

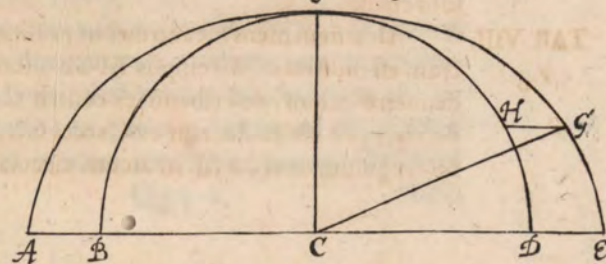
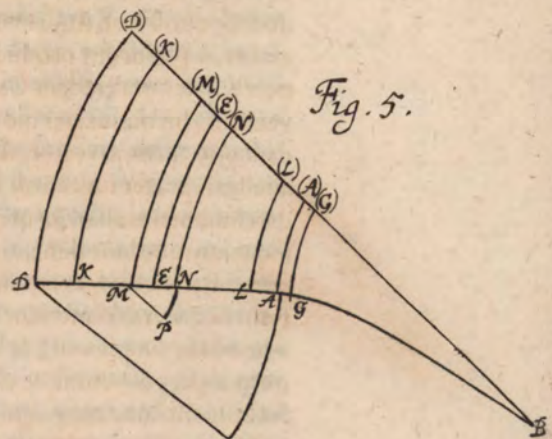
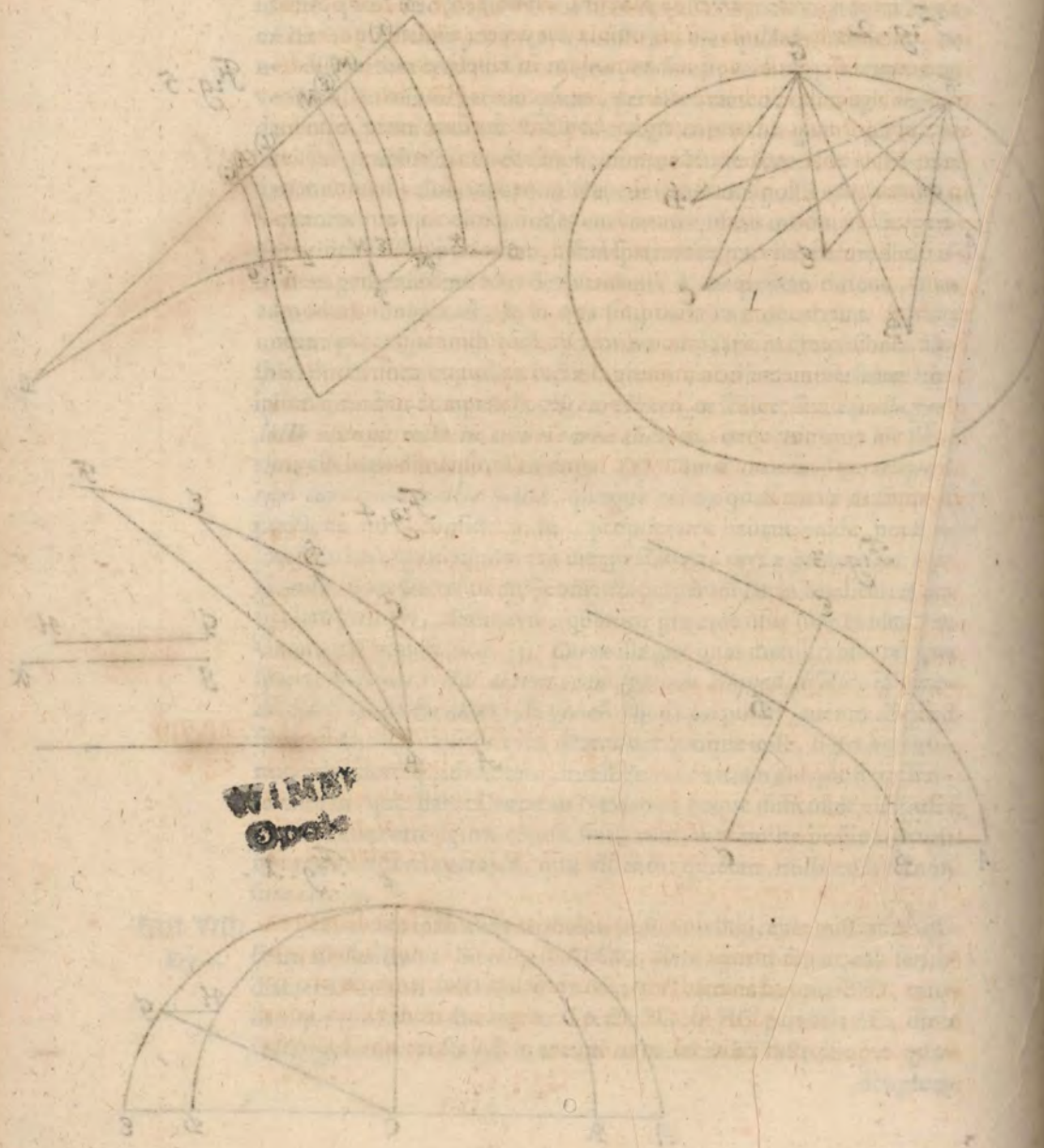

Fig. 5.

druplum sectoris elliptici CGE, ac proinde hoc modo facile *spatium ellipticum in aequales partes ex puncto C dividi potest*. Idem obtinet in parabola & hyperbola, si his omnia, ut decet, adplicentur, ea tamen cum differentia, ut quemadmodum in ellipsi, prout jam vidimus, dimetienda adhibetur arcus curvæ circularis HD, seu talis curvæ, ubi normalis ad tangentem est constans seu datæ rectæ æqualis; ita in hyperbola qualibet mensuranda adhibendus sit arcus curvæ, in qua tangens ipsa est constans seu datæ rectæ æqualis, adeoque curvæ, quæ ex mente Cartesii est mechanica; in parabola vero alia curvæ, ubi normalis ad tangentem & ipsa tangens sunt æquales constanti quantitati, h. e. linea recta, assumatur. Atque sic unico theoremate omnium sectionum conicarum per rectangulum ex constante recta in aliam curvam aut rectam ducta traditur dimensio. Quæ quidem spero Geometris non minus grata futura, quam monitum Hugonii, quo simile quid in hyperbola æquilatera a se deprehensum indicavit, cum hæc omnia modis plane diversis eruta, multoque sint universaliora, nec solum omnibus hyperbolis, sed infinitis aliis curvis applicari possint.

Quanam autem porro hinc conclusiones in curvis superiorum graduum, quæ tres pluresve focos habent, consequantur, periti harum rerum insigni cum voluptate per se ipsos facile experientur. Possem enim plura huc elegantia & universalia theoremata adferre, sed ne ipsius desiderium minuiam hæc suo Marte indagandi, unico tantum exemplo assertioni meæ fidem faciam.

Sit curva FG, quæ descripta sit ope *quatuor focorum* A, B, C, D, TAB. VIII. sitque E centrum gravitatis quatuor punctorum A, B, C, D; dico, si ex Fig. 2. quinque his punctis versus duo puncta F & G pro lubitu assumpta in curva, ducantur rectæ, *spatia AFG, BFG, CFG, DFG quadrupla esse semper spatii EFG; si autem quinque essent foci, fore quintupla, & sic porro in infinitum*. Sed de his satis.

II. Notum est in circulo circumferentias esse inter se ut diametros, & spatia circularia similia ut diametrorum quadrata; non autem pervulgatum est, quod animadverti, dari unicum tale theorema pro omnibus curvis ejusdem speciei, ex quo v. g. curvarum ellipticarum & hyperbolicarum ratio ad invicem innotescit, quæ nos hætenus

latuit, possuntque infinita nova & singularia circa omnes curvas derivari. Id quod specimine aliquo illustrabo.

Fig. 3.

Sint duæ parabolæ AE & BD, quarum focus C, ducaturque recta CDE. Dico curvam parabolicam AE esse ad curvam parabolicam BD, ut minoris latus rectum ad majoris latus rectum. Unde si ratio laterum rectorum sit dupla, curva AE dupla erit curvæ BD. Neque absolute necesse est, ut eundem focum C habeant; potest enim punctum ad libitum assumi, & nihilominus tamen ratio, quam curvæ ad se invicem habent, determinari.

III. Cognita quoque est ratio, quam partes curvæ circularis ad se invicem habent, sed circa quasvis alias curvas hæc nondum ostensa fuit a Geometris. Illis ergo forte non ingratum accidet, si ipfis significavero, me methodi universalis esse compotem, in qualibet curva, data portione ejusdem, aliam semper assignandi, quæ datam rationem ad priorem obtinet; cujus rei specimen quoque exhibebo.

Fig. 4.

Sit parabola ACDEF, cujus focus B, sitque data portio curvæ CD, & alia assignanda EF, ita ut CD sit ad EF, ut data linea GH ad IK. Ductis lineis BC & BD, fiat ut quadratum GH ad quadratum IK, ita recta BC ad rectam BE, & BD ad BF: Dico curvæ parabolæ portionem CD ad EF esse in ratione data. Sit e. g. GH ad IK ut 1 ad 2, & fiat BE quadrupla BC, & BF quadrupla BD, erit portio curvæ EF dupla partis CD. Occurrit hic quidem casus, ubi peculiaris quædam observanda; sed cui demonstratio præcedentium nota, facile videbit, quid sibi agendum, aliaque egregia hinc eliciet, v. g. modum in curvis assignandi spatia datam rationem habentia, licet ipsorum dimensio sit incognita, multaque alia præclara & plane nova theoremata vel circa ipsas conicas sectiones, quæ tamen hæcenus nocturna diurna que manu quasi versatæ fuerunt a Geometris. Demonstrationes enim horum omnium afferre & prolixum nimis foret & supervacuum, cum hæc inventa præcipue dicata sint Geometris primi ordinis, quibus jam notum est, quomodo ex datis conclusionibus universalibus circa dimensionem quantitatum, demonstrationes via retrograda facile possint investigari.

IV. Constitueram hic subsistere, sed commodum incidit in manus meas Job. Bernoullii meditatio de dimensione linearum curvarum per circulares; quod egregium inventum & mirifice me delectavit, & effe-

cit,

cit, ut hæc pauca adjicienda duxerim. Vir hic celeberrimus præcipue respexit in eruendo hoc problemate ad evolutionem Hugenianam; sed quia juxta descriptionem meam curvarum per focos, quælibet curva infinitis modis potest evolvi, hinc ejus doctrina infinities amplificari poterit, adeoque Geometria singulare hoc modo augmentum recipiet. Addam vero & aliud, quod in tempus aliud reservaveram. Notum est, quod dato cuilibet spatio infinita alia spatia, diversæ naturæ, æqualia perfacile inveniri possint; sed idem in curvis lineis efficiendi nemo adhuc ostendit rationem. Si enim via ordinaria rem aggrediamur, ad tangentium methodum inversam deducimur, cujus ingeniosissima nobis specimina dedit illustrissimus vir Marchio Hospitalius. Licet autem hanc quoque methodum probe excoluerim, & mihi fere omnimode satisfecerim, non tamen ea hic præstat, quod comparari possit cum methodo universali, quam non ita pridem inveni, ope cujus infinitæ diversæ curvæ possunt designari data curvæ absolute æquales. Specimina hujus rei alio tempore exhibiturus sum: jam enim vix licuit ob circumstrepentia negotia ad amicorum instantiam præcedentia literis consignare.

G. G. L. DE NOVO USU CENTRI GRAVITATIS AD DIMENSIONES, & speciatim pro arcibus inter curvas parallelas descriptas seu reſt angulis curvilineis; ubi & de parallelis in universum.

Pappus subindicaverat, quod Guldinus expressius ostendit, aream motu debito generatam æquari facto ex ductu mobilis generantis in viam ejus centri gravitatis. Hac regula potissimum usi sunt Geometræ in motu rotationis circa certum quandam axem pro metiendis solidis ac superficiebus, quæ sic generantur. Sed non minus succedit negotium, si axis vel centrum continue mutetur durante motu generantis, ut fit in evolutionibus curvarum & superficierum. Itaque si curva AB ope fili DAB evolvatur, tunc pars fili, id est initio recta DA, describet aream DA (A) D, vel brevius designando, D (A); duabus curvis parallelis condescriptis, D (D) & A (A) comprehensam, quæ æquabitur reſt angulo sub recta AD, & recta æquali curvæ E (E) (iisdem parallelæ) a centro seu puncto rectæ AD medio, E, descriptæ. Quin amplius, etiam si pars ipsius mobilis successive quiescat & moveatur,

tamen

tamen productum ex toto in viam centri gravitatis totius, areae generatae aequatur; quod & hic locum habet. Nempe totius fili DAB centrum gravitatis sit G, in statu primo; & (G) in statu seu situ ultimo, cum filum totum in rectam B(D) abiit. Sit linea G(G) locus continuus huius centri, dico B(D) filum, in G(G), aequari DAFB(D)D. Horum ut recorderer, fecit elegans theorema Dn. Ioh. Bernoullii, qui notavit duorum arcuum evolutione condescriptorum, ut D(D) & A(A), differentiam, si convexitatem vertant ad easdem partes, summam si ad contrarias; aequari arcui AH, sectoris circularis, intercepti inter duos radios, DA, DH, aequales filo vel regulae extremis suis punctis binos illos arcus describenti, & parallelae ipsi DA, & (D)(A) extremis sitibus fili. Videantur Acta Augusti 1695. His cum meo theoremate conjunctis, sequitur differentiam (vel collatis oppositis evolutionibus summam) duorum (ut sic dicam) rectangulorum (bicurvilineorum) condescriptorum, velut D(K) & L(A) modo sint aequalia (nempe si $DK=LA$) posse mensurari ope dimensionis circuli.

TAB. VIII. Fig. 5. Nam collocetur ipsi DK vel LA aequalis MN in recta DA, medio loco inter D & A; & describantur simul parallelae M(M) & N(N). Jam $DL=KA$, & DL in M(M) = $D(L)$, & KA in N(N) = KA . Ergo $D(L) - K(A)$ id est $D(K) - L(A) = DL$ in M(M) - $N(N) = DL$ in NP, posito NP esse arcum circulem, centro M dicto modo descriptum, scilicet ut sit MP parallela & aequalis ipsi (M)(N). Unum adhuc addam: quae de parallelis nostro more, id est generaliter acceptis, diximus, tam universaliter esse, ut non tantum parallelis evolutione descriptis, sed & rectis ac circularibus quadrent. Licet in circularibus linea evolvenda evanescat in punctum, & pro rectis hoc punctum concipiendum sit infinite remotum, Generaliter autem *parallelas* definitio (lineas vel superficies) quarum intervalla (minima scilicet) ubique sunt aequalia. Et cum *rectangulum*, (late sumtum) figura sit, quae solos angulos rectos habet; consequens est, figuram hic inter duas parallelas earumque intervalla extrema (minima) contentam ut D(K) merito rectangulum appellari. Caeterum ut hoc quoque adjiciam: *Data linea* (curvae vel rectae) *parallelam ducere lineam*, problema est, quod etiam sine evolutione construi potest. Nempe ducatur recta perpendicularis ad lineam datam, & ex puncto ejus aliquo tanquam centro, ac pertingente ab eo ad curvam perpendiculari tanquam radio, descri-

batur circulus lineam datam tangens; qui si volvatur, super ipsa describet centro suo lineam datam parallelam. In eo tamen praestat evolutio, quod ejus ope duci potest parallela datae per punctum datum. Tantum enim opus est ex hoc puncto duci tangentem ad generatricem datam, quae simul & generatrix erit quaesita; tangente ducta partem fili faciente.

MEMOIRES DE MATHEMATIQUE ET DE PHYSIQUE.

hoc est:

Adversaria Mathematica & Physica Domini de la Hire Academiae Regiae scientiarum membri.

Parisiis ex typographia Regia. A. 1694. 4. plag. 25 $\frac{1}{2}$.

Complexus est doctissimus Auctor hoc libro varios tractatus, ad philosophiam mathematicam & naturalem illustrandam a se conscriptos: quorum *primus* agit de curvis, quae rotatione circuli super alium circulum tanquam basin gignuntur, *epicycloidesque* commode vocari possint, de quibus tum celeberrimus Newtonus in Philosophiae naturalis principiis mathematicis p. 147; tum Dn. D. T. in Act. Erud. anno 1690, p. 169; nec non nuper admodum illustr. Marchio Hospitalius in Act. Erud. 1695, p. 372, multa praecleara tradiderunt. Ostenditur autem in eo dimensio spatii epicycloidalis, modus tangentes epicycloidum ducendi, dimensio curvae epicycloidis, ejusque evolutio tandem & usus in mechanicis. Demonstrat enim clar. Auctor insignem hanc curvae commemoratae proprietatem, quod scilicet si duo fuerint circuli circa sua centra mobiles, quorum posterior instructus sit dentibus, qui portiones sint epicycloidis a circulo priori super illum tanquam basin descriptae, sintque duae potentiae circulis applicatae & in aequilibrio constitutae, dum dens posterioris circuli agit in punctum circumferentiae prioris in linea horizontali situm; eadem potentiae mansurae sint in aequilibrio, si dens idem agat in idem punctum quocunque alio in situ. Hanc deinde ad usum transferre docet, dataque figura dentis cujusdam rotae describere epicycloidem, cujus figuram aemulari debent dentes alterius rotae aequali semper vi in alteram agentis, idque machinarum nonnullarum descriptione illustrat. Huic tractationi appendicis instar jungit examen constructionis curvae causticae (quoniam haec quoque est ex epicycloidum numero, ut in Act.

Act. Erud. A. 1690, p. 171, a Dn. D. T. ostensum) & illius quidem, quæ habetur in Act. Erud. A. 1682, p. 364, errorique in calculo admodum prolixo commissio suos debet natales, correctæ tamen dudum fuit ab Auctore suo in Actis Erud. A. 1690, p. 68, & compensata constructione ex æquatione curvæ naturam legitime exprimente deducta & p. 169 geometrica demonstratione munita. Quæ constructio ipsissima est, quam Dominus de la Hire (quem proinde Acta ista nostra anni 1690 non vidisse apparet,) profert, & in eorum forsitan gratiam, quibus demonstrationes ad absurdum deducentes veterum more arriident, tali apagogica ostensione confirmat. Sequitur in ordine *Explicatio præcipuorum effectuum glaciæ & frigoris*, huic superstructa hypothesi: Frigus tunc a nobis sentiri, quando particulæ aqueæ nos circumstantes minus habent motus, quam illæ, quæ sunt intra partes nostri corporis; dari salia apta ad sistendum motum particularum aquearum; parum horum salium esse in sale communi, plus in nitro, plurimum in sale ammoniaco; particulas horum salium esse graciles, rigidas, longas, acutas, aptasque ad penetranda metalla ipsumque vitrum, facile ab aere commoto transferri, & facilius adhærescere particulis aqueis, quam aliorum corporum. Quod enim attinet v. g. ad glaciæ formationem, hæc ita explicatur: Dum salia, de quibus dictum, aquam penetrant, sistunt particularum aquearum motum, quæ aliis eodem modo ad quietem reductis junctæ filamenta glaciæ formant, majusque spatium occupant, non ob additionem tantum salium, sed quia dum obrigescent, non possunt amplius tam arcte ut antea sibi invicem jungi, atque hinc filamenta illa leviora facta versus aquæ ascendunt superficiem, & a salibus supervenientibus quasi confibulata crustam glaciæ constituunt. Quæ, dum aquæ reliquum similiter concrevit in filamenta majorem locum requirentia, rumpitur, nisi forsitan vas aquam concludens debilius fuerit, & a glaciæ confringatur. Ex iisdem principiis redduntur aliorum phænomenorum rationes: Cur, si nec vas neque crusta rumpatur, in medio glaciæ appareat bulla aeris valde rarefacti? Cur aer crassior, h. e. plurimas particulas aqueas valde agitata continens, frigore condensetur? Quomodo magnum frigus sine congelatione possit ingruere, & viceversa? Cur fructus arborum, paucas quippe particulas aqueas, plurimas oleosas & unctuosas continentes, non facile congelascant, sed congelati frigidaque immergi sine noxa dege-

degent, & a congelatione quoque defendantur, si regantur stramine, & super hoc extendatur pannus madefactus, vel matta straminea valde spissa & probe humectata? Cur metalla, quamvis non multum aquæ contineant, nisi in superficie, frigidissima adpareant? Cur glaciæ facilius solvatur ab aqua tepida, quam igne? Cur lapides cæmentitii, inprimis illi, qui ope pulveris pyrii loco suo natali excussi fuerunt, fissurasque hinc, licet imperceptibiles contraxerunt, a gelu corrumpantur? Cur aqua salsa difficilius concrevat quam aqua communis, cujus particulæ non distinguuntur a se invicem ab intercedentibus salinis? &c.

Excipit dissertationem jam commemoratam *Explicatio diversorum illorum sonorum, quos chorda super instrumentum musicum bucina sonitum æmulans* (trompette marine) *tensa edit*, laudata expositione P. Dechales, & suppletis particularibus nonnullis, ad quæ dictus Pater non attendit. Huic subjicit eruditissimus Auctor suam de sono hypothesin, quod scilicet in corporibus elasticis vera soni causa sit motus undulatorius partium minimarum ex quibus constant; vibrationes autem vel totius corporis sonori, vel ejus partium majorum, non possint nisi per accidens efficere sonum, eumque admodum debilem. Ex hac explicat observationes partim proprias, partim Dn. Abbatis Galloys, quod scil. forceps focaria corpore duro percussa, si annulus ejus sustineatur vel digito vel alia re molli, quæ non multum possit impediendi objicere ejus undulationibus, vel duro quidem corpore, sed quod facile possit in similem motum concitari, valde clarum edat sonum; obtusorem autem, si incumbat annulus clavi ferreæ aut alii corpori rigido, cui propter suam crassitiem ac figuram, undulationes partis resonantis non facile possint communicari. Ultimum locum occupat *Dissertatio de diversis accidentibus visus*, in duas partes divisa, quarum *prima* generalia quædam de visu primum proponuntur. Nimirum similem humorum in duobus oculis diversæ magnitudinis conformationem non sufficere ad æqualem utrique visus perfectionem conciliandam, cum oculus, cujus diameter duarum linearum, æque bene videat objecta valde remota, ac oculus similiter conformatus, cujus diameter pollicaris requiratur, ut retina ejus 36 ies sit subtilior & ad sentiendum aptior, quam oculi alterius: esse in retina partem reliquis magis teneram, ut si in illam incidant apices conorum radio-

forum, objecta longe melius quam alias videamus, eamque in utroque oculo eundem habere situm, fierique hinc, ut utrumque oculus eodem modo versus objectum convertamus; sed si pars hæc non eundem locum in utroque oculo occupet, oriri strabismum: distantiam objectorum apparentem ex magnitudine apparenti, coloribus vividis, directione oculorum, objectorum parallaxi, & distinctione minimarum objecti partium dijudicari: & id genus alia. Porro autem ostenditur quid myopibus, presbytis, & visu, qui perfectus dicitur, gaudentibus accidat, cum vel retinæ aut humoribus infidet aliqua imperfectio, vel pupilla est nimis dilatata aut constricta. Quod ergo ad myopes attinet, de illis primum agitur, qui humores habent turbidos aut coloratos, & quia rara est eadem dispositio in utroque oculo, methodus traditur explorandi, utrum imago in utraque retina iisdem coloribus pingatur; quæ in eo consistit, ut duæ chartæ luforiæ foramen $\frac{1}{3}$ aut $\frac{1}{4}$ lin. habentes, oculis aliquamdiu clausis & deinde versus objectum album conversis applicentur, & ita moveantur, ut ipsis duo circuli albi appareant, qui an eodem colore sint imbuti, facile animadverti potest. Refertur quoque experientia constare, illos, qui uno oculo objecta magis rubra vident quam altero, istum in usu quotidiano fortiolem iudicare. Ab his ad myopes acceditur, qui pupillæ aperturam nimis magnam habent, vitiaque recensentur, quæ hinc oriuntur, quod crystallinus humor non habet figuram omnes radios a puncto quodam profectos in unum punctum colligendi. Ex eadem causa, irregularitate nimirum vel humoris crystallini vel corneæ, apparentia iridis circa candelas derivatur; non autem, ut putat Cartesius, ex rugis circularibus, quarum formatio difficilis explicatu. Ratio quoque redditur experimenti paradoxo, in myopibus præcipue, quorum cornea valde protuberat, locum habentis, quo scilicet res videtur, quando non convertitur ad illam oculus, non videtur, quando convertitur: si scilicet corpus nigrum v.g. pileus genæ admoveatur, quod objectorum a latere posteriorum conspectum impediatur, & tamdiu convertatur caput oculo immoto, donec parvum objectum album in plano nigro in oculum incurrat. Si enim capite jam immoto convertatur oculus versus objectum, visui illud a corpore nigro eripitur. Docetur etiam, quod ex myopibus illi, qui crystallinum bene dispositum, convexiorem autem corneam habent, juventur a vitris concavis; reliquis

liquis autem parum levaminis ab illis sperare liceat. Eodem fere modo de presbytis agitur, rationesque phenomenorum, quæ illis contingunt, redduntur. Ita, v. g., maculæ constantes, quas in objectis videre sibi videntur, derivantur a vasculis sanguiferis disruptis, quæ in causa sunt, ut retina illa in parte, quam sanguis extravasatus occupat, non sit satis acuti sensus; mutabiles vero ex partibus heterogeneis humori aqueo innatantibus eoque specie levioribus, quæ labem aspergunt imagini, non secus ac atramentum, si vitrum oculare tubi optici eodem inficiatur. Ad visus perfecti accidentia refertur, quod qui tali sunt instructi, non vident colores iridis in bullis vitreis, aut roris guttulis herbis adherentibus, nisi tanto ab illis absint spatio, ut non satis distincte intueantur parvas illarum partes. Tandem illa quoque explicantur, quæ omni visus generi solent accidere; qualia sunt, quod paululum conniventes, radios circa candelas videmus; in quo phenomeno explicando Briggii probatur hypothesis, Cartesii vero & Rohaulti refellitur: quod cum confuse videmus objecta lucida, aliquando macula nobis apparet cito transitura, si palpebras commoveamus; cum oritur ex materia opaca corneæ inhærente & facile abstergenda: quod strabismus oritur ex humore crystallino oblique suspenso: quod per scissuram angustam & longam in charta factam candela multiplicata adparet: quod objecta utroque oculo conspecta per aliquot dies geminata videntur, si musculi alterius oculi a catharro impediuntur, quo minus dirigant axem visionis more consueto versus objectum: quod qui res in conclavi repositas per fenestras vitreas inspiciunt, non satis distincte clareque illas vident, in magna quippe luce exteriori constituti, recipientesque lumen satis validum a fenestris reflexum, neque proinde apti ut percipiant debile illud lumen, quod a corporibus in conclavi existentibus parumque illuminatis per fenestras propagatur, &c. Tandem confirmatur, retinam esse præcipuum visionis organum, in quod tamen lumen agat choroide mediante, quæ cum sit colore obscuro, apta est ut a lumine valde commoveatur, motusque suos retinæ communicet, perinde fere ac lamina spiralis motus aeris recipit, eosque ramificationi nervi acustici adjacenti communicat: & ex hac hypothesi Mariotti experimentum explicatur.

Secunda dissertationis parte refutat clarissimus Auctor eorum sententiam, qui ut oculus objecta mediocriter propinqua ac remota

æque bene videat, mutationem vel in oculi totius, vel in crystallini humoris figura requiri statuunt. Negat enim corneam figuram mutari posse, cum nullis instructa sit organis ad hoc ipsum necessariis; aut scleroticam tunicam, valde quippe duram, a musculis, qui motui oculorum dicati sunt, ita comprimi, ut oblongior oculus efficiatur; aut tandem a ligamentis ciliaribus, in quibus nihil musculosi a dexterimis Anatomicis adhuc inventum, crystallinum humorem ex pluribus pelliculis conflatum ita posse constringi, ut aliam subinde figuram induat, neque tamen pelliculæ rugas contrahant.

Censet autem, hoc præcipue experimento convelli posse communem hypothesin, quo scilicet illi, qui objectum remotum $1\frac{1}{2}$ ped. per duo exilia foramina lamellæ, quorum distantia non est major diametro pupillæ, simplex vident, si idem objectum removeatur 6 ped. per eandem lamellam illud geminatum conspiciunt; quod fieri non posset, si oculus acquisivisset conformationem ad objectum 6 pedes remotum bene cernendum, quemadmodum eandem habet ad conspiciendum objectum distans $1\frac{1}{2}$ ped. Eodem utitur experimento Auctor ad investigandam oculorum, constitutionem viresque aut debilitatem eorum dimetiendam, sive ad unam eandemque personam diversis temporibus, sive ad plures simul respectus habeatur. Si enim alicui objectum ex aliqua distantia visum per lamellæ foramina geminatum appareat, quia pro illa distantia oculus vel maiorem vel minorem, quam par est, convexitatem habet, lamellæque admoveatur lens convexa aut cava, quæ efficiat ut objectum in eadem distantia simplex cernatur, lentem illam vel potius distantiam foci ab ipsa, mensuram esse dicit defectus illius, quo oculus prohibetur distincte videre objectum in tali distantia collocatum. Hinc quoque relationem, quæ inter duos oculos est, quoad debilitatem deprehendi posse autumat, quia eorum differentiam metitur differentia focorum lentium adhibitarum ad idem objectum ex eadem distantia simplex videndum, ita ut, si unus oculus requirat lentem convexam foc. 15 pollic. alter 10, hic censendus sit debiliior priori 5 pollic. Ut autem eodem experimento cognoscatur, utrum quis sit presbytes an myops respectu certæ distantie, tegere jubet unum ex foraminulis. Si enim ex illa parte ubi foramen opertum est, evanescat imago, radii ultra retinam concurrunt, ut in presbytis; sin diversa ex parte, cûs retinam, ut in myo-

myopibus. Eandem methodum commendat ad quærendam longitudinem focalem lentis, quæ adhibenda myopi aut presbytæ ad minutos characteres in distantia $1\frac{1}{2}$ ped. legendos, nulla ut oculo vis inferatur. Tandem diversam illam conformationem oculi ejusdem non esse necessariam contendit, cum licet paulo ante aut post retinam concurrant radii ab eodem provenientes puncto, imago tamen in retina non sensibilibiter vitietur, præsertim si pupillæ apertura rite moderetur illapsus luminis, conosque visorios satis acutos efficiat. Quod autem, quando diu hæsimus in objecto remoto contemplando, objectum propinquum ægre possumus distincte perspicere, si subito ad illud convertamur, hoc non mutationi conformationis, sed difficultati axes visorios statim rite disponendi, aut aperturam pupillæ augendi vel minuendi tribuit.

GEORGII WOLFGANGI WEDELII EXERCITATIONUM

Medico-Philologicarum, sacrarum & profanarum,

Decas octava.

Jenæ, sumtibus Jo. Bielckii, A. 1696. in 4.

Constat plagulis 10.

Pergit adhuc illustri Auctor in associanda Medicinæ Philologia curiosiore, jamque Exercitationum aliquoties a nobis celebratarum Decade octava eruditum orbem beare dignatus est, cujus proinde summam cum L. B. nunc communicamus. In Exercitatione prima vocabulum ⲙⲓⲣⲣⲁ considerat, quod in Scripturis non uno loco obvium ac diversimode ab interpretibus translaturum esse docet. De re itaque significata sollicitus non ab iis modo recedit, qui statim intelligant seu florem myrrhæ, sed & ab his, qui aloen καὶ ἐξοχὴν dictam, focoterinam illam vel hepaticam, notari existiment. Multo minus ex ipsius mente referenda huc est aloë fossilis, putata in Judæa nasci; quemadmodum quoque refragatur Edmundo Castello & Buxtorfio, quorum ille crocum, hic sandalum substituat; ac tandem, cum hac voce in textibus Biblicis exprimitur aroma suavissimum, idque decorem, splendorem, gratiam, incentivum, usum, durationem, profunditatem, imò & majestatem respectu personæ vel rei, de quibus ibi sermo, innuat, nihil esse arbitratur pronius, quam ut per vocabulum istud intelligas agallochum seu xyloaloe, quæ Plinii tarum sit, & cui præ-

dicata illa omnia ex assè competant. In *secunda* explicat *mythologiam Parcarum*, & curiosam quidem eorum dicè derivationem, qui non generatim modo Parcas ab Hebræorum verbo separationem signante appellatas statuant, sed speciatim quoque nomina quarumvis propria ex iisdem fontibus deducant, ac radices officia earum denotantes singulis accommodent. At enim vero cum Parcarum nomen apud Latinos solum auctores occurrat, & reliqua propria Græcis debeantur, parum roboris inesse allusioni isti colligit. Clotho enim ipsi indubie videtur dicta a verbo κλώθω, neo, circumvolvo, filum glomero; Lachesis δὲ τῆς λαγχάνειν, a sortiundo; Atropos ab ἀπρὸς privativo & τρέψου, quasi quod non vertitur. Parcas vero καὶ ἀντίφρασις a pariendo nuncupatas, vulgo statuitur. Sed Auctori vocabulum hoc μέσσην est, & in bonam quoque partem sumi Parcas ipse perhibet. Ut adeo totum fatorum ambitum, bonaque, mala, media per totum vitæ tempus evenientia, sub nomine Parcarum comprehendi cupiat. Bona ipsi notat Clotho, mala Atropos, media Lachesis. Exponi alias earum refert nomina vel de triplici ordine temporum, ita, ut Atropos præterita, Lachesis futura, Clotho præsentia exhibeat: non inconcinne tamen eas quoque trahi posse ad vitæ & mortis momenta designanda, ubi Clotho connexionem perpetuamque luculæ vitalis successione, Lachesis varias & mille occasiones modosque moriendi, Atropos circulum & motum sanguinis impeditum repræsentet. Ut taceamus, quod & imaginem modorum moriendi, naturalis, violenti, & morboſi; partium item machinæ vitalis, spirituosarum, fluidarum, solidarum, per eas sisti; quod fortuita, inevitabilia, necessaria; quod in foro medico experimenta, rationes, & axiomata scientifica iisdem adumbrari posse superaddat. In *tertia* duplicem e sacris literis *paralyſin* in medium adducit, *universalem*, quæ totum corpus aut potissimam illius partem; & *particularem*, quæ membrum solum aliquod affecerit. Ad primum illud genus exempla duo refert, unum, quod Marc. II, 3. Matth. IX, 2. Luc. V, 18; alterum, quod Joh. V, 5. describitur. Ad secundum ubi progressus est, comparat inter se Jeroboamum, 1. Reg. XIII, 4, & pauperculum illum Matth. XII, 10. Marc. III, 1. Luc. VI, 6. in Synagoga Judaica comparentem, quorum uterque manum aridam habuerit. Ibi vero non minus atque heic in exponenda morbi natura perquam erudite occupatus est. In *quarta mor-*
bum,

bum; qui *Petri socrum* detinuerit, omnium exactissimè & ipsis terminis medicis a Luca, artis huius gnarò, delineatum reputat, dum ille scripserit: ἦν συνεχομένη πυρετῶ μεγάλῳ. Febrem nempe fuisse non aliquam ex intermittentibus, sed continuam, quæ ad ἀσφυξίαν, donec ex toto solvatur, desinere non soleat, ardentem, gravissimam, ad mortem terminandam; unde latas misere a Christo archiatro suppetias eo magis mirandas ac deprædicandas colligit. Phariseos *mentham, rutam, anethum, cuminum, & omnia oleracea decimasſe*, ex Matth. XXIII, 23. & Luc. XI, 42. manifestum est. In his autem oleribus curatius paulo considerandis dignam in Exercitatione *quinta* Auctor collocavit operam. In *sexta* agit de *Theophrasti corchoro*, & qualis sit hæc herba, ad illustrandum proverbium, *corchorus inter olera*, disquirat. A plerisque eam statui sylvestrem & vilem, sigillatim ab aliis vocari anagalidem, ab aliis hieracium murorum, ab aliis melochiam, ab aliis angelicam sylvestrem observat. Prius vero uti non inficiatur, ita a posterioribus dissentiens, pro corchoro mercurialem, herbam notissimam, substituit. Proverbii vero sensum & hunc assumi posse autumat: corchorus, contemta & vilis herbæ species, adsciscitur inter olera; sic spreta sæpe ab aliis persona emicat, & amplis maclatur honoribus, usque exhibet reipublicæ insignes. Caterum nec iis tamen refragatur, qui in significatum non adeo bonum idem illud trahere laborant. In *septima valvulas, conniventes* dictas, inque intestinis, nec illis tamen omnibus, reperiundas contemplatur, earumque locum, mechanicam, & usum latius explanat. Exercitatio *octava* de *minio lunari* agit, quod inveniri testatur Auctor in destructis fornacibus ustoriis antiquioribus, in quibus ei materiam præbent minere plumbi & argenti feraces, unde veluti secundario ac præter artificum intentionem generetur, & a Syrico seu sandyce minio vulgari officinarum distinctum sit. Non ignotum id fuisse veteribus, per allegata Plinii ac Dioscoridis testimonia probatum dat. Est inter opera Ovidiana aliquod *de medicamine faciei*, quod vel pro spurio habetur, vel ignoratur, & in editionibus non paucis disparet. Auctor vero & genuinum illud facit, & medicaminum ibi memoratorum ingredientia non explicat tantum & vindicat, sed in formulas quoque justas redigit, ac denique sub finem cosmetica quædam probatiora nostroque seculo usitata adjicit. Cuncta autem hæc Exercitationem *nonam* conficiunt, quam *decima*
de

de nummis pileatis excipit. Nimirum pileos ab antiquissimis inde temporibus non Persis modo, Parthis, Dacis, sed Græcis quoque ac Romanis usitatos fuisse, e nummis maxime idoneis evincit, & ex iisdem præterea pileorum formam ostendit. Quem in finem aliquot nummorum ad hoc institutum pertinentium typos aeri incisos exhibet, ac superpondii in locum lemmata & signa pileorum caractere declarata enumerat.

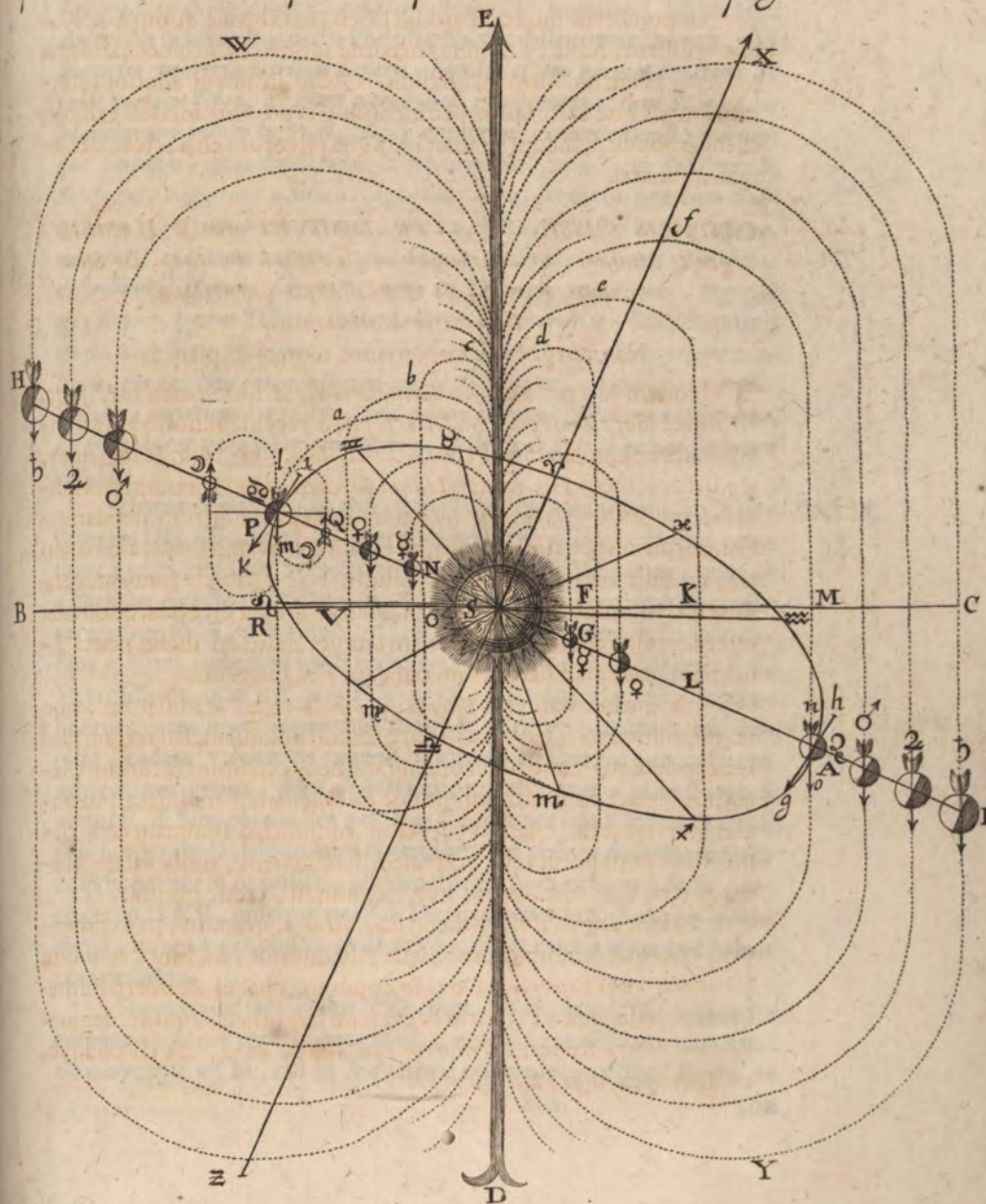
CASPARIS BUSSINGII, VERBI DIVINI APUD HAMBURGENSES Ministri, & Mathematicum Professoris Publici, De Situ Telluris Paradisiacæ & Chiliastricæ Burnetiano Dissertatio Mathematica.

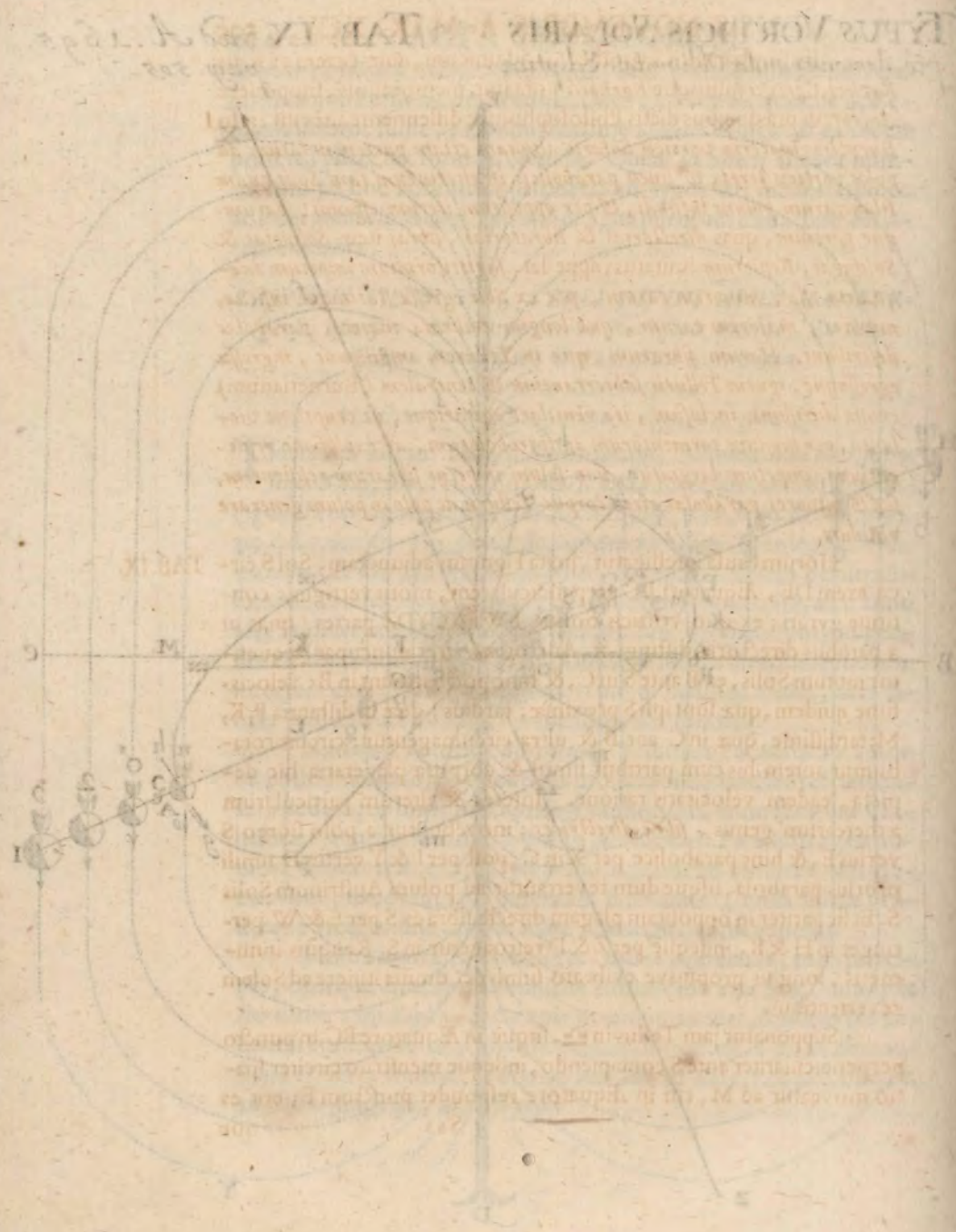
Hamburgi typis Zieglerianis, 1695, in 4. plag. 6.

THEORIAM sacram Telluris Burnetianam, Aëtorum anni 1682, p. 70. seqq. & Supplem. Tom. I. Sect. VIII. p. 304. recensam, non ab uno antagonista oppugnatam fuisse, ex Actis A. 1686, p. 522, seqq. & 1691, p. 97, 329, B. L. recolet. His, præter Janum Birckerodium, Theologum Haffniensem, & Christianum Wagnerum, collegam nostrum desideratissimum, utrumque *viv en activité* (quorum prior anno 1688, alter anno 1683 in dissertatione academica, labore hoc defuncti sunt) jungendus est clarissimus Auctor: in hoc tamen ab iisdem diversus, quod non integram ejus theoriam, sed unam tantum ejusdem thesin, circa situm Telluris Paradisiacæ examinandam sibi sumserit.

Nimirum statuerat Burnetius, Tellurem Paradisiacam, non uti postdiluviana se habet, ad Solis orbitam obliquam, sed rectam fuisse, eundemque hunc post conflagrationem ejus situm futurum Chiliastricæ: atque ex istiusmodi positu ea felicitatis Paradisiacæ phaenomena derivaverat, quæ sub perpetuo æquinoctio summam cœli clementiam, temporumque perennem serenitatem, nulla æstatis brumæque vicissitudine, prout nunc contingit, consequuntur.

Hanc Burnetii hypothesin ita Auctor aggreditur, ut ex principiis, cum quæ omnibus promiscue Astronomis rata sunt, tum quæ Burnetius cum Keplero & Cartesio communia habet, & porro Burnetianam consequuntur, nova & evidenti hypothesi, a priori demonstrata evincere studeat: Tellurem non alio ac nunc, hoc est obliquo, ad Solem situ fuisse, aut esse posse,

MENSIS NOVEMBRIS A. M DC XCV. 505

Ex fundamentis hypotheseos, id unicum, cum cetera ex scitis Kepleri, Cartesii ipsiusque Burnetii nota sint, memoramus, supponere Auctorem præducibus dictis Philosophis, nec dissentiente, uti vult, ipso Burnetio: *materia vorticis Solaris aliquam etiam partem in latum ad polos vorticis ferri, & lineis parabolicis in alterutrum tam Solis quam Planetarum polum infundi, & per oppositum iterum effundi; harumque partium, quas directorias & libratorias, fibras item Solipetas & Solifugas, Keplerum imitatus, appellat, sagittiformium impetum inaequalem esse; minorem earum, quæ ex Sole egressæ statimque inflexæ, minores; majorem earum, quæ longius evibratæ majores parabolas describunt. Harum fibrarum, quæ in Tellurem impingunt, ingressu egressuque, ignem Telluris subterraneum & centralem (Burnetianum) crustæ durissimæ inclusum, ita ventilari agitarique, ut eruptione violenta, per modum tormentorum aut pyrobolorum, ab explosione resiliens, impetum largiatur, non solum impetui fibrarum resistentem, sed & minores parabolas circa corpus Telluris de polo in polum generare validum.*

Horum causa intelligatur, juxta Figuram adjunctam, Sol S circa axem DE, Æquatori BC perpendiculari, motu vertiginis continue gyron; ex quo vorticis Solaris BWEXCYDZ partes (quas ut a partibus directoriis distinguat, Auctor *matrices* nuncupat) sequentur motum Solis, ex B ante S in C, & hinc post S iterum in B: velocissime quidem, quæ sunt ipsi S proximæ; tardius, quæ in distantia F, K, M; tardissime, quæ in C aut B & ultra circumagentur: circumrotabuntur autem his cum partibus simul & corpora planetaria hic depicta, eadem velocitatis ratione. Interea & alterum particularum ætherearum genus, *fibræ directoriæ*, movebuntur a polo Boreo S versus E, & hinc parabolice per X in C, post per I & Y versus D simili prorsus parabola, usque dum revertantur ad polum Austrinum Solis S. Et sic pariter in oppositam plagam directa fibra ex S per E & W pertinget in H & B, indeque per Z & D retroagetur in S. Reliquis innumeris, longius propiusve evibratis simili per omnia itinere ad Solem revertentibus.

Supponatur jam Tellus in , sitque in Æquatore BC, in puncto perpendiculariter ante S concipiendo, indeque menstruo circiter spatio moveatur ad M, cui in Æquatore respondet punctum F; erit ea

Sss

non

non in F, sed in Eclipticæ HI, puncto G; quia parabolæ fibrarum directricium, dum Tellus ad Aphelium A longius indies a Sole S recedit, fortiores indies fortioresque in polum ejus Boreum irruunt, & igne centrali nondum satis renitente, dum S in F moveri deberet, ita continue detrudunt, ut ab S in G moveatur, & declinatione GF ab Æquatore jam distet. Moveatur porro in orbita sua a m ad p, hoc est in plano Æquatoriali ab Fin K; movebitur ea in orbita sua a G in L, quia fibræ directrices parabolæ ab S d G ad SeL semper majores & validiores, eam paulatim detrudunt a G in L, declinatione ab Æquatore LK. Cum autem his validioribus fibris ignis centralis Telluris validius agitur: idem hic impetu in contrarium dato, reniti paulatim incipit, unde declinatio circa Tropicos minuitur. Nihilominus tamen, dum Tellus a p movetur in A, seu J, a via Æquatoria KM magis adhuc ab L in A detruditur, atque ita declinationem maximam nanciscitur. Hic enim ignis centralis jam ita invalescit, ut fibris directricibus desuper irruentibus prævaleat, impetuque in contrarium sursum versus, per modum pyroboli, totam Tellurem versus Æquatorem elevare incipiat; qui conatus tanto felicius succedit, quia Tellus ab A versus P semper in minores parabolas incidit, quæ impetui ignis minus minusque resistunt. Unde dum Tellus a J in m, hinc in H, & inde in V movetur; in plano Eclipticæ ab A in L, hinc in G, & inde in punctum, quod perpendiculariter post S latet, declinatione Austriana semper decrescente, moveri videtur. In V autem, quamvis Terra in plano Æquatoris consistente, æquilibrium rursus obtinere deberet, quia tamen impetus fibrarum adhuc continue decrescit, Terra minoribus parabolis exposita, ignis centralis impetum suum ultra Æquatorem continuat, & dum Tellus ab v in g ab S in O moveri deberet, extruditur ab S in N, hinc in Q, & inde in P; crescentibus semper declinationibus Boreis NO, QV, PR, dum per g & ii incedens alias per V in R moveretur. Quia vero fibræ parabolæ minorum S c N, Sb Q, Sa P ignem centalem jam minus stimulant, ille paulatim sopitur & ita sedatur, ut fibræ parabolæ etiam minimarum circa P cum eo luctari, eidemque prævalere incipiant: quæ cum a puncto P, Terra a Perihelio recedente, semper crescant, & fibras majoribus viribus polo Telluris Boreo impingant, hanc dum per q ad r movetur, ex P per Q & N iterum ad punctum æquatoriale, unde periplus ejus co-

ptus

ptus est, detrudunt; eadem obliquitate singulis deinceps annis revolvendum.

Atque hæc est *Theoria obliquitatis Eclipticæ Buffingiana*, quam cum Illustribus per orbem Mathematicis nuncupaverit, eorum judicio permittimus decernere de momentis ejusdem & difficultatibus, quibus eadem, prout hic breviter, & quantum per angustos dissertationis limites fieri potuit, proposita est, nondum expedita videtur; quarum libero indicio & placida discussione non dubitamus incitatum iri *clarissimum Auctorem*, ad perficiendam porro hanc Theoriam suam planetariam.

Quod argumenta contra *Burnetii* orthothesiam Telluris Paradisiacæ concernit, eorum alia ex hypothesi modo explicata, atque a priori, secundum *Autorem*, depromta sunt, eamque ex *causarum*, obliquitatem Telluris ad Solem efficientium perpetuitate & constantia, quam constantem & perennem effectum consequi necesse sit; ex *Eclipticæ & Æquatoris coincidentia*, in Telluris situ *Burnetiano* necessaria, ipsi vero *Burnetio* tantopere invisæ & negata; ex *fibrarum cum axe Solaris in descensu suo ad & ultra Tellurem parallelismo invariabili*, cui cum obliquatione earum, in situ *Burnetiano* necessaria, & per quam v. c. fibris in b & i Telluri impactis, per g & k iterum egrædiendum fuisset, convenire nequeat; ex *particularum Solaris vorticis motricium obliquo in polos Telluris* (juxta *Burnetium* ad polos axis Solaris, circa quem ea rotantur, obliquos) *incursu*, indeque oriundis fibrarum directricium disturbance, Telluris vaga nutatione, ac tandem ex vortice suo ejectione, impugnant: Alia a thesibus *Burnetianis*, aut aliunde jam notis & indubitatis petita sunt, videlicet a *constantibus caterorum Planetarum primariorum obliquo ad Solem positu*, *axibus vero eorum ad Æquatorem rectis*, parique adeo Telluris, tanquam paris, cum illis conditione; *Polorum Æquatoris circa Polos Eclipticæ quotidiana circumvolutione*; *gladio flammante*, (qui Zona torrida est *Burnetio*, eaque plane impervia) *loco Paradisi trans Zonam torridam in terra Australi*, atque inde *Burnetio* inexplicabili Protoplastorum in partem septentrionalem expulsionem; *Tellure primigenia maximam partem aliquo modo Paradisiaca*, adeoque Protoplastorum conditione post ejectionem non sequiorem, quam ante eandem fuerat, quod cum maledictione divina diserte pugnet; *unico Telluris hemisphærio ante diluvium*

hominibus inhabitato, cuius (ob Zonam torridam frigidamque, utramque *Burnerio* tunc inhabitabilem) spatium non suffecerit ingenti hominum antediluvianorum multitudini; *eadem perpetuo temperatura Telluris antediluviana*, hominibus, animalibus & vegetabilibus noxia & vix tolerabili; *fluxu fluviorum Paradisiacorum*, orbis Paradisiaci partibus nullis declivibus, impossibili, nec figura Telluris ovali explicabili; *calore immodico & nimio Solis aestu in recto Telluris posito* continuis ventorum orientalium flabris, profundiorique partium Telluris in umbram nocturnam immersione, non satis commode temperato; vindicato dextreque exposito *loco Geneseos* IIX, 22, quippe qui non nova tempora inducta, sed usum tantum veterum reductum innuat; *sacra chronologia*, per Telluris orthothesiam fluxa atque incerta reddita: quorum singulorum explicationem cognitionem *Clarissimus Auctor* Lectori præbebit.

EPISTOLA S. PAULI AD HEBRÆOS EXPLICATA A SAMUELE Szattmar NEMETHI, antea Ling. SS. & Philof. mox Theol. in Coll. Reform. Claudiopolitano Professore, h. t. electi Transsylvania Celsissimi Principis Ephoro.

Franequeræ, typis & impensis Joh. Gyzelaar, A. 1695. in 4.
Constat Alfab. 4.

Utilem novo hoc in Epistolam D. Pauli ad Hebræos Commentario navavit clarissimus Auctor operam, iis potissimum, qui pro concione populum informant, profuturam; quandoquidem vocabulorum ac phrasium significatus atque usus solicite eruit, & insuper materiam theologicam amplificationi verborum inservientem larga subinde manu suppeditavit. Præmisit totius Epistolæ textum Græcum una cum Latina versione, lemmata item capitum pro suo iudicio disposita; sicuti & copiosum non locorum modo Scripturæ, quæ in hoc opere vel fusius explicata, vel per institutam collationem aliasve illustrata fuerunt, sed & rerum præcipuarum, vocumque Hebraicarum pariter ac Græcarum isthoc in tractatu expositarum, Indicem subjunxit.

Posteaquam Paulo scriptum hoc asseruit & vindicavit, scopum atque argumentum ejus facit institutionem & adhortationem directam ad Hebræos jam conversos & in Christum credentes, sed legi
Mosis

Mosis adhuc addictos, eam cum Evangelio miscentes, & a Judæis infidelibus multis modis sollicitatos ac vexatos, qua illi, proposita Christi persona, officio, & eminentia, collata etiam legis & evangelii doctrina, ac rituum Mosis antiquatione per Christum demonstrata, excitentur ad fidem firmam & sinceram in Christum, confirmentur multis modis adversus cruces ferendas, & ad exercitium fidei, spei, charitatis stimulentur, ut effugere possint judicium Dei imminens præsertim iis, qui ab agnita semel veritate deficiunt. Quam obrem potissimum ejus rationem in *διδαξει* atque *παρηγήσει* versari monet, atque ad hunc scopum expositionem suam perpetuo discursu constantem per omnia informat, quomodo partes & inter se cohæreant, & cum primario instituto combinentur, justo ubivis loco indigitans.

ELEMENS DE BOTANIQUE &c.

id est:

Elementa Botanices, seu Methodus cognoscendi Plantas, auctore
Pittone Turnefortio, Academiæ Regiæ Socio & Professore Botanices in Horto Regio.

Parisiis ex typographia Regia, MDCXCIV. in 8.

Alphabet. i. plag. 16. & fig. æn. 451.

Tres sunt Tomi totius hujus operis, quorum primus textum, reliqui duo icones nitidissimas huic accommodatas exhibent. Quod ad primum, præfatur nobilissimus Auctor de facilitando Botanicae studio, eamque in gratiam prolixè docet, veteres quondam fuisse paucis contentos, magisque sollicitos de viribus, quam ordine vel nominibus plantarum: crescente autem harum numero, a celeberrimis hinc inde Botanicis successu temporis insigniter aucto, tandem cœpisse quosdam meditari certam methodum, ad quam reducerentur omnes, ope characteris cujusdam essentialis, seu similitudinis manifestæ, qua stirpes inter se convenirent. His præmissis, dispescit opus suum in tres partes. *Prima* ostendit, quomodo vegetabilia commode ad certa quædam genera reduci possint, & quidem considerando fructus, semina floresque; prout id inter omnes alios primus tentavit superiori seculo Gesnerus, & post eum Camerarius in Epitome Matthioli atque Horto Medico & Philosophico (sed adjutus scriptis figurisque Gesneri) quem secuti sunt Casalpinus, Fabius Columna, Morison atque

Rajus. Postquam enim partes plantarum potiores, radices puta, folia, caules, flores fructusque consideravit, quaestionem movet, an convenientia cunctarum partium requiratur ad characterem illum constituendum; an vero sufficiant tres earum, vel duae tantum, vel unica etiam? Rem igitur variis tentat modis, combinando radices cum foliis, floribus vel fructu, folia cum floribus & fructibus &c. Nihilominus propter difficultates undique occurrentes, tandem concludit, optimum fore, si flores fructusque ac semina pro nota characteristica sumamus. In quo equidem sectatur alios, ea tamen libertate sibi servata, ut sibi sit integrum, si minus suffecerit convenientia florum fructuumque, ad aliam quamdam partem respicere.

Hinc duo constituit genera plantarum, alia primi, alia secundi ordinis. In illo genere nihil attendit praeter convenientiam florum fructuumque: in hoc praeterea respicit ad particularia, radices scilicet, folia, caules, perianthia, succos, colores, saponem &c.

In *secunda Parte* proponitur modus distribuendi summa illa genera in suas classes vel ordines. Cumque non difficultas una eos premat, qui ad semina respicientes, aliam classem constituunt Gymnospermorum, aliam Angiospermorum, vel secundum numerum seminum plantas coordinant; itaque flores potissimum advertere jubet, utpote qui & oculos atque mentem pressius afficiunt. Jubet autem non tam ad numerum petalorum florem constituentium respicere, quam ad structuram potius. Istam enim methodum rejicit ex causa duplici, scilicet quod cuncti flores non constent petalis, uti apparet in stamineis; ac deinde, quod petalorum numerus non sit idem in omnibus speciebus ejusdem generis; id quod exemplo Ranunculi, Pulsatillae & Caryophyllatae docet. Quapropter ad structuram potius florum attendit unice, atque ideo dividit eos in stamineos & foliatis. Staminei sunt ipsi, qui petalis non gaudent, sed staminibus tantum, & quanquam interdum foliati videantur, aliter tamen monet censendum esse, cum foliola quae fructum tegunt e. g. in Bistorta, solum pro calice habenda sint, quod contra naturam florum existat tegere fructum; vide Dictionarium sub finem operi adjectum p. 536. Reliqui perfectiores dicuntur foliati, quod constent foliis ab involucri fructuum distinctis. Atque hi sunt vel simplices vel compositi. Simples sunt, quando unicus flos in peculiari haeret calice, quales sunt monopetali regula-

res

res vel irregulares, tetrapetali flore quasi cruciati, polypetali flore quasi rosae vel caryophyllo vel lilio similes, vel denique irregulares polypetali. Compositi, quando plures flosculi eidem perianthio includuntur, sunt vel ex pluribus flosculis quasi stellatis, vel ex dimidiatis quasi, vel denique radiati ex utroque genere coalescentes.

His positis Classes plantarum constituit XXII. quarum *prima & secunda* flores monopetalos regulares; *tertia & quarta* monopetalos irregulares; *quinta* tetrapetalos; *sexta* polypetalos, quasi roseos; *septima* umbellatos; *octava* caryophyllo similes; *nona* liliaceos cum bulbosis atque similibus; *decima* leguminosos; *undecima* reliquos flore irregulari polypetalo; *duodecima* compositos ex flosculis tubulatis; *decima tertia* compositos ex semistylaribus; *decima quarta* radiatos; *decima quinta* stamineos; *decima sexta* plantas, quarum flos incognitus est; *decima septima*, quarum flores ac semina vix conspicua sunt; *decima octava* arbores & frutices flore stamineo; *decima nona* arbores nucamenta ferentes; *vigesima* arbores & arbuta flore monopetalo; *vigesima prima* arbores & arbuta flore rosam æmulante; *vigesima secunda* arbores & arbuta flore papilionaceo.

In tertia parte pertractat Auctor jam enarratas Classes singulas, ita ut eas in quasdam sectiones primum, post in certa genera distinguat, his vero constitutis recenscat species, quotquot sub quovis genere occurrunt. Describit autem notas cujusque generis characteristicas, non verbis modo, sed adjectis ubique figuris æri incis.

Cumque ambiguitas nominum non parum difficile reddat studium botanicum, in eo laudandus est maxime clarissimus Auctor, quod melioris distinctionis ergo nomina vel minus usitata, vel etiam penitus nova in locum ambiguum substituat, e. g. Marrubium palustre vulgo, ipsi vocatur Lycopus: Linum umbilicatum, Omphalodes: Nasturtium Indicum, Cardaminum: Lyfimachia purpurea, Salicaria: Papaver spinosum, Glaucium: Amaranthus baccifer, Phytolacca: Astragalus siliqua utrinque ferrata, Pelecinus: Carduus sphaerocephalus, Echinopus: Sambucus aquatica, Opulus: Colutea Scorpoides, Emerus: Pseudo-Gelsemium flore Phoeniceo, Bignonia: Juncus floridus, Butomus &c.

Denique de hoc monendus est Lector, si forte sub titulo florum regularium in classe 1. 2. 3. reperiat irregulares, e. g., Rapunculum, Hyo-

Hyoscyamum, Rapuntium, Valerianam, Valerianellam, Echium, Veronicam, Verbascum, Blattariam, Pyrolam, Geranium &c. vicissim Aquilegiam egregie regularem irregularibus adjectam in classe 12, in eorum examine non fuisse adeo rigorosum Auctorem, sicuti primum hujus distinctionis inventorem clarissimum Rivinum nostratem. Item non adeo attendere eum petalorum numerum, sed e. g. Circeam dipetalon, Damafonium, Capparim, Clematitem, Papaver, Glaucium, Tormentillam, Christophorianam &c. tetrapetala, adeoque ad classem quintam potius pertinentia; Pulsatillam item hexapetalon, quæ Fritillariæ ac Tulipis similior ad classem nonam reservanda erat, ad classem sextam retulisse. Quale quid in classe 21. itidem egit, dum arboribus fruticibusque flore roseo annumerat Cornum, Syringam, alias Philadelphum, tetrapetala, Grossulariam monopetalon &c. Liliaceis autem floribus in classe 9. admiscet Ephemerum tripetalon, Cannacorum seu Cannam Indicam, Gladiolum, aliaque monopetala irregularia. Similiter in fructuum delineatione, dum alios errantes sequitur, nonnunquam emendandus est, e. g. quando Rapuntii, seu floris Cardinalis fructum depingit tripartitum, qui tamen non nisi bicapsularis est re ipsa: dum Lychnidis species recensens, cujus fructus ordinarie unicapsularis est, admiscet tricapsulares & quinecapsulares alias. Id vero non ex improvviso factum esse, sed de industria, videri potest pag. 36. ubi aperte asserit, satius esse in certo casu, si aliquid sensibus demus, contentique florum fructuumque apparente structura, exactitudinem non affectemus nimium.

De cætero ipsi minus fuisset difficile quævis restituere suo loco. Fortassis id fiet commode, quando elegantissimum opus Latinitate donatum denuo prodibit, utpote quod, si publico arriserit præsens, mox secuturum promittit clarissimus Auctor.

HERMANNI WITSH MISCELLANEA SACRA.

Editio secunda.

Lugduni Batavorum, apud Fridericum Haaring, A. 1695. in 4.

Constat Alphab. 5. plag. 9.

PRIMAM eruditi hujus operis editionem annus 1692. exhibuit, ejusdemque contenta tunc in Actis hisce p. 227. seq. & iterum p. 319. seq. prolixè satis a nobis commemorata sunt. Sed cum avide interim a curiosis

riosis emtoribus exemplaria libri adeo elegantis arriperentur, non potuit non nova mox succedere editio, cujus faciem nunc breviter delineabimus. Nimirum cum annotationes ad quasvis fere materias subnasci sibi Auctor intelligeret, publico istas perire noluit. Ast ita tamen minime procedendum ratus est, ut, iis suo ubique loco inspersis, de editionis prioris decore ac dignitate multum detraheretur. Quin potius ut in textu ipso pauca heic correxit atque expolivit, ac pauciora insuper adjecit, operam videlicet in id solícite impendens, ut in utraque paginarum numerum æqualem deprehendere liceret: ita stricturas saltem quasdam pro specimine sigillatim conceptas in Præfatione, quæ jam est addita, cum Lectoribus communicavit. Et in istis quidem hoc agit potissimum, ut ad quædam abs se olim dicta plures tantummodo Auctores alleget, quædam vero etiam accuratius elegantiusque exponere laboret, denique nova subinde lemmata ad materias diversas superaddat. Et quid impedit, quo minus exempla ipsa in medium afferamus? Non certe plura illa sunt aut prolixiora, quam quæ ex instituti nostri ratione hoc in loco recensere liceat.

Prima, quæ accessit, observatio Ægyptiis Prophetam dictum fuisse docet summum Sacerdotem, qui reliquis præesset, cæterisque redditus templorum distribueret. Secunda historiam de cingulo Jeremiæ non pro visione prophetica, sed pro rei factæ veritate habendam venire, testimonio Bocharti adstruit. Tertia memorabilibus insomniis Cap. IV. §. 4. nominatis Theodosianum illud apud Theodoretum H. E. Lib. V. c. 24. relatum associat. Quarta privilegia Mosis præ cæteris Prophetis ex Catechesi Judaica enarrat. Quinta DEUM esse visibilem, nec ab Israelitis, nec a Persis, nec a Romanorum primis, nec a prisceis Germanis, nedum a Mose, creditum fuisse probat. Sexta notabilem Maimonidis commentarium de visione DEI a Mose expetita subnectit. Septima Mosen totum Pentateuchum ex DEI dictantis ore scripsisse, & hodie fundamentalem esse fidei articulum ostendit. Octava Jo. Clericum in commentario ad Genesin, Mosen pro scriptore Pentateuchi agnoscere, atque ita recedere a negativa, quam defenderit in libro Gallico, in quo exhibentur judicia Theologorum Batavorum super Simonii Historia Critica, & cujus libri auctor ipse ex publica fama credatur, annotat. Nona, an 2. Reg. VIII, 10. Eliseus Hafelem jussit Benhadado renunciare, non esse ipsum moriturum,

riturum? prolixè disquirat, & tandem ab ordinaria scriptione non esse recedendum concludit. Decima Hebræorum de auctore libri Josuæ sententiam ex Baba Batra recenset. Undecima in structo abs Auctore Catalogo Prophetarum, qui sub Judicibus floruerint, inconsulto prætermissum notat virum illum Prophetam Jud. VI, 8. introductum. Negat ille hunc fuisse Angelum, ac Judæorum, qui pro Pineaso illum vendit, sententiam non firmo satis talo niti adstruit, unde ignorantiam heic fateri multo videatur laudabilius. Duodecima sententiam R. Azariæ refert, qui librum Sapientiæ a Salomone Chaldaice scriptum crediderit; ast id probabile non esse judicat. Decima tertia Jesaiæ a Manasse ferra lignea dissecti historiam fabulæ propiorem esse, latius, adducto quoque Gatakeri calculo, affirmat. Decima quarta discrimen inter prophetiam & donum Spiritus Sancti verbis Kimchii exponit. Decima quinta Jarchium per testes, quos adscivisse sibi narretur Jesaias cap. IIX, 2. Uriam & Zachariam Prophetas intelligere commonstrat. Decima sexta eadem propemodum, quæ de Johannis in utero matris exultatione Calvinus docuerit, & Augustinum Epist. 57. asseruisse perhibet. Decima septima scriptores, qui de Josephi de Christo testimonio commentati fuerint, plures enumerat. Decima octava miratur, quod Mosen, postquam prophetare cœperit, perpetuam sibi ab uxore abstinentiam indixisse, verum existimaverit Maimonides. Decima nona Prophetas aliquos in Ecclesia Christiana seculo adhuc secundo extitisse, ex auctoribus fide dignissimis probatum dat. Vigesima Marciani caput ad divinorum eloquiorum intelligentiam noctu lumen circumfulsisse, ex Theodoro narrat. Vigesima prima ex eodem Johannis Prophetæ, Theodosii ætate clari, mentionem facit. Vigesima secunda tabernaculum cum suo apparatu figuras fuisse rerum spiritualium, ex auctore En Israel deducit. Vigesima tertia quæstionem, an cornua altaris refugii tutelam præstiterint, reasumit, & affirmativam quidem tenet amplius, eam tamen non lege aliqua divina, sed gentium consuetudine nixam innuit, & quam arctis limitibus altaris immunitatem Hebraici juris consulti circumscripserint, declarat. Caterum minus sibi nunc quam olim probabile videri Auctor testatur, DEUM in ea apud Jesaiam oratione, qua robur suum apprehendi commendat ad pacem secum faciendam, alluisse ad cornua altaris a criminosis pro asylo apprehensa. Vigesima quarta

quarta Patriarchas eam ob causam obtulisse sacrificia, ut essent rerum arcanarum typi, ex Rabbiorum quoque Magistrorum testimoniis roborat. Vigesima quinta novam loci Gen. IV, 7. expositionem a Lud. de Dieu suppeditatam laudat. Vigesima sexta sententiam, quod Aaronis filii una cum ipso uncti fuerint, quam Auctor Lib. II. Diss. II. §. II. timidius paulo defenderat, certam esse distinctius ostendit. Vigesima septima profert meditationes Cœceji, cur piacularibus victimis thus addere & oleum nefas fuerit? Vigesima octava otio deditos Hebræorum lege a testimonii dictione, nedum a Senatu, exclusos, e Catechesi Hebræa demonstrat. Vigesima nona Principem Senatus ple- rumque fuisse ex familia Davidis, etiam sub Hasmonæorum & Herodis regno, asserit. Denique trigesima, quod Pontificem censuræ Synedrii se subjecisse Aben Ezra negare videatur, monet.

Et hæc sunt illæ additiones, quibus sub ipsum frontispicium, statim a Dedicatione, editio hæc auctior comparet. Singula loca libri, ad quæ respiciant, adjecta habent. De earum autem amplitudine constabit eo promptius judicium cuilibet, qui cunctis hisce plagulas nondum quatuor compleri e nobis intellexerit.

ANTONII DANIELIS SONNEMANNI J. U. D. ET P. P. EXTR.
in Universitate Viadrina Prælectiones publicæ ad Leges notabiliores Digestorum & Codicis.

Francofurti & Lipsiæ, sumptibus Johannis Volckeri, 1695. in 8.
Constant 41. plag. & $\frac{1}{3}$.

Quemadmodum in Legibus Romanis, quæ a prudentissimis olim auctoribus sancitæ, robustam ac variam eruditionem habent, nihil leviter, judice Jacobo Guthério Lib. III. de Jure Manium, perquirendum est; quandoquidem quæ ex usu fori non putantur, eam plerumque scientiam continent, quæ qui minus instructi sunt, in minimis etiam graviter peccant: ita illarum interpretatio alia ἀκριβέστερη est, alia ὁλοσχερέστερη. Illa exactius sublimiusque principia & causas pertractat, originem, auctorem, & si fieri potest, occasionem cujusque sanctionis, nec non venerandæ antiquitatis vestigia indagat; deinde, num ista ex mero imperantis arbitrio, aut ex summo illo ac cœlesti jure, quod ceu Tullius loqui amat, sæculis omnibus ante natum est, quam scripta lex ulla, aut quam omnino civitas constituta,

emerferit, studiose scrutatur; hinc an, qua parte positiva est, genio reipublicæ ac populi, cui nunc passim observanda proponitur, respondeat nec ne, dispicit; ac tandem, quem usum in arduis molestisque juris factique argumentis habeat, expendit: hæc vero summaria tantum ratione leges considerat, dum præcipue in verborum vim & potestatem penetrasse contenta, sine ulteriori disquisitione hoc tantum, quomodo istæ singularibus negotiis bene applicari debeant, pensi habet. Illa profundioris doctrinæ soboles, ac non nisi magnis ingeniis, quæ igneam prope aciem per omnes scientias diffuderunt, atque cum Marco Imperatore Philosopho τὸ ἀκριβὲς ἀναγινώσκεν καὶ μὴ ἀρκεῖν αὐτὸς περινοῶντα ὁλοσχερῶς suum faciunt, propria, ac inde oppido rara est: hæc contra frequentior, & ab iis etiam, qui summa non sunt indole, vel alias sive tædio prolixioris industriæ, sive defectu sumptuum πρὸς τὰ ἀλφειὰ festinant, in delitiis habetur, & feliciter fieri potest. Illa desiderat auditores atque lectores πεπαιδευμένους, hoc est, accuratæ cognitionis capaces; hæc quoque τὰς ἐξω sive quoslibet promiscue, etsi exquisita eruditione præditi non sint, admittit. Et hæc ipsa posterior sicut captui cupidæ juventutis, quæ primis legum elementis imbuenda, accommodatior est: sic labor clarissimi Auctoris, quo is levem ac simplicem viam ad intelligendas optimas leges futuris causarum patronis sternere voluerit, omni laude evehendus venit; siquidem insigniorum, quæ in Pandectis & Codice occurrunt, sensum primo breviter ac perspicue evoluit, mox per solidas rationes confirmat, ampliationes, declarationes ac limitationes partim ex ipsis textibus authenticis, partim probatissimis Doctoribus, subnectit, & quidem hæc omnia ea sedulitate, ut omnino illud, quod Diogenes Laertius de Erilli Philosophi libris scribit, & de hoc plenissimo bonæ frugis opusculo dici jure possit: ἔστι τὸ βιβλίον αὐτῶν ὀλιγόστιχον μὲν, δυνάμει δὲ μέγαν.

JOH. SCHILTERI AD JUS FEUDALE UTRUMQUE,
Germanicum & Longobardicum, Introductio.

Argentorati, apud I.F. Spoor. in 8. 1695. constat plag. 7.

Postquam Jus Feudale Longobardicum, prævio, ut communiter creditur, FRIDERICI II. Imperatoris jussu, Juri Romano & Novellis quidem Justinianeis a J.Ctis Bononiensibus adjectum, & ab hoc ferme tempo-

tempore in Germaniam introductum est; æquale prorsus fatum utrumque jus hoc in articulo sustinuit; ut videlicet neutrum absolute & omnimode in Germania reciperetur, sed potius Juris originarii ac Germanici antiqui autoritate utcunque retenta, & per novas sanctiones magis magisque stabilita, Jus istud adventitium juris subsidarii & suppletorii vices obtineret. Hac ratione factum est, ut, licet in extantioribus ac tantum non omnibus Germanicis provinciis non minus, quam apud Longobardos olim, Feuda in usum communem abirent, Jus tamen, quod de Feudis sibi proprium condiderunt Germani, potiores præ Jure Longobardico partes sibi semper vindicaret. Movit hoc ipsum argumentum celeberrimum *Schilterum*, ut ad concinnandam hanc Introductionem manum admoveret, in qua Jus Feudale Germanicum & Longobardicum recte combinare cœpit. Quamvis autem Elementa talia proponere a J.Cti hujus instituto alienum videri posset, cui tædiosum esse novimus, ea tradere, quæ apud alios passim præstant: deprehendimus tamen, vulgaria non vulgari modo proposuisse ipsum, quin imo & singularem ac gravem intervenisse rationem, quæ paginas istas ab eodem eliceret. Edidit ante ducentos prope annos, videlicet anno 1505, Sebastianus Meichsnerus, J.Ctus & Assessor Cameræ Imperialis, Jus Feudale Alemanicum. Hunc codicem cum plurimis Mss. collatum auctori suo restituit Schilterus, adjectis aliis Juris Feudalis Gallici & Longobardici commentariis, ut justum Juris Feudalis corpus conficiat. Ut ergo Commentaria hæc, de quorum accurata elaboratione nemo non nisi optima quæque sibi promittere potest, eo feliciori successu legi evolvi queant; laudabili prorsus consilio Compendii hujus editio præmissa est. Constat istud XI. capitibus momenta generaliora distincte recensentibus, quorum enumerationem specialiore dare super sedemus, cum qui lineas hujus studii vel leviter duxit, ea facili conjectione assequi valeat.

SAMUELIS LIB. BAR. A PUFENDORF, JUS FECIALE
Divinum. Sive de Consensu & Dissensu Protestantium
Exercitatio posthuma.

Lubecæ, A. 1695. in 8. Alph. 1. pl. 2.

Prostat Berolini apud Robertum Roger.

Qui alias scriptis potissimam partem historicis, politicisq; ac morali-
libus insignem nominis gloriam sibi comparavit, Illustris DN.L.B.

a PUFENDORF, etiam in hoc, qui ad Theologorum Scholas propius accedit, tractatu ingenii vires exercere haud dedignatus est. Quemadmodum vero is ex instituto eo tendit, ut, quænam ratio sit controversiarum inter Lutheranos & Reformatos vigentium, ob oculos cuivis sistat, posito in locum fundamenti, cui innitantur & ex quo deducantur singula, foedere inter Deum hominesque inito, (qui respectus ansam quoque titulo suppeditavit;) ita istis ipsis, quæ celeberrimus Auctor heic commentatus est, nec sibi quicquam præjudicare ille voluit, nec Ecclesiæ, in qua natus educatusque fuit, & in cuius doctrina ad mortem usque perstitit. Neque tamen odio aliquo se agitatum in Reformatam Ecclesiam, quin cuncta potius ex studio in veritatem & bonum publicum unice se suscepisse, in operis huius §. 61. testatur. Cæterum quo minus ipse hunc laborem ederet in lucem, fata intervenientia prohibuerunt. Suis autem amicis, ut refert præmissa ad Lectorem præfatio, serio mandavit ante obitum, ut obstetricantes ei manus ne denegarent, qui & dictorum probe memores ad MStum beatissimi Auctoris ea, qua fieri potuit, solertia posthumam hanc Exercitationem typis exprimi curarunt, & meretur illa omnino, ut in ejus contentis cum B. L. communicandis, industriam paulo penitiorum collocemus, iudicio de iisdem unicuique relicto.

§. 1.

2.

Videlicet prout sub ipsum frontispicium in humani generis conditione id imprimis commiseratione dignum arbitratur, quod præter mala & incommoda fragilitatem nostræ naturæ ultro consequentia, multi quoque per vecordiam pravasque libidines infinitam sibi calamitatum segetem diversimode accersant, quibus commode carere potuissent, si sanam sequi rationem placuisset: ita hoc ab omni plane ratione abhorreere statuit, discrepantiam opinionum in religione ab hominibus inter causas arripi, quæ eos ad mala invicem inferenda irritent, idque ex irrationali promanare superbia, quæ conjunctam secum habeat speciem aliquam invidiæ, dum quidam veluti indignum & minus tolerandum reputent, Numen quoque illis propitium esse, qui diverso ab ipsis modo colendum istud censeant. Atque isthac absurditate in universum quodvis quidem laborare odium, quod e dissensu circa qualemcunque religionem promanet; illud vero omnium maxime deplorandum, religionem quoque Christianam, dilectionis, benignitatis, mansuetudinisque magistræ, per hominum insaniam eo red-

reductam esse, ut, quamvis non sua indole, multa eaque gravissima mala suadere possit, quod nemo sane ignoret, qui odia inter dissidentes atrocissimasque persecutiones & bella, quibus controversiæ religionis causam prætextumve aut fomentum dedere, cogitaverit. Isthac igitur calamitatum inter Christianos scaturigo ut obturetur, quin pii omnes in votis habeant, & si quid valent, in eum finem conferre teneantur, nullo laborare dubio existimat. Cavendum modo ei, qui aliquam in hoc negotium impendere nitatur operam, ante omnia, ne quod veritati adferatur præjudicium, aut ne istiusmodi concordie ineatur ratio, quæ vel Christianæ religionis indoli repugnet, vel plures calamitates, quam illæ dissensiones non lacescit, generet, sic forte, ut, quicquid est Christianorum, omissa & insuper habita circa veritatem inquisitione, in unam & discrepantibus sectam consentiat, aut abdicato proprio iudicio circa ejusmodi electionem in certi alicujus arbitrium compromittat, aut ad unius sectæ scita amplectenda vi compellatur. Præposteram non minus fore concordiam, si quis omnes inter Christianos dissentientes sectas pari classe censendas duxerit, velut æque in una ac in altera salutem æternam nancisci detur. Inter plures enim discrepantes de eadem re sententias per rerum naturam non nisi unicam pro vera haberi posse; hinc eum, qui omnes religiones pari pretio æstimet, nullam æstimare colligit. Mala autem antea commemorata ut tollantur, duas adhuc superesse vias asserit, tolerantiam puta, & conciliationem. Utamque sigillatim examinat.

3.

4.

Tolerantiam habere scribit indolem induciarum, queis belli effectus & hostilitatis operationes suspendantur, manente statu & causa belli. Hanc in religionis negotio vel politicam esse, vel ecclesiasticam. Circa priorem observandum, cives ejusdem reipublicæ circa sacra dissidentes libertatem in iisdem obtinere vel suo jure, (videlicet, si magna civium pars a veteribus sacris discesserit, reliqua in istis persistente; aut, si ab universis vetera sacra deferantur, circa nova tamen formanda in partes discedatur, ac isti cives inter se mutuo suis cuique sacris libertatem stipulentur,) vel concessione & beneficio eorum, quibus summum civitatis imperium competat. Non de illis quidem, ast bene tamen de his dicendum, quod tolerantur. Prout autem hæc tolerantia politica in eo consistat, ut, permanente dissidio, dissidentes haud eo minus, sequestrato velut religionum divortio, in civili

- civili societate pacati vivant, & communi legum imperii que civilis beneficio fruantur, hæcque iterum dicenda vel omnimoda, vel restricta, in quarum postrema validior pars alteri debiliore certis legibus circumscriptum religionis exercitium, puta intra privatas aedes aut clausis foribus, indulgeat, aut a certis civium beneficiis, velut a gerendis honoribus, eam profectos excludat: ita eam ubi generatim commendat, id imprimis simul requirendum censet, ne partes dogmatibus suis theologicis admixtas habeant sententias, quæ statui civili adversentur, & ex sua indole turbas ac distractiones in civitatibus producere aptæ natæ sint. Sed quantum ad tolerantiam ecclesiasticam, eam observari dicit tunc, quando, qui circa dogmata quædam dissentiant, eo dissensu non obstante se invicem pro membris ejusdem ecclesiæ particularis habeant, & communionem inter se retineant, ac præcipue ad eandem sacram cœnam pariter accedant. De conciliatione disserens, quo eadem perfecta evadat, necessum fore ait, ut, postquam controversæ opinioniones ex fundamento discussæ, & e genuinis dogmatum divinorum scriptis, unius veritas alteriusque falsitas liquido demonstrata fuerit, ii, qui falsam hæcenus opinionem foverunt, hæc abdicata in veram sententiam concedant. Enimvero talem optandam magis quam sperandam esse, non, quod ipsæ sententiæ plane adstrui aut convelli per suam naturam nequeant, sed tum, propter præjudiciorum a puero inolitorum pervicaciam, tum ob humani ingenii alios sapientiores videri dedignantem superbiam; unde nihil in præsens super sit amplius, quam ut proponatur conciliatio tolerantia mixta, juxta quam ante omnia utrinque circa solidum ac sufficiens seu adequatum fidei fundamentum conveniatur, seu ut illi fidei articuli liquido definiantur, qui ad salutem ita sint necessarii, ut neque ignorari, neque negari, neque detorqueri aut in diversum sensum trahi debeant; circa reliqua autem dogmata, quæ extra istud fidei fundamentum cadant, & circa quæ admissus error fundamentum fidei ne indirecte quidem subvertat, tolerantia adhibeatur, eamque ob causam nemo a communione particularis ecclesiæ excludatur, aut seipsum separet, sibi que peculiarem cœtum formet. De cætero videndum, num dissensio sit circa sola dogmata, an vero obtentu dogmatum etiam de emolumento aliquo certetur, de imperio nimirum, potentia, atque opibus. Magnam enim inter hæc duo deprehendi discrepantiam, cum prioris generis controversias

9. suas successu temporis paulatim mitigari ac demum plane evanescere, per experientiam constat, & ex insuper ita ad fundum usque possint excuti, ut præjudicio non laborantes liquido judicare queant, ab utraque parte veritas stet; præsertim si ad hanc conciliationem adhibeantur non consueta quidem inter theologos colloquia, aut etiam concilia, (hæc enim parum huc conferre autumat,) sed delecti ex utraque parte commissarii, non e solis sacerdotibus aut theologiam professis, verum aliis quoque pietate & prudentia conspicuis, solida tamen rerum theologiarum scientia imbutis, qui perspicua ac probe digesta methodo unam controversiam post alteram scriptis alternatim se excipientibus disceptent, pleno consensu processum disputandi ita semper moderante, ut ne abeat extra oleas. Vicissim si controversis dogmatibus innexa sint emolumenta, non esse, quod credamus, disputando ac ratiocinando illa everti posse, saltem apud eos, quorum peculiariter inter sit; id quod exemplo dissensus inter Pontificios & Protestantibus manifestissimo declarat.

11. Ulterius & hoc circa discrepantiam religionum in universum annotandum postulat, complures earum satis habere, actibus ac ritibus quibusdam exterioribus defungi; in quam classem sicuti omnes commentitiæ religiones, veteres juxta ac recentiores, connumerandæ sint, ita huc quam maxime Pontificiam quoque trahendam statuit, atque hac occasione ejus cum religione Protestantium speratam a nonnullis unionem prosperum eventum habituram, neutiquam se credere palam fatetur, & ad mentem suam ulterius confirmandam recens quoddam manuscriptum de methodo reducendæ hujus unionis, ex Serenissimi alicujus Principis mandato speciali confectum sistit, suasque hinc inde notas adjicit.

14. Progressus dehinc ad illos, qui toto Theologiæ systemate a se invicem discrepent, quales, si ad Protestantes referantur, Sociniani sint, & qui his proxime accedant, tum pleræque Anabaptistarum familiar, Tremuli seu Quackeri, & qui Fanaticorum nomen mereantur, circa illos nobiscum conciliandos satagere, vesania proximum & plane inutile existimat. Dari autem contra, qui quoad magnam articulorum partem sic conveniant, ut dissensus tantum circa aliquot articulos aut quæstiones versetur. Et in hisce conjungendis si quoddam fieri debeat operæ pretium, definiendum ante omnia, quænam quæ-

ationes fundamentum fidei tangant, quænam extra illud cadant? Uti enim in prioribus errantes ad pacem ecclesiasticam admitti nequeant: ita in posterioribus diversum sentientes eapropter a communione & fraternitate excludi non posse judicat.

16. Hanc itaque in rem illustre Lutheranorum & Reformationum exemplum seligit, ac utrum isti in fundamento fidei seu fundamenta-
 17. libus articulis conveniant, an minus, dispicit. Antequam vero justum, & quod omnes complectatur articulos fidei catenam absolventes, Sy-
 18. stema concinnet, dissensumque aut consensum utrinque emergen-
 19. tem memoret, præmittit quædam postulata sive præsupposita, quæ in-
 20. ter has partes citra operosam probationem facile admitti credit. Pri-
 21. marium inter ea facit hoc, quod cognitio DEI naturalis non sit suffici-
 22. ens ad cultum, quo propitiari Numen possit hominibus. Atque heic
 23. religionem revelatam dari rationi utique congruere, &, quæ divinas
 24. revelationes impugnent, argumenta non esse idonea ostendit.

25. Cum autem pateat hac ratione, non pendere ab humano arbi-
 26. trario, quo quis modo DEUM velit colere, sed a DEO ipso hominibus in-
 27. dicatum, qualem sibi cultum exhiberi cupiat, ex eo simul intelligi
 28. subjungit, veræ religioni inesse pactum aliquod inter DEUM & homi-
 29. nes. Quæ enim alias in pacto duarum voluntatum circa idem unio seu
 30. consensio & conspiratio occurrat, eandem nec heic desiderari, dum
 31. DEUS indicet, quomodo ab homine coli velit, & homo, eum se cul-
 32. tum obire velle, in se recipiat. Licet enim DEUM nude pro imperio cul-
 33. tum sui homini injungere potuisse haud inficietur, magis tamen ejus
 34. sapientiæ ac bonitati placuisse notat, per modum pacti istum propo-
 35. nere, aut citra imperii, quod is e creatione in homines obtineat, jactu-
 36. ram, prout & in arbitrio hominis minime relictum sit, utrum inire
 37. pactum velit, an minus? Esse videlicet omnino obligationem ad am-
 38. plectendum id pactum a DEO oblatum, ac ipsum pro sua sapientia cul-
 39. tum sui seu religionem, non tota velut efficacia sui imperii, qua circa
 40. creaturas ratione destitutas utatur, hominibus injungere, sed variis
 41. rationibus delinificis eos, ut libenter in istum consentirent, permo-
 42. vere instituisse. Quæ ratio omnium optima deprehendatur. Nam
 43. dum DEUS cultum exigit ac venerationem, cui sincera cordis inclina-
 44. tio & dilectio inest, istum non per rigida imperia extorqueri, sed per
 45. suaves motus elici commodius. Pacta interim DEI cum hominibus

pecu-

peculiare hoc habere, quod in iis ineundis non ejusmodi voluntatum
 requiratur conspiratio, ut ad istud pari utrinque motu atque instinctu
 accedatur, sed ut invitatio & declaratio a parte DEI longe præcedere
 ac tantisper immota persistere possit, quoad a parte hominum, longo
 licet post tempore, subsequatur. Porro pacta inter homines iniri so-
 lita mutuam fere partium utilitatem, etsi aliquanto disparem, conti-
 nere: aut in pactis DEI cum hominibus ea, quæ ab his præstentur, haud
 quicquam pretio exæquare illa, quæ DEUS a sua parte exhibeat; unde
 & homo, quæ ex illo pacto expectet, nequaquam suo merito attribue-
 re possit, sed cuncta gratiæ divinæ debeat. Sacras autem Scripturas
 excutientibus apparere, plura pacta a DEO cum hominibus fuisse ini-
 ta. Et primum quidem cum Protoplastis Gen. II, 16. 17. III, 2. 3. descri-
 ptum latius illustrat, non paciscentium tantummodo conditionem,
 sed & ipsius pacti capita ubertim referens. Quibus declaratis, mox vio-
 lati fœderis mentionem facit, & statum hominis post lapsum descri-
 bit; sed nec novi fœderis dememinit, quod DEUS interveniente Me-
 diatore cum iisdem legatur iniisse, cujus primam promulgationem
 Gen. III, 15. insinuatam explicat. Ex hoc fœdere resultasse novam
 scribit religionem, quæ intra primævam suam simplicitatem constite-
 rit observantia legis naturalis, tam erga DEUM quam erga homines,
 partemque hanc ex primigenia religione permansisse, ac esse perpe-
 tuæ obligationis. Sed quia ob corruptionem naturæ legis naturalis
 observantia non potuerit non valde esse imperfecta, inde ex novo
 fœdere accessisse fidem seu fiduciam & spem in futurum generis hu-
 mani Salvatorem, sine qua prior illa pars pro cultu vere divino repu-
 tari non potuerit; cum DEO cultus nequaquam placeat, nisi accepta
 sit persona colens; id vero homines non impetrare nisi intuitu Salva-
 toris, cujus meriti efficacia retro se ad omnes priorum seculorum fi-
 deles exeruerit. Hujus fœderis notitia ne dispersis per orbem populis
 successu temporis plane exolesceret, cavisse DEUM peculiaribus fœ-
 deribus, cum Abrahamo primum, deinde cum populo Israelitico,
 mediatore Mose, initis, quorum & conditiones & sacramentum in-
 troduct, religionisque potissimum Judaicæ indolem accurate con-
 templatur. Utrumque fœdus, tanquam temporarium, sublatum,
 posteaquam Salvator in carne comparuerit, & se tanquam fœderis
 eum Adamo post lapsum iniri sequestrum insigni cum splendore co-

Uuu 2

ram

37. 38. ram ostenderit. Constare autem illud fœdus duplici conventionione, una DEI Patris cum Filio, altera Filii, tanquam Mediatoris & Salvatoris, cum hominibus. Sicuti autem ex eodem dispalescat, plures una personas dari, quibus & nomen & res seu essentia veræ Deitatis competat: ita quemlibet teneri, ut quæcunque Scriptura de pluralitate harum personarum doceat, firma fide amplectatur. Ulterius utroque oculo ad sublimem Mediatoris indolem respiciendum monet, quandoquidem is Deus verus sit, idemque & verus homo, divina & humana natura in una persona subsistente, vi unionis personalis, cujus indolem & confectarium, quid item humanæ Mediatoris naturæ ex hac unione accesserit, prolixè Auctor explanat. Utrum autem fœdus hoc sub testamenti nomine venire possit, valde ambigit, pluraque inter testamentum atque fœdus intercedentia discrimina allegat, ac fœderis adeo nomen melius retineri statuit. Nunc quod ad fœderis conditiones spectat, & eas quidem, quas ex conventionione cum Deo Patre suscepit Mediator, earum summam huc redire ostendit, quod is peccata generis humani in se receperit, eaque expiarit, ac pro iisdem iustitiæ divinæ satisfecerit, eo cum effectu, ut, qui in ipsum credant, seu in ejusdem merito & satisfactione omnem suam fiduciam reponant, & ejus intuitu gratiam DEI quarant, peccatorum remissionem, solidam & coram tribunali divino subsistentem iustitiam, cum aliis beneficiis, quæ cum Deo reconciliatos comitentur, & demum vitam æternam obtineant. Hoc fœdus omni ævo hominum notitiæ insinuatum, ultimis etiam temporibus per Christum prædicatum, & per universum orbem fuisse annunciatum ministerio Apostolorum, quos, quia ad adultos sermonem primum direxerint, a poenitentia prædicationis fecisse constet initium; illam namque præparare ad percipiendum fœdus, ingressum vero fieri per fidem, quæ primaria atque essentialis conditio sit ex parte hominum, non, quod per eam veluti præstationem æquipollentem beneficia divini fœderis mereamur, & paria quasi cum Deo atque Salvatore faciamus, sed quia fœdus ac divina beneficia per eandem acceptentur, cum Deus invitis & reluctantibus impingere ista nolit, neque id citra extinctionem moralitatis fieri possit. Atque solius hujus fidei effectum esse justificationem. Ingressum porro in hoc fœdus ornare DEUM voluisse solenni Baptismi ritu seu sacramento, cujus immutabilis sit formula, ut fiat in-

in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti. (In hoc quippe articulo de tribus personis in una divina essentia residere fundamentum genuinæ religionis Christianæ, quo subruto & hæc collabatur, nihilque remaneat, nisi accurata quædam Philosophia moralis. Quod si enim in divina essentia non sint plures una personæ, non esse Salvatorem, non redemptionem, non fidem, non justificationem.) Hoc fœdus actu qui subeant, eo ipso regenerari; unde, quæ alias ad regenerationem pertinent, heic pressius commemorantur, & de sanctificatione pariter, velut necessario fructu justificationis & regenerationis, disseritur. Sanctimonix autem hæc summa esse capita: omittere malum & facere bonum, virtutibusque studere Christianis, quas sigillatim Auctor enumerat, injunctumque earundem studium e diversis Scripturæ sacre dictis probat. Adhuc, ut memoria fœderis hujus per mortem Salvatoris firmati subinde renovaretur, actuque in sensus incurrente animis eo fortius imprimeretur, & singulari quodam monumento velut obsignaretur, collata quoque simul fidelibus gratia, Salvatori placuisse sub ipsum subeundæ passionis momentum instituere ritum seu sacramentum cœnæ, quod e ritibus qui apud comestionem agni paschalis inter Judæos recepti erant, a Christo mutuo sumtum ac ad longe sublimiorem naturam evectum fuerit. Post cætera vero, quibus ejus indolem finemque & alia ejusmodi exposuit, de materia illius invisibili anquir, & cum perspicuitas ac emphasis verborum non permittat negare, quin utique corpus & sanguis Christi in sacra cœna percipiatur, quætionem duntaxat superesse dicit de modo præsentix, qui tamen in medio relinqui posse videatur; dummodo simpliciter credatur, in eo sacramento revera nobis dari corpus & sanguinem Christi, & a nobis accipi, comedique ac bibi. Tandem universitatem eorum, qui huic fœderi accedant, regnum Christi ait constituere in peculii velut vicem a Patre ipsi assignatum, & qui genuinus illius civis sit, eum evadere membrum corporis mystici, cujus caput Christus. Et qui in fœdere ad finem usque vitæ perstiterit, illi mortem fieri transitum ad meliorem vitam, inque fine seculi gloriosa eum potiri resurrectione corporis, post auditam in judicio extremo sententiam absolutariam in gaudia æterna similiter intrantis.

Hos esse putat omnes fidei articulos ad salutem necessarios, ita, ut nullus eorum negari aut in dubium vocari queat, quin tota fidei ca-

tena abruptatur, corpusque doctrinae Christianae mancum reddatur. Nec dubium ipsi est, quin, si universi Protestantes in eos consentire velint, (quod quare fieri non possit, nullam se videre idoneam rationem asserit,) multae controversiae ultro collapsurae, ac via ad concordiam & unionem non parum inde promovenda sit. Ob omisissas de gratia & praedestinatione quaestiones non fieri hoc Systema mutilum arbitratur, quandoquidem tale struendum censuerit, in quod utraque Protestantium pars facile consentire posset. Ast Reformatorum circa praedestinationem tradita, & quae ad hanc attemperata sit, gratiam ita se habere, ut locum heic invenire nequeant. Involvere quippe contradictionem, foedus a Deo cum hominibus iniri, & eos tamen vi absoluti cujusdam decreti salvari aut damnari. Unde satius visum, ea dogmata tantisper seponere, num per amicam disceptationem dissidentes circa ea successu temporis ad unionem reduci possint.

61. Jam controversias, quae inter Lutheranos atque Reformatos agitentur, post brevem harum historiam ad duas classes reducit, quarum altera tales complectatur, quae unum duntaxat articulum religionis Christianae tangant, altera tales, quae per totum Theologiae systema aut magnam ejus partem diffundantur, idque vehementer alterent, si non plane subvertant. Ad priorem refert controversias circa personam Christi & sacramentum coenae; ad posteriorem quaestiones de praedestinatione & gratia, a quibus reliqua fere, quae controvertantur, pendeant, ita ut istis compositis haec quoque ultro ruitura sint.
62. Controversias de persona Christi peperisse humani ingenii curiositatem, mysterium istud plus justo ad rationis normam exigere satagentem. Ea vero litigia mox expiratura, si in hoc mysterio non ulterius progrediamur, quam quo disertae literarum assertiones vocent, aut quo officium mediatorum ducat. Quae extra hos limites evagentur, in medio esse relinquenda. Praecipuam disceptationem verti circa omnipraesentiam carnis Christi, quam in extensione corporis ut constituamus, necesse haud sit, nec congruum dicendum, si de modo simus adeo solliciti, cum de dicentis potentia abunde constet. Quaestionem circa sacram coenam, si de modo solum praesentiae informetur, plus fere curiositatis quam fructus habere, ac sufficere, dum super ipsa sacramenti substantia, ejusque fine & usu consensus eliciatur. Deinde & illud pro certo habendum, ipsam sacramenti substantiam, seu quod

in

in eo exhibetur & accipitur, non dependere a persuasione & credulitate seu fide hominum eodem utentium, sed a dispositione ejus, qui id instituit. Ex quo consequatur, ab iis, qui sacramentum hoc integrum juxta institutionem Christi celebrent, idem quoad substantiam accipi, nec plus nec minus, utut de invisibili re diversa sentiant, sic, ut circa hunc articulum ita acriter disceptare opus haud sit; quanquam tutius omnino & ipse pronunciet, in articulis fidei simplicitatem sequi, quam ingenio confectandis argutiis indulgere. Ast, quae circa praedestinationem & gratiam agitentur, controversias majoris esse momenti edocet, & exposita partis utriusque sententia (ubi sublapsarios, prout vocantur, a supralapsariis parum differre innuit,) notataque disceptationum heic motorum origine ex concertationibus Augustini adversus Pelagianos derivanda, aliqua equidem esse in his controversiis hominibus imperscrutabilia concedit, v. g. quare Deus alicui populo citius, alicui tardius, doctrinam salutis annunciari fecerit? cum plurimi populi Americani, multique in reconditis partibus Africae & Asiae invincibili Evangelii ignorantia laborent, quae ratio sit, quare hi damnentur? &c. nondum tamen exinde sequi ostendit, quod Deus ideo in his damnandis nihil aliud praeter nudum ac nullis rationibus suffuturum placitum secutus sit. Adeoque nullo pacto se videre posse innuit, quomodo concordia & unio inter Lutheranas & Reformatas Ecclesias sperari queat, quamdiu haec dogmati de absoluto decreto ejusque confectariis ita mordicus inhareant, idque inter expresse credenda referant, ac primo loco inter articulos salutis nostrae oeconomiam explicantes constituent. Sane enim, quod quis per indispensabilem ordinationem producat & efficiat, circa id ut foedus ineatur superfluum, contradictorium, & illusorium esse affirmat. Equidem nostris viribus circa salutis negotium nihil plane tribui, nec gratiae Dei salutis nostrae gloriam detrahi; id tamen voluntati nostrae relinquendum cupit, ut resistere ac oblatam gratiam respuere possit, cum citra hoc moralitas plane exstingueretur, ac homines machinarum instar ad supremum finem pertrahendi essent. Non tunc Theologiam amplius moralem disciplinam, sed physicam, & operationes istas ex legibus motus definiendas fore, & quae sunt argumenta alia in contrarium ab ipso prolata. Particularitatis in foedere Dei nullum apparere vestigium, sed eam solum ab hominum manare incredulitate ostendit, & frustra fieri distin-

64.

65.

66.

67.

68.

distinctiones inter voluntatem arcanam & revelatam, beneplaciti & signi, legislatoriam & decretoriam, utpote quas, utcunque etiam ad-
ornentur, vix bonus vir ad sua promissa & pacta applicari passurus sit.

69.

Ab his ergo controversiis discedere si lubeat, residuas facillimo negotio dissimulari aut corrigi posse concedit. Reformatos enim, & vulgum præcipue, reliquias objicere Lutheranis e Pontificio ritu non satis expurgatas, veluti exorcismum in Baptismo retentum; confessio-
nem privatam, & qui eam comitari soleat, denarium sacrum; orbicu-
lares panes in usu sacrae coenae, vix panis indolem habentes; altaria
quoque & candelas; tum multas imagines in templis servatas, & inter
alias Salvatoris in cruce suffixi; peculiare ministrorum vestes; genu-
flexiones & capitis detractiones ad nomen JESU; superfluos dies fe-
stos; exorbitantem musicae usum; & quæ istius generis sunt alia. Quæ
singula tamen adiaphororum nomine venire soleant, circa quæ uti fa-
cile concedi posset, si ea ratione ad solidam & sinceram concordiam
via muniretur; ita, si mutatio aut abolitio eorum arripienda sit velut
signum probata in universum alterius religionis, inutile juxta ac pa-
rum decorum fore dicit, concedendo vacillationis quid ostendere; sic-
uti & singularum partium hæctenus recensitarum naturam studio ad
hoc negotium composito delineat.

70--93.

Sed accedendum jam nobis esset ad stricturas, quas in Petri Ju-
rii, Theologi Roterodamensis, de pace inter Protestantes ineunda
consultationem B. Auctor protulit, quæque tertiam omnino libri hu-
jus partem conficiunt. At enim vero cum nimis jam tum excreverit re-
census hic, promptam nobis a B. L. pollicemur veniam, si carptim
modo indicaverimus, quod in hac concertatione doctrinae de volun-
tate inefficaci, legislatoriaeque & decretoriae, de præscientiæ divinæ in-
dole, de vocatione reproborum, de voluntate DEI conditionata, de
futuris contingentibus, de universali DEI benevolentia, de modo con-
ciliandi dicta quæ heic sibi invicem repugnare videantur, de ordine
decretorum divinorum, de quæstione: utrum prædestinatio sit facta
citra intuitum fidei? de reprobatione, de gratia irresistibili, de causa,
cur disputando parum proficiatur? de abdicatione priorum dogma-
tum, de logomachiis, de tolerantia, de silentio, ac potissimum de uni-
versali redemptione per Christum sic excutiantur, ut & objectionibus
Jurii satisfiat, & subtrata quoque materia plenius ubique deducatur.

Deni-

Denique conclusio totius operis isthoc de re universa efformat
judicium: dissidium istud una vice & uno quasi ictu tolli non posse,
sed a tempore medicinam expectandam, cujus tractus multum ad con-
ciliandos invicem animos conferat. Interim id quam maxime e re
futurum, si imprimis controversiæ placide ac modeste tractentur, &
vires in alios adversarios redarguendos impendantur; si ab inhumanis
odiis, cavillationibus, calumniis, damnationibus abstineatur, ac ob
disparas sententias officia Christianæ & fraternæ charitatis haud omit-
tantur; si denique non tam certetur, uter alterum disputando vincat,
quam uter enixiore studio vitam ad præcepta Christi conformet. Ita
namque superesse spem, fore, ut pacis Spiritus exulceratos paulatim
sanet animos, ut ii abdicatis erroneis aut inanibus in solidam fidei uni-
tatem conspirent.

JURIS PUBLICI PRUDENTIA COMPENDIOSE EXHIBITA,

Auctore HEINRICO COCCEJO, JC. Consil. Elector. Bran-
deburg. Facult. Jurid. Ordin. & Prof.

Primario.

Francofurti ad Viadrum impensis Jeremiae Schrey & hæredum

Henrici Joh. Meyeri, 1695. in 8. Alphab. I. pl. 10.

Quamquam nulli non civitati, quæ τὸ κύριον habet, suæ peculia-
res leges ac instituta sunt, quibus, ceu basi quadam, publicus ejus-
dem status nititur: ita negari haudquaquam poterit, inter cæterorum
Europæ regnorum constitutiones, Jus publicum, quod Imperio Ro-
mano-Germanico proprium est, veluti Phosphorum præ reliquis stel-
lis effulgere. Sive quis enim ipsam Germaniæ Rempublicam, cui κατ'
ἐξοχήν Imperii nomen & axioma communi omnium placito & assen-
su tributum est; sive hujus augustissimi Capitis majestatem, cum singu-
lari præ eminentia conjunctam; sive admirandam & indoli gentis, nec
plenariæ libertati nec πῦρ βασιλεία adfuetæ, respondentem formam;
sive Principum ac cæterorum Statuum splendorem, ac summæ potesta-
tis per omnia fere æmulum in territoriis suis arbitrium; sive denique
regnorum amplissimorum accessiones vario jure ad ipsum devolutas,
ac diverso vinculo ipsi coherentes considerarit: citra controversiam
fatebitur, nullum ipsi in toto terrarum orbe cognito simile aut par in-
veniri, eoque etiam leges illius, quæ scilicet tam vasti & e tot potentis-

X x x

simis

simis membris compacti corporis salutem publicam fulciunt, præ aliis dignas esse, quibus contemplandis juxta ac explicandis Viri doctissimi operam ac industriam suam collocent. Hos inter suo merito etiam connumerandus venit Auctor præsentis libri, splendidissimis tam olim in Aula & Academia Electorali Palatina, quæ Heidelbergæ fuit, quam hodie in inclita Viadrina officiis ornatus. Hic enim cum ex longæva consuetudine, quam ipsam Germanicæ antiquitatis historiam vocat, cuncta, quæ literis postmodum consignata & dubia sint, partim decidenda, partim haurienda & exponenda esse affirmet, multa hinc & inde singularia profert, quæ apud alios Juris Publici scriptores frustra quæsiveris; qualia e. g. sunt de Germaniæ regno olim in sex magnas provincias, quæ deinde totidem Imperii Circulorum causa fuerit, distincto c. 2, & 4, de forma Imperii c. 7, parte Germaniæ mediata & immediata harumque antiquo regimine c. 9, summis ejusdem officiis c. 11. 12. & 13, Vicariatu & Palatinatu vario c. 16, ortu ac discrimine Civitatum imperialium c. 17, de Comitibus ac Civitatibus imperialibus populum, Prælati vero minoribus Clerum in Comitibus representantibus, ideoque etiam curiatim vota ferentibus c. 20, Testamentis ac Tutela Electorali c. 29, & quæ occurrunt ejus commatis alia longe plura, quæ Lectori & delectationem & ad singula diligentius evolvenda ac investiganda occasionem afferent.

JOHANNIS VAN MUYDEN, JCTI ET ANTECESSORIS

Trajectini, Camera Justitiæ quæ est Diocæseos Vianensis

Senatoris, Compendiosa Pandectarum

Tractatio.

Trajecti ad Rhenum apud Franciscum Halmam, 1695.

in 8. Alph. 2. pl. 8.

CORNELII VAN ECK JC. ET ANTECESSORIS ULTRA-

jectini Principia Juris Civilis.

Trajecti ad Rhenum apud Franciscum Halmam,

1694. in 8. Alph. 2. pl. 12.

HOc par operum vel ideo debebat conjungi, quod utrumque consimili methodo digestum ad eundem finem collineet. Cum enim Auctores eorum consultissimi de cupida legum juventute, cui erudiendæ præsumt, indies magis magisque bene mereri cupiant, sui

sui muneris putarunt esse, illam a molestis & prolixis, quas alii sequuntur, ambagibus, ad hanc compendiosam viam, qua ipsæ Pandectarum medullæ juxta Justiniani ordinem exhibentur, mature revocare; ne in ipso Jurisprudentiæ ingressu nausea, fugam hujus augustissimi studiû facile alias paritura, corripitur. Hinc in ambobus hisce libellis non nisi Juris Romani placita, ommissis aliarum gentium legibus ac institutis, panduntur; nisi quod in priori divortia Juris Canonici a Civili suis locis adjiciantur.

THERMÆ CAROLINÆ.

Lipsiæ apud Joh. Frid. Gleditsch, A. 1695. in 8. plag. 8.

Auctor elegantissimi hujus opusculi est vir celeberrimus *Johannes Christophorus Strausius*, Freibergensium hactenus Physicus ordinarius, nuper vero ad Archiatri munus in Aula Serenissima Saxo-Martisburgica obeundum vocatus, nobis in componendis Eruditorum Actis adjutor strenuus. Is de thermis Carolinis earumque natura & legitimo usu sententiâ suam brevibus traditurus non improbabile censet, in admiranda rerum omnium creatione DEUM omnipotentem quoque thermas illas condidisse, neque eas ex fortuito mineralium occursum continuo progigni. Id quod ut fiat manifestius, strictim recenset varias, quas de thermarum origine fovent rerum naturalium consulti hypotheses, nullamque ex his animo veritatis avido satisfacere ostendit, cum non explicent, cur eodem semper tenore iisdemque viribus præditæ thermæ ebulliant. Nam subductis rationibus demonstrat, 1000 annorum spatio plusquam 4368000000 centenarios aquæ indefinenti impetu proflire, atque secum vehere 426426000 centenarios materiæ mineralis, existimatque adeo, nodum hunc Gordium, de tantæ molis materia ejusque continua absuntione, & tamen eodem in loco perpetuo proventu & æquali præsentia, solutionis conatum omnem eludere, atque unde nexus incipiat, quoque se condant, nec ratione nec visu posse percipi. Eodem fere modo comparatum est cum materia, quam in se continent thermæ, præstantique generosissimæ operationis vi, quam nobilissimus Auctor nec destillatione, nec præcipitatione, nec evaporatione cognosci posse probat, existimans, præter illa aquarum elementa aeris occursum in & sub aqueæ humiditatis exhalatione varie combinata, quæ nunc sub boli, nunc vitrioli, mox mineræ martialis aut lapidis calcarii larva se sistunt, aliud quid in iis

latere humano scrutinio non facile evolvendum, energiamque potissimam esse reconditam in particulis longe minimis, sensum omnem effugientibus, summaque volatilitate præditis: frustra vero confugi ad fumos metallicos, cum præter alias difficultates hæc quoque recurrat, quomodo fumi minerales eadem via, eadem quantitate & qualitate, eodemque modo sine intermissione thermis suppeditentur. Satiùs proinde judicat, si dicamus, thermarum aquas mineralium metallorumque diversorum diversis particulis, summe nimirum volatilibus partim, partim fixioribus & crassis, divina benedictione ita esse refertas, ut, si bibantur, & alvus & urina & sudor inde provocetur; modum tamen mixtionis & perennantis scaturiginis citra conjecturæ lapsum non posse omnino determinari. Porro ad usum thermarum quod attinet, nullum ab earum potu vel calculi vel hydropis imminere periculum docet, easque, si de tempore quæras, quovis anno annique tempore virtutem suam exerere, Augustum tamen & Septembrem menses esse ad usum earum commodissimos. Quoniam autem consuetudine veteri receptum est, ut mane jejuno stomacho sorbeantur, post corpus cathartico præparatum, calidæ per quinque aut septem dies, hoc ordine, ut incipiendo ab ollulis II vel III adscendatur ad 25 aut 30, rarius ad 50 aut plures, quinto vero, sexto aut septimo die numerus ollularum denuo imminuatur; deinde vero totidem dies balneo destinantur, atque hæc cura bis terve repetatur, assumptoque tandem purgante finiatur: sequentia de hoc more sibi monenda duxit Vir experientissimus. (1) Nimirum, naturarum potius diversitatem, quam consuetudinem illam, esse attendendam, & corpus quidem ante usum thermarum leni purgante ab excrementis esse liberandum, sed si quis primo secundoque die ab assumtis ex præscripto ollulis parum aut nihil moveatur, tertio autem vel quarto demum die lubricitatem alvi, aut sudoris & urinarum liberius profluvium persentiscat, non detrahendum aliquid esse de copia calidæ bibendæ sequentibus diebus, neque, si quis primo statim die ab II ollulis valide afficiatur, dosin esse augendam diebus sequentibus. (2) Non commode 5 vel 7 diebus potationis periodum circumscribi, sed si quis quarto vel quinto demum die dejicere incipiat, utiliter ad 8, 9, imo 10 dies eam continuari. (3) Recte facere, qui eadem dosi, qua desierunt in prima, secundam ordiuntur absolvuntque bibendi periodum, satis edocti,

edocti, quid perferant vires, & quantum aquæ ad ciendam rite operationem sufficiat. (4) Non desistendum a thermarum potu, si primo vel secundo die per vomitum rejiciantur aquæ: si autem intra corpus subsistant ad tertium usque diem, convenienti remedio illas esse propellendas. (5) Post singulos potationis ambitus paulo fortius catharticum esse assumendum, inprimis si illi longius, in nonum scilicet diem producti fuerint, deinceps vero ad balneum transeundum. (6) Non totidem præcisè dies balneo, quot potui thermarum, tribuendos, sed cum alii melius balneum, alii thermarum potum ferant, tempus Medici prudentis judicio esse definiendum. (7) Calorem balnei nimium cane pejus & angue esse fugiendum. (8) Inter plurima pro apertione alvi conservanda medicamenta, non aliud magis intentioni satisfacere, quam haustum largiorem acidularum ante balnei ingressum sensim assumtum. (9) Balneum non tuto satis eo die adhiberi, quo potatum est. (10) Balneum in usum quoque posse trahi citra præviam potationem, non nisi perpurgato corpore; nec nimis profunde ultra umbilicum corpus balneo immergendum, nec ultra horam in eo commorandum esse. Ultimo tandem loco quæ ad diagam pertinent afferuntur, additisque quindecim historiis ægrorum, qui a paralyti, calculo, podagra, profluvio albo, menstruorum suppressione, asthmate, scorbuto, arthritide, malo hypochondriaco &c. thermarum usu legitimo liberati fuere, confirmatur, thermas Carolinas, præter tres istas cardinales virtutes, alvum nimirum, sudorem & urinas provocandi, non tantum obtinere vim præcellentem quaquaversum penetrandi, minimorum canalium & tubulorum obstructions referandi, dyscrasiam vitalis & animalis fluidi emendandi, sed usu quoque externo discutere, abstergere, consolidare & roborare.

ANTONII BYNÆI DE CALCEIS HEBRÆORUM

*Libri duo, curis secundis recogniti & aucti. Accedit
ejusdem Somnium tertio reusum.*

Dordraci, apud Theodorum Goris, A. 1695. in 4.

Alph. I. plag. 20.

IN exponendo eruditissimi Auctoris instituto, & indocendi ratione, quam in Commentario isthoc adhibuit, declaranda, nostro nos officio

cio jam pridem functos recordamur, quando Actis his A. 1684. p. 68. primam libri editionem A. 1682. Dordraci in forma, quæ audit, duodecima vulgatam inseruimus. Ejus autem hac vice iteranda venit mentio, quandoquidem is nunc & formam ampliorem induit, & a typis quoque majoribus ornatum meliorem adeptus est. Imo & istud Auctor suarum esse duxit partium, ut comtiorem subinde perfectioremque internam illius faciem efficeret. Quod qua præcipue in re aut ubi locorum fuerit ab eo præstitum, non statim quidem primo quovis intuitu Lectoribus est obvium; non enim nacta est editio hæc accessiones usque adeo notabiles, sed tales, quæ demum ex studiosa utriusque collatione nobis innotuerunt. Videlicet non modo verborum numerum ac positum ad aliam interdum trutinam expendi, sed paragraphorum quoque ordinem divelli nonnunquam aut combinari aliter cognovimus. Sed ista forsitan leviora sunt, ac proin notatu magis dignum illud arbitramur, quod in allegatis Scripturæ dictis verba fontium sive Hebraicorum sive Græcorum diligentius adducta, inque locis Auctorum non solæ itidem versiones, ut in editione prima haud raro contingit, sed & authentica singulorum testimonia allegata heic reperiuntur. Frequentius insuper ad marginem Auctorum libri notati, & loca, quæ ex iisdem citantur, strictius accuratiusque designata sunt. Præcipuum autem punctum ferunt quædam additiones, ea quæ Noster olim scripserat, sparsim augentes atque illustrantes, eæque aut breviores, ut puta, quando p. 12. Gregorii Nysseni inserit sententiam, quod Christus calceorum usum discipulis suis interdixerit; quando p. 44. Ludovicum Capellum de forma calceorum Hebræis usitata differentem defendit adversus Jo. Buxtorfium, qui in Vindic. Exerc. de cœna Domini eum ideo notavit; quando p. 19. versum quendam ex Martialis Lib. XII. epigr. 1. ad mentem Isaaci Vossii refingit; quando p. 188. jejunia in sabbato apud Judæos exulantia paulo pluribus Rabbiorum testimoniis, quam ante, comprobant, &c. aut prolixiores, velut ubi p. 72. Steph. Gausseni, Alex. Mori, Pauli Colomesii, & aliorum consensum refert, quem ipsi circa explicationem vocis ἐτοιμασία præbuerint; ubi pag. 94. in dicto Matth. X, 10. pro ἵνα ἑσθῆτε legi debere ἵνα ἑσθῆτε, pluribus adhuc, quam olim, rationibus contendit; a p. 144. ad 152. disputationem de Meni ad Es. LXV, n. exauget; p. 241. de calceis Israelitarum in deserto non detritis nova quædam Patrum, Justinii Marty-

Martyris, Augustini, Chrysostomi, Hieronymi, Ambrosii loca indicat. Vicissim vero & aliquid in hac editione omissum est, quod in prima comparet, dicti nempe Luc. II, 14. illustratio, quam ibi ap. 115. ad 129. Auctor dederat, heic vero minime repetendam ratus est, cum idem illud in sua de Natali Christi commentatione fuscè satis pertractarit.

LIBRI NOVI.

- J**ohannis Wallis S. T. D. Geometriae Professoris Saviliani in celeberrima Academia Oxoniensi, Opera Mathematica. Oxoniae e Theatro Sheldoniano, 1695. in fol.
- Titii Lucretii Cari de Rerum Natura Libri VI. cum Interpretatione & Notis Thomæ Creech. Oxonii e Theatro Sheldoniano, 1695. in 8.
- Andree Alciati contra vitam monasticam Epistola. Sylloge item Epistoliarum Giphani, Vulcanii &c. Lugduni Bat. apud Frid. Haaring, 1695. in 8.
- Praxeos Mayernianæ Syntagma alterum, continens Tractatus de Febris, de Morbis externis, de Arthritide & de Lue Venerea. Londini apud Sam. Smidt, 1695. in 8.
- Io. Veslingii Syntagma Anatomicum cum commentariis. Exhibente Gerardo Blasio. Ultrajecti apud Ant. Schouten, 1695. in 4.
- Meleboris Leydekkeri de Historia Jansenismi Libri VI. Quibus de Cornelii Jansenii vita & morte, nec non de ipsius & sequacium dogmatibus differitur. Trajecti ad Rhenum, apud Franc. Halmam, 1695. in 8.
- Gerhardi de Vries Exercitationes Rationales de DEO Divinisque Perfectionibus. Accedit Diatribe de cogitatione ipsa mente, & altera de ideis rerum innatis. Trajecti ad Rhenum, 1695. in 4.
- Nicolai Barii Ornithophonia, sive Harmonia melicarum adium carmine Latino-Germanico decantatarum. Bremae apud Io. Wesselum, 1695. in 4.
- Io. Friderici Hofmanni Selectissimæ Juris Responsiones. Wetzlarie apud Christoph. Olffen, 1695. in 4.
- Henrici Tuelmanni Commentarius in caput XVI Evangelii Lucae, aliasque insigniores utriusque sacri Instrumenti partes. Amstelod. apud Gerh. Borstium, 1695. in 4.
- Histoire & Geographie ancienne & moderne, par Mr. Dr Audiffert; Tome troisieme, qui contient l'Allemagne. A Paris chez I. B. Coignard, 1695. in 12.

La Pratique de la Morale Chretienne. Traduite de l' Anglois de Henry Hammond. A Amsterdam chez George Gallet, 1695. 12.

Histoire des Revolutions d' Angleterre, par le P. d' Orleans. A Paris, chez Claude Barbin, 1695. 12.

Suite du Menagiana, ou Bons Mots de Mr. Menage. A Paris chez Pierre Delaulne, 1695. 12.

La Mort des Justes, ou la Maniere de bien mourir, par Jean La Placete, Pasteur de l' Eglise Françoise de Copenhague. A Amsterdam, chez Georg. Gallet, 1695. 12.

Les Exilez de la Cour d' Auguste, par Mr. de Villedieu. A Amsterdam chez Andreé de Hoogenhuysen, 1695. 12.

La Race & la Naissance de Marie Stuart, Reine de la Grande Bretagne. A Amsterdam chez Nic. Ten Hoorn, 1695. 12.

Lettre d' Exhortation & de Consolation pour les Fidelles qui sont refugié dans le Pais étranger. A la Haye chez Jacob van Ellinckhuysen, 1695. 12.

Appendix Dissertationis de Hæresiarchiæ ævi Apostolici & Apostolico proximi, cui accedit Heptas Dissertationum selecta historia ecclesiastica capita illustrantium, Lipsiæ apud Hæredes Lanckisianos. 1696. in 4.

Nouvelle Bibliotheque des Auteurs Ecclesiastiques, par Mr. L. Ellies Du Pin. Tome septime, A Paris chez Andre Pralard, 1696. 4.

Recreations Mathematiques & Physiques, par Mr. Ozanam. A Paris chez Jean Jombert, 1696. 4.

Iob, Friderici Ortlob Historia partium & æconomia hominis secundum naturam. Lipsiæ typis I. H. Richteri, 1696. in 4.

Les Decades de Tite Live, mises en François par P. Du Ryer. Nouvelle Edition. A Amsterdam chez Jean Rips, 1696. 12.

Observationes Historico-Politica in Instrumentum Pacis Osnabrugo-Westphalicum, authore Godefr. Ferdin. de Buckisch & Löwenfels. Vienna Austria, 1696. in 4.

Prodiit nuper Tomi II. Supplementorum Sectio octava, quam nona mox sequetur.

* * *

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Decembris, Anno M DC XCV.

JAC. B. EXPLICATIONES, ANNOTATIONES ET ADDITIONES ad ea, quæ in Actis sup. anni de Curva Elastica, Isochrona Paracentrica, & Velaria, hinc inde memorata, & partim controversa leguntur; ubi de Linea mediarum directionum, aliisque novis.

Cum ea, quæ superioribus annis variis speciminibus meditata exhibui, prælustribus Geometrarum Duumviris D. Hugenio & D. Leibnitio digna visa fuerint, quæ peculiari submitterent examini, ubi nonnulla approbarunt, quædam occultius dicta conjecturis supplerunt, alibi scrupulos invenerunt, alibi etiam dissensum apertum testati sunt; statui secundas meditationes primis superaddere, & quid de singulis mihi videatur, ordine & candide exponere, ut & celeberrimorum virorum desideriis satisfaceret, & puriores veritatis scintillæ ex abditis istis naturæ recessibus indies magis magisque emicarent. Præmiseram in Actis m. Jun. 1694 solutioni Curvæ Elasticæ Theoremata quædam de radiis circulorum osculantium, quæ tum nobis solis & paucis aliis, quibuscum Frater nostra communicaverat, perspecta credebam. Respondit celeberrimus Dn. Leibnitius seq. Aug. se jam antea similibus vel expresse vel tacite usum fuisse; & vero nemo est, qui nesciat, illum etiam multo majora dedisse & dare potuisse; at quantum ad hæc Theoremata, fateor me dubitandi rationes habuisse. Sciebam enim, virum acutissimum a Flexionum contemplatione non plane abstinuisse, cujus & ipse in privatis ad me literis olim mentionem fecit, & ad quam solutionis meæ significatione jam m. Jun. 1691 facta invitari potuit. Videbam etiam, non modo ipsummet principii a me adhibiti Auctorem fuisse, sed & insuper calculum huic superstructum (sola parte excepta, quæ Theorema dictum concernit) tam simplicem esse tamque facilem, prout ex

Yyy analyfi

TAB. X.

Fig. 1.

analyfi, quam subjungo, palam fiet, ut summe in ipsum fuiffem inju-
rius, fi credidiffem, cognoviffem Theorema, nec folutionem dediffem.
(fig. 1.) In lamina curvata AQRSYV, cujus elementum constans fit SQ,
vectem concipio fulcro Q innixum, in quo laminae craffities QY bre-
vioris, ipfaque curvatae laminae portio QA longioris brachii vicem ger-
rat; unde quia brachium brevius QY, & pondus longiori appen-
fum Z conftanter manent eadem, perfpicuum fit, vires tendentes fibram
SY (h. e. in vulgari hypothefi ipfam tensionem Yy) proportionari re-
cta QP distantiae fulcri a linea directionis ponderis AP. Et quoniam
ob fimilitudinem Triang. YyQ & RQn, ubi etiam RQ longitudo ele-
menti laminae constans fingitur, dicta Yy reciproce proportionatur
ipfi Qn, quam patet effe radium osculi, fequitur ipfam Qn five z quo-
que reciproce proportionari ipfi QP feu x, adeoque constans quod-

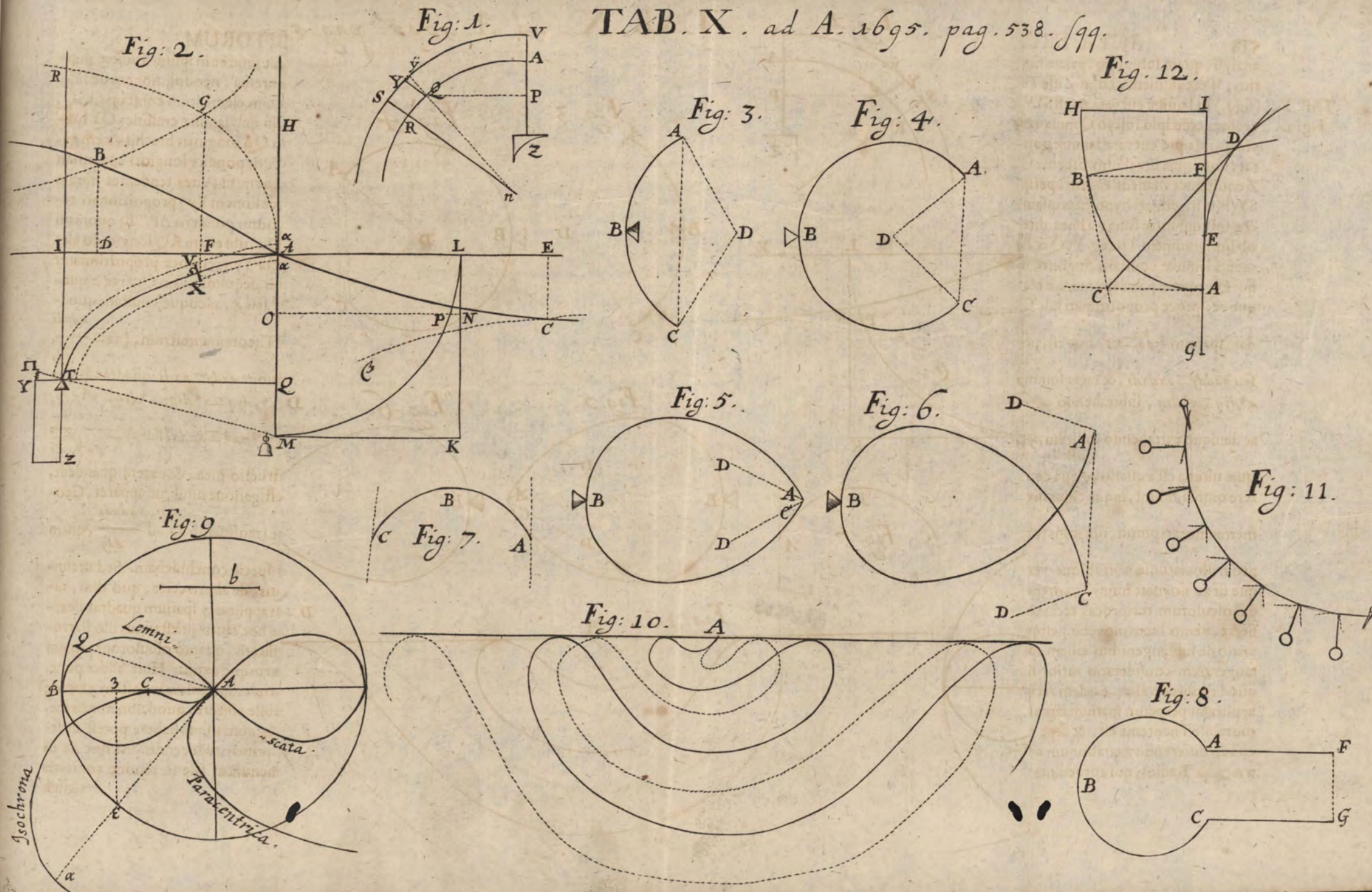
dam spatium $\frac{1}{2}aa = xz$, hoc est, per Theorema nostrum, $\frac{1}{2}aa = \frac{dddy}{2x}$,

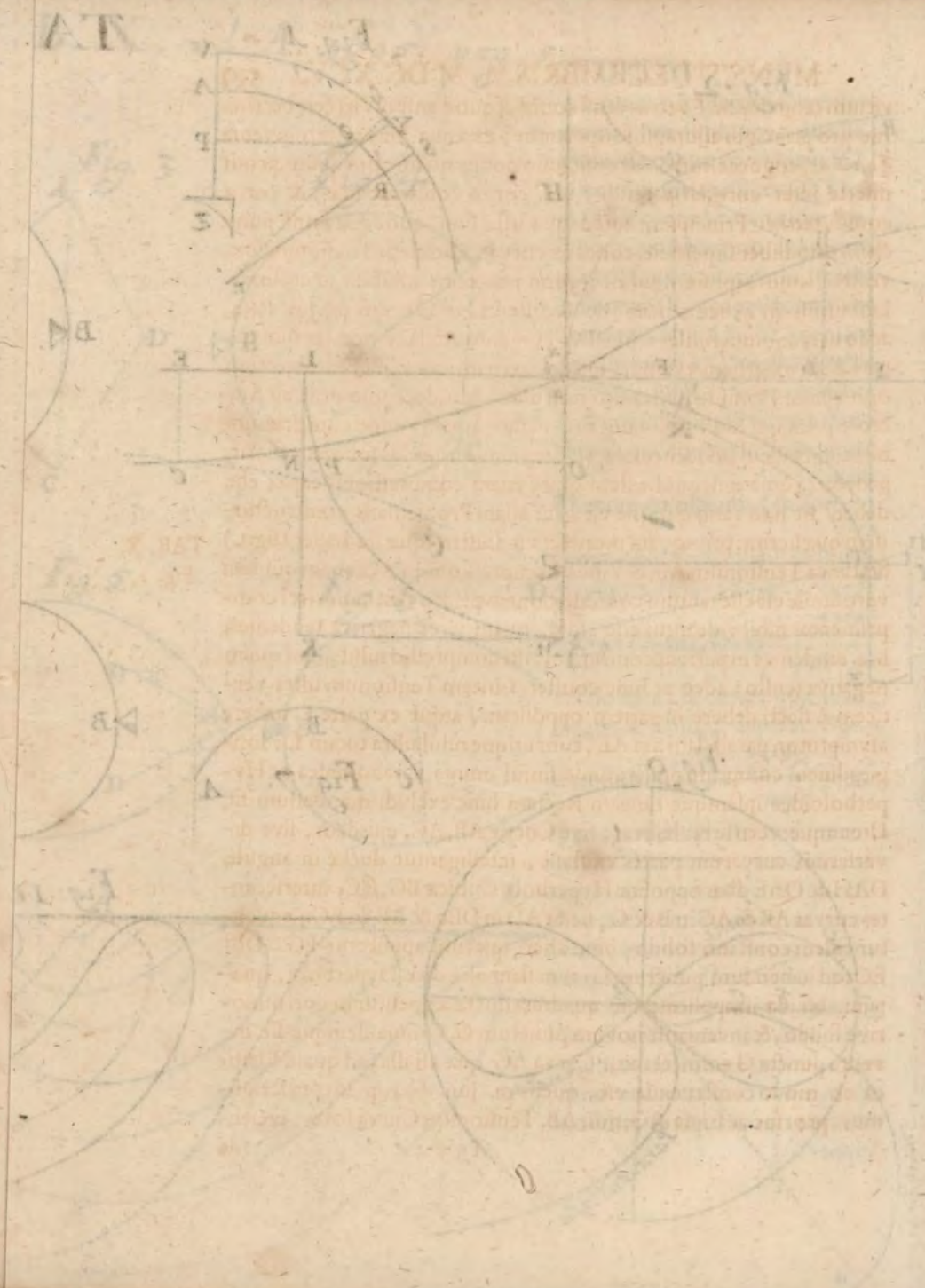
feu $aaddy = 2xdxds$, & facta summatione $aady = xds$, quadrandoque
 $a^4dyq = x^4dsq$, subtrahendo $a^4 - x^4$, $dyq = x^4dsq - x^4dyq = x^4dxq$,

ac denique extrahendo radicem $dy \sqrt{a^4 - x^4} = xdx$, feu $dy = \frac{x dx}{\sqrt{a^4 - x^4}}$

quae ultima est aequatio, e qua constructio mea, & caetera quae dedi,
fere omnia fluunt, inque cujus investigatione nihil, ut apparet, Geo-
metras morari potuit, nisi solus forte transitus ab xz ad $\frac{dddy}{2x}$, quem

proin illos latuisse non absque veri specie concludebam. Sed utcun-
que fit de novitate hujus Theorematis, de altero certe, quo dixi, ra-
diis osculorum reciprocas rectas axi applicatas spatium quadrabile ef-
ficere, nemo litem movebit; estque hoc tanto praestantius illo Barro-
viano de subtangentibus eidem applicatis, quanto osculorum, quam
tangentialium consideratio rarior hucusque extitit. Huic addo nunc,
quod explicabo alias, easdem reciprocas ipsi curvae in rectam extensa
applicatas perpetuo spatium circulabile efficere; quod non minus me-
morabile Theorema est, & saepe magnum usum habere potest in se-
cundis differentiis aequationum ad primas reducendis. At haec $\omega s \epsilon \rho$
 $\pi a \epsilon \delta \omega$. Radios, qui curvedines metiuntur esse in ratione contraria
virium

virium tendentium (verius tensionum,) quod ambo Viri celeberrimi me pro principio assumpsisse opinantur, ex æquatione primo inventa $\frac{1}{2}aa = xz$ cognoscitur, & est conclusio potius quam principium, prout diserte inter corollaria retuli, vid. cor. 6 constr. primæ, & cor. 4 constr. tertiæ. Principium autem quo usus sum, quodque sumit punctum quodlibet superficiei concavæ curvati elateris pro hypomochlio vectis alicujus, ipsum illud est, quod jam olim adhibuit acutissimus Leibnitius in Schediasmate de Resistentia solidorum m. Jul. 1684, adeo ut si dubium fuisset visum Dn. Hugenio, putanti non tantum superficiem externam extendi, sed & internam contrahi, id objectum oportuisset Domino Leibnitio, non mihi, qui decennio post ab Auctore principii illud mutuatus fui. Fateor autem, quod cum primum olim aspexissem hoc schediasma, idem mihi scrupulus subortus fuerit; propterea quia quicquid extensionis, etiam compressionis capax esse debet. Et hæc ratio quoque est, cur aliam Problematis constructionem quæsierim, priusquam moneret vir illustris, quæ ita habet (fig. 2.) Sit Linea Tensionum AB, & Linea Compressionum AC, quam quidem verosimile est esse tantum continuationem prioris AB; cum vires comprimentes nihil videantur esse aliud, quam vires negative tendentes, h. e. tendentes in partem contrariam, uti compressio nihil aliud quam negativa tensio; adeo ut hinc constet, Lineam Tensionum ultra verticem A flecti debere in partem oppositam, atque ex parte C habere asymptoton parallelam axi AE, cum utique nihil ultra totam sui longitudinem comprimi possit; unde simul omnia Paraboloidea ac Hyperboloidea ipsamque Lineam Rectam hinc excludi manifestum fit, Utcunque vero series habeat, sive Curvæ AB, AC, ejusdem, sive diversarum curvarum partes existant, intelligantur ductæ in angulis DAH & QAE duæ oppositæ Hyperbolæ Cubicæ BG, β C, interfecantes curvas AB & AC in B & C, sic ut AD in DBq & AE in ECq æquentur eidem constanti solido; hinc alteri ipsarum applicetur FG = DB + EC, ad habendum punctum G: tum fiant aliæ duæ Hyperbolæ, quarum abscissæ in applicatarum quadrata ductæ æquentur majori minoriive solido, & inveniatur novum punctum G. Omnia denique sic inventa puncta G connectantur Curva AG, quæ est illa, ad quam Elastica eo modo construenda est, quem m. Jun. 1694, p. 265 præscripsimus, prorsus ac si ipsa AG, non AB, Tensionum Curva foret, facien-

TAB. X.
Fig. 2.

do nim. $\square$ AK = spatio AIR, & $\square$ lum AN = indefinitæ ejus portio-
ni AFG, actum describendo circuli quadrantem LPM secantem re-
ctam NO in P. &c. Puncta enim sic inventa S vera erunt fulcra vecti-
um, junctaque lineam constituent AST, quæ inter partes convexas
& concavas curvati Elateris media est; ipsius vero externæ ac internæ
superficie puncta habentur, si per S ducantur curvæ perpendiculares
SV & SX, quæ se habeant in ratione rectarum BD & CE, ac simul sum-
tæ æquent crassitiem laminæ. Ponderis in A appendendum duplum esse
debet ejus quod requiritur in Q, ad vectem QTY suffultum hypo-
mochlio in T & affixum portioni laminæ YZ eousque deprimendum,
donec YP ad IR fiat sicut YZ ad spatium AIR seu AK. Excessus longi-
tudinis convexæ superficie α V supra concavam α X ad crassitiem lami-
næ rursus hic est, sicut arcus LP ad AL. Quinimo generalis hæc est
natura *conscriptarum*, ut ipsarum vel aggregatum vel differentia ad
arcum circuli reduci possit; quod etiam Fratri observatum video nu-
pero Augusto, ubi hæc fufius exponit. Ex dictis autem constare pot-
est, quod si Curva Tensionum AB & compressionum AC essent
similes & eadem curvæ, ac circa eundem axem DAE similiter disposi-
tæ, sicut positæ AD, AE æqualibus, ipsæ DB & EC etiam æquales essent,
puta si BAC foret vel linea recta, vel ex genere Paraboloidum &c.
constructio prorsus conveniret cum illa, quam jam m. Jun. 1694
dedi, excepta sola quantitate appendendi ponderis, & quod linea ful-
crorum AS, quæ ibi in parte concava curvati Elateris concipitur, hic
inter illam & convexam præcise media est, & utrique condescribitur,
existente ubique SV = SX.

Quid statuendum porro sit de Figuris Elaterum a Domino Hu-
genio pag. 340, fig. 2. propositis, jam diserte explicueram Schol. 5, constr.
meæ gener. sed quia viros acutissimos de istis etiamnum per conjectu-
ras tantum loqui video, operæ pretium erit totam rem tradere aperti-
us: Si Elater quispiam ABC a duabus potentiis æqualibus juxta dire-
ctiones AD, CD, tangentibus extremitatum perpendiculares, curva-
turam acquireret conflata ex partibus ipsius lineæ, quam hucusque
contemplati sumus, efficiendo arcum quem appello vel *diminutum*,
ut fig. 3; vel *auctum*, ut figg. 4, 5, 6. At si trahatur Elater juxta dire-
ctiones AC, CA, sibi mutuo directe oppositas & ad tangentes extremi-
tatum obliquas (quod fit, ubi hæc extremitates aut chorda junguntur,
ut

ut in figg. 3, 4, 5. aut virga rigida, ut in fig. 6; aut etiam firmis parietibus, TAB. X.
ut in fig. 7, utcumque suffulciuntur) mutabit elater paululum figuram Fig. 3. seqq.
suam, ut in dicto schol. 5 expresse monui, quod vel hinc colligitur,
quia isto casu nullo amplius in B retinaculo opus est ad coercendum
elaterem in statu violentæ tensionis. Interim tamen generalis est solu-
tio pro omnibus, perveniturque ad eandem æquationem supra in-
ventam $aa = 2xz$ seu $aaddy = 2x dx ds$, nisi quod in summatione sta-
tuendum sit $saaddy = aady - abds$, pro 3 & 7ma fig. & $saaddy = abds$
 $Qaady$ pro reliquis, designante a ad b rationem sinus totius ad sinum
anguli CAD seu obliquitatis directionis virium comprimentium; quo
pacto finalis æquatio, e qua constructiones cæteraque omnia facile

deducuntur, hæc reperitur: $Q dy = \frac{xx + ab, dx}{V a^2 - Q x x ab}$. Monendum etiam

hoc est, quod linteum ejusdem cum Elatere longitudinis inter pun-
cta A & C suspensum & fluido impletum usque in A C, ab eoque ten-
sum, eandem & his in casibus figuram induat. Quinimo si Elater ABC
cohibeatur chorda FG (ut in fig. 8.) quæ non ipsi elateri, sed extre-
mitatibus rigidorum brachiorum AF, CG, sit annexa; ac deinde ejus
loco concipiatur linteum ABC affixum firmis parietibus AF, CG, at-
que impletum liquore usque in FG, certum est & tunc eandem utri-
usque curvaturam fore, quippe quæ portio tantum esse debet rese-
cta ex priorum aliqua. Atque ita plene satisfactum puto utilissimo
Problemati, ut ei posthac nihil quicquam desit, quam ut experiētiis
determinentur in quavis materia veræ tensionum & comprehensio-
num leges. Nam constructionum inventio est generalioris conside-
rationis, nec proprie ad solutionem Problematum particularium per-
tinet.

Cæterum num modus construendi transcendentes lineas per
meras quantitates algebraicas, assumpta una sola quantitate transcen-
dente, universalis sit, atque etiam in illis curvis locum habeat, quæ
nec a circuli quadratura nec Logarithmicæ descriptione dependent,
nullibi discussi; tantum dixi, Logarithmicam non semper adhiberi
posse; quanquam nec prius ita clarum sit, ut omni dubitatione careat;
scrupulum enim movet hoc, quod nullæ non rectificabiles curvæ con-
tinuo bifecari possunt, ut arcus circulares & logarithmi. Novi equi-

dem, quod data quavis Curva Algebraica reperiri possint puncta aliqujus transcendentis lineæ per meram Geometriam ordinariam, ex gr. per solas bisectiones inscriptarum; sed quæ sit hujus transcendentis natura sive differentialis æquatio, adeoque data æquatione qualis assumenda Curva Algebraica, cujus inscriptas bisecando illa possit construi, repertu arduum & difficile existimo. Nota, quam dedi pag. 271, qua constet, num Curva Mechanica ope Logarithmicæ construi possit, vera est, sed recte interpretanda: nam si quantitas tdx pluribus constet membris, examinanda sunt non tantum omnia conjunctim, sed & singula seorsim, atque secundum omnes modos possibiles inter se combinata; quoniam hoc casu proprie non una adest æquatio, sed

plures; velut in exemplo quod objicitur $ady = x^{\frac{aa}{x}} dx$, quam æquationem (posita $y = sz$) possum resolvere in has duas: $ads = xdx$, & $adz = \frac{aadx}{x}$, quarum hæc cum notam præscriptam habeat, illa abso-

lute integrari possit, constat etiam ex ambabus compositam ope Logarithmicæ construibilem esse. Ad series, quas dedi pro summandis quantitibus $xxdx : \sqrt{a^4 - x^4}$, & $aadx : \sqrt{a^4 - x^4}$ per interpolationes Wallisianas perveni, easdem tamen etiam obtineri posse per indefinitam potentiam binomii eleganter observavit celeberrimus D. Leibniti-
us. Iis quæ subjicit hic Vir de numero concurrentium intersectionum in osculis, non habeo quæ reponam; cum non eo dicta putem, ut sententiam meam, cujus veritatem paulatim agnoscere videtur, impugnet, sed commoda potius explicatione cum sua conciliaret. Ego profecto mentem mutare prius non possum, quam ad instantiam Parabolæ circulum osculantem in alio præterea puncto intersectantis responsum legero, aut calculum pro quatuor intersectionum concursu militantem in speciali aliquo exemplo videro, similem meo qui trium tantum concursum supposuit.

Jam porro ad constructionem accedendum Curvæ accessus & recessus æquabilis, sive Isochronæ, ut Domino Leibnitio appellatur, Paracentricæ, qua etiam Jun. sup. anni Problema jam dudum sopitum resuscitavi: hic illud primo reprehensum video, quod rectificationem curvæ alicujus adhibuerim, quæ & ipsa ad sui constructionem spatii qua-

quadraturam requirit, cum Problema immediate per quadraturam vel etiam rectificationem curvæ ordinariæ confici potuisset. Quod recte quidem, at non dissimulanda fuisset ratio hujus meæ optionis, quam ibid. pag. 277, & postmodum p. 336 expresse addidi. Nempe existimo curvas, quas natura ipsa simplici & expedito motu producere potest, quorumcunque sint generum & graduum, in constructionibus præferendas esse aliis, etiam algebraicis, quas arte vel nullo modo vel difficulter delineamus; cum illud semper in practica effectione operis sit censendum optimum, quod cum summa exactitudine summam quoque facilitatem conjunctam habet. Sed etiam si quippiam hic peccatum esset, illud tamen seq. etiam Sept. abunde reparatum a me puto, ubi non tantum constructionem hujus Problematis omnium facillimam per rectificationem Curvæ Algebraicæ, quam Lemniscatam voco, exhibui, sed & generaliter docui, quanam curvæ Algebraicæ, in tentandis constructionibus Mechanicarum, lineam circula-
rem & parabolicam proxime excipiant; ad quod perquirendum memini Fratrem paulo ante per literas a Domino Leibnitio instigatum fuisse. Quod vero constructiones per quadraturas concernit, quas cæteroquin cum Domino Hugenio non magni facere soleo, ut hinc inde sum professus, non rejiciendas illas puto tum, cum id tantum intenditur, ut in æquatione construenda literæ indeterminatæ cum suis differentialibus separentur a se invicem, quod solum intendebant illustris cum Fratre Hospitalius, cum primum præsens Problema mihi proposuissent; nec enim reduci problema ad quadraturas potest, nisi literæ jam separatæ sint, unoque præstito alterum quoque præstitum habetur. Multo minus autem quadraturæ debuerunt negligi in materia Elasticarum, cum in hypothesi indeterminata Problema aliter confici non potuisset. Sed nec demonstratum video, semper alias constructiones haberi posse: Barrovii sane tempore nullæ aliæ fuere notæ, nisi quæ fierent per quadraturas; nec illas prius fastidire cœperunt Geometræ, quam celeb. D. Leibniti-
us elegantissimam Catenariæ constructionem per Logarithmicam dedisset. Dixeram, unam tantum dari Isochronam respectu ejusdem centri ejusdemque altitudinis, quod quam eo sensu quo dictum fuit excusari forte possit, malo tamen melioribus monitis locum dare, fateorque magis congrue dici dari infinitas. Errorum autem sola peperit festinatio; nec enim ignorabam, in

in summatione differentialium summas absolutas augeri minuique posse constante quadam quantitate b ; cum id alias mihi observatum esse, ex generali solutione Elasticarum supra allata & jam etiam Jun. 1694, p. 267, scol. 5, prælibata constet: & meminisse potest Lector, inventam mihi solutionem fuisse, cum prolixum satis schediasma pene finivissem, atque jam scribendo lassatus essem, ubi de summa rei certus ad singulas Problematis circumstantias cautius attendere non sustinui. Agnosco itaque cum acutissimo Dno. Leibnitio, quod possit assignari Isochrona, quæ per datum quodvis punctum transeat: sed nescio, cur excipiat puncta rectæ horizontalis per ipsum centrum transeuntis, cum similiter nullum eorum sit, per quod non aliqua satisfaciens duci possit. Sit enim ubivis in illa datum punctum C (fig. 9) invenientur puncta Isochronæ convenienter constructioni meæ mensis Septemb. hoc pacto: Sumto indefinite puncto Q in curva lemniscata AQB, subtendatur ei ex nodo recta AQ, tertia proportionalis ad rectas AB & AQ (quæ sit $3e$) applicetur semicirculo & jungatur Ae, in qua si abscindatur Aa tertia proportionalis ad AB & Lemniscatæ portionem AQ auctam minutamve constante quadam longitudine b , quæ media sit proportionalis inter AB & AC, erit punctum α in quadam Isochrona, quam apparet transfiguram per datum C punctum. Potest vero fieri, ut quæ per diversa horizontis puncta transeunt, non semper sint totidem diversæ lineæ, sed portiones tantum unius ejusdemque. Sciendum enim, terminos quos ipsi assignavi p. 279, §. 3, non esse nisi secundum quid tales, unamque & eandem Isochronam ab utraque horizontis parte in infinitum produci posse, omnes vero in centro A coire, ac inde sub horizonte utrinque per infinitos plexus seu mæandros se diffundere, quales fig. 10, etsi ob spatii angustiam non debita proportionem delineati, conspiciuntur, adeo ut grave per curvam latum perpetuas circa A librationes sed usque & usque ampliores peragat, & post singulas oscillationes horizontalem repetat eamque radat. Cujus rei argumentum est, quod & Lemniscatæ ceu curvæ in se redeuntis portio AQ, quæ longitudinem rectæ Aa in fig. 9 determinare debet, intelligi potest non de ipsa tantum solitarie accepta, sed & cum adsumpta semel pluriesve integra perimetro Lemniscatæ, quo fit, ut in eadem recta Ae semper plura plurave puncta, qualia α , reperiri possint. Discimus etiam hinc, Isochronam geometricæ non consti-

construibilem esse, cum Lemniscata nequeat esse rectificabilis; statuo enim etiamnum, (ne quid eorum intactum relinquamus, quæ antehac inter uos acta sunt, vid. m. Jan. 1691, p. 21) nullam curvam geometricam in se redeuntem rectificationem admittere; quod quia memini me potuisse demonstrare, valde scire cupio, quales sint instantiæ, quas in contrarium adduci posse scripsit D. Leibnitius m. Sept. 1691, p. 437. Sed & hoc ex dictis consequitur, quod Isochronæ, quæ supra horizontalem assurgunt, non possunt circa centrum A in spiras convolvi, ut conjecit acutissimus D. Hugenius; cum secus partes inferiores cum Isochronis nostræ constructionis communes habere, adeoque horizontalem per A extensam simul & secare & tangere deberent, quod impossibile. Memini tamen me reperisse, quod ejusmodi spiræ circa centrum A prodirent, si ipsum simul poneretur centrum gravium, & quod eo casu curvæ constructio ope duarum spirarum Archimedæ & Logarithmicæ facile peragi posset.

Sed ut ad reliqua meletematum nostrorum capita transeamus, atque aliquid etiam adjiciamus de *Curva velaria*, quam eandem esse statui cum Catenaria, sciendum, me nunquam mutasse sententiam, sed tantum distinxisse casus. Dixeram m. Maj. 1692, p. 203, art. 1, Velum arcuari in circulum, si quando ventum sic excipiat, ut hic intra sinum ejus stagnare, totamque suam pressionem in velum exerere cogatur; velut sane manifestum fit in bullis saponariis, quæ flatu oris in perfectas sphaeras rotundantur. At hæc pro velis marinis hypothesis tantum fuit, quæ, si veritati minus consona, propterea primum calculi fundamentum non evertit. Et revera aut nullus aer intra veli sinum stagnat, sed omnis ad latera veli evadit; aut si quis stagnat, is non nisi partem pressionis, quam ab aere pone insequente partemque motus sui retinente accipit, in velum transfert, illudque proin aliter non afficit, quam faceret, si juxta cas. §. 10, ipsemet oblique in velum irrueret, ac reliquum motus sui libere continuare posset. Unde re attentius pensiculata non tantum non sententiam muto, sed jam nullus dubito, velum inflatum omni in casu Funiculariæ curvaturam assumere. Nec moror discrimen, quod fortasse intercederet, si velum ex numero finito rectarum compositum intelligeretur; cum nihil sit frequentius in natura, quam ut in casu infinite parvorum quantitatum differentia evanescat; nec magis hoc mirandum, quam miramur, quod evane-

sciente base trianguli evanescit crurum differentia. Approbavit autem in fundamentalibus solutionem ipse Frater, nec approbavit tantum, sed & suam fecit, brevisque inventi historiola hæc est: Cum ineunte anno 1691 Fratri Genevam misissem proportionem hanc solvendam: $ddx \cdot dx :: dy^3 \cdot sdy^3$, qua Velariam comprehendere indicabam, ille ex P. Gastone Pardies retulit, Velum considerari posse instar funiculi pondere carentis, cui infinitæ lineæ æquidistantes & æque graves insistant; adeoque in Prisma Parabolicum curvari juxta id, quod in Actis habetur m. Jun. 1691, p. 288. Sed monitus diversam esse rationem fluidi impellentis, ac solidi ponderis juxta eandem directionem trahentis vel prementis, mox sententiam mutavit, intuensque velum ceu linteum liquore aliquo impletum indagare coepit, quanam ejus curvatura foret, si pressio fluidi linteo communicaretur secundum directionem horizontalem sive verticalem; harum enim hypothesium alterutram veram esse persuasum habebat, & cum ne hoc quidem probarem, existimabat saltem linteum hujus, si non veli, curvaturam se dedisse; donec ego paulo post apertius me explicans hanc fluidorum naturam esse perhiberem, ut pressionem communicent nec secundum horizontalem nec verticalem, sed secundum lineam corpori impulsu in quovis impulsus puncto perpendicularem, hac tamen cum differentia, quod ubi fluidum motum suum post impulsu potest proseguere, partem tantum virium in premendo corpore impendat; si vero stagnat alicubi, nec habet quo evadat, omnes suas vires in illud transfundat: hinc velum concipiendum instar funis (fig. II) ab infinitis potentiis æqualibus aut inæqualibus tracti vel impulsu, quæ cum sunt æquales, manifestum esse formari circulum, quemadmodum etiam per calculum inveniam, eoque in hypotheseos assumptæ veritate prorsus confirmabar. Interea dum ille sub finem anni 1691 Parisios se confert, transmuto proportionem hanc $ddx \cdot dx :: dy^3 \cdot sdy^3$, in æqualitatem $adsddx = dy^3$, indeque ope methodi cujusdam, quam pro secundis differentiis ad primas reducendis paulo ante excogitaveram, Funiculariam elicio, mox etiam æquationem recta solutione Fratri Lutetiam mitto, visurus num & sua huc pertingeret. Is vero rem sibi successisse videns, atque jam factus cupidior sciendi, quomodo ad hanc æquationem pervenerim, denuo ad Veli contemplationem redit, nec cessat, donec animadverteret, artificium in hoc uno consistere, ut singulæ impulsuum directiones

TAB. X.
Fig. II.

ctiones in duas alias, horizontalem puta & verticalem resolvantur. Nec mora, protinus inventum prælo committit, ac m. April. 1692 Ephem. Gallicis curat inseri, & quia se solum Problema absolvisse putabat, me de plenaria resolutione desperasse scribit, nescius quod illam jam præcedente Martio una cum Regulis usum inventi contentibus Lipsiam misissem. Corrigere etiam postea voluit curvaturam suam linteum liquore adimpleti, novamque D. Marchioni solutionem exhibuit, sed eam etiamnum erroneam & a mea diversam. Hanc enim eandem esse cum Elastica, non minus atque Velariam cum Funicularia, constanter sentio; & quod certum veritatis indicium esse potest, identitatem hanc, quam initio ex speciali natura curvarum prolixiore analysi collegi, nunc absque omni fere calculo duabus lineis ostendo. Factum interim fuit, ut uterque principium pressionis fluidorum ad alia quoque utiliter adhiberemus, ille ad motum musculorum explicandum, ego ad eximendū mihi scrupulum, quem olim habui circa causam perpendicularis descensus gravium, m. Febr. 1686. Videbam enim ex eodem fonte rationem peti posse, cur materia terreni vorticis juxta directiones æquatori parallelas excussa, in circumferentia vorticis vi sui elateris per lineas circumferentiæ perpendiculares repercuti, ac propterea gravia versus centrum potius quam per easdem directiones repellere debeat. Quanquam autem in hoc negotio nonnulla fuerunt, quæ initio ut vera assumpsimus, demonstrare vero non potuimus, velut illud primum, quod legem pressionis fluidorum stagnantium concernit, eorum tamen veritatem omnem nunc apriori cognosco. Quorsum etiam pertinet aliud, quod me monere cogit veritatis amor: Supposueram initio, axem æquilibrii transire per concursam rectarum extremitates veli linteive tangentium, & esse curvæ perpendicularem; sed cum postea certis indicibus cognoscerem, ambas hujus hypotheseos partes non posse simul stare, priore repudiata alteri ceu, ut videbatur, verisimiliori in hæsi. Quis enim existimasset, ex infinitis directionibus, quæ omnes curvæ alicui perpendiculares sunt, solum axem æquilibrii seu lineam directionis mediæ talem non esse? At nunc cum evidentia successit conjecturis, omnino contrarium video, cogorque retractare omnes illas Regulas, m. Maj. 1692, p. 204, & m. Jun. 1694, p. 275, quæ ex priore opinione fluxerunt, dum reliquarum directionem hanc atque impulsus vim concernentium veritas

TAB. X.
Fig. 12.

ritas inconcussa manet. Quibus, ut $\alpha\epsilon\lambda\epsilon\psi\iota\alpha\nu$ meam utcunque reparem, addo nunc novum aliquod Curvæ genus determinandæ generaliter huic directioni inserviens, quam ab usu *Lineam mediarum directionum* appello, atque sequenti modo construo, fig. 12. In data quavis Curva AB, quam concipio formatam esse a pressionibus utcunque inæqualibus fluidi alicujus seu præterlabentis seu stagnantis, sunt rectæ AI, BD, ei perpendiculares, tangentes AC, BC, ponaturque $AF = x$, $FB = y$, & $AB = s$; quo facto si ex perpendiculari BD ab-

scindatur $BD = \frac{xdy + ydx}{dx}$ (quod semper & in omni curva duobus

circini ductibus absolvo, speciatim autem in Velaria seu Funicularia, cujus centrum G, faciendo tantum $BD = GF$, in Elastica sumendo BD

$= \frac{AIq}{AIIF}$) dico fore punctum D ad curvam desideratam ED, quæ talis

est, ut ducta quavis BD perpendiculari ad AH & abscindente ex illa portionem AB, secante vero curvam ED in D, juncta CD media sit directio portionis AB sive axis æquilibrii, circa quem hinc inde portio AB impulsiones æqualium momentorum sustinet. Caterum observavit olim acutissimus D. Leibnitius (vid. Ephem. Gall. m. Sept. 1693) quod recta tendentiæ seu directionis mediæ mobilis a pluribus potentiis impulsu transeat per commune centrum gravitatis omnium punctorum tendentiæ particularium; quod verum etiam cum potentiæ sunt infinitæ, at tum cavere debet Lector, ne centrum grav. loci punctorum, seu lineæ per infinita puncta transeuntis, cum centro ipsorum punctorum confundat, quippe quod ob intervallula punctorum plerumque inæqualia ab altero est diversum. Quanquam autem peregregium hoc sit Theorema, nullius in re præsentis usus esse poterit, cum supponat, omnes directiones particulares ex uno puncto divergere, quas hic ex integra linea, Evoluta scilicet, emanare concipimus. Alia via est, qua idem certo & expedite licet consequi. Jam enim plane assevero, me omnia demonstrare posse, facileque fidem impetrabo apud Lectorem, si perpenderit mihi & satis esse perspicaciæ, ut sponte agnoscam cum impegero, & satis quoque ingenuitatis ut fatear. Sed non omnia hic vacat agere, malletque hæc cum affinis aliis, quæ resistentias fluidorum, velocitates corporum motorum in flui-

fluidis &c. concernunt, integro tractatui reservare, si modo valétudo firmatior & sufficiens huic elaborando otium concederetur, nec meæ me conditionis necessitas ignobilioribus plerumque studiis adstringeret. Ut tamen certius appareat, me non vana promittere in hac materia, volo hic in veritatis patrocinium & commodum rei nauticæ etiam symbolam meam conferre ad discussionem quæstionis illius utilissimæ, de velocitatibus navium eodem vento in diversas partes velificantium, quæ sup. annis inter D. Renavium Auctorem Theoriæ de la Manœuvre des Vaisseaux & D. Hugenum agitata fuit, quorum ille velocitates has voluit esse, ut sinus angulorum veli navisque, hic ut sinuum radices: quanquam enim D. Hugenius veritati multo propius accedat, uterque tamen, si præcise loquendum sit, navi obliquius latæ velocitatem justo minorem tribuit, quod palpabile sit consideranti, naves in diversas plagas tendentes non iisdem ab eodem vento viribus impelli (ut tacite supponit Hugenius) cujus rei ratio est, quia navis in tantum se subducit pone insequentis venti impulsui, in quantum propria celeritate juxta directionem venti promovetur, adeo ut ventus non totali sua celeritate, sed parte tantum celeritatis in navem agat, eo minore, quo rectior est navis cursus, h. e. ut posita celeritate venti a , navis rectioris y , obliquioris z , & ratione sinuum angulorum veli navisque $\frac{a}{b}$, ventus ad priorem navem appellat velo-

citate $a-y$, ad alteram velocitate $a - \frac{bz}{a}$: unde cum vires, quibus naves impelluntur, componantur ex simplici ratione sinuum a & b , ac duplicata velocitatum $a-y$ & $a - \frac{bz}{a}$, atque insuper (in casu maximæ velocitatis navium) resistentiis aquæ, quæ duplicatis navium celeritatibus proportionales sunt, æquantur, erit $yy.zz :: a.b \dagger aa - 2ay \dagger yy$. $aa - 2bz \dagger \frac{bbz}{aa}$, hoc est, quia posito pondere aquæ ad pondus aeris ut p ad a , & superficie proræ ad subtenfam veli ut a ad m , reperi olim

Zzz 3

maxi-

maximam velocitatem navis $y = \frac{a\sqrt{m}}{\sqrt{p} + \sqrt{m}}$, fiet inde $z = \frac{aa\sqrt{bm}}{e\sqrt{ap} + d\sqrt{bm}}$, adeo
ut emergat $z:y :: \sqrt{b} + \sqrt{\frac{bm}{p}} : \sqrt{a} + \sqrt{\frac{a}{p}}$, quæ ratio major est ratione

Hugeniana $\sqrt{b}$ ad $\sqrt{a}$, & differentiam parit trigesimæ circiter partis totius velocitatis, quod in longiori itinere errorem nimis enormem reddit. Optassem vero, ut aliquando mihi licuisset propius cum desideratissimo D. Hugenio, at nunc cheu vivis erepto, super his conferre, qui tum ob loci commoditatem, tum ad profundam rerum cognitionem atque in mechanisimis excogitandis solertiam, multa inventis nostris perficiendis ac in usum rei maritimæ traducendis communicare potuisset.

Restarent nunc nonnulla Fratris schediasmata examinanda, præsertim illud m. Octobri 1694, quod constructionem Isochronæ spectat, meque propius tangit. Verum de re ipsa non multa dicenda habeo, nisi quod nobis hic ova, quod ajunt, post prandium apponit, nihilque novi docet, quod non simplicius quodammodo jam præced. Septembri a me præstitum sit. Dixeram, illum multum fuisse in Problemate, quamdiu autem ejus solutioni præcise incubuerit, non definitio: hoc tantum novi, quod D. Marchio, eo tempore quo Fratrem secum habebat, super æquatione $xxdx + ydy \sqrt{y} = xdy - ydx \sqrt{a}$, bis me per literas pulsarit, ipseque Frater post suum e Gallia reditum, cum æquationem denuo mihi proponeret, atque simul Problema, ex quo fluxisset, indicaret, sponte falsus sit, se methodo sua qua Beaunii Problema aliaque difficiliora solverat, hic nihil efficere potuisse; quod utique satis arguit, rem non semel ipsi antea tentatam fuisse. Calculum suæ constructioni præfigit, ne quis eam, ut inquit, ex mea m. Jun. desumptam existimet; quasi quid esset facilius, quam synthesis meam convertere in analysin, ac perspicere ex illa, quamnam lineæ pro indeterminatis sint accipiendæ. Miror autem, cur casu potius quam industria me huc pervenisse scribat, cum initio sui schediasmatis de sua solutione sic loquatur, ut innuere velle videatur, se filo certæ methodi ad illam perductum fuisse; nisi forte dicere velit, semet arte posse consequi, quod a me non nisi casu invenitur. Qua ipse arte fuerit usus, nolo curiosi-

us inquirere; mihi certe nihil hic casuale, nihil inexpectati accidit, sed hoc ipsum quod inveni quærere intendi, certoque consilio, non remere factum est, quod has potius lineas indeterminatas quam alias adhibuerim. Non nego, fortuito mihi natam fuisse occasionem cogitandi primum de Problemate; at si hoc inventum casuale faciat, nihil non casui debetur, atque ex gr. observatio identitatis curvæ æquilibrationis cum cycloide a Fratre facta m. Febr. 1695, non industriæ alicui sed casui accepta ferenda est, eo quod ex fortuito aspectu figurarum D. Marchionis suspicio cycloidis ipsi oboriri potuit, qualis mihi nata fuit, priusquam fraternam solutionem legissem. Pergit deinde Frater, ac promittit nobis modum, mihi ut opinabatur ignotum, construendi æquationes differentiales per rectificationes curvarum algebraicarum, quem in eo consistere ait, ut quadratum quantitatis differentialis dividatur in duo alia quadrata, quorum latera, si fieri possit, integrabilia sint (scilicet hoc omnes norunt, etiamsi non dixisset;) at qui hoc semper & ubique fieri possit, non ostendit; quod tamen vel maxime factum oportuisset, ne Lectores meris solutionibus pascerentur, atque etiam existimare possent, casu potius quam industria rem hic nobis successisse. Sicut quoque optandum esset, ut vires methodi suæ, si quam habet, separandi indeterminatas cum suis differentialibus a se invicem ac constituendi per rectificationes, expertus fuisset in resolvenda Isochrone supracentrali, nec non æquatione $xxdx + ydy = aa dy$, quam ipse proposuit m. Nov. p. 436. Nam modus generalis illa construendi, quem ibidem affert (quique ab illo quem D. Leibnitijs jam m. Aug. p. 373 exposuerat, nisi in superfluis non differt) nullibi quam in speculatione locum habet, cum constructiones non versentur circa quantitatum elementa; & quamprimum in praxin transferatur, cessat esse constructio geometrica, & fit mechanisimus. Sed nec series, alias satis ingeniosa, quam nobis dedit p. 438, hic in usum verti potest: quod tenendum, ne quis existimet hæc adeo universalis esse, ut nihil amplius hic desiderari possit. Quod si autem constructionibus speculativis, saltem earum æquationum, quæ literas indeterminatas jam separatas habent, acquiescere velimus, plures aliæ elegantes Theoriæ excogitari possunt. Talis est constructio, quæ fieret per Elastica; posita enim generaliter natura curvæ construendæ $ady = tdx$, ubi t datur per x , dico, si qua arte in materiam ea induci possit tensio-

nis lex, ut, dum vires tendentes sunt ut x , tensiones sint ut $axdt$: $aa\ddot{t}t \vee aa\ddot{t}t; dx$, fore, ut lamina inde confecta & inflexa curvaturam optatam sponte sit acquisitura. Ita determinare licet, qualiter filum aliquod gravari conveniat, ut ab extremitatibus suspensum desideratam curvam repræsentet. Verbo, huc referri possunt omnes illi construendi modi, qui certam aliquam conditionem præquirunt in materia, qua posita natura ipsa spontaneo motu quæsitum exhibeat.

Hæc vero omnia, ne sequius accipiantur, unice in veritatis præsidium hic allata moneo, & ut illi, qui historica inventorum narratione delectantur, sciant, quid quantumque singulis tribuendum sit, minime vero ut aliorum reperta vel fugillem & elevem, aut mea contra nimium quantum extollam. Præstat enim hic sentire cum Columbo, qui amicis detectionem novi orbis sibi invidentibus respondisse fertur, non jactando & exaggerando inventi magnitudinem, sed quæstionem dere aliqua frivola ipsis proponendo, qua modeste innuere voluerit, ipsos eidem inveniundo, si advertissent, facile pares esse potuisse, at tamen hoc ipsis ante se in mentem non venisse. Imo vero tantum abest, ut existimem, nos multum gloriari posse de inventorum difficultate vel subtilitate aliqua, ut persuasus potius sim, (puto, Frater & de suis fatebitur) nos nihil hic præstitisse, quod non cuivis mediocri ingenio nostris principiis imbuto pariter in mentem venire potuisset. Quemadmodum enim in natura nuspiam, ita nec in scientiis saltus datur, sed omnis nostra cognitio more quantitatum quasi crescit per elementa, atque ita pederentim augetur, ut ab uno ejus gradu ad gradum proxime sequentem non nisi saltus, ut sic dicam, requiratur infinite parvus, ut nemo tam sit hebes, qui si modo ordine incedere velit, ac præcedentia intellexerit, non proprio Marte pergere & ad sequentia transire possit. Quin etiam subtilissima sæpe quæ videntur inventa, principia habent tam obvia tamque trivialia, ut non inepte comparari posse videantur cum artificiosis illis Præstigiatorum (*tours de passe-passe*) quæ ignari tantopere mirantur; qui vero norunt, contemnunt ac rident. Ratio vero, cur non omnia inveniamus omnes, hæc est, quod tanta rerum multitudo sit, ut iis omnibus animum advertendi nulli sufficiens otium vel occasio detur; aut etiam si duo eidem quærendæ rei mentem applicent, fieri plerunque solet, ut diversas vias ineant, naturæ rei non æque accommodas, quas tamen quo ducant, initio prævidere non

non possunt; similes duobus, qui pari quidem sagacitate terras incognitas lustrant, amboque novis spoliis onusti domum redeunt; sed neuter, quæ alterius tantum terra tulit, asportare potest.

Problema: Equationem $ady - y^p dx + by^n q dx$ (ubi a & b quantitates datas & constantes, n potestatem quamvis lit. y , p & q quantitates utcumque datas per x denotant) construere, saltem per quadraturas, hoc est, separare in illa literas indeterminatas x & y cum suis differentialibus a se invicem.

DISCOURS SUR LA CRECHE DE NOTRE SEIGNEUR.

id est:

Dissertatio de Præsepi Christi Salvatoris nostri.

Editio tertia ab Auctore revisa & aucta.

Berolini apud Rob. Rogerum, 1695. in 12. plag. 15.

Libellus hic antea in Belgio excusus, adscriptum Auctoris nomen non habuit; ac ne nunc quidem is passus est id adjici, postquam Berolini, ubi in Potentissimi Electoris aula suprema Patriciatus & intimi Administri dignitate effulget, nec magis provincias Serenissimo Hero subjectas consiliis adjuvat, quam rem litterariam egregiis doctrinæ ac ingenii monumentis exornat, ut recederetur concessit. Dignum autem nomine isthoc *Spanhemiano* (quid enim dissimulemus Virum illustrem?) pulcherrimum hunc fœtum omnino censemus; siquidem eo pietatis non minus quam doctrinæ & eloquentiæ, inque Gallici sermonis usu exquisitæ elegantiae, insigne exemplum præberi intelligimus: cujus proinde omnis forma ut pateat, argumentumque totum expositum reddatur, quantum per instituti rationem licebit, efficiemus; ad lectionem ipsius opusculi, quam commendant Natalitiorum Christi solennia, hoc men'e quæ recoluntur in Ecclesia, erudita pietatis studiosum ut se conferat monentes.

In Præfatione postquam annotavit, Sermonem hunc primum Latine scriptum, & a se deinceps Gallice conversum fuisse; inficetam nonnullorum opinionem convellit, qui solis Theologis sacrorum argumentorum tractationem vendicant: eorum item, qui eloquentiam haud convenienter iis adhiberi contendunt, sententiam impugnat. Dein Sermonem orditur, quem in conventu domestico a se aliquando recitatum monuerat: & post brevem benevolentiae quasi captationem, qua auditores suos excitat, ut ex eodem loco, quo de Roma &

- p. 1. 10. ejus Imperatoribus dictum sit saepe, de Christo nato etiam velint differentem auscultare, incipit agere de aeterna & divina *Infantis* origine, de qua ne vult ut multum scrupuli suae quis menti injiciat, quum vera illa sit, tamen humanæ rationi non exploranda; quumque mysterium sit, ne Adamo quidem, Abrahamo, aliisque sanctissimis viris satis perspectum; periculum etiam subfit, ne, dum curiosior in illud fiat inquisitio, de ejus veritate sensim dubitare incipiamus, quod Noetio & Valentino contigisse historia doceat ecclesiastica. Deinde exaggerat impervestigabilem nobis rationem, qua Filius Dei in hominem se efformavit: sive eum consideremus ut Deum de Deo, sive ut ex Deo hominem, sive ut Deum & hominem simul; perinde ac explicari nequeat, quomodo naturæ adeo diversæ aduniri potuerint: cujus rei improvida pervestigatio Cerinthum & Samosatenum, Marcionem & Sabellium ac Eutychem in foedos errores rapuerit. Habere vero divini *Infantis Matrem* Virginem multum etiam in se mysterii, quod explicari non possit, dum filia suum patrem, serva suum herum, ac intacta virgo infantem pepererit. Quibus paria exempla Gentiles quidem in sua Deorum mythologia habeant, natorum absque matre aut patre miracula narrantes, sed quæ fabulas redoleant, sub involuero earum aliud significantes, adeoque cum conceptione divini Bethlehemitici *Infantis* nihil commercii habentes, qui infans adhuc pater sit, & sibi ortum debeat. Ut frustra sint & blasphemi, qui cum Cerintho Josephum, vel cum Celso Pantherum, aut Papum Sadtamve cum Hebræorum magistris, patrem ejus somniant. Nec Spiritum Sanctum patrem dici posse, quamvis ex ipso concepti *Infantis* hujus; quippe quum de sua substantia eum non formaret, nec magis quam reliquæ duæ Divinitatis personæ isthoc patris nomen gerere possit. Contemplandam potius censet *Infantis* divini humiliationem, qui a Virgine paupere abjectaque nasci voluerit, felice tamen, & abundantiae pacisque ac felicitatis conditricem; de quibus elogiis Augustarum, in nummis quæ sunt obvia, disserit. Mariam autem iis longe præstantiorem prædicat, etsi ignoraverit, se vas illud esse pretiosum & arcam, quæ non legem sed legislatorem, mannamque cœlestem & virgam Aaronis frugiferam contineret, templumque Salomoneo longe augustius exhiberet, virgo perpetua & *Filii* sponsa.
- p. 51. Ad præsepe postea se confert, & locum tot mysteriis circumdatum considerat; qui non magna urbs fuit aut clara, sed humile & vix notum vicinis
- p. 42. seqq.
- p. 46.
- p. 51.
- p. 52. seqq.

- cinis oppidulum, quod majorem tamen inde gloriam famamque nactum est, quam illæ Græciæ urbes, quæ vel de Olympionicis apud se natis multum gloriatae fuerunt, vel Deorum patriam se esse jactarunt, vel ob alias singulares dotes præcelluerunt; vel ipsa etiam Roma, licet nominis fama univèrsam terrarum orbem complevisset. Domum seu locum in ista urbe, qui fuit *stabulum*, nativitati huic plane aptum fuisse ostendit, nec convenientiori agnum Dei immaculatum, qui & ipse simul supremus ovium pastor esset, nasci potuisse. In tugurio autem isto, ejusque stabulo, cunarum vicem, in quibus *Infans* cœlestis reponeretur, præstitisse *præsepe*, in quo jacere voluit, insigni humilitatis argumento & gentis humanæ solatio, ejus Redemptor. Nec aliam rationem *lintheaminum* fuisse, quæ fœnum & laceri panni præbuerint *vagitu* *Infantis* saluberrimo cohonestati, observat. Ne quid vero argumentorum porro desit, quæ abjectum *JESU* nascentis statum demonstrent, testes ejus etiam huc advocat Auctor, pauperes illos agrestesque ac opiliones, magis tamen idoneos quam Pharisei, Herodes, Augustus, aut philosophi sive Stoici, sive Academici, sive Peripatetici, sive Epicurei, sive Pythagorei, quibus longe præstare hos pastores docet.
- Ut vero hæc omnia humilitatis Christi evidentissima argumenta sunt, ita tamen neque majestatis & gloriæ testimonia defuisse ostendit. *Angelos* enim concinentes & natales hos annunciantes, *Magos* ex longinquis profectos oris dona afferentes, & novum *sidus* eos deducens ad præsepe Bethlehemiticum, splendoris & dignitatis plurimum attulisse, nec simile exemplum in omni antiquitate reperiri, affirmat ac copiose declarat; multa de præsagiis Gentilium circa nativitatem infantum, stellarum apparitionibus, & in apotheosi earum fulgore, *Magorum* item numero, vitæ genere, reliquiis, patria, doctrina, muneribusque quæ obtulerunt, erudite disserens, quæ inde repetere instituti nostri modus prohibet. Venerationem & gaudium cultumque *Magorum*, quæis profecti sunt *Infantem*, eleganti oratione, qua istum allocutos eos fingit & adorasse, conceptis verbis exprimit, ac porro declarat, non sine Judæorum & Gentilium opprobrio: ad quorum utrosque oratione conversa, istis vanam alterius *Messiae* expectationem, & de ejus adventu, quem sibi imaginantur, diversas, partim ridiculas, partim impias sententias graviter exprobrat; his nati Salvatoris beneficia monstrat, quæ ad ipsos potissimum pertinere indicat, ambas

- manus sacratissimo Infante ad Orientis & Occidentis populos extendente. Admonet igitur, ut sequantur prævios Magos, nec absurdum existiment DEUM fieri hominem, descendere in terram, hominibus uniri, servi forma conspiciendum se præbere, ex hominibus nasci, quum talia ipsi de suis Diis prodiderint. Qua occasione nonnulla de Heroibus patre Deo matre homine ortis, Eleusiniis sacris & mysteriis, necessaria sacerdotibus foeminis virginitate, pudicitia, innocentia, felicitate, Hercule filio Jovis, domuncula in qua natus Romulus & Augustus, lectis Deorum, antris sacris, Servatoris elogio, Cometis ineuntis ac finientis sæculi indicibus juxta Servium, DEI cum hominibus commercio eorumque similitudine; titulis Deorum, Jupiter Cretensis, Capitolinus, Hercules Romanus, Genius populi Romani, *Zeus πάλαι* p. 252. p. 253. *δῆμος*, Salus orbis, generis humani, quæ in nummis prostant; Diis denique omnium gentium, quas per apostrophem apposite alloquitur, ea inspergit, quæ ad nativitatem Infantis hujus commode applicat; e quibus discere licet, non minus incredibilia de suis Diis Gentiles sibi persuaderi passos esse, quam nos certa fide credimus de Christo, DEO & homine: quod argumentum late etiam persecutus est in libris de Concordia rationis & fidei, nec non de Demonstratione Evangelica, doctissimus Abrincensium Antistes. Tandem ad Christianos conversa oratione, qui divinum Infantem hunc rectius norunt, ad colendam concordiam & humilitatem exercendam hortatur. Post tot tyrannorum gravissimas crudelissimasque persecutiones, superstitem Christianorum coetum, apostatis & sacrilegis doctoribus, qui Infantis hujus naturam aliter interpretari fuerint ausi, infectum dolet. Igitur ad recte cognoscendum hunc Deum & Hominem, ad latandum super eo, ad mutuam dilectionem & humilitatem colendam cunctos admonet. Eos autem qui ad clavum Reipublicæ sedent, cultum ut Infanti huic, quem præstari par est, exhibeant, & subjectos populos æquis legibus regant, & adversus injustas oppressiones tueantur, nec in sola pompa ac fulgore apparatus magnifici vitæ rationem ponendam existiment, in præsepi jacentis humilis Infantis hujus exemplo admonet. Verbi divini præcones, quos duces ac veluti stellas ad stabulum isthoc ducentes esse debere affirmat, felices prædicat, si veritatis, unionis & charitatis viam & ipsi insistant, & aliis digne commonstrent. Omnes denique, quos Sermonis hujus disertissimi auditores habuit, ut cognito Infan-

Infante hoc, in stabulo isto animæ verum pabulum & salutarem potum accipiant, & contemptum mundanarum vanitatum ac voluptatum animo imbibant, rogat; & ad preces instigat, quas conceptis iisque exquisitissimis verbis præit, & ad præsepe hoc sacrum prostratis Servatorem ut compellent, auctor existit.

Insigni hoc de *Præsepi* Servatoris sermone, tam diserte & erudite contexto, ad desiderium accendimur reliquas etiam nanciscendi Dissertationes sacras, quas & de *Cruce Domini*, de *miraculoso Linguarum dono super Apostolos effuso* composuit, *Clementis* item *Romani epistolam* nostro ævo primum repertam, (quam vetustissimum antiquitatis Christianæ, juxta Epistolas in sacro codice extantes, monumentum appellat) quam in Gallicam linguam se traduxisse, & cum aliis hujusmodi sacris meditationibus conscripsisse, in Præfatione indicat illustris Auctor: a cujus excellenti doctrina ad *Callimachum* Annotationes, & ad *Juliani* omnia quæ supersunt Opera diffusas & eruditae observationes, proximo anno prodituras in publicam lucem speramus: quibus cunctis & aliis, in litterarum vario genere perficiendis, idoneum ab arduis negotiis publicis otium, & suffecturas vires, summo Viro vovemus.

EXCERPTA EX LITERIS DN. HERMANNI VAN DER HARDT ad — — die 16. Nov. anno 1695. datis, de nova editione *Actorum Concilii Constantiensis*, Serenissimi Ducis Brunsvicensis RUDOLPHI AUGUSTI auspiciis proditura.

EX innumeris forulis atque loculis collegerat Serenissimus Princeps RUDOLPHUS AUGUSTUS antiqua monumenta, ad Reformationis ætatem præcipue spectantia, ut ad pleniorum illius tempestatis historiam genuina posteritati suppeterent præsidia. Quorum indiculos tribus Autographorum tomis exhiberi jussit. Cumulatis porro istis reliquiis, ut novi indiculorum Tomi emergerent, consultum Serenissimo fuit visum, posteritatis commodis utiliore consecrare materiam. Quare autor fuit, ut ex magno isthoc antiquorum ac fere deperditorum monumentorum cumulo, *Literaria Reformationis* conficeretur *Historia*, recensitis juxta annorum & autorum seriem, præcipuorum scriptorum argumentis. Quod negotium haud uno videbatur constitutum anno, nec uno volumine. Intelligebat

autem Serenissimus, in istis monumentis recensendis Concilii Constantiensis memoriam millies iri renovatum. Quippe quod Concilii Constantiensis fata publicis istis superioris seculi motibus primam dedissent ansam: ut vinculo connexa viderentur insolubili. Unde subnatum Duci consilium, *Constantiensis Concilii Acta*, editis integriora, ex manuscriptis præcipue esse revocanda, & Literariæ isti Reformationis Historiæ instar Proœmii vel & Commentarii præmittenda. Cum igitur excusis manuscriptis, in utraque Bibliotheca, Augusta Wolfenbütteleusi & Rudolpheæ Brunsvicensi, reconditis, præclari huc pertinentes se offerrent codices, adsciscendi visi sunt & alii in illustribus Bibliothecis servati. Præterea alio adhuc opus esse lumine judicatum, ex *Historia* petendo: quod mera Acta, plenissima licet, ob defectum historiæ, nuda, sterilia, ac inania apparerent, desiderio fructu caritura. Sic ergo *Historiam* Actis & decretis jungere oportuit. Ut adeo in plures Tomos hoc excresecat Opus. *Primus Tomus* erit Historicus. Cujus *Pars I.* exhibebit *Historiam Concilii Constantiensis*, a *Theodorico Urie, Theologo Saxonico*, sub Concilio Constantiensi conscriptam, & Sigismundo Imperatori exhibitam. Addetur ejusdem argumenti *Historia*, autore illustri *Johanne a Wallenrod*, qui Concilii Constantiensis spectator extitit sagacissimus, quando manuscriptum benigne largietur Perillustri ac Generosissimus *Johannes Ernestus a Wallenrod*, Curia Provincialis Electoralis Borussiae Præfectus & Consiliarius supremus, antiquæ prosapiæ & virtutis avitæ decus immortale, cujus beneficii gratia per literas fuit exoratus. *Pars II.* distincte referet Sigismundi Imperatoris consilia, vota, arma, Concilio huic cogendo, muniendo, perficiendoque prudentissime parata felicissimeque adhibita. *Pars III.* sistet *Johannis XXIII. Papæ*, in Concilio sede moti, artes & fata. *Pars IV.* enarrabit *Gregorii XII. & Benedicti XIII.* Pontificum machinas, Concilio oppositas, easque fractas. *Pars V.* recenset *Hussi & Hieronymi Pragensis* pericula longaque cum Patribus Concilii certamina, flammis composita. *Pars VI.* fata anticipia duarum Sessionum, IV. & V, de autoritate Concilii & Papæ, ex præcipuis trium horum seculorum scriptoribus delineabit.

Tomus II. Decretalis, Acta hujus Concilii & Decreta amplectetur, ad manuscriptorum antiquissimorum, ex illustribus Bibliothecis, *Rudolpheæ Brunsvicensi, Augusta Wolfenbütteleusi, Paulina Lipsi-*

Lipsiensi, & Ducali Gothana, depromptorum fidem. Quod igitur hætenus non nisi Compendia Actorum hujus Concilii sint edita, quibus nonnulla, ex majoribus codicibus excerpta, adjecit Labbeus, in Appendicem rejecta; conferentur antiquæ & recentiores Compendii editiones, ordo tamen alius, quam in Compendiis hætenus visus, servabitur, ita ut ad manuscriptorum tenorem, Sessiones tum Nationales, tum Generales aut Conciliares, justa serie recenscantur.

Tomus III. comprehendet arduam *Johannis Parvi*, Parisiensis olim Theologi, de jure majestatis questionem, in Concilio Constantiensi a *Gersone* propositam, & a toto Concilio diu multumque agitatam, & tandem in illo compositam. Addetur *Johannis a Falkenberg*, Theologi, tractatus ejusdem argumenti, in Concilio Constantiensi notatus. Univerſa hæc ex magnis voluminibus manuscriptis Augustæ Guelferbytanæ repetentur.

Tomus IV. continebit variorum doctorum virorum opuscula, sub Concilio Constantiensi publicata, ad pacem & tranquillitatem publicam promovendam.

G. G. L. RELATIO AD INCLYTAM SOCIETATEM LEOPOLDINAM Naturæ Curiosorum de novo Antidysenterico Americano magnis successibus comprobato.

Conferantur, quæ in Actis Eruditorum hujus anni mense Januario pag. 12 & 13. ex Petri Pomeri Historia generali Simpliorum excerpta leguntur.

Editor hujus relationis propriis meditationibus, quibus varias eruditionis partes promovere laborat, adjungit crebrum per literas commercium cum eruditis intra extraque Germaniam. Itaque cum intellexisset, ante annos aliquot novum remedium Antidysentericum in Gallia fuisse productum, nunciavit hoc celeberrimo nunc p. m. Viro *Joh. Georgio Volcamero*, inclytæ Naturæ Curiosorum Societatis tunc Præsidi, ut in eam rem amplius inquireretur. Cum vero exinde nondum rem in Germania satis increbuisse didicisset, & ex ore Serenissimæ Ducis, ex Gallia reversæ, certissimam medicamenti potestatem multis modis confirmatam fuisse comperisset; dedit operam, ut de toto negotio edoceret plenius, & quæ nactus est, bono publico extare voluit, quorum summa hæc est: Dn. Grenier mercator, navigationi-

tionibus crebris in longinquas oras dans operam, attulerat Parisios remedium compertæ contra dysenteriam, diarrhoeam, aliosque id genus ventris fluxus virtutis. Jussu Regis multa sumta sunt experimenta, felicia omnia, atque Rex in literis patentibus, ne unum quidem experimentum ex multis per Nosocomia sumtis, etiam in ærotis maxime desperatis fefelliisse. Orta fuit Grenerio lis cum Medico celeberrimo, qui ipsius consensu medicamentum apud Regem & alibi produxit, & quem inventum & lucrum sibi soli tribuisse accusavit; sed nos hæc præterimus, rem dedisse contenti. Compertum fuit tandem, esse radicem plantæ Americanæ a Pisone in Hist. Nat. Brasil. lib. 4. c. 53, & lib. 5. c. 19. descriptæ, cui nomen Ipecacuanha, ipsumque Pisonem jam hanc ipsam virtutem cognovisse & ex merito celebrasse. Variæ sunt species, quæ colore distinguuntur. Bruna seu fusca magis efficax quam alba, & minus vehemens quam nigra, atque adeo optima ad usum, nuperis Galliæ experimentis deprehensa est; ubi dari solet in substantia, redacta in pulverem. Dosis ordinaria est a drachma semis ad integram, in uno vel altero cochleari vini aut jusculi, vel jejuno stomacho, vel duabus horis post pastum. Operatur per sedes, sed tamen & per vomitum sapissime, atque ita simul & materiam noxiam ejicit, & viscerum tonum vi astrictoria peculiari restituit, & malignitati resistit.

Autor Relationis adjecit versionem Methodi utendi hoc remedio sed recte dato, quam clarissimus apud Parisinos Medicus Adrianus Helvetius (Joh. Friderici apud Batavos celebris filius) publicavit, qui ante alios hujus medicamenti productione & usu inclaruit. Adjecit tamen Editor etiam nonnullas Grenerii in hanc methodum notas, tum excerpta ex literis patentibus Regiis & approbatione Archiatri Regii aliorumque; inque illis omnibus secutus est, quæ sibi communicata fuere manuscripta, addiditque excerpta ex libro Pisonis, cui prima laus debetur. Hanc autem relationem dedit Bibliopolæ celeberrimi Medici Angli Martini Listeri libellum de morbis quibusdam specialibus nuper editum recudenti, ob similitudinem argumenti adjiciendam. Unum non prætereundum est, moneri merito, eos ægros excipiendos esse, quibus ventris fluxus symptomate ex morbo aliunde lethali obortus est, veluti si gangræna sit in intestinis aut hydrops phthisisve adsit corruptioque partium infimi ventris, ubi fluxus superveniens caloris extinctionem & propinquam

mortem indicat.

INDEX

)o()

INDEX AUCTORUM

quorum Libri aut Inventa hoc volumine recensentur.

I. Libri Theologici & ad Historiam Ecclesiasticam spectantes.

A Nonymi Historia Anabaptistarum.	362
Anonymi de Officio Pastorum & Populorum respectu persecutionum & martyrii.	464
Anonymi Moses vindicatus, sive asserta Historia creationis mundi veritas &c.	20
Antelmii (Josephi) Nova de Symbolo Athanasiano Disquisitio.	412
Epistola de Ætate S. Martini Tur. Ep. nec non de S. Briccio successore.	416
Breithaupt (Joachimi) Institutionum Theologicarum libri duo.	82
Burmanni (Francisci) Tractatio de Passione JESU CHRISTI &c.	320
Ciampini (Johannis) de Cruce stationali Investigatio Historica.	168
Clerici (Johannis) XIIII prima commata capitis primi Evangelii S. Johannis illustrata.	345
Crenii (Thome) Fasciculus IV Opusculorum, quæ ad Historiam & Philologiam sacram spectant.	96
Ecclesiæ Orientalis Catholicae atque Apostolica Orthodoxa Confessio.	319
Faes (Johannis) De Hebdomade magna libri tres.	302
Fechtii (Johannis) Historia Colloquii Emmendingensis ex genuinis documentis adornata.	69
Gonzales (P. Thyrsi) Tractatus Theologicus de Recto Usu Opinionum Probabilium.	I
Gundlingii (Wolfgang) Annotationes in Concilii Gangrensis Canones XX.	438
Van der Hardt (Hermanni) Epistola de nova editione Actorum Concilii Constantiensis.	557
S. Eusebii Hieronymi Operum Tomus I.	98
Bbbb	Hor-

INDEX AUCTORUM

Horchii (Henrici) Notium Nassovicarum Semestre primum, exhibens Elementa Χρηστομετεωρας.	347
Kahler (Johannis) Augustana Confessio XX Dissertationibus propo- sita.	116
Lundii (Johannis) Cultus Hebræorum antiquorum publicus. Pontifex Hebræorum Maximus & Sacerdotes reliqui de- lineati.	210 263
Maji (Joh. Henrici) Examen Historiæ Criticæ Novi Testamenti a Ri- chardo Simonio vulgate.	336
Martianay (Johannis) Prodromus D. Hieronymi.	98
Morini (Stephani) Exercitationes de Lingua primæva.	88
Nemethi (Samuelis Szattmar) Epistola S. Pauli ad Hebræos explica- ta.	508
Normanni (Laurentii) Orthodoxa Confessio Ecclesiæ Orientalis, Lati- ne reddita.	319
Van Peene (Marci) Investigatio sensus & nexus Epistolæ Pauli ad Ro- manos.	441
Pfanneri (Tobie) Observationum Ecclesiasticarum Pars altera.	421
La Placete (Joannis) Observationes Historico-Ecclesiasticæ circa Ro- mani Pontificis auctoritatem in definiendis fidei rebus.	452
A Pufendorff (Samuelis Lib. Bar.) Jus Feciale Divinum, sive de Con- sensu & Dissensu Protestantium Exercitatio posthuma.	517
Rapini (Renati) Opera diversa argumenti Theologici.	387
Riissenii (Leonardi) Compendium Theologiæ Elenctica Franc. Turre- tini.	142
Sagittarii (Casparis) Introductio in Historiam Ecclesiasticam & singu- las ejus partes.	139
Saurini (Eliæ) Examen Theologiæ Dn. Jurii.	193
Schmidii (Sebastiani) Senarius Angelicus.	406
Sherlok (Wilhelmi) Discursus de Providentia Divina.	170. 238
Spanhemii (Ezechielis) Dissertatio de Prasæpi Christi Salvatoris no- stri.	553
Stillingleeti (Eduardi) Epistola ad Deistam.	160
Tillemontii Commentarii conscribende Historiæ Ecclesiasticæ sex prio- rum seculorum inservituri.	249
A Til (Salomonis) Atrium Gentium omnibus infidelibus apertum &c. 393 Fran.	

INDEX AUCTORUM.

Turretini (Francisci) Theologiæ Elenctica compendium.	142
Wachtleri (Christofridi) Epistola adversus Io. Spencerum, qua loca ab hoc ex Chrysostomo petita vindicantur.	110
Weissenborns (Joh.) Delineatio Atheismi & Enthusiasmi.	142
Wittii (Hermanni) Exercitationum Academicarum Duodecas.	67
——— Miscellanea sacra.	512

II. Juridici.

Anonymi Leges ad nativum, quem inter se habent, ordinem reda- ta.	392
Burmanni (Petri) de Vestigalibus Populi Romani Dissertatio.	178
Cocceji (Heinrici) Juris Publici Prudentia compendiose exhibita.	529
Van Eck (Cornelii) Principia Juris Civilis.	539
Gamsii (Pauli) Commentarius in Recessum Imperii 1684, quoad eam præcipue partem, qua de emendando Processu Camerali agitur.	392
Van Muyden (Johannis) Compendiosa Pandectarum Tractatio.	530
Obrechtii (Ulrici) Commentarius in Instrumentum Pacis Casareo- Suecica A. 1648. inita.	392
Pithæcorum (Petri & Francisci) Corpus Juris Canonici.	73
Schilteri (Johannis) ad Jus Feudale utrumque, Germanicum & Lon- gobardicum, Introductio.	516
Sinoldi (Jo. Helvici) dicti von Schütz Praelectiones Academicae ad Jus Publicum & Feudalia Placita.	123
Sonnemanni (Antonii Danielis) Praelectiones publicæ ad Leges notabi- liores Digestorum & Codicis.	515
Struvii (Georgii Adami) Conciliatio Legum pugnantium, quas Godo- fredus verbo immo arguit.	402
Suendendorferi (Bartholomæi Leonhardi) Tractatio Theoretico-Pra- ctica de Actionibus successoriis.	83

III. Medici & Physici.

Academiæ Regiæ Scientiarum Parisiensis varia Opera Mathematica & Physica.	126
Commentarii Mathematico-Physici.	281
Anonymi Relatio vera Curationis miraculose Mariæ Maillard, quæ fue- rat clauda fere a nativitate sua.	80
Blancardi (Stephani) Anatomia reformata.	389
Bbbb 2	Came-

INDEX AUCTORUM.

Camerarii (Elie) <i>Dissertationes de Spiritibus animalibus, Spiritu fumante Boyliano, & Potu Thee & Coffee.</i>	165
Le Cerf (Petri) <i>Tractatus de Febri Gallica.</i>	16
Genga (Bernardini) <i>Commentaria in Hippocratis Aphorismos ad Chirurgiam spectantes.</i>	125
Harvei (Gedeonis) <i>Ars curandi morbos expectatione.</i>	382
Leibnitii (Godofredi Guilielmi) <i>Specimen Dynamicum de admirandis Naturæ legibus circa corporum vires & mutuas actiones detegendis & ad suas causas revocandis.</i>	145
————— <i>Relatio de novo Antidysenterico Americano.</i>	559
Leigh (Caroli) <i>Phthisiologia Lancastrensis, cum tentamine philosophico de mineralibus aquis in eodem Comitatu observatis.</i>	34
Listeri (Martini) <i>Exercitatio Anatomica de Cochleis & Limacibus.</i>	316
Mauriceau (Francisci) <i>Observationes circa graviditatem & partum mulierum.</i>	42
Muralti (Johannis) <i>Scientie Naturalis seu Physicæ Compendium.</i>	183
Pagliarini (Laurentii Mariæ) <i>Novus Modus ignem alendi, conjunctus singulari cum munditie, commoditate & utilitate.</i>	117
Papini (Dionysii) <i>Dissertationes de novis quibusdam Machinis atque aliis argumentis philosophicis.</i>	376
Pomet (Petri) <i>Historia generalis Simplicium, tractans de Vegetabilibus, Animalibus & Mineralibus.</i>	11
Strausii (Johannis Christophori) <i>Thermæ Carolinae.</i>	531
Sydenham (Thomæ) <i>integri Processus in morbis fere omnibus curandis.</i>	45
Sylvii (Francisci de Le Boe) <i>Opera Medica.</i>	391
De Tschirnhausen (Ehrenfried Waltheri) <i>Medicina Mentis & Corporis.</i>	230
Turnefortii (Pittonis) <i>Elementa Botanices, seu Methodus cognoscendi Plantas.</i>	509
Wedelii (Georgii Wolffgangi) <i>Aphorismi Hippocratis in Porismata resoluti.</i>	46
Exercitationum Medico-Philologicarum Decas octava.	501

IV. Mathematici.

Académie Régie Scientiarum Parisiensis <i>Varia Opera Mathematica & Physica.</i>	126
Com-	

INDEX AUCTORUM.

<i>Commentarii Mathematico-Physici.</i>	281
Bernoullii (Jacobi) <i>Explicationes, Annotationes & Additiones ad ea, quæ in Actis sup. anni de Curva Elastica, Isochrona Paracentrica & Velaria leguntur &c.</i>	537
<i>Solutiones Problematis Physico-Mathematici.</i>	65
Bernoullii (Johannis) <i>Demonstratio Identitatis Curvæ Equilibrationis cum Cycloide &c.</i>	59
<i>Meditatio de Dimensione linearum curvarum per circulares.</i>	374
Bussingii (Caspari) <i>de Situ Telluris Paradisiacæ & Chiliaficæ Burneriano Dissertatio Mathematica.</i>	504
Cassini (Joh. Dominiti) <i>Varia ad Astronomiam pertinentia.</i>	27.30.31.32.
Cevæ (Thomæ) <i>Instrumentum pro Sectione cujuscunque anguli rectilinei in partes quascunque æquales.</i>	290
Frenicle <i>Tractatus de Exclusionibus: Compendium Combinationum.</i>	126. 128
De Graaf (Abrahami) <i>Universa Mathesis restituta in nativam suam formam.</i>	280
Hartsoeckeri (Nicolai) <i>Tentamen Dioptrices.</i>	482
De La Hire <i>Adversaria Mathematica & Physica.</i>	495
Hospitalii, Marchionis, <i>Solutio Problematis Physico-Mathematici ab erudito quodam Geometra propositi.</i>	56
<i>Solutio Problematis in Actis Oct. A. 1694. pag. 394. propositi.</i>	307
<i>Theorema novum de Quadrandis Cycloidibus basium circularium &c.</i>	372
Hugenii (Christiani) <i>Opuscula nonnulla.</i>	129
Leibnitii (Godofredi Guilielmi) <i>Specimen Dynamicum.</i>	145
<i>Notatiuncula ad Constructiones Lineæ in qua Sacoma æquilibrium cum pondere moto faciens incedere debet. Et quedam de Quadraturis.</i>	184
<i>Responsio ad nonnullas Difficultates a Bern. Nieuventhuc circa Methodum differentialem motas.</i>	310
<i>Additio ad hoc Schediasma.</i>	369
<i>De novo usu centri gravitatis ad dimensiones: ubi & de Parallelis in universum.</i>	493
Mariotti <i>Regula de aquæ jactibus.</i>	130

INDEX AUCTORUM.

Papini (Dionysii) Fasciculus Dissertationum de novis quibusdam Machinis.	376
Picarti Iter Uraniburgicum.	30
Praxis magnorum Sciaticorum, & opuscula alia.	129
Niewentiit (Bernhardi) Considerationes circa Analyseos ad quantitates infinite parvas applicata principia.	272
Richerii Observationes Astronomica & Physica in insula Cayenne habitata.	30
Robervallii Observationes super compositionem motuum ac Opuscula alia.	128
Romeri Opuscula.	130
De Tschirnhaus (Ehrenfried Walther) Circinus pro sectione cujuscunque anguli rectilinei in partes quascunque aequales.	322
Nova & singularis Geometria promotio circa dimensionem quantitatum curvarum.	489

V. Historici, Geographici, Genealogici, & ad Rem Nummariam spectantes.

Anonymi Vita Torquati Tassi.	144
Anonymi Vita Armandi Iohannis Cardinalis Ducis Richelii.	268
Anonymi Vita Iob. Baptistae Colberti Ministri Status sub Rege Galliae Ludovico XIV.	297
Anonymi Historia Anabaptistarum.	362
Anonymi Chronica Danorum & praecipue Sialandiae, edita ab Arn. Magnus.	430
Abdallae Historia Chataica.	17
Beckleri (Petri) Historia perantiqua & illustris in Bohemia Gentis Hovoreae.	246
Buddei (Iob. Franc.) Historia Juris Naturalis	228
Burneti (Gilberti) Meditationum super vitam defunctae Reginae Angliae Mariae specimina.	475
De Camps (Francisci) selectiora Numismata ex aere maximi moduli.	187
Capuani (Leonhardi) Vita Andreae Cantelmi.	157
Cellarii (Christophori) Notae & Tabulae Geographicae in C. Silii Italici Libros XVII. de Bello Punico secundo.	368
Ciampini (Iohannis) Investigatio Historica de Cruce stationali.	168
Cozzan-	

INDEX AUCTORUM.

Cozzandi (Leonhardi) Bibliotheca Brixiana recens patefacta Pars I. & II.	472
Crenii (Thomae) Animadversiones Philologicae & Historicae.	419
Deza (Maximiliani) Historia Gentis Spinola.	436
Dodwelli (Henrici) Annales Vellejani, seu Vita Velleji Paterculii pro temporum ordine disposita.	114
Gratiani (Antonii Mariae) Vita Io. Franc. Commendoni, e Latino sermone in Gallicum versa a Dn. Flescherio.	143
Latii (Gregorii) Vita Elisabethae Angliae Reginae.	215
Lohmejeri (Georgii) Tabula Historico-Genealogica Regnorum & Principatum Europae.	97
Lucani (M. Annae) Pharsalia in idioma Germanicum translata.	134
Ludovici (Io. Petri) Dilucidatio Isagoges Historicae Dn. Pufendorffii.	487
Magnae (Arnae) Incerti Auctoris Chronica Danorum.	430
Du Mont Itineris novi per Orientem facti descriptio.	284
Morellii (Andreae) Specimen universae Rei Nummariae antiquae.	323
Mülleri (Andreae) Greiffenbagii Opuscula nonnulla orientalia uno volumine comprehensa.	17
Nanton (Roberti) Notae in Walsinghami Arcana Aulica.	118. 123
Petreji (Nicolai) Cimbrorum & Gothorum Origines, Migrationes, Bella atque Coloniae.	432
T. Petronii Satyricon in Gallicum sermonem translatum.	440
De St. Olon Relatio de Imperio Maroccano.	75
Sanfonii Relatio de praesenti statu Regni Persici.	274
Plutarchi Vita Parallela Virorum illustrium in Gallicum sermonem translata notisque illustrata a Conjugibus Daceriis.	359
Rabeneri (Iusti Godofredi) Amoenitatum Historico-Philologicarum quinque Decades.	140
Richelii (Armandi Iohannis Cardinalis & Ducis) Epistola.	294
De Sainte Marthe (F. D.) Vita Cassiodori.	442
Saradini Opera.	364
C. Silii Italici De Bello Punico secundo Libri XVII. cum notis & tabulis geographicis Christophori Cellarii.	368
Spanhemii (Ezechielis) Epistola quinque ad Morellium, quibus numismata quaedam explicantur.	323. 331
Vaillantii (Iohannis) Numismata Imperatorum Romanorum praestantiora a Julio Caesare ad Postumum & Tyrannos.	185
Selectio-	

INDEX AUCTORUM

<i>Selectiora Numismata in aere maximi moduli e museo Franc. de Camps illustrata.</i>	187
<i>Variorū Iusta Parentalia Magnae Britanniae Reginae Mariae persoluta.</i>	477
<i>M. Velleji Paterculi Quae supersunt.</i>	113
<i>Wedellii (Georgii Wolffgang) Exercitationum Medico-Philologicarum Decas octava.</i>	501
<i>Ziegler (Henrici Anshelmi) & Kliphausen Quotidianum Temporis Theatrum.</i>	137

VI. Philologici & Miscellanei alii.

<i>Anonymi Vindicta Nominis Germanici contra quosdam obrectatores Gallos.</i>	37
<i>Barnes (Josua) Euripidis quae extant, omnia.</i>	355
<i>Basilii M. Oratio ad juvenes, quomodo cum fructu legere possint Graecorum libros?</i>	435
<i>Befneri & Soc. Jesu Dissertatio de Etymologiis Gallicis &c.</i>	221
<i>Buddei (Iob. Francisci) Historia Juris Naturalis.</i>	228
<i>Burmanni (Petri) de Vectigalibus Populi Romani Dissertatio.</i>	178
<i>Bynæi (Antonii) de Calceis Hebraeorum Libri duo.</i>	563
<i>De Caseneuve Origines Gallicae.</i>	220
<i>Crenii (Thomae) Animadversiones Philologicae & Historicae.</i>	419
<i>Daceriorum Conjugum Notae in Plutarchi Vitis Parallelas.</i>	359
<i>Euripidis Tragediae & alia quae extant.</i>	355
<i>Frencelii (Abrahami) De Originibus Linguae Sorabicae.</i>	36
<i>Grævii (Iob. Georgii) Thesaurus Antiquitatum Romanarum.</i>	49
<i>Hofmanni (Christiani) ab Hofmanswaldau Exercitia Oratoria Teutonica.</i>	273
<i>Longini (Dionysii) Commentarius de Sublimitate, ceteraque quae reperiri potuerunt.</i>	43
<i>Menagii (Egidii) Lexicon Etymologicum, sive Origines Linguae Gallicae.</i>	220
<i>De Meyer (Livini) de Ira libri tres.</i>	367
<i>Paschæ (Nicolai Ben.) Metaphysica Thetico-Axiomatica.</i>	271
<i>Placcii (Vincentii) Accessiones Ethicae, Juris naturalis & Rhetoricae.</i>	353
<i>Plutarchi Liber, quomodo juventuti audienda sint poemata?</i>	435
<i>Posewitz (Iob. Henrici) Metaphysica Theologica.</i>	270
	Justi

INDEX RERUM.

<i>Potteri (Ioannis) Notae in Opuscula duo, alterum Plutarchi, alterum Basilii M.</i>	435
<i>Rabeneri (Justi Godofredi) Amœnitatum Historico-Philologicarum Decades V. Quibus accesserunt Orationes & Epistolae selectiores.</i>	140
<i>Ringmacheri (Danielis) Lexicon Philosophiae Moralis.</i>	115
<i>Rothii (Eberhardi Rudolphi) Logica Practica, quae usum in Theologia, Jurisprudencia, Medicina &c. commonstrat.</i>	130
<i>Saracini Opera.</i>	364
<i>Schotani (Iohannis) Paraphrasis Poetica prima Philosophiae, quam Metaphysicam appellant.</i>	408
<i>Viti Ludovici a Seckendorf Meditationes Politicae & Morales in M. Annaeum Lucanum.</i>	134
<i>Tollii (Iacobi) Notae in Dionysium Longinum de Sublimitate.</i>	43
<i>De Tschirnhaus (Ehrenfried Walther) Medicina Mentis & Corporis.</i>	230
<i>Wagenseilii (Iob. Christophori) Pera librorum juvenilium.</i>	457
<i>Walsinghami Arcana Antica.</i>	118

INDEX RERUM NOTABILIORUM

In hoc Volumine obviarum.

A Aronis filii num una cum patre uncti?	515	Accrescendi jus num emptori hereditatis competat?	87
Abdallæ Compendia Historica variarum in Oriente Dynastiarum.	17	Acta Passionis Dominicae supposititia.	255
Ad Abgarum epistola Christi num supposititia?	261. 337	Barnabae spuria.	259
Abilenes Tetrarchia quae?	250	Acidularum principia, Vitriolum, Ochra & Sulphur.	36
Academiae Regiae Scientiarum Parisiensis merita in Astronomiam.	28	Actio propter turbatam possessionem an in heredem transmittatur?	87
Accelerationis motus regula.	281	ex L. fin. C. de Edict. D. Hadr.	
		Cccc	Toll.

INDEX RERUM.

Toll. num. competat Legatario?	87	Æquilibrationis Curva est ex cycloidibus.	60
personalis num. recte dicatur petitoria?	87	vide Curva.	
expletoria num. sit species que. re. in officii?	87	spatium quantum?	57
prescriptis verbis quanam Romanis?	55	Æquilibrii in libra demonstratio.	129
fiducia eadem qua hypotheca. ria.	55	Æquinoctiorum verum tempus.	28
Actio character Substantiarum.	145	intervalla vera.	31
Actionum successoriarum tam realium quam personalium varia genera.	83. seqq.	Aer non est causa germinationis plantarum.	281
Actionum leges quibus accommodantur?	147	quomodo velum inflatum afficiat?	545
Activa vis duplex.	146	medie nature exploditur.	166
primitiva phenomenon explicandis insufficiens.	147	quibus vis sanguinem ingreditur?	166
Adiaphororum qualis habenda ratio, ubi de conciliandis religionibus agitur?	528	In Aere refraction.	484
Adulatio quæ in Aulis Principum locum habeat?	119. 122	Aeri in longum propellendo utiles tubi.	377
Ædilitium vectigal.	182	Aeris gravitas quomodo sese habeat ad gravitatem aquæ.	283
Ægyptiis cur Israelitæ abominatio. ni fuerint?	328	Æschylus cum Euripide comparatus.	358
instituta sua communicaverunt Ebraei.	397	Æsculapius Deus a Pergamenis cultus.	334
Æqualia proprie quæ sint?	310. 311	cur duobus Centauris vetus conspiciatur in nummo quodam?	334
Æquationes exponentiales earumque Differentiatio.	312. seqq.	Æstimandi ars in quo consistat?	155
Circa Æquationis certæ per Quadraturas constructionem problema novum Jacobi Bernoullii.	553	Æstimatio virium dupliciter investigata.	154
Æquationum recognitio.	129	Africanis an a Petro predicatum Evangelium?	255
		Agallochus, אגללח.	501
		Agnus Paschalis Ebraeorum.	212
		Agrippinæ nummus notatus.	179
		Agrorum diversa apud Romanos conditio.	179
		Alæ	

NOTABILIORUM.

Alæ quæ olim in militia Romana?	53	Androgynæ cochleæ.	318
Alarum officinalium attollendarum difficultates quomodo cavende?	60	Angelicus Senarius Sebastiani Schmidii.	406
Albaspinæus notatus.	426. 428	Angelorum nomina.	407. 408
Alemanni unde sic dicti?	222	num distincti ordines Cherubim & Seraphim?	408
Alemannicum Jus Feudale Meischnerianum a Schiltero auctius edendum.	517	Anguli rectilinei sectio in partes quotcunque.	290. 322
Alexandria descripta.	289	De Anima liber Cassiodori.	451
Alexandri VIII. R. P. Decretum adversus Probabilismum explicatum.	9	Animas quibus legibus Deus moderetur?	154
Algebraicarum Curvarum Problemata an semper per Algebram vulgarem solubilia?	63	Annalium Baronii epitomatores, continuatores, adversarii, patroni.	139
Vide Curva.		Annas Pontifex.	250
Pro Algebraicis figuris dimetiendis Methodus Craigiana.	63	Annulum luteum cur gestent hic illic in Germania Judæi?	463
In Allegoriam male convertitur Historia creationis.	21. seqq.	Annus sabbaticus Judæorum.	213
Alogi hodierni qui?	345. 346.	Anodynorum liquidorum usus in Medicina egregius.	46
Alphonsinæ Tabula Toleti assertata.	459	Antidysentericum Americanum novum.	559
Amare an juvenes debeant?	364	Antifebrilia remedia qualia sint optima?	386
Americanis num Evangelium ab Apostolis aut Apostolicis viris predicatum?	67	Antihæcticum Poteri in phthisi improbatur.	383
De Amicitia libri Cassiodoro ascripti, sunt spurii.	452	Antiochenum Concilium rejectum.	255
Amioti versio Gallica Plutarchi.	359	Antiphthisica vulgaria rejecta.	383
Anabaptistarum Historia.	362	Antiquitatum Romanarum Thesaurus a I. G. Grævio collectus.	49
Ananias Pontifex.	258	Circa Anum tumores cur citissime aperiri debeant?	125
Ancyrae urbis in Galatia descriptio.	333	Apocalypseos Johannea auctoritas divina adstructa.	260. 390.
Andræ Apostoli vita.	259	Apocalypsin num Justinus & Ireneus	

INDEX RERUM

<i>naus commentariis illustrave-</i>	Archæologiæ Thomæ Burnetii re-
<i>rini?</i> 260	<i>futata.</i> 20
Apocrypha Gnosticorum. 337	De S. Aristarcho fabula. 258
Apostata quomodo a Persis & Tur-	Arnaldi (Antonii) vita & mors. 189
<i>cis habeantur?</i> 278	Ad Arcum circuli reducibiles con-
Apostoli & Apostolici viri num in	<i>descripta.</i> 540
<i>roto orbe Evangelium prædica-</i>	Cum Arcus circularis dimensione
<i>rini?</i> 67	<i>quæ curvæ connexionem habe-</i>
<i>an a Christo baptizati?</i> 250	<i>ant?</i> 375
num Symboli Apostolici au-	Ars æstimandi in quo consistat? 155
<i>ctores.</i> 263	Artis Etymologiarum principia. 221
ad scribendum Divino man-	Asclepia ubi & quomodo celebrata?
<i>dato impuls.</i> 336	331. 332. 333
Apostolicarum Constitutionum vo-	Afinus & bos num præsepi Christi
<i>luta.</i> 304	<i>adstiterint</i> 250
Ἀποστολικὸν Marcionis. 338	<i>cathedræ insidens insigne Ri-</i>
Super Apostolos quo die Spiritus	<i>turicensium.</i> 459
<i>Sanctus effusus?</i> 254	Affidui cives quinam olim Roma-
Aquæ gravitas cum aeris gravitate	<i>nis?</i> 53
<i>comparata.</i> 283	Afion urbs a Vulgato conficta. 258
<i>jactus.</i> 130	Assyrii quinam in sacris literis? 68
ex fodinis exhaurienda arti-	Astronomia Indica. 33
<i>fici.</i> 377	Astronomiæ origo. 27
amara Ebraeorum. 266	In Astronomiam merita Academiæ
Aquarum effluentium proportio. 130	<i>Regiæ Scientiarum Parisiensis</i> 28
<i>currentium motus leges.</i> 378	Astronomicarum Observationum
Sub Aquis conservandarum flam-	<i>quanta possit esse subtilitas?</i> 32
<i>marum instrumenta.</i> 380	<i>rite peragendarum</i>
Ara ignoti Dei. 257	<i>methodus.</i> 32
Arbores an apud Romanos fuerint	<i>diversitas unde?</i> 483
<i>vestigales?</i> 179	Asylum præbentes urbes apud E-
Arca fœderis quoties portata lega-	<i>bræos.</i> 267
<i>tur?</i> 266	Athalarici quædam gesta. 446
Arcana Aulica. 114. seqq.	De Athanasiano Symbolo Disquisi-
Archangelus Michaël quis? 68	<i>tio.</i> 412
De Archæo hypothesis improbata.	Athanasius non est auctor Symboli,
153	<i>quod</i>

NOTABILIORUM.

<i>quod Athanasianum vocant.</i> 412	Baptismale osculum. 426
<i>cum Vincentio Lirinensi com-</i>	De Baptismi efficacia controversia
<i>paratus.</i> 416	<i>inter Iurium & Saurinum.</i> 196
Athaulfi Præsulis insula Compo-	Baptismi in electis fœderatorum pa-
<i>stelle superstes.</i> 459	<i>rentum infantibus efficacia &</i>
Atheismi historia. 393	<i>utilitas.</i> 67
Atheismus profligatus. 238. 246.	<i>necessitas num absoluta?</i> 201.
393. seqq.	202
Athenæ num superstites? 141	De Baptismo hæreticorum contro-
Auctorum γνησιότης unde cogno-	<i>versia.</i> 455
<i>sci queat?</i> 162	Baptismus Christi quo die peractus?
Augustana Confessio illustrata. 116	250
Augustinus num auctor sit para-	Baptizati in Romana Ecclesia cur
<i>phraseos Psalmi CXX.</i> 413	<i>non rebaptizandi?</i> 202. 203
Aulici instructio. 118. seqq.	Barnabæ vita, evangelium & epi-
<i>felicitis sub quatuor Principi-</i>	<i>stola.</i> 263
<i>bus exemplum.</i> 123	Baro proprie virum fortem notat.
Aulicorum quatuor genera. 120	222
<i>ruinæ multiplices causæ.</i> 121	Bartholomæi vita. 262
Axiomata quomodo formentur? 233	Behrens (Conradi Bertholdi) Ge-
אֵימָה quid? 501	<i>nealogicum familiarum emortu-</i>
B Adense inter Lutheranos &	<i>arum opus promissum.</i> 464
Pontificios colloquium. 71	Benedictio nuptialis apud veteres
Badensis Marchionis Jacobi	<i>Christianos usitata.</i> 429
<i>vita & obitus.</i> 70. 73	<i>sacerdotalis apud Hebræos</i> 214
Balsami artificialis, qui pro Peru-	Bethlehemi num Christus natus? 250
<i>viano nigro vendi solet, compo-</i>	Bibliorum versio Hieronymiana
<i>sitio.</i> 15	101. seqq.
Balsamus ex gummi Caranæ in vul-	<i>Italica a PP. Be-</i>
<i>neribus & hamorrhoidibus præ-</i>	<i>nedictinis edenda.</i> 110
<i>validus.</i> 15	Bibliotheca divina S. Hieronymi.
fructuum Vaniglia Hispano-	101. 107
<i>rum.</i> 15	Bibliothecæ Brixianæ recensio. 472
Peruvianus in colica scorbu-	Biebersteinensis domus genealogia.
<i>tica interne confert.</i> 46	247
<i>triplex.</i> 15	Bituri-

INDEX RERUM

Bituricensium insignia.	459	Calviniani & Lutherani num con-	
Le Blanc (Ludovicus) notatus.	201	ciliari possint in doctrina de gra-	
Bohemiae historia illustrata.	264.	tia?	350. 353
	seqq.	De Calvino iudicium Elisabethae	
Bojari apud Moscovitas quasi Ba-		Angliae Reginae.	217
rones.	222	Camelorum in Regno Fessano va-	
Bonitas providentiae divinae asser-		ria promptitudo unde?	78
ta.	242	Cancer quis occultus dici merea-	
Brabeutae qui?	332	tur?	125
Breviaria unde dicta?	223	In Canes affectus Turcarum.	287
Breyhaan unde dicatur?	461	Canon frumentarius.	180
Brictius S. Martini successor qualis?		Hebraeorum an ab Ecclesiae ca-	
	418	none diversus?	103
Britannici (Johannis) scripta que-		Canonici Juris corpus notis illu-	
dam.	473	stratum.	73
Brixianae Bibliothecae recensio.	472	editiones varia.	74
Bucellini (Johannis) libri suppressio		Cantelmiana stirps.	157
ipsius nomine editi.	443	Cantelmi (Andreae) farrago Episto-	
Buhursius (Dominicus) notatus.	38	larum.	160
Bulengerus notatus.	179. 182	vita.	157
Bulla Caenae Dominicae.	306	In Cantho oculi interno tumores	
Burmanni (Francisci) vita.	320	citissime aperiendi.	125
Burnetii (Thomae) Archaeologiae Phi-		In Canticum Canticorum com-	
losophica refutata.	20. seqq.	mentarius Cassiodori spurius.	452
De Buxtorffii Synagoga Judaica ju-		Capernaum in quo tractu sita?	250
dicium.	112	Capita humana strenae loco Regi	
Abbalistica multa an in No-		Persarum oblata.	277
ro Testamento?	341	De Capitulis tribus controversia.	
De Calceis Hebraeorum libri			456
Bynai.	533	Capriole nominis saltatoribus usur-	
Calculi therapeja.	383	pati origo.	223
Calculi differentialis Leibnitiani		Caramuel refutatus.	6
praestantia.	58. 313	In Carbunculis scarificatio neces-	
difficultates resolutae.	310	saria.	125
In Calculo innoxius thermarum		Cardinales artium regnandi peri-	
usus.	532	tia instructi.	268
		Carne	

NOTABILIORUM.

Carne magna cum cautione vescun- tur Persæ.	277	nium suorum in rerum natura- lium consideratione alleganda.	153
Caroli Magni prosapia.	97		
De S. Carpo commenta Græcorum		Celeres apud Romanos unde dicti?	52
rejeeta.	258		
De Cartesii morbo ultimo mortisque		Centri gravitatis novus usus.	493
epistola.	421	Centuriæ Magdeburgenses laudata.	
Cartesius venæ-sectionem maxime			109
horruit.	421	Cerebrum cochleis nullum.	317
Cartesiani notati.	150. 151. 156. 490.	Cereus Paschalis.	307
Caruncula myrtiformis prælonga		Super Chalcedonense concilium	
ope ligaturæ rejeeta.	42	exorta lites.	447
Caseneuvii vita & scripta.	226	Chalybis sulphur egregium deob-	
Cassiodori cum Dionysio Exiguo		struens.	383
amicitia.	450	Chananæa lingua diversa ab He-	
defectus.	451	braica.	90
de Prophetis & prophetiis sen-		Chananæa a Phœnicibus diversi.	90
rentia.	451	Char-Boche.	303
epistole: liber de anima: chro-		Cherubim Angelorum nomen.	407.
nicon: commentarii in			408
Psalms.	450. 451	Chiffletius notatus.	417
historia Gothorum deperdita.		China Chinæ gravidis salutariter	
	445	propinatur.	42
vita.	443	Chinæ de China in febribus operan-	
Catarrhi quid, & quomodo curantur?		di ratio.	385
	384	usus in febribus	
Catechumeni quomodo olim in		continuis putridis noxiis.	386
hebdomade magna habiti?	306	Chinici monumenti A. 1625. in	
Catholicæ Epistolæ unde sic dicantur?	339	provincia Xensi reperti & a Kir-	
Catholicarum Epistolarum ordo.		chero in China illustrata produ-	
	105. 106	cti explicatio. Vide Sina.	18
Cauterium actuale seu unicum re-		Chius insula descripta.	289
medium in tumore albo lauda-		Choroides quid ad visionem con-	
tur.	387	ferat?	499
Causa prima tantum respectu si-		Christi ad Abgarum literæ num	
		genuina?	261. 337
		Chri-	

INDEX RERUM

Christianæ religionis veritas adver-	testimonium Josephi.	514
sus Deistam adserta.	160	
Christiana fides ultimorum tem-	Christum crucifixum esse negant	
porum qualis?	Turce.	286
Christiani num tempore Tiberii Ro-	Christus an Nazareus fuerit?	266
ma ejecti?	cur tam sero in mundum ve-	
quomodo olim funera cu-	nerit?	177
raverint?	num Bethlehemi natus?	250
Christianismi indoles.	num Paschalem cœnam po-	
Christianorum stationes examina-	stremam eodem cum Jude-	
te.	is die celebraverit?	212
jejunia.	quo die lotionem pedum Apo-	
Christi ascensio.	stolorum suscepit?	212
baptismus quo die peractus?	Chronica Danorum & Sialandia.	
conceptionis dies ignoratur.	430	
crucifixionis hora.	Chronicon Cassiodori.	451
discipuli num 70 an 72?	Chrysostomus an dixerit, se sape	
forma & statura.	declamatorie loqui, non vere?	112
in terram adventus serus sed	multis in locis contra Spence-	
opportunos.	rum vindicatur.	110. III
latus utrumque non perfos-	Cibyra quæ urbs?	250
sum.	Ciceronis epistola duæ cereis in-	
meritum explicatum. 348. seqq.	scriptæ tabulis.	462
nativitatis annus.	Ciliaria ligamenta an musculo-	
miranda. 553. seqq.	sa?	500
Pascha ultimum.	De Cilicio promissus liber Johannis	
peculium.	Faes.	305
De Christi persona agitata inter	Cimbrorum lingua antiquior quâ	
Lutheranos & Reformatos con-	Hebraica.	472
troverſie quales?	origines, migrationes, bella,	
Christi præsepî num bos & asinus	colonia.	432
adstiterint?	Cimmerii iidem qui Cimbri.	433
De Christo Mahumedanorum sen-	Cinerum dies descriptus.	429
rentia.	Cinguli Jeremiæ historia asserta.	
	513	
	Circuli usus in describendis paral-	
	lelis.	494
	Citri	

NOTABILIORUM.

Citri lignum quodnam?	12	Commendoni (Johannis Francisci)
ex qua arbore proveniat?	16	Cardinalis vita.
Civium quoad sacra discrepantia.	519	Cometarum hypothesis nova.
Clauda virgo miraculose sanata.	80	Conatus quid?
Clericus (Johannes) quid de aucto-	43	Conceptio absque membri virilis
re Pentateuchi sentiat?	513	uterinam in vaginam insertione.
refutatus.	67	Concilia ad tollenda dissidia circa
Clotho unde dicatur?	502	religionem parum idonea.
Cochleæ androgyna.	318	Concillii Constantiensis actorum ac-
Cochlearum hepar.	317	curatissima editio promissa.
inediæ rationes.	318	Conciliis se subijcientes Pontifices.
partes integrales.	317	454
Cochleis cerebrum deest.	317	Super Concilio Chalcedonensi ex-
Codicis leges notabiliores explica-	515	orta lites.
te.	212	447
Cœna sacra a Christo instituta.	212	Concilium Antiochenum fueritne
Circa Cœnæ sacramentum agita-	526	celebratum?
ta inter Lutheranos & Refor-	166	255
matos controversiæ quales?	166	Hierosolymitanum quo
Coffe usus & abusus.	166	anno celebratum?
Cognitionis principium generale.	231	256
Colberti vita.	297	Conciones etiam non optimas pa-
In Colica scorbutica interne con-	46	tienter audiendas censuit Maria
fert balsamus Peruvianus.	46	Angliæ Regina.
Colloquia Theologica ad tollen-	521	476
dam dissensionem parum idonea.	521	veterum funebres.
Colloquii Badensis historia.	71	425
Emendingensis historia.	69	Concionum veterum ratio.
Colores in bullis vitreis aut gut-	499	305
tulis roris ex qua distantia ap-	128	Conciipiendi & percipiendi actus
pareant?	499	diversi.
Combinationum compendium.	128	232
		Condescriptæ ad arcum circuli re-
		ducibiles.
		540
		Confessio Augustana illustrata.
		116
		Ecclesiæ Orientalis.
		319
		Conicarum sectionum omnium di-
		mensio.
		491
		Conjugium a Pontifice Maximo
		olim initum.
		265
		Conservatio universi.
		171
		Conſilia circa status ac belli negotia
		suppe-

INDEX RERUM

<i>suppeditata ab Andrea Cantelmo.</i>	160	notio incompleta.	151. seqq.
<i>Consultationes plurium Medicorum & Chirurgorum saepe damnose.</i>	125	Corporum particularum triplex genus.	384
<i>Constantiensis concilii actorum ac curatissima editio promissa.</i>	557	Corsetta (Bartholomaei) liber Brimnosa.	xia A. 1683. impressus. 475
<i>Constantinopolis descripta.</i>	289	Cosaccorum nomen unde?	482
<i>Cooperatio Dei cum creaturis.</i>	172	Cozzandi (Leonardi) scripta.	473
<i>Corallinum lignum sandalo rubro interdum substituitur.</i>	14	De Creatione doctrina Moysi vindicata.	396
<i>Corchorus inter olera, proverbium unde?</i>	503	Creaturae num jus quoddam competit erga DEUM?	239
<i>Theophrasti.</i>	503	S. Crescens Pauli discipulus.	259
<i>A Cordis fistole quomodo color coccineus sanguinis dependeat?</i>	318	Critica sacra generatim delineata.	336
<i>Corinthii num a Paulo primum conversi?</i>	255	Cromwellius Angliae Protector Messias a Judeis creditus.	463
<i>Corneae figura an mutetur?</i>	499	CrySTALLINI humoris & distantia & figura variatur.	480. 484. 499
<i>Cornelius quo anno baptizatus?</i>	255	Cruces stationales.	168. seqq.
<i>an jejunavit?</i>	255	Crucifigendi modus Romanorum.	265
<i>Episcopus Caesariensis non fuit.</i>	255	Crudelitas mira Imperatoris Maurorum.	79
<i>primus & conversi & baptizatis inter gentiles.</i>	255	Cujacius notatus.	182
<i>Cornua altaris an refugii tutelam praestiterint?</i>	514	Curva aequilibrationis est ex cycloidibus.	60
<i>Coronatio Principis infantis collata cum baptismo infantum.</i>	199. 201	mechanica ope logarithmica construibilis.	542
<i>Corpora quibus legibus Deus moderetur?</i>	154	spatia quanam absolute quadrabilia?	490
<i>Corporearum rerum veritates partim ex Geometricis, partim Metaphysicis axiomatibus.</i>	153	tensionum.	539
<i>Corporis tanquam massae inertis</i>		Curvae aequilibrationis constructio & usus diversus.	56. seqq. 60. seqq. 65. seqq.
			ejusque portio-

NOTABILIORUM.

<i>portionum quantitas.</i>	58	Curvarum algebraicarum problemata an semper per algebraem vulgarem solubilia?	63
<i>spatium quantum?</i>	57. seqq.	descriptio per focos facillima & veracissima.	489
<i>algebraica extensio in quadrandis curvis utilis.</i>	64	evolutione condescriptarum proprietates.	375. 494
<i>Curvae caustica examen.</i>	495	evolutio infinitis modis possibilis, ejusque usus.	490
<i>data portione aliam assignare, quae datam rationem ad priorem habeat.</i>	492	formatio per rectarum intersectiones ad angulos rectos factas.	232
<i>Dioptrica.</i>	129	genesis ad fundamentum Matheseos.	489
<i>Geometrica in se redeuntes non sunt rectificabiles.</i>	545	ex focis.	232
<i>in constructionibus quae adhibenda?</i>	543	quanti momenti?	489
<i>infinita assignari possunt datae curvae lineae aequales.</i>	493	linearum ratio inventa.	491
<i>in lineas rectas quando abeant.</i>	490	Curvarum per circulares dimensio Bernoulliana.	374. 492
<i>isochrona paracentrica constructio Bernoulliana an reprehensibilis?</i>	542. seqq.	quadratura per extensionem curvae algebraicae promota.	64
<i>Curvae Mechanicae ad spatia curvarum dimetienda utiles.</i>	490	spatia quadrabilia.	490. 538
<i>e Geometria perperam eliminantur.</i>	490	variae dimensiones.	489. seqq.
<i>parabolica ratio ad aliam parabolicam.</i>	492	Curvilinearum spatiorum dimensio ex focis.	490
<i>Planetarum orbita nova.</i>	28	rectangulorum dimensio.	493
<i>quatuor focorum dimensio.</i>	491	Curvis in spatiis possunt assignari partes datam rationem habentes, licet dimensio illorum sit incognita.	492
<i>velariae considerationes.</i>	545	Cycloidalis penduli inventio.	28
<i>classicae considerationes.</i>	538. seqq.	curva aequilibrationis.	60
<i>isochrona paracentrica considerationes.</i>	542. seqq.		

INDEX RERUM

Cycloidis species est curva equili- brationis.	60	Destillandi modus sine flamma & carbonibus.	118
Cycloidum mensuratarum aucto- res.	372	DEUS non est causa peccati. 241. seqq.	
Cyprus insula descripta.	289	an visibilis creditus?	513
Cyrenius pro P. Sulpitio Quirino venditatus.	250	quibus legibus corpora & ani- mas moderetur?	154
Amnatio hominum unde?	349	Diaconi an Stephanus & Philippus fuerint?	254
Danorum chronica.	430	septem illi primi an e di- scipulis Christi?	254
Decimæ Judeorum.	267	Dialogorum varia genera.	364
a Phariseis data.	503	Diaphana quenam corpora?	483
Decretorum divinatorum ordo ex mente Reformatorum.	352	Diapsalma quid?	451
Decretum Dei de salute hominum sitne universale?	351	Dicendi tria genera.	44
sitne absolutum, an conditionatum?	351	Dialecticæ contemptus an reperi- tur in Virorum sacrorum scri- ptis?	131
Definitionum formandarum me- thodus.	232	Diana Ephesia ejusque festa.	326
Demonstratio an ex falsis proce- dat?	133	Dierum hebdomadica distributio	
DEI decretum de salute hominum sitne conditionatum an absolu- tum?	351	Sinensibus quoque olim usitata.	19
existentia demonstrata.	409	Differentiæ cujuscunque gradus re- lata proportionales exhiberi pos- sunt.	369. seqq.
justitia asserta.	238. seqq.	graduum superiorum quando cessent?	370
proprium justitia.	175	Differentialis calculi difficultates resolutæ.	310. seqq.
providentia asserta.	170. 172. 238. seqq.	Differentiationes repetitæ impu- gnatæ.	272
Ad Deistam quendam epistola Stil- lingfleeti.	160	probata.	369. seqq.
De DEO sententia veterum quales?	409	Digesta. Vide Pandectæ.	
Derivativa vis quæ?	147	Diluvii historia minime parabolica.	24
		In Diluvio argumenta divina pro- videntia.	243. 244
		cur	

NOTABILIORUM.

cur quidam servati?	244	Novi Testamenti universa facies adumbrata.	321
Diluvium causis naturalibus male adscriptum.	244	In Ecclesiasticam historiam intro- ductio Casp. Sagittarii.	139
Dionysii Exigui cum Cassiodoro amicitia.	450	Eclipsis nova species in corpore Jo- vis.	29
Dionysius Halicarnasseus notatus.	52	Eclipticæ obliquitas vera.	28. 31. 504
Dioptrica fragmenta Picarti.	130	obliquitatis theoria Buffin- giana.	505. seqq.
vitra elaborandi modus.	485	Effectus violentus & innocuus quis?	145
Dioptricæ curva.	129	Ab Elasticitate spirituum motus ac sensus diversa phenomena dedu- cta.	166
Diptycha.	316	Elaterum figura Hugenianæ expli- cata.	540
Ex Dispersione gentium in Babel argumenta providentiæ divinæ.	244	Electio salvandorum qualis?	350.
Distantia objectorum apparens un- de dijudicetur?	498	Electio sal- vandorum qualis?	199.
S. Dominici obitus & miracula.	431	Electio sal- vandorum qualis?	num ex fide
Dünkerkanæ obsidionis historia.	364	Electio sal- vandorum qualis?	352
Durorum & fluidorum descenden- tium discrimina.	378. seqq.	Electoralia testamenta.	530
Dynamicæ scientiæ specimen Leib- nitianum.	145. seqq.	Electorum filiorum minorenium tutela.	530
Adversus Dysenteriam excellentis- simum remedium.	13	Elementum primum & secundum.	482
remedium ge- nerosum.	559	Elisabetha Angliæ Regina num ju- ste capite plecti jasset Mariam Scoticam?	219
EBal & Garizim montes.	266	Elisabethæ Angliæ Regine affectus erga Sixtum V. Pontificem Ro- manum.	219
Ebraica lingua diversa a Cha- nana.	90	castitas.	220
Vide Hebræi.		vita.	215
Eccentricitas Solis Kepleriana ma- jor quam vera.	28	precipui mi- nistri.	123
Ecclesiæ Reformata in Belgio diffi- dia.	193	Ellip-	

INDEX RERUM

Elliptici spatii in partes aequales di- visio.	491	Etymologiarum artis principia.	221
Emmendingensis Colloquii Histo- ria.	69	scientia vindicata.	221
Εντελέχεια quid?	152	Evangelii Johannis caput ultimum vindictum.	338
Ephesinae Ecclesiae fundamenta Pau- lus jecit, non Johannes.	257	Evangelium S. Johannis non alium quam Johannem ipsum auctorem habet.	346
Ephesiorum cum Laodicensibus fe- deris memoria in numo.	188	quo loco tempore & sine scriptum?	346
Epicycloides.	495	Jesu Christi num in toto terrarum orbe praedica- tum?	67
Επιείκεια vox unde?	337	in feretro deportatum.	306
De Epiphania Scholastico judicium.	452	Marci & Lucae vindi- catum.	338
Epistolarum Andreae Cantelmi far- rago.	160	Eucharistia in feretro deportata.	306
Catholicarum ordo.	105. 106	Eucherius Lugdunensis Episcopus non nisi unus.	419
quarundam collectio.	421	Eulenspiegelii nomen & fama in Galliam transit.	224
Epulae funebres veterum.	425	Evolutae. Vide Curvae.	
Equi ex peregrinatione Meccana reduces Mauris Mahomedanis sancti.	78	Evolutiones curvarum.	490
in funeribus deducti.	422	Euripidi asserta Epistola ad Arche- laum &c.	357
Equitatio adultis in phibiti com- mendatur.	46	Euripidis nativitas, vita, obitus, 357. 358. 359. editiones varie.	355
Erasmi Roterodamensis ortus.	462	Eustathius concilio Gangrensi occa- sionem suppeditavit.	439
Erasmus Ebraicis vocibus apud Hieronymum occurrentibus pun- cta apponens reprehenditur.	99	Eutychnismi historia.	456
Errores in Antiquitatum Roma- narum scriptoribus notati.	52	Exclusionum regulae Freniclii.	126
Eruditi cur aliquando sint minus pii?	206	Excommunicatio in Pontifices Ro- manos vibrata.	454
Ετοιμασία quid?	534	Excubiae sacerdotum Ebraeorum.	214

Expe-

NOTABILIORUM.

Expectatione morbi curantur.	382	Fessani Regni descriptio.	76
	384	Festa Hebraeorum.	211
Experimentum Bellini.	165	Festum Johannis Baptista.	253
Expletoria actio num sit species querela inofficiosa?	87	Feudale Jus Alemannicum a Schil- tero edendum.	517
Exsequiales veterum Christiano- rum processiones.	422	Feudalis Juris Germanici & Lon- gobardici fata.	516
Extensio aliud a substantia.	145	Fibrae Solipetae & Solifuge earumque motus.	505. seqq.
Ezra an auctor Pentateuchi?	398	Fibratum vorticis Solaris directio- cium motus, obliquitatis ecli- pticae causa.	50
F Litera in Finlandorum lin- gua non occurrens.	462	De Fidei principio controversia in- ter Jurium & Saurinum.	203. seqq.
Facium usus frequens in gentilium sacris.	334	Fidei salvifica ratio ex mente Re- formatorum.	350. seqq.
in deductione funerum.	422	Fides num ex electione, an vero ele- ctio ex fide praevisa?	352
De falso doctrina metaphysica.	410	Christiana ultimorum tem- porum.	389
Fatum immutabile admitti non potest.	174. 400.	Figurae clausae quadraturae incapa- ces	490
an stella indicent?	400	Filia vocis.	264
In Febribus Chinae de China ope- randi ratio.	385	Finales causae in physicis cum fructu adhibentur.	153. 154
continuis putridis usus	16	Finlandorum lingua.	462
Chinae de China noxius.	386	Fisci respectu num valeat geradae relictio in ultima voluntate sa- cta?	87
Febris, Gallica dicta, indoles & cu- ratio.	16	Fisco num ratione geradae obstat annalis praescriptio?	87
natura & pathemata expli- cantur.	385	Flagellatio apud Judaeos usitata.	265
Feciale jus Divinum.	517. seqq.	Flatus ex utero emissi.	42
Felix an a Paulo justitiae laude or- natus?	258	Floralia Tolosana.	224
Fermatius methodum de maximis & minimis primus usurpavit.	310	Flora Sabinorum Dea.	53
Fermentationis & ebullitionis dif- ferentia.	385		Flui-
nova hypothesis.	384		

INDEX RERUM

Fluida <i>quanam corpora?</i>	482	Frigoris <i>natura & effectus.</i>	496
<i>quomodo pressione commu-</i>		<i>arcendi nova ratio.</i>	118
<i>nicent?</i>	546	Fruentarius <i>canon.</i>	180
Fluidorum & durorum <i>descenden-</i>		Fuga <i>Pastorum Reformatorum e</i>	
<i>tium discrimina.</i>	378. seqq.	<i>Gallia defensa.</i>	465
Flumina <i>Lunaria incerta.</i>	486	Fumantis <i>spiritus Boylei phanome-</i>	
Ex <i>Focis genesis curvarum.</i>	232	<i>na & operandi ratio.</i>	166
Ex <i>Fodinis exhaurienda aqua ar-</i>		Funebres <i>epula veterum.</i>	425
<i>tificium.</i>	377	Funera <i>quomodo olim curarint</i>	
Foedus <i>Laodicenum cum Ephesis</i>		<i>Christiani?</i>	422
<i>in nummo conservatum.</i>	188	In <i>Funerum deductione, equorum,</i>	
Foemina <i>46 annorum post menstru-</i>		<i>facium, tibiaturum, hymnorum</i>	
<i>rum triennalem emansione con-</i>		<i>usus.</i>	422
<i>ciens.</i>	43	Funiculi <i>umbilicalis longitudo di-</i>	
Foeminei <i>sexus vindicia.</i>	38	<i>versa.</i>	42
Foetus <i>mortuus diu sine corruptio-</i>		Funiculus <i>umbilicalis in nodum</i>	
<i>ne in utero gestatus.</i>	42	<i>contortus partum non semper</i>	
<i>a muliere, postquam men-</i>		<i>difficilem reddit.</i>	43
<i>struata conceperat, sanus</i>		Galenistæ <i>in Hollandia qui?</i>	363
<i>editus.</i>	43	<i>Galilæus explicatus.</i>	149
<i>membrana nil nisi umbilicus</i>		Gallia <i>qua Colberto debeat?</i>	299
<i>expansus.</i>	183	Gallia <i>an per Philippum conversa?</i>	
Forma <i>quid?</i>	152		262
Formæ <i>in causis rerum sensibilibus</i>		Gallici <i>Legati artes in aula Turci-</i>	
<i>tradendis non adhibenda.</i>	147	<i>ca.</i>	289. 290
<i>Peripateticorum defensa &</i>		Gangrarum <i>fitus descriptus.</i>	439
<i>explicata.</i>	141. seqq.	Gangrensis <i>synodi canones explica-</i>	
Formarum <i>notitiæ quis usus?</i>	147	<i>ti.</i>	438
Fortunæ <i>ut inserviendum aulico?</i>		Garizim & <i>Ebal montes.</i>	266
	120	Gazettes <i>unde dicantur?</i>	224
Franciæ <i>Regis ad Imperatorem Ma-</i>		Geieri (Martini) <i>elogium.</i>	141
<i>roccanum Legatio.</i>	76	Geminata <i>cur objecta videantur</i>	
Francicæ <i>linguæ origines.</i>	220	<i>quandoque?</i>	499
S. <i>Francisci mors.</i>	432	Genealogiæ <i>Lohmeieriana.</i>	97
Freibergæ <i>urbis postrema obsidio.</i>		Genealogicum <i>familiarum emor-</i>	
	141	<i>tuarum opus promissum.</i>	464

Gen-

INDEX RERUM.

Gennadius <i>cur sileat de Symbolo</i>		Gonorrhœa <i>virulenta puellarum</i>	
<i>Arhanasiano?</i>	416	<i>juniorum.</i>	42
Gentiles <i>ad Evangelium amplecten-</i>		P. Gonzalez (Thyrst) <i>de Probabi-</i>	
<i>dum per providentiam divinam</i>		<i>lismo sententia.</i>	3
<i>preparati.</i>	243	Gotha, <i>Silesia Thuringiaeque civi-</i>	
<i>Christianam religionem a-</i>		<i>tates unde nomen habeant?</i>	434
<i>versandi causam non</i>		Gothlandorum <i>Chronicon Strela-</i>	
<i>habent.</i>	554. 556	<i>vii plagii accusatum.</i>	432
Gentilibus <i>infidelibus apertum atri-</i>		Gothorum <i>origines, migrationes,</i>	
<i>um.</i>	393. seqq.	<i>bella, colonia.</i>	432
Genueusis <i>Reipublicæ descriptio.</i>	288	<i>historia Johannis Upsa-</i>	
Genuflexionis <i>ritus descriptus.</i>	305	<i>lensis falsitatis arguitur.</i>	433
Geometriæ <i>nova promotio circa</i>		<i>a Cassiodoro scri-</i>	
<i>curvarum dimensiones.</i>	489	<i>pta, sed deperdita.</i>	445
Geradæ <i>relictio in ultima volunta-</i>		Gradus <i>circuli magni in globo ter-</i>	
<i>te facta num valeat respectu fisci?</i>		<i>raqueo vera magnitudo.</i>	29
	87	Græcarum <i>literarum inventores.</i>	
<i>ratione num fisco obstat</i>			90
<i>annalis prescriptio.</i>	87	Græco <i>Novi Testamenti textui vul-</i>	
Germaniæ <i>Regnum in sex olim pro-</i>		<i>gata versio non preferenda.</i>	342
<i>vincias distinctum.</i>	530	Græcorum <i>a Romana Ecclesia dis-</i>	
Germanici <i>Imperii forma.</i>	530	<i>sensus.</i>	320
<i>summa officia.</i>	530	<i>doctrina de Spiritu S.</i>	
Germanorum <i>contra obrectatores</i>		<i>a solo Patre procedente.</i>	320
<i>quosdam Gallos vindicia.</i>	37	Gratiæ <i>dei num sit irresistibilis?</i>	352
<i>Jus Publicum cur a</i>		Gratiæ <i>divine mysterium.</i>	347. seqq.
<i>tot viris doctis excultum?</i>	529	Gratiæ <i>tres in nummis.</i>	329
Germinationis <i>plantarum experi-</i>		Gratiani (Antonii Maria) <i>operum</i>	
<i>menta.</i>	281	<i>recensio.</i>	144
Geroldi (Ambrosii) <i>carmen & li</i>		Gravia <i>cur versus centrum repel-</i>	
<i>bellus.</i>	479	<i>lantur?</i>	547
Getæ <i>nomen in arcibus.</i>	329	Gravida <i>octavo mense parit infan-</i>	
Gibionitæ <i>Levitarum ministri.</i>	214	<i>tem vegetum.</i>	42
Globus <i>Imperatorius.</i>	327	<i>facta, antequam passa es-</i>	
		<i>set fluxum menstruum.</i>	

Eeee

Gra.

INDEX RERUM.

Gravidæ quoque a lue Venerea li- berari possunt. 42	cur Ægyptiis abominatio- ni fuerint? 328
usu china china non pro- bibenda. 42	num quandoque publicani fuerint? 262
Gravitatis aeris ad gravitatem a- que ratio. 283	ab antiquissimis inde tem- poribus ab aliis populis distincti. 394
centri novus usus. 493. seqq.	Hebraicarum literarum antiquitas
partem amittunt corpora in vacuo suspensa. 284	dignitasque asserta. 93
Grotius (Hugo) refutatur. 90	Hebraicum alphabetum num lite- ras vocales & quas habuerit? 93.
421	94
Guido, Domus Spinole caput. 437	Hebræorum antiquorum cultus
Guyeti de ludo latrunculorum sen- tentia. 366	Numinis publicus. 210
In H eredem num transmittatur Actio propter turbatam possessionem? 87	pœna capitales. 265
Hæreditas liberorum num vi unio- nis prolium ad parentes unientes pertineat? 87	feſta. 211
Hæreditatis petitio. 84	musica. 214
emptori num competat jus accrescendi? 87	sacerdotes. 213. 263
Hæreditatum vigesima. 182	lex ceremonialis num ab Ægyptiis deri- vanda? 397
De Hæreticorum Baptismo contro- versia. 455	ſecta. 215
De Hanna fabula. 250	Pontificum ſucceſſio. 265
Harduinus (Johannes) notatur. 40	Princeps Senatus. 215
Harlequin cur mimus in comædia dicatur? 224	ſynagoga. 215
Hebdomas magna peculiari com- mentario deſcripta. 302. ſeqq.	Pontifex Maximus. 263
quid ſignificet? 303	515
Hebræi codicis ſacri præ Samarita- no dignitas. 92	veſtes ſacerdotales 264
	Ad Hebræos epiſtola vindicata & Paulo aſſerta. 339
	Vide Judæi.
	Helvetiorum nomen unde? 459
	Henrico VIII. Angliæ Regi refor- matio Eccleſiæ Anglicanæ num tribuenda? 216
	Hepa-

NOTABILIORUM.

Hepatis inurendi modus. 116	creationis mundi Moſaica vindicta. 20
in cochleis uſus. 317	Juris Naturalis. 228
Hermogenis πει μεδδε deſe- nſu liber non ejusdem eſt ar- gumenti cum Longini libro πει υς. 44	rerum Sinicarum. 17. ſeqq.
Ab Herode occiſorum infantum nu- merus. 250	Domus Hovorea in Ro- bemia. 246
Herodoti monſtra. 141	Eccleſiaſtica Tillemontii. 249. ſeqq.
Hieroglyphica lamina. 48	Chriſti. 249
Hieroglyphicarum literarum uſus 89	Pacis Weſtphalicæ Tobie Pſanneri. 392
Hieronymi in emendanda Latina Bibliorū verſione ſtudiū. 107-342	juxta ordinem dierū qui- bus quidque contigit, compoſita. 137
epiſtola ad Sunniam & Fretlam. 99	Hiſpaniam an Jacobus Apoſtolus adierit? 260
prodromus. 98	In Hiſtoriam Eccleſiaſticam Intro- ductio Caſp. Sagittarii. 139
prologus in Epiſtolas Catholicas in pluri- bus manuſcriptis ad- eſt quam abeſt. 104	Homerus in nummo. 329
vita a Domino de Tille- mon deſcripta. 99	Cū Hominibus pacta Dei. 522. ſeqq.
ex ſententia nec liber ſapientiæ, nec Jeſus Sirach, nec Macca- bæorum libri ſunt in canone. 103	Honorius Papa damnatus. 456
Hieroſolymæ hiſtoria. 69	Horatius explicatus. 55
conditor. 141	Horizonti vicina Luna cur major videatur? 484
Hieroſolymitanum concilium quo anno celebratum? 256	Hospitaliana problemata. 56. 60. 65. 184. 309
Hiſtoria ſimplicium in re Medica ſic dictorum. 4	Hospitaliana quadratura cycloi- dum baſium circularium. 372
Anabaptiſtarum. 362	De Hottingeri morte epiſtola Hei- deggeri. 420
	Hovorea in Bohemia Domus bi- ſtoria. 246
	Hugenianæ elaterum figura expli- cata. 540
	Hugenii elogium. 150. 371
	Ecce 2 Humi-

INDEX RERUM

Humicubatio veterum Christianorum descripta.	305	Jesuitis insensus Sixtus V. Romanus Pontifex.	219
Humoris crystallini & distantia & figura variatur.	484	Ignatii ad Philippenses epistola spuria.	304
In Hydrope thermarum usus innoxius.	532	Ignis telluris subterraneus & centralis, obliquitatis eclipticæ causa.	506
Hylarchici principii hypothefis improbat.	153	modico sumtu aliena nova ratio.	117. 376. 377
Hymni veterum.	305	Ignorantia invincibilis Juris Naturalis num dari possit?	10
in funeribus decantati.	422	Illyensium nummi.	328
Ad Hyperbolam constructio loci.	129	Imaginatio quomodo differat ab intellectu?	272
Hyperbolici spatii in partes æquales divisio.	491	Imagines rerum in mentibus Prophetarum an causæ vaticinationum?	400
De Hypostasi, unane an trina, controversia.	456	De Imaginum cultu disputatio.	456
Hypotheca tacita num detur pro parentum legitima?	87	Imago in utroque oculo an iisdem coloribus pingatur?	498
Jacobi Majoris vita.	259	Imperialium civitatum ortus ac delictum.	530
festum.	260	Imperforatæ curatæ.	42
Minoris vita.	261	Imperii Romano-Germanici forma.	530
Jacobi Marchionis Badensis vita & obitus.	70. 73	Imperscrutabilia quæ sint circa providentiam divinam?	177
De Ideis doctrina Metaphysica.	410	Impetus quid?	148
Idololatria cur tam diu a Deo tolerata?	177	Impietas hominum sanctitati Dei non derogat.	239. 241
Jejunare in Sabbato cur interdicitur?	429	Incomparabilium consideratio.	311. seqq.
De Jejunii Christianorum veterum commentatio.	428	Indica Astronomia.	33
Jephtha num filiam immolaverit?	213	Indigo quomodo paretur?	14
Jesaias an ferra lignea dissectus?	514	quomodo ab alio pigmento, quod	
Jesuitæ num primi auctores doctrinae de Probabilismo?	1		

NOTABILIORUM.

quod Galli? Inde vocant, differat?	14	Judeorum Egyptiacorum fuerint?	215
Indis an Evangelium prædicaverit Bartholomæus?	262	Inveniendi scientia.	231
Indivisibilium methodus.	129	Jobi cum Deo colloquium.	175
Infallibilitas Pontificis Romani impugnata.	452. 453. 457	S. Johannis Baptiste Historia.	249
Infantes ante baptismum decedentes num salventur?	196. 199. 202. 203	natalis cur in Ecclesia celebretur?	425
Infantis obitus ab aqua baptismatis nimium frigida.	43	festum, captivitas &c.	253
Infantium baptismi quæ efficacia?	197. 199	Evangelistæ vita.	260
Infinitæ parvæ quantitates an sint nihil?	272. 310	tunica & perdix.	261
Infinitesimalis calculi difficultates, eæque resolutæ.	272. 310. seqq. 369. seqq.	S. Johannis Evangelium non aliud quam Johannem ipsum auctorem habet.	346
Insomnia memorabilia.	513	quando, ubi & quo fine scriptum?	346
Instrumentum pro sectionibus angulorum in data ratione.	290. 322	Evangelii caput ultimum vindicatum.	338
pro inveniendis mediis proportionalibus quocunque.	323	Historiæ de adultera γυναικί.	338
flammarum sub aqua conservandarum.	380	Johanniticus Equitum ordo.	289
Intellectus æqualitas demonstrata.	232	Joseph de Christo testimonium.	514
quomodo ab imaginatione differat?	232	spensi Mariæ historia.	249
Interpretatio Legum Romanarum duplex.	515	Arimateensis historia.	249
Interpretes LXX num e numero		Josue libri quis auctor?	514
		In Jove inundationes.	486
		nova species eclipses.	29
		Jovis globus terris & maribus distinctus.	486
		varia agnomina formæque.	335
		Satellites maculosi.	486
		macule.	29
		Satellitum hypothefes & tabula Cassiniana.	33
		Eccc 3 orbitæ	

INDEX RERUM

orbita. 34	rerum Astronomicarum mi-
digressiones. 34	nime imperiti. 212
motus medii. 34	an per Galatiam dispersi? 254
Ipecacuanhæ radicis tres species.	Vide Hebræi.
12	De Judæorum nostratium Hebræo-
vires in dysenteria	Germanica literatura promissus
specificæ. 13. 560	liber Wagenfeilii. 462
locus natalis. 13	Judex num juxta probabiliorē sen-
De Ira liber Lipini de Meyer. 366	tentiam judicare teneatur? 26
Iridis circa candelas origo. 498	Judicii integri auctor Pastoribus Re-
Ischiadicus dolor ab ustione seda-	formatis ex Gallia profugis in-
tus. 126	sensus. 465. seqq.
Isochrone Geometrice non con-	Juliani Apostata mors. 141
struibilis. 545	Juliopoleos nomen duabus urbi-
per quodvis datum pun-	bus commune. 329
ctum assignabilis. 543. 544	Junii (Hadriani) Nomenclator mul-
supra centralis an in	tis laborans defectibus. 420
spiram convolvatur circa cen-	Jurii (Petri) Theologia refutata. 193
trum? 545	consultatio de pace in-
Isochrone curvæ constructio Ber-	ter Protestantes in-
noulliana an reprehensibilis? 542	eunda confutata. 528
constructio per elasti-	de efficacia Baptismi
cam cur toleranda? 542. 543	sententia. 199
infiniti plexus seu ma-	Juris Canonici variae editiones. 74
andri. 544	Feudalis Germanici & Longo-
Isthmia & Pythia cur cum Asclepiis	bardicifata. 516
conjungantur? 331. 332	Naturalis num dari possit
certamina. 331. seqq.	ignorantia invincibilis? 10
Jubilæum Hebræorum. 213	Historia. 228
Judæ Apostoli vita. 263	Systema methodo Me-
Judæi cur tesseras exhibere tenean-	dicis usitata com-
tur? 463	positum. 353
quando per Claudium Roma	Jus Feciale divinum. 517. seqq.
ejecti? 255	Publi-
num interficiant infantes	
Christianorum? 462	

NOTABILIORUM.

Publicum Imperii Romano-Ger-	pugnantes, quas Go-
manici cur tot nactum sit	thofredus verbo immo ar-
scriptores? 529	guit, conciliatæ. 402. 599
Ad Jus Publicum Praelectiones Aca-	Legis Salica appellatio unde? 420
demica Job. Helvico Smoldo di-	Pro Legitima parentum num detur
Eto von Schüz falso adscripta. 124	hypotheca tacita? 87
Justificationis medium num ba-	Legum Romanarum interpretatio
ptismus? 196. 199	duplex. 515
Justitia Providentia Divina asserta.	Leibnitiani calculi differentialis
238	præstantia. 58. 313
Dei proprium. 175	Lemniscata curva. 544
Justus Corinthi conversus quis? 257	Lens quanam adhibenda myopi aut
	presbyta? 499
K ΑΤΑΠΟΝΤΙΟΜΟΣ. 265	Lentes sine tubo adhibendi ratio. 28
Kempis (Thomæ) imago apud	Lepores quatuor, insigne templi ca-
Swollenses. 462	thedralis Lugdunensis in Gallia.
Kircherus (Athanasius) correctus.	459
18	Leproforum status apud Judæos.
L Acheſis unde dicta? 502	266
Lampas Gruteriana augenda a	Levitarum origo, investitura, mu-
Th. Creenio. 420	nia. 214. 215
Latrunculorum lusus unde? 365	reditus expensi. 267
Lantanæ (Hermetis Francisci) ora-	Leviticus Hebræorum cultus. 110
tionēs. 474	Lexicon Etymologicum Menagii.
Lauretanæ domus B. Maria Virgi-	220
nis inscriptio. 460	Liberius Papa num Arianus fuerit?
Lectionum variarum in codicibus	456
Novi Testamenti origo, incom-	Liberorum hereditas an vi unionis,
moda & remedia. 342	prolium pertineat ad parente
Legatario num competat Actio ex L.	unientes? 87
fin. C. de Edict. D. Hadr. toll. 87	Libertati faventem adversus legem
Legatus Regis Franciæ quomodo ha-	sententiam num sequi liceat? 6. 8
bitus in aula Maroccana? 79	In Libra demonstratio equilibrii. 129
Leges Civiles ad nativum ordinem	Librorum Theologicorum supremus
redactæ. 392	censor num jam olim Romanus
	Pontifex fuerit? 452
	Licht-

INDEX RERUM

Lichtfootus notatus.	305	Logica usus in Theologia.	130
Ligamenti rotundi femoris defe-		neglectus an deprehendatur	
ctus.	126	in sanctorum virorum	
Lignum citri quoddam?	12	scriptis?	131
santalo citrino vulgo Λόγος unde dictus Filius Dei?	67		
substituitur.	16	Longini de sublimitate liber a variis	
Linea mediarum directionum qua-		auctoribus expositus.	44
lis?	548	De Longino centurione traditio-	
Vide Curva.		nes.	251
De Lingua primæva Exercitatio.		Longitudinis differentia inter Ura-	
	88	niburgum & Lutetiam.	30
Lingua primæva num hodie super-		Longobardici Feudalis juris fata.	
stes?	90		516
quadam naturalis num de-		Loti uxoris metamorphosis vera.	67
tur?	89	Lucæ Evangelium vindicatum.	338
Linguae Francicæ origines.	220	cum Matthæo conciliatio su-	
Linguarum diversitas a Providen-		per Josephi genealogia.	252
tia Divina.	244. 245	Lucanus illustratus.	366
Linteï fluido impleti & elateris		in Gallicam & Germani-	
curvati figura in omni casu ca-		cam linguam transla-	
dem.	541. 547	tus.	135
De Lippe Dominorum Genealogia.		Ludi in Principum aliorumque ho-	
	247	norem instituti.	331. 335
Literæ apud diversas gentes diversæ.		Ludovici XIII. Regis Franciæ affe-	
	89	ctus in Cardinalem Richelium.	
Hebraicæ Samaritanis anti-			296
quiores.	93	Ludus latrunculorum seu scachi-	
Samaritanæ num Hebraicæ?		cus.	366
	92	scruporum.	367
num jam Moysi ævo fuerint		Lumen cæleste Cassinianum.	32
inventæ?	395	Luminis radii quid sint?	482
Literarum Græcarum inventores.		Luna horiscenti vicina cur major	
	90	videatur?	484
Loci ad hyperbolam constructio.	129	Lunæ varia agnomina formæque.	
Logarithmicæ ope construibilis cur-			335
væ mechanica.	542	libratio explicata.	28
		hori-	

NOTABILIORUM.

horizontalem diametrum non	Manentis (Andrea) scripta.	474	
auget refraction.	484	Manipularii milites quinam olim	
flumina incerta.	486	apud Romanos?	53
sylva.	486	Manumissionis modi varii.	429
Lunaris diametri varietas.	28	Manumissionum vestigal.	181
parallaxis.	28	De Marca Comitum genus descri-	
Lutheranarum Ecclesiarum praxis	ptum.	437	
sana agnita a Doctore Reforma-	Marci Evangelium vindicatum.	338	
to.	353	Marcionis Αποστολικόν.	338
Lutheranorum unio cum Pontifi-	Marcus Marci notatus.	150	
ciis num speranda?	521	Marcus quo sensu a veteribus Petri	
Lutheranos inter & Pontificios col-	interpres dicatur?	338	
loquium Emmendingense.	69	Mareschalli supremi in Regno Bo-	
Reformatos con-	hemia.	247	
troversia quales?	526	Mardenus (Moses) Syrus.	19
	diffen-	Mariæ Angliæ Regine vita, mores,	
sus circa predestinatio-	mors.	475. 478. 480	
nem capitalis.	527	B. Mariæ Virginis historia.	249
Lycophronis nova editio a Pottero	purificationis festum quan-		
promissa.	435	do celebrari cœperit?	250
manuscriptum Acade-	parentes, educatio, mors,		
mia Wittenbergenfis.	435	252	
Maccabeorum libri juxta Hie-	In Mariam Angliæ Reginam Ora-		
ronymum non sunt in cano-	tiones parentales.	477	
ne.	103	Maria Stuarta Scotiæ Regina num	
Maccaronicum carmen quale Ita-	juste ab Elisabetha Regina An-		
lis?	225	glia capitali supplicio fuerit affe-	
Maculæ Solares quid sint?	486	ctæ?	219
Macularum, quas in objectis videre	Maroccani Imperii descriptio.	75	
nobis videmur, causa.	499	Martialia remedia quomodo pro-	
Magi, qui Christum natum adora-	sint vel noceant?	382	
runt, quinam?	250. 555	in pulmonum	
Magica quadrata.	128	affectibus noxia.	383
Mahomedana Maurorum religio.	Martinenghi (Francisci) libri.	474	
	77	S. Martini Episcopi Turonensis ætas.	
Malachias Hibernus.	431	416	
	FFFF	Martis	

INDEX RERUM

Martis macule.	29	Medicamenta faciei varia.	503
parallaxis.	30.32	Medicamentis quæ vulgo adscri-	
color cur rubicundus?	486	buntur vires, num veræ?	384
Martyrium quomodo subeundum?		De Medicamine faciei poema Ovi-	
	470	dii.	503
Martyrum natales.	425	Medicastroorum fraudes.	384
Materia prima quid?	147	De Melchisedeco commentatio	
Matheſis univerſa reſtituta.	280	Lundii.	265
Matrimonium num ſine copula ſa-		Melita inſula deſcripta.	289
cerdotali inchoare liceat?	430	Membranæ fœtus nil niſi umbilicus	
Matthæus & Lucas ſuper genealo-		expaſus.	183
gia Joſephi conciliati.	252	Menagii (Ægidii) epitaphium.	227
Matthæi vita.	262	Mennonitæ in Hollandia qui?	363
Evangelium Hebraicum.	262	Menſtruata quæ concepit mulier,	
Matthiæ Hiſtoria a Bollandò com-		ſanum partum edidit.	43
poſita notatur.	263	Post Menſtruorum triennalem e-	
Maurorum religio, mores, institu-		manſionem concipiens ſæmina.	43
ta.	77	Ante Menſtrum fluxum gravida	
Maximi & Minimi determinatio.		mulier.	42
	129	Menſurarum variarum determi-	
Maximiliani I. Imperatoris agili-		natio.	130
tas.	461	Mentis humanæ exiſtentia.	409
De Maximis & Minimis methodus		Mercenarii & boni paſtoris com-	
Fermatio primum uſurpata.	310	paratio.	466
Mazayar non oppidulum, ſed magna		Mercurium in vaſcula viſcerum in-	
urbs Africa.	76	jiciendi artiſcium.	165. 390
Mechanicæ quaſtiones in pure Geo-		Metalla modo contrahuntur, modo	
metricas reſolutæ, ſolutu diffici-		dilatantur.	483
liores.	63	Metallorum veſtigal.	180
Mechanica veterum in quo confi-		Metaphyſicæ paraphraſis poetica.	
ſtat?	149		408
Mechanicarum curvarum uſus.		Metaphyſica Theologica Poſcovi-	
	490	zii.	270
Mediarum proportionalium quot-		Thetico - Axiomatica	
cunque inventio mechanica.	323	Paſcha.	271
directionum linea quæ?		Methodus conſtruendi per rectifi-	
Vide Curva,	(547)	catio-	

NOTABILIORUM.

cationes & ſeparandi indetermina-		Moscoviæ Principum Genealogia.	
natas a ſe invicem, an detur uni-			97
verſalis?	551	Moses Pentateuchi auctor.	513. 398.
tentanda in ſpeciali quo-			103
dam problemate pro-		an ante Aaronem Pontifex	
poſito.	553	fuert?	265
Metropoles Selenitarum.	486	an, poſtquam prophetare cœ-	
Michael Archangelus quis?	68	pit, a conjuge abſtinuerit?	
Micrometri deſcriptio.	130		514
Microſcopiorum quanam ſpecies		Mofis ex Ægypto egreſſus demon-	
preferenda?	485	ſtratus.	394
Militiæ apud Romanos olim ratio.	53	miracula Ethnicorum teſti-	
Minimi & Maximi determinatio.		moniis comprobata.	395
	129	legiſlatoria auctoritas Gen-	
Minium Lunare quid ſit?	503	tilibus nota.	395
Minoes bini male a Plutarcho con-		methodus in proponendis do-	
fuſi.	361	gmatibus.	395
Miracula bodie ceſſantia.	164	doctrina de creatione adver-	
Miraculoſa curatio virginis fere a		ſus Atheos vindicata.	396
nativitate ſua claudæ.	80	ſcriptorum demonſtrata divi-	
Miſſa unde dicta?	225	nitas.	399
Molocho immolari liberi.	213	præ cæteris prophetis præroga-	
Monafterienſes turbæ ab Anaba-		tiva.	513
ptiſtis excitata.	362		
Montes Terræ cœvi.	26	Motio quid?	148
Moralis Philoſophiæ & Theologiæ		Motricium virium comparanda-	
fata.	228. ſqq.	rum artiſcium.	377
	lexicon.		115
Morbi imminentis ſigna.	236	Motus accelerationis regula.	281
Mors quo animo exſpectanda?	477	aquarum currentium leges.	
Mortua & viva vis quomodo diſtin-			378. ſeqq.
quantur?	149	phenomena diverſa a ſpiri-	
Moſaica creationis mundi Hiſtoria		tuum elafiicitate dedu-	
aſſerta.	20	cta.	166
Moſaiciæ Theologiæ compendium.		realitas qualis?	146
	395	quid?	147
		quantitas unde?	148
		Ffff 2	regule

INDEX RERUM

<i>regula abstracta & systema</i>	Mysterium Gratia Divina.	347.
<i>tica.</i>	151. 152	seqq.
Motuum compositio.	128	
Movens vis nova ope pulveris py-		
rii.	129	
Moullæ Ismaelis Marocci Impera-		
toris mores.	79	
Muhammedis reliquie in urbe Mec-		
cana non asservantur.	462	
Muhammedis IV. Turcarum Im-		
peratoris vita.	290	
Mülleri (Andrea) varia ad res Si-		
nicas spectantia.	17. seqq.	
Mulierum convitiis alias proscin-		
dentium poena apud Mülhufien-		
ses.	462	
Mundi creati Historia Mosaica vin-		
dicata.	20. seqq.	
De Mundi fabrica hypothesis.	482	
Musca in macello Pragensi nulla		
comparens.	461	
E Musculis septem cor conflatum.	183	
Musica Hebraeorum.	214	
Muscis tonis nomina ex Hymno S.		
Johannis Baptista nata.	223	
Myopes quos juvent vitra cava?		
	498	
qualem lentem adhibere		
debeant?	499	
Myopum affectiones.	498	
Mysteria, quæ Christus in calum		
ascendens discipulis tradidit.	251	
In Mysteriis pervestigandis noxia		
curiositas.	554	
		Notæ

NOTABILIORUM.

Notæ apud Paulum in Pandectis	Alexandri impostoris.	328	
quid?	52	Agrippina notatus.	188
Numismata Francisci de Camps.	187	Nuptialis benedictio apud veteres	
seqq.		Christianos usitata.	429
Nummarii studii utilitas & cultio-		Nymphæ nimum longæ sine noxa	
res,	324. 334	rescete.	42
Nummarie rei specimen Morellii.		Observationum Astronomica-	
323. seqq.		rum diversitas unde?	483
Nummi Samaritanas literas præ-		quanta possit esse	
ferentes non ab Hebrais sed Cu-		subtilitas?	32
theis cusi.	92	rite peragendarum	
Ilensium.	328	ratio.	32
Octavia rarissimi.	329	Octaviæ nummi rarissimi.	329
pileati.	504	Oculi figura an mutetur?	499
Sabina Tranquillina & ali-		Oculorum diversæ magnitudinis si-	
orum plurium.	188. 189.	milis conformatio num aequæ per-	
	325. 329. 330. 331	fectum visum efficiat?	497
Arabici.	330	vires quomodo dimeti-	
duo Ephesiorum neocoriam		ende?	499
referentes.	326	In Oculo utroque an iisdem colo-	
conturniati.	326	ribus imago pingatur?	498
Sidetum.	328	Ominis impleri exemplum.	223. 224
Imperatorum Romanorum		Onesimus Philemonis servus.	258
a Cesare ad Postumum		Opaca quænam corpora?	483
& Tyrannos.	185. seqq.	Opium tres species.	16
Nummorum ἐκπομπὴς confi-		Opinionem minus tutam in occur-	
ciendi modus.	330	su tutioris sequi non licet.	5
veterum quatuor ge-		Opinionum probabilium rectus	
nera.	325	usus.	1
Nummus Antonini Caracallæ a		Optici problematis constructio.	129
Spanhemio expositus.	331	Opticum punctum quid?	484
Valeriani Imperatoris ex-		Oracula an nato Christo desierint?	
plicatus.	333		141
Marciane restitutus.	327	Oraculorum Ethnicorum ratio.	400
judicium Paridis exhi-		Orientalis Ecclesia confessio.	319
bens.	328	Oscula Christianorum.	425. 426
		Ffff 3	Oscu-

INDEX RERUM

Osculi radicum numerus Bernoullianus probatur.	373. 542	De Panis morte num vera tradiderit Plutarchus?	251
Osculum curvarum cur pro trism tantum intersectionum concursu habendum?	542	Pappus (Johannes) Theologus Argentoratensis.	70. 71
Osculorum radiis reciproca recta axi applicata spatium quadrabile efficiunt.	538	Parabolarum duarum ad invicem ratio.	492
curva applicata spatium circulabile.	358	In Parabolas male vertitur historia creationis.	25
Ossium separatio in ulceribus quibus remediis promovenda?	126	Parabolicae curvae ratio ad aliam parabolicam.	492
glutinatio interdum non artis, sed naturae culpa impeditur.	126	Parabolici spatii in partes aequales divisio.	491
Ostreorum succus num astate a calore nimio in sanguinem mutetur?	318	Paracentesis quando instituenda?	125
Othones aerei genuini.	328	Paradisi situs in Australi telluris hemisphaerio.	507
Otio dediti quomodo apud Hebraeos puniti?	515	Paradisum qualem sibi polliceantur Mahomedani?	77
Mariae Angliae Reginae admodum exosi.	476	Parallaxis Lunaris.	28
Otiosi decem quinam apud Hebraeos?	215	Martis.	30. 32
Ovidii exilium & sepulchrum.	141	Solis.	32
Pacis Westphalicae Historia Tobias Pfanneri.	522. seqq.	Parallelarum linearum definitio.	494
Pacta Dei cum hominibus.	522. seqq.	constructio	494. seqq.
Palmarum Dominicae solennitates.	305	per evolutionem & circumlum.	494. seqq.
Pandectarum Compendiosa Tractatio.	530	In Parallels describendis usus circuli.	494. seqq.
leges notabiliores explicatae	515	Paralytis universalis & particularis.	502
		Parcarum Mythologia.	502
		Pardies (Ignatius Baptista) notatus.	150
		Parentationes veterum.	422
		Parisiensis lamina parum commovit Elisabetham Angliae Reginae.	218
		Partura	

NOTABILIORUM.

Partum non semper difficilem reddat funiculus umbilicalis in nodum contortus.	43	Pelissonii Praefatio ad Opera Sarasini.	365
Partus elapso decimo mense editus.	42	fata.	299
octimestris vegetus.	42	Penduli cycloidalis inventio.	28
Pascha Judaeorum.	112	longitudo minuenda in insula Cayenne.	30
Christi ultimum.	250	varia.	32
quo tempore celebrandum?	455	Ad Pendulum secunda minuta monstrans ratio pedis Rhinlandici.	130
Paschalem cenam num Christus eodem cum Judaeis die celebraverit?	212	Pentateuchi auctor Moses.	103. 398. 399. 513
Paschales vigiliae.	307	Percipiendi & concipiendi actus diversi.	232
De Passione Jesu Christi commentatio.	320. seqq.	Peripateticorum formae defensione & explicatae.	146
Passiva via duplex.	147	Perjurium quomodo apud Compositellanos detegatur?	459
Pauli Apostoli vita.	256	Permissio malorum cum justitia providentia Divina conciliata.	239. 240. 241.
ad Romanos epistola explicata.	441	Perse quomodo explorent suorum beatitudinem post mortem?	279
epistola ad Thessalonicenses, Galatas, ceteraque.	257. 258. 259.	quomodo tractent virgines vitiatas?	278
epistola spuria.	338	De Perseverantia sanctorum quae sit Lutheranorum, quae Reformatorum sententia?	353
Paulus num Logica fuerit peritus?	131	Perfici Regni praesens status descriptus.	275
Peccata cur a Deo non semper imputantur?	239. 240	Perfis Tartari quam maxime exosif.	278
Peccati causa minime est Deus.	241. seqq.	Peruvianus balsamus triplex.	15
originis natura, propagatio, reatus &c.	117	artificialis	
Circa Peccatum Providentia Dei.	348. seqq.	quomodo paretur?	15
Pecudes inscriptae quae Romanis	1180	Pella-	

INDEX RERUM.

Pellaria conceptionem baud impe-	Pileati nummi.	504
diunt.	42	Pileorum usus & significatio. 504
Pestilentiam effugere Turca non stu-	Pistorius (Johannes) Niddanus.	70. 71
dent.	287	70. 71
Petri Apostoli vita.	254	Planetarum primariorum obliquus
duae epistolae.	255	ad Solem positus constans. 507
Petrus an insula Clericalis auctor?	256	curva orbitae novae. 29
Pezronii Antiquitas temporum im-	256	Plantarum germinationis experi-
pugnata.	100	mentis. 281
Pfanneri (Tobia) Historia Pacis	100	germinatio in vacuo. 281
Westphalica.	100	Plantula in ipso semine continetur.
Pharaonis obduratio qualis?	242	183
Pharisaeorum vestitus.	214	Plato an dux Simonis Magi ad
Pharmaceuticus apparatus vanus.	384	duo principia coeva? 112
Philippi Apostoli vita.	262	Plutarchus notatus. 361
Philo Judaeus S. Johanni Evangeli-	346	Pluviarum injurias evitandi modus
sta lectus.	346	ridiculus.
Phlebotomiae noxa.	383	Poenarum dispensatio divina. 176
Vide Venae sectio.	39	Poenitentia veterum qualis? 305
Phoenixes a Chananais diversi. 90	39	Poeseos gloria Germanis asserta.
In Phthisi scorbutica venasectio in	39	39
adultis laudatur.	35	Poli altitudo non variatur sensibi-
equitatio pro adultis com-	46	liter. 281. seqq.
mendatur.	46	quanta cum certitudi-
improbaturum Antibeetii-	383	ne haberi possit? 283
cum Poterii.	383	caute adhibenda in
Phthiis scorbutica causa proxima	34. 35	calculis, qui ma-
& remota.	34. 35	gnam requirunt ex-
symptomata &	35	actitudinem. 383
therapeia.	35	parva accidit mutatio, quae
Physicæ præstantia.	234	se ipsam restituit. 283
compendium Muralti.	183	variatio in altitudinibus sol-
Pietas cur nonnunquam desit eru-	206	stitialibus. 283
ditis?	206	Politica pro aulicis monita. 119. seqq.
		A Pontifice Maximo innotum apud
		Judaos conjugium. 265
		Pon-

NOTABILIORUM.

Pontificios inter & Lutheranos col-	Principis favor quomodo concilian-
loquium Emmendingense. 69	das ab aulicis? 120. 122
num	indoles quomodo observan-
speranda conciliatio? 521	da ab aulico? 119
Pontificis Romani potestas in defi-	Principes juventutis unde vocentur
niendis fidei rebus. 452. seqq.	Imperatorum filii? 188
infallibilitas impugnata.	Probabilissimi doctrina Jesuitas pri-
453. 457	mos auctores non habuit. 1
in temporalia Principum	Probabilismus varie a variis de-
potestas qualis? 457	sensus, oppugnatus, limitatus. 2
Pontificum Hebraeorum successio.	Probabilium opinionum rectus u-
265	sus. 1
Populi Ducis titulus quomodo illa-	Probatio per aquam frigidam a
tus Genti Cantelmiana? 158	Ludovico Pio improbata. 457
Portiforium quid? 265	Problema propositum. 553
Portoria Romanorum. 180	Problemata quomodo solvenda? 233
Potentiarum fila funesque traben-	Projectionis corporum gravium al-
tium vires. 129	titudo & amplitudo experimen-
Potuum calidarum Thee & Coffee,	tis indagata. 130
usus & abusus. 166	Proportionalium mediarum quot-
De Prædestinatione dissensus inter	cunque inventio mechanica. 323
Calvinianos & Lutheranos capi-	Profelyti apud Judaeos. 215
talis. 527	Protestantes in doctrina de Gratia
Praemiorum dispensatio divina. 176	dissidentes num conciliari inter
Præscientia Divina non est causa	se possint? 350
peccati. 241	Protevangelium Jacobi an a Prore-
De Præsepi Christi Dissertatio E-	stantibus agnoscatur & commen-
zech. Spanhemii. 553	detur? 337
In Pragenfi macello nulla musca.	De Providentia Divina discursus
461	Wilb. Sherlockii. 170. 238
Preces an stando olim peractae? 428	Providentiæ Divinae circa salvan-
Pressionis fluidorum natura. 546	dos homines ratio. 347. seqq.
Primitiva vis activa phenomēis	bonitas asser-
explicandis insufficiens. 147	ta. 242
passiva eadem cum ma-	justitia & æ-
teria prima. 147	quitas. 238
	sancti-

INDEX RERUM

<i>sanctitas.</i> 240	<i>Per Quadraturas quando adhiben-</i>	
<i>sapientia as-</i>	<i>de constructiones?</i>	543
<i>serta.</i> 242	<i>Quaerorum secta.</i>	363
<i>Prudentiæ aulicæ regula.</i> 119. 199.	<i>Quantitas motus unde?</i>	148
<i>Prudentia Juris Publici.</i> 529	<i>seu virium an mi-</i>	
<i>Psalterii duplex editio.</i> 101	<i>nuatur in cor-</i>	
<i>Publicani apud Romanos qui?</i> 181	<i>poribus?</i> 380	
<i>Puellarum juniorum gonorrhœa</i>	<i>Quantitates infinite parvæ an sint</i>	
<i>virulenta.</i> 42	<i>nihil?</i> 272. 310	
<i>Puerperarum status apud Hebræos.</i>	<i>ordinariæ differentiales</i>	
266	<i>& differentio- diffe-</i>	
<i>Pulicis historia promissa.</i> 487	<i>rentiales quomodo se</i>	
<i>Pulmonalis vena sanguis non magis</i>	<i>habeant?</i> 315	
<i>coccineus quam venosus reliquus.</i>	<i>infinite parvæ quanti-</i>	
318	<i>tates veræ sunt in suo</i>	
<i>Pulmones venis superfluis conti-</i>	<i>genere.</i> 311	
<i>nendis primario inserviunt.</i> 317	<i>Querelæ inofficiosi species num sit</i>	
<i>In Pulmonum affectibus remedia</i>	<i>actio expletoria?</i> 87	
<i>Martialia noxia.</i> 383		
<i>A Pulte obitus infantis.</i> 42	R Abelæfii (Francisci) pileus &	
<i>Pulveris pyrii ope nova vis movens.</i>	<i>toga Montupessulani super-</i>	
129	<i>stes.</i> 459	
<i>Puncta Hebræorum num coarva li-</i>	<i>Radii circa candelas cur videantur?</i>	
<i>teris?</i> 93		
<i>Punctorum in lingua Hebraica, li-</i>	<i>luminis quid sint?</i> 482	
<i>cet recentium, usus.</i> 95	<i>Ragusina Respublica & urbs descri-</i>	
<i>Pus quomodo fiat?</i> 125	<i>pta.</i> 290	
<i>Pyramides Ægyptiorum.</i> 289	<i>Rapini (Renati) elogium.</i> 387	
<i>Pythagoras num profelytus?</i> 141	<i>Ratio humana num de Divinitate</i>	
<i>Pythia in cujus honorem acta?</i> 331	<i>Scriptura convinci possit?</i> 203. 199.	
Q uadragesimæ vox unde? 302	<i>Recessus Imperii A. 1654. illustra-</i>	
<i>Quadrata magica.</i> 128	<i>tus.</i> 391	
<i>Quadratura Hospitaliana cycloi-</i>	<i>Rectangulorum curvilineorum di-</i>	
<i>dum basium circularium.</i> 372	<i>mensio.</i> 493. 199.	
<i>Quadraturæ curvarum per exten-</i>	<i>Rectilinei anguli sectio in partes</i>	
<i>sionem curvæ algebraicæ prom-</i>	<i>quotcunque.</i> 290. 322	
<i>pta.</i> 64	<i>Refle-</i>	

NOTABILIORUM.

<i>Reflexio unde oriatur?</i> 150	<i>Religionum discrepantia male in</i>	
<i>& refraction in spherica su-</i>	<i>causas mutui odii trahitur.</i> 518	
<i>persicie.</i> 485	<i>tolerantia qualis esse</i>	
<i>Reformatæ in Belgio Ecclesia diffi-</i>	<i>debeat?</i> 519	
<i>dia.</i> 193	<i>conciliatio quomodo</i>	
<i>Ecclesiæ sententia de ef-</i>	<i>suscienda & an spe-</i>	
<i>ficacia Baptismi.</i> 196.	<i>randa?</i> 520	
199	<i>Reprobatio damnandorum qualis?</i>	
<i>Reformati an substantiam Sacra-</i>	350	
<i>menti Cœna accipiant?</i> 527	<i>Retina præcipuum visionis orga-</i>	
<i>Reformatorum & Lutheranorum</i>	<i>num.</i> 499	
<i>consensus & dissensus.</i> 517. 199.	<i>Rex an apud Judæos coram Syne-</i>	
<i>Refraction in aëre contingens.</i> 484	<i>drio accusari potuerit?</i> 265	
<i>non auget horizontalem</i>	<i>Rhetorica Vincentii Placcii.</i> 354	
<i>Lunæ diametrum.</i> 484	<i>Rhodus insula descripta.</i> 289	
<i>& reflexio in spherica su-</i>	<i>Richelii Cardinalis vita.</i> 268	
<i>persiciæ.</i> 485	<i>In Richelium Cardinalem mirus</i>	
<i>Refractiones diurnæ nocturnæ a-</i>	<i>affectus Ludovici XIII. Gallia</i>	
<i>quales.</i> 28	<i>Regis.</i> 296	
<i>sensibiles ultra 45. gra-</i>	<i>Romæ elogium.</i> 49	
<i>dum.</i> 28	<i>In Romana Ecclesia baptizati num</i>	
<i>Refractionis natura explicata.</i> 483	<i>denuo baptizandi?</i> 202. 203	
<i>causa quinam aër?</i> 30	<i>Romanarum Antiquitatum The-</i>	
<i>Refractionum Solis in Cajenne &</i>	<i>saurus Jo. Georgii Grævii.</i> 49	
<i>Gallia æqualitas.</i> 30	<i>Romanorum olim militiæ quæ ra-</i>	
<i>Per Regnum potentiæ & sapientiæ</i>	<i>tio?</i> 53	
<i>omnia in rebus explicari possunt.</i>	<i>Ronovenfis Domus Genealogia.</i> 247	
154	<i>minime extin-</i>	
<i>Religio Mahomedana Maurorum.</i>	<i>cta.</i> 248	
77	<i>Rudolphi Augusti Serenissimi Du-</i>	
<i>Religionis Christianæ veritas ad</i>	<i>cis Brunsvicensis, de nova Acto-</i>	
<i>versus Deistam asserta.</i> 160. 401.	<i>rum Concilii Constantiensis edi-</i>	
522	<i>tione consilium laudatissimum.</i>	
<i>diversum exercitiū num</i>	557	
<i>subditis concedendum?</i>	<i>Rudolphinarum Tabularum Sola-</i>	
520	<i>rium error.</i> 31	
	<i>Gggg 2</i>	<i>Sab-</i>

INDEX RERUM

Sabbati quæ ratio apud Hebræos?	Sandii Patris confessio sub pulvino
211	ferali reperta. 339
Sabbaticus annus apud Hebræos. 213	Sandius notatus. 338
In Sabbato cur jejunium interd-	Sanguinem quibus viis aer ingre-
ctum? 429	diatur? 166
Sacerdotes Hebræorum descripti.	Sanguinis color coccineus quomodo
263	a cordis systole dependeat? 318
Sacerdotii Hebræici ratio. 210. seqq.	Sanguis in contusione capitis extra-
Sacerdotum Hebræorum officia. 213	vasatus per alias aque partes ac
Sacramentorum qualis ex mente	per oculum extrudi potest. 125
Reformatorem efficacia? 200	Sanitas quomodo conservanda &
Sacrificia Hebræorum. 213	recuperanda? 235. 237
Sacrificiorum intentio Patriarcha-	Pro Santalo citrino lignum citri
lis. 515	fraudulenter venditum. 14
Sacrorum detestatio quid olim a-	Santalum rubrum quomodo a ligno
pud Romanos? 53	corallino dignoscendum? 14
Salicæ legis appellatio unde? 420	Sapientiæ liber an a Salomone scri-
Salis statua, in quam uxor Loti	ptus? 514
conversa. 67	Sapientia providentia Divina as-
Salium volatiliu cum potibus fer-	serta. 243
vidis Theæ ac Coffeæ connubium	Saraceni unde dicti? 462
improbatur. 167	Saraceni elogium. 364
Salomo an per annos octoginta re-	Saronæ urbis situs. 255
gnaverit? 104	Satelles Veneris. 33
Saltus in scientiis, sicut in natura,	Satellites Jovis & Saturni maculosi.
non datur. 552	486
De Salute sua æterna quomodo cer-	Satellitum Jovis orbita, digressio-
tus esse quis possit? 449. seqq.	nes, motus medii. 34
Samaritanæ literæ num Hebræicæ?	Saturni satellites maculosi. 486
91	Saxones unde dicti? 226
Samaritarum cultus & templum.	Scarificatio in carbunculis necessa-
214	ria. 125
Sanctificationis medium num Ba-	Scarronius notatus. 223
ptismus? 196. 199	Schachicus ludus unde? 365
Sanctitas Providentiæ Divinæ asser-	Sciatericorum magnorum praxis.
ta. 240	129
	Sciën-

NOTABILIORUM.

Scientiæ Dynamica specimen Leib-	Ruth. II.	20.	164
nitianum. 145. seqq.	III.	9.	164
Scorbuticæ phthificos causæ, sym-	2. Sam. VII.	21.	68
ptomata, therapia. 34. 35	XII.	8.	164
Scribarum officium honorificum.	1. Reg. I.	9.	214
333	XIII.	4.	502
Scribendi modi diversi. 89	2. Reg. VIII.	10.	513
Scripturæ S. libri quidam a Maho-	XVII.	28.	398
medanis pro Divinis agniti. 77	Psal. XXXIII.	6.	67
Divinitas unde inno-	CXVI.	7. 8.	422
tescat? 203	CXX.		413
authoritas vindicata. 160	Proverb. XIX.	3.	243
inspiratio defensa. 341	Ecclef. XII.	1. 7.	68.
343	Esaia. VIII.	2.	514
Scripturæ S. loca illustrata.	LXV.	11.	534
Genes. II.	Hagg. II.	6.	68
III.	Matth. I.	23.	341
16. 17.	II.	6. 18.	341
523	IX.	2.	502
15.	X.	10.	534
102	XII.	10.	502
515	XXIII.	5.	215
396		23.	503
508	Marc. II.	3.	502
164	III.	1.	502
164	Luc. I.	2.	68
406.	III.	1.	250
211	V.	18.	502
92	VI.	6.	502
361	XI.	42.	503
164	Joh. I.	1. 19.	345. seqq.
102	III.	6.	342
103		13.	133
164	IV.	23.	342
164	V.	5.	502
103	XIV.	26.	279
514			XIX.
	Gggg 3		

INDEX RERUM.

XIX.	31.	303	Sectionum conicarum omnium di-
XXI.	24.	346	mensio. 491
	35. 36. 37.	106	Seldeni (Johannis) Jus Natura &
Actor.	I.	13.	Gentium juxta disciplinam He-
	II.	23.	braorum in compendium reda-
	IV.	6.	ctum. 230
	XIII.	42.	Selenitarum metropoles, sylva, ha-
	XVII.	9.	bitacula. 486
	XIX.	18.	Selenographia nova promissa. 486
		31.	Semen plantarum plantulam ipsam
	XX.	24.	continet. 183
		32.	In Seminibus animalium vermicu-
	XXI.	27.	li. 487
	XXVII.	5.	Sensus phenomena diversa a spiri-
Rom.	XVI.	5.	tuum elasticitate deducta. 166
		7.	Septuagintaviralis versio a scripto-
		11.	ribus sacris in N. T. usurpata.
1. Cor.	IX.	5. 6.	340
		24. 25.	Seraphim quid? 406. 408
Gal.	II.	17. 18.	Sermonis sublimitas in quo confi-
Eph.	IV.	9. 10.	stat? 44
2. Tim.	III.	15.	Sermo num brutis competat? 88
	IV.	10.	Serpentis primorum parentum se-
		7.	ductoris historia perperam in sen-
2. Petri	II.	4. 5. 6. 7. 8. 9.	sum allegoricum torquetur. 24
1. Johannis	V.	7.	Sialandiae chronica. 430
Ebraeor.	IV.	12.	Sibyllina carmina etate Commedi
Apoc.	II.	18.	vel Caracalla conscripta. 333
	VII.	9.	Ad Sibyllinos libros num Paulus
De Scripturae	S.	veritate num alia	provocaverit? 257
		fit certitudo speculationis, alia	Siccama (Sibrandus Tetardus) no-
		adhesionis? 206	tatus. 55
Scriptura	vestigalis	nomen. 180	Sicli Hebraeorum num sancti alii,
Scuderianae	Virginis	Tragædia,	alii civiles? 92
	Amor Tyrannicus.	365	Sigonius (Carolus) notatus. 55
Scylacei oppidi	situs.	444	C. Silli Italici elogium. 368
			de bello

NOTABILIORUM.

de bello Punico libro-	Solimanni Turcarum Imperatoris
rum varia editiones. 369	vita. 290
De Simeone fabula. 250	Solis macula quid sint? 486
Simon (Richardus) notatus. 103.	varia agnomina formæque. 335
104. 106. 107. 336	
Simonis Magi dogmatum origo. 112	eccentricitas Keplerviana ma-
113	jor est, quam vera. 28
Simplicium, quæ in re medica vo-	parallaxis. 32
cantur, historia. 11	diameter & magnitudo. 32
In Sina ab antiquissimis temporibus	distantia a terra. 32
Evangelium cognitum. 18. 19	deliquium Christo patiente
	quale? 251
A Sinensibus an sani quid expectan-	In Solstitialibus altitudinibus va-
dum in Chronologia ante tem-	riatio. 283
pora Consueti? 397	Soni natura. 497
Ad Sinensium Historiam spectantia	Sophocles cum Euripide compara-
varia. 18. seqq.	tus. 358
Sinicarum Observationum Hebdo-	Sorabicae linguae origines. 36
mas Andrea Mülleri. 18	Spanhemii (Ezechielis) desidera-
Sinici Monumenti a Kircherò in	ta opera. 336. 557
China Illustrata producti expli-	Spanhemiorum, patris & filio-
catio. 18	rum elogium. 40
Siphonum flexura celeritatem flu-	Spatii elliptici in partes æquales
entium aquarum retardat. 379	divisio. 491
Sire a Latino Senior. 225	In Spatiis curvis possunt assignari
Sixti V. Romani Pontificis in Elisa-	partes datam rationem habentes, licet dimensio illorum sit in-
betham Angliæ Reginam favor. 218	cognita. 492
Smirnæ urbis status. 290	Spatiorum curvilinearum dimen-
Smithi (Thome) Dissertationes pro	sio. 490
vindicatione loci 1. Job. V. 7. 339.	Vide Curva.
343	Spenceri hypotheses a Spinoza hy-
Solaris vorticis partes alie motri-	pothesibus distinctæ. 113
ces, alie directrices. 505	Spencerus (Johannes) notatus. 110
Ad Solem situs telluris obliquus. 504	III. 397
	Spinolarum familia descripta. 435
	Spino-

INDEX RERUM

Spinoza (Benedictus) notatus.	113.	Subtilitates Geometricæ prestigiorum artificii sæpe sunt simillime.	552
Spiritum S. a solo Patre procedere Græcorum hodiernum dogma.	320	Successoriarum Actionum varia genera.	83
Spiritus quid sint?	387	Sudoris utilitas.	236
Spiritus Sancti quæ operatio in convincendis hominibus de Scripturæ sacre Divinitate? 204. 199.	199.	Sueci quomodo temporum vices distinguant?	462
super Apostolos effusio.	254	Suetonius emendatus.	179
internum testimonium vindicatum.	337	Sulphur chalybis egregium deobstruens.	383
A Spirituum elasticitate diversa motus ac sensus phenomena deducta.	166	Sulpicius Severus notatus.	417
Spirituum natura e Bellini experimento.	166	Susannæ Regnum.	76
diversitas.	387	Syllogistica doctrina usus.	133
Stationales cruces.	168	Symbolicæ Theologiæ usus.	398
Stationes veterum Christianorum.	169. 427	Symboli Athanasiani auctor non Vigilius Tapsensis, sed Vincentius Lirinensis.	414. 415
Stephani (Roberti) lites cum Sorbona ob editionem N. T. Græcam.	341	De Symbolo Athanasiano disquisitio;	412
		cur sileat Gennadius?	416
Stoica Philosophia morum cur Christianis veteribus neglecta?	229	Apostolorum promissa dissertatio Antelmii.	419
Stoicum fatum explosum.	400	Synagogæ Hebræorum.	215
Stormaria unde dicta?	226	Synedrium Magnum descriptum.	265
Strabonum origo.	498. 499	Synodorum variarum in Belgio Acta.	193
De Stylo N. T. controversia.	341	Tabernaculorum apud Judæos festum.	212
Sublimitas sermonis in quo posita?	44	Tabernaculum figura rerum spiritalium.	514
Substantiarum character actio.	145	Tacitus explicatus.	55
		prudens	

NOTABILIORUM.

prudens civilis magister.	122	Thaddæus quis?	261
Taffiletanum Regnum.	76	Thee potus usus & abusus.	166
Tangentes curvarum ducendi methodus ex compositione motuum derivata.	128. 232	Theogamia festum in honorem Proserpine.	333
Vide Curva.		Theologiæ Moralis Historia.	228. seqq.
Tangentium methodi directæ problemæ Jacobi Bernoullii solutum.	65. 307	Systema Pufendorffianum.	522
Tartari cæci nati.	462	Theologia Petri Jurii refutata.	193
Telescopiorum compositio.	485	Theologicæ Institutiones Joachimi Breitauptii.	82
Telluris situs ad Solem obliquus constans.	504	Theoremata de radio osculi, cur nova habita?	537
ignis subterraneus & centralis obliquitatis eclipctica causa.	506	quomodo formentur?	233
antediluviana num unum tantum hemispherium habitabile?	507	Thermarum ortus DEO potius omnipotenti, quam fortuito mineralium concursui tribuendus.	534
Tendines vulnerati num consui possint?	125	operatio unde dependeat?	532
Tensio proportionalis curvæ lateris.	538. 539	vires.	533
Tensionum & compressionum lineæ eadem.	539	usus in calculo & hydropne innoxius.	532
curva.	539	In Thermarum usu tam interno quam externo quænam observanda?	532. 533
Vide Curva.		Thesaurus Imperatoris Maroccani ingens, sed latens.	79
P. Terillus refutatus.	7. 10	Thomæ Apostoli vita.	261
Testamenti Veteris dicta quomodo citarint Christus & Apostoli?	341	Throni Angelorum ordo.	408
& fœderis discrimina.	523	Thummim & Urim.	264
Testamentum Novum ab omni falsi suspitione liberatum.	162	Thyatirensis Ecclesia tempore Joannis jam fundata.	340
		Tibiarum usus in funeribus.	422
		Timothei vita.	68
		Hhhh	Tinctu-

INDEX RERUM

Tinctura Tartari decostruens.	383	Turcicorum Imperatorum fami-	97
Titus num circumciscus?	256	lia.	
De Tragœdia veterum Dissertatio.	356. 357	Turris ex cornibus & ossibus cervo-	277
Discursus Sarasini.	365	rum.	
Tragœdiarum Euripidis nova edi-	355	Tursellini de particulis liber com-	458
rio.		mendatus.	
Transcendentium linearum con-	355	Tussis origo & curatio.	384
structio per meras quantitates		Tutela Electorum minorennium cui	530
algebraicas num semper possibi-	541	debeatur?	
lis?		Tychonis genuina manuscripta.	30
Trepanatio quando locum habeat?	125	Vacca ruffa apud Judæos.	266
Trochoïdis ratio ad cylindrum.	129	In Vacuo germinatio planta-	281
Trojæ radera.	289	rum.	
Tubarum festum apud Hebræos.	212	suspensa corpora par-	284
usus varius.	212	tem gravitatis amit-	
Tuborum crassities & vires in a-	130	tunt.	
quæductibus.		Vadimonium quid Romanis?	55
Tubus quantus requiratur ad ob-	485	Valvulæ conniventes.	503
jecta 5 pedum in Luna videnda?	485	Vaticiniorum causa num imagines	400
aëri in longum propellendo	377	rerum in montibus Prophetarum?	
utilis.		De Vestigalibus populi Romani dis-	178
In Tumore albo cauterium actuale	387	sertatio.	
laudatum.		Vegetabilium ad certa genera re-	509. 510. 511
Tumores circa anum & in cantho	125	ductio.	
oculi interno cur citissime aperi-		Velariæ curvæ cum funicularia	545
endi?		identitas.	
Turcæ Christum crucifixum fuisse	286	Vide Curvæ.	
negant.		In Velo inflato axis æquilibrii.	547
pestilentiam non horrent.	287	Velleji Patersuli editiones.	113
Turcarum religio.	278	vita a Dodwello	
instituta moresque.	285	adornata.	114
in canes affectus.	287	Velocitates navium eodem vento	
		in diversas plagas impulsarum	
		quomodo determinentur?	549
		Velum	

NOTABILIORUM.

Velum inflatum an referat prisma	546	Vincentius Lirinensis auctor Sym-	415
parabolicum?		boli Athanasiani.	
quomodo aër affi-	545	cum Atha-	416
ciat?		nasio comparatus.	
Venæsectio in phthisi scorbutica in	35	Virides corporum universaliter in qua	156
adultis laudatur.		ratione?	
multis in affectibus com-	46	Virgines incorruptæ promiscue in	
mendata.		Paradisum a Mahomedanis ad-	78
caute administranda.	383	missæ.	
Venæsectionem maximopere hor-	521	Viridium dies.	306
ruit Cartesius.		Virium in corporibus consideratio	
Veneta Respublica descripta.	290	unde?	152
Veritatis inæstiganda methodus.	231	æstimatio dupliciter investi-	
		gata.	154
	231	motricium comparandarum	
		artificium.	377
	231	Vis activa primitiva phenomenis	
		explicandis insufficiens.	147
	233	primitiva patiendi idem quod	
Veri falsique criterium.	232	materia prima.	147
Vernix vas Mercurio repletis ob-	390	natura in quo consistat?	145
ducendis inserviens.		activa & passiva.	146. 147
De Vero doctrina Metaphysica.	410	mortua & viva.	149
		derivativa quæ?	147
Veronica non est fœmine nomen.	225	Ad Visionem quid conferat choro-	
Vestes Hebræorum sacerdotales.	264	des.	499
Vetturii (De Voiture) elogium.	365	Visionis præcipuum organum re-	499
Videri potest res, ad quam oculus	498	tina.	
non convertitur.		Vifus post partum ad breve tempus	43
Vigiliæ Christianorum veterum.	525	amissus.	
Vigilius Tapsensis num auctor Sym-	414	Vitam suam an quis pro alterius	469
boli Athanasiani?		vita conservanda possit profun-	
Villavincensius (Laurentius) plagii	420	dere?	498
accusatus.		Vitra cava quos myopes juvent?	
		dioptrica elaborandi modus.	484
		H h h h 2	• Vitro-

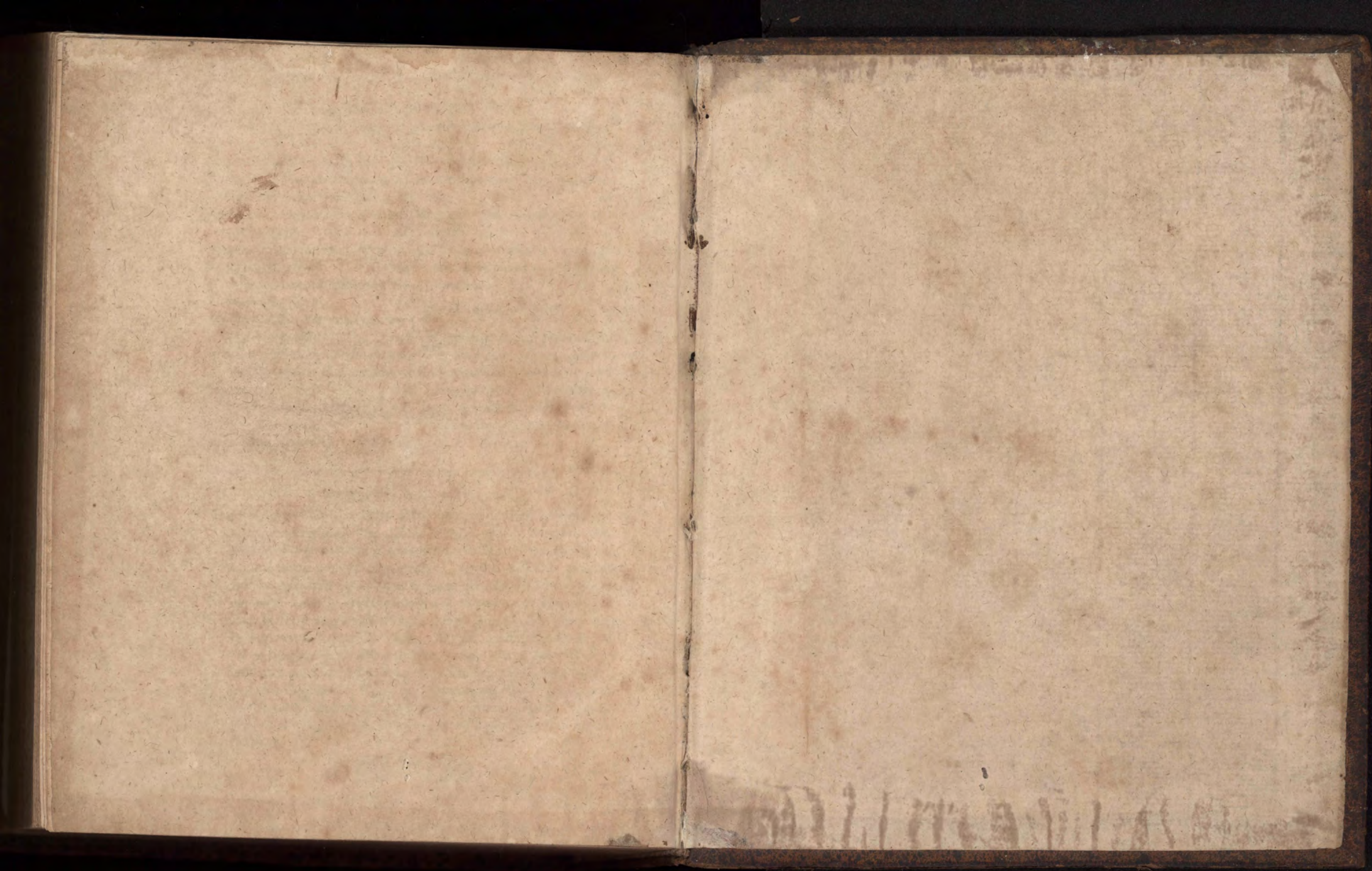
INDEX RERUM NOTABILIORUM.

Vitrorum <i>objectivorum</i> apertura.	Uriensis <i>Helveticorum</i> pagus unde
485	dictus? 460
Vitrum <i>objectivum</i> 600 pedum. 486	Urinatoria navis <i>Hasfiaca</i> . 381
Umbilicalis funiculi longitudo. 43	Ab Ustione dolor <i>ischiadicus</i> seda-
Vivariensis monasterii situs. 449	tus. 126
Pro Umbra num datum olim fue-	Vulgata <i>Versio</i> Græco textui non
rit vestigial? 182	preferenda. 342
Vocabula num natura, an institu-	Ad Vulnera præstantissimus balsa-
tione significent? 89	mus <i>Americanorum</i> ex gummi
Vocales quanam in Alphabeto He-	carannæ. 15
braico fuerint? 94	Walsinghami elogium. 119
De Voilandia Nov- antiqua tra-	Zacharias an a Petro constitu-
ctatus promissus. 248	tus <i>Cæsarensis</i> Episcopus? 250
Volsæo (Thomæ) Cardinali gra-	Zacharias <i>Jobannis Baptistæ</i> pater
dus ad ruinam ab Anna Bolenia	num fuerit summus Sacerdos? 253
fructus. 216	Zona torrida gladius flammans
Vorticis Solaris partes aliæ motri-	Cherubinicus Burnetio. 507
ces, aliæ directrices. 505. seqq.	
Uraniburgici poli altitudo. 30	

ERRATA ET ADDENDA.

Pag. 37. l. 8, pro *Seipe*, lege *Sljpc*. P. 243. l. 19. pro *plus boni vel mali*, lege: *plus boni quam mali*. Pag. 492. lin. 26. post verbum *incognita* adde: *prout hoc in specie circa præsens exemplum in hyperbola æquilatera, cujus dimensio analogæ est parabolica, nova & hæcenus incognita ratione fieri potest, ut assignentur spatia, quæ datam lineæ ad lineam rationem inter se habent; multaque inveniet alia præclara &c.* Pag. 385. lin. pen. pro *Martio* lege *Aprili*. Pag. 537. lin. 6. pro *anni* lege *annorum*. P. 540. lin. 7. a fin. post ABC, adde, *firmatus in puncto medio, aut nixus aliquo repagulo B trahatur in extremitatibus A & C*. P. 541. l. 12. + l. 8. P. 542. l. 3. a fin. & p. 543. l. 11. & p. 544. l. 3. pro *etiam* lege *mensē*. P. 544. l. 15. lege *tertiæque*. Ibid. l. 6. a fin. dele, & P. 545. l. 1. 3. lege *nos*. P. 549. corrige numerum paginæ. P. 550. l. 1. pro *d vbm*, lege *b vbm*. Ibid. l. 7. pro *ad l. of*. P. 551. l. 21. l. con-
struendi.

ACTA
ERUDITORUM

ANNO 1695

